Tallinna
Kadaka Põhikool

KINNITAN
Direktor
30.12.2011
Nr. 1-1/24-1

KOOSKÕLASTATUD
Kooli hoolekogu protokoll
Nr. 5 29.11.2011

Kooli õppenõukogu koosoleku protokoll
Nr. 6-06/11 15.06.2011

KINNITAN
Direktor
21.10.2025
Nr. 1-2/11

KOOSKÕLASTATUD
Kooli hoolekogu protokoll
Nr. 1-3.3/35 30.08.2024

Kooli õppenõukogu koosoleku protokoll
Nr. 1-3.2/51 29.08.2024

KINNITAN
Direktor
26.03.2026
Nr. 1-2/25

KOOSKÕLASTATUD
Kooli hoolekogu protokoll
Nr. 1-3.3/39 27.02.2026

Kooli õppenõukogu koosoleku protokoll
Nr. 1-3.2/57 29.12.2025

Tallinna Kadaka Põhikooli õppekava

Sisukord

Sisukord **2**
1. Kooli väärtused ja eripära **3**
2. Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid **4**
3. Kooli õppekorralduse põhimõtted ja tugiteenuste rakendamine **6**
3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted 6
3.2. HEVKO roll ja ülesanded 6
3.3. Tugiteenuste süsteem 7
3.4. Põhikooli sihiseade lihtsustatud õppes 9
3.5. Põhikooli sihiseade toimetulekuõppes 10
3.6. Põhikooli sihiseade hooldusõppes 10
4. Lõiming ehk seoste loomine õppekavas **12**
5. Üldpädevuste kujundamise põhimõtted **12**
6. Läbivate teemade käsitlemise põhimõtted **16**
7. Õppekorraldus **18**
7.1 Eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine 19
7.2 Tunnijaotusplaan ja valikained 20
7.2.1 Lihtsustatud õpe 21
7.2.2 Toimetulekuõpe 23
7.2.3. Hooldusõpe 25
7.3 Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused 26
7.4 Loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord 27
7.5 Õpilase arengu ja õppimise toetamine ning hindamine 28
7.5.1. Arenguvestlused 30
7.5.2. Teadmiste ja oskuste hindamine 31
7.5.3. Kujundav hindamine 31
7.5.4. Hindamine lihtsustatud õppes 32
7.5.5. Hindamine toimetulekuõppes 32
7.5.6. Hindamine hooldusõppes 33
7.5.7. Hindamine individuaalse õppekava alusel 33
7.5.8 Kokkuvõtvad hinded ja järgmisse klassi üleviimine 34
7.5.9. Toimetuleku- ja hooldusõppe kokkuvõttev hindamine 36
7.5.10. Täiendav õppetöö 36
7.5.11. Tasemetöö hindamine 37
7.5.12. Käitumise ja hoolsuse hindamine 38
7.5.13. Koolieksamite hindamine ja põhikooli lõpetamine 38
7.5.14. Hindamisest teavitamine ja järelevastamiste kord 39
7.5.15. Hinnete ja hinnangute vaidlustamine ja vaidlusküsimuste lahendamine 40
7.6 Õpilase mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses läbitud õppe arvestamise alused 40
8. Karjääriteenuste korraldamine **42**
9. Õpilaste ja lastevanemate teavitamine ning nõustamine **44**
10. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted **46**
11. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord **48**

1. Kooli väärtused ja eripära

Tallinna Kadaka Põhikool on hariduslike erivajadustega (intellektipuudega) õpilastele mõeldud kool, kus igale lapsele tagatakse individuaalne, turvaline ja toetav arengukeskkond. Õppetöö toimub lihtsustatud, toimetuleku ja hooldusõppe õppekavade alusel, arvestades iga lapse arenguvajadusi ja potentsiaali. Siin antakse lapsele võimalus õppida, areneda ja kasvada vastavalt oma võimetele ja vajadustele. Koolis väärtustatakse lapse individuaalsust. Kadaka Põhikoolis õpivad õpilased, kelle kodune keel on peamiselt vene keel.

Meie tegevuse aluseks on kooli **põhiväärtused:**

Toetus – meie jaoks on olulised toetavad suhted, mis tähendavad õpilaste jaoks selgeid ootusi, järjepidevat tuge ja püsivat usaldust. Loome keskkonna, kus laps saab tuge nii vaimses, füüsilises, sotsiaalses kui ka emotsionaalses arengus.

Koostöö – edukas õppimine ja kasvamine põhineb tihedal koostööl õpetajate, tugispetsialistide, õpilaste ja perede vahel. Ühiste eesmärkide saavutamiseks väärtustame suhtlust, austust ja usaldust.

Turvalisus – peame oluliseks, et iga koolipere liige tunneks end füüsiliselt, vaimselt, sotsiaalselt ja emotsionaalselt turvaliselt. Tagatud on piisav tugi ja professionaalne abi, mis loob eelduse õppimisele ja arengule usaldusväärses koolikeskkonnas.

Kadaka kooli eripära seisneb pidevas otsingus ja uute võimaluste loomises – iga meie õpilane on eriline ning igaühe jaoks tuleb leida ja rakendada erinevaid lähenemisi ja meetodeid. Meie õpilastele pole universaalseid mudeleid, millega toetada iga õpilase arengut vastavalt tema vajadustele. Eesmärgiks on luua keskkond, kus iga laps saab saavutada maksimaalse iseseisvuse ning tunda end väärtusliku ja aktsepteerituna. Üheskoos kujundame igale lapsele sobiva ja tervikliku arengutee.

Kadaka koolis on hubane ja turvaline õpikeskkond, kus on väikesed klassid, mis võimaldab õpetajal keskenduda iga lapse eripäradele. Koolil on kaasaegne õppe- ja kasvukeskkond: heatasemelised klassiruumid, tugispetsialistide tööruumid, raamatukogu, arvutiklass ning koolibuss, mis toetavad õpilaste igapäevast toimetulekut ja arengut. Meie õpetajad ja tugispetsialistid on kvalifitseeritud ja pühendunud professionaalid, kes teevad tihedat koostööd õpilaste, perede ja kogukonnaga. Õpetamine on praktiline, elulähedane ja mitmekesine, toetades õpilase sotsiaalsete oskuste, iseseisvuse ja eneseväljenduse arengut.

Kool tegutseb kogukonnana, kus õpetajad, tugispetsialistid, lapsevanemad ja õpilased teevad koostööd ühise eesmärgi nimel – tagada igale lapsele võimalus õppida, kogeda ja valmistuda eluks ühiskonnas. Kooli igapäevatöös peetakse oluliseks järjepidevust, kannatlikkust ja koostööd, sest just need väärtused loovad eelduse lapse tasakaalustatud arenguks.

2. Kooli õppe- ja kasvatuseesmärgid

Kooli õppe ja kasvatuse eesmärgid ning põhimõtted tulenevad kooli eripärast, kooli arengukavast, pidades silmas piirkonna vajadusi, kooli töötajate, vanemate ja õpilaste soove ning vaimseid ja materiaalseid ressursse. Tallinna Kadaka kooli õppe- ja kasvatuseesmärk on toetada õpilase terviklikku arengut – aidata tal kujundada teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis võimaldavad toime tulla tal võimalikult iseseisvalt ja vastutustundlikult.

Kooli ülesanne on aidata kujuneda isiksusel, kes tuleb eluga toime võimalikult iseseisvalt, teeb võimetekohast tööd, määratleb end oma rahva liikmena ja riigi kodanikuna. Kooli õppekava võimaldab õpilasele võimetekohase ja eripära arvestava õpikeskkonna loomise ning annab võimalikult hea ettevalmistuse õpingute jätkamiseks ja elus toimetulekuks. Kool aitab kaasa õpilaste kasvamisele isiksusteks, kes on motiveeritud jätkama õpinguid ja tulevad võimalikult iseseisvalt toime erinevates rollides: perekonnas, võimetekohasel tööl ja avalikus elus.

Tallinna Kadaka Põhikoolis põhineb õppetöö korraldus lapsekesksel lähenemisel, mille eesmärk on tagada jõukohane, motiveeriv ja tähenduslik õppeprotsess. Õppe sisu ja meetodid on suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste kujundamisele, mis toetavad iseseisvust ja toimetulekut igapäevaelus.

Koolis taotletakse, et õppija tunneks rõõmu õppimisest ja enda arengust;

- õpiks arvestama teiste inimestega ja väärtustama koostööd;
- kujundaks tööharjumusi ja praktilisi oskusi;
- omandaks oskuse seada eesmärke ja tegutseda järjekindlalt nende saavutamiseks.

Õpetaja roll koolis on toetada õpilast tema arengus, pakkudes jõukohaseid väljakutseid ja positiivset tagasisidet. Vajaduse korral koostatakse lapsele individuaalne õppekava, mis aitab saavutada isiklikke õpieesmärke.

Õpilase praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisel on tagatud pädevate õpetajate, kasvatajate ja tugispetsialistide olemasoluga ning pädeva juhtimisega. Tagatud on kõikide õpilaste erivajaduste märkamine ja tulemuslik sekkumine, tugisüsteemide kättesaadavus ning vajadusel individuaalsed õppimisvõimalused. Väärtuskasvatuses on esikohal viisakas ja kokkulepitud reeglite kohane käitumine, mida õpitakse eeskuju, koostöö ja heatahtliku ühistegevuse toetusel. Koolikohustuse täitmine on tagatud turvalise õpi-, töö- ja elukeskkonna toel.

Meie missioon

Loome koostööl põhineva, loova ja hooliva õhkkonna, kus iga õpilane, lapsevanem ja töötaja tunneb end väärtusliku ja toetatuna. Usume, et meie lapsed on erilised ning nende toetamiseks tuleb pidevalt leida sobivaid lähenemisi ja meetodeid.

Meie visioon

Meie kool on hooliv ja turvaline kogukonnakeskus, kus iga õpilane saab areneda vastavalt oma võimetele, saavutada maksimaalse iseseisvuse ja eluga toimetuleku taseme ning tunda end väärtusliku ja aktsepteerituna.

3. Kooli õppekorralduse põhimõtted ja tugiteenuste rakendamine

3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Kõigil õpilastel peab olema võimalus omandada haridus vastavalt oma võimetele. Õppekorralduses ja õppesisu valikul arvestatakse iga õpilase individuaalseid vajadusi ja arenguvõimalusi. Õppetöö põhineb põhikooli riikliku õppekava humanistlikel põhimõtetel, rõhutades sallivust, koostööd, eneseteadlikkust ning vastutustunnet.

Õppeprotsessi eesmärk on toetada iga õpilase arengut, kasutades tema vajadustest lähtuvaid eripedagoogilisi meetodeid. Selleks hinnatakse lapse arengutaset ja -potentsiaali ning vajaduse korral koostatakse individuaalne õppekava (edaspidi: IÕK), mis määratleb õpitulemused, õppe sisu ja rakendatavad tugimeetmed.

Õppetöö sisu ja metoodika on praktilise suunitlusega, et arendada õpilaste toimetulekuoskusi ja ettevalmistust eluks ning tööks. Õpitakse tegevuste kaudu, rakendades õpitut igapäevaelu situatsioonides. Oluline on toetav ja turvaline õpikeskkond, kus õpetaja ja õpilase vahel valitseb usalduslik ning julgustav õhkkond.

Õppetöö planeerimisel ja arendamisel tehakse koostööd õpetajate, tugispetsialistide, lapsevanemate ja vajadusel koolivälise partneritega. Õppimine toimub võimalikult reaalses ja tähenduslikus keskkonnas, arendades tunnetuslikke, sotsiaalseid, kommunikatiivseid ja motoorseid oskusi.

3.2. HEVKO roll ja ülesanded

Koolis töötab hariduslike erivajadustega õpilaste koordinaator (edaspidi: HEVKO), kelleks on õppejuht. HEVKO ülesandeks on korraldada ja koordineerida õppe ning arengu toetamiseks vajalikku koolisisest meeskonnatööd ning tagada koostöö koolivälise partnerite ja tugivõrgustikega.

HEVKO jälgib tugisüsteemi toimimist ja tagab selle järjepidevuse; nõustab õpetajaid ja lapsevanemaid. HEV-õpilaste toetamisel:

- koordineerib tugispetsialistide tegevust ning osaleb IÕK-de koostamisel ja hindamisel;
- juhib ja dokumenteerib tugimeeskonna koosolekuid ning teeb ettepanekuid õpilase arengu toetamiseks;
- on kontaktisik kooli, koolivälise nõustamismeeskonna ja lapsevanemate vahel.

HEVKO-l ja kooli direktoril on õigus töödelda hariduse infosüsteemi andmeid ulatuses, mis on vajalik tõhustatud ja eritoe rakendamiseks.

3.3. Tugiteenuste süsteem

Kool pakub tugiteenuseid, mis toetavad õpilase õppimist ja arengut: tugiõpe, psühholoogiline nõustamine, logopeediline abi, pikapäevarühm, õpilaskodu ja huvitegevus. Tugisüsteem tugineb varajasele märkamisele, meeskonnatööle ja püsivale koostööle lapsevanemate ning spetsialistidega.

Tugisüsteem toimib kolmel tasandil:

Õpetaja ja klassitasand – igapäevane märkamine ja diferentseeritud õpetamine.
Koolispetsialistid – tugispetsialistide uuringud, individuaalsed sekkumised ja tugiõpe.
Kooliväline tugi – vajadusel kaasatakse nõustamiskomisjon, rehabilitatsioonimeeskond ja omavalitsuse spetsialistid.

Kõik õpilase arengut ja toimetulekut puudutavad tähelepanekud ja tegevused dokumenteeritakse **individuaalse arengu jälgimise kaardil** (edaspidi: IAJK). HEVKO koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega hindab tugimeetmete tulemuslikkust ja teeb ettepanekuid edasiste tegevuste kohta.

Koolispetsialistide tegevus: tugispetsialistide uuringud ja süsteemsed tegevused, õpiabi (kõik erinevad võimalused, mida kool saab rakendada koostöös lastevanematega: õigusaktidest tulenev töökorraldus, koostöö kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajatega, koostöö rehabilitatsiooniasutustega, õppenõukogu otsus, erinevad õppevormid, IÕK, IAJK jms) rakendamine. Koolis pakutavad tugiteenused on sõltuvuses kooli rahalistest võimalustest ja on õppeaastati erinevad.
Tugiteenuste spetsialistid koostavad enne arenguvestlust tugiteenuste kokkuvõtte õpilase individuaalsuse arengu jälgimise kaardis. Tugiteenuste kokkuvõttes analüüsitakse õpilase tugevaid ja arendamist vajavaid külgi, ja arengudünaamikat ning planeeritakse edasine tegevus. Lähtuvalt eelnevast kavandatakse: tugiteenuste lõpetamine, tugiteenuste jätkamine samal või tõhusamal viisil, täiendavate uuringute teostamine, tugiteenuste vahetamine või pöördumise soovitamine koolivälisesse nõustamismeeskonda.

Individuaalne õppekava ja käitumise tugiplaan

Individuaalne õppekava (edaspidi: IÕK) koostatakse pärast õpilase arenguvajaduste hindamist. See sisaldab õppe eesmärke, õpitulemusi, rakendatavaid tugimeetmeid, hindamisviise ja vastutavaid isikuid. IÕK kinnitab direktor ning seda hinnatakse ja uuendatakse regulaarselt.
Lihtsustatud õppes võib kool õpilase õpetamisel teha muudatusi ja kohandusi õppeajas, õppesisus, õppeprotsessis ja -keskkonnas. Kui need toovad kaasa koormuse või õppe intensiivsuse olulise muutuse,

õpitulemuste vähendamise, asendamise või kohustuslikust õppeainest vabastamise, koostatakse õpilasele individuaalne õppekava (IÕK). Sellist õppekava saab rakendada koolivälise nõustamiskomisjoni soovitusel.

IÕK koostatakse koostöös õpilase, lapsevanema, õpetajate ja tugispetsialistidega. Dokument määratleb õpilase arengut toetava õppe sisu, meetodid, tugiteenused, eesmärgid, oodatud tulemused ja hindamise eripärad.

Toimetuleku- ja hooldusõppes koostatakse igale õpilasele igaks õppeaastaks individuaalne õppekava, mis sisaldab:

- üldandmeid ja terviseinfot;
- pedagoogilis-psühholoogilist iseloomustust;
- erisusi õppesisus ja õpitulemustes;
- õppe läbiviimise tingimusi ja tugimeetmeid;
- hindamise põhimõtteid ja tagasiside viise;
- rakendamise aega ning vastutavaid isikuid.

Õppekava põhineb üldõpetuse põhimõtetel ja arenguvaldkondadel: kognitiivsed, kommunikatiivsed, sotsiaalsed, motoorsed, eneseteenindus- ja tööoskused. Toimetulekuõppes sõnastatakse eesmärgid ainekavade, hooldusõppes arenguvaldkondade kontekstis.

Täiendavatel õppeaastatel koostatakse õpilasele individuaalne õppekava nii kohustuslike kui valikainete kohta, tagamaks õppe järjepidevus ja vastavus õpilase arenguvajadustele.

Käitumise tugiplaan rakendatakse õpilasele, kellel on raskusi koolikeskkonna reeglite järgimisel või sotsiaalsete oskuste arendamisel. Selle eesmärk on toetada positiivset käitumist ja ennetada probleemide süvenemist. Tugiplaan võib hõlmata individuaalset juhendamist, tugiisiku määramist, koostööd vanematega ja tugispetsialistide teenuseid.

Kõik tugimeetmed on suunatud õpilase arengule ning turvalise ja hooliva koolikeskkonna tagamisele. Tugimeeskond hindab rakendatud toetusviiside tulemuslikkust vähemalt kord õppeaastas ning vajadusel teeb muudatusi toetusstrateegias.

Koolivälised uuringud, lisaõpe ja õppekavaväline tegevus

Kui koolis rakendatud tugiteenused ei anna soovitud tulemusi, viiakse läbi koolivälised uuringud. Nende põhjal teeb nõustamismeeskond ettepaneku sobiva õppekava ja toetusmeetmete rakendamiseks, mida kool kasutab lapsevanema nõusolekul. Arengukeskkonna kujundamisel arvestatakse spetsialistide soovitusi ning koostöös koolipidajaga kohandatakse ruume, õppevahendeid ja õppetegevuse sisu.

Lisaõpe on mõeldud LÕK ja TÕK põhikooli lõpetanud õpilastele, kes pole valmis õpinguid jätkama või tööle asuma, ning tulenevalt hariduslikust erivajadusest vajab täiendavat ettevalmistust ja tuge õppe sujuvaks jätkamiseks ja sotsiaalse toimetuleku parandamiseks. Igale õpilasele koostatakse üleminekuplaan, kus määratakse tema konkreetne õppe sisu ja päevakava. Üleminekuplaani koostamisel arvestatakse õpilase teadmisi ja oskusi, õpilase ning seadusliku esindaja soove ja vajadusi ning kooli võimalusi. Õpe kestab ühe õppeaasta. Kutseõpet viiakse läbi koostöös tööandjate ja kutseõppeasutustega. Lisaõppe läbinud õpilane saab jätkata tasemeõppes või ettevalmistavas õppes.

Huvitegevus toetab kooli õppekava ja õpilaste arengut. Selleks korraldatakse ringe, stuudioid ja muid tegevusi, kus kasutatakse erinevaid õppemeetodeid. Õpilased saavad huvitegevuseks tasuta kasutada kooli ruume, rajatisi ja vahendeid. Teave huviringide kohta on kättesaadav kooli kodulehel.

Raamatukogu toetab õpet õppematerjalide ja infokandjate kättesaadavaks tegemise kaudu, arendades õpilaste iseseisvat õppimist ja lugemishuvi.

Pikapäevarühm pakub järelevalvet ja pedagoogilist juhendamist õppetöövälisel ajal, toetades koduste ülesannete täitmist ja huvitegevuses osalemist. Rühma töökorralduse ja päevakava kehtestab direktor, arvestades õpilaste vanust, vajadusi, koduseid olusid ja transpordivõimalusi. Õpilase vastuvõtt ja väljaarvamine toimub direktori otsusega vanema taotluse alusel.

Õpilaskodu tagab õpilastele sobivad õppimis-, elamis- ja kasvatustingimused. Selle töökorra ja tingimused kehtestab haridus- ja teadusminister. Õpilaskodu kodukorra kinnitab direktor, kaasates otsustusprotsessi õppenõukogu ja hoolekogu. Riiklikult toetatavale õpilaskodu kohale võetakse õpilane vastu kohaliku omavalitsuse põhjendatud taotluse ja nõusoleku alusel.

3.4. Põhikooli sihiseade lihtsustatud õppes

Lihtsustatud õppe sihiseade lähtub põhikooli riikliku õppekava üldosa § 3 sätestatust, arvestades seejuures lihtsustatud õppel õpilaste individuaalseid hariduslikke erivajadusi.

Lihtsustatud õpe Tallinna Kadaka Põhikoolis on suunatud õpilastele, kelle areng eeldab tõhustatud või erituge ning kelle õpivõime võimaldab õppimist kohandatud õppekava alusel. Õppe eesmärk on toetada iga õpilase arengut vastavalt tema individuaalsetele võimetele, kujundades praktilisi teadmisi ja oskusi, mis toetavad toimetulekut igapäevaelus ja ühiskonnas. Õpetamine ja kasvatamine toimuvad valdavalt praktiliste tegevuste kaudu. Õpilasi suunatakse tegutsema iseseisvalt ja koostöös, kasutades erinevaid meeli ja kogemusi. Õppeprotsessis väärtustatakse positiivset tagasisidet ja järjepidevust, et kujundada õpilase eneseusku ja motivatsiooni. Oluline on õpetaja ja õpilase vaheline usalduslik suhe, mis toetab turvatunde ja õpimotivatsiooni säilimist. Koolis rakendatakse vajadusel individuaalset õppekava, mille alusel seatakse jõukohased õpieesmärgid ja

hindamispõhimõtted.

Lihtsustatud õppe lõpetaja on õpilane, kes on omandanud praktilised teadmised ja oskused, mis võimaldavad tal jätkata õpinguid kutsehariduses või tööelus ning osaleda ühiskonnaelus vastutustundliku kodanikuna.

3.5. Põhikooli sihiseade toimetulekuõppes

Toimetulekuõppe sihiseades lähtutakse põhikooli riikliku õppekava üldosa §-s 3 sätestatust, arvestades seejuures toimetulekuõppel õpilaste individuaalseid hariduslikke erivajadusi. Toimetulekuõppe eesmärk Kadaka koolis on toetada õpilase arengut selliselt, et ta tuleks toime igapäevaelus, mõistaks tööharjumuste ja vastutuse tähtsust ning tunneks end ühiskonna liikmena väärtuslikuna. Õppeprotsessis lähtutakse põhimõttest, et iga laps saab õppida ja areneda, kui talle pakutakse sobivaid tingimusi ja toetavat keskkonda.

Õpetamine toimub elulistes olukordades ja praktiliste tegevuste kaudu – kodundus, aiandus, liikumine, käeline tegevus ja sotsiaalsed oskused. Õppetööd korraldatakse individuaalselt ja väikestes rühmades, arvestades õpilase arengutaset, huve ja potentsiaali. Oluline on tegevuste korduvus ja struktureeritus, mis aitavad kinnistada õpitud oskusi ja tagavad õpilase enesekindluse.

Õpilase arengut toetab õpetajate, tugispetsialistide ja lapsevanemate koostöö. Iga lapse edusamme jälgitakse järjepidevalt ning õppekava kohandatakse vastavalt tema arengule ja toimetulekule. Toimetulekuõppe lõpetaja on õpilane, kes tuleb toime tuttavates olukordades, oskab tegutseda juhendamise ja eeskuju alusel ning suudab panustada ühiskonda jõukohasel viisil.

3.6. Põhikooli sihiseade hooldusõppes

Hooldusõpe Kadaka koolis on mõeldud õpilastele, kelle areng vajab järjepidevat tuge ja hoolt, et saavutada maksimaalne võimalik iseseisvus ja elukvaliteet. Õppe- ja kasvatustegevus on suunatud tunnetuslike, sotsiaalsete ja eneseväljendusoskuste kujundamisele. Õppe sisu ja tempo kohandatakse lapse arenguvõimele, pakkudes turvalist ja positiivset õpikeskkonda.

Õppetöö toimub läbi praktiliste ja meeltepõhiste tegevuste – suhtlemine, liikumine, mäng, muusika, käeline tegevus ja kogemusõpe. Oluline on lapse emotsionaalne heaolu ning rõõmu kogemine igapäevastes tegevustes. Õpetaja roll on olla lapse kõrval toetaja, suunaja ja kaaslane, kes aitab õpilasel mõista ja väljendada oma tundeid ning vajadusi.

Õppe ja kasvatuse üldeesmärk on intellektipuudega õpilase isiksuse terviklik areng ja kujunemine Eesti kodanikuks, kes vastavalt oma eale ja võimetele osaleb ühiskonnaelus, tuleb võimalikult iseseisvalt toime eakohases igapäevaelus ja osaleb jõukohases töötegevuses. Hooldusõppe eesmärk on, et iga õpilane

tunnetaks end väärtusliku kogukonnaliikmena, oskaks väljendada oma soove ja vajadusi, ning tuleks toime talle tuttavates olukordades. Hooldusõppe lõpetaja on laps, kes suudab tegutseda koostöös täiskasvanuga, väljendab positiivseid emotsioone ja osaleb talle jõukohasel viisil sotsiaalses elus. Koolis luuakse õpilase arengut toetav keskkond, et saavutada õpilase isiksuse arengus parim võimalik ja sotsiaalselt tunnustatav tulemus.

4. Lõiming ehk seoste loomine õppekavas

Lõiming aitab õpilasel siduda teadmised ja oskused tervikuks, mõista nende tähendust reaalses elus ning luua seoseid erinevate õppevaldkondade vahel. Selle eesmärk on toetada üld- ja valdkonnapädevuste kujunemist ning aidata õpilasel näha õppimist kui ühtset ja eesmärgipärast tervikut.

Õppe lõimimine toimub ainevaldkondade ühisosa kaudu, rakendades ühiseid temaatilisi rõhuasetusi, õppeülesandeid ja tööviise nii ainetundides, projektides kui ka läbivate teemade raames. Lõimingu võimalusi ja põhimõtteid kirjeldatakse ainekavades.

Lõimingu elluviimiseks kasutatakse erinevaid viise. Ainesisesed seosed tekivad siis, kui üks teema kasvab loogiliselt välja teisest, aidates kujundada terviklikku arusaama aine põhisisust ja selle seostest teiste valdkondadega. Õppeainetevaheline lõiming seisneb teadmiste ja oskuste ülekandmises ühest ainest teise, samas kui ainevaldkondadevaheline lõiming ühendab põhimõisteid ja reegleid eri valdkondade vahel.

Õpetamise ajaline kooskõla võimaldab käsitleda sarnaseid teemasid eri õppeainetes samaaegselt, soodustades teadmiste seostamist. Temaatiline lõiming avaldub projektipäevades ja ühisüritustes, kus eri ained toetavad ühist teemat. Samuti on oluline siduda õppeained igapäevaeluga – rakendada ainetundides õpitut praktilistes olukordades, näiteks õppekäikudel, õuesõppes või igapäevaste kogemuste kaudu.

Lõimingu kavandamine on osa kooli õppekava arendusest ning seda planeeritakse nii kooli üldtööplaani kui ka õpetajate töökavade tasandil, tagades läbimõeldud ja eesmärgipärase seoste loomise kogu õppeprotsessis.

Hooldusõppes jaguneb õpe tegevusvaldkondadeks, mis realiseeritakse praktilise tegevuse kaudu. Hooldusõppe õppekavas ei käsitleta lõimingu põhimõtteid.

Lihtsustatud -ja toimetulekuõppes kujundab kool õpikeskkonna ning õpetajate koostöö selliselt, et see toetaks iga õpilase arengut ja toimetulekut vastavalt tema vajadustele. Õppetöö põhineb üldõppe rakendamisel 1. ja 2. klassis ning üldõpetuse põhimõtete järgimisel kõikides klassides, et tagada ühtne ja toetav õpikogemus. Õpetamisel pööratakse tähelepanu õppevaldkondade lõimimisele ning praktilisele ja elulisele suunitlusele, et õpilased saaksid teadmisi rakendada igapäevaelus. Samuti toetatakse õpilaste isikliku ja sotsiaalse identiteedi kujunemist ning sotsiaalset õppimist, mis aitab neil paremini integreeruda ühiskonda ja toime tulla erinevates sotsiaalsetes olukordades.

Lõimingu planeerimine ja realiseerimine toimub kooli üldtööplaani ja õpetajate tööplaanide alusel.

5. Üldpädevuste kujundamise põhimõtted

Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses, va hooldusõppe

õpilased, kelle õpetamisel lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja potentsiaalsetest võimetest. Üldpädevuste kujunemist jälgivad ja suunavad õpetajad ja tugispetsialistid omavahelises koostöös ning kooli ja kodu koostöös. Ainekavades fikseeritakse, kuidas konkreetses aines üldpädevusi kujundada.

Koolis kujundatakse järgmiseid üldpädevusi:

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Koolis kujundatakse ja väärtustatakse kultuuri- ning väärtuspädevust erinevate ühiste tegevuste kaudu. Riiklikke ja kooliga seotud tähtpäevi tähistatakse pidulike koosviibimiste ja aktustega, mis aitavad tugevdada ühtekuuluvustunnet ning siduda kooliperet ühiste väärtuste ümber. Neid väärtusi järgitakse järjepidevalt kogu koolielu jooksul ning ülekoolilistel kogunemistel tunnustatakse õpilasi nende pingutuste ja saavutuste eest.

Samuti pööratakse tähelepanu rahvakalendri tähtpäevade tähistamisele ning korraldatakse õppekäike ja matkapäevi, kaasates võimalusel ka õpilasi nende ettevalmistamisse. Kooliruume kaunistavad õpilastööde väljapanekud, mis annavad võimaluse esitleda loomingut ja tugevdada koolikultuuri. Lisaks korraldatakse õpilaskontserte vanematele ja külalistele ning osaletakse erinevatel konkurssidel, mis pakuvad õpilastele võimaluse oma andeid ja oskusi laiemalt näidata.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Sotsiaalset ja kodanikupädevust kujundatakse koolis nii õppetöö käigus kui ka mitmekesiste ühistegevuste kaudu. Õpilasi kaasatakse erinevate koosviibimiste, aktuste ja teiste koolisündmuste planeerimisse ning korraldamisse, et arendada nende koostööoskusi ja vastutustunnet. Oluline osa on ka kooli kodukorra järgimisel, mis aitab kujundada teadlikku ja hoolivat koolikeskkonda ning tugevdada õpilaste arusaama ühistest reeglitest ja väärtustest.

Õpilasi innustatakse osalema kooli positiivse maine kujundamises ning sõlmima ja järgima kokkuleppeid, et kasvatada vastutustunnet ja usaldusväärsust. Rahvakalendri tähtpäevi väärtustatakse ja tähistatakse ühiselt, mis toetab kogukonnatunnet ja kultuurilist järjepidevust. Lisaks osalevad õpilased õppekäikudel, projektides ja spordivõistlustel, mis aitavad arendada sotsiaalseid oskusi ja meeskonnavaimu. Samuti pannakse rõhku turvalisusealasele teadlikkusele, mida toetab osalemine evakuatsiooniõppustel.

Enesemääratluspädevus

Enesemääratluspädevust toetatakse koolis lisaks õppetööle mitmesuguste teadlikult kavandatud tegevuste kaudu. Õpilased osalevad rahuloluküsitlustes, eneseanalüüsides ja arenguvestlustes, mis

aitavad neil mõista oma tugevusi, arenguvajadusi ja eesmärke. Samuti korraldatakse spordi- ja liikumispäevi, mis toetavad nii füüsilist heaolu kui ka enesedistsipliini ja meeskonnatunnet.
Oluline osa enesemääratluspädevuse kujundamisel on tervisliku toitumise põhimõtete järgimisel ning teadlikul arusaamisel tervislikust eluviisist. Koolis käsitletakse ka turvalisuse ja ohutusega seotud teemasid, et kujundada õpilastes vastutustundlikku käitumist ja oskust hoolitseda enda ning teiste heaolu eest.

Õpipädevus

Õpipädevust kujundatakse koolis mitmekesiste tegevuste kaudu, mis arendavad iseseisvust, loovust ja vastutustunnet. Õpilaspäeviku täitmine aitab planeerida ja jälgida oma õppimist, erinevate õpikeskkondade kasutamine toetab teadmiste omandamist eri viisidel.
Õpipädevust tugevdavad ainepäevad, -nädalad, -võistlused ja projektipäevad, mis pakuvad võimalusi koostööks ja süvendatud õppimiseks. Huviringides, kontsertidel ja kooliüritustel osalemine arendab eneseväljendust ja esinemisjulgust, õuesõppe tunnid seovad teooria praktiliste kogemustega.
Samuti toetavad õppimist rühma- ja individuaaltöö ning õpilastööde näitustesse panustamine, mis aitavad väärtustada õpitut ja jagada saavutusi kooliperega.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevust arendatakse koolis lisaks õppetööle erinevate tegevuste kaudu, mis toetavad eneseväljendust, kuulamisoskust ja koostööd. Emakeelepäeva tähistamine aitab väärtustada keelt ja kultuuri, samas kui etteastete ettevalmistamine ja esitamine koolipidudel, sündmustel ja aktustel annab õpilastele võimaluse arendada esinemisjulgust ja eneseväljendusoskust.
Klassihommikute ja -õhtute korraldamine loob võimaluse vabas õhkkonnas suhelda ja tugevdada klassi ühtekuuluvustunnet. Raamatukogutundides tutvutakse erinevate tekstide ja teabeallikatega, mis toetavad lugemis- ja mõtlemisoskuse arengut.
Projektides ja konkurssidel osalemine õpetab suhtlema erinevates olukordades ja arvestama teiste arvamustega. Korrektne keelekasutus koolielus aitab kujundada selget ja lugupidavat suhtlemiskultuuri ning erinevad huviringid pakuvad võimalust oma suhtlemisoskusi praktikas rakendada ja täiendada.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiapädevust kujundatakse koolis tegevuste kaudu, mis ühendavad teoreetilised teadmised praktilise kogemusega. Ainetundides kasutatakse IKT-vahendeid ja erinevaid õpikeskkondi, et toetada uurimisoskuste ja loogilise mõtlemise arengut.

Õpilased osalevad õppekäikudel looduskeskustesse ja muuseumidesse ning õppetunde viiakse läbi ka väljaspool klassiruumi, et seostada õpitut ümbritseva maailmaga. Õppeülesannete kaudu tuuakse esile seosed igapäevaeluga ning julgustatakse teadmiste rakendamist praktilistes olukordades.
Tehnoloogiaalast pädevust toetab erinevates tegevustes tehnoloogiavahendite kasutamine ning robootika huviring, mis arendab loovust, probleemilahendusoskust ja tehnilist mõtlemist.

Ettevõtlikkuspädevus

Ettevõtlikkuspädevust arendatakse koolis lisaks õppetööle mitmekesiste tegevuste kaudu, mis toetavad algatusvõimet, loovust ja vastutustunnet. Õpilaslaatade ja klassiürituste korraldamine annab õpilastele võimaluse kavandada, ellu viia ja hinnata oma ideid, õppides samal ajal meeskonnatööd ja ajaplaneerimist.
Karjääripäevad aitavad avardada silmaringi ning mõista erinevaid elukutseid ja töömaailma võimalusi. Vanemates kooliastmetes toetab ettevõtlikkuspädevuse arengut ka loovtöö koostamine, mis võimaldab iseseisvalt teemat uurida ja oma ideid rakendada.
Samuti osalevad õpilased näitustel ja võistlustel omandades kogemusi vastutuse võtmisel, eesmärgipärasel tegutsemisel ja tulemuslikul koostööl.

Digipädevus

Digipädevust kujundatakse koolis tegevuste kaudu, mis toetavad teadlikku ja vastutustundlikku digivahendite kasutamist. Õpilased kasutavad eKooli igapäevase õppetöö planeerimisel ja suhtlemisel, omandades nii oskuse digikeskkondades eesmärgipäraselt tegutseda.
Erinevates õppe- ja loovtegevustes kasutatakse digivahendeid info otsimiseks, töötlemiseks ja esitlemiseks, mis arendab tehnoloogilist kirjaoskust ning kriitilist mõtlemist. Arvutiõpetuse tunnid valikõppeainena pakuvad võimalust digioskusi süvendada ning praktilisi teadmisi rakendada.
Lisaks toetavad digipädevuse arengut e-õppepäevad, mis aitavad kujundada iseseisva õppimise ja ajaplaneerimise oskust digikeskkonnas.

6. Läbivate teemade käsitlemise põhimõtted

Läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivate teemade põhimõtteid rakendatakse koolis kõigis õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades. Õppekeskkonna kujundamisel arvestatakse teemade sisu ja eesmärke nii vaimse, sotsiaalse kui ka füüsilise õpikeskkonna loomisel, et toetada iga õpilase arengut terviklikul viisil.

Elukestva õppe ja karjääri kujundamise teemat toetavad erinevad koolitegevused, nagu karjääripäevad ja õppekäigud asutustesse, sealhulgas kutseõppeasutustesse, mis aitavad tutvuda töömaailma ja erinevate elukutsetega. Õpilasi juhendatakse karjäärivalikute tegemisel koostöös õpetajate ja vajadusel Töötukassa karjäärinõustajaga. Samuti kaasatakse lapsevanemaid, et toetada neid oma laste karjääriteel suunamisel.

Keskkonna ja jätkusuutliku arengu teemat toetavad erinevad tegevused, nagu matkad ja õppekäigud loodusesse, õuesõppe tunnid ning taaskasutust ja kestlikku eluviisi tutvustavad töötoad ja sündmused. Õpilased osalevad ka kogukonnaüritustel ja panustavad kooli ümbruse korrastamisse, õppides hoolivust ja vastutust. Jäätmete sorteerimise harjutamine aitab kujundada keskkonnasõbralikke harjumusi igapäevaelus.

Kodanikualgatuse ja ettevõtlikkuse teemat toetavad erinevad koolitegevused, nagu lipupäevade teadvustamine, koolilaatade ja õpilastööde näituste korraldamine ning osalemine riiklikel näitustel ja joonistusvõistlustel.

Kultuurilise identiteedi kujundamisel tähistavad õpilased teatrietenduste, kontsertide, näituste ja kinokülastustel, tähistavad rahvakalendri tähtpäevi ning käivad õppekäikudel muuseumides ja raamatukogudes. Raamatukogutunnid, õuesõppe tegevused, koolikontserdid ja temaatilised sündmused aitavad kujundada kultuurilist sallivust ja koostöövalmidust.

Teabekeskkonna ja meediakasutuse arendamisel kasutatakse õppetöös arvuteid ja nutiseadmeid, rakendatakse digitaalset õppevara ning käsitletakse internetiohtude teemasid. Õpilased õpivad orienteeruma erinevates meedia- ja infoallikates ning kasutama neid eesmärgipäraselt ja turvaliselt.

Tehnoloogia ja innovatsiooni kujundamisel kasutavad õpilased IKT-vahendeid ja keskkondi õppetöös, suhtlevad eKooli ja e-posti kaudu ning osalevad e-õppe tegevustes. Koolis tegutsev robootikaring arendab loovust ja probleemilahendusoskust, samuti kasutatakse vajadusel AAC-vahendeid, et toetada kõiki õppijaid igapäevases suhtluses ja õppetöös.

Tervise ja ohutuse raames korraldab kool tervise- ja ohutusteemalisi päevi ja nädalaid, koolitusi ning spordiringe. Samuti propageeritakse tervislikku toitumist, kujundatakse hügieeniharjumusi ja osaletakse

erinevates tervist edendavates projektides ja programmides.

Väärtuste ja kõlbluse kujundamiseks toetatakse empaatilise ja tolerantse kodaniku kujunemist, tähistatakse rahvakalendri ja riiklikke tähtpäevi ning pööratakse tähelepanu korrektsele keelekasutusele ja viisakale käitumisele igapäevases koolielus.

Läbivate teemade käsitlemine õppetundides on kirjeldatud ainekavades.

Aineõppes ja aineteülestes tegevustes tuuakse läbivate teemadega seotud käsitlused, näited ja meetodid õppetöösse ning korraldatakse ühisprojekte klasside ja ainete vahel. Iga õppeaine roll on seejuures erinev, sõltudes aine eesmärkidest ja seotusest konkreetse teemaga.

Valikained toetavad samuti läbivate teemade taotlusi, pakkudes õpilastele võimalusi oma huvide ja tugevuste arendamiseks.

Läbivate teemade õpe realiseerub eelkõige:

1) õpikeskkonna korralduses – kooli vaimse, sotsiaalse ja füüsilise õpikeskkonna kujundamisel arvestatakse läbivate teemade sisu ja eesmärke;

2) aineõppes – läbivatest teemadest lähtudes tuuakse aineõppesse sobivad teemakäsitlused, näited ja meetodid, viiakse koos läbi aineteüleseid, klassidevahelisi ja ülekoolilisi projekte. Õppeainete roll läbiva teema õppes on lähtuvalt õppeaine taotlustest ja õppesisust erinev, olenevalt sellest, kui tihe on ainevaldkonna seos läbiva teemaga;

3) valikaine kasutamises - läbivate teemade taotluste toetamine uute õppeainete kaudu;

4) korraldades võimaluse korral koostöös paikkonna asutuste ja ettevõtete, teiste õppe- ja kultuuriasutuste ning kodanikuühendustega klassivälist õppetegevust ja huviringide tegevust ning osaledes maakondlikes ja üle-eestilistes projektides;

5) läbivatest teemadest lähtuvas või õppeaineid lõimivas loovtöös – õpilased võivad läbivast teemast lähtuda selle loovtöö valikul, mida tehakse kas iseseisvalt või rühmatööna. Lihtsustatud või toimetulekuõppe õpilased teevad loovtöö vastavalt kooli õppenõukogu otsusele, hooldusõppe õpilased loovtööd ei tee.

7. Õppekorraldus

Tallinna Kadaka Põhikoolis toimub õppetöö õppeaastate kaupa. Alates 01.09.2024 toimub järjepidev üleminek eestikeelsele õppele, vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning teiste seaduste muutmise seadusele (eestikeelsele õppele üleminek).

Õppeaasta kestab 35 nädalat ning on jaotatud viieks õppeperioodiks ja koolivaheaegadeks. Õppenädal koosneb viiest õppepäevast. Õppepäev on kalendripäev, mil õpilane on päevakava või individuaalse õppekava alusel kohustatud õppes osalema. Õpilase nädalakoormus õppetundides on määratud tunnijaotusplaanis põhikooli lihtsustatud õppekavast (edaspidi: PLRÕK) lähtuvalt. Õppe korraldamisel võib kasutada järgmisi viise: kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta vältel või erinevate õppeainete õpetamine toimub teatud ajal õppeaastas. Vajadusel rakendatakse paaristunde.

Õppe ja kasvatuse korraldamisel on koolis lähtutud PLRÕKis esitatud nõuetest ja ülesannetest. Õppe korraldamisel lähtutakse õpilaste arenguperioodidest (lihtsustatud õppes) või -tasemetest (toimetuleku- ja hooldusõppes). Õppetöö toimub väikestes rühmades, et tagada individuaalne lähenemine. Õpetajad kasutavad diferentseeritud õpet ja mitmekesiseid meetodeid, mis arvestavad lapse õppimisstiili, huve ja võimeid. Vajadusel koostatakse õpilasele individuaalne õppekava. Õppetöö läbiviimisel rakendatakse eripedagoogilisi meetodeid.

Õppe- ja kasvatustöö põhivorm on õppetund, mille kestus on 45 minutit. Iga õppetund vaheldub 10-minutilise vahetunniga, söögivahetund kestab 20 minutit. Tundide ja vahetundide ajad on toodud kooli kodulehel. Õppetund on päevakavas või individuaalses õppekavas määratud juhendatud õppeaeg, mille käigus omandab õpilane teadmisi ja oskusi pedagoogi juhendamisel sobivas õppekeskkonnas. Õppetööd viiakse läbi nii kooliruumides kui ka väljaspool kooli – näiteks kooliõues, looduses, muuseumides, ettevõtetes, asutustes või virtuaalses õpikeskkonnas. Projektõpe, õuesõpe, muuseumitunnid ning õppekäigud ja ekskursioonid kavandatakse õpetaja töökavas.

Distantsõpe on olukord, kui õpilased on suunatud õppetöö ajaks kodudesse, aga on tagatud õpilaste arenguks sobivad õppemeetodid ja vahendid. Distantsõpe on juhendatud õpe, mida võib korraldada e-õppena.

Põimõpe on olukord, kui tavapärase kontaktõppe perioodil on õpilane ja/või õpetaja sunnitud koolist kergemate haigussümptomite või karantiini tõttu puuduma. Põimõppe ajal on õpilasel võimalus osaleda klassi tundides e-õppes: õpetaja lülitab klassis tunni alguses tööle veebikaamera ning õpilane näeb ja kuuleb klassis toimuvat, võimalusel osaleb ise videopildiga.

Lihtsustatud õppe lõpuklassi koolieksami toimumise päeval ja vähemalt kahel päeval enne seda

õppetunde ei toimu. Koolieksami päev ja sellele eelnevad kaks päeva arvatakse õppepäevade hulka.
Tallinna Kadaka Põhikoolis toimub õpe põhikooli riikliku lihtsustatud õppekava alusel I,II ja III kooliastmes. Lihtsustatud õppe taseme läbimiseks on üldjuhul arvestatud üheksa õppeaastat.
Toimetulekuõppel nominaalne õppeaeg on 11 õppeaastat. Kümnendal ja üheteistkümnendal õppeaastal koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, mis hõlmab kohustuslikke ja valikaineid kuni 32 nädalatunni ulatuses.
Hooldusõppel nominaalne õppeaeg on 12 aastat.
Kool pakub lisaõpet lihtsustatud- ja toimetulekuõppe alusel põhikooli lõpetanutele, kes on saanud põhikooli lõputunnistuse samal aastal ja kes ei ole valmis õpinguid jätkama või tööturule suunduma või kes ei pääsenud soovitud õppeasutusse. Lisaõppe kestus on üks õppeaasta. Lisaõppes osalejale võimaldatakse juhendatud õpet 1120 õppetunni ulatuses. Juhendatud õpe koosneb üldhariduslikust õppest, kutsealasest ettevalmistusest ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamisest. Igale õpilasele koostatakse üleminekuplaan, kus määratakse tema konkreetne õppe sisu ja päevakava.
Lihtsustatud õppes viivad põhiainete õpet läbi klassiõpetajad, oskusaineid õpetavad aineõpetajad, vajadusel/võimalusel on õpetaja abi.
Toimetulekuõppes viivad põhiainete õpet läbi klassiõpetajad, oskusaineid õpetavad aineõpetajad, üldjuhul on klassis õpetaja abi.
Hooldusõppes korraldatakse õppetegevus üldjuhul õpperühmadena, kus arvestatakse õpilase arengutaset ning tagatakse individuaalne lähenemine. Õppetööd rühmas viivad läbi õpetaja ja õpetaja abi. Hooldusõppel õppivatel õpilaste õppepäeva toimub kell 8.30–16.00 - kell 8.30-12.30 toimub õppetöö ja 12.30-16.00 pikapäevarühm. Hooldusõppes tehakse puhkepausid õppetöös vastavalt õpilase vajadustele. Kooli päevakava on kättesaadav kooli kodulehel ja selle on kinnitanud kooli direktor.
Õpilasi hinnatakse vastavalt kooli hindamisjuhendile.
Õppetöös täiendavat abi vajavatele õpilastele rakendatakse logopeedilist, psühholoogilist, sotsiaalpedagoogilist ja eripedagoogilist abi vastavalt koolis kehtestatud tugispetsialistide ajakavale ning rakendatakse tugiõpet (kognitiivsete, sotsiaalsete oskuste arendamiseks jm).

7.1 Eesti keelest erinevate õppekeelte kasutamine

Tallinna Kadaka Põhikooli õppekeel on eesti ja vene keel. Kool toetab järjepidevalt eesti keele kui riigikeele omandamist ning loob tingimused, et õpilased arendaksid oskust kasutada eesti keelt igapäevases suhtluses, õppetöös ja ühiskonnaelus toimetulekuks. Õppe- ja kasvatustegevuses

arvestatakse nende õpilaste keelelist eripära ning toetatakse eesti keele kui teise keele omandamist, tagades samal ajal õpilasele turvalise ja mõistetava õpikeskkonna. Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest tulenevalt on eesti keelest erineva õppekeelega õpilase puhul võõrkeeleks eesti keel teise keelena. Keeleõpe toimub nii eraldi ainetundides kui ka lõimitult teiste õppeainetega – lõimitud aine- ja keeleõpe. Lõimitud õpe toetab keelelist ja kultuurilist integreerumist, võimaldades õpilastel omandada ainealaseid teadmisi samal ajal eesti keele sõnavara ja väljendusoskust arendades. Õppetöö korraldamisel kasutatakse diferentseeritud ja jõukohaseid meetodeid, et tagada õpilase osalemine ja edasijõudmine õppeprotsessis.

Eesti keele õpet viiakse läbi „Eesti keel teise keelena" ainekava alusel, mille eesmärk on arendada õpilase suhtlemisoskust, lugemis- ja kirjutamisoskust, sõnavara ning keelelist enesekindlust igapäevaelus ja õppetöös. Eesti õppekeelest erineva keele kasutamine Tallinna Kadaka Põhikoolis on suunatud õpilaste arengu, õpimotivatsiooni ja toimetuleku toetamisele, tagades võrdse võimaluse osaleda õppetöös ja saavutada jõukohased õpitulemused.
Õppetöös lähtutakse põhimõttest, et iga õpilane liigub oma võimetest lähtuvalt samm-sammult eesti keele parema valdamise suunas. Õpetajad kohandavad keelekasutust ja õppematerjale vastavalt õpilaste vajadustele ning toetavad keeleoskuse arengut praktiliste, igapäevaeluga seotud tegevuste kaudu.
Õppimisel kasutatakse vajadusel kakskeelset õpet, et tagada mõistmine ja õpitulemuste saavutamine. Selline keelekasutus toetab õpilaste sotsiaalset ja keelelist toimetulekut ning loob aluse edasiseks õpiteeks eestikeelses hariduses.
Toimetulekuõppes toimub eesti keele õpe igapäevase suhtluse ja praktiliste tegevuste kaudu, rõhuga arusaamisel ja eneseväljendusel, mitte grammatikal. Õpetajad kasutavad visuaalseid ja praktilisi abivahendeid, sõna- ja pildikaarte ning keeleõpet toetavaid mänge.
Hooldusõppes toetatakse keelelist arengut vastavalt õpilase võimekusele ja suhtlemisoskusele. Keeleõpe on lõimitud igapäevategevustesse, aidates kujundada arusaamist lihtsatest juhistest ning suurendades õpilaste iseseisvust ja suhtlemisvalmidust.
Lihtsustatud õppes alustatakse inglise keele õpet 5. klassis. Kool rakendab õppekava paindlikult, vältides liigset koormust ja tagades, et keeleõpe toetaks iga õpilase arengut ja eneseteostust.
Kõigil õppevormidel on eesmärgiks toetada õpilase samm-sammulist arengut eesti keele kasutamisel ning luua tingimused, et iga õpilane tunneks end keeleliselt enesekindlalt ja väärtusliku ühiskonnaliikmena.

7.2 Tunnijaotusplaan ja valikained

Tallinna Kadaka Põhikoolis on õppekorralduse aluseks tunnijaotusplaanid, mis on koostatud vastavalt põhikooli lihtsustatud riiklikule õppekavale ning arvestavad iga õpilase individuaalseid arenguvajadusi ja võimeid. Õppeprotsess toetab õpilase toimetulekut, enesearengut ja valmisolekut iseseisvaks eluks ning võimaldab järkjärgulist lõimumist eestikeelsesse haridusruumi. Lisatundide rakendamine oleneb konkreetse klassi õpilaste erinevate ainealaste pädevuste kujundamise vajalikkusest. Vaba tunniressurssi rakendatakse valikainete õppimiseks, mis kajastuvad tunnijaotusplaanides.

Valikõppeainete määramisel on lähtutud kooli missioonist, arengukavast ning õppe- ja kasvatuse eesmärkidest. Valikainete loend võib õppeaastati ja õpilaseti erineda, ainete määramisel võetakse aluseks konkreetse klassi pädevuste arendamise vajalikkus ning kooli ressurss. Valikainete erisused kajastuvad individuaalses õppekavas.

Statsionaarses õppes õpitakse kõiki õppeaineid ja hooldusõppes kõiki tegevusvaldkondi kogu õppeaasta vältel. Mittestatsionaarses õppes toimub erinevate õppeainete õpetamine teatud ajal õppeaasta jooksul.

7.2.1 Lihtsustatud õpe

Lihtsustatud õppes keskendutakse õpilase võimetekohasele arengule ja praktiliste oskuste kujundamisele, mis on vajalikud igapäevaelus toimetulekuks. Lihtsustatud õpet korraldatakse õppeainete kaupa, rakendades võimalusel I kooliastmes õppeainete lõimimist või üldõpetust. Õpe võib olla korraldatud mitmel viisil: kõiki õppeaineid õpitakse kogu õppeaasta vältel; erinevate õppeainete õpetamine toimub teatud ajal õppeaastas; üldõpetuslik õpe, mille puhul keskendutakse teatud teemadele, eristamata tavapäraseid ainetunde.

Lihtsustatud õppel olevatele õpilastele kohaldatakse tunnijaotusplaanist erinevat tunnijaotusplaani (sealhulgas liita ja ümber kujundada õppeaineid), välja arvatud tööõpetuse osas. Sealjuures tagatakse õpilastele võimalused PRLÕK kehtestatud lihtsustatud õppe õpitulemuste saavutamiseks lähtuvalt arengu seaduspärasustest (muutustest õppijate kognitiivses ning kõne ja isiksuse arengus).

Õppeained jagunevad kohustuslikeks õppeaineteks ja valikõppeaineteks. Õppekava hõlmab järgmisi õppeaineid: eesti keel, vene keel, matemaatika, loodusõpetus, inimeseõpetus, ajalugu, muusikaõpetus, kunstiõpetus, tööõpetus ja kehaline kasvatus. Lisaks pakutakse valikaineid, mille kaudu arendatakse praktilisi ja loovtegevusega seotud oskusi, näiteks arvutiõpetus, kodumajandus jne. Rõhk on praktilisel õppimisel ja valikainete kaudu toetatakse sotsiaalsete ja tööoskuste arengut.

Eesti keele tundidele lisaks kasutatakse eesti keele õpetamist teise keelena lõimituna teiste õppeainetega – st toimub praktiline kõnearendus muusikaõpetuse, kunstiõpetuse, tööõpetuse, loodusõpetuse,

inimeseõpetuse ja kehalise kasvatuse tundides, samuti eelkutseõppe tundides Tallinna Rakenduslikus Kolledžis (9. LÕK klass).

Tunnijaotusplaan lihtsustatud õppe klassides 2025/2026. õa

2025/2026. õa ei avatud koolis 1. ega 2. lihtsustatud õppe klassi.
2025/2026. õa on koolis on kaks üleminekuklassi:
4. lihtsustatud õppe klass ja 4.-5. lihtsustatud õppe klass.

2025/26. õa on suurendatud eesti keele tundide arvu 3.LÕK klassis (4 tundi nädalas). Samuti on suurendatud eesti keele tundide arvu (6.-7. klassides – 3 tundi ja 8.-9. klassides – 4 tundi).

Tabelis tähed L, LA, LB- lihtsustatud õppe klass. Liitklassides märgitakse nädalatundide arvu erinevus kaldkriipsuga (/). Sinise värviga on märgitud üleminekuklassid.

	3. L	4. L	4.-5. L	6.-7. LA	6.-7. LB	8. L	8.-9. L	7.-9. L	9. L
Eesti keel teise keelena	4	7	7	3	3	4	4	4	4
Inglise keel	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Matemaatika	5	5	5	5	4	5	5	5	4
Loodusõpetus	2	2	2	4	4	3	3	3	3
Ajalugu	-	-	-	1	2	2	2	2	1
Inimeseõpetus	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Muusikaõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kunstiõpetus	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tööõpetus	2	2	4	4	4	5	5	5	7
Valikõppeained	1	1	1	2	2	2	2	2	4
Keele- ja kultuuriõpe	-	2	1	-	-	-	-	-	-
Vene keel	6	-	-	5	5	5	5	5	4
Nädalakoormus	**25**	25	25/28	**30**	**30**	**32**	**32**	**30/32**	**32**

Valikõppeained: 3.L, 6.-7.LA, 6.-7.LB, 8.L, 8.-9.L, 7.-9.L - loovtegevus, keraamika;
4.L- inimene ja loodus, 4.-5.L - maailmakirjandus.

9. lihtsustatud õppe klassis eelkutseõpe Tallinna Rakenduslikus Kolledžis 11 tundi:
tööõpetus - 7 tundi ja valikõppeained - 4 tundi (aiandus, käelised tegevused, lihtsamad elektritööd, puhastustööd) ning 21 tundi koolis, kokku 32 tundi.

Lihtsustatud õpe (koduõpe):

Vene keel	1
Matemaatika	1
Loodusõpetus	1
Inimeseõpetus	1
Ajalugu	1
Eesti keel teise keelena	1
Kunst ja tööõpetus	1
Muusika ja kehaline kasvatus	1
Nädalakoormus	8

7.2.2 Toimetulekuõpe

Toimetulekuõpe (mõõduka intellektipuudega õpilased) on suunatud õpilastele, kes vajavad igapäevaeluga seotud ja praktilise suunitlusega õppetegevust, et arendada tööharjumusi, sotsiaalseid oskusi ning iseseisvust. Toimetulekuõppe klassides toimub õppetöö vene keeles. Toimetulekuõppes õpetatakse eesti keelt teise keelena lõimituna teiste õppeainetega, st toimub praktiline kõnearendus hommikuringis, rütmika, muusikaõpetuse, kunstiõpetuse, tööõpetuse, elu- ja toimetulekuõppe ja kehalise kasvatuse tundides. Peamine eesmärk on õpilastes elementaarse eestikeelse suhtlemisoskuse kujundamine, mis on vajalik elus toimetulekuks.

Tunnijaotusplaan hõlmab järgmisi aineid: vene keel, matemaatika, elu- ja toimetulekuõpe, kunst ja käeline tegevus, muusikaõpetus, kehaline kasvatus ning rütmika. Täiendavalt pakutakse valikaineid, mis toetavad praktiliste ja tööoskuste arengut, näiteks eelkutseõpe, loovtegevus, kodumajandus ja arvutiõpetus. Valikainete maht võib ulatuda kuni 16 tunnini nädalas, võimaldades rakendada diferentseeritud ja õpilase arengutasemele vastavat õpet.

Toimetulekuõpe keskendub praktilistele eluks vajalikele oskustele. Põhiaineid on vähem, tunnikoormus väiksem, kuid tegevuslikkus suurem.

Tunnijaotusplaan toimetulekuõppe klassides 2025/2026. õa

(tabelis tähed T, TA, TB- toimetulekuõppe klass)
Liitklassides märgitakse nädalatundide arvu erinevus kaldkriipsuga (/).

	1. TA	1. TB	1.-2. TA	1.-2. TB	3. T	3.-4. TA	3.-4. TB	4. T	5. TA	5. TB	5.-6. T	6.-7. T	7. T	6.-9. TA	6.-9. TB	9.-10. T	9.-11. T	10-11. T
Elu- ja toime-tulekuõpe	4	4	5	5	5	5	5	5	6	6	6*	6*	6*	6*	6*	6*	6*	6*
Vene keel	4	4	5	5	5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Matemaa-tika	2	2	3	3	5	5	5	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2	2	2
Muusika-õpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tööõpe-tus											5	5	5	5	5	5	5	5
Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Valik-õppeained															2	2	2	2
Nädala-koormus	**20**	**20**	**20/ 23**	**20/ 23**	**25**	**25**	**25**	**25**	**28**	**28**	**28/ 30**	**30**	**30**	**30/30 /32/32**	**30/30 /32/32**	**32**	**32**	**32**

Valikõppeained: loovtegevus (viltimine, telgedel kudumine, keraamika).

6* - 6 tundi elu-ja toimetulekuõpet, neist 2 tundi elementaarsete eestikeelsete viisakusväljendite õppimine, juhistest/pöördumistest arusaamine ja neile reageerimine; elementaarsete eestikeelsete sõnade kasutamine elu- ja toimetulekuõppe teemade raames.

Toimetulekuõpe (koduõpe):

Vene keel	2
Matemaatika	1
Elu-ja toimetulekuõpe	2
Kunst ja tööõpetus	1
Kehaline kasvatus ja rütmika	1
Muusikaõpetus	1

Nädalakoormus	8

7.2.3 Hooldusõpe

Hooldusõpe on mõeldud õpilastele, kellel on sügavamad ja püsivad arengulised erivajadused (õpilased raske ja sügava intellektipuudega) ja õppetöö toimub vene keeles. Õpe toimub tegevusvaldkondade kaupa ning toetub sensomotoorsele arengule ja praktilisele tegevusele. Õppe eesmärk on kujundada eneseteeninduse, suhtlemise ja igapäevaelus toimetuleku oskusi. Õppetöös kasutatakse individuaalseid lähenemisi, visuaalseid ja praktilisi meetodeid ning lapse arengutasemele vastavaid vahendeid. Hooldusõppes on rõhk elukvaliteedi, suhtlemise ja iseseisvuse arendamisel.

Kõigis õppevormides rakendatakse individuaalseid õppekavasid ja diferentseeritud õpet. Tunnijaotusplaanid on paindlikud ning võimaldavad arvestada õpilase arengudünaamikat, keeleoskust ja erivajadustest tulenevaid iseärasusi. Kogu nädalakoormus jääb vahemikku 15–20 tundi, olenevalt õpilase individuaalsest võimekusest ja individuaalsest õppekavast. Valikõppeained klassikalises mõttes puuduvad — kogu õpe on individualiseeritud ja põhineb arenguvaldkondadel. Nende tundide arv on paindlik ja määratakse individuaalses õppekavas (keskmiselt 2–3 tundi nädalas).

Tunnijaotusplaan hooldusõppe klassides

Motoorsed oskused	4
Sotsiaalsed oskused	3
Kommunikatiivsed oskused	5
Kognitiivsed oskused	5
Igapäevased oskused	3
Nädalakoormus	20

Hooldusõpe (koduõpe)

Motoorsed oskused	2

Sotsiaalsed oskused	1
Kommunikatiivsed oskused	2
Kognitiivsed oskused	2
Igapäevased oskused	1
Nädalakoormus	8

7.3 Õppekeskkonna mitmekesistamiseks kavandatud tegevused

Tallinna Kadaka Põhikoolis väärtustatakse mitmekesist õpikeskkonda, et toetada õpilaste arengut, pakkuda erinevaid õppimisvõimalusi ja rikastada õpikogemust. Õppetööd viiakse läbi nii kooliruumides kui ka väljaspool neid – kasutatakse õuesõppe vorme, korraldatakse õppekäike, külalistunde ja osaletakse erinevates õppeprogrammides. Samuti pakutakse õpilastele võimalusi osaleda kooli huviringides ning koolisisestes ja -välistes projektides.

Klassisiseseid tegevusi kavandavad õpetajad vastavalt õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkidele, õppekava üldpädevustele ja läbivatele teemadele. Ülekoolilised, koolidevahelised ja huviringidega seotud tegevused planeeritakse õppeaasta alguses ning kajastatakse kooli huvitegevuse üldtööplaanis. Nende kavandamise eest vastutab huvijuht koostöös õpetajate arendusmeeskondadega.

Õppekeskkonna mitmekesistamisel lähtutakse põhimõtetest, mis toetavad kooli arengukava ja õppekava eesmärke. Väärtustatakse Kadaka Põhikooli ajalugu, lõimitakse tegevusi nii ainete sees kui ka üle ainevaldkondade, toetatakse üld- ja läbivate teemade pädevuste kujunemist ning kaasatakse tegevuste kavandamisse õpilasi, koolitöötajaid, lapsevanemaid ja koostööpartnereid.

Ainetunde viiakse Kadaka Põhikoolis läbi nii klassiruumis kui ka väljaspool koolihoonet, et pakkuda õpilastele mitmekesiseid ja elulisi õpikogemusi. Õues- ja muuseumiõpe toimub kooli õuealal, linnaruumis või mujal sobivas keskkonnas ning need tunnid kavandab õpetaja oma tööplaanis teemapõhiselt.

Õppeainete õpetamisel kasutatakse praktilisi tegevusi ja korraldatakse ainenädalaid, et suurendada õpilaste huvi ja seostada õpitut igapäevaeluga. Õppekäigud on kooli õppekavas planeeritud vastava õppeaine juurde ning need on üldjuhul terve õppepäeva hõlmavad tegevused, mis toetavad ainetevahelist lõimumist ning arendavad õpilaste üld- ja ainealaseid pädevusi ning läbivaid teemasid.

Sarnaselt õppekäikudele on ka spordipäevad kavandatud kooli õppekavas liikumisõpetuse ainekava juurde. Need on tervet õppepäeva hõlmavad õppeprotsessid, mis ühendavad liikumise, koostöö ja terviseedenduse ning toetavad õpilaste kehalist ja sotsiaalset arengut.

Projektipäevad planeeritakse kooli üldtööplaanis ning need on kindla eesmärgiga, ajaliselt piiritletud ja ühistööl põhinevad tegevused, mille kaudu saavutatakse konkreetne tulemus. Projekte võib käivitada õppeaasta jooksul erinevatel aegadel, toetades nii õppekava eesmärke kui ka kooli väärtusi.

Projektide kavandamise põhimõtted, projektitöö on aineteülene õppe- ja kasvatustöö, mis eeldab:

- kooli õppekava ainetevahelise lõimumise ja läbivate teemade praktilist rakendamist ühistöös;
- koostööd: motiveerib ja kaasab õpilased, kogu kooli personali ja koostööpartnerid;
- initsiatiivi ning pakub ühisalgatuse võimalusi;
- vastutuse võtmise oskust;
- jõukohastele probleemidele lahenduste leidmist;
- väärtushinnangute kujunemist läbi praktiliste tegevuste;
- võimalust tegutseda oma kultuurikeskkonnas ja kogeda sellega seonduvaid emotsioone;
- positiivsete hoiakute kujundamist erinevate kultuuride ja inimeste suhtes;
- tehnoloogia rakendamise võimaluste mitmekesistamist: fotod, videod, mudelid, maketid jne;
- õpilaste loovtööde eksponeerimise võimalust.

Ekskursioon on ühepäevane klassi ühisüritus, mis ei ole kooli õppekavas täpselt fikseeritud. Üldjuhul toimub õppeaastas üks ekskursioon.

7.4 Loovtöö temaatika valiku, juhendamise, töö koostamise ja hindamise kord

Loovtöö on juhendatud õppeprotsess, mille käigus rakendab õpilane iseseisva töö oskusi ja omandatud teadmisi, arendab loovust ja kinnistab ning täiendab koolis omandatut. Loovtöö on praktiline tegevus, mida õpilane suudab kooli lõpetamiseks juhendamise teel teostada. Lihtsustatud õppe või toimetulekuõppe õpilane teeb loovtöö juhul, kui kooli õppenõukogu on otsustanud, et loovtöö tegemine on võimalik. Kui kooli õppenõukogu otsustab, et õpilane ei ole loovtöö koostamiseks võimeline, asendatakse õpilase individuaalses õppekavas loovtöö koostamine muu talle jõukohase õppeülesandega, mis taotleb üldjoontes samu õpieesmärke.

Lihtsustatud õppe õpilased koostavad 9. klassis loovtöö. Loovtöö on kas klassi rühmatöö või individuaalne töö. Toimetulekuõppe õpilane teeb loovtöö 8., 9. või 10. õppeaastal. Hooldusõppe õpilased

loovtööd ei tee.

Üldjuhul on loovtöö juhendajaks klassijuhataja, aineõpetaja või ringijuht, vajadusel kaks juhendajat, kui teema on ainetevaheline. Juhendaja toetab õpilast teema valikul, töö kavandamisel ja teostamisel ning jälgib töö edenemist. Õpilase ülesanne on valida teema, koostada juhendajaga tegevuskava, pidada tööprotsessi päevikut, järgida kokkulepitud ajakava ning valmistada ja esitleda oma loovtöö.

Teemade valikul arvestatakse õpilaste ja lastevanemate soovide ja ettepanekutega (arenguvestlustel, klassijuhatajatunnis, lastevanemate koosolekul). Klassijuhataja tutvustab õpilastele loovtöö sooritamise protsessi ja teemasid 9. klassi esimesel õppeperioodil. Loovtöö peab olema sooritatud enne 9. klassi viimase õppeperioodi lõppu. Loovtööks võib olla näiteks klassiõhtu või koolisündmuse korraldamine, kunstiprojekt, käsitöö- või tehnoloogiatöö, foto- või kunstinäitus, toidumenüü koostamine ja valmistamine, omaloominguline kava.

Loovtöö vormistamine ja esitlemine

Lihtsustatud õppe õpilased koostavad loovtöö päeviku, mis sisaldab tiitellehte, töö eesmärki, tegevus- ja ajakava, töö käigu kirjeldust ning õpilase hinnangut oma tegevusele ja tulemustele. Toimetulekuõppe õpilased päevikut ei koosta. Loovtööd esitletakse kooli üritustel, kontsertidel, näitustel või muudel sobivatel sündmustel ning rühmatöö puhul osalevad esitlemisel kõik liikmed.

Loovtöö hindamine

Loovtöö ja selle esitluse hindab kolmeliikmeline komisjon. Hindamisel võetakse arvesse õpilase koostöövalmidust ja iseseisvust, töö vastavust eesmärkidele ja teemale ning päeviku täitmist. Rühmatöö korral hinnatakse iga liikme panust eraldi. Tulemuseks antakse hinnang “arvestatud” või “mittearvestatud”, mis kantakse koos loovtöö teemaga õpilase lõputunnistusele.

7.5 Õpilase arengu ja õppimise toetamine ning hindamine

Tallinna Kadaka Põhikoolis õpivad õpilased, kellele koolivälise nõustamismeeskonna soovituse ja vanema kirjaliku nõusoleku alusel rakendatakse tõhustatud tuge, erituge, terviseseisundist tulenevat koduõpet või mittestatsionaarset õpet. Vajadusel võib kool vähendada või asendada riiklikus õppekavas ettenähtud õpitulemusi ühes või mitmes aines või vabastada õpilase mõne kohustusliku õppeaine õppimisest.

Tõhustatud tuge rakendatakse õpilasele, kellel esinevad püsivad õpiraskused, psüühika- või käitumishäired või muud terviseseisundist tulenevad erivajadused, mis eeldavad pidevat

tugispetsialistide teenust. Sellisel juhul pakutakse individuaalset või rühmaõpet, individuaalset tuge klassis toimuva õppetöö ajal või õpet eriklassis. Erituge rakendatakse õpilastele, kellel on raske ja püsiv psüühikahäire, intellekti-, meele- või liitpuue ning kes vajavad puudespetsiifilist õppekorraldust, metoodikat ja vahendeid ning pidevat tugispetsialistide abi.

Koolis töötab hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija (HEVKO), kelle ülesanne on korraldada koolisisest koostööd õpilaste arengu toetamiseks ning koordineerida koolivälist võrgustikutööd. HEVKO ja kooli direktoril on õigus töödelda hariduse infosüsteemis sisalduvaid andmeid ainult ulatuses, mis on vajalik toe rakendamiseks. Koostöös tugispetsialistidega nõustab HEVKO õpetajaid ja lapsevanemaid, toetab haridusliku erivajaduse väljaselgitamist ning teeb ettepanekuid õpilase arengu toetavate meetmete rakendamiseks ja vajadusel lisauuringute korraldamiseks.

Õpingute alustamisel avatakse igale õpilasele individuaalse arengu jälgimise kaart (IAJK), kuhu märgitakse tema arengu ja toimetuleku jälgimiseks vajalikud andmed. Sinna kantakse korral korraldatakse ka koduõpe terviseseisundist tulenevalt.

Kool teeb tihedat koostööd lapsevanematega, et tagada lapse arengule vajalik tugi. Vanemaid pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused, õpetajate tähelepanekud, tugispetsialistide ja nõustamismeeskonna soovitused ning rakendatud tugimeetmed. Kaardi täitmise eest vastutab HEVKO.

Õpilase arengu toetamiseks rakendatakse tema vajadustest lähtuvaid tugiteenuseid ja meetmeid, sealhulgas eripedagoogilist õpiabi, psühholoogilist ja sotsiaalpedagoogilist tuge, individuaalset õppekava või käitumise tugikava, aineõpetajate konsultatsioone, osalemist pikapäevarühmas, füsioteraapiat, meditsiinilist abi ning võimalust kasutada kooli raamatukogu ja huvitegevust. Vajaduse nõustatakse nii õppimise kui koduse toe korraldamisel. Õpetajate konsultatsiooniajad ja tugispetsialistide vastuvõtud on kättesaadavad kooli kodulehel. Vähemalt kord õppeaastas viiakse läbi arenguvestlus, kus osalevad õpilane, klassijuhataja ja lapsevanem või hooldaja. Vestluse eesmärk on seada edasised õpieesmärgid ja hinnata arengut, lähtudes kooli direktori poolt kehtestatud korrast.

Õpilase individuaalse arengu toetamiseks võib kool koostöös vanemaga teha muudatusi õppesisus, õppekorralduses ja -keskkonnas, kui sellega ei muudeta õppeaega ega vähendata riiklikus õppekavas sätestatud õpitulemusi. Sellised kokkulepped fikseeritakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardil, tagades, et iga õpilane saab õppida talle jõukohaselt ja toetavas keskkonnas. Tallinna Kadaka Põhikool väärtustab iga õpilase ainulaadsust ning loob süsteemse toe võrgustiku, mis aitab arendada õppimisoskust, tugevdada eneseusku ja toetada igakülgset arengut vastavalt õpilase individuaalsetele

vajadustele.

Kool arvestab lihtsustatud õppe ja toimetulekuõppe õpilase puhul seadusliku esindaja taotluse alusel õpilase õppimist mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses koolis õpetatava osana, tingimusel, et see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratud õpitulemusi. Hooldusõppe õpilasele mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses läbitud õppe arvestamine ei kohaldu.

7.5.1 Arenguvestlused

Tallinna Kadaka Põhikoolis korraldatakse iga õppeaasta jooksul vähemalt üks arenguvestlus õpilase arengu, toimetuleku ja õpetamise toetamiseks. Selle eesmärk on hinnata õpilase arengut ja seada edasised õpieesmärgid. Vestlusel osalevad lapsevanem (seaduslik esindaja), õpilane ja klassijuhataja. Arenguvestlusi viiakse läbi kooli direktori poolt kehtestatud korra ja tingimuste alusel, järgides isikuandmete kaitse nõudeid.

Arenguvestluse tulemuste põhjal lepitakse kokku õpilase edasised arengueesmärgid ja vajadusel kavandatakse järeltegevused, näiteks täiendav vestlus, ümarlaud, nõustamine, kokkulepete korrigeerimine või saavutatu hindamine. See puudutab eriti õpilasi, kellel on individuaalne õppekava, sotsiaalsed raskused või käitumise tugiplaan.

Vestlust viib läbi klassijuhataja, kes loob avatud ja hinnanguvaba õhkkonna ning selgitab arenguvestluse eesmärke. Vajadusel kaasatakse vestlusele direktor, õppealajuhataja, tugispetsialistid, aineõpetajad.

Arenguvestlus toimub privaatses ja rahulikus keskkonnas, tagades mugava ja segajateta õhkkonna. Vestlus dokumenteeritakse ja lisatakse õpilase individuaalse arengu jälgimise kaardile.

Arenguvestluse eesmärgid:

- tugevdada koostööd ja usaldust lapsevanemate ning kooli vahel;
- toetada õpilase arengupotentsiaali ja tuvastada arengutakistusi;
- saada ülevaade lapse kodustest tingimustest ja kasvatuspõhimõtetest;
- koguda infot lapse teraapiate, õpioskuste ja koolivälise tegevuse kohta;
- mõista lapsevanemate ootusi lapse arengu ja kooli töö suhtes;
- anda õpetajatele tagasisidet ning sõnastada kooli ootused lapsevanematele;
- koostada ühine tulevikuplaan ja viia läbi rahulolu-uuringuid.

- tagasiside andmine õpilase käitumise ja hooolsuse kohta. Arenguvestlusel räägitakse õpilase käitumise ja hoolsuse tugevatest külgedest ja vajakajäämistest ning tehakse kokkulepped edaspidiseks tegevuseks, mis toetavad õpilase käitumise ja hoolsuse kujunemist.

7.5.2 Teadmiste ja oskuste hindamine

Põhikooli ja lihtsustatud õppe tasemel toetab hindamine õpilase arengut, enesehinnangu kujunemist ja õpimotivatsiooni. Samuti annab see õpetajale ja lapsevanemale teavet õpilase edasijõudmise ning õppekorralduse vajaduste kohta. Toimetulekuõppes keskendutakse õpilase võimetekohasele arengule, enesehinnangu kujundamisele ja motiveerimisele. Hooldusõppes on peamine eesmärk õpilase osalemise toetamine ning jõukohaste ülesannete täitmise julgustamine.
Õpilase teadmisi ja oskusi hindab aineõpetaja suuliste vastuste, kirjalike ja praktiliste tööde ning tegevuste alusel, arvestades õppekavas toodud eesmärke ja nõudeid. Kui töö hinnatakse puudulikuks, antakse õpilasele võimalus järeltööks kümne õppepäeva jooksul.
Hindamisviisid erinevad kooliastmeti. 1.–3. klassis kasutatakse sõnalisi hinnanguid, mis kirjeldavad õpilase teadmisi ja oskusi. 4.–9. klassis kasutatakse kõikides ainetes viiepallilist numbrilist hindamist. Hindamisel võetakse arvesse õpilase püüdlikkust, suhtumist, osalemist õppetöös, teoreetilisi teadmisi ja individuaalset arengut. Hindamise aluseks on kooli õppekavas määratletud õpitulemused.

7.5.3. Kujundav hindamine

Kadaka Põhikool lähtub hindamisel kujundava hindamise põhimõtetest. Kujundava hindamise keskne funktsioon on õppimise toetamine, mille käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, hoiakuid, väärtushinnanguid ja käitumist ning antakse tagasisidet õpilase seniste õpitulemuste kohta. Selle kaudu innustatakse ja suunatakse õpilast õppima ning kavandatakse edasised õppimise eesmärgid ja tegevused. See tähendab, et õppeprotsessi käigus antakse õpilasele tagasisidet tema teadmistest, oskustest, hoiakutest ja väärtustest, rõhutades arengut võrreldes varasemate saavutustega. Tagasiside on täpne, õigeaegne ja suunatud edasisele õppimisele. Õpilasi julgustatakse osalema enese- ja kaaslaste hindamises. Kujundava hindamise vahenditeks on õpimapid, töövihikud, ainevihikud, mis sisaldavad nii õppetöid kui ka nende analüüsi ja tagasisidet. Õpilane saab oma tööd tagasiside põhjal parandada ja

täiendada ning õppimise käigus tehtud vead ei mõjuta kokkuvõtva hindamise tulemust.

7.5.4 Hindamine lihtsustatud õppes

Lihtsustatud õppes toimub õpilaste hindamine lähtudes iga õppija individuaalsetest võimetest ja arengust. Hindamise eesmärk on toetada õpilase edasist õppimist ja arengut, motiveerida teda õpitegevuses osalema ning anda tagasisidet õpilasele, õpetajale ja lapsevanemale tema õpitulemuste ja arengu dünaamika kohta.

Hindamine põhineb individuaalsel õppekaval (IÕK) ja individuaalse arengu jälgimise kaardil (IAJK). Õpitulemusi hinnatakse 1-3. klassides sõnaliste hinnangutega, 4-9. klassides viiepallisüsteemis vastavalt õpilasele jõukohastele eesmärkidele.

Õpilase saavutusi võrreldakse tema varasemate tulemustega, mitte teiste õpilastega. Hindamisel rõhutatakse positiivset ja arengut toetavat tagasisidet. Vajadusel kasutatakse diferentseeritud hindamist, mis võimaldab arvestada õpilase erivajadusi ja individuaalset arengutempot.

7.5.5 Hindamine toimetulekuõppes

Toimetulekuõppes ja lisa-aastatel õpilasi hinnatakse sõnaliste hinnangutega, lähtudes nende individuaalsest õppekavast ja võimetest. Hindamine toimub sõnaliste hinnangutega, mille kaudu antakse ülevaade õpilase osalemisest, pingutusest ja töö tulemusest. Hindamise eesmärk on toetada õpilase võimetekohast arengut, kujundada positiivne enesehinnang ja motiveerida õppima.

Hindamine annab teavet õpilase arengutaseme ja dünaamika kohta ning suunab õpetaja tegevust õpilase õppimise ja potentsiaalse arengu toetamisel. Tagasiside keskendub konkreetse tegevuse ja tulemuse kirjeldamisele, rõhutades õpilase saavutusi ning oskust rakendada õpitut praktilistes olukordades. Õppetöö käigus antakse õpilasele suulist positiivset tagasisidet jõukohases tegevuses osalemise ja töö tulemuste kohta. Vajadusel korraldab kool pedagoogilis-psühholoogilise hindamise, et täpsustada õpilase arengutaset eri õppeainetes ja planeerida edasisi õppemeetmeid.

Õpilase oskusi hinnatakse hinnangutega:

– *„tuleb toime“* või täpsustatult *„tuleb hästi toime“*,

– *„tuleb toime abiga“* , mida saab täpsustada (nt sõnaline abi, eeskuju, koostöö, füüsiline abi),

– *„ei tule toime“* , mis viitab vajadusele korrigeerida õppekava.

Kõik hinnangud täpsustatakse sõnalise kirjeldusega, et peegeldada õpilase arengut ja tugevusi.

Hindamine toimetulekuõppes toimub õpilasele koostatud individuaalse õppekava nõuete alusel. Vajaduse korral korrigeeritakse individuaalses õppekavas püstitatud ülesandeid õppeaasta jooksul.

7.5.6 Hindamine hooldusõppes

Hooldusõppes hinnatakse õpilasi nende individuaalsest võimekusest ja pingutusest lähtudes kahel viisil: toimingu sooritamisega kaasnev või sellele vahetult järgnev emotsionaalne hinnang, mille põhieesmärk on motiveerida õpilast osalema tegevuses ja täitma jõukohaseid lihtsaid ülesandeid ja suuline või kirjalik hinnang õpilasega tegutsevate täiskasvanute jaoks. Tagasiside on positiivne ja õiglane, rõhutades õpilase osalemist ning arengut. Õpetaja koos tugispetsialistidega määratleb iga õpilase arengu eesmärgid individuaalses õppekavas ning vajaduse korral teeb sinna muudatusi, et tagada õppimise vastavus õpilase potentsiaalile ja vajadustele. Hinnang antakse iga õpilase tegevusele ja õpitulemustele lähtuvalt individuaalse õppekava nõuetest ning õpilase tööle, arvestades tema võimeid. Hooldusõppe 1.–5. klassis kasutatakse kokkuvõtva hindamisena kaks korda õppeaastas toimuvat kirjeldavate sõnaliste kokkuvõtvate hinnangute andmist, millel ei ole numbrilist või sõnalist ekvivalenti.

Õpilase arengut hinnatakse hinnangutega *„tuleb toime“, „tuleb toime abiga“ ja „ei tule toime“*.

- Hinnangut *„tuleb toime“* võib täpsustada hinnangutega *„tuleb hästi toime“, „tuleb rahuldavalt toime“* või muul viisil.
- Hinnangut *„tuleb toime abiga“* võib täpsustada hinnangutega *„tuleb toime sõnalise abiga“, „tuleb toime näidise või eeskuju järgi“, „tuleb toime koostegevuses“, „tuleb toime füüsilise abiga“* või muul viisil.
- Hinnang *„ei tule toime“* viitab vajadusele muuta individuaalset õppekava ning seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel.

Vajaduse korral korrigeeritakse individuaalses õppekavas püstitatud ülesandeid õppeaasta jooksul. Hooldusõppes koondatakse hinnangud aastahinnanguteks.

7.5.7 Hindamine individuaalse õppekava alusel

Individuaalse õppekava (edaspidi: IÕK) alusel õppijate hindamisel määratakse koostöös õpilase, õpetaja ja vanemaga, milliseid oskusi hinnatakse ja kuidas. Hindamisjuhendis kajastatakse IÕK erisused ning põhimõte, et motiveeritud õppimise korral on õpilasel võimalik saavutada tulemusi

„rahuldavast“ kuni „väga heani“. Vajaduse korral võimaldatakse õpilasele eritingimusi kontroll- ja eksamitöödel, näiteks lisaaega, eraldi ruumi, tugiisiku abi, puhkepause või abiõppevahendite kasutamist.

Lihtsustatud õppes individuaalse õppekava rakendamise otsuse kinnitab kooli direktor käskkirjaga. Hindamise aluseks on individuaalses õppekavas määratud õpitulemuste saavutatus, arvestades õpilase võimekust ja õpimotivatsiooni. Individuaalse õppekava hindamissüsteemis ei kasutata hindeid „nõrk” ja „puudulik”, vaid korrigeeritakse püstitatud ülesandeid.

Toimetulekuõppes ja hooldusõppes sõltub õppimise edukus toimetulekuõppes õppiva õpilase intellektipuude sügavusest ja lokaalsete anatoomiliste kahjustuste esinemisest, reaalne edukus aga tema individuaalseid iseärasusi arvestavast õpikeskkonnast. Õpilasel peab olema võimalus saada jõukohases töös võimetekohase osalemise ning töö tulemuse eest positiivne hinnang. Õpetaja teeb lapse arengu kohta iga päev märkmeid, hinnates õpilase tulemusi lähtuvalt samalaadsete õpiülesannete keerukusest. Märkmete alusel korrigeeritakse vajaduse korral individuaalset õppekava.

Hooldusõppel oleva õpilase õppimise potentsiaal sõltub intellektipuude sügavusest ja lokaalsete anatoomiliste kahjustuste esinemisest, reaalne edukus on seotud tema individuaalseid iseärasusi arvestava õpikeskkonnaga. Hinnang antakse õpilase tegevusele ja õpitulemustele lähtuvalt individuaalse õppekava nõuetest ning õpilase tööle, arvestades tema võimeid. Õpetaja eesmärgistab iga õpilase potentsiaalsesse arenguvaldkonda kuuluvad ülesanded individuaalses õppekavas ja teeb lapse arengu kohta märkmeid. Vajaduse korral korrigeeritakse individuaalses õppekavas püstitatud ülesandeid õppeaasta jooksul.

7.5.8 Kokkuvõtvad hinded ja järgmisse klassi üleviimine

Tallinna Kadaka Põhikoolis kujundatakse kokkuvõtvad hinded ja hinnangud vastavalt õpilase õppe tasemele ning individuaalsetele vajadustele. Kokkuvõtvat hindamist kasutatakse pärast õppimist: õppijale antakse tagasisidet, kui hästi õpitu on omandatud; hindamise puhul hinnatakse tagasivaatavalt, kuidas õppeprotsess on õnnestunud, kui hästi on õpitulemused omandatud. Kokkuvõtva hindamise tulemusi väljendatakse sõnaliselt või numbri kujul, hindamise aluseks on õppekava ainekava õpitulemused ja hindajaks on õpetaja. Kokkuvõtva hindamisega kaasnevad üldjuhul sõnalised kommentaarid, näidates ära, mis on õnnestunud ja mida saab teha veelgi paremini. Kokkuvõttev

hindamine võib toimuda erinevatel õpilastel erineval ajal ja selle sünonüümiks ei ole kontrolltöö, see ei ole hinnete aritmeetiline keskmine, vaid õpetaja professionaalne hinnang õpilase arengule ja õpitulemustele.

Lihtsustatud õppes kasutatakse kokkuvõtva hindamise alusena I-V õppeperioodi hindeid. Kokkuvõtvad annavad ülevaate õpilase arengust, õppetöös osalemisest, kooliastme pädevuste ja õpioskuste kujunemisest ning teadmiste ja oskuste omandamisest. Kokkuvõtva numbrilise hindamise põhjal kujunevad aastahinded. Õpilaste hindamisel rakendatakse viie palli süsteemi, õpetajal on õigus hindamisel arvestada õpilase hariduslike erivajadustega ja kasutada diferentseeritud hindamist:

- Hindega „5" ehk „väga hea" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid.
- Hindega „4" ehk „hea" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele.
- Hindega „3" ehk „rahuldav" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused võimaldavad õpilasel edasi õppida või kooli lõpetada ilma, et tal tekiks olulisi raskusi hakkamasaamisel edasisel õppimisel või edasises elus.
- Hindega „2" ehk „puudulik" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpilase areng nende õpitulemuste osas on toimunud, aga ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises võimalikult iseseisvas elus. Õpilane suunatakse nõustamisele ja talle koostatakse individuaalne õppekava ning määratakse tugisüsteemid.
- Hindega „1" ehk „nõrk" hinnatakse vaadeldava perioodi või vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused ei võimalda hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises iseseisvas elus toimetulekus ning kui õpilase areng nende õpitulemuste osas puudub. Õpilane suunatakse nõustamiskomisjoni sobiva õppekava soovitamiseks.

Õppenõukogu otsustab aastahinnete põhjal, kas viia õpilane järgmisse klassi, jätta täiendavale õppetööle või koostada individuaalne õppekava ja/või planeerida klassikursuse läbimine kahele õppeaastale. Õpilaste järgmisse klassi üleviimise otsus tehakse enne õppeperioodi lõppu.

9. klassi aastahinded pannakse välja hiljemalt 1. juunil, välja arvatud juhul, kui õpilane on jäetud

täiendavale õppetööle. Õppenõukogu otsustab veerandi hinnete põhjal, kas õpilane viiakse järgmisse klassi, jäetakse täiendavale õppetööle või klassikursust kordama.

7.5.9 Toimetuleku- ja hooldusõppe kokkuvõttev hindamine

Toimetuleku- ja hooldusõppe õpilastele antakse iga poolaasta lõpus kokkuvõtvad kirjeldavad sõnalised hinnangud õppeainete ja tegevusvaldkondade kaupa ning hinnang nende käitumisele ja suhtumisele õppimisse. Hinnangud tuginevad õpilase individuaalses õppekavas seatud eesmärkidele ja eKoolis kirjeldatud õpioskuste arengu kirjeldusele. Toimetulekuõppel õppivad õpilased liiguvad igal õppeaastal järgmisse klassi, kuigi võivad olla erinevatel arengutasemetel ja saavutada eri õppeainetes erinevaid tulemusi. Hooldusõppes toimub samuti iga-aastane üleminek järgmisse klassi, kuid õppe sisu ja eesmärgid kohandatakse vastavalt õpilase arengutasemele – õppimine võib toimuda ühe või mitme arengutaseme piires. Selline hindamissüsteem võimaldab igal õpilasel areneda oma võimete kohaselt ja saada tagasisidet, mis toetab tema individuaalset õpiteed. Kokkuvõtva hindamisena arvestab kool ka õppekava välist õppimist või tegevust koolis õpetatava osana.

7.5.10 Täiendav õppetöö

Lihtsustatud õppe õpilane võib jääda täiendavale õppetööle, kui trimestrihinnete või -hinnangute põhjal kujuneks aastahindeks „puudulik" või „nõrk". Otsuse teeb õppenõukogu enne viimase trimestri lõppu. Täiendava õppetöö käigus täidab õpilane õpetaja juhendamisel ülesandeid, et saavutada õppekavas nõutud teadmised ja oskused.

Täiendav õppetöö toimub pärast viimase trimestri lõppu kuni viie õppepäeva jooksul õppenõukogu määratud ajal, kuid mitte hiljem kui 31. augustil. Õppepäeva kestus on kuni neli õppetundi. Õpetaja kontrollib ja hindab õpilase töö tulemusi ning kannab need klassipäevikusse täiendava õppetöö lehele. Pärast täiendava õppetöö sooritamist pannakse välja aastahinne või -hinnang ning õppenõukogu otsustab, kas õpilane viiakse järgmisse klassi. See otsus tehakse hiljemalt 31. augustiks.

Erandjuhul võib õppenõukogu otsustada, et õpilane jääb klassikursust kordama. See on võimalik juhul, kui õpilasel on kolmes või enamas õppeaines aastahinne „puudulik" või „nõrk" ning täiendav õppetöö ei ole toonud soovitud tulemusi. Samuti võidakse õpilane jätta kordama, kui tal on põhjendamata puudumiste tõttu mitmes aines nõrk õpitulemus ja individuaalne õppekava või muud tugisüsteemid ei ole andnud tulemust. Otsuse tegemisel kaasab õppenõukogu õpilase ja tema vanema ning kuulab ära

nende arvamuse. Otsuses tuuakse välja põhjendused, miks klassikursuse kordamine on vajalik õpilase õppeedukuse toetamiseks.
Õppenõukogu otsusega ja lapsevanema põhjendatud kirjaliku taotluse alusel võib erandjuhul õpilane läbida klassikursust kahe õppeaastaga.
9. klassi lihtsustatud õppe õpilasele pannakse aastahinded välja enne lõpueksamite toimumist, välja arvatud õppeainetes, milles õpilane jäetakse täiendavale õppetööle. Lihtsustatud õppes jäetakse õpilane täiendavale õppetööle õppeainetes, milles tulenevalt aastahinnetes või kirjeldavatest sõnalistest hinnangutest tuleks välja panna aastahinne „puudulik" või „nõrk" või samaväärne kirjeldav sõnaline hinnang. Täiendavale õppetööle jätmise otsustab õppenõukogu enne õppeperioodi lõppu. Täiendava õppetöö raames täidab õpilane õpetaja vahetul juhendamisel kindlaid õppeülesandeid, et omandada õppekavaga nõutavad teadmised ja oskused. Täiendav õppetöö viiakse läbi pärast õppeperioodi lõppu. Aastahinne või kirjeldav sõnaline hinnang pannakse välja pärast täiendava õppetöö lõppu, arvestades täiendava õppetöö tulemusi.
Lihtsustatud õppes õppival õpilasel, kellele on koostatud individuaalne õppekava, võivad olla erisused järgmisesse klassi üleviimise ajas. Lisaõppel olevate õpilaste hindamisel kasutatakse hinnanguid arvestatud või mittearvestatud.

7.5.11 Tasemetöö hindamine

Lihtsustatud õppe 5. klassis on koolis tasemetööks emakeel, 7. klassis inimeseõpetus, 8. klassis eesti keel. Tasemetöö koostamisel arvestatakse õppeaine eesmärke, rõhuasetusi, õppesisu, õpitulemusi, üldpädevusi ja läbivate teemade taotletavaid pädevusi. Tasemetööga kontrollitakse põhiteadmiste ja -oskuste omandatust.
Tasemetöö koostab ja hindab kooli direktori käskkirjaga moodustatud komisjon. Hindamine toimub vastavalt tasemetöö hindamisjuhendile.
Tasemetöö toimumise aeg ja hindamise alused teatatakse õpilastele ja lastevanematele hiljemalt jooksva õppeaasta 1. veebruariks. Tasemetöö viiakse läbi IV või V õppeperioodil.
Individuaalse õppekava alusel õppiva õpilase tasemetöö hindamise aluseks on individuaalses õppekavas taotletavad pädevused.
Eritoe klassi õpilastele, logopeedilist abi saavatele õpilastele, koduõppel olevatele õpilastele ning õpilastele, kelle kodune keel ei ole eesti keel ja kes on Eestis alaliselt elanud alla kolme aasta, võib kool

rakendada diferentseeritud hindamist (põhjendused tuuakse ära tasemetöö protokollis).

7.5.12 Käitumise ja hoolsuse hindamine

Käitumise ja hoolsuse hindamise kaudu suunatakse õpilasi järgima kooli kodukorda, väärtustama koostööd ja vastutust ning pingutama õpiülesannete hoolika täitmise nimel. Kadaka Põhikoolis hinnatakse õpilase käitumist ja hoolsust eesmärgiga toetada tema vastutustundlikku, koostöövalmis ja kohusetundlikku arengut. Käitumise hindamise aluseks on kooli kodukorra järgimine ning üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnormide täitmine koolikeskkonnas. Hoolsuse hindamise aluseks on õpilase suhtumine õppeülesannetesse: kohusetundlikkus, töökus ja järjekindlus õppeülesannete täitmisel. Õpilase käitumist ja hoolsust hindab klassijuhataja koostöös aineõpetajatega.
Õpilase käitumise ja hoolsuse kohta antakse tagasisidet õpilasele ja seadusliku esindajale vähemalt kord õppeaastas toimuval arenguvestlusel (sõnalised hinnangud: eeskujulik, hea, rahuldav, mitterahuldav).
Hooldusõppes käitumist ja hoolsust ei hinnata, keskendutakse seal õpilase osalemisele ja individuaalsele arengule.

7.5.13 Koolieksamite hindamine ja põhikooli lõpetamine

Lihtsustatud õppes toimuvad 9. klassis koolieksamid eesti keeles, matemaatikas ja tööõpetuses. Koolieksamite sisu, vormi ja hindamise alused ja korra koostab kooli direktori käskkirjaga moodustatud eksamikomisjon.
Hiljemalt jooksva õppeaasta 1. veebruariks teatatakse põhikooli lõpetajale ja tema seaduslikule esindajale kohustuslike õppeainete hulgast valitud eksamiaine ja eksamite toimumise ajad.
Koolieksam kantakse klassipäevikusse vastava õppeaine kokkuvõtvale aastahindele järgnevasse lahtrisse.
Viie palli süsteemis hinnatavate koolieksamite koostamisel ja hindamisel lähtutakse põhimõttest, et kui kasutatakse punktiarvestust ja tasemetöö koostajad ei ole andnud teada teisiti, koostatakse tööd nii, et hindega „5” hinnatakse õpilast, kes on saavutanud 90–100% maksimaalsest võimalikust punktide arvust, hindega „4” 70–89%, hindega „3” 45–69%,
hindega „2” 20–44% ning hindega „1” 0–19%.

Hindamiskomisjonil on õigus 10% ulatuses hinnet tõsta või alandada lihthäälte enamusel põhjendatud

vajadusel, selgitus kantakse koolieksami protokolli.

Põhikooli lihtsustatud õppe lõpetab õpilane, kellel õppeainete viimased aastahinded on vähemalt „rahuldavad", kes on sooritanud vähemalt rahuldava tulemusega eesti keele koolieksami, matemaatika koolieksami ning ühes kooli poolt kohustuslike õppeainete hulgast valitud õppeaine koolieksami.

Õpilase või tema seadusliku esindaja kirjaliku avalduse alusel ja õppenõukogu otsusega võib põhikooli lõpetanuks pidada ja põhikooli lõputunnistuse anda õpilasele:

- kellel on üks nõrk või puudulik eksamihinne või õppeaine viimane aastahinne;
- kellel on kahes õppeaines kummaski üks nõrk või puudulik eksamihinne või õppeaine viimane aastahinne.

Lihtsustatud õppel õppivale õpilasele, kellel on individuaalse õppekavaga vähendatud või asendatud taotletavaid õpitulemusi (sh eritoeklassi õpilased), on lõpetamise aluseks individuaalses õppekavas määratud õpitulemused.

Õpilasel on õigus põhjendatud vajadusel sooritada põhikooli koolieksamid eritingimustel. Eritoe klassi õpilastele, logopeedilist abi saavatele õpilastele, koduõppel olevatele õpilastele, õpilastele, kelle kodune keel ei ole eesti keel ja kes on Eestis alaliselt elanud alla kolme aasta, võib kool rakendada diferentseeritud hindamist.

7.5.14 Hindamisest teavitamine ja järelevastamiste kord

Kui kirjalikku või praktilist tööd, suulist vastust, praktilist tegevust või selle tulemust on hinnatud hindega „puudulik" või „nõrk" või on hinne jäänud panemata õpilase puudumise tõttu või mõnel muul põhjusel, antakse õpilasele võimalus järelevastamiseks.

Hindamine on oma olemuselt diferentseeritud, st arvestab õpilase erisusi ja võib ajaliselt erineda. Järeleaitamistunnid ja tugiõppe tunnid on edastatud lastevanematele ning kantud õpilaspäevikutesse.

Õpilasel ja tema seaduslikul esindajal on õigus saada teavet hindamise korraldusest koolis ning õpilasele pandud hinnetest ja antud hinnangutest vastavalt õpetajalt ja klassijuhatajalt. Hinnetest teavitamine toimub eKooli, hinnetelehe, õpilaspäeviku, kool-kodu vihiku (vajadusel e-kiri) kaudu.

Klassi- ja aineõpetaja tutvustab õpilastele teadmiste ja oskuste hindamise põhimõtteid ja korraldust õppeaasta või õppeperioodi algul.

Teadmiste ja oskuste ning käitumise hindamise põhimõtteid ja korda tutvustatakse õpilaste seaduslikele esindajatele klassi lastevanemate koosolekul, vajadusel ka individuaalselt. Käesolev hindamise kord on avalikustatud kooli kodulehel.

7.5.15 Hinnete ja hinnangute vaidlustamine ja vaidlusküsimuste lahendamine

Õpilasel/lapsevanemal on õigus hindeid vaidlustada kümne päeva jooksul pärast hinde teada saamist. Õpilase hindamisega seotud vaidlusküsimusi lahendab direktor õpilase/lapsevanema kirjaliku põhjendatud taotluse alusel. Otsusest teavitatakse õpilast/lapsevanemat kirjalikult viie tööpäeva jooksul pärast otsuse vastuvõtmist.

7.6 Õpilase mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses läbitud õppe arvestamise alused

Kool arvestab lihtsustatud riikliku õppekava lihtsustatud õppe ja toimetulekuõppe õpilase seadusliku esindaja taotluse alusel õpilase õppimist mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses õpetatava osana tingimusel, et see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga ettenähtud õpitulemusi. Hooldusõppe õpilasele mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses läbitud õppe arvestamine ei kohaldu.

Mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses omandatud õpitulemuste hindamisel lähtutakse kooli õppekavas kirjeldatud hindamise alustest ja konkreetse õppeaine hindamise erisustest.

Õpilase mitteformaalõppes või mõnes teises haridusasutuses õppe arvestamiseks moodustab direktor hindamiskomisjoni, mis koosneb pedagoogilisest personalist, kelle ülesanne on välja selgitada, kas kooli õppekavavälised õpitulemused võimaldavad saavutada kooli õppekavaga ettenähtud õpitulemusi ning kas õppe käigus omandatav on ajakohane.

Taotlusele lisab vanem väljaspool kooli toimuva õppe õppekava või kirjelduse. Õppe vastavuse hindamisel arvestab komisjon konkreetses koolis õpetatava õppeaine hindamise erisusi. Komisjon vaatab taotluse läbi 30 päeva jooksul peale taotluse esitamist.

Taotluse rahuldamise järel koostatakse koostöös osapooltega õpilase koolivälise õppe arvestamise kokkulepe või individuaalne õppekava, kus kirjeldatakse, milliseid erisusi ja kui kauaks tehakse õpilase õppekorralduses (sh kus viibib õpilane juhul, kui ta õppetundides ei osale); millised õpitulemused saavutab õpilane väljaspool kooli; õpilase arengu tagasisidestamise ja hindamise korraldus; kuidas toimub infovahetus kooli ja teise õppeasutuse või mitteformaalõppe pakkuja vahel.

Tõendatud juhtudel saab vanem taotleda ka varem saavutatud õpitulemuste arvestamist õpitava osana (nt väljaspool kooli läbitud ujumise algõpetuse kursus). Teises haridusasutuses õppimise või

mitteformaalses õppes osalemise tagab lapsevanem.

Kui ilmneb, et väljaspool kooli pakutav õpe siiski ei ole vastavuses kooli või õpilase individuaalse õppekavaga või õpitulemuste saavutamisel ilmnevad raskused, omandab õpilane õpitulemused koos teiste õpilastega kooli õppekava järgi.

8. Karjääriteenuste korraldamine

Tallinna Kadaka Põhikoolis on karjääriõppe eesmärk toetada õpilaste teadlikku enesearengut ning aidata neil mõista oma huve, võimeid ja võimalusi, kujundada realistlik enesehinnang ning omandada oskusi, mis toetavad iseseisvat toimetulekut ja teadlike karjääriotsuste tegemist. Karjääriõpe aitab õpilastel kujundada arusaama töömaailmast, erinevatest elukutsetest ja õppimisvõimalustest ning teadvustada elukestva õppe vajadust.

Õppe- ja kasvatustegevuse käigus arendavad õpilased oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi. Neid suunatakse mõistlike ja isiksuse eripära arvestavate karjäärivalikute tegemisele ning julgustatakse nägema õppimist ja töötamist pideva arenguprotsessina.

Karjääriõpe ja -nõustamine on kooli õppe- ja kasvatustegevuse järjepidev osa. Sellega tegelevad klassijuhatajad, aineõpetajad, psühholoog, sotsiaalpedagoog, HEV koordinaator, huvijuht ja koolijuht. Karjääriteemad on lõimitud ainetundidesse, projektidesse, õppekäikudesse, ekskursioonidesse ja karjääripäevadesse. Õpilased osalevad praktilistes tegevustes, grupitöödes ja loengutes, mis aitavad neil omandada tööeluks vajalikke teadmisi ja kogemusi.

Karjääriteenuse läbiviimisel rakendatakse läbivat teemat „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“, lõimitakse aineõpetust ja korraldatakse ülekoolilisi projekte ning ühisüritusi, mis toetavad õpilaste eneseleidmist ja sihipärast arengut.

Alates 6. klassist toimub karjäärinõustamine klassijuhataja ja sotsiaalpedagoogi koostöös. Selle raames külastatakse kutseõppeasutusi, viiakse läbi individuaalseid kutsenõustamisi ja vestlusi psühholoogiga ning korraldatakse lapsevanematele nõustamisi ja klassikoosolekuid karjääriplaneerimise teemadel. Kool teeb koostööd ka Töötukassaga, et tagada õpilastele juurdepääs karjääriteenustele ja töömaailma infovõimalustele.

Lihtsustatud õppes keskendutakse õpilaste teadlikule ettevalmistamisele tööeluks ja edasiõppimiseks. Klassijuhataja korraldab õpilaste ja vanemate teavitamist õppimisvõimalustest ning tagab karjäärinõustamise kättesaadavuse. 9. klassi ja lisaõppe õpilastele tutvustatakse edasise õppevõimalusi nii Tallinna Kadaka Põhikoolis kui ka kutseõppeasutustes, toetades nende valmisolekut iseseisvaks eluks ja töömaailma sisenemiseks.

Toimetulekuõppes keskendutakse õpilase võimetele vastava õpitee ja sotsiaalse toimetuleku toetamisele. Klassijuhataja koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega selgitab välja õpilase oskused ja huvid, et teha sobivaid soovitusi jätkuõppeks. Lapsevanematele tutvustatakse päevakeskuste ja tugikeskuste võimalusi, mis aitavad õpilasel pärast kooli iseseisvalt toime tulla ja oma arengut jätkata.

Karjääriteenuste korraldamisel teeb kool tihedat koostööd HEV koordinaatori ja nõustamiskeskustega. HEV koordinaator nõustab õpilasi ja lapsevanemaid edasiõppimise ning tugiteenuste osas, aitab planeerida sobivaid õppe- ja arendustegevusi ning korraldab kohtumisi ja õppekäike koolijärgset õpet või tegevusi pakkuvatesse õppeasutustesse ja keskustesse.

Selline terviklik lähenemine tagab, et iga õpilane – sõltumata tema individuaalsetest vajadustest – saab teadlikku ja võimetekohast tuge, mis aitab kujundada realistlikku arusaama iseendast, avardada silmaringi ja teha teadlikke valikuid tulevikuõpingute ja tööelu osas.

9. Õpilaste ja lastevanemate teavitamine ning nõustamine

Tallinna Kadaka Põhikoolis juhindutakse õpilaste ja vanemate teavitamisel „Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse“ § 55 sätetest ning järgitakse „Avaliku teabe seaduses“ ja „Haldusmenetluse seaduses“ toodud teavitamispõhimõtteid. Õpetajad jälgivad pidevalt õpilaste arengut ja toimetulekut, kohandades õpet vastavalt iga õpilase individuaalsetele vajadustele ja võimetele. Koolil on õigus töödelda alusharidusseaduse alusel hariduse infosüsteemis olevaid andmeid lapse koolivalmiduskaardi ja osutatud tugiteenuste kohta, kuid vaid ulatuses, mis on vajalik õppetöö ja toe korraldamiseks.

Õpetajad ja tugispetsialistid nõustavad vajadusel lapsevanemaid, et toetada õpilase arengut ning pakkuda sobivaid pedagoogilisi lahendusi. Igal õpetajal ja tugispetsialistil on selleks määratud konsultatsiooniaeg. Vähemalt üks kord õppeaastas viiakse iga õpilasega läbi arenguvestlus, kus osalevad õpilane, klassijuhataja ja piiratud teovõimega õpilase puhul tema seaduslik esindaja. Arenguvestluse eesmärk on kokku leppida edasised õpieesmärgid ja arengusuunad, lähtudes koolis kehtestatud korrast.

Kool korraldab õpilaste ja vanemate teavitamist edasiõppimisvõimalustest ning tagab karjääriteenuste – karjääriõppe, -info ja -nõustamise – kättesaadavuse. Selle kaudu toetatakse õpilaste teadlikke valikuid ja suunatakse neid sobiva õpitee leidmisel.

Koolis kasutatakse õppeinfosüsteemi eKool, mille kaudu on õpilastele ja vanematele kättesaadav teave õppesisu, koduste ülesannete, õppeedukuse, puudumiste, hilinemiste, käitumise, hoolsuse ja koolielu sündmuste kohta. Lisaks saab eKoolist infot õppekorralduse, kavandatavate ürituste ja hindamise põhimõtete kohta. Õppeperioodi algul tutvustab aineõpetaja või klassiõpetaja eKoolis peamisi õppeteemasid, vajalikke õppevahendeid ja hindamise korraldust.

Õpilaste ja vanemate teavitamine hinnetest toimub eKooli kaudu. Kui õpilasel või piiratud teovõimega õpilase vanemal puudub võimalus elektroonsele keskkonnale ligi pääseda, teavitab kool neid hinnetest paberkandjal. Õppeaasta lõpus väljastatakse igale õpilasele paberkandjal e-õppeinfosüsteemis vormistatud klassitunnistus.

Kooli vastuvõtu tingimused ja kord, riiklikku järelevalvet teostavate asutuste kontaktandmed, õppesuundade kirjeldused, tunnijaotusplaanid, koolis pakutavate huviringide info, aineõpetajate konsultatsiooniajad, päevakava ning tugiteenuseid ja õppekorraldust puudutavad andmed on kättesaadavad kooli veebilehel.

Koostöö tugevdamiseks ja teabevahetuse tagamiseks kutsub kooli direktor vähemalt kord õppeaastas kokku kooli üldise lastevanemate koosoleku, mille eesmärk on tutvustada kooli tegevust, eesmärke ja arengusuundi. Samuti korraldab klassijuhataja vähemalt kord aastas klassi lastevanemate koosoleku, et

kaasata vanemaid klassi õppe- ja kasvatustöö protsessi ning kavandada koostöiseid tegevusi lapse arengu toetamiseks.

Selline süsteemne teavitamine ja koostöö tagavad, et õpilased ja vanemad on hästi informeeritud, saavad pidevat tagasisidet ning on aktiivselt kaasatud lapse õppimise ja arengu protsessi.

10. Õpetajate koostöö ja töö planeerimise põhimõtted

Õpetajate koostöö toimub õppetoolides, kogu õpetajaskonna kohtumiste, töökoosolekute, õppenõukogude, infotundide, sisekoolituste ning projektide kaudu.

Kadaka Põhikoolis tegutseb lihtsustatud õppe, hooldusõppe ja toimetulekuõppe õppetool. Igal õppetoolil on oma juhtõpetaja, kes vastava valdkonna tegevust koordineerib. Õppetoolide koosolekutel õpetajad arendavad ainekavasid, analüüsivad õpitulemusi, arendavad ja jagavad metoodikat, planeerivad ja analüüsivad õppeaastaks valdkonna tegevusi.

Valdkonnaüleste kohtumise kaudu toimub kooli arendustöö, õppetöö arendustöö valdkondadeüleselt - arutelud, kokkulepped, infovahetus, kogemuste vahetused ning koosõppimine.

Vastavalt vajadusele ja üldjuhul iga kahe nädala tagant toimuvad juhtkonna eestvedamisel infotunnid või koosolekud töötajatele.

Õppeaasta kokkuvõte ning hinnang õppeaasta eesmärkide tulemustele antakse augustikuu lõpus õppenõukogus. Kokkuvõtte tegemise aluseks on kooli arengukava ja üldtööplaan.

Töö planeerimise põhimõtted. Õpetajatel on professionaalne vabadus õppetegevuse korraldamisel ja teemade käsitlemisel kooli eripära ja õpilaste vajadusi arvestades. Üheselt mõistetavalt on väljendatud õpetaja õigus teha õppesisus valikuid arvestusega, et taotletavad õpitulemused oleksid saavutatud ning üldpädevused ja valdkonnapädevused realiseerunud lähtudes õpilaste varasematest teadmistest ja oskustest ning õpivõimekusest.

Õpetajad juhinduvad oma õppetöö kavandamisel kooli õppekava üldosast ja ainekavadest. Ainekavade arendamise eest vastutavad õppetoolide juhid. Õppetool koostab õppeaasta alguses tööplaani, kus fikseeritakse planeeritavad tegevused, ja esitab selle õppeperioodi alguseks direktori asetäitjale õppetöö alal. Õppeaasta lõpus enne augustikuist õppenõukogu koosolekut esitab õppetooli juhataja direktori asetäitjale õppetöö alal oma tegevuse vormikohase kokkuvõtte ja töö analüüsi.

Kooli pedagoogi tööplaani koostatakse kooskõlas riikliku õppekava ja kooli õppekavaga ning kujutab endast aine õpetamise planeerimist kindlaksmääratud perioodil.

Minimaalne planeerimise ajavahemik - üks õppeperiood.

Tööplaani koostab pedagoog, kes esitab selle direktori asetäitjale õppetöö alal ettenähtud ajaks.

Tööplaan sisaldab:

- õppeaine nimetust,
- õpetaja kvalifikatsiooni,

- õpilaste lühiiseloomustust,
- õppeperioodi eesmärke,
- kasutatavat õppe- ja metoodilist kirjandust,
- kasutatavaid näitlikke ja infotehnoloogilisi vahendeid,
- kalenderplaani.

Samuti planeeritakse iga õppeaasta alguses:

- nädala leksikaalsed teemad LÕ, TÕ ja HÕ õppetasemel;
- metoodilised teemad (õpetajate enesearengu teemad);
- õppetoolide tegevus;
- avatud tunnid;
- projektitegevus;
- huvitegevuse üritused;
- õuesõppe- ja muuseumitunnid.

11. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise kord

1. Kooli õppekava üldosa, ainevaldkonnakavad ja ainekavad vaadatakse üle kord õppeaastas pärast õppeperioodi lõppu ja muudatuste ettepanekud esitatakse läbiarutamiseks ja arvamuse avaldamiseks kooli õppenõukogule, hoolekogule ja õpilasesindusele.
2. Kooli õppekava muudatused kehtestab kooli direktor.

HOOLDUSÕPE

Hooldusõppe põhiülesanne on sügava ja raske intellektipuudega lapsel olemasolevate funktsioonide ja oskuste säilitamine ja arendamine, et tagada harjumuspärases keskkonnas tema potentsiaalile vastav järjest iseseisvam toimimine. Hooldusõppe korralduses ja õppesisu valikul lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja potentsiaalsetest võimetest toimida järjest iseseisvamalt.

Hooldusõppe õppesisu
1. HOOLDUSÕPPE RÕHUASETUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
Õpilane orienteerub iseendas ja ümbritsevas aistingute tasandil. Eesmärk on arendada tunnetust eri meeltega, luua eeldused geštalttaju kujunemiseks.	Õpilase juhtivaks tunnetustegevuseks on kohanemine ümbritsevaga ja oma keha seisundi tajumine.	Õpilastel hakkab vähesel määral kujunema mälukujutlustega põimuv analüütiline taju.
Tähelepanu Pilkkontakti saavutamine, lühiajaline hoidmine ja suunamine. Tähelepanu hoidmise ajal vajaliku kehaasendi saavutamine, säilitamine ja võimetekohane muutmine. Võimaluse korral oma käeliigutuste jälgimine. Tähelepanu lühiajaline hoidmine žestide ja/või sõnaga. Pilgu hoidmine ja vähene säilitamine objektide liigutamisel või paigutuse muutmisel.	**Tähelepanu** Elementaarse valikulisuse kujundamine koostegevuses. Tähelepanu hoidmine ja suunamine žestide ja sõnaga. Objektide jälgimine nende liigutamisel või paigutuse muutmisel.	**Tähelepanu** Valikute tegemine iseseisvalt mõne tegevuse sooritamisel. Võimalikult iseseisev tähelepanu suunamine ja säilitamine oma praktilises tegevuses. Tähelepanu ümberlülitamine ühelt stiimulilt teisele.
Aistingud ja taju Üksikute tunnuste suunatud märkamine: ere valgus, liikuv objekt, heli, müra, objekti pind (temperatuur, sile/krobeline jne). Oma keha puutetundlikkuse arendamine.	**Taju** Objekti ja tunnuste suunatud tajumine eri meeltega äratundmiseks (kuju, värvus, suurus; heli, müra, temperatuur, pinnaomadused). Esemetega manipuleerimine, sh koostegevuses vastavalt nende funktsioonile.	**Taju** Objekti ja toimingute geštalt- ja analüütiline taju (objektid eri asendis, eri taustal, tegevus eri asendis ja kohta muutes); nägemistaju välja laiendamine.
Mälu Mõne läheduses oleva tuttava objekti äratundmine 1–2 tunnuse alusel.	**Mälu** Objekti äratundmine mingil taustal 2–3 hulgast (suunamine näidise, sõna, žestiga).	**Mälu** Tuttavate objektide ja samade toimingute äratundmine igapäevastes varieeruvates tingimustes: paigutus ruumis,

	Sama funktsiooniga, kuid 1–2 tunnuse poolest erinevate objektide äratundmine.	erinev taust, mõneti erisuguste tunnustega / erisuguste funktsioonidega objektid. Harjumustele toetuvate toimingute sooritamine koostegevuses või iseseisvalt (protseduurimälu).
Mõtlemine Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine: manipuleerimine esemetega, võimetekohane tegutsemine tuttava abivahendiga.	**Mõtlemine** Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine. Objekti ja abivahendi valimine 2–3 objekti hulgast koostegevuses, mõne tuttava objekti valimine koostegevuses, eeskuju ja/või korralduse alusel. Valik erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes.	**Mõtlemine** Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult mälukujutlustega. Objekti ja abivahendi valik 2–3 objekti hulgast eeskuju ja korralduse (sh žesti) ja mälu abil. Valik oluliselt erinevate ja vähe erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine varieeruvates tingimustes.
Motoorika Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused koostegevuses ja imiteerimise järgi, esemete haaramine, hoidmine ja lahtilaskmine, omandatud liigutusstereotüüpide mitmekesistamine. Objektide jälgimine, liigutuste suuna, amplituudi, rütmi ja tempo muutmine. Motoorsete liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma laua taga. Lihtsate toimingute sooritamine joonistamise, voolimise ja aplikatsioonitööde tegemise käigus.	**Motoorika** Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajaduse korral koosliigutused, žestide ja sõnaga suunatud liigutused. Liikumine ruumis, silma- ja käeliigutuste seostamine. Kahe või enama eri liigutuse korduv sooritamine (järjestikune, samaaegne). Motoorsete liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma laua taga ja ruumis. Erinevate võtete kasutamine joonistamise, voolimise ja aplikatsioonitööde tegemise käigus.	**Motoorika** Liigutuste elementaare koordineerimine, liikumine ruumis, stereotüüpsete liigutusahelate sooritamine, liigutusrütmi muutmine, käe ja sõrmede liigutuste täpsuse harjutamine. Motoorsete liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma, laua taga ja ruumis. Järjestikuste toimingute sooritamine käelistes tegevustes.
Motoorsete oskuste kujundamine: elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.	Motoorsete oskuste arendamine: elementaarne tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.	Motootsete oskuste laiendamine: Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

2. ÕPETAMISE PÕHIMÕTTED HOOLDUSÕPPES

Õpetamise põhieesmärk on ülesannete täitmine, sooritades elementaarseid liigutusi ja toiminguid abiga (sealhulgas ka füüsilise abiga), koostegevuses, eeskuju järgi, jäljendades ja iseseisvalt.

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
I arengutasemel on õpetuse **põhitaotluseks** elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamine abiga, koostegevuses, mõne liigutuse sooritamine imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamine füüsilise abiga ja stereotüüpsete liigutuste mitmekesistamine. Tuttavas situatsioonis pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.	**II arengutaseme põhitaotlus** on õpitud lihtsate toimingute sooritamine stereotüüpses situatsioonis, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpse liigutusliku toimingu sooritamine variatiivsetes tingimustes (abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile tuttavas situatsioonis.	**III arengutaseme põhitaotlus** on omandatud praktilise toimingu ahela sooritamine variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti, stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegevuse, piktogrammi vm alternatiivse kommunikatsioonivahendi abil.
I arenguastmel on **rõhuasetus** õpilase kaasamisel enesetunnetusele aistingute tasandil, kontakti loomisel ja saavutamisel.	**II arengutasemel** on **rõhuasetus** õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamine abiga, mõnede sooritamine iseseisvalt.	**III arengutasemel** on **rõhuasetus** II arengutasemel omandatud oskuste täiustamine ja uute, võimetekohaste osaoskuste/oskuste õpetamine, õpilase kaasamine eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toimingu iseseisev sooritamine.

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
I arengutasemel on õpetuse **põhitaotluseks** elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamine abiga, koostegevuses, mõne liigutuse sooritamine imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamine füüsilise abiga ja stereotüüpsete liigutuste mitmekesistamine. Tuttavas situatsioonis pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.	**II arengutaseme põhitaotlus** on õpitud lihtsate toimingute sooritamine stereotüüpses situatsioonis, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpse liigutusliku toimingu sooritamine variatiivsetes tingimustes (abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine pedagoogi intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile tuttavas situatsioonis.	**III arengutaseme põhitaotlus** on omandatud praktilise toimingu ahela sooritamine variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond). Tegutsemisele ärgitatakse vajaduse korral lihtkorralduse, žesti, stimuleeriva kaasliigutuse, alustatud koostegevuse, piktogrammi vm alternatiivse kommunikatsioonivahendi abil.

I arenguastmel on **rõhuasetus** õpilase kaasamisel enesetunnetusele aistingute tasandil, kontakti loomisel ja saavutamisel.	**II arengutasemel** on **rõhuasetus** õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamine abiga, mõnede sooritamine iseseisvalt.	**III arengutasemel** on **rõhuasetus** II arengutasemel omandatud oskuste täiustamine ja uute, võimetekohaste osaoskuste/oskuste õpetamine, õpilase kaasamine eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toimingu iseseisev sooritamine.
Suhtlemine Häälelisele aktiivsusele, häälitsemisele ergutamine, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine) ja sümbolina (sõna ja eseme koosesitus).	**Suhtlemine** Ühesõnalise korralduse, lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamisega. Alternatiivsete, tuttavate suhtlemisvahendite mõistmine. Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest teatamine (sh soov kontakti astuda), vastamine pedagoogile; objektile/ tegevusele osutamine vastavalt oma kõnearengu tasemele.	**Suhtlemine** Elementaarne suhtlemine: situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Oma tegevuse ja vajaduste elementaarne sõnastamine/alternatiivsete vahenditega väljendamine. Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires.
Suhtlemisvahendite õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse **sisu ja vorm** on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.	**Suhtlemisvahendite** õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse **sisu ja vorm** on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse sobivaid õpikeskkondi.	**Suhtlemisvahendite** õpetamisel arvestatakse õpilase füüsilist seisundit ja vaimset arengut. Õppetegevuse **sisu ja vorm** on tihedalt seotud reaalse situatsiooni ja sobiva õpikeskkonnaga. Arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi. Kujundatavatest tegevustest lähtuvalt luuakse varieeruv igapäevaelu arvestav õpikeskkond.
‘ Õpilaste **füüsiline areng ja vaimsed võimed** on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.	Õpilaste **füüsiline areng ja vaimsed võimed** on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvese võttes.	Õpilaste **füüsiline areng ja vaimsed võimed** on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, õpisituatsioone, abivahendeid, suhtlemisvahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.
Emotsionaalne arendamine	**Emotsionaalne arendamine** Positiivsete emotsioonide toetamine ning hoidmine	

Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, toon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine. **Oluline** on õpilase põhivajadustest märku andmise õpetamine	toimingute/operatsioonide sooritamise ajal ja järel. Negatiivsete emotsioonide pärssimine, rahulikumale käitumisele positiivse hinnangu andmine. **Oluline** on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma, motiveerida iseseisvalt tegutsema, toetades iseseisvat tegutsemist võimalikult täpselt reguleeritud abiga.	**Emotsionaalne arendamine** Emotsioonide minimaalne intellektuaaliseerimine, sh negatiivsete emotsioonide pärssimine, positiivse hinnangu andmine oodatud käitumisele ja osatoimingute ahela oodatud tulemusele. Õpilase positiivne toetamine variatiivsetes situatsioonides, õpilasele mõistetavate piirangute rakendamine: intonatsioon, EI-hinnang, kontakti vähendamine. **Oluline** on õpetada õpilasi oma põhivajadustest mõistetavalt (verbaalsete või alternatiivsete vahenditega) märku andma.

3. TAOTLETAVAD PÄDEVUSED HOOLDUSÕPPES

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
I arengutaseme lõpuks õpilane: 1) märkab läheduses olevaid objekte; tunneb ära temaga tegelevad inimesed; 2) tajub lähiümbruses asetsevaid objekte (sh erisugusel taustal); 3) sooritab stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel; 4) hoiab kättepandud esemeid; haarab esemeid, (ühe/kahe käega), manipuleerib nendega ja laseb käest lahti; 5) tunneb enamasti ära tuttavad žestid; 6) reageerib kontaktile (hääl, puudutus, sõna) liigutuste, žestide ja häälitsustega, otsib mõnikord kontakti; 7) annab märku mõnest oma põhivajadusest; 8) suudab suunatult säilitada tähelepanu (rohkem kui 2 sek); 9) stereotüüpsetes situatsioonides märkab talle suunatud kontaktipüüdlust, reageerib adekvaatselt 10) intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale;	**II arengutaseme lõpuks** õpilane: 1) märkab ja tunneb ära 2–3 objekti hulgast mõne tuttava objekti; 2) tajub objekte eri meeltega, märkab 2–3 eristavat tunnust; 3) sooritab varieeruvates situatsioonides stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostegevuses ja imiteerimise teel, suudab seostada silma- ja käeliigutusi (vajaduse korral suunatult); 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes; 5) reageerib enamasti adekvaatselt suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (žestid, sõnad, pildid jne); 6) reageerib alternatiivsetele suhtlemisvahenditele või lihtsale situatiivsele kõnele võimetekohaselt; 7) annab oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) arusaadavate keeleliste ja/või alternatiivsete vahenditega märku; 8) suudab koostegevuses valikuliselt	**III arengutaseme lõpuks** õpilane: 1) märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi (sh varieeruvates tingimustes); 2) tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid; 3) koordineerib (vajaduse korral abiga) sõltuvalt tegevusest oma liigutusi ja liikumist ruumis; 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit varieeruvates tingimustes; 5) reageerib adekvaatselt lähtuvalt situatsioonist suhtlemises kasutatavatele tuttavatele vahenditele (sh varieeruvates olukordades); 6) mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise (sh kõne arengu) taseme piires; 7) teatab arusaadavalt oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades; 8) säilitab tähelepanu harjumuspärases tegevuses (mõnest osatoimingust koosnev

11) sooritab mõnda eneseteeninduseks vajalikku liigutust füüsilise abiga.	tähelepanu suunata; 9) reageerib adekvaatselt intonatsioonile, žestidele ja mõnele tuttavale sõnale/lausungile tegevussituatsioonides; 10) osaleb eneseteeninduses, sooritab mõningaid jõukohaseid operatsioone/osatoiminguid iseseisvalt.	ahel); 9) reageerib ja vastab adekvaatselt arusaadavatele korraldustele; 10) sooritab eneseteeninduseks vajalikke toiminguid omandatud oskuste piires iseseisvalt.

4. HOOLDUSÕPPE JAOTUS TEGEVUSVALDKONDADE KAUPA

4.1 TEGEVUSVALDKOND: MOTOORIKA

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Õpilaste motoorsed oskused ja füüsiline areng on lapse tervikliku arengu alus. Motoorika arendamise eesmärk on suunata õpilast oma keha paremini tunnetama ja arendada jäme- ja peenmotoorika oskusi. Õpetaja tagab igapäevase eneseteenindusega toimetulekuks parimad võimalused. Motoorsed oskused on põhiline teabe hankimise vahend, need omakorda mõjutavad kognitiivsete protsesside arengut. Motoorika areneb läbi igapäevaste tegevuste (riietumine, söömine, prügi korjamine, koristamine) ja plaaniliste arendavate tegevuste kaudu liikumistundides ja jalutuskäikudel.
Keha tunnetamist harjutatakse veeprotseduurides, Grossi süsteemi järgi liikumises ja võimlemises Knill meetodi järgi, samuti kiikudes ja erinevate sensoorsete vahendite abil.
Peenmotoorika areneb käeliste tegevuste kaudu, näiteks käsitöötunnis (paberi rebimine, kleepimine, joonistamine, liimimine jne) ja erinevate mängude kaudu.
Motoorsete oskuste arendamisel arvestatakse õpilase abivahendite vajadusega (näit tegevused lauda taga istudes, käimisraamis, ratastoolis).

MOTOORIKA ÕPITULEMUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Talub füüsilist kontakti / puudutamist; 2) liigub talle omasel viisil; 3) hoiab kättepandud eset keha keskjoonel, keskjoont ületades.; 4) kohaneb abivahenditega, reageerib positiivselt asendimuutustele; 5) istub toetatuna või iseseisvalt; 6) seisab seisulaual; 7) sooritab aktiivselt mõne sihipärase liigutuse (sirutab iseseisvalt kätt, jalga, pöörab pead); 8) omab elementaatset ettekujutust oma kehast ja kehaosadest; 9) liigub võimalusel tasakaalu hoides jõukohasel viisil (istub, tõuseb, seisab, roomab, käib, pöörab pead); 10) imiteerib laua taga istudes motoorseid liigutusi esemetega ja ilma; 11) sooritab lihtsaid liigutusi joonistamise, voolimise ja aplikatsiooni tegemise käigus.	1) Hoiab joomise ajal tassist (vähese abiga); 2) orienteerub oma lähiümbruses; 3) tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega- haarab, hoiab, võtab, paneb.; 4) matkib üksikuid liigutusi; 5) omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga (liigutuslik tasand); 6) talub füüsilist kontakti pikema aja vältel. 7) istub, seisab vähese abiga, toetatult, iseseisvalt. 8) liigub abivahendiga vähese abiga, iseseisvalt. 9) omab ettekujutust oma kehast ja kehaosadest; 10) sooritab sihipäraseid liigutusi pea, käte, kere ja jalgadega; 11) koordineerib käte liigutusi harjutuste sooritamisel lähiümbruses olevate esemetega; 12) imiteerib motoorseid liigutusi laua taga istudes/seistes esemetega ja ilma; 13) kasutab joonistamisel, voolimisel ja aplikatsioone tehes erinevaid tehnikaid.	1) Sööb ise lusikaga; 2) hoiab ise joomise ajal tassist; 3) saab hakkama mõne riietuseseme selgapaneku või äravõtmisega; 4) liigub talle omasel viisil tuttavas igapäevaümbruses; 5) ületab ettetuleva takistuse õpitud viisil 6) istub, seisab omandatud viisil, iseseisvalt. 7) reageerib adekvaatselt ja kasutab tegevus- ja abivahendeid. 8) sooritab liigutuslikult igapäevaseid rutiinseid liikumisi ja liigutamist nõudvaid tegevusi. 9) valdab põhilisi liikumisviise (roomab, käib, jookseb); 10) sooritab kätega sihipäraseid liigutusi, tegutsedes praktilise tegevuse käigus esemetega; 11) imiteerib motoorseid liigutusi laua taga ja ruumis; 12) sooritab järjestikuseid liigutusi käelise tegevuse käigus.

MOTOORIKA ÕPPESISU

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
ÜLDMOTOORIKA		

Füüsiline kontakt Füüsilise kontaktiga harjutamine. Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine lühikese aja vältel. Positiivne reageerimine kehaasendi muutmisele. Üld-, näo- ja jäsemete massaažid. Passiivsete liigutuste sooritamine koostegevuses. **Tasakaal** Positiivne reageerimine erinevatele asendimuutustele. Seismine seisulaual. Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine. Lühiajaline abita seismine. Kõndimine abiga, abivahendiga.	**Füüsiline kontakt** Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine pikema aja vältel. Individuaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine. Käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist). Toidu võtmine taldrikult lusikaga. Aktiivne liigutuste sooritamine jäsemetega Üld-, näo- ja/või jäsemete massaažid. **Tasakaal** Istumine iseseisvalt (ratas-) toolis, põrandal. Astumine abiga pingi/kaldpinna peale, maha. Hüppamine koostegevuses (ka istuvas asendis) batuudil. Seismine toe najal vähese abiga. Seismine iseseisvalt toe najal. Käimine käpuli, abiga, abivahendiga (rollaator), iseseisvalt. Lühiajaline abita seismine. Kõndimine vähese abiga, liikumine abivahendiga.	**Füüsiline kontakt** Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine kogu tegevusaja vältel. Liikumine koos kaaslastega rivis, ringis, sh ringmängus. Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele. Liikumine sõltuvalt füüsilisest arengust. Üld-, näo- ja/või jäsemete massaažid. **Tasakaal** Juhendamise korral varbseinal üles-alla ronimine (vajaduse korral abiga); allaronimine juurdevõtusammuga.. Hüppamine batuudil iseseisvalt (ka istuvas asendis). Kükitamine toest kinni hoides. Sõitmine veloergomeetril. Seismine iseseisvalt (vajadusel tuge kasutades) Seismine ühel jalal toest kinni hoides. Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine abiga, abivahendiga või iseseisvalt.

Jäsemete liikuvus Oma käte ja jalgade liigutamine koostegevuses. Vastavalt võimetele ja eeldustele: käe sirutamine küünarliigesest, õlaliigesest; käe kõverdamine küünarliigesest, õlaliigesest; randmeliigese kõverdamine, sirutamine; jalgade kõverdamine, sirutamine. **Kehatunnetus** Kehaasendi muutmine: keeramine kõhult seljale, seljalt kõhule abiga, vähese abiga, iseseisvalt. Reageerimine ebamugavale asendile. Positiivne reageeri kehaasendi muutmisele (Knill- programmi järgi). Positiivne reageerimine veeprotseduuridele, vibroakustilisele- /vesivoodile. Oma keha tunnetamine teraapiapallil, kiigutamisel küljelt küljele.	**Jäsemete liikuvus** Individuaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine, liikumine: käe keeramine randmest: eseme väljakallamine (nõust, karbist), lusikaga taldrikult toidu võtmine. Liigutuste sooritamisel liigutusamplituudi muutmine, suurendamine. **Kehatunnetus** Ebamugavas asendis olles oma kehaasendi muutmine vähese abiga, iseseisvalt. Oma kehaosadele osutamine (patsutamine) koostegevuses, ettenäitamisel (Knilli järgi). Kohanemine kiigutamisega: küljelt-küljele, ette-taha.	**Jäsemete liikuvus** Jäsemete ja keha liigutamine vastavalt individuaalsetele eeldustele. Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes. Individuaalsetele eeldustele ja võimetele vastava liigutusamplituudi saavutamine. **Kehatunnetus** Liigutuste sooritamine, käte ja jalgade koostegevus liigutuste tempot ja amplituudi muutes. Seismine iseseisvalt (vajaduse korral tuge kasutades). Seismine ühel jalal (toest kinni hoides). Oma kehaosade äratundmine. Knill- programmi sooritamine individuaalsetele võimetele vastavalt. Situatsioonis sobiva kehaasendi valimine tegevuseks. Kiigutamine ja kiikumine.

Liikumine Ühest kohast teise liikumine end veeretades; liikumine selili, jalgadega lükates; roomamine kõhuli ja põlvili; neljakäpukil roomamine; liikumine käpuli, põlvili, istuli; tõusmine toe najal põlvili, püsti; istumine kohandatud (ratas)toolis; istumine (abiga, iseseisvalt) põrandal, toolil; pealiigutused (pea tõstmine, hoidmine, pööramine); kere pööramine lamavasse/istuvasse asendisse; pööramine seljalt kõhuli ja tagasi; käte/jalgade sirutamine ja painutamine; tõusmine jalgadele toe abil; põrandalt/toolilt tõusmine, ümberistumine põrandale/toolile; vertikaalasend vertikalisaatori abil; lühiajaline vabalt seismine; kerepöörded seistes;	**Liikumine** Astumine abiga pingi/kaldpinna trepiastmete peale, maha; roomamisele ergutamine pingil, roomamine läbi tunneli (nt toolirida); pea pööramine/kallutamine; keha painutamine külgedele; painutamine põranda suunas ja algasendisse tagasi; käte liigutused (ette, üles, külgedele); neljakäpukil roomamine eesmärgi suunas (ese); neljakäpukil roomamine takistuste alt läbi ja tunnelis; kõnd etteantud suunas; kõnd mööda etteantud trajektoori (ring jne); kõnd peatustega, pööretega; kõnd tempomuutusega; paariskõnd; ringiskõnd;	**Liikumine** Liikumine sõltuvalt füüsilistest võimetest, kas iseseisvalt või abiga; liikumine tasapinnal, trepil, kaldpinnal, vajadusel toest kinni hoides. Liikumine orientiire arvestades (mööda rada kulgemine, märgistustele astumine, märkide vahel liikumine); liikumine ratastooliga, seda ise edasi lükates (vajadusel abiga); kõnd üksteise järel kolonnis; tagurpidikõnd; kõnd mööda võimlemispinki; kõnd mööda kaldpinda; kõnd, hoides erinevaid esemeid käes (sh kõnd mööda treppi); liikumine tempomuutusega (kõnd-jooks); kõnd liikumissuuna muutmisega; kõnd vahelduva sammuga mööda treppi; kõnd enda järel eset (kelk, auto) tirides;

painutamine külgedele; painutamine põranda suunas ja tagasi algasendisse; käteliigutused (ette, üles, külgedele); otsesuunaline kõnd esemetele/mööblile/spetsiaalsetele abivahenditele toetudes; otsekõnd käest kinni hoides; kõnd etteantud suunas; kiikumine suure palli peal; väikestest takistustest üleastumine käest kinni hoides; kelgul istumine. Kohanemine ratastooliga, istumine ratastoolis.	kõnd erinevatest materjalidest radadel; kõnd ümber takistuste; kõnd väikesi takistusi ületades; kõnd väikese esemega käes; kõnd trepil juurdevõtusammuga, hoides kinni käsipuust ja täiskasvanu käest; ronimine üles ja tagasi mööda varbseina (kuni 1 m); varvastele tõusmine, hoides käest/toest; kõndimine kikivarvul (mõned sammud); hüppamine, jalgu vaevu põrandalt tõstes; hüppamisele ergutamine; hüppamine kätest hoituna (ka istudes) batuudil; seismine ühel jalal lühiajaliselt; suurel pallil istudes hüpitamine; kõnd võimlemispingil toetamisega; kõnd mööda kaldteed toetamisega; kiigel hoo tegemine, kasutades keha ja jalgu; lumesõja mängimine; kelgutamine. Liikumine ratastooliga, ise seda edasi lükates (vajadusel abiga).	kükitamine; seismine ühel jalal; kõnd kirivarvul; ronimine mööda varbseina üles ja alla; takistustest üleastumine/ülehüppamine; hüpped kõrgenduselt/astmelt; hüpped liikumisega ette/taha/küljele; hüpped suurel pallil; hüpped batuudil; kiikumine kiigel; mäkketõus ja allasõit kelguga; lumesõja mängimine; liikumine koos kaaslastega rivis, ringis, sh ringmängus; oma keha tõmbamine ja tõukamine juhendaja kätest kinni hoides, oma käte abil pingil edasi liikudes; Idividuaalsetele eeldustele ja võimetele vastav liikumine ratastooliga;
PEENMOTOORIKA		
Silma-käe koostöö Kättepandud eseme hoidmine; kättepandud eseme lahtilaskmine. eseme hoidmine silinderhaardes (kämblavõte), pealthaardes hoidmine; eseme (sh lusika) haaramine silinderhaardes, pealthaardes; eseme (sh palli) eemale lükkamine koostegevuses; palli veeretamine koostegutsemisel; lusika suu juurde viimine abiga.	**Silma-käe koostöö** Väikeste esemete korjamine näpitsvõtet kasutades; esemete sihipärane võtmine, ümberpaigutamine (rõngaste võtmine pulga otsast, tikkude asetamine auku, klotside võtmine augulaualt vm); sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine); palli eesmärgistatult veeretamine ja viskamine; esemete sihipärane paigutamine abiga, vähese abiga üksteise sisse, klotsidest	**Silma-käe koostöö** Käe- ja sõrmeliigutuste võimetele vastav sihipärane kasutamine eneseteeninduses ja arendavates tegevustes; plastiliini rullimine, kritseldamine (digitaalpromotsioonvõte); keeramine: purgikaane keeramine, mutri keeramine poldile vms; paberi rebimine ja voltimine; esemete sihipärane paigutamine (üksteise sisse, klotsidest torni ladumine); lusika suu juurde viimine iseseisvalt; klotside ladumine.

	torni ladumine; plastiliini rullimine, kritseldamine kriidiga, pliiatsiga abiga, vähese abiga.	

Kahe käe koostöö Kättepandud eseme hoidmine kahe käega; kättepandud eseme toomine keha keskjoonele; eseme võtmine vasaku käega vasakult poolt ja üle keskjoone paremale viimine; eseme võtmine parema käega paremalt poolt ja üle keskjoone vasakule viimine; parema käega vasakult poolt võtmine ja üle keskjoone paremale viimine; vasaku käega paremalt poolt võtmine ja üle keskjoone vasakule viimine. oskus ese käest lahti lasta; eseme haaramine ja hoidmine peos lühiajaliselt; eseme haaramine ja hoidmine, lamades selili/kõhuli; eseme haaramine ja hoidmine parema/vasaku käega; eseme panemine ühest käest teise; eseme haaramine ja hoidmine kahe käega; esemega manipuleerimine; suurte rõngaste toppimine varda otsa; suurte detailide asetamine aukudesse; ehitised 2-3 kuubikust; palli veeretamine/lükkamine endast eemale, palli maast tõstmine; passiivsed tegevused kätega vees, liivas, hernestes jne. **Silma-jala koostöö** Eseme endast eemale tõukamine jalaga: külili asendis, selili, istuli asendis; jalaliigutuste jälgimine. **Liigutuste imiteerimine** Majapidamisesemetega manipuleerimine laua taga; mänguasjadega liigutuste imiteerimine laua taga; jämemotoorika liigutuste imiteerimine. **Käeline tegevus** Pintsli, pliiatsi, käsna käes hoidmine;	**Kahe käe koostöö** Esemete ühendamine ja lahtitõmbamine koostegevuses, iseseisvalt (klotsid); takjaga ühendatud esemete eraldamine aluselt koostegevuses; paberi rebimine koostegevuses, vähese abiga; esemetega manipuleerimine (väljavõtmine, sisse ja ümbertõstmine) peopesaga/sõrmeotstega; väikeste esemete ümbertõstmine käega/lusikaga; ümberpuistamine ühest anumast teise; ümberkallamine ühest anumast teise (lehtri abil ja ilma); väikeste esemete viskamine anumasse; rõngaste toppimine vardasse; suurte helmeste (nööpide) nöörimine; 3st ja enamast kuubikust ehitise tegemine; mosaiigidetailide asetamine tassikestesse; karpide, purkide, tuubide avamine/sulgemine; pesulõksude kinnitamine ja lahtivõtmine; palli veeretamine kaare alt läbi, väravasse, esemete vahel; palli viskamine üles; palli viskamine põrandal asetsevasse korvi. **Silm-jalg koostöö** Palli löömine jalaga. **Liigutuste imiteerimine** Laua taga istudes esemetega/mänguasjadega liigutuste imiteerimine; liigutuste imiteerimine laua taga istudes ilma esemeteta;	**Kahe käe koostöö** Palli sihipärane viskamine (korvi, märgi pihta jne) ja püüdmine; esemete ümbertõstmine peoga/sõrmedega/pinsetihaardega; esemete sisse panemine (tassid, pusled, mosaiigid jne); toppimine (rõngad varda otsa, helmed nöörile jne); keeramine (lahti- ja kinnikeeramine); avamine ja sulgemine (purged, karbid, uksed, aknad jne); vajutamine/surumine (nupp/lüliti); anumate täitmine (kuivained, liiv, vesi); sisse kaevamine/välja kaevamine (kuivained, liiv jne); ümbervalamine/ümberpuistamine (ühest anumast teise); kuubikutest ehitiste tegemine; pallivisked täiskasvanule ja korvi; palli püüdmine kahe käega; palli ülesviskamine; palli sihtmärki viskamine; sihipärane manipuleerimine esemetega (liigutamine, võtmine, andmine, panemine); võimetele vastav tegutsemine kahe käega. **Silm-jalg koostöö** Palli löömine suunatult. Palli löömine mõlema jalaga. **Liigutuste imiteerimine** Liigutuste imiteerimine esemetega ja ilma, laua taga ja ruumis; kahe- ja enamaosaliste järjestikuste tegevuste imiteerimine; täiskasvanu lihtsate liigutuste jäljendamine; sõrmegümnastika (täiskasvanu liigutuste jäljendamine). **Käeline tegevus** Värvimine kontuuri piires (digivahendeid kasutades) pliiatsiga, pintsliga, käsnaga; kontuurpildi täitmine punktide/joonekestega;

värvilaikude tegemine sõrmede, suure pintsli ja käsnaga; suvaliste pintslitõmmete/kriipsude tegemine sõrmede, pintsli ja pliiatsiga; plastiliini ja savi käes soojendamine ja sõtkumine; tervest tükist tükikeste rebimine; paberi kortsutamine käes; liimi määrimine aplikatsiooni detailile; detaili kleepimine alusele.	jämemotoorika liigutuste imiteerimine püsti seistes; sõrmegümnastika elementide imiteerimine (sõrmede, rusika ja pintsliga). **Käeline tegevus** Pintsliga joonistamine vajutamise meetodil: värvi sisse kastmine, pintsliotsaga vajutamine; põhielementide joonistamine (pintslitõmbed, täpid, jooned, lained); paberilehe värvimine rulliga (kasutades digivahendeid); tervest plastiliinitükist tükikese rebimine, väljapigistamine, väljavenitamine; plastiliini rullimine pikisuunaliste/pöörlevate liigutustega; plastiliini šablooni järgi tükeldamine; paberi voltimine joonte järgi; paberi kortsutamine/rebimine; valmis aplikatsioonidetailide liimiga katmine ja kleepimine alusele.	trükkimine erinevate esemetega (templid, pulgad, käsn jne); voolimine (osadeks jagamine, ühendamine, plastiliini kuju muutmine); paberiga töötamine (kortsutamine, voltimine, rebimine); kääridega lõigete tegemine; valmisdetailidest lihtsa esemeaplikatsiooni valmistamine;

4.2 TEGEVUSVALDKOND: SOTSIAALSED OSKUSED

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Sotsiaalsed oskused arenevad interaktsioonis nii sotsiaalse kui ka materiaalse maailmaga. Oluline on arendada õpilases kontakti loomist ja hoidmist füüsilisel ja emotsionaalsel tasandil, õpetada väljendama oma tundeid, mõistma teiste inimeste tundeid ning tegutsema koos täiskasvanute ja lastega.
Emotsioonide reguleerimine ja enesekontroll on olulised võtmesõnad sotsiaalsete oskuste omandamisel. Erilist tähelepanu pööratakse emotsioonide väljendamisele ja käitumisoskuste kujundamisele põhimõttel TOHIB / EI TOHI. Sotsiaalsete oskuste tase on otseses seoses lapse üldise võimega olukorraga toime tulla. Oluline on, et täiskasvanud teeksid koostööd ja lepiksid omavahel kokku kasutada lapsega suhtlemisel ühtesid ja samu suhtlusvahendeid ja -meetodeid. Tähtis on kasutada erinevaid visuaalseid materjale ja anda võimalikult lühikesi ja konkreetseid juhiseid.

SOTSIAALSETE OSKUSTE ÕPITULEMUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele; 2) huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga; 3) omab esmast ettekujutust endast ja lähiümbrusest; 4) oskab tervitada, hüvasti jätta ja tänada; 5) otsib kontakti täiskasvanute ja lastega; 6) mängib koos täiskasvanuga lihtsaid mänge; 7) täidab lihtsaid korraldusi; 8) orienteerub klassiruumis, koolihoones (klass, söökla, tualettruum) ja kooli territooriumil; 9) väldib ohte (kuum toit, tänavaliiklus jne).	1) Märkab enda kõrval teist last ja/või täiskasvanut; 2) orienteerub oma lähiümbruses; 3) otsib mingil viisil kontakti tuttava täiskasvanuga, vahel kontakti teiste lastega; 4) kasutab (meeldetuletamisel) lihtsaid õpitud käitumismalle; 5) kasutab žeste/pilte/sõnu tervitamiseks, hüvastijätmiseks, tänamiseks ja vabandamiseks; 6) omab ettekujutust endast, enda/teiste asjadest ja lähiümbrusest; 7) nimetab nimesid / valib nimepidi (perekond, kool); 8) eristab enda/teiste asju (mänguasjad, riietus); 9) orienteerub klassiruumis, koolihoones, kooli territooriumil ja lähiümbruse tänaval; 10) mängib koos täiskasvanu ja lastega mänge; 11) järgib kooli päevakava; 12) väldib ohte (kuum toit, tänavaliiklus); 13) järgib avaliku ruumi käitumisreegleid.	1) Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu; 2) reageerib adekvaatselt tuttavatele ohusituatsioonidele; 3) mängib mänge täiskasvanute ja lastega, järgides mängureegleid ja -järjekorda; 4) osutab õpitud tuttavatele inimestele; 5) oskab anda märku abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast; 6) oskab tegutseda kordamööda täiskasvanuga / teise lapsega, ootab tegevustes oma järjekorda. 7) väljendab hellust ja heameelt; 8) omab ettekujutust endast, oma/teiste asjadest, tuttavatest/tundmatutest inimestest; 9) nimetab nimesid / valib nime järgi (kodu/kool); 10) orienteerub klassiruumis, koolihoones, kooli territooriumil ja lähiümbruse tänaval; 11) kasutab žeste/pilte/sõnu tervitamiseks, hüvastijätuks, tänamiseks ja vabandamiseks; 12) täidab täiskasvanu korraldusi; 13) järgib avaliku ruumi käitumisreegleid; 14) valib oma/teiste asjad (mänguasjad, riietus).

ÕPPESISU: SOTSIAALSED OSKUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
Sotsiaalsed eeloskused. Täiskasvanu, teise lapse märkamine (vaatamine, puudutamine). Patsutus-/ plaksutusliigutuste sooritamine koos täiskasvanuga. **Kontakti loomine ja säilitamine** Häälitsemine endale tähelepanu tõmbamiseks. Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga. Tegutsemine peegli ees: enese peegelpildi märkamisele ergutamine. Sisulise kontakti loomine lapsega.	**Kontakti loomine ja säilitamine** Emotsionaalse, sisulise kontakti saavutamine lapsega: Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga. Lühiajalise füüsilise kontakti saavutamine teise inimesega, Käest kinni võtmine/hoidmine. Naabrile käe ulatamine ringis. Enda märkamine peeglis. Reageerimine oma peegelpildile (naeratamine, häälitsemine). Tegutsemine teise lapsega kõrvuti. Peitusemängu mängimine. Abivajadusest märku andmine. Kordamööda tegutsemine koostegevuses täiskasvanuga. Positiivne reageerimine vastuseks kõnetamisele (tuttav, täiskasvanu, teine laps)	**Kontakti loomine ja säilitamine** Füüsilise kontakti saavutamine ja hoidmine täiskasvanuga. Käest kinni hoidmine koostegevuses. Hoidumine kaaslaste asjade (mänguasjad, toit) loata kasutamisest. Tegevustes oma järjekorra ootamine. Kordamööda tegutsemine koos täiskasvanuga, teise lapsega. Täiskasvanu tegevuse jäljendamine läbi peegli Küsimise peale mõnele oma rühmakaaslasele osutamine. Helluse ja heameele väljendamine. Naeratamine vastuseks kõnetamisele, naeratamine positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps). Maiustuste ja asjade jagamine teistega. Suunamisel rühmakaaslasele abi osutamine. Pinginaabriga paralleelselt tegutsemine st. on ühine töölaud, aga oma ülesanne. Naeratamine vastuseks kõnetamisele positiivse emotsiooni väljendamiseks (tuttav, täiskasvanu, teine laps)
Koostöö täiskasvanutega Lubavate ja keelavate korralduste (žestide) täitmine. Viisakusžestide/-piltide/sõnade kasutamine (tervitab, jätab hüvasti, tänab). Nõuete „praegu-hiljem“ täitmine.	**Koostöö täiskasvanute ja lastega** Viisakusžestide/-piltide/sõnade kasutamine (tervitab, jätab hüvasti, tänab). Nõuete „praegu-hiljem“ täitmine. Lubavate ja keelavate korralduste (žestide) täitmine. Lihtsate korralduste täitmine klassiruumis; Elementaarse abi andmine teistele. Ootamine, kui täiskasvanu on hõivatud. Kompimismängud täiskasvanuga (Vares, patsumäng jne).	**Koostöö täiskasvanute ja lastega** Viisakusžestide/-piltide/sõnade kasutamine. Nõuete „praegu-hiljem“ täitmine. Lubavate ja keelavate korralduste (žestide) täitmine. Lihtsate korralduste täimine klassiruumis. Teistele elementaarse abi osutamine. Ootamine, kui täiskasvanu on hõivatud. Kompimismängud. Mängud nukuga.

Kompimismängud täiskasvanuga (Vares, patsumäng jne). Mängud palliga/autoga (veeretamine, tõukamine) koos täiskasvanuga. Mängud klotsidega koos täiskasvanuga; Mängud nukuga; Liikumismängud täiskasvanuga („Püüa kinni“, „Hobused“. Osalemine koolipidudel. Tantsuliigutused koos täiskasvanuga. Kooli päevakava järgimine. Tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine; Ohtude vältimine söömisel (kuum toit). Ohu vältimine lifti kasutamisel. Ohtude vältimine kooli mänguväljakul ja kiikedel. Käitumisreeglite järgimine jalutuskäikudel ja avalikus ruumis. **Minapilt** Enda äratundmine peeglis, käega oma peegelpildile osutamine. Reageerimine oma nimele (peapöördega). Fotol enda äratundmine (oma nime nimetamine). Oma keha- ja näoosadele osutamine peegli ees.	Mängud palliga/autoga (veeretamine, tõukamine, edasi lükkamine/veeretamine) koos täiskasvanuga/klassikaaslasega. Mängud klotsidega koos täiskasvanuga. Mängud nukuga. Rollimängud (autojuht, arst, müüja, juuksur jne). Liikumismängud täiskasvanuga/klassikaaslasega. Lauamängud (doomino, loto jne). Järjekorra järgimine mängus. Kooli päevakava järgimine. Tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine. Osalemine koolipidudel. Tantsuliigutused/ringmängud täiskasvanute/klassikaaslastega. Avalike kohtade külastamine (kohvik, mänguväljak). Ühistranspordiga sõitmine ohtude vältimine söömisel. Tuleohutusnõuetega tutvumine. Ohtude vältimine mänguväljakul, kiikumisel ja lifti kasutamisel. Ettevaatus tee ületamisel. Käitumisreeglite järgimine jalutuskäikudel ja avalikus ruumis. **Minapilt** Enda äratundmine peegelpildil. Enda äratundmine (nime nimetamine) erinevatelt fotodel. Enda peal keha- ja näoosade nimetamine. Oma-võõras valik (mänguasjad, isiklikud asjad). Pereliikmete (ema, isa, vend, õde, vanaisa, vanaema) äratundmine fotol. Õpetajate, õpetajaabi, klassikaaslaste äratundmine fotol. Pereliikmete nimede ütlemine ja valimine nime järgi. Õpetajate, abiõpetaja ja klassikaaslaste nimede ütlemine ja valimine nimede järgi. Koolihoones orienteerumine (klassiruum, tualettruum, söökla, aula, tervishoiutöötaja kabinet jne). Tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine (ravimi võtmine).	Rollimängud (autojuht, arst, juuksur jne). Funktsionaalsed mängud. Liikumismängud koos Täiskasvanuga/klassikaaslasega. Lauamängud (doomino, loto jne) täiskasvanu/klassikaaslasega. Osalemine grupimängus täiskasvanu juhendamisel. Oskus mänguasju klassikaaslase/täiskasvanuga jagada. Järjekorra järgimine mängus. Kooli päevakava järgimine. tervishoiutöötaja abi vastuvõtmine (ravimite võtmine, valutava koha näitamine). Tantsu/laulu/luuletuse esitamine pidudel. Avalike kohtade külastamine (kohvik, mänguväljak). Ühistranspordiga sõitmine. Ohtude vältimine söömisel ja söögiriistade kasutamisel. Jalakäija liikluseeskirjade järgimine. Tuleohutusnõuete järgimine. Avaliku ruumi käitumisreeglite järgimine. **Minapilt** Enda äratundmine ja nimetamine erinevas riietuses erinevatel fotodel. keha- ja näoosade näitamine enda peal, peegli ees, nuku peal jne). valik oma-võõras (mänguasjad, isiklikud asjad), tuttav-tundmatu asi/inimene. pereliikmete, õpetajate ja klassikaaslaste äratundmine ja nimetamine fotol. foto/pildi/eseme valimine, mis asub korteri ruumides (esik, vannituba, köök, elutuba, magamistuba). orienteerumine koolihoones (klassiruum, tualettruum, söökla, aula, tervishoiutöötaja kabinet jne) ja kooli territooriumil. Kooli lähiümbruses orienteerumine.

Pereliikmete äratundmine (ema, isa) fotol. Õpetajate, õpetajaabi ja klassikaaslaste äratundmine fotol. Oma klassiruumi, söökla, tualettruumi jne Ülesleidmine. Oma koha ülesleidmine sööklas ja klassiruumis. Orienteerumine kooli territooriumil.	Orienteerumine kooli territooriumil.	

4.3. TEGEVUSVALDKOND: IGAPÄEVASED OSKUSED

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Sotsiaalsete oskuste hulka kuuluvad ka igapäevaoskused, mis hõlmavad eneseteenindusoskusi ja oskust orienteeruda lähiümbruses. Igapäevaoskuste eesmärk on suurendada õpilaste aktiivset osalust igapäevaelus ja aidata tal saada (võimalikult) iseseisvaks. Selle oskuse õppimine on loomulik ja väga oluline osa igapäevases koolielus. Tähtis on õppida eneseteenindusoskusi väikeste sammude kaupa.
3. arengutasemel pööratakse tähelepanu põhiliste lihtsamate töövõtete õppimisele.

ÕPITULEMUSED: IGAPÄEVASED OSKUSED

1. ARENGUTASEME LÕPUKS ÕPILANE:	2. ARENGUTASEME LÕPUKS ÕPILANE:	3. ARENGUTASEME LÕPUKS ÕPILANE:
1) Saavutab närimis-, neelamis- ja hingamisliigutuste koordinatsiooni; 2) laseb end riietada protestita; 3) püüab enda riietamisele kaasa aidata; 4) proovib mõnda riietuseset/peakatet seljast/peast ära võtta; 5) nõustub hügieenitoimingutega; 6) omab esmast ettekujutust koristamisest.	1) Tunneb ära mõne riietuseseme otstarbe; 2) näitab riietamisel üles mõningast initsiatiivi; 3) järgib lauakombeid; 4) riietub ja võtab riidest lahti vastavalt ettenähtud järjekorrale (foto/pildid/sõnad); 5) teab mõningaid riideesemeid, näitab riietumisel initsiatiivi; 6) paneb selga/võtab ära mõningaid riideesemeid ja peakatte; 7) sooritab hügieeniprotseduure vastavalt etteantud järjestusele (foto/pildid); 8) teeb lihtsaid koristustöid klassis ja õues.	1) Järgib lauakombeid; 2) sööb, hoides lusikat, kahvlit ja nuga õigesti käes; 3) joob tassist õpitud viisil; 4) teadvustab WC vajadust (annab märku, jälgib rutiini); 5) paneb selga / võtab ära mõne riietuseseme (foto, pildid, sõnad); 6) saab vähese suunava abiga hakkama igapäevaste hügieenitoimingutega (foto, pildid, sõnad); 7) teeb lihtsaid koristustöid, hoolitseb klassis lillede eest ja teeb aastaajalisi töid kooli territooriumil.

ÕPPESISU: IGAPÄEVASED OSKUSED

1. ARENGUTASE	2. ARENGUTASE	3. ARENGUTASE
Söömine/joomine Söömine sondi abil. Reflektoorsete imemisliigutuste (huuled, keel) pärssimine. Vedela toidu söömine (söötmisel). Püreeritud toidu söömine (söötmisel). Kahvliga	**Söömine/joomine.** Söömine lusikaga, kahvli ja noaga (abiga, vähese suunava abiga, ise). Tahke toidu hammustamine (nt võileib). Joomine tassist: tassi laualt võtmine, suu juurde viimine,	**Söömine/joomine** Harjumuspäraste toitude söömine tuttavates tingimustes õpitud viisil. Lusika, noa ja kahvli kasutamine sõltuvalt õpilase võimetest Lusika- , noa- ja kahvlihoid õpitud viisil. Tahke, tükilise toidu söömine

peenestatud toidu söömine (söötmisel). Närimine-neelamine-hingamine järjestikuste suunatud ja koordineeritud liigutuste sooritamine abiga. Närimine- neelamine-hingamine iseseisvalt söömise ajal, toitu kurku tõmbamata. Kättepandud lusika hoidmine. Lusika suu juurde viimine abiga. Joomine tassist abiga (tilaga vm tass). Joomine tilaga joogipudelist/tassist. Oskus võtta laualt tahkeid toidutükke (küpsised jne); Lusika kasutamine söömiseks. Mustade nõude koristamine laualt.	joomine, lauale asetamine. Joomine läbi kõrre. Toidu jaoks sobivate nõude/söögiriistade valimine. Ühisest anumast joogi valamine. Noa kasutamine (või ja keedise määrimiseks). Söömisel reeglite järgimine (kiirus ja korralikkus). Lauakommete täitmine (tänamine, nõude koristamine, tooli liigutamine jne).	Joomine tassist õpitud viisil. Söögiriistade kasutamine söömisel (luskas, nuga, kahvel, olenevalt võimetest). Söömiseks/joomiseks sobivate nõude/söögiriistade valimine. Nõude paigutamine lauale enne sööki. Joogi/toidu võtmine ühisest nõust. Noa kasutamine (või ja keedise määrimine). Toidu tükeldamine kahvli servaga. Toidujääkide viimine kokkulepitud kohta. Reeglite järgimine söömisel (kiirus, korralikkus). Sööklas käitumise reeglite järgimine (tänamine, nõude koristamine, tooli liigutamine jne).
Riietumine Nõustumine riietamisega. Riietamisele kaasa aitamine. Mõne riietuseseme (peakatte, jalanõu) seljast (peast, jalast) võtmine.	**Riietumine** Käte ja jalgade sihipärane liigutamine riietumisel: käe pistmine varrukasse, jalgade panemine püksisäärtesse. Riietumine ja riiete äravõtmine vastavalt etteantud järjestusele: müts, kindad, sokid, pluus, püksid (fotod/pildid/sõnad). Trukkide, krõpsude avamine vähese abiga. Mõne riietuseseme asetamine selleks ettenähtud kohale koostegevuses. Tegevused maketil: trukkide, takjakinnituste avamine, tõmbeluku avamine, paelte lahtinöörimine. Riiete ja jalatsite paigutamine selleks ettenähtud kohta (foto, pildid, sõnad).	**Riietumine** Õpitud riietumis-/ lahtiriietumise oskuste abiga ja iseseisev kasutamine tuttavate/sarnaste riietusesemete puhul. Trukkide, krõpsude, lukkude avamine, sulgemine. Riiete korrastamine, vähese abiga. Paelte kinnipanek/lahtivõtmine. Riietumine vastavalt etteantud järjestusele (foto/pildid/sõnad). Riiete õiget pidi pööramine. Riiete paigutamine selleks ettenähtud kohta (kapp, kott, riiul). Riiete riputamine riidepuudele, nagisse ja tooli seljatoele.
Hügieen Nõustumine mähkmete kasutamisega ööpäevaringselt. Istumine WC-potil (panduna, toetatuna). Käte hoidmine veejoa all (suunava abiga). Nõustumine hügieenitoimingutega: näo ja	**Hügieen** Istumine WC- potil (toetatuna, iseseisvalt). Poti kasutamine, märku andmine oma vajadusest potti kasutada Kraani avamine ja sulgemine (koostegevuses).	**Hügieen** Pesu märgamisest hoidumine režiimis hoituna. WC-sse minemise vajadusest märku andmine igal võimalikul moel. WC-s võimalikult vähese abiga toimetulek. WC kasutamine kindlas järjestuses (foto, pildid, sõnad). WC leidmine avalikes kohtades (pildid tingmärkidega). Kraani avamine ja

käte pesemine, hammaste pesemine, nina pühkimine, pea kammimine. Iseseisvalt suu avamine hammaste pesemiseks. Hügieenitarvetega tutvumine: tualettpaber, tahke ja vedelseep, hambahari ja -pasta, salvrätik ja käterätik, kamm, peegel, mähe.	Eneseteeninduseks vajalike toimingute sooritamine väikeste sammude (osatoimingute) kaupa õiges järjekorras abiga: WC kasutamine, söömine, nina ja suu pühkimine, hammaste pesemine, pea kammimine (vajadusel võtta kasutusele abivahendid: foto/pildid/sõnad). Salvräti kasutamine vajadusel koostegevuses. Tualettruumi kasutamine õiges järjestuses (foto/pildid/sõnad). Toimingute sooritamine õiges järjestuses: WC potile istumine, käte ja näo iseseisev/abistamisega pesemine (foto/pildid/sõnad). Hammaste pesemine.	sulgemine vähese abiga / iseseisvalt. Puhtuse hoidmine söömisel: enese puhtus, laua puhtus. Salvräti/paberkäteräti kasutamine vajadusel. Nina nuuskamine (meeldetuletamisel). Hammaste, näo, käte ja oma keha pesemine vähese suunava abiga (foto/pildid/sõnad). Kammimine meeldetuletamisel. Hügieenitoiminguteks vajalike tarvete leidmine. Hügieenitarvete kasutamine (hügieeniside, deodorant, küünehari).
Elementaarsed koristusoskused Mänguasjade kasti panemine. Mängu- ja õppevahendite riiulile asetamine. Tolmu pühkimine. **Orienteerumisõpetus** Igapäevases ümbruses enese turvaliselt tundmine. Esemete märkamine ümbritsevas keskkonnas. Leppimine asukoha ja asendi muutmisega. Kohanemine uute tingimustega (ruumid, inimesed). Igapäevases ümbruses liikumine koostegevuses.	**Elementaarsed koristusoskused** Mänguasjade pesemine ja kuivama panemine. Mänguasjade paigutamine kokkulepitud kohta. Koristusvahendite valimine (foto/pildid/sõnad). Tolmu pühkimine. Lillede kastmine. Põranda pühkimine. Prügi äraviimine. Tööd õues (lehtede riisumine, teede pühkimine, lume koristamine). **Orienteerumisõpetus** Igapäevastes tegevustes kasutatavate ruumide ja kohtade äratundmine põhitegevusest lähtudes abiga (sh õues orienteerumine). Igapäevaste tegevuste ajal kasutatavates ruumides ja kohtades iseseisvam liikumisoskuse omandamine (abivahenditega, abiga, vähese abiga, iseseisvalt). Tohib/ei tohi piirangute harjumuslik (ebateadlik)	**Elementaarsed koristusoskused** Mänguasjade pesemine kindlas järjestuses. Peale mängimist mänguasjade panek kokkulepitud kohta. Tunni lõpus õppevahendite panemine riiulile. Koristusvahendite valik (foto/pildid/sõnad). Tolmu pühkimine. Lillede kastmine klassiruumis ja õues. Klassiruumi märgpuhastus. Tolmu pühkimine. Vaiba puhastamine tolmuimejaga. Prügi äraviimine. Tööd õues (lehtede riisumine, teede pühkimine, lume koristamine). **Orienteerumisõpetus** Eneseteenindamiseks vajalike toimingute ahela sooritamine õpitud viisil. Tegevuseks vajaliku vahendi otsimine küsimusele *Kus on?* toetudes. Tegutsemine koos täiskasvanuga lihtsa eesmärgi nimel. Aktiivne abi otsimine täiskasvanult. Oma asjade tundmine (oma kapp, koolikott, voodi jne). Etteantud tegevuses iseseisvalt

	täitmine (oma ja teise lapse mänguasi, söök jne). Oma ja teise lapse tegutsemise järjekorra ootamine. Ohtude märkamine ja vältimine tuttavas situatsioonis.	tegutsemine (näiteks nööpide panemine karpi). Teatud ohtlike olukordade vältimine talle tuttavates situatsioonides. Olukorrale vastav võimetekohane sotsiaalne käitumine (nt poes, tänaval, õnnitlemine, tervitamine jne).

4. 4 TEGEVUSVALDKOND: KOMMUNIKATSIOON

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Õppeprotsessi algul määrab õpetaja koostöös eripedagoogiga õpilase suhtlemisoskuse taseme ja tasemele vastavad suhtlusvahendid. Tavaliselt on õpilaste suhtlusvahenditeks alternatiivse ja augmentatiivse kommunikatsiooni suhtlusvahendid (AAC), millele lisaks võib kasutada üksikuid silpe ja sõnu. Lapse arenedes võivad suhtlusvahendid muutuda. Tähtis on, et õpilane oleks võimeline mõistma tema ümber toimuvat ja suudaks väljendada oma põhivajadusi. Paralleelselt või kombineeritult võib kasutada erinevaid toetava ja asendussuhtluse vorme. Valitud suhtlusvahendite kasutamise harjutamine toimub praktilise tegevuse käigus. Õpilase arengu toetamiseks on oluline, et temaga töötavad inimesed kasutaksid suhtlemiseks AAC vahendeid, mis vastavad tema arengutasemele. Õpilast ümbritsev ruum tuleks märgistada klassis kasutatavate AAC vahenditega.

ÕPITULEMUSED: KOMMUNIKATSIOON

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Reageerib (mingil viisil) kontaktipüüdlustele; 2) huvitub kontaktist temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga; 3) talub füüsilist kontakti / puudutamist olemas sisuline kontakt lapsega; 4) fikseerib pilgu täiskasvanule, mõnele esemele; 5) reageerib ümbritsevatele helidele, häältele; 6) häälitseb meeldiva tegevuse jätkamiseks; 7) nähes või kuuldes signaaleset mõistab järgnevat sündmust ja häälitseb; 8) teeb hingamisharjutusi; 9) väljendab oma soove žestide, kaartide, fotode, miimika ja kommunikatsiooninupuga; 10) kasutab žeste/kaarte/sõnu keeldumiseks või pausi tegemiseks; 11) viib vastavusse foto lähedase inimesega	1) Omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga; 2) näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa; 3) täidab mõne lihtsa viibetega saadetud korralduse; 4) reageerib oma nimele. 5) teostab igapäevaseid tegevusi PCS-piltide ja piktogrammidega. 6) kasutab lalinsõnu; 7) mõistab ja reageerib õpitud viisil *kes-mis* küsimustele; 8) sooritab õige hingamise saavutamiseks harjutusi; 9) kasutab vajaduste ja soovide väljendamiseks fotot/pilti suhtluspäevikus (tahvelil) või žesti/suhtlusnuppu/sõna; 10) kasutab keeldumiseks/pausi tegemiseks žesti/suhtlusnuppu/sõna; 11) viib vastavusse foto lähedase inimesega (perekond, pedagoogid, klassikaaslased); 12) nimetab lähiümbruse esemeid; 13) nimetab esemeid/inimesi/raamatuillustratsioonilt “Kes see on ? Mis see on?”; 14) kasutab sõnu/peanoogutust, väljendamaks “ei-jah”; 15) täidab ühe-kahesilbilisi juhiseid kontekstis ja ilma;	1) Väljendab oma nime õpitud viisil; 2) näitab üles koostöövalmidust; 3) osutab õpitud esemetele ja tuttavatele inimestele; 4) oskab märku anda abivajadusest või endaga seoses olevast hädaolukorrast; 5) väljendab mõnd põhisoovi õpitud viisil (nt alternatiivse kommunikatsioonivahendi, viibete abil); 6) vastab *kas*-küsimusele õpitud viisil; 7) reageerib keelule; 8) teeb hingamisharjutusi; 9) vokaliseerib silpe ja kasutab lalinsõnu; 10) esitab oma soovi, moodustades piltidest 2- ja enamasõnalisi lauseid, kasutades omadus-, ase-, ees- ja määrsõnu; 11) kasutab žeste/pilte/sõnu tegevusest keeldumiseks või pausi tegemiseks; 12) nimetab esemeid ja inimesi raamatus ja oma loomulikus

(perekond, pedagoogid, klassikaaslased); 12) nimetab ümbritsevaid esemeid; 13) vastab lihtsatele küsimusele "Kes/mis see on?"; 14) vastab küsimustele sõnadega "ei-jah" või pildiga/žestiga; 15) täidab kontekstis lihtsaid juhiseid; 16) leiab tuttavaid esemeid pildilt/fotolt/ruumist; 17) kasutab lihtsaid suhtlusvahendeid.	16) nimetab tegevusi kahesilbiliste fraasidega (nimisõna, tegusõna); 17) kasutab eseme kuju tähistavaid omadussõnu ja sõnu, mis väljendavad eseme kuju; 18) viib vastavusse eseme/tegevuse fotol/pildil olevaga; 19) valib mitmest fotost/pildist vajaliku; 20) valib oma-võõra mänguasja/riietuseseme vahel; 21) koostab fotodest/piltedest lihtsate tegevuste jada (päevakava, riietumine jne).	keskkonnas „Kes see on?", „Mis see on?"; 13) nimetab tegevusi ühe-kahesilbiliste fraasidega; 14) vastab peale jutu kuulamist küsimustele; 15) täidab ruumis kontekstiväliselt kahe-kolmeosalist käsklust; 16) valib toiduainete, mänguasjade, riietusesemete, nõude, mööbli ja aastaaegade mõistetega seotud esemeid/pilte; 17) teeb valiku „oma-võõras" (mänguasjad, riietusesemed, jalanõud jne) ja valiku „tuttav-tundmatu" inimene; 18) osutab talle nimetatud objektile raamatus, klassiruumis, koolihoones ja loomulikus keskkonnas; 19) näitab eseme asukohta (peal, all, sees jne); 20) eristab poissi-tüdrukut (naist-meest), sobitab need pildiga/fotoga; 21) koostab fotodest/piltidest tegevuste jada.

ÕPPESISU: KOMMUNIKATSIOON

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
Häälitsemine Häälelisele aktiivsusele ergutamine:. hääle esilekutsumine, koogamine, lalin. Mõne oma põhivajaduse väljendamine häälitsustega. Hetkeline emotsionaalne reaktsioon situatsioonile, sõnale, tuttavale häälele. Häälitsemine meeldiva tegevuse jätkamiseks. Meeldiva		

tegevuse jätkamiseks liigutuste kordamine või muul moel reageerimine. Nähes signaaleset (lusikas), järgneva sündmuse mõistmine ja sellele mingil viisil reageerimine. Kuuldes signaaleset, järgneva sündmuse mõistmine (häälitseb). **Vokaliseerimine ja häälikute jäljendamine** Meelevaldne väljahingamine; hingamisharjutuste tegemine; artikulatsiooniharjutuste tegemine. **Suhtlemine** Pilgu fikseerimine täiskasvanu näole, taustast eristuvale esemele. Ümbritsevas toimuva pilguga jälgimine. Reageerimine helidele, häälitsustele. Pea keeramine heliallika suunas. Eneseväljendusele ärgitamine. Reageerimine häälele ja intonatsioonile, emotsionaalsele miimikale, esemele kui signaalile. Emotsionaalse kontakti saavutamine. **Kõnearendamine (inimese poole pöördumise õpetamine)** Žesti/foto/pildi/sõna kasutamine soovitu saamiseks laua taga; kommunikatsiooninupu kasutamine soovitu saamiseks; oma taotlustega erinevate inimeste poole	**Vokaliseerimine ja häälikute jäljendamine** Artikulatsiooni- ja hingamisharjutuste tegemine; vokaalide kaasalaulmine, jäljendades täiskasvanut. **Suhtlemine** Fotokommunikatsiooni kasutamine suunamise ja abiga: tunneb ära (seostab) fotol ja tegelikkuses pereliikmed, klassikaaslased, igapäevategevused. Igapäevaste tegevuste seostamine PCS-piltide ja piktogrammidega. Õpitud PCS piltide ja piktogrammide mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine abiga, koostegutsemisel. Igapäevaselt kasutatavate lihtsustatud viibete mõistmine ja situatsioonile vastav kasutamine, sh oma soovide väljendamiseks. Vastamine suletud *kas*-küsimustele jah/ei vm õpitud viisil. Lalinsõnade kasutamine. Situatiivsete küsimuste- *kes, mis, (kus on)* mõistmine ja neile reageerimine (osutamine objektile, pildile, piktogrammile). Oma nimele (häädatud nimi, nimekaart) reageerimine, sh osutamine oma pildile. Reageerimine keelule koostegevuses. **Kõnearendamine (inimese poole pöördumise õpetamine)** Žesti/foto/pildi/sõna kasutamine soovitu saamiseks ruumis; oma sooviga erinevates olukordades erinevate inimeste poole pöördumine; suhtluspäeviku (tahvli) fotode/piltide kasutamine; 2st pildist/sõnast fraasi „Ma tahan…“ koostamine ja vahetamine soovitu vastu; pöördumistes omadussõna (väike-suur jne) kasutamine; pöördumistes žesti/pildi/sõna kasutamine soovimatust tegevusest keeldumiseks või pausi tegemiseks.	**Vokaliseerimine ja häälikute jäljendamine** Hingamisharjutuste tegemine; vokaalide ja silpide kaasalaulmine, jäljendades täiskasvanut; öelda lühikesi sõnu. **Suhtlemine** Fotokommunikatsiooni, PCS-piltide, mustvalgete piktogrammide ja lihtsustatud viibete igapäevane kasutamine konkreetsetes situatsioonides. Lihtsustatud viibete, 1-2 sõnaliste lausungite kasutamine konkreetsetes situatsioonides. Jah/ei vastust nõudvatele küsimustele reageerimine. Oma soovide väljendamine lihtsustatud viibete/piktogrammide abil. Reageerimine *kas*-küsimustele. Oma soovide väljendamine omandatud suhtlemisvahenditega. Reageerimine oma nimele, enda seostamine foto ja nimekaardiga. Reageerimine keelule. **Kõnearendamine (inimese poole pöördumise õpetamine)** Piltide/fotode kasutamine, et saada päevikust soovitut; erinevates olukordades oma sooviga erinevate inimeste poole pöördumine; 2st pildist omadussõnaga fraasi „Ma tahan…“ koostamine; puuduva eseme kohta küsimuse esitamine; pöördumine õpetaja poole erinevate tegevuste sooritamiseks / neist keeldumiseks;

(õpetaja/õpetajaabi) pöördumine; kahe pildi/foto/eseme vahel valimine (soovitu-soovimatu); žesti/pildi/foto/sõna kasutamine, et saada soovitut ruumis; žesti/pildi/foto/sõna kasutamine tegevusest keeldumiseks või pausi tegemiseks. **Kõnearendamine (kõne mõistmine)** Oma nimele reageerimine (pilkkontakt, pea pööramine); üheosaliste juhiste täitmine kontekstis; tegevuse sooritamine visuaalsete vihjeteta korralduse alusel; kasutada küsimustele vastamisel žesti jah/ei (peanoogutust); küsitud tuttavate esemete leidmine (olemesemed); kolmel eset kujutaval fotol/pildil küsitu leidmine käskluse „Näita…“ järgi (mänguasjad, toiduained); keha- ja näoosadele osutamine fotol/pildil; kolmelt tegevust kujutavalt fotol/pildil õigele tegevusele osutamine; esemete/fotode/piltide kasutamine päevakava koostamiseks. **Kõnearendamine (nimetused)**	**Kõnearendamine (kõne mõistmine)** Kaheosaliste juhiste täimine kontekstis; üheosaliste kontekstiväliste juhiste täitmine; käskluste „Võta…!“/“Anna…!“ täitmine ruumis; tegevuste sooritamine visuaalsete vihjeteta käskluse järgi; küsitud esemete leidmine (ümbritsevate olemesemete hulgast); valik „oma-võõras“ (mänguasjad, riietusesemed); 2-3-osaliste juhiste täitmine ruumis; korralduse „Näita…!“ järgi fotol/pildil kujutatud 3 lähiümbruses paikneva olmeeseme (riietusesemed, nõud) hulgast küsitu leidmine; isiku foto leidmine (perekond, kool); eseme leidmine klassiruumist küsimuse „Kus…?“ järgi korralduse järgi teatud värvi eseme valimine; korralduse järgi pildil keha- ja näoosale osutamine; eseme leidmine klassiruumis; kolmelt tegevust kujutaval fotol/pildil õigele tegevusele osutamine; esemete/fotode/piltide kasutamine päevakava koostamiseks. **Kõnearendamine (nimetused)** Majapidamisesemete/ümbritsevate esemete nimetused; inimeste nimed (kool, perekond); raamatuillustratsioonidel olevate esemete nimetused/tegelaste nimed („Kes see on?“, „Mis see on?“); tegevuste nimetamine („Mida teeb?“); vastused küsimusele „Mis su nimi on?“; tegevuste nimetamine kahesõnaliste fraasidega (nimisõna-verb); kahest pildist küsitu valimine; küsimustele vastates sõnade „jah/ei“ kasutamine.	2- või enamasõnalise pöördumise esitamine („Kalla mahla!“; pöördumistes omadussõnade kasutamine; pöördumistes määr- ja kaassõnade kasutamine. **Kõnearendamine (kõne mõistmine)** Kaheosaliste kontekstiväliste juhiste täitmine; 2-3-osaliste juhiste täitmine ruumis; korralduse „Näita…!“ järgi fotol/pildil kujutatud 3 ümbritseva olmeeseme (mänguasjad, toiduained, riietusesemed, nõud, loomad, mööbel, aastaajad) hulgast küsitu leidmine; isiku foto leidmine (kool, perekond); eseme leidmine klassiruumist, tänavalt korralduse „Kus…?“ järgi; korralduse järgi teatud värvi/omadustega eseme valimine; asukohta näitavate sõnade (peal, sees, all jne) eristamine; korralduse järgi teatud värvi eseme valimine; valik „oma-võõras“ (mänguasjad, riietusesemed, jalanõud) ja“ tuttav-tundmatu“ (inimene); õpetaja poolt nimetatud objektidele osutamine raamatus/oma loomulikus keskkonnas; kolmelt tegevust kujutavalt fotolt/pildilt õigele tegevusele osutamine; poisi-tüdruku (mehe-naise) eristamine, küsitud pildi valimine; fotode/piltide kasutamine kooli päevakava ja teiste järjestuste koostamisel.

Lähiümbrusese objektide/olmeesemete nimetused ja inimeste nimed; raamatuillustratsioonidel olevate esemete nimetused / tegelaste nimed („Kes see on?“, „Mis see on?“); keha- ja näoosade nimetused (nuku ja enda peal); küsimustele vastates sõnade „jah/ei“ kasutamine;		**Kõnearendamine (nimetused)** Raamatuillustratsioonidel olevate esemete nimetused/tegelaste nimed („Kes see on?“, „Mis see on?“); tegevuste nimetused, vastates küsimustele „Mida teeb?“; inimeste nimed, vastates küsimustele „Mis su nimi on?“; tegevuste nimetamine kahesilbiliste fraasidega (nimisõna-verb); kahest pildist küsitu valimine; küsimustele vastates sõnade „jah/ei“ kasutamine.

4.5 TEGEVUSVALDKOND: KOGNITIIVSED OSKUSED

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Aistingute arendamine on oluline, sest aistingute abil õpib laps tundma oma keha ja ümbritsevat. Eelkõige on vaja välja selgitada, mil määral laps oma tunnetuskanalit kasutab, ning siis neid teadmisi õppeprotsessi planeerimisel kasutada.
Oma keha tundmine on lapse kognitiivse arengu alus. Kehatunnetus areneb materiaalse maailma teadvustamise kaudu. Oluline on teada, et õppimine algab lapse lähiümbrusest.
Kuivõrd õpilasel on raskusi eristada sensoorseid stiimuleid, vajab ta selgeid ja tugevaid stiimuleid. Samas ei tohi ümbritsev keskkond sisaldada liigseid stiimuleid (näiteks liigne müra, esemed jne).
Õpetajal on juhtiv roll stimuleeriva keskkonna loomisel, mis toetab õpilase kognitiivset arengut läbi aktiivse uuriva tegevuse ja on aluseks terviklike seoste loomisele. Õpilase jaoks on oluline mõista eseme püsivust, ruumisuhteid, esemete sihipärast kasutamist ning põhjus-tagajärg seoseid.
Kognitiivse arengu käigus õpib laps järjest sihipärasemat tegutsema.

ÕPITULEMUSED: KOGNITIIVSED OSKUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
1) Talub füüsilist kontakti / puudutamist; 2) säilitab suunatult lühiajalise tähelepanu; 3) omab sensoorse taju kaudu ettekujutust esemetest ja nende omadustest (visuaalne, taktiilne, haistmis- ja kuulmisaisting); 4) sooritab erinevaid toiminguid esemetega (haarab ja hoiab, puudutab ja katsub esemeid näo, huulte, käte ja jalgadega); 5) fikseerib ja hoiab pilku taustast eristuval esemel; 6) vaatleb vaateväljas olevaid esemeid, oskab vabaneda teda takistavast esemest; 7) pöörab pilgu/pea/keha heliallika suunas; 8) omab esmast ettekujutust hulgast, suurusest, värvist; 9) omab elementaarseid arusaamist nädalapäevadest ja aastaaegadest; 10) omab esmast lugemis- ja kirjutamisoskust.	1) Tegutseb sihipäraselt mõne tuttava esemega; 2) matkib üksikuid liigutusi; 3) eristab taktiilselt erinevaid materjale/esemeid ja tegeleb nendega; 4) omab vähest motiveeritust tegutsemiseks koos täiskasvanuga; 5) näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa; 6) sordib ja paigutab esemed kahte ossa suuruse, kuju ja/või värvi järgi; 7) võrdleb esemeid suuruse, hulga, värvi ja kuju järgi; 8) moodustab esemetest paare; 9) valib tuttavas olukorras „kõigepealt-hiljem“ 10) seob nädalapäeva, ilmastiku ja aastaaja pildi/tegevuse/aastaajaliste muutustega; 11) taasehitab 3st ja enamast elemendist koosneva konstruktsiooni; 12) omab esmast lugemis- ja kirjutamisoskust.	1) Mõistab ööpäeva ja koolinädala rütmi igapäevaste korduvate tegevuste kaudu; 2) omab arusaama aastaaegadest: 3) oskab märku anda abivajadusest või hädaolukorrast; 4) seostab eri meelte abil loodud aistinguid; 5) ühendab õpitud viisil pildipaare või pildiosi; 6) kasutab sihipäraselt pliiatsit ja pintslit; 7) eristab „üks“ ja „palju“; 8) paigutab esemeid ja pilte eeskuju järgi ruumis: peal, all, kõrval. 9) paigutab kujundeid vastavasse vormi: ümmargune, kolmnurkne, kandiline; 10) omab ettekujutust ehitusest ja konstrueerimisest; 11) omab ettekujutust eseme kujust, suurusest, koguse ja värvist; 12) sordib esemeid kuju, suuruse, värvi, koguse ja pikkuse järgi; 13) kõrvutab ühesuguseid ja erinevaid esemeid/pilte; 14) omab esmast lugemis- ja kirjutamisoskust.

ÕPPESISU: KOGNITIIVSED OSKUSED

I ARENGUTASE	II ARENGUTASE	III ARENGUTASE
MEELTE STIMULEERIMINE		

Eeltunnetuse kujundamine Elementaarsete orienteerumisreaktsioonide esilekutsumine: pilgu suunamine, esemete puudutamine ja kompimine (näoga, huultega kätega, jalgadega), esemete suhu panemine, närimine, kopsimine, tõukamine, riide eemaldamine näolt, närimine; Raamatu illustratsioonide vaatamine, tugevast materjalist lehtede keeramine, raamatu närimine. **Kompimismeel** Puudutamise talumine. Puudutamisele reageerimine, (sh erinevad faktuurid). Esemete puudutamine koostegevuses. Kätte pandud esemete hoidmine. Eseme haaramine ja hoidmine, käest kukutamine. Takistavatest teguritest vabanemise üritamine. Eseme enda juurde tõmbamine koos tegutsedes, abiga, vähese abiga.	**Tunnetuse kujundamine** Õige osatoimingu valimine või kahe osatoimingu järjestamine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jm). Esemete paigutamine kokkulepitud kohta. Pliiatsi ja pintsli kasutamine koostegevuses. Tuttavate esemete sihipärane kasutamine. **Kompimismeel** Eri faktuuriga esemete äratundmine, nendega harjumine. Esemete jaotamine kahte ossa suuruse, kuju, ja/või värvuse alusel. Esemepaaride situatiivne ühendamine. Esemete asetamine ühest käest teise, et võtta veel üht eset. Eseme enda juurde tõmbamine	**Tunnetuse kujundamine** Tähelepanu ümberlülitamine suunamisel ühelt tunnuselt teisele. Pliiatsi ja pintsli sihipärane kasutamine. Rühma mittesobiva objekti eraldamine, üks ja palju eristamine. Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa. **Kompimismeel** Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Samade esemete jaotamine tajutavate tunnuste alusel kahte ossa. Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval. Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline.

Haistmismeel Eri intensiivsusega lõhnade nuusutamine. Reageerimine meeldivale/ebameeldivale lõhnale. **Maitsmismeel** Eri maitsete tunnetamine koostegevuses (soolane, magus, hapu, kibe jne). Toidu maitse- ja lõhna haistmine. **Nägemismeel** Pilgu fikseerimine ja hoidmine taustast eristuval esemel. Näidatava eseme lühiaegne jälgimine pilguga. Vaateväljas oleva eseme lühiaegne vaatamine. **Kuulmismeel** Reageerimine helile. Pilgu/ pea/ keha pööramine heliallika suunas. **Sensoorne taju ja orienteerumistegevused** Pilgu fikseerimine esemele; eseme liikumise jälgimine pilguga (üles-alla, paremale-vasakule, ringjoont mööda, lähedale-kaugele); pilgu ülekandmine ühelt esemelt teisele; eseme puudutamine; eseme hoidmine; eseme vaatlemine (nägemine, suuga tajumine, haistmine, kompimine, kuulmine); näole visatud riide eemaldamine;	**Haistmismeel** Toidu maitse ja lõhna haistmisel aistingute seostamine. **Maitsmismeel** Toidu maitse ja lõhna maitsmisel aistingute seostamine. **Nägemismeel** Eseme ja foto/pildi sobitamine. Õpilase nähes peidetud eseme leidmine Nähtud õpitud toimingute imiteerimine. **Kuulmismeel** Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine koostegevuses (plaksutamine, koputamine jne). Täiskasvanu etteloetud loo kuulamine. **Sensoorne taju ja orienteerumistegevused** Peidetud eseme leidmine (riide all, sirmi taga); eseme leidmine klassiruumist; toimingutejada sooritamine esemetega kindlas järjekorras; erineva tekstuuriga esemete tuvastamine (kare-sile, külm-soe, pehme-kõva, märg-kuiv; erinevate esemete helide eristamine; rütmi kordamine (plaks, koputus); helitugevuse kordamine (vaikselt-kõvasti);	**Haistmismeel** Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Reageerimine erinevatele lõhnaaistingutele: meeldiva/ebameeldiva lõhnaaistingu eristamine. **Maitsmismeel** Eri meelte abil loodud aistingute seostamine. Reageerimine erinevatele maitseaistingutele: meeldiva/ebameeldiva maitseaistingu eristamine. **Nägemismeel** Pildipaaride või pildiosade ühendamine õpitud viisil. Eseme tavapärase asukoha teadmine ka juhul, kui ese ei ole nähtaval (nt riided nagis, lusikad, pliiatsid sahtlis). Samade esemete jaotamine nähtavate tunnuste alusel kahte ossa. Rühma mittesobiva objekti eraldamine. *üks* ja *palju* eristamine. Esemete ja piltide paigutamine ruumis eeskuju järgi: peal, all, kõrval. Objekti 2-3 tunnuse märkamine suunamisel. **Kuulmismeel** Muusika kuulamine, eri rütmide matkimine iseseisvalt, õpitud viisil (plaksutamine, koputamine jne). Täiskasvanu etteloetud loo kuulamine. Iseseisvalt õpitud viisil koputamine ja plaksutamine. **Sensoorne taju ja orienteerumistegevused** Peidetud esemete otsimine (laual, klassiruumis); mängutegevuste jada järjestikune sooritamine; erineva tekstuuriga esemete võrdlemine (kare-sile, külm-kuum, pehme-kõva, märg-kuiv);

reageerimine erinevatele lõhnadele (meeldiv, ebameeldiv); reageerimine erinevatele maitsetele (soolane, magus, hapu); reageerimine helile (pea ja keha keeramine heli suunas); erinevate esemete helide eristamine; nädalapäevade vastavusse seadmine kindla tegevusega/värviga või taktiilse kaardiga; aastaaegade vastavusse seadmine aastaajaliste muudatustega (sügis – lehed langevad, talv – lumi jne); **Ehitamine ja konstrueerimine** Ühe eseme asetamine teise peale; ühe eseme asetamine teise sisse; ehitised 2-3-st klotsist; rõngaste asetamine ja äravõtmine püramiidist; suurte helmeste nöörimine; kahest osast terviku moodustamine.	harjutused „sõrmebasseinis“ (liiv, kivikesed, lehed, käbid, lumi, vesi); kooli päevakava vastavusse viimine päeva osadega; nädalapäeva vastavusse viimine konkreetse värvi või tegevusega; aastaaegade vastavusse viimine piltidega (aastaajalised muutused); ilmastikunähtuste ja piltide vastavusse viimine. **Ehitamine ja konstrueerimine** Esemete asetamine üksteise taha, kõrvale, peale, alla; klotsidest ehitamine (torn, rong); „matrjoška“ lahti- ja kokkupanemine; lihtsate kujundite ehitamine klotsidest; helmeste ja mosaiikide järjestuse kordamine; kahest ja enamast osast terviku moodustamine; suurtest detailidest pusle kokkupanemine.	muusika rütmi ja helitugevuse kordamine; konkreetsele nädalapäevale vastava pildi valimine; ilmastikule vastava pildi valimine; aastaajale vastava pildi valimine; ööpäeva osade kõrvutamine (hommik, päev, õhtu, öö). **Ehitamine ja konstrueerimine** Esemete paigutamine üles, alla, kõrvale; klotsidest mustri kordamine näidise järgi (torn, rong, sild, püramiid); helmemustri kordamine näidise järgi; mosaiikmustri kordamine näidise järgi; osadest terviku tegemine; p*uslede* kokkupanemine.

Suuruse-, värvuse ja vormikujutised Erineva värvuse, suuruse ja vormiga esemetega tutvumine vaatlemise, kompimise teel; erineva suuruse ja vormiga esemete hoidmine koostegevuses, abiga, vähese abiga; erineva värvi, suuruse ja kujuga esemete tundmaõppimine vaatlemise ja kompimise teel; erineva suuruse ja kujuga esemete sorteerimine koostegevuses/abistamisega; kujundite sisestamine alusplaadi vastavatesse aukudesse; identsete esemete sortimine (kaks korvi); esemete sortimine värvi järgi (2 värvi); esemete sortimine kuju järgi (kaks kujundit); sarnaste esemete sortimine (samasugune). **Esmased matemaatilised oskused** Valik „suur-väike“; valik „üks-palju“; võrdse hulga esemete valik (kuni 2). **Esmane kirjutamisoskus** Paberile/tahvlile pliiatsiga kriidiga/ kritseldamine; horisontaaljoonte sirgeldamine;	**Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised.** Eseme tunnuste suunatud tajumine: suurus, värvus, vorm; esemete valik ja paigutamine vastavasse vormi, esemete paigutamine üksteise sisse; esemete järjestamine näidise järgi, värvuse järgi, suuruse järgi; igapäevaste ajamõistete seostamine PCS- piltide ja piktogrammidega (aastaajad, nädalapäevad); eseme tunnuste suunatud tajumine: suurus, värvus, kuju; esemete valik ja paigutamine vastavasse kujundisse, esemete paigutamine üksteise sisse; eseme ja foto kõrvutamine; sarnaste, kuid mitte identsete esemete võrdlemine; identsete piltide sortimine; sarnaste, kuid mitte identsete esemete sortimine; esemete sortimine värvi järgi (2 ja enam); esemete sortimine kuju järgi (2 ja enam); esemete sortimine suuruse järgi. **Esmased matemaatilised oskused** Valik „suur-väike“ (2 hulgast); valik „lühike-pikk“ (2 hulgast); valik „üks-palju“; võrdse hulga esemete valik (kuni 3); kirjutatud numbri vastavusse viimine esemete arvuga (kuni 3); esemete reastamine suuruse järgi (kuni 3); esemete loendamine (kuni 3); esemete arvu näitamine sõrmedel (kuni 3). **Esmane kirjutamisoskus** Horisontaal-/vertikaaljoonte tõmbamine mööda punktiirjoont; kaldjoonte joonistamine eeskuju järgi;	**Suuruse-, vormi-, ruumi- ja ajakujutised.** Kujundite paigutamine vastavasse vormi ümmargune, kolmnurkne, kandiline; järjestamine näidise järgi (värvus, suurus, kuju); iseseisev järjestamine värvuse, vormi ja suuruse järgi (kuni 3 objekti, pilti); igapäevaste ajamõistetega seotud PCS- piltide ja piktogrammide kasutamine omandatud viisil (aastaajad, nädalapäevad, ilm); kujundite paigutamine sobiva kujuga ümmargusse, kolmnurksesse, ruudukujulisse vormi; eeskuju järgi sortimine (värv, suurus, kuju); iseseisvalt sortimine värvi, kuju ja suuruse järgi (3 ja enam eset/kujutist); mitteidentsete esemete sortimine; sortimine liikide järgi; piltide sortimine liikide järgi; sarnaste, kuid mitte identsete esemete võrdlemine; sarnaste, kuid mitteidentsete piltide võrdlemine; esemete sortimine assotsiooni järgi; pildijada reastamine (terved õunad, hammustatud õunad jne). **Esmased matemaatilised oskused** Valik „suur-väike“, valik „lühike-pikk“; valik „üks-palju“; valik „täis-tühi“; esemete reastamine suuruse järgi; võrdse hulga esemete valik; kirjutatud numbri vastavusse viimine esemete arvuga; esemete loendamine; esemete arvu näitamine sõrmedel; numbrite reastamine õiges järjestuses. **Esmane kirjutamisoskus** Erinevate joonte joonistamine mööda punktiirjooni;

vertikaaljoonte sirgeldamine; (sealhulgas digivahendite kasutamine). **Esmase lugemisoskus** Raamatu illustratsioonide vaatamine paksulehelist raamatust. **Põhjus-tagajärg seosed** Õige osatoimingu valimine (abiga); tuttavas olukorras mingi tulemuse saavutamiseks (karbi avamine eseme kättesaamiseks jne); esemete tagasipaigutamine (abiga) õigesse kohta.	joonistamine mööda kõverjoont; kahe või enama punkti ühendamine; joonistamine mööda erinevaid kontuurjooni; (sealhulgas digivahendite kasutamine). **Esmase lugemisoskus** Raamatulehekülgede keeramine; raamatuillustratsioonilt tuttavate objektide leidmine; täiskasvanu loetud jutu kuulamine; oma nimega kaardi leidmine; tähtedest oma nime koostamine eeskuju järgi. **Põhjus-tagajärg seosed** Õige osatoimingu valimine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jne); esemete tagasipaigutamine õigesse kohta; tuttavate esemete eesmärgipärane kasutamine; gruppi mittesobiva eseme eraldamine (1 erinevus); igapäevaste ajamõistete sidumine PCS-kaartidega ja piktogrammide/žestidega (aastaajad, nädalapäevad, kooli päevakava).	kahe või enama punkti ühendamine; joonistamine mööda erinevate kujundite piirjooni; numbrite ja tähtede kirjutamine eeskuju järgi; oma ees- ja perekonnanime kirjutamine eeskuju järgi; kujundile puuduva detaili lisamine; (sealhulgas digivahendite kasutamine). **Esmase lugemisoskus** Raamatulehekülgede keeramine ja illustratsioonide vaatamine raamatust; Raamatu illustratsioonidelt tuttavate objektide ja tegevuste leidmine; täiskasvanu loetud jutu kuulamine; oma nimega kaardi leidmine; klassikaaslaste, õpetaja ja lähedaste nimedega kaartide leidmine; tähtedest oma nime koostamine. **Põhjus-tagajärg seosed** Õige osatoimingu või toimingute jada valimine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (raadio helitugevuse nupu keeramine, karbi avamine eseme kättesaamiseks jne); esemete tagasipaigutamine õigesse kohta; tuttavate esemete eesmärgipärane kasutamine; tähelepanu ümberlülitamine ühelt objektilt teisele; gruppi mittesobiva eseme eraldamine (2 või enam erinevust); igapäevaste ajamõistetega PCS-kaartide ja piktogrammide kasutamine omandatud viisil (aastaajad, nädalapäevad jne).

TOIMETULEKUÕPPE ÕPPEKAVA

VENE KEEL EMAKEELENA

1. Vene keele emakeelena aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Vene keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste ja tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ning oma ja teiste tegevuste reguleerimise vahend.

Keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Keele õpetamise kaudu arendatakse õpilase kõnetegevust sensomotoorsel, keelelisel ja pragmaatilisel tasandil.

Kõnearenduses arvestatakse õpilase üldist arengutaset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmiskahjustust, artikulatsiooniaparaadi liikuvust.

Suhtlemise õpetamisel on kõige olulisem enda väljendamine nii keeleliste kui ka mittekeeleliste vahenditega ning partneri mõistmine. Kõne häälduslikku külje arendamisest olulisem on õpetada oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemist. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad ja/või asendavad kommunikatsioonivahendid.

Arendatakse suutlikkust oma teadmistele ja omandatud suhtlemisvahenditele vastavalt teavet küsida, edastada ja kasutada; mõista suhtlussituatsioone; kuulata ja mõista kohandatud teksti, lugeda ja mõista silte ja teabelauseid ning kohandatud lühitekste sõltuvalt kõne arengu tasemest; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme) ja instruktsioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

Keele õpetamine on seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning klassivälistes tegevustes. Kõne sisu toetub esialgu tajutavale situatsioonile, hiljem ka tajukujutlustele, sh piltidele. Verbaliseeritakse praktilises tegevuses tekkivaid olukordi, kommenteeritakse/kirjeldatakse oma või teiste tegevust. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse mitteverbaalseid ja verbaalseid situatiivseid suhtlemisakte.

Suhtlemine täiskasvanuga toimub esialgu oma soovide väljendamise tasandil ning hiljem täiskasvanu suunatud/juhendatud suhtlussituatsioonides ning tegevustes, mille käigus omandatakse uusi teadmisi. Õpetaja ülesandeks on toetada verbaliseerimist, andes ette suhtlemisvahendid ja mallid, mida hakatakse järk-järgult iseseisvamalt kasutama. Õpilaste omavahelist suhtlemist soodustatakse, korraldades erinevaid koostegevusi.

Suhtlemisvahendite kasutama õpetamisel teadmiste omandamiseks arvestatakse järgmisi etappe:

- olemasoleva kogemuse fikseerimine,
- tuttavate objektide ning tegevuse tajumise sõnastamine,
- kujutiste ja kujutluste aktiveerimine mälupildile toetudes,
- varem tundmatute objektide ja tegevuste analüüsi sõnastamine omandatud suhtlemisvahendite piirides.

Oluline on suunata õpilasi mõistma ja õigesti kasutama objektide nimetusi, eristama neid tegevust, seisundit ja tunnuseid väljendavatest vahenditest.

Kuulmistähelepanu piisav areng on kõne mõistmise eelduseks. Selle arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks ja keeleüksuste tähenduste mõistmiseks kasutatakse häälitsuste ja

sõnade järele kordamist, esemetele või piltidele osutamist, sisuliste või keeleliste vigade leidmist. Toimetulekuõppe lõpuks kujundatakse oskus kuulata jutustatud või ette loetud lühiteksti.

Kõneloome arendamisel on peamine eesmärk laiendada õpilaste baassõnavara ja kujundada baaslausungite moodustamise ja kasutamise oskust, et jõuda dialoogi sisaldavate lühitekstide loomiseni.

Grammatikaõpetuses õpetatakse lihtsamate grammatiliste konstruktsioonide praktilist mõistmist ja kasutamist.

Ladusa lugemiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Lugemisoskus tähendab eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis võimaldab saada teavet ümbritsevast maailmast. Harjutatakse oskust lugeda tähtede, sõnade ja lühemate lausete kaupa.

Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Kujundatakse üksikute oluliste sõnade ja lühikeste lausete kirjutamise – häälimise, õigekirja ja ärakirja, oskust.

2. Üldpädevuste kujundamine vene keele emakeelena aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.

Vene keele aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Vene keele soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi neljas valdkonnas:

- Suulise kõne mõistmine.
- Suuline eneseväljendus ja sõnavara.
- Tekstiloome ja selle mõistmine.
- Lugemine ja kirjutamine.

Loetletud valdkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Vene keele aine raames õpivad õpilased mõistma ning kasutama igapäevaseid viisakusväljendeid, väljendeid, mis võimaldavad küsida/pakkuda abi jms.

Enesemääratluspädevus
Vene keele õpe loob hea võimaluse õppida erinevates asutustes, näiteks raamatukogus, kaupluses, teatris, kinos jne kasutatavate infokandjate lugemist ja mõistmist ning toimimist vastavalt saadud infole. Tänaval liiklemisel on abiks liiklusmärkide, tänavasiltide jms lugemisoskus ja tegutsemine vastavalt juhistele. Erinevates infokandjate lugemis- ja tõlgendamisoskus suurendab õpilaste iseseisvust ümbritsevas keskkonnas.

Õpipädevus
Õpilased kasutavad õpitud suhtlemis-, lugemis- ja kirjutamisoskusi igapäevases elus toime tulemiseks. Nad täidavad korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutavad sobivaid teabevahendeid. Õpilased on huvitatud uute teadmiste ja oskuste omandamisest.

Suhtluspädevus
Suhtluspädevuse arengut toetavad eelkõige igapäevased elulised suhtlussituatsioonid, mis on toimetulekuõppel koolipäeva lahutamatuks osaks. Õpilased osalevad vestlustes vastavalt oma võimetele. Õpilaste suhtlusakte tuleb positiivselt toetada ning suunata neid üha enam erinevate

teemakäsitluste raames vestlustes osalema. Vajadusel saab kasutada suhtlemise toetamiseks erinevaid AAC vahendeid (alternatiivne ja augmentatiivne kommunikatsioon - alternatiivne ehk kõnet asendav kommunikatsioon ja augmentatiivne ehk kõnet toetav kommunikatsioon). AAC vahendite kasutamine sõltub iga õpilase suhtlemise eripärast (vt AAC vahendite kasutamine).

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
Keskkonnateadlikkuse arendamiseks tegeletakse vene keele tundides erinevate märkide, siltide jms leidmise, äratundmise ja mõistmise õpetamisega. See loob võimaluse nt sorteerida prügi õigesti või leida matkates sobiv lõkke- ja/või prügi mahapanemise koht. Kujundatakse sisseostude tegemiseks vajalikku lugemisoskust.

Ettevõtlikkuspädevus
Õpilaste suhtlemisoskuste arendamiseks pakutakse neile õppekäikude raames erinevaid suhtlemisvõimalusi nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, tuttavate ja võõraste inimestega. Õpilasi suunatakse pingutama ühiselt seatud eesmärkide saavutamise nimel. Olulisel kohal on töö tegemise korrektsus, oskus alustatud tegevus lõpuni viia ja tulemust kontrollida, nt võrrelda näidisega. Õpilastes kujundatakse oskust märgata enda ja teiste pingutust ja tööd.

Digipädevus
Vene keele õppimisel kasutatakse õpilastele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Vene keele emakeelena aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides vene keele aine soovituslikus ainekavas kirjeldatud valdkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Jõukohase ja huvipakkuva mängulise ja elulis-praktilise tegevuse kaudu toetatakse õpilaste huvi kujunemist ümbritseva keskkonna esemete, nähtuste ja tegevuste vastu. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine ümbritsevasse keskkonda ja inimestesse. Tekib positiivne hoiak õppimisse ja kujunevad jõukohased eneseväljendus-, lugemis- ja kirjutamisoskused. Õppekäikudel saavad õpilased arendada lugemisoskust, teistega suheldes eneseväljendusoskusi.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Vene keele aines omandatud oskusi ja teadmisi saavad õpilased kasutada igapäevastes elulistes olukordades. Olulisel kohal on õuesõppetunnid, kus pildimaterjali, sõnakaardid jms saab ühendada looduses leiduvaga. Õpilased tutvuvad elus ja eluta loodusega ning inimtekkelise keskkonnaga. Õpilased õpib mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saavad praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Kesksel kohal on adekvaatse minapildi kujunemine. Õpilased õpivad teadvustama enda rolli perekonnas, klassi- ja koolikaaslaste hulgas ja laiemalt ühiskonnas. Erinevate vene keele aine teemakäsitluste kaudu õpivad õpilased aru saama sõprussuhetest. Mängulises tegevuses omandavad õpilased oskused kaaslase kõrval ja kaaslasega koos tegutsemiseks ning esmased koostööoskused.

Kultuuriline identiteet
Kultuuriline identiteet kujuneb õpilastel kodu, kooli ja laiemalt ühiskonna pidevas koostöös. Õpilased õpivad märkama erinevast rahvusest ja rassist kaaslasi enda ümber. Õpilased tutvuvad lisaks enda kultuurikeskkonnale ka kaaslaste omaga ning õpivad huviga ja avatult suhtuma rahvuslikesse ja kultuurilistesse erinevustesse. Olulisel kohal õppetegevuses on osalemine erinevatel kultuurisündmustel nii osavõtjate kui külastajatena, kohtumised teiste kultuuride esindajatega nt spordivõistlustel, õppetööd toetavate projektide raames jms. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine uude ja erinevasse.

Teabekeskkond ja meediakasutus
Igapäevaste tegevuste kaudu ja õppekäikudel suunatakse õpilasi leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet. Õpilased õpivad igapäevategevustes, õpi- ja lihtsates tööülesannetes orienteerumisel ja nende sooritamisel kasutama keskkonnas olevat piltide, siltide, märksõnadena, skeemidena vms esitatud teavet. Õpilasi suunatakse mõtestatult kasutama vaba aja veetmise võimalusena erinevaid meediakanaleid: televisiooni, ajakirjandust jms. Ohutusega seonduvate teemade raames käsitletakse õpilaste kogemusväljaga ühtivaid ja arusaadavaid meediakasutusega seonduvaid ohtusid.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Vene keele emakeelena aine teemavaldkondade käsitlemise raames saab õpetaja kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid digikeskkondi ja rakendusi. Õpilasi saab suunata mänguliste tegevuste ja õppimise kaudu kasutama arengule vastavaid jõukohaseid digivahendeid. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit, tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele. AAC vahendite kasutamine

Tervis ja ohutus
Vene keele emakeelena aine kuulamis-, vestlus- ja lugemisteemade hulgas on olulisel kohal õpilaste tervislike eluviisidega seonduv. Õpilasi suunatakse näitlike eluliste olukordade, sh rollimängude, dramatiseeringute jms kaudu järgima tervislikke eluviise tutvustades tervisliku toitumise põhimõtteid, vee tarbimise olulisust ning erinevaid sportimise võimalusi nii iseseisvalt kodus kui avalikel spordiväljakutel ning treeningute raames. Ohutuse teemat saab käsitleda läbivalt erinevate teemavaldkondade raames kujundades õpilastel teadmised ja oskused ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus
Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Õpilased õpivad tundma iseennast, enda tugevusi ja nõrkusi. Õpetaja jt täiskasvanute eeskujul kujuneb positiivne suhtumine iseendasse, kaaslastesse ja laiemalt ümbritsevasse keskkonda, sh looduskeskkonda. Erinevate vene keele emakeelena teemakäsitluste läbi omandavad õpilased aktsepteeritavad väärtushinnangud ning käitumismallid. Õppimine toimub elulistes olukordades, rollimängude, dramatiseeringute läbi. Õpilastega külastatakse teatrietendusi ja vaadatakse filme, mida hiljem koos analüüsitakse. Vastavasisulised tegevused arendavad õpilaste suhtlemisjulgust ning eneseväljendusoskusi.

4. Vene keele emakeelena aine lõiming teiste õppeainetega

Vene keel emakeelena ja elu- ja toimetulekuõpe
Vene keeles emakeelena omandatud verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid, omandatud piltide, sümbolite, sõnade ja lihtsa teksti lugemise oskust kasutatakse kõikide elu- ja toimetulekuõppe teemade käsitlemisel. Elu- ja toimetulekuõppe aine raames, sh praktilise tegevuse käigus kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid

suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad teemakohaseid piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud õppejutte, otsivad suunamisel infot erinevatest allikatest: töölehed, arengule vastavad raamatud, internet vms.

Vene keel emakeelena ja matemaatika
Vene keeles emakeelena omandatud oskusi ja teadmisi kasutatakse matemaatikas erinevate ülesannete lahendamisel. Vene keele emakeelena aine raames omandavad õpilased passiivses ja aktiivses kasutuses matemaatikaalase sõnavara, nt kehaosade nimetused, ruumisuhteid, suurustunnuseid jms märkivad mõisted. Õpilased õpivad mõistma ja kasutama arvsõnu, järgarvude nimetusi, mõõtühikute nimetusi jms. Õpilased õpivad lugema, mõistma ja järeldusi tegema visuaalselt interpreteeritud infost, mis on esitatud erinevate piltide, jooniste, tabelite, skeemide, graafikute jmt abil. Nende õpilaste puhul, kes on omandanud lihtsa teksti lugemise oskuse, on oluline toetada funktsionaalse lugemisoskuse arengut lugedes elulisi matemaatilisi jutukesi ja suutlikust, rakendada loetud tekstist saadud teavet. Teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust.

Vene keel emakeelena ja tööõpe
Õppetöö läbiviimisel suhtleb õpetaja õpilastega, kasutades õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, skeemide, sõnade/lihtlausete kaudu esitatud teavet ning töö täitmisel lähtuvad sellest. Koostöös teistega arenevad õpilaste suhtlemisoskused.

Vene keel emakeelena ja kehaline kasvatus
Kehalise kasvatuse tundides praktiliste liikumistegevuste raames kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja täitma õpetajapoolseid korraldusi ja järgima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahendite abil selgitatud mängureegleid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud infokandjaid linnaruumis, mängu- ja spordiväljakutel, looduskeskkonnas jm.

Vene keel emakeelena ja rütmika
Õpilasi suunatakse jälgima, mõistma ja täitma õpetaja korraldusi. Õpilased osalevad rütmisalmide lugemisel, liisutamisel, rahvalaulude laulmisel jms.

Vene keel emakeelena ja muusikaõpetus
Muusikatundides on võimalus õpilasel kasutada vene keele emakeelena aines õpitud sõnu, häälitsusi (nt loomahääled) ja emotsioone ning tegevusi väljendavaid žeste. Vene keele emakeelena tunnid on võimaluseks lugeda ja pähe õppida laulusõnu.

Vene keel emakeelena ning kunst ja käeline tegevus
Kunsti ja käelise tegevuse aine teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi

suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased kirjeldavad suunavate küsimuste ja pildimaterjali abil enda ja teiste kunstitöid, emotsioone, mis tekkisid loometöö käigus ning valmis töid vaadates. Õpilased loevad piltide, skeemide, jooniste või tekstina esitatud tööjuhendeid, kirjutavad kunstitöödele enda nime, töö pealkirja jms.

5. Vene keele emakeelena aine rõhuasetused

I arengutasemel

- Selgitatakse välja õpilase kõnemõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused.
- Lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega.
- Kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda. Vajaduse korral võetakse kasutusele alternatiivsed suhtlusvahendid. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega oma põhivajadusi ja soove arusaadavalt väljendama.
- Õpetatakse lühikorraldusi kuulama ning esitatud korraldustele situatsioonist lähtuvalt koos osutamise/ettenäitamisega reageerima, oma kõnet ja häälitsusi grupis koostöötamise eesmärgil reguleerima.
- Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine.
- Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused.
- Lihtsate ja õpilaste jaoks arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude ning erinevate õppeülesannete kaudu arendatakse kuulmistähelepanu: õpetatakse reageerimist erinevatele helidele ja mürale, kõnehäälikute äratundmist ja eristamist, sõnade eristamist.
- Vajaduse korral täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevaid häälikuid ja häälikukomplekse (häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järele korrata.
- Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimaluse korral baaslausungite moodustamist.
- Alustatakse lugemise ja kirjutamise eeloskuste kujundamisega.
- Õpetatakse pildi ja terviksõna lugemise oskust.
- Tehakse lihtsamaid kirja eelharjutusi.

II arengutasemel

- Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi.
- Jätkub kõnearendustöö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid.
- Kujuneb võime elementaarselt kommenteerida oma tegevust verbaalselt või alternatiivsete vahenditega.
- Õpetatakse küsimustele vastama tajutud sündmuse või pildi põhjal.
- Laiendatakse baassõnavara, kusjuures sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele.
- Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid, varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust.
- Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist.

- Olulisel kohal on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiviseerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemuste alusel).
- Terviksõnameetodil loetavate sõnade arvu suurendatakse.
- Õpetatakse tundma ja kirjutama tähti, häälima ja kirjutama lühikesi sõnu, lugema (veerima) lühikesi sõnu ja lauseid.

III arengutasemel

- Arendatakse oskust tulla toime igapäevastes suhtlussituatsioonides, püsida dialoogis.
- Täiendatakse eneseväljendusoskusi, kujundatakse suhtlemisoskust.
- Arendatakse oskust iseseisvalt informatsiooni hankida ja kasutada ning teateid edastada.
- Toetatakse õpilase suutlikkust kõnelemisel mälukujutlustele tugineda.
- Kujundatakse oskust eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada.
- Kujundatakse suutlikkust lühikest ja arusaadavat juhendit mälus säilitada ja seda õpitud ja/või harjutatud toimingu sooritamisel arvestada.
- Arendatakse oskust kõne abil oma tegevust planeerida ja reguleerida.
- Õpilane omandab elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi.
- Grammatikateemasid õpetatakse praktilisel viisil.

Õpetamise eesmärgid

I arengutase

Õpilane:

1. Kuuleb ja eristab inimese kõnet ja erinevaid ümbritseva maailma helisid.
2. Oskab kuulda ja kuulata.
3. Teeb õiget kõnehingamist, muudab hääle tugevust ja tämbrit; muudab kõne tempot ja rütmi.
4. Mõistab ja järgib lühikesi juhiseid, väljendab oma vajadusi ja soove arusaadavalt ja kuuldavalt. Reageerib oma nimele.
5. Täiendab passiivset ja aktiivset sõnavara.
6. Orienteerub lähiümbruses.
7. Mõistab ruumisuhteid väljendavaid kaassõnu.
8. Koostab 2-3-sõnalisi lihtlauseid.
9. Vastab küsimustele verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlusvahendeid kasutades.
10. Hääldab õigesti õpitavaid häälikuid ja tunneb ära häälikule vastava tähe.
11. Eristab oma nime teiste seast, laob selle eeskuju järgi.
12. Veab kirjutusvahendiga mööda õpitava tähe punktiirjoont.

Õppesisu:

1. **Kuulmis- ja nägemisvõime arendamine**

- Verbaalsete ja mitteverbaalsete helide äratundmine ja eristamine.
- Erinevate esemete (vurrkann, kell, telefon jne) tekitatud helide äratundmine.
- Erinevate helide kuulamine klassiruumis, akna taga, koridoris, kõrvalruumis, jne (puud kohisevad, autod mürisevad, kell heliseb, lind laulab, vesi tilgub, lapsed räägivad jne).
- Ümbritsevate helide eristamine (nutt, karjumine, naer, laulmine, sumin, koputus, krigin, helin jne).
- Häälte ja helide matkimine.
- Adekvaatne reageerimine helidele.
- Rütmiliste harjutuste sooritamine (plaksutamine, koputamine).

- Kuulamisoskuse arendamine, emotsionaalse reaktsiooni kujundamine.
- Pilgu fikseerimine rääkija näole.
- Õpetaja, ümbritsevate inimeste tegevuse ja liikuvate esemete jälgimine.
- Põhivärvide (punane, sinine, kollane, roheline, must ja valge) eristamine.
- Lihtsate erinevat värvi kujunditest, pulkadest ja paberiribadest koosnevate kombinatsioonide tajumine ja reprodutseerimine.
- Nägemise profülaktika ja korrigeerimine.

2. Üldise kõneoskuse arendamine

- Õige kõnehingamise ja pika väljahindamise kujundamine.
- Artikulatoorse motoorika arendamine.
- Hääle tugevuse, kõrguse ja tämbri muutmise oskuse arendamine mängude abil (häälte jäljendamine, dialoogid, rollimängud).
- Küsimuse, üllatuse, rõõmu ja viha intonatsioone (ah!, oh!, uh!, eh!) väljendavate hüüatuste õpetamine.
- Kõne tempo ja rütmi (aeglane-kiire) muutmise arendamine; kõne ja liikumise koordineerimine.
- Emotsioonide väljendamine miimika, žestide ja liikumise abil.
- Intonatsiooni väljendusrikkuse elementide arendamine helijäljendustes ja väikeste luuletuste ja mängituslaulude esitamisel koos õpetajaga.

3. Suulisest kõnest arusaamise kujundamine

- Oma nimele reageerimine, oma nime ja klassikaaslaste nimede nimetamine.
- Arusaamine mõistetest „tohib - ei tohi“.
- Juhiste, pöördumiste ja korralduste mõistmine ja täitmine.
- Juhiste järgi tegutsemine.
- Reageerimine suulisest kõnest arusaamisele sõnade, žestide, miimika, liigutuste ja helijäljenduste abil.
- Oma soovide väljendamine mõistetavate häälitsuste või märkide (žestide, piktogrammide jne) abil.
- Teiste inimeste kõnele reageerimine.

4. Kõne arendamine

- Pildile osutamine ja nimetamine.
- Pildi ja sellel kujutatud objekti kõrvutamine.
- Pildi valimine kirjelduse järgi.
- Piltide järjestamine loetud teksti järgi.
- Passiivse ja aktiivse sõnavara arendamine õpitavatele leksikaalsetele teemadele toetudes.
- Inimese keha- ja näo-osi ning lihtsaid mängulisi ja olmelisi tegevusi tähistavate sõnade mõistmine.
- Lähiümbruse arusaamade laiendamine.
- Esemete, tegevuste ja tunnuste seostamine nende sõnalise nimetusega.
- Teemakohaste ja süžeeliste piltide ning loetud muinasjutu kohta käivate küsimuste mõistmine, kasutades visuaalset tuge ning küsimustele vastamine verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlusvahendeid kasutades.
- Fraasi, tuttava nalja, luuletuse või muinasjutu lõpetamine.
- Edastatud tuttava muinasjutu ja lühikese jutu sisu edastamine pildiseeria toel ja õpetaja abiga.
- Lihtsate 2-3-sõnaliste tegevust väljendavate lausete moodustamine (pildi ja õpetaja küsimuste toel).
- Eitavate ja jaatavate lausete kasutamine.

- Ruumilisi suhteid väljendavate eesliidete ja määrsõnade (sees, peal, ülal, all, ees, taga) mõistmine.
- Lühikeste luuletuste pähe õppimine piltide ja mnemotabeli toel õpetaja abiga.
- Jäljendava kõneaktiivsuse aktiveerimine igasuguste heliliste väljenduste vormis.
- Muinasjuttude, jutukeste ja luuletuste dramatiseerimine.
- Osalemine süžeelistes rollimängudes.
- Lihtsate viisakusreeglite õpetamine: tervitamine, hüvasti jätmine, kasutades miimikat, žeste ja sõnalist pöördumist; oma tervisliku seisundi ja valu väljendamine miimika ja žestide abil ning valutavale kohale osutades.
- Täiskasvanutega suhtlemisel jõukohaste mitteverbaalsete ja verbaalsete vahendite kasutamise kujundamine.
- Eakaaslaste enda ümber tajumine ja nendega koos tegutsemine.

5. Keele grammatilise struktuuri kujundamine

- Nimetavas käändes nimisõnade ainsuse ja mitmuse vormide (kass – kassid, maja – majad, raamat – raamatud) moodustamine ja kasutamine kõnes.
- Arvsõnade üks, kaks, kolm ja nimetavas käändes omadussõnade sobitamine nimisõnadega (üks mardikas, kaks palli, kolm nukku, sinine pall).
- Nimisõnade millegi puudumist tähistava genitiivi (Mida kassil pole? Saba) moodustamine ja kasutamine kõnes.

6. Lugemisoskuse arendamine

- Häälikute ja tähtede tutvustamine.
- Hääliku ja tähe seostamine.
- Esimese/elusolendi hääliku ja tähe eristamine silpides ja sõnades.
- Antud algustähega esemete/elusolendite piltide leidmine.
- Antud hääliku olemasolu kindlaksmääramine kuulmise järgi.
- Antud tähe leidmine teiste tähtede hulgast.
- Õpitud tähtede äratundmine: puuduvate osade, üksteise peale asetatud tähtede, kontuur- ja punktiirjoone, ümberpööratud tähe, läbikriipsutuste ja kujundisse „peidetud" tähtede järgi ning kompimise teel (arvestades laste võimetega).
- Õpitud tähtede leidmine kaardikestelt ja ajaleheväljalõigetelt.
- Sõnade ja häälikute moodustamine liikuva aabitsa tähtedest eeskuju ja kuulmise järgi; nende tähenduse mõistmine, toetudes reaalsetele esemetele ja eseme piltidele.
- Silpide ja sõnade lugemine.
- Oma nime eristamine teiste hulgast.
- Tähtedest oma nime ladumine eeskuju järgi.
- Õpilastele lühikeste, lihtsa sisuga lastelaulude, luuletuste, lugude ja muinasjuttude ettelugemine, näidates vastavaid mänguasju, esemeid, tegevusi ja pilte.
- Enda jaoks vajalike digitaalsete vahendite igapäevane kasutamine.

7. Motoorika ja grafomotoorsete oskuste arendamine

- Sõrmede peenmotoorika arendamine. Sõrmeharjutused.
- Kirjutusvahendite (pliiats, pastakas, marker, kriit) käsitsemise oskuste arendamine.
- Mosaiigi sobitamine.
- Jäljendamine šablooni järgi (sisemise, välimise kontuuri järgi), joonistamine eri suundades, värvimine, ületamata kontuuri.
- Käe ja silma koordinatsiooni arendamine (paelte sidumine, nöörimine jne).
- Harjutused mõlema käe töö sünkroniseerimiseks.

- Sirg- ja kaldjoonte joonistamine ülevalt alla punktiirjoone järgi, eeskuju järgi, kahe punkti ühendamise teel.
- Sirg- ja kaldjoonte joonistamine vasakult paremale punktiirjoone järgi, eeskuju järgi, kahe punkti ühendamise teel.
- Trükitähtede kirjutamine punktide ja punktiirjoonte järgi.
- Tähtede konstrueerimine arvutuspulkadest, värvilistest paberiribadest, mosaiigist ja lõngajuppidest ning voolimine plastiliinist.
- Tähtede leidmine klaviatuuril, trükkimine eeskuju järgi.

8. Õuesõpe, õppekäigud ja kooliväline tegevus

- Õppekäigud koolihoones, tutvumine kooli ruumide ja töötajatega.
- Kooli territooriumi ja lähiümbrusega tutvumine.
- Tutvumine aastaajaliste muutustega looduses õppekäikude ajal.
- Raamatukogutunnid koolis.
- Õuesõppetunnid (september, mai, juuni).
- Teatrietenduste külastamine.
- Osalemine koolipidudel.

Vene keele emakeelena õpitulemused I arengutaseme lõpuks

Teema: Suulise kõne mõistmine

Õpilane:

- eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid;
- reageerib oma nimele ja tuttavatele lühikorraldustele, teab ja/või kasutab klassikaaslaste nimesid;
- orienteerub lähiümbruses sõnade/lihtsustatud viibete/alternatiivsete suhtlusvahendite toel;
- tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud sümboleid, lihtsustatud viipeid ja sõnu, oskab neid suunamisel kasutada;
- osutab nimetamisel oma kehaosadele, tegevustes kasutatavatele esemetele ja tuttavatele inimestele;
- mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid;
- mõistab seost objekt-pilt-sõna;
- kuulab kohaldatud lühiteksti, jälgib dramatiseeringut;
- orienteerub lähiümbruses sõnade, lihtsustatud viibete, piktogrammide, PCS piltide vms toel.

Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

Õpilane:

- annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil;
- väljendab eitust ja jaatust;
- vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil;
- tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid ja isikuid;
- nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- moodustab ja kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset;
- osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;

- tutvustab ennast, öeldes oma nime või kasutades alternatiivset suhtlusvahendit.

Teema: Lugemine

Õpilane:

- loeb infot fotolt ja joonistatud pildilt;
- loeb PCS pilti, piktogrammi vms;
- loeb sümbolite abil päevakava, tegevuste järjekorda;
- eristab õpitud tähti teistest sümbolitest;
- tunneb sõnakuju järgi oma nime;
- loeb üksikuid õpitud sõnu terviksõnameetodil.

Teema: Kirjutamine

Õpilane:

- eristab õpitud tähti teistest sümbolitest;
- teeb näidise järgi lihtsamaid kirja eelharjutusi;
- kasutab koostegevuses enese väljendamiseks talle igapäevaselt olulisi digivahendeid.

Õpetamise eesmärgid

II arengutase

Õpilane:

1. Määrab heli suuna ruumis, sooritab helisignaali alusel toiminguid ja paneb kokku pilte erinevatest osadest ja lihtsaid puslesid.
2. Oskab kuulata kõnet, mõistab selle sisu, keskendub, häälestub vastuvõtmisele, reageerib motoorsete ja helisignaalidega.
3. Osaleb dialoogis, kasutades verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlusvahendeid.
4. Loeb mõtestatult ja õigesti õpitud tähtedest koosnevaid silpe, üksikuid sõnu ja lühikesi lauseid.
5. Mõistab loetu põhjal esitatud lihtsaid küsimusi, vastab neile pildile toetudes.
6. Viib kokku sõna ja pildi.
7. Täiendab oma aktiivset ja passiivset sõnavara omadus-, määr-, ees- ja asesõnadega.
8. Kasutab õigesti enamlevinud grammatilisi vorme.
9. Kirjutab eeskuju järgi oma nime trükitähtedega; teeb trükitähtedega silpidest ja sõnadest ärakirja.

Õppesisu

1. **Kuulmis- ja nägemismeele arendamine**

- Heli suuna määramine ruumis (paremal – vasakul; ees – taga).
- Helisignaali järgi tegevuste sooritamine.
- Kuulmismotoorse koordinatsiooni arendamine.
- Heli pikkuse eristamine.
- Hääle eristamine.
- Muutuste kindlaksmääramine esitatud piltide, mänguasjade ja esemete järjestuses.
- Kahe eseme eristamine nägemismeele abil: eristavate ja ühiste tunnuste leidmine.
- Kahe süžeelise pildi vahel erinevuste leidmine.
- Üksteise peale asetatud kujutiste eristamine.
- 3–4 eseme või mänguasja meeldejätmine ja nende esialgse järjestuse taasesitamine.
- Liigse mänguasja või pildi leidmine.
- Absurdsetel piltidel ebareaalsete elementide eristamine.

- Tükkidest pildi koostamine ja lihtsate puslede kokkupanemine.
- Nägemise profülaktika. Silmavõimlemine.

2. Kõne arendamine
- Passiivse ja aktiivse sõnavara laiendamine õpitavate leksikaalsete teemade alusel.
- Kõne rikastamine värvi, omadusi ja suurust tähistavate omadussõnadega.
- Üldmõistete õpetamine.
- Esemete äratundmine nende otstarbe ja sõnalise kirjelduse järgi.
- Esemete kirjeldamine koos õpetajaga, kasutades abistavaid skeeme.
- Lühikeste lugude jutustamine, kasutades „joonistuskirja" meetodit.
- Õpetaja ja õpilaste tegevuste kirjeldamine kõnes.
- Isikuliste ja omastavate adjektiivide (minu, meie, sinu ja isa, ema /*oma*/) kasutamise aktiveerimine kõnes.
- Määrsõnade (siin, seal, siinsamas, taamal) kasutamise aktiveerimine kõnes.
- Ruumiliste prepositsioonide tähenduse mõistmine (erinevate ülesannete täitmine, küsimustele vastamine).
- Lause tähenduse mõistmine.
- Lause täiendamine ühe sõnaga pildile toetudes.
- Lause laiendamine suunavate küsimuste, sümbolite, piltide ja piktogrammide abil.
- 2–4 sõnast koosnevate lausete koostamine praktilise tegevuse, pildi ja „mnemoraja" abil, nende ühendamine lühikeseks jutustuseks.
- Dialoogi arendamine kõnes.
- Tervituse, hüvastijätu, vabanduse, soovi väljendite kasutamine kõnes; oma halvast enesetundest teatamine.
- Emotsionaalselt väljendusrikaste žestide ja miimika arendamine.
- Muinasjuttude ja lühikeste jutukeste koostamine ja lavastamine.
- Oma ees- ja perekonnanime ning vanuse nimetamine; koduse aadressi äratundmine ja nimetamine (abiga).

3. Grammatilise kõnestruktuuri kujundamine ja arendamine
- Nimisõnade ainsuse ja mitmuse nimetava käände vormide moodustamine ja kasutamise kinnistamine kõnes.
- Nimetavas käändes omadussõnade ja arvsõnade nimisõnadega sobitamise oskuse kujundamine.
- Ainsus- ja mitmusvormide eristamine verbides (*спит - спят*).
- Nimisõnade moodustamine ja kasutamine deminitiivsete sufiksidega.
- Ase- ja nimisõnade ühildamine (*моя книжка, мой мяч*).
- Häälduselt sarnaste nimisõnade eristamine.
- Vastandliku tähendusega verbide ja adjektiivide eristamine.

4. Lugemine
- Harjutus õige hääldus omandamiseks.
- Artikulatsioonimotoorika arendamine.
- Hääliku ja tähe vastavusse viimine.
- Hääliku kindlaksmääramine kuulmise järgi.
- Hääliku asukoha kindlaksmääramine sõnas (alguses, keskel, lõpus).
- Silpide ja sõnade moodustamine liikuva aabitsa tähtedest, nende lugemine.
- Sõnade moodustamine antud tähtedest pildi või eeskuju toel.
- Esimese silbi ja pildi seostamine.

- Mõtestatud ja õige lugemise õpetamine üksikute sõnade ja lühilausete kaupa.
- Sõna ja pildi seostamine (globaalne lugemine).
- Piltidega teksti lugemine („nagu lugemine”).
- Muinasjuttude ja lasteraamatute jutukeste kuulamine.
- Teemakohaste ja süžeepiltide küsimuste mõistmine, loetud muinasjutu küsimuste mõistmine visuaalse toe abil ja nendele vastamine, kasutades mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlusvahendeid.
- Loetud teksti juurde piltide valimine.
- Lühikeste muinasjuttude ja jutukeste ümberjutustamine küsimuste ja piltide abil koos õpetajaga (laps võib lisada üksikuid silpe, sõnu, lauseid).
- Õpilaste julgustamine nähtust rääkima.
- Veebiressursside kasutamine juhendamisel ja internetiohtude teadvustamine endale.

5. Motoorsete ja grafomotoorsete oskuste arendamine

- Sõrmede peenmotoorika arendamine. Sõrmeharjutused.
- Kirjutusvahendite (pliiats, pastakas, marker, kriit) käsitsemise oskuste arendamine.
- Jäljendamine šablooni järgi (sisemise, välimise kontuuri järgi), joonistamine eri suundades, värvimine kontuuri piires.
- Käe ja silma koordinatsiooni arendamine (paelte sidumine, nöörimine jne).
- Harjutused mõlema käe töö sünkroniseerimiseks.
- Tähtede kirjutamine mööda punktide ja punktiirjooni.
- Tähtede konstrueerimine arvutuspulkadest, värvilistest paberiribadest, mosaiigist, lõngajuppidest ning voolimine plastiliinist.
- Tähtede leidmine klaviatuuril, tähtede, silpide, sõnade trükkimine eeskuju järgi.
- Oma nime kirjutamine klaviatuuri abil eeskuju järgi.
- Sõnade ja silpide ümberkirjutamine trükitekstist.

6. Õuesõpe, õppekäigud ja kooliväline tegevus

- Õppekäigud loodusesse aastaajaliste muutuste vaatlemiseks.
- Tutvumine lähiümbrusega (kauplused ja asutused), siltide ja tähiste lugemine.
- Õppekäigud koolihoones: kabinettide, treppide, sisse- ja väljapääsude siltide, hoiatus- ja teabemärkidega tutvumine.
- Näituste, laatade ja muuseumide külastamine.
- Linnaosade raamatukogudega tutvumine.
- Õuesõppetunnid (september, mai, juuni).
- Teaterietenduste külastamine.
- Koolipidudel osalemine.

Vene keele emakeelena õpitulemused II arengutaseme lõpuks

Teema: Suulise kõne mõistmine

Õpilane:

1. kuulab ja jälgib kaaslaste ja õpetaja igapäevast kõnet;
2. täidab üheosalisi korraldusi;
3. mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid igapäevases suhtluses;
4. mõistab seoseid objekt-pilt-keeleüksus;
5. leiab eseme asukoha kirjelduse järgi;
6. mõistab kohaldatud lühiteksti sisu;

7. mõistab tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi ja juhuslikke tunnuseid, neid väljendavaid keelendeid;
8. mõistab lihtlauset.

Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

Õpilane:

1. annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil;
2. väljendab eitust ja jaatust;
3. vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
4. nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil;
5. tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid ja isikuid;
6. nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
7. moodustab ja kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset;
8. osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil;
9. meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;
10. tutvustab ennast, öeldes oma nime või kasutades alternatiivset suhtlusvahendit.

Teema: Lugemine

Õpilane:

1. loeb tegevuspilti;
2. loeb piltskeemi;
3. kuuleb ja eristab häälikut häälikute reas ja sõnas;
4. häälib õpetaja abiga lihtsa silbistruktuuriga sõnu;
5. tunneb joonistähti;
6. loeb veerides lihtsa häälikustruktuuriga 1–2-silbilisi sõnu ja lühilauseid.

Teema: Kirjutamine

Õpilane:

1. tunneb ja kirjutab joonistähti;
2. kirjutab lühikesi õpitud sõnu, sh oma nime;
3. teeb tähthaaval ärakirja;
4. oskab õppetegevustes suunamisel kasutada tuttavaid digivahendeid ja tuleb koostegevuses toime ohutu internetikasutusega.

Õpetamise eesmärgid
III arengutase

Õpilane:

1. Kinnistab häälikute ja sõnade õiget hääldust kõnes.
2. Mõistab, koostab ja kasutab kõnes liht- ja laiendatud lihtlauset.
3. Loeb lühikesi sõnu ja lauseid.
4. Täiendab aktiivset ja passiivset sõnavara.
5. Väljendab oma mõtteid õigesti ja loogiliselt.
6. Koostab piltide ja suunavate küsimuste abi lühijutukesi.
7. Õpib pähe lühikesi luuletusi.
8. Oskab iseseisvalt otsida massimeediast teavet ja selle sisu õigesti ja lühidalt edastada.
9. Räägib oma ja teiste tegemistest.
10. Räägib, mis toimus eile, mis toimub täna ja homme.
11. Kasutab kõnes õigesti õpitud grammatilisi vorme.
12. Tunneb eakaaslaste ja täiskasvanutega suhtlemise reegleid ja kasutab neid aktiivselt.

13. Kasutab kõneetiketi norme.
14. Kirjutab trükitähtedega oma ees- ja perekonnanime ning koduse aadressi. Kirjutab ärakirjas trükitähtedega sõnu ja lühilauseid.
15. Omab elementaarseid arvutioskusi.

Õppesisu:

1. Sidusa kõne arendamine

- Sõnavara laiendamine, täpsustamine ja aktiveerimine leksikaalsete teemade kaupa.
- Üldistavate sõnade mõistmise ja kasutamise kinnistamine kõnes.
- Kõne rikastamine objektide tunnuseid ja omadusi tähistavate omadussõnadega (kallis, armas, ilus, rõõmsameelne, kuri jne).
- Kolme kuni viiesõnaliste lausete koostamine ettenäidatud tegevuse, eseme/teema pildi või õpetaja küsimuste põhjal. 3-4 lause ühendamine lühikeseks jutukeseks.
- Õiges vormis, aga läbisegi antud sõnadest lause koostamine.
- Lause laiendamine küsimustega.
- Rääkimine oma õpitegevusest.
- Rääkimine eile ja varem toimunust ning homsetest plaanidest.
- Oskuse arendamine nähtu ja kuuldu üle arutleda ning kogemustest ja muljetest rääkida.
- Kirjeldavate jutukeste ja mõisatuste koostamine abiga, toetudes skeemile.
- Küsimuste esitamine, millegi palumine, enda vajadustest teada andmine, tähtpäevade puhul õnnitlemine, külalislahkuse eest tänamine, vabandamine ja abi palumine.
- Nähtuste põhjus-tagajärg seostega ühendamine.
- Dialoogi arendamine.
- Kõne intonatsiooni väljendusrikkuse edasiarendamine.
- Kõnes omandatud ajamõistete (eile, täna, homme, ammu, hiljuti, kiiresti, kaua, sageli, praegu) kasutamine.
- Massimeediast teabe hankimine ja selle lühike edasi andmine, telekavast lemmiksaadete leidmine, filme algusaja leidmine; tehnilistelt kaartidelt ja foto kujul antud retseptide lugemine.
- Õnnitlemine sünnipäeva ja tähtpäevade puhul.

2. Grammatilise struktuuri kujundamine ja täiustamine

- Vene keele käänete genitiivi, daativi, akusatiivi ja instrumentaali (*родительного, дательного, винительный, творительный, предложный*) moodustamine ja kasutamine nimisõnades.
- Oleviku verbide moodustamine ja kasutamine kõnes.
- Minevikuvormi õige arvu ja soo (*упал, упала, упали*) eristamine ja kasutamine.
- Lihtsate ja keerukate eessõnade kasutamise kinnistamine kõnes.
- Ees- ja määrsõnade abil objektide ruumisuhete väljendamine.
- Omadussõnade, arvude ja verbide õige ühildamine nimisõnadega.
- Esemele tunnuste valimine ja antud tunnuste järgi eseme nimetamine.
- Sõnade-tegevuste valimine objektile, objekti valimine vastavale tegevusele.
- Tähenduse poolest vastandlike verbide ja omadussõnade eristamine.

3. Lugemine

- Häälikute ja sõnade õige häälduse.
- Tähtedest silpide ja sõnade moodustamine. Puuduva tähe väljavalimine.
- Sõnade, lausete, lühikeste tekstide lugemine abiga ja iseseisvalt ning nende mõistmine.
- Oma ees- ja perekonnanime ning koduse aadressi koostamine.
- Jutu, muinasjutu, luuletuse ning mõistatuse kuulamine.

- Sisu kohta käivatele küsimustele vastamine, illustratsioonide valimine tekstile, jutustamine abistavate küsimuste ja piltide abil, tegelaste positiivsete/negatiivsete omaduste esiletoomine.
- Jutu sündmuste ja illustratsioonide järjestuse kindlaksmääramine.
- Luuletuste, vanasõnade, mõistatuste päheõppimine.

Funktsionaalse lugemisoskuse kujunemine
- Tõese/vale teabe kindlaksmääramine teksti sisust lähtuvalt.
- Pakutud variantide hulgast tekstile sobiva vanasõna valimine.
- Loetu põhjal tabeli täitmine.
- Loetu põhjal tabeli/skeemi täiendamine.

Erinevad teabe salvestamise viisid
- Diagrammid.
- Tabelid.
- Skeemid.
- Diagrammide lugemine, järelduste tegemine.
- Töötamine erinevate tabelitega.
- Teabe diagrammist ja tabelist teksti kandmine.
- Teabe tekstist diagrammidesse ja tabelitesse kandmine.

Töö ajalehega
- Vajaliku lehekülje leidmine.
- Pealkirja, joonise ja foto järgi teksti sisu kindlaksmääramine.
- Fotodele tuginedes antud teema kohta teabe leidmine.
- Kuuldud info ümberjutustamine.
- Kuuldud infot oma isiklike kogemuste ja teadmistega täiendamine.

Töö teatri mängukavaga
- Teatri nime lugemine.
- Teatri repertuaari lugemine.

Teatri afišši lugemine
- Teatri nimi.
- Etenduse nimi.
- Piltide järgi etenduse äratundmine.
- Etenduse tegelaste nimetamine piltide järgi.

Menüü lugemine kooli sööklas/õpilaskohvikus
- Oma soovidele vastavate valikute tegemine.

Töötamine reklaamiga
- Reklaamide lugemine või vaatamine.
- Ausa ja ebaausa reklaami eristamine näidete abil.
- Pakutava või valitud toote reklaamimine näidete abil.
- Tähtsama teabe eraldamine raadio- ja telereklaamidest ning plakatitelt eelseisva sündmuse nimetuse ja selle toimumiskoha leidmine.
- Tavapäevaste digivahendite, internetiotsingute ja sotsiaalvõrgustike kasutamine võimalikult ohutult.
- Lihtsate e-kirjade lugemine ja saatmine.

4. Kirjutamine

- Orienteerumine vihikus.
- Kirjutamisoskuste kinnistamine: trükitähed (võimaluse korral ka kirjatähed).
- Silpide, sõnade, lühikeste lausete ümberkirjutamine trükitekstist (eeskuju järgi, iseseisvalt).
- Oma ees- ja perekonnanime ning aadressi kirjutamine.
- Tutvumine mõningate õigekirjareeglitega: sõnade eraldi kirjutamine lauses; suurtähe kasutamine lause alguses ja pärisnimedes; punkt lause lõpus.
- Tähtede leidmine klaviatuuril.
- Trükkimine eeskuju ja kuulmise järgi.
- Dokumendile allkirja kirjutamine.
- Õnnitluskaardi allkirjastamine eeskuju järgi.
- Lihtsa enda kohta käiva ankeedi täimine.

5. Õuesõpe, õppekäigud ja kooliväline tegevus

- Õppekäigud erinevatesse asutustesse (apteek, kauplus, turg, postkontor, pank jne).
- Näituste, laatade ja muuseumide külastamine.
- Linnaosaraamatukogude külastamine.
- Õuesõppetunnid (september, mai, juuni).
- Teatrietenduste külastamine.
- Koolipidudel osalemine.

Vene keele emakeelena õpitulemused III arengutaseme lõpuks

Teema: Suulise kõne mõistmine

Õpilane:

1. mõistab igapäevakõnet;
2. mõistab ja täidab kaheosalisi/kolmeosalisi korraldusi;
3. tunneb kirjelduse järgi ära tuttavad objektid, sündmused;
4. mõistab igapäevaelu suhtlussituatsioonides kasutusel olevate märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid;
5. mõistab seoseid objekt-pilt-skeem-keeleüksus;
6. mõistab igapäevaseid põhjus - tagajärg seoseid;
7. mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud teksti;
8. mõistab laiendatud lihtlauset;
9. seostab tuttavat verbaalset ja mitteverbaalset infot;
10. mõistab mõnda enamlevinud võõrsõna.

Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

Õpilane:

1. kasutab elulistes olukordades vajalikku põhisõnavara;
2. alustab dialoogi ja suudab selles lühiajaliselt püsida;
3. kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi õpitud viisil;
4. kasutab õpitud üldnimetusi;
5. kommenteerib oma tegevuse tulemust õpitud viisil;
6. väljendab enda kogetud emotsioone;
7. mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes laiendatud lihtlauset;
8. jätab meelde ja edastab lühiteate;
9. annab verbaalselt või alternatiivsel viisil edasi lühijutu sisu;
10. teab peast õpitud luuletusi;
11. kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides õpitud viisil;

12. oskab nimetada olulisi andmeid enda kohta;
13. annab kuuldud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil;
14. jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest pildi või kogemuse põhjal.

Teema: Lugemine

Õpilane:

1. eristab erinevaid häälikuid ja nende järjekorda lihtsa silbistruktuuriga sõnades;
2. häälib iseseisvalt lihtsa silbistruktuuriga sõnu;
3. tunneb kirjatähti;
4. loeb erineva pikkusega lihtsa silbistruktuuriga sõnu ja lühilauseid;
5. leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks kohandatud retseptist, telekavast jms;
6. oskab lugeda lihtsaid teabetekste, e-kirju jms.

Teema: Kirjutamine

Õpilane:

1. eristab kuulmise teel ja märgib abiga lühikest ja ülipikka (täis)häälikut;
2. tunneb ja kirjutab kirjatähti;
3. kirjutab iseseisvalt sõnu, sõnaühendeid ja lühilauseid;
4. sooritab ärakirja sõna, sõnaühendi või lühikese lause kaupa;
5. kirjutab oma allkirja;
6. kasutab võimalikult ohutult tuttavaid digivahendeid, internetiotsingut ja sotsiaalmeediat;
7. oskab kirjutada ja saata lihtsamaid e-kirju.

8.

ELU- JA TOIMETULEKUÕPE

1. Elu- ja toimetulekuõppe aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Elu- ja toimetulekuõppe eesmärk on õpilaste kehaline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne areng.
Elu- ja toimetulekuõppes käsitletavad teemad on seotud õpilase igapäevaeluga koolis, kodus ja ümbritsevas keskkonnas. Need teemad moodustavad õppetöö telje ja on ainetevahelise lõimingu aluseks. Õppimine ja harjutamine toimub võimalikult reaalses keskkonnas ja elulistes olukordades.
Õpilasi suunatakse võimalikult aktiivselt tegevustes osalema ja omandatud oskusi erinevates olukordades ja tegevustes kasutama.
Õpilasi kaasatakse võimalikult palju tegevuste kavandamisesse, suunatakse tegema valikuid ja oma tegevust kommenteerima. Õpetamisel kasutatakse õppemänge, igapäevaelu esemeid ja igapäevaelu nähtuseid ning nüüdisaegseid infotehnoloogilisi vahendeid. Õpetamisel arvestatakse konkreetse õpilase lähimat arenguvalda, huve, sotsiaalset keskkonda.
Õpetus toetab ja suunab õpilase arengut ning võimalikult iseseisvat toimetulekut ja osalemist kodanikuühiskonnas, kus on tagatud sotsiaalne kaitse ja juhendamine.
Õppe tulemusena kujuneb õpilasel:

- positiivne minapilt,
- ümbritseva keskkonna võimalikult adekvaatne mõistmine,
- eetiline käitumine,
- algatusvõime,
- esmased tööoskused ja -harjumused,
- kehaline aktiivsus
- arusaamine tervise hoidmise tähtsusest,
- mängu-, õpi-, eneseteenindus- ja sotsiaalsed oskused ning
- teadmised iseendast ja oma kehast.

2. Üldpädevuste kujundamine elu- ja toimetulekuõppe aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.
Elu- ja toimetulekuõppe aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.
Elu- ja toimetulekuõppe aines käsitletavad teemad on seotud õpilase igapäevaeluga. Õppimine toimub reaalsetes elulistes olukordades praktilise tegevuse läbi.
Elu- ja toimetulekuõppe soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud järgmisi teemavaldkondi ja neist lähtuvaid alateemasid:

- **Minapilt.** Mina. Inimese organism. Tervislikud eluviisid. Emotsioonid. Sõprus. Perekond. Kodu. Eestimaa, eesti keel, eesti rahvus ja kombed. Erinevad rahvused ja rassid. Ametid ja tööharjumus. Raha. Raha otstarve ja kasutamine. Eelarve ja kokkuhoid.
- **Eneseteenindusoskused ja käitumine.** Igapäevaoskused. Söömine. Käitumine. Hoiatus- ja teabemärgid, nende tähenduse mõistmine.
- **Kool.** Kool. Koolitarbed.
- **Vaba aeg.** Mänguõpetus. Erinevad vaba aja veetmise võimalused. Sport.
- **Aeg.** Ajajaotus. Aastaajad. Kalender. Kell. Vana aja lood.
- **Elus ja eluta loodus.** Elusloodus. Eluta loodus. Keskkonnakaitse.
- **Maateadus.** Elukoht. Eestimaa. Pinnavormid. Ilmakaared. Plaan, maakaart, gloobus. Maailmaruum.

- **Ohutus.** Liiklus. Ohutusnõuete täitmine.

Loetletud teemavaldkondade ja alateemade lõimitud käsitlemise kaudu elulis-praktilistes olukordades ja klassikalises õppesituatsioonis kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Elu- ja toimetulekuõppe aines käsitletavate teemade ja praktilise tegevuse kaudu hakkavad õpilased tajuma ennast ja ümbritsevat keskkonda. Minapildi kujundamisega suunatud tegutsemise kaudu kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja ümbritsevatest inimestest. Õpilased hakkavad tunnetama end perekonna, klassi, kooli ja laiemalt ühiskonna liikmena. Olulisel kohal on rahvakalendri tähtpäevade tähistamine aastaringis, mille läbi saavad õpilased ettekujutuse eesti kultuurile omastest traditsioonidest ja kommetest ning õpivad neid juhendamisel järgima. Õpilased saavad õppetegevuses, ühisüritustel, õppekäikudel jms osaledes ettekujutuse, et inimesed võivad olla erinevad, sh erinevatest rahvustest ja rääkida erinevates keeltes.

Vahetu kogemuse kaudu õpivad õpilased aktsepteerima nii enda kui teiste erisusi. Erinevate elu- ja toimetulekuõppe teemade lõimimise tulemusel (käitumine, sõprus, ohutus jms) õpivad õpilased käituma vastavalt üldtunnustatud väärtustele ja kõlbluspõhimõtetele.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Elu- ja toimetulekuõppe aines on olulisel kohal mänguõpetus, õppimine praktilise tegevuse kaudu, lihtsate jõukohaste tööoskuste ja tööharjumuse kujundamine. Ühiselt tegutsedes õpivad õpilased arvestama enda isiklikke huvisid ja rühma kui terviku huvisid. Elulistes olukordades õpivad õpilased esialgu suunatult ning seejärel

Enesemääratluspädevus

Ühises mängus, rühmatöödes, õppekäikudel jms kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja kaaslastest. Õppides mõistma ja aktsepteerima enda ja kaaslaste eripära kujuneb õpilastel positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse, samuti enda perekonda, klassi, kooli, kodumaasse. Õpilased õpivad tundma erinevaid ohtusid vahetu kogemuse läbi, nt tänaval liigeldes õpivad peatuma punase fooritule ees, pesu triikides saavad aru, et kuum triikraud on ohtlik jms. Erinevaid hoiatusmärke tundma õppides õpivad õpilased hoiduma ohuolukordadest, nt hoiatusmärk elektrikilbil jms. Rollimängude ja praktiliste eluliste olukordade lahendamise kaudu õpivad õpilased märkama enda ja kaaslase abivajadust, abi küsima ja seda pakkuma. Õpilasi suunatakse valima erinevate vaba aja tegevuste vahel, kusjuures olulisel kohal on sportlikud tegevused, tervislik toitumine ja vaimne tasakaal.

Õpipädevus

Elu- ja toimetulekuõppe aine seisukohalt on oluline, et õpilased saaksid uusi elulisi kogemusi ja teadmisi iseendast ja ümbritsevast maailmast praktiliselt tegutsedes elulistes olukordades. Olulisel kohal on õpilaste kaasamine õppeprotsessis valikute tegemisse. Koostegevuses õpivad õpilased kavandama ja suunama nii enda õpi- kui lihtsa töö tegemise oskusi. Õpilasi suunatakse järjest iseseisvamalt täitma jõukohaseid õpiülesandeid ning teostama suunamisel enesekontrolli.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevuse arengut toetavad eelkõige igapäevased elulised suhtlussituatsioonid, mis on toimetulekuõppel koolipäeva lahutamatuks osaks. Õpilaste kõne ja /või alternatiivsete väljendusvahendite mõistmise ning oma soovide ja seisukohtade väljendamise arendamiseks saab kasutada näiteks suunatud mänguõpetust. Samuti on võimalik eneseteenindusoskuste õpetamise juures suunata lapsi abi küsima ja abi pakkuma. Erinevate elu- ja toimetulekuõppe teemade käsitlemise juures on oluline suunata õpilasi rääkima enda kogemustest antud teemaga seonduvalt, julgustada neid küsima küsimusi ja avaldama oma mõtteid. Õpilaste suhtlusakte tuleb positiivselt toetada ning suunata neid üha enam elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitluste raames vestlustes osalema.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Elu- ja toimetulekuõppe aine raames õpivad õpilased tundma elus ja eluta looduse erinevusi. Õpilased õpivad hoolitsema taimede eest klassiruumis, kooliaias ja õppekäikude ning praktilise tööharjutuse

raames. Külastades talusid, loomafarme, loomaaeda, muuseume tutvuvad õpilased erinevate loomaliikidega. Praktiliste näidete abil saavad õpilased aru looduse hoidmise vajalikkusest, suhtuvad heatahtlikult loomadesse ja taimedesse ning käituvad suunamisel keskkonnateadlikult. Õpilased õpivad orienteeruma ajas. Õpilasi suunatakse märkama aja kulgu ning kasutama kalendrit ja kella enda igapäevategevuste planeerimisel.

Ettevõtlikkuspädevus

Elu- ja toimetulekuõppe aine erinevate teemade käsitlemine toimub elulistes olukordades praktiliselt tegutsedes. Õpilased tunnetavad jõukohases praktilises tegevuses osaledes eduelamust. Õpilaste huvidest ja elulistest vajadustest lähtuvad teemakäsitlused innustavad neid tegutsema ning suunavad ka iseseisvalt ümbritsevat keskkonda avastama ning seeläbi jätkuvalt omandatud oskusi ja teadmisi uutesse olukordadesse üle kandma ja õpitut kinnistama.

Digipädevus

Elu- ja toimetulekuõppe aine õppimisel kasutatakse õpilastele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Ohutuse teema raames käsitletakse õpilastele mõistetavalt turvalist tegutsemist infotehnoloogilises ruumis. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Elu- ja toimetulekuõppe aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides elu- ja toimetulekuõppe aine teemavaldkondades.

,

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

Jõukohase ja huvipakkuva mängulise ja elulis-praktilise tegevuse kaudu toetatakse õpilaste huvi kujunemist ümbritseva keskkonna esemete, nähtuste ja tegevuste vastu. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine ümbritsevasse keskkonda ja inimestesse. Tekib positiivne hoiak õppimisse ja kujunevad õpi- ja lihtsa töö tegemise oskused. Elu- ja toimetulekuõppe aine raames tutvutakse erinevate tegevusalade ja elukutsetega. Õppekäikudel tutvuvad õpilased erinevate jõukohaste ametitega, päevakeskustega, toetatud elamise võimalustega jms. Õpilasi suunatakse tajuma ja mõistma enda oskusi ning võimeid. Koostegevuses õpilasega toimub tema karjääri edasine planeerimine.

Keskkond ja jätkusuutlik areng

Teema käsitlemine toimub iga õpilase isiklikele kogemustele tuginedes. Praktilise tegevuse ja õppekäikude läbi kogevad õpilased elulistes olukordades vahetult loodust ja igapäevaelu nähtusi. Olulisel kohal on õuesõppetunnid. Õpilased tutvuvad elus ja eluta loodusega ning inimtekkelise keskkonnaga. Õpilastele mõistetavatest olukordadest lähtuvalt tutvustatakse loodushoiu ja keskkonna säästliku ning jätkusuutliku inimtegevuse põhimõtteid. Õpilased õpivad mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saavad praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Kesksel kohal on adekvaatse minapildi kujunemine. Õpilased õpivad teadvustama enda rolli perekonnas, klassi- ja koolikaaslaste hulgas ja laiemalt ühiskonnas. Erinevate elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitluste kaudu õpivad õpilased aru saama sõprussuhetest. Mängulises tegevuses omandavad õpilased oskused kaaslase kõrval ja kaaslasega koos tegutsemiseks ning esmased koostööoskused. Oluline on kaasata õpilasi nende elu,- mängu-, õpi- ja töökeskkonda puudutavatesse valikute tegemisse. Kesksel kohal elu- ja toimetulekuõppe aines on koostöö ja ühiste otsuste tegemise

kogemuse saamine näiteks suunatud paaristööd või rühmatööd tehes. Õppetöö osana osaletakse kogukonna üritustel, nt heakorratalgutel, kultuurisündmustel nii osalejate kui pealtvaatajatena jms.

Kultuuriline identiteet

Kultuuriline identiteet kujuneb õpilastel kodu, kooli ja laiemalt ühiskonna pidevas koostöös. Elu- ja toimetulekuõppe aines tutvuvad õpilased Eestimaa, eesti keele ja rahvuse ning kultuuripärandiga. Õpilased õpivad märkama ja aktsepteerima erinevast rahvusest ja rassist kaaslasi enda ümber. Õpilased tutvuvad lisaks enda kultuurikeskkonnale ka kaaslaste omaga ning õpivad huviga ja avatult suhtuma rahvuslikesse ja kultuurilistesse erinevustesse. Olulisel kohal õppetegevuses on osalemine erinevatel kultuurisündmustel nii osavõtjate kui külastajatena, kohtumised teiste kultuuride esindajatega nt spordivõistlustel, õppetööd toetavate projektide raames jms. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine uude ja erinevasse.

Teabekeskkond ja meediakasutus

Igapäevaste tegevuste kaudu ja õppekäikudel suunatakse õpilasi leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet. Õpilased õpivad igapäevategevustes, õpi- ja lihtsates tööülesannetes orienteerumisel ja nende sooritamisel kasutama keskkonnas olevat piltide, siltide, märksõnadena, skeemidena vms esitatud teavet. Õpilasi suunatakse mõtestatult kasutama vaba aja veetmise võimalusena erinevaid meediakanaleid: televisiooni, ajakirjandust jms. Ohutusega seonduvate teemade raames käsitletakse õpilaste kogemusväljaga ühtivaid ja arusaadavaid meediakasutusega seonduvaid ohte.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Kõikide elu- ja toimetulekuõppe aine teemavaldkondade käsitlemise raames saab õpetaja kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid digikeskkondi ja rakendusi. Õpilasi saab suunata mänguliste tegevuste ja õppimise kaudu kasutama arengule vastavaid jõukohaseid digivahendeid. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama nii õppetegevuses kui igapäevasel suhtlemisel. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele (vt AAC vahendite kasutamine).

Tervis ja ohutus

Elu- ja toimetulekuõppe aine teemade hulgas on olulisel kohal õpilaste mina sportimist kui vaba aja veetmise võimalust. Õpilasi suunatakse näitlike elulist sportimise võimalusi nii iseseisvalt kodus kui avalikel spordiväljakutel ning treeningute raames. Ohutuse teemat saab käsitleda läbivalt erinevate elu- ja toimetulekuõppe teemavaldkondade raames kujundades õpilastel teadmised ja oskused ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus

Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Õpilased õpivad tundma iseennast, enda tugevusi ja nõrkusi. Õpetaja jt täiskasvanute eeskujul kujuneb positiivne suhtumine iseendasse, kaaslastesse ja laiemalt ümbritsevasse keskkonda, sh looduskeskkonda. Erinevate elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitluste läbi omandavad õpilased aktsepteeritavad väärtushinnangud ning käitumismallid. Õppimine toimub elulistes olukordades, rollimängude, dramatiseeringute läbi. Õpilastega külastatakse teatrietendusi ja vaadatakse filme, mida hiljem koos analüüsitakse.

4. Elu- ja toimetulekuõppe aine lõiming teiste õppeainetega

Elu- ja toimetulekuõpe on toimetulekuõppes üldõpetuse teljeks. Üldõpetus muudab õppe- ja kasvatustegevuse elulähedasemaks ning toetab seoste kujunemist erinevate valdkondade vahel, toetades omandatud oskuste ja teadmiste ülekandmist igapäevasesse ellu.

Üldõpetuse puhul esitatakse õppematerjal erinevaid õppeaineid lõimides kompleksteemade kaupa (vt Toimetulekuõppe põhimõtted).

Lapse elust, huvidest ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika seob õppe- ja kasvatustegevuse tervikuks. Teiste ainete õpetamine on tihedalt seotud elu- ja toimetulekuõppe teemadega. Soovitav on

õpetus temaatiliselt planeerida ning siduda teiste õppeainete sisu elu- ja toimetulekuõppe õppetsükli teemaga. Temaatilise planeerimise puhul toimub õppetöö õppetsüklina teatud perioodi jooksul kindla teema raames. Eri valdkondadesse kuuluvaid teadmisi ja oskusi kujundatakse sama teemat käsitledes paralleelselt kõikides õppeainetes. Õpet traditsioonilise ainetunnina ei korraldata, vaid keskendutakse ainekavades märgitud tegevustele ja teemadele.
Õppetööd võib kavandada projektipõhise õppena (vt Tegevusele suunatud õpetus. Projektipõhine õpe).

Elu- ja toimetulekuõpe ja emakeel

Elu- ja toimetulekuõppe aine teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad teemakohaseid piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud õppetekste, otsivad suunamisel infot erinevatest allikatest: töölehed, arengule vastavad raamatud, internet vms.

Elu- ja toimetulekuõpe ja matemaatika

Elu- ja toimetulekuõppe ja matemaatika teemavaldkonnad on tihedalt omavahel lõimunud. Elu- ja toimetulekuõppe aines käsitletavad teemad toetavad õpilaste elulis-praktiliste oskuste omandamist igapäevastes olukordades ning on aluseks eluliste matemaatiliste oskuste kujunemisele. Elu- ja toimetulekuõppes käsitletavatest teemavaldkondadest tuleneb eluliste matemaatiliste jutukeste aines. Minapildi kujundamise raames areneb õpilaste ettekujutus oma kehast, mis on aluseks ruumisuhetest arusaamisele. Minapildi kujundamise raames saab algust teha lihtsate praktiliste mõõtmisülesannetega. Igapäevase mängu- ja õpitegevuse käigus õpivad õpilased rühmitama esemeid vastavalt nende funktsioonile ning sealt edasi vastavalt etteantud tunnustele. Aja teemade käsitlemine toimub lõimitult nii elu- ja toimetulekuõppe kui matemaatika õpetuse raames läbivalt terve kooliaja. Raha olemuse, otstarbe ja kasutamise põhimõtete selgitamine, samuti lihtsa eelarve kavandamise ja säästliku eluviisi põhimõtete omandamine toimub samuti lõimitult nii elu- ja toimetulekuõppe kui matemaatika aines.

Elu- ja toimetulekuõpe ja kunst ja käeline tegevus

Elu- ja toimetulekuõppe aines saadud kogemused ja omandatud teadmised kinnistatakse kunsti ja käelise tegevuse tööde abil. Näiteks aja kulgu ja aastaajalisi muutusi looduses saab kujutada temaatiliste kunstitööde abil. Minapildi kujunemist toetab õpilasest elusuuruses pildi joonistamine. Kella õppimisel saab kunsti ja käelise tegevuse tundides meisterdada kellamaketi jne.

Elu- ja toimetulekuõpe ja tööõpe

Elu- ja toimetulekuõppe ning tööõppe teemavaldkonnad on tihedalt lõimunud. Osaliselt on elu- ja toimetulekuõppes omandatavad kogemused, oskused ja teadmised aluseks tööõppes käsitletavatele teemadele. Teisalt käsitletakse elu- ja toimetulekuõppe aine ja tööõppe aine õpetamisel samaaegselt ühe valdkonna teemasid. Elu- ja toimetulekuõppe aines toimub õpilaste eneseteenindusoskuste ja esmaste tööharjumuste kujundamine, mis on aluseks tööõppe aines omandatavatele lihtsa töö oskustele. Elu- ja toimetulekuõppes omandatavad teadmised ametitest, kujutlus raha olemusest ja selle teenimisvõimalustest, teadmised kokkuhoiust ja säästmisest on aluseks tööõppes käsitletavatele sisseostude sooritamise ja eelarve planeerimisega seonduvatele tegevustele.

Elu- ja toimetulekuõpe ja kehaline kasvatus

Elu- ja toimetulekuõppe aines saavad õpilased teadmisi tervislikest eluviisidest, sh liikumisharjumuse olulisusest nii füüsilise kui vaimse tervise seisukohalt. Omandatud teadmisi saavad õpilased rakendada kehalise kasvatuse tundides. Kehalise kasvatuse tundides õpivad õpilased koostööoskusi. Erinevate liikumismängude mängimisel peavad õpilased toime tulema situatsioonidega, kus on oluline mõista enda ja kaaslaste emotsioone. Sõpruse ja emotsioonide teemasid käsitletakse elu- ja toimetulekuõppe raames. Kehalise kasvatuse raames saavad õpilased osaleda erinevatel liikumis- ja spordiüritustel, kus nad õpivad käituma vastavalt üldkehtivatele käitumisnormidele.

Elu- ja toimetulekuõpe ja muusika
Muusikaõpetus toetab elu- ja toimetulekuõppe teemade omandamist. Muusikatundides saavad õpilased kuulata või laulda temaatilisi laule, kuulata pillilugusid, anda muusika ja rütmi abil edasi enda emotsioone. Rahvalaulude kuulamine ja õppimine toetab Eesti kultuuripärandi tundmaõppimist. Erinevate rahvaste ja maade muusika, laulude ja pillidega tutvudes õpivad õpilased mõistma ja hindama erinevusi kultuurides ja kommetes. Kontsertide ja muusikaetenduste külastamisel õpivad õpilased käituma vastavalt üldkehtivatele käitumisnormidele.
Elu- ja toimetulekuõpe ja rütmika
Rütmikas saab muusika, rütmi ja liikumise läbi toetada elu- ja toimetulekuõppe teemade omandamist. Erinevate liikumismängude, tantsude jms abil kujuneb õpilastel minatunnetus ja enda kehataju, arenevad koostööoskused ja sõprussuhted. Rahvuslike liikumismängude ja rahvatantsude abil saab kujundada õpilastel arusaamist Eesti rahvuspärandist ning toetada aja kulgemise mõistmist läbi vana aja lugude.

5. Elu- ja toimetulekuõppe aine rõhuasetused

I arengutasemel

- Õpetuse põhitaotlus on õppimiseks vajalike baasoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil.
- Rõhuasetus on oma mina teadvustamisel.
- Õpilast ärgitatakse osalema praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus.
- Õpilane kohaneb uute inimestega enda ümber ja uue keskkonnaga. Tähelepanu pööratakse kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga.
- Oluline on eneseteeninduse alusoskuste õpetamine praktilises tegevuses. Tähelepanu pööratakse oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule.
- Tähelepanu pööratakse reeglite õpetamisele ja nende täitmisele koostegevuses.
- Toimub soovitud käitumismustri kujundamine positiivset käitumist tunnustades. Kujundatakse oskust märgata enda põhiemotsioone.
- Arendatakse ümbritseva keskkonna võimalikult adekvaatset tajumist, õpetatakse koostegevuses orienteeruma lähiümbruses.
- Õpetatakse koostegevuses loodushoidlikult ja keskkonnateadlikult käituma.
- Õpetatakse koostegevuses orienteeruma päevarütmis, kujundatakse oskust suunatult jälgida ja järgida pildilist päevakava.

II arengutasemel

- Õpetuse põhitaotlus on kujundada omandatud baasoskuste harjumuslik sooritamine tuttavas situatsioonis.
- Kujundatakse oskust käituda rühmas ja arvestada kaaslastega.
- Tähelepanu pööratakse õpilaste omavahelise suhtlemisoskuse kujunemisele, seda soodustatakse erinevate koostegevuste kaudu.
- Kujundatakse oskust sooritada eneseteenindustoiminguid enamasti iseseisvalt.
- Harjutatakse õigeid käitumisharjumusi meeldetuletamisel ja erinevates situatsioonides.
- Kujundatakse oskust märgata enda ja kaaslaste põhiemotsioone.
- Jätkatakse ümbritseva keskkonna võimalikult adekvaatse mõistmise arendamist, õpetatakse orienteeruma koolis ja kooli lähiümbruses.
- Õpilast suunatakse käituma loodushoidlikult ja keskkonnateadlikult.
- Õpilast õpetatakse orienteeruma nädalapäevades ja aastaaegades, kujundatakse oskust iseseisvalt jälgida ja järgida visuaalset päevakava.

III arengutasemel

- Õpetuse põhitaotlus on õpilaste võimalikult iseseisev toimetulek igapäevaelus, jõukohaste tööoskuste kujundamine.
- Kujundatakse suutlikkust käituda vastutustundliku kogukonna- ja ühiskonnaliikmena.
- Arendatakse oskust õpitud suhtlemisvahendeid kasutades teavet küsida, edastada ja kasutada.
- Kujundatakse oskus vastavalt võimetele tulla toime eneseteenindusoskuste ning igapäevaelus vajalike toimingutega.
- Arendatakse võimet teha parimaid valikuid kaaslasena/õpilasena ja ühiskonna liikmena üldtunnustatud käitumisreegleid järgides.
- Arendatakse õpilaste iseseisvust ning vastutustunnet oma asjade ja tegude suhtes ning võimet kontrollida oma põhiemotsioone.
- Kujundatakse oskust orienteeruda avalikus ruumis.
- Õpetatakse loodushoiu ja säästva eluviisi põhitõdesid ning loodust hoidvaid käitumisviise.
- Õpetatakse iseseisvalt kalendrit kasutama, ajaliselt enda tegevusi ja olulisi sündmusi planeerima.

Õppesisu

I arengutase

Igapäevaoskused
Riietumine, söömine, pesemine, lauakatmine ja koristamine, toimetulek WCs, raskuste puhul abi palumine. Suu pühkimine, nina nuuskamine, juuste kammimine verbaalsel suunamisel. Oskus küsida abi.

Käitumine. Hoiatus- ja teabemärgid
Käitumine erinevates situatsioonides (tund, vahetund jne); palun, tänan, tere, head aega. Õpilane tunneb viisakusreegleid ja oskab käituda vastavalt nendele. Reageerib instruktsioonile sobival viisil. Reageerib märkustele ja keelule aktsepteeritud viisil.
Käitumine erinevates situatsioonides (tund, vahetund, rühmatuba, arstikabinet jne).
Enda õige ja vale käitumise suunatud eristamine.
Ohuolukorras liikumine evakuatsioonijuhi järgi.
Isiklike asjade tundmine, eristamine kaaslaste asjadest.
Loomade eest hoolitsemine koostegevuses.
Esmased kokkupuuted hoiatus- ja teabemärkidega: tualetid, arst, politsei, apteek jms.
Koolis ühiskasutatavate ruumide leidmine teabemärkide alusel (tualett, tervishoiukabinet, aula, söökla, spordisaal jms).

Kool
Meie klass: selle sisustus, minu koht. Meie klassi õpilased: kaaslaste nimede kuulamine ja meeldejätmine, poisid/tüdrukud. Meie õpetajad/õpetajaabid: nime teadmine.
Erinevad ruumid: koolimajas/õpilaskodus, nende äratundmine, otstarve. Käitumine: tunnis, vahetunnis, rühmatubades, tervishoiukabinetis jne.
Kooli kodukord.

Koolitarbed
Minu asjad, nende kasutamine, korrashoid ja koht. Kaaslaste asjade võtmisel loa küsimine. Õpilane kasutab tuttavat eset ja õppevahendit vastavalt sellele otstarbele. Õpilane tunneb ära endale kuuluvaid esemeid, teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta.
Klassiruumi ja koolitarvete korrashoid.
Spordiriiete ja jalatsite korrashoid suunamisel.
Õpetaja juhendamisel õppetöös nutiseadmete ja arvuti kasutamine. Arvuti klaviatuuril trükkimine. Arvuti/nutiseadme sisse- ja välja lülitamine. Robootika alused ja haridusrobotite hooliv kasutamine.

Minapilt

Mina ja tema: erinevad kehaosad, milleks meil neid vaja on. Enda äratundmine fotolt. Enda sugu: tüdruk, poiss. Õpilane jälgib ennast peeglist, osutab enda peale, reageerib enda nimele. MINA osaleja praktilises tegevuses Oma nime äratundmine ja sellele reageerimine. Enda nime ütlemine/viiplemine / märgi näitamine vms. Näidise alusel oma nime moodustamine välja lõigatud tähtedest. Kaaslaste ja õpetajate nimede tundmine, oma nime teistelt eristamine. Lähisugulaste nimede teadmine. Fotolt enda, kaaslaste, lähisugulaste äratundmine.
Sügis Sügise tunnused, erinevad värvid looduses (puud), loodusnähtuste kirjeldamine 1- 2 sõnaliste lausetega (päike paistab, sajab vihma/lund, puhub tuul, linnud lendavad lõunamaale jne), sügistööd, aed sügisel, sügislinnud. Riietus. Muutused looduses. Sügisannid: meisterdamine, maitsmine. Seened (mürgised ja söödavad) Tutvumine sügiseste tähtpäevadega: isadepäev, mardi- ja kadripäev.
Puuviljad Õun, pirn, ploom, kirss. Tundmine mitme meele kaudu: maitsmine, haistmine, kompimine, vaatlemine. Nimetatud puuviljade kuju, värvus. Nende äratundmine ehedalt ja pildilt.
Aedviljad Porgand, kaalikas, peet, kurk, tomat, kapsas, sibul, kartul. Tunnetamine mitme meele kaudu: maitsmine, haistmine, kompimine, vaatlemine. Nimetatud viljade kuju, värvus. Nende äratundmine ehedalt ja pildilt.
Loomad Koduloomad: äratundmine, ka piltidelt; mis häält keegi teeb, mida keegi sööb. Metsloomad: äratundmine, ka piltidelt, metsloomade algeline kirjeldamine (karu on pruun/suur, siilil on okkad, jänesel on pikad kõrvad jne), loomade erinevad käitumis- ja liikumisviisid, liikumise matkimine, jäljendamine.
Liiklus Erinevad sõidukid meie teedel, käitumine ühistranspordis, ohutu liiklemine lähemas ümbruses, käitumine häire korral, õpetaja/ täiskasvanu korralduste järgimine. Mõiste *tohib/ ei tohi*.
Perekond. Vana aja lood Perekonnaliikmed: ema, isa, vanaema, vanaisa, õde/vend, onu, tädi nimed, tööd kodus. Minu kodu, kodumaja, ruumid ja asjad kodus. Pere lemmikloomad. Pereliikmetest hoolimine ja mõiste armastus. Peretraditsioonid. Enda, lähisugulaste ja kaaslaste sünnipäevade tähistamine. Õnnitluskaardi ja/ või kingituse meisterdamine. Perekonna lugu: vanemad, vanavanemad. Vanemate ja vanavanemate lood lapsepõlvest. Perekonna tähtpäevad ja nende tähistamine. Vana aja toa- ja õuemängud, vanaaegsed mänguasjad. Eesti rahvapärimus. Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine koostegevuses.
Emotsioonid Rõõm, kurbus, viha, tõsine, solvunud, hirm. Põhiemotsioonide märkamine ja nendele reageerimine. Põhiemotsioonide õppimine ja nende ära tundmine. Sõprus. Klassi- ja koolikaaslased, nendega koos õppekäikudel, kooli üritustel viibimine. Suunatud sõprussuhete loomine.
Ametid Õpetajad ja teised koolitöötajad (direktor, õppealajuhataja, sekretär, raamatukoguhoidja, õpetajaabid, kasvatajad, koristaja, kokk, tervishoiutöötaja, majandusjuhataja, remondimees, majahoidja, valvur). Põhiametid: arst, hambaarst, politseinik, päästja, müüja, juuksur, autojuht.

Tutvumine elukutsetega, millega õpilane igapäevaselt kokku puutub: õpetaja, koristaja, bussijuht, arst, müüja jms. Nende töökohad, peamised tööülesanded. Vastavasisulised rollimängud ja õppemängud (lotod, memoriin, pusled jms).
Koristaja tööülesanded koolis. Koristaja töö matkimine klassis mängulises tegevuses ja elulises situatsioonis.
Juhendamisel erinevate tuttavate töövahendite kasutamine.
Koostegevuses mööbli paigutamine klassiruumis sobivale kohale.
Lühiajaline keskendumine tööprotsessile, koostegevuses töö lõpuleviimine (nt lapiga tolmu pühkimine).
Koostegevuses eeskuju järgi hügieeni- ja ohutusnõuete järgimine.
Lihtsate piltskeemide suunatud lugemine ja koostegevuses järgimine. Koostegevuses lihtsa töö kavandamine esemete ja/või pildimaterjali abil (nt igapäevaelu esemed, fotod, PECS pildid, piktogrammid vms).
Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.

Raha

Teadmine raha olemasolust. Sularaha (paberraha, mündid) ja pangakaart.
Raha otstarbe mõistmine.
Mängulistes tegevustes sisseostude sooritamine, poeteemalised nuku- ja rollimängud, mänguraha kasutamine.
Mänguraha ja pärisraha. Mündid ja paberraha.

Vaba aeg. Erinevad vaba aja veetmise võimalused

Mänguasjad: nimetus, mida nendega tehakse, mänguõpetus (mängud toas/õues). Erinevad vaba aja veetmise võimalused: raamatud, TV, IKT (sülearvuti, tahvelarvuti, telefon), muusika kuulamine, jalutuskäigud, lauamängud, ühismängud, liikusmängud, didaktilised mängud, päevaplaan jne.
Individuaalne mäng rühmas. Suunatud mängimine koos kaaslasega. Mänguasjade valimine, teisega jagamine ja paigutamine oma kohale.
Pildiraamatute vaatamine/lugemine, jalutuskäigud, lühimatkad, mängud toas ja õues jne.
Osalemine klassi/kooli üritustel. Erinevad sõiduvahendid.
Päevaplaani järgimine koostegevuses.
Igapäevase õppetegevuse osana koostegevuses liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine. Mänguväljakute külastamine.
Liikumispausid koolipäeva osana. Vahetundides, sh õuevahetundides läbiviidavates liikumistegevustes koostegevuses osalemine.
Sport kui harrastus. Liikumisringides koostegevuses osalemine.

Tähtpäevad

Isadepäev, mardipäev, kadripäev, jõulud (jõuluvärvid, kaunistused, jõulusalmide ja -laulude päheõppimine, jõulupidu.) Uusaasta, vastlapäev, sõbrapäev, EV aastapäev, lihavõtted, jüripäev, emadepäev, isadepäev (nende tähtpäevade tutvustamisel/tähistamisel osalemine).

Aeg. Kalender. Kell

Piltpäevaplaan. Päeva erinevate osade tundmaõppimine. Öö ja päev. Ööpäevategevused. Nädalapäevad. Käesolev aastaaeg, kalender, kell, loodusvaatlused, ilmavaatlustabeli täitmine abiga.
Isiklik piltpäevaplaan. Päevaplaani järgimine koostegevuses.
Tund ja vahetund: töö- ja puhkeaeg.
Kooli/tööpäevad, puhkepäevad. Nädalapäevade nimetused, äratundmine.
Teadmine kalendri olemasolust ning otstarbest.
Nädalapäevade nimetused. PECS piltide, piktogrammide vm pildilise materjalina esitatu äratundmine, seostamine vastavate värvide ja tähtedega.
Aastaajad. Aastaaegade nimetused ja järgnevus.
Koostegevuses klassis kalendri täitmine (nädala- ja kuupäev, ilm).

Teadmine kella olemasolust ning otstarbest. Kiire ja aeglane.
Aja kulu mõõtmine erinevate vahenditega: liivakell, taimerid vms.

Talv

Talvised loodusnähtused (külm, lumi, jää), loodusvaatlused. Linnud ja loomad talvel. Talveriietus. Talispordivahendid ja tegevused talvel (nimetus, äratundmine ja otstarve). Jõulud.
Talveriietus, oma riiete äratundmine.
Tutvumine talviste tähtpäevadega: jõulud, vastlapäev.
Aastavahetus. Jõuluvana ja päkapikud, kingitused. Koolis jõulupidu.
Talve eri meeltega tajutavad tunnused, talvised loodusnähtused (lumi, jää).
Tegevused talvel: kelgutamine, lumememme ehitamine. Talispordivahendid, nende äratundmine ja kasutamine.

Kevad

Läheneva kevade tunnused, loodusvaatlused looduses. Lume sulamine, esimeste rändlindude saabumine (kuldnokk), pajuoksad kevadel, esimesed kevadlilled (sinilill, lumikelluke), ohud kevadel, kevadtööd aias. Kevadine riietus, kevadpühad, emadepäev. Lihavõttepühad. Munade värvimine.

Tervislik toit ja liikumine

Liikumismängud, jalutuskäigud, matkad. Maitseb erinevaid toite, eristab tervislikku toitu ebatervislikkust. Osaleb füüsilistes tegevustes vastavalt oma võimetele. Õpilane eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti.
Ilma ja tegevusega sobiva riietuse, jalanõude koostegevuses valimine ja kandmine.
Märku andmine, kui riietus ja jalanõud on väikesed/suured, mugavad/ebamugavad, märjad, määrdunud jms.
Tervisliku ja mõõduka toidukogusega harjutamine. Toiduvaliku laiendamine.
Ärkveloleku ja une režiimi kujundamine ja hoidmine.
Liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine.

Kodu, kodukoht

Teab oma elukoha nimetust**.** Linn ja maa. Tallinn on Eesti pealinn. Riigi asukoht mere ääres, Tallinna linnaosad. Eramaja, ridaelamu, kortermaja, suvila.
Kodumaja äratundmine õues liikudes ja fotodelt.
Elamine ja ehitised linnas ja maal. Ruumid korteris/majas. Ruumide kasutamise eesmärgid, sisustamine. Mööbel, mööbliesemete nimetused passiivses ja aktiivses sõnavaras.

Suvi

Loodusvaatlused, suve ja talve piltide võrdlemine. Suvelõbud: ujumine, rattasõit, keks, kiikumine, reisimine; suvine riietus. Suveannid (aia- ja metsaannid)
Suvised tähtpäevad: jaanipäev.

Elus ja eluta loodus

Esmane kokkupuude mõistega elus/ eluta loodus: taimed, kivid. Elusloodus on see mis sööb/joob ja hingab.
Esmane kokkupuude mõistetega *elus/eluta*.
Esmased teadmised prügi sorteerimisest ja selle vajadusest.
Prügi viskamine prügikasti. Koostegevuses prügi sorteerimine: paber/papp, biojäätmed.
Elusloodus.
Taimed.
Lilled. Vaatlemine suunatult sügisel, talvel, kevadel, suvel. Õpitud lillede äratundmine kasvukohas, ruumide kaunistustes, pildil, lillede kujutamine kunsti ja käelise tegevuse töödes. Lillede kasvatamine klassis. Lillede hooldamine koostegevuses (kastmine, tolmu pühkimine).
Puude suunatud vaatlemine sügisel, talvel, kevadel, suvel.
Viljapuude liigid: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, ploomipuu.

Puuviljade maitse, lõhn, kuju, värvus. Õpitud puuviljade äratundmine, sh fotolt ja pildilt.
Aedviljade maitse, lõhn, kuju, värvus. Õpitud aedviljade äratundmine, sh fotolt ja pildilt.
Loomad
Koduloomad ja metsloomad. Kodukoha loomad ja linnud. Õpitud loomade ja lindude äratundmine, sh, fotolt, pildilt. Loomade/lindude häälte äratundmine, matkimine.
Loomade/lindude liikumisviisid, liikumisviiside äratundmine, liikumise matkimine.
Mängud vee ja liivaga. Soe vesi, külm vesi, jää, lumi. Savist voolimine.
Õhupalli täispuhumine ja õhu väljalaskmine. Valgus ja pimedus. Varjuteater.

Eestimaa
Eesti - minu kodumaa. Tallinn - Eesti pealinn. Esmane tutvumine Eesti kaardiga. Lipp, vapp ja hümn. Eesti sümbolid: rukkilill, tamm, pääsuke.
Eesti kirjanike luuletuste kuulamine.
Eesti muinasjutud, nende kuulamine. Lihtsate dramatiseeringute jälgimine.
Pinnavormid.
Künkast üles ja alla ronimine. Kelgutamine.
Ilmakaared. Esmane tutvumine mõistetega *põhi ja lõuna*: lõunamaa, põhjamaa.
Lõuna- ja põhjamaal tehtud fotode vaatamine.
Plaan, maakaart, gloobus.
Mängud reaalsete esemete vähendatud kujutistega: nukud, mudelautod, nukumajad jms.
Ühistööna koolimaja, kooliõue, klassiruumi maketi meisterdamine erinevatest vahenditest (klotsid, karbid, pulgad jms).
Pallimängud
Eesti kaardi ühisvaatlemine ja värvi alusel võrdlemine. Mida ja kuidas märgitakse kaardil: linnad, jõed, metsad, mäed jne.
Jõgede, majade, puude jms voolimine.

Vesi
Soe ja külm vesi. Mõiste joogivesi. Mängud veega.
Õhk
Õhupalli täispuhumine ja õhu väljalaskmine, küünla puhumine.

Aastaajad
Ühised loodusvaatlused erinevatel aastaaegadel. Piktogrammide ja fotodelt ära tundmine.
Ühised suunatud loodusvaatlused. Ilmavaatlustabeli täitmine õpetaja abiga.

Toataimed
Toataimede vaatlemine ja kujutamine pildil. Hoolitsemine, kastmine, muld, istutamine.

Inimese organism
Erinevad kehaosad ja nende põhifunktsioon.

Hoiatus- ja teabemärgid
Esmased kokkupuuted hoiatus- ja teabemärkidega: tualetid, arst ja politsei. Liiklusmärgid, koolis olevad sildid, erinevad piktogrammid, sotsiaalsed lood. Märkab suunamisel ohtu, lähtub tegutsemisel hinnangust tohib / ei tohi.
Adekvaatne käitumine häire korral.
Õpetaja/täiskasvanu korralduste järgimine hädaolukorras.

Mets
Okas- ja lehtpuud, põõsad. Puude erinevused. Lehtpuude muutumine aastaaegade jooksul.

Õpitulemused I arengutaseme lõpuks:

Õpilane:

- valdab igapäevaoskusi abiga;
- tunneb ära endale kuuluvad esemed, teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;

- märkab suunamisel enda põhiemotsioone;
- määratleb end kui oma pere liiget ja õpilast;
- teab enda ja lähedaste nimesid;
- teab enda elukohta;
- tunneb kõiki kehaosi, näitab neid suulise korralduse põhjal nii endal kui ka kaaslasel;
- teab enda sugu (poiss, tüdruk);
- tunneb pildilt õpitud mets- ja koduloomi;
- tunneb pildilt ja reaalsuses
- õpitud puu- ning aedvilju;
- oskab nimetada nädalapäeva,
- käesolevat aastaaega;
- eristab tundi ja vaba aega;
- teab oma elukohta;
- osaleb eakohastel ühisüritustel, järgib päevaplaani;
- osaleb õppekaikudel.
- märkab suunamisel enda põhiemotsioone;
- teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;
- sooritab suunamisel lihtsamaid töövõtteid;
- oskab tuttava eseme ja õppevahendiga tegutseda vastavalt selle funktsioonile
- teab enda sugu;
- korrastab abiga oma välimust;
- märkab suunamisel ohtu, lähtub tegutsemisel hinnangust tohib - ei tohi;
- teab ja kasutab meeldetuletamisel õpitud viisakusväljendeid.
- teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;
- osaleb suunamisel ühisüritustel ja -mängus;
- on kaasatud eakohaste ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse;
- kasutab suunatult digivahendeid mängulistes tegevustes
- eristab päeva ja ööd, töö- ja puhkepäevi; eristab õppetundi ja vahetundi;
- jälgib ja järgib suunamisel piltpäevakava;
- eristab päeva ja ööd, töö- ja puhkepäevi;
- eristab õppetundi ja vahetundi;
- nimetab suunamisel käesolevat aastaaega;
- osaleb suunamisel loodusvaatlustes;
- märkab aastaaegade tajutavaid tunnuseid, riietub abiga vastavalt aastaajale;
- on osalenud rahvakalendri tähtpäevade tähistamise;
- tunneb õpitud mets- ja koduloomi, aed- ja puuvilju, taimi;
- teab kodu- ja metsloomade häälitsusi ja liikumisviise.
- osaleb suunamisel loodusvaatlustes;
- eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti.
- liigub koos täiskasvanuga tuttaval marsruudil
- orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui kodus;
- lähtub tegutsemisel hinnangust tohib / ei tohi
- märkab suunamisel ohtu;
- täidab meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid, sh liikluses.

Õppesisu
II arengutase

Söömine Lauakatmine, valikute tegemine, lauakombed, võileibade valmistamine. Toitumine väljaspool kooli. Isiklik hügieen. Igapäevaoskuste harjutamine/ süvendamine. Abi küsimine. Toimetulek ujulas. Toidu mürgistused ja mürgistuste ennetamine. Toiduliigid: piima-, lihatooted.
Eneseteenindusoskused ja käitumine Koolis ja väljaspool kooli. Kooli kodukord. Enda ja kaaslase õige ja vale käitumise eristamine. Jagamisvalmidus ja teiste austamine. Iseseisev toimetulek peamiste igapäevaste eneseteenindus- ja hügieenitoimingutega. Lihtsamates situatsioonides oskus aidata teisi, nt garderoobis, sööklas. Kinniste sulgemine: lukupeaga lukk, trukid, nööbid, sõlme sidumine. Isikliku hügieeni jälgimine. Raskuste puhul abi palumine. Toimetulek ja aktsepteeriv käitumine ujulas, (pere)arsti külastamisel, poes, ühistranspordis jm. Ühiskasutatava tualeti kasutamine.
Kool Suvise koolivaheaja meenutamine. Õppetarbed, õppetarvete korrashoid. Kooliruumid, erinevad õppeained. Õpetaja instruktsioonide täitmine. Õpetajate ja kaaslaste nimed, nimepidi kutsumine, nimepildi äratundmine. Klassikaaslaste nimesildid fotoga/ õpilasega seostamine. Kooli nimetus, koolihoone äratundmine, kooli sümboolika. Kaaslaste vanused, sünnipäevad. Erinevate kooliruumide otstarve. Erinevad õppeained. Iseseisev liikumine ühest ruumist teise. Orienteerumine koolihoovis ja kooli lähiümbruses.
Koolitarbed Hoiab korras oma koolitarbed. Teeb vahet oma/võõras asjadel. Oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt funktsioonile. Koolitarvete kasutamine. Õpetajate ja kaaslaste nimed, nimepidi kutsumine, nimepildi äratundmine. Klassikaaslaste nimesildid fotoga/õpilasega seostamine. Kooli nimetus, koolihoone äratundmine, kooli sümboolika. Kaaslaste vanused, sünnipäevad. Erinevate kooliruumide otstarve. Erinevad õppeained. Iseseisev liikumine ühest ruumist teise. Orienteerumine koolihoovis ja kooli lähiümbruses.
Mina Poisi ja tüdruku erinevused. Keha (suguelundid, nende katmise olulisus, häbi tunne). Laps, nooruk, täiskasvanud nende erinevused. Enda eest hoolitsemine ja teismelisus. Oma keha tundmine. Soo erinevused ja vastav käitumine (pere näitel) Enda vanuse teadmine. Olulised dokumendid ja nende kasutamine. Dokumentidele kirjutatud informatsioon. Abiga õpilaspileti, ühistranspordikaardi kasutamine.
Sügis Sügise tunnuste ühisvaatlus. Ilma kirjeldamine. Sügis aias. Marjad: aedmaasikas, aedvaarikas, mustsõstar, punane sõstar, karusmari. Lõunamaa puuviljad: banaan, apelsin, mandariin, sidrun, viinamari. Sügis metsas. Lehtpuud ja põõsad metsas. Marjad. Seened: riisikad, kukeseen, pilvik, puravik. Mürgised seened: punane ja valge kärbseseen. Sügisesed tähtpäevad: õpetajate päev, mardipäev, isadepäev, kadripäev. Kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.
Puuviljad. Kasvatamine (seeme, taim, vili).

Aedviljad.
Kasvatamine (seeme, taim, vili).

Loomad
Kodu- ja metsloomad. Koduloomade kasulikkus inimestele. Lemmikloomad, nende eest hoolitsemine. Sarnasusi ja erinevusi loomadel. Loomade kaitse. Kodutud loomad ja varjupaigad.

Liiklus
Ohutu liikumine tuttaval tänaval/teel. Kergliiklustee. Reeglid jalgrattaga sõitmisel. Liiklemine pimedal ajal, helkuri kasutamine. Ohutu käitumine erinevatel ilma tingimustel (libedal teel, veekogude lähedal, liikumine loomadega, lumetormidel, kuumal ilmal).
Tee kodust koolini ja koolist koju.
Ühissõidukid: sõidukisse sisenemine (kaardi valideerimine, pileti eest maksmine, nupu vajutamine uste avamiseks) ja väljumine.
Peamised liiklusmärgid: bussipeatus, kõnnitee, jalgrattatee, käigu-keeld, ülekäigurada, parkla, käigutunnel, esmaabi.

Perekond. Vana aja lood
Perekonnaliikmed: ema, isa, õde/vend, vanaema, vanaisa. Nende nimed, ametid.
Peretraditsioonid: sünnipäevad, tähtpäevad koos perega. Vanuse nimetamise oskus ja kodune aadress.
Lähisugulaste tundmine (onu, tädi jne).
Erinevas vanuses inimesed, üksteise abistamine.
Peretraditsioonid. Perega ühisüritustel osalemine (isade-, emadepäev, jõulud koolis jms).
Tähtpäevade puhul õnnitlemine. Õnnitluste vastuvõtmine.
Poest õnnitluskaardi ja/ või kingituse valimine.
Perekonna lugu: lihtne sugupuu.
Eesti rahvapärimus. Eesti talurahva tööd ja tegemised. Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine. Rahvariided. EV sümboolika. Eesti hümn, lipp ja vapp. Vanad mängud ja meelelahutused.
Aeg maal enne inimasustust: dinosaurused.

Emotsioonid
Põhitundmuste (rõõm, kurbus, tõsidus, viha, hirm) äratundmine enda/ kaaslaste juures, piltidel, muusikas. Oma emotsioonide väljendamise õpetamine (tahan-ei taha, meeldib-ei meeldi, pean- ei pea)
Sõprus.
Mõistmine, et erinevate inimestega (pereliikmed, sõbrad, tuttavad, võõrad) peab käituma erinevalt. Sõprussuhted ja nende hoidmine.
Kaaslase abivajaduse suunatud märkamine, abistamine.

Ametid
Erinevad ametid koolis ja väljaspool kooli. Ameti riietus. Ameti, tegevuse ja eseme sobivus.
Tuttavad elukutsed: müüja, õpetaja, koristaja, kokk, bussijuht, arst, medõde, ehitaja, müüja jms. Nende töökoha, töövahendite ja tööülesannetega tutvumine.
Ema/isa töökoht ja amet.
Erinevad tööd ja ametid, mis mulle meeldivad/ei meeldi; mida on vaja teha. Vastutus.
Korrapidaja tööülesannete jaotamine ja täitmine. Jõukohased tööd koolis: korrapidamine koolis ja klassis, koolihoovis sügisel ja kevadel lehtede riisumine, talvel lume koristamine jms.
Meeldetuletamisel tuttavate koristustööde iseseisev sooritamine. Tolmu pühkimine. Põranda pühkimine. Põranda pesemine mopiga. Tahvli, laudade ja uste pesemine. Tuttavate koristusvahendite kasutamine ruumide koristamisel.
Toataimede eest hoolitsemine. Lillede kastmine meeldetuletamisel.
Verbaalsel suunamisel mööbli paigutamine klassiruumis õigele kohale (nt peale koristamist/klassipidu vms).

Lühiajalise töö või õpilasele antud tööosa täitmine ja lõpuni viimine.
Verbaalsel suunamisel pildimaterjali ja/või sõnakaartide abil lihtsa töö tegevusplaani/ tegevuste jada koostamine.
Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.

Raha. Taskuraha. Poeskäik.
Turul käimine. Käitumisreeglid poes.
Raha päritolu: palk, taskuraha, kingitud raha, annetus, taara tagastamine jms.
Müntide ja paberraha välimus ja väärtus.
Poes ostu sooritamine koostegevuses. Tutvumine iseteeninduskassadega.
Poes kingituste valik sõbrale sünnipäevaks, jõuludeks. Kingituste pakkimine.
Reklaamlehtedega tutvumine.

Vaba aja sisustamine
Mänguõpetus. Erinevad lauamängud, arvutimängud, seltskondlikud mängud, rollimängud.
Mängureeglid. Võit ja kaotus.
Huviringid.
Erinevad vaba aja veetmise võimalused.
Mängud (lauamängud, rollimängud, liikumismängud jms), raamatud, TV, muusika kuulamine, matkad, sport, teater, kino jne.
Sünnipäevade pidamine, sõprade küllakutsumine. Esinemine kooli üritustel.
Peo planeerimine ja organiseerimine täiskasvanu abiga. Osalemine erinevates huvialaringides.
Ühistranspordi kasutamine üritustele, ekskursioonile jms sõitmiseks.
Päevaplaani järgimine suunamisel.
Igapäevase õppetegevuse osana suunamisel liikumis- ja sportmängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine.
Liikumispausid koolipäeva osana. Vahetundides, sh õuevahetundides läbiviidavates liikumistegevustes osalemine.
Sport kui harrastus. Liikumis- ja spordiringides suunatud osalemine. Mänguväljakute, terviseradade, ujula kasutamine suunatult vastavalt kehtestatud reeglitele.
Visuaalsete juhiste mõistmine, nt spordiväljakute kasutamise reeglid, trenažööride kasutamise kirjeldus jms. Võimete piires reeglite sõnastamine.

Tähtpäevad
Sügisesed tähtpäevad
Õpetajate päev, hingedepäev, isadepäev, mardipäev, kadripäev.
Talvised tähtpäevad
Jõulud, uusaasta, vastlapäev.
Kevadised tähtpäevad
Munapühad, kevadpüha, emadepäev.

Aeg
Aastaajad, kuud. Nädalapäevade nimetus ja järgnevus. Tööpäev, puhkepäev, riiklikud tähtpäevad. Koolivaheajad, sünnipäev, kell, täistunnid. Ööpäeva osad: päev ja öö. Päeva osad: hommik, lõuna, õhtu. Päike ja kuu.
Kooli/tööpäevad, puhkepäevad, riiklikud pühad. Koolivaheajad. Nädalapäevade nimetuste mõistmine ja aktiivne kasutamine.

Talv
Talve tunnused. Talvised sademed: lumi, lörts. Päeva pikkus talvel. Kodu- ja metsloomad talvel. Elu- ja toitumise võrdlemine õpetaja abiga. Riietus talvel. Mõistatused (arva ära).
Talisport
Talispordialad. Ohutusnõuded sportimisel. Suusatamine, lumesõda mängimine, uisutamine, kelgutamine, lumeingli tegemine.

Tutvumine termomeetriga. Sooja- ja külmakraadid. Riietuse valik vastavalt ilmale, termomeetrinäidule.
Tegevused talvel: kelgutamine, suusatamine, uisutamine, lumememme ja lumekindluse ehitamine.
Ohutus talvel.
Talvised tähtpäevad: jõulud, vastlapäev, sõbrapäev, Eesti Vabariigi aastapäev. Kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.

Kevad
Kevade tunnused. Kevadlilled: aia- ja metslilled. Taime osad: juur, vars, leht, õis. Sibullilled. Taime areng seemnest. Katse seemnetega: eelidandamine, külv. Kevadel õisevad puud ja põõsad: näsiniin, toomingas, sirel, õunapuu. Aiatööd.
Kevade eri meeltega tajutavad tunnused, muutuste jälgimine looduses. Võrdlemine teiste aastaaegadega.
Kevadised tähtpäevad: kevadpühad, emadepäev. Kombed, tähistamiste ettevalmistamisel osalemine, esinemine.

Tervislikud eluviisid ja sport
Toitumine, liikumise vajalikkus. Puhkuse tähtsus, kahjulikud harjumised. Haiguste ennetamine (maskide kandmine, nina ja kurgu loputamine)
Sport
Mänguväljakute, terviseradade, ujula kasutamine.
Rõivastuse ja jalatsite suunatud valik vastavalt ilmale ja tegevusele.
Tervislike eluviiside suunatud järgimine ja kahjulikest harjumustest hoidumine.
Puhkepauside suunatud pidamine nutiseadmete kasutamisel.
Toidupüramiidi järgi söömisharjumuste jälgimine.
Tervisliku toidutaldriku koostamine näidise alusel.
Töö/ liikumise ja puhkuse vaheldumine.
Päevarežiimi vajadus ja selle hoidmine.
Liikumispauside sooritamine näidise või piltliku instruktsiooni näitel - sirutuspausid, harjutused silmade jaoks jms.

Kodu
Korteri/maja erinevad ruumid/hooned. Korrused majas. Kodused tähtpäevad. Kodu linnas ja maal.
Kodune aadress. Oma tuba, selle sisustamine/kujundamine.

Suvi
Suve tunnused. Suve ilm, ilmastiku nähtused suvel. Suvine loodus.
Suvelõbud. Ujumine, kalastamine, jalgratta sõit, õuemängud jne. Pikniku korraldamine.
Suvine rahvakalendri tähtpäev: jaanipäev.
Suve eri meeltega tajutavad tunnused. Ilmastikunähtused suvel (sademed, vikerkaar, äike). Riietumine suvel.
Tegevused suvel: päevitamine, ujumine, kalastamine, sõitmine jalgratta ja rulaga, õuemängud jne. Ohutus suvel (päevituskreemi kasutamine, vee joomine, ülekuumenemise vältimine). Putukate eest kaitsmine (sääsed, puugid).

Elus ja eluta loodus
Elusolendid: inimene, loomad, taimed. Elusolendute ühised tunnused. Hingamine, söömine, paljunemine.
Muutused elusloodus es. Eluta looduse osad: vesi, õhk, kivimid, muld. Loodusnähtused.
Elusolendid: inimene, loomad, linnud, putukad, taimed. Elusolendite ühised tunnused.
Looduslikud eluta looduse osad (vesi, õhk, maavarad, päike, kuu) ja inimeste poolt valmistatud asjad.
Keskkonnakaitse.

Esmased teadmised keskkonnakaitsest. Vee- ja elektri kokkuhoid: tule kustutamine, käte seebitamisel/ hammaste pesemisel kraani sulgemine, tualetis sobiva veekoguse laskmine, kätekuivatuspaberi, WC-paberi säästlik kasutamine jms.
Prügi sorteerimine: paber/papp, biojäätmed, klaas, patareid.
Taaskasutuse põhimõtted. Paberi taaskasutus joonistamiseks, meisterdamiseks. Riiete jm esemete sorteerimine põhimõttel: taaskasutamiseks kõlblikud - tuleb ära visata. Koduloomade väljaheidete koristamine õues.
Taimed
Söödavad ja mürgised taimed.
Taime osad: juur, vars, lehed, õied, seemned, viljad.
Taimede areng seemnest. Taimele eluks vajalikud tingimused: vesi, valgus, soojus, toitained.
Üheaastased taimed. Lilled. Toa-, aia - ja põllulilled. Lillede kasvatamine.
Okas-ja lehtpuude enamlevinud liigid, erinevused ja sarnasused. Puud erinevatel aastaaegadel.
Puu- ja aedviljade kasvatamine (seeme, taim, vili). Puu- ja aedviljade säilitamine, hoidistamine. Marjad. Söödavad ja mürgised marjad. Marjade säilitamine (külmutamine, kuivatamine). Hoidised.
Seened. Söödavad ja mürgised seened. Seente säilitamine.
Enamlevinud ravimtaimed: korjamine ja kasutamine.
Loomad. Kodu- ja metsloomad, linnud
Loomariigi mitmekesisus. Loomade/lindude välisehitus. Putukate, kahepaiksete, kalade, roomajate iseloomulikud tunnused, eristamine loomadest, lindudest.
Erinevad elupaigad: mets, põld, soo, veekogud. Loomaaed, loomapargid, farm, talu.
Paiga- ja rändlinnud.
Kodu-/lemmikloomade ja lindude eest hoolitsemine. Loomade kasulikkus inimesele. Loomade kaitse. Toitumine, poegimine. Noorloomad.
Metsloomade elu erinevatel aastaaegadel. Käitumisreeglid mesitaru, sipelgapesa, linnupesa leidmisel.
Eluta loodus.
Vesi. Vee tähtsus inimese elus. Vee säästlik kasutamine. Vee olekud. Kodukoha veekogud. Õhk. Õhu puhtus. Õhu puhtuse tagamine ruumides. Termomeeter. Tutvumine erinevate termomeetrite ja nende funktsioonidega. 0-kraad/-punkt, sooja ja külma temperatuuri leidmine termomeetrilt (seoste loomine: punane värv on soe ja sinine külm). Muld. Muld taimede kasvukeskkonna ja loomade elupaigana. Valgusõpetus. Pime ja valge aeg. Päike, kuu, tähed.

Eestimaa

Kodukoht Eesti kaardil. Eesti hümn, lipp ja vapp. Rahvuslind ja pealinn. Eesti president. Esmane tutvumine maakaardiga. Lihtsamate eestikeelsete instruktsioonide täitmine (oota, istu, tule siia, võtta)Kodukoha lähem tundmaõppimine. Elu linnas ja maal. Kodune aadress. Tänav/maantee. Eramaja/kortermaja. Materjalid, millest maja on ehitatud. Kodukoht Eesti kaardil. Linnad, järved, jõed kodukoha vahetus ümbruses. Tutvumine digitaalse kaardiga. Google Mapsi abil kodukoha vaatamine. EV sümboolika. Eesti hümn, lipp ja vapp. Eesti rahvuslind, -lill. Pealinn. Rahvariided. Eesti president. Ilmakaared. Koostöös õpetajaga põhja-lõuna suuna näitamine oma klassis, toas kompassi järgi. Plaan, maakaart, gloobus. Plaan. Koolimaja lähiümbruse plaan, teekond koolist koju. Leppemärgid plaanil: puu, maja, jõgi, tee, mööbliesemed jne. Plaani järgi objektide suunatud leidmine klassis, koolis, kooliõues. Orienteerumismängud plaani järgi klassis, koolimajas, kooli lähiümbruses. Kaart. Eesti geograafiline kaart. Geograafilise kaardi leppevärvused. Kodukoha märkimine kaardil. Kodukoha läheduses asuvad jõed, järved, asulad. Gloobus. Esmane tutvumine gloobusega. Gloobus kui maakera vähendatud mudel ehk „väike maakera“. Maailmaruum. Esmane tutvumine maailmaruumiga. Maa, Päike, Kuu, tähed, teised planeedid.

Erinevad rahvused Kohtumised kooli külalistega. Külaskäigus sõpruskooli. Nahavärvi erinevused. Kombed ja traditsioonid. Erinevad rahvused klassis, koolis, kohtumised kooli külalistega. Teretamine erinevates keeltes. Teises keeles räägitud jutu ja laulude kuulamine. Eesti tuntud lastekirjanikud, nende loominguga tutvumine. Eesti kirjanike luule esitamine koos õpetajaga. Muinasjuttude kuulamine, jutustamine pildiseeria toel. Lühilavastuste esitamine õpetaja suunamisel. Eesti ja teiste maade rahvaste kombestikuga tutvumine, sarnasuste ja erinevuste leidmine. Erinevate maade lastekirjandus. Muinasjutud.
Vesi: Vee tähtsus inimese elus. Vee kasutamine. Vee säästlik kasutamine. Vee olekud. **Õhk:** Õhu puhtus, ruumide õhutamine.
Termomeeter Erinevad termomeetrid. Toatermomeeter, välitermomeeter, kraadiklaas. Sooja- ja külmakraadid.
Aastaajad Aastaaegade tunnused, üldiste tunnuste võrdlemine, tegevused eri aastaaedadel. Puud erinevatel aastaaegadel. Ühised loodus- ja ilmavaatlused. Ilmavaatlustabeli täitmine.
Toataimed Tutvumine toataimedega. Toataimede kasvatamine: valgus, toatemperatuur, niiskus. Toataimede kasutamine ruumide kujundamisel. Toataime hoolitsemine ja hoidmine klassiruumis.
Putukad Kapsaliblikas, toakärbes, mesilane, sääsk, sipelgas, lepatriinu, puuk. Kahjulikud ja kasulikud putukad.
Kalad Haug, räim, lest. Kala välisehitus. Akvaariumi kalad koolis ja kodus.
Roomajad Rästik, nastik, sisalik. Nende tunnused. Mürgised maod. Ohutu käitumine nende kohtumisel.
Linnud Paigalinnud: rähn, varblane, vares, leevike, tihane. Rändlinnud: kuldnokk, looke, pääsuke. kurg, part. Kodulinnud: kana, kukk, part, hani. Lindude välisehitus. Pesade ehitamine. Lindude toitmine.
Inimene Meeleelundid ja nende tähtsus. Hambad. Kehaosad. Siseelundid (süda, kopsud, neerud, aju).
Ohutusnõuete täitmine Traumade vältimine. Käitumine vigastuste korral. Käitumine tulekahju korral. Ohutu liiklemise nõuded. Keeldumine ja enesekaitse. Abi palumine, kutsumine, telefoni kasutamine. Hädaabi number 112. Isiklikke andmete kaitsmine.
Hoiatus- ja teabemärgid Tualetid, elekter, kiirabi/ arst, politsei jm. Piktogrammide märkamine, tundmine ja õige kasutamine. Õpitud hoiatus- ja teabemärkide suunamisel leidmine ja äratundmine. Suunamisel orienteerumine õpitud hoiatus- ja teabemärkide järgi. Õpitud märkide tundmine: tualetid, elekter, kiirabi/arst, politsei, jalakäijatele suunatud liiklusmärgid jms. Ruumisisesed teabemärgid: väljapääs, sissepääs, evakuatsiooni kogunemiskoht, trepp, lift, parkla jne. Suunamisel orienteerumine liiklusmärkide järgi. Käitumine ohuolukorras. Telefoni kasutamine. Hädaabinumber 112.

Suunamisel adekvaatne käitumine, abi palumine/ kutsumine tulekahju, vette kukkumise, asjade varastamise korral. Käitumine putuka-/loomahammustuse korral. Enesekaitse reeglid palava, külma ilma korral. Lihtne esmaabi.
Mets Okas- ja lehtpuud: enam levinud liigid, erinevused ja sarnasused. Puud erinevatel aastaaegadel. Orienteerumine ja käitumine metsas. Looduse hoidmine. Matkamine (erinevad võimalused). Pinnavormid. Mägi, org, saar. Raba ja soo. Matkamine mitmekesisel maastikul.

Õpitulemused II arengutaseme lõpuks:

Õpilane:

- igapäevaoskuste hulk on suurenenud, kuid iseseisvus toimetulemisel vähene;
- märkab/ tunneb ära enda/ kaaslaste põhiemotsioone;
- teab klassikaaslaste ja õpetajate nimesid;
- tunneb kõiki nädalapäevi;
- teab kõiki aastaaegu, oskab neid ühe-kahe lausega iseloomustada, teab loodusnähtuste olulisi tunnuseid;
- oskab nimetada täistunde;
- teab kõigi pereliikmete nimesid;
- teab oma kodu aadressi;
- oskab näidata oma kodukohta Eesti kaardil;
- oskab nimetada elusolendeid (ühe putuka, kala, roomaja ja linnu nime);
- tunneb pildilt ja reaalsuses õpitud kodu- ja metsloomi;
- hoolitseb meeldetuletamisel toataimede eest;
- oskab valida vaba aja tegevust;
- käitub viisakalt koolis ja avalikes kohtades;
- tunneb kahe-kolme õpitud tähtpäeva kombeid ja tavasid (jõulud, vastlad, jaanipäev);
- hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub abi, teab hädaabi numbrit;
- oskab vajadusel abi paluda;
- osaleb ürituste ettevalmistamisel, esineb pidudel.
- kasutab suunatult igapäevaelus vajaminevaid isiklikke dokumente
- tunneb ära oma põhiemotsioonid ja suunamisel reguleerib oma käitumist;
- oskab tuttava esemega või töövahendiga tegutseda vastavalt selle otstarbele, valib vastavalt tegevusele õige töövahendi;
- hindab tegevusi põhimõttel meeldib - ei meeldi, oskan - ei oska, tahan - pean.
- teeb eneseteenindustoiminguid enamasti iseseisvalt, oskab vajaduse korral abi paluda
- hindab tegevusi põhimõttel meeldib - ei meeldi, oskan - ei oska, tahan - pean;
- hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub/pöördub abi järele;
- teab kaaslaste vanust
- kasutab suunatult erinevaid digivahendeid praktilises tegevuses
- oskab tuttava esemega või töövahendiga tegutseda vastavalt selle otstarbele
- osaleb ürituste ettevalmistamisel, esineb pidudel
- valib vaba aja tegevuse etteantud valikute alusel ja tegeleb sellega suunatult;
- kasutab suunatult erinevaid digivahendeid praktilises tegevuses;
- külastab spordivõistlusi, teatrit, kino ja muid kultuuriasutusi;
- teab lihtsamaid mängureegleid, peab neist kinni.
- tunneb nädalapäevade järgnevust ja nimetusi, seostab nädalapäevi oma igapäevaste toimingutega;

- tunneb nädalapäevade järgnevust ja nimetusi, seostab nädalapäevi oma igapäevaste toimingutega
- vaatleb suunamisel ilma ja riietub suunamisel vastavalt ilmale, teab seoses aastaaegadega loodusnähtuste olulisi tunnuseid;
- jälgib kella, oskab nimetada täistunde
- on tutvunud esivanemate eluoluga, sh rahvakalendri tähtpäevadega
- jälgib ja järgib visuaalset päevakava.
- eristab elus- ja eluta loodust, teab nende tähtsust inimesele;
- rühmitab elus- ja eluta looduse õpitud objekte/esindajaid oluliste tunnuste järgi, teab nende elupaiku;
- teab levinumaid ränd- ja paigalinde, lindude rände vajalikkust;
- teab lindude ja loomade abistamise vajalikkust talvel;
- tunneb lihtsamaid loodushoiu põhimõtteid (vee- ja elektri kokkuhoid, prügi vähendamine ja sorteerimine, taaskasutus).
- teab asulaid kodukoha ümbruses, tunneb ära Eesti kaardi ja kasutab suunatult digitaalset kaarti;
- tunneb ära riigi sümboolika, täidab suunatult sellega seostuvaid käitumisreegleid;
- teab põhiilmakaari.
- oskab võimalikult iseseisvalt liikuda kooli/kodu ümbruses;
- hindab tegevusi põhimõttel õige/vale, tohib/ei tohi;
- järgib õppekäikudel liikudes suunatult ohutusreegleid;
- tunneb õpitud liiklusreegleid ja märke;
- hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub vajaduse korral abi;
- teab ühissõiduki kasutamise reegleid;
- oskab käituda ohuolukorras, teab hädaabinumbreid.

Õppesisu
III arengutase
Praktiline hommikusöögi valmistamine Menüü planeerimine. Kaaslase abistamine.Käitumine pidulauas, kohvikus, restoranis. Avalikus söögikohas tellimuse tegemine ja selle eest (abiga) maksmine. Lauakombed: noa abil toidu tükeldamine. Laua katmine pidulikeks sündmusteks. Tervislik toitumine: toidupüramiid, toidukorrad- ja kogused, lauakombed. Taimne ja loomne toit. Mitmekülgne toit. Vitamiinivajadus.
Käitumine Viisakas ja ebaviisakas käitumine koolis ja väljaspool kooli. Viisakas käitumine ekskursioonidel loomaaias, loodusmuuseumis, vabaõhumuuseumis, linnaparkides, metsaparkides, veekogude lähedal. Oskus käituda viisakalt näitustel, raamatukogus, galeriis. Oskus käituda viisakalt klassi- ja kooliüritustel. Digitaalse keskkonna käitumise reeglid (internetis levivad petuskeemid, vaenukõne jne). Andmekaitse reeglid. Enda ja teiste fotode jagamine/postitamine. Asjade laenamine, võtmine, vargus. Varastamise ennetamine, selle tagajärgede mõistmine. Võimalikud väärkohtlemise situatsioonid: verbaalne ja füüsiline vägivald, kuriteole ärgitamine, seksuaalne ärakasutamine jms. Abi otsimine. Hooliv ja lugupidav suhtumine endast nõrgematesse inimestesse (nt lapsed ja vanurid), kiusamise ennetamine.
Kool Kool ja selle ümbruse korrashoid. Töökoha ja töövahendite korrashoid.

Suvise vaheaaja meenutamine. Instruktsioonide täitmine. Aksepteeritav käitumine koolis ja väljaspoolt kooli, viisakulsväljendite kasutamine. Tunneb oma klassi ja kooli, teab kooli aadressi. Sünnipäevalapse õnnitlemine. Laua katmises osalemine. Mõistete *minu-võõras-meie oma* eristamine. Mõisted: *õige/vale, meeldib / ei meeldi, tahan/teen, pean/teen, tahan / ei tohi / ei tee.*
Korrapidaja tööülesannete jaotamine ja täitmine. Jõukohased tööd koolis: korrapidamine koolis ja klassis, koolihoovis sügisel ja kevadel lehtede riisumine, talvel lume koristamine jms. Meeldetuletamisel tuttavate koristustööde iseseisev sooritamine. Tolmu pühkimine. Põranda pühkimine. Põranda pesemine mopiga. Tahvli, laudade ja uste pesemine. Tuttavate koristusvahendite kasutamine ruumide koristamisel .Verbaalsel suunamisel mööbli paigutamine klassiruumis õigele kohale (nt peale koristamist, klassipidu vms).
Lühiajalise töö või õpilasele antud tööosa täitmine ja lõpuni viimine.
Klassi plaani koostamine ja kasutamine ruumis orienteerumisel. Plaanil märgitud objektide/esemete leidmine klassis, koolis, õues.
Kooli ajalugu.

Koolitarbed
Hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse. Teeb vahet oma / võõras / meie asjadel, käitub vastavalt. Oskab tuttava tööriista käsitseda vastavalt funktsioonile ja tegevuse eesmärgile. Töö arvutiga ja nutitahvliga, vajaku programmi avamine.
Töökoha ja töövahendite korrashoid. Spordiriiete ja -jalatsite korrashoid.
Arvuti ja nutiseadmete sihipärane kasutamine. Infootsing internetist. Nutiseadmete laadimine vastavalt vajadusele.
Arvuti ja nutiseadme kasutamine meelelahutuseks. Kontrollitud nutiseadmete kasutamise aeg.

Mina
Mina neiuna/noormehena. Muutused välimuses ja käitumises. Suguelundite funktsioonid. Oma keha eest hoolitsemine (igapäevane intiimne pesemine, hügieeniliste, kosmeetiliste vahendite kasutamine). Keha hoidmine tervislikus vormis.
Kaal ja pikkus. Võrdlemine *kergem/raskem, pikem/lühem*.
Isiklike andmete (nt ees- ja perekonnanimi, vanus, sünniaeg, aadress jms) teadmine.
Ametiasutustes isiklike andmete edastamine.

Sügis
Suvise koolivaheaja meenutamine. Sügise tunnused. Sügis põllul. Põllukultuurid: teraviljad (rukis, kaer, nisu, oder) ja kartul. Põllutööd ja masinad. Leiva teekond meie lauale.

Puuviljad
Puuviljade hoidistamine ja säilitamine (külmutamine, kuivatamine).

Aedviljad
Aedviljade hoidistamine ja säilitamine (külmutamine, kuivatamine).

Loomad
Kodu- ja metsloomad, kodu- ja metslinnud. Roomajad, kalad, linnud. Loomariigi mitmekesisus: teistes loodusvööndites elavad loomad.

Liiklus
Liiklusmargid. Jalakäija ja jalgratturiohutu liiklemine. Ohutu liiklus. Traumade ennetus, hooajalised traumad. Käitumine traumade puhul. Põhjus-tagajärg seoste loomine. Esmaabi võtted ja abi osutamine (sideme panemine, kreemitamine, külma eseme panemine, plaastri paigaldamine). Oskus pöörduda abi saamiseks tervishoiutöötaja poole. Oma andmete esitamine. Oma seisundi kirjeldamine.
Ühistranspordis piktogrammide ja teabemärkide mõistmine.
Jalgratta, rula, tõukerattaga ohutu liiklemine: turvavarustus, helkurid jms.

Perekond. Vana aja lood
Teab endast lähtuvalt oma pereliikrnete sugulusastet. Teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi. Perekondlikest seostest aru saamine. Nimetab oma vanust, sünnikuupäeva. Lähisugulaste tundmine (onu, tädi jne).
Erinevas vanuses inimesed, üksteise abistamine.
Peretraditsioonid. Perega ühisüritustel osalemine (isade-, emadepäev, jõulud koolis jms).
Tähtpäevade puhul õnnitlemine. Õnnitluste vastuvõtmine. Poest õnnitluskaardi ja/ või kingituse valimine. Peamised sündmused Eesti ajaloos. Inimtegevus (nt küttimine, korilus, maaharimine jms), ehitised, toit, riietus, transport jms erinevatel ajaperioodidel. Aadressi tundmine / nimetamine. Koduste tööde nimetamine. Vanemate erialade ja töö nimetamine. Enda kirjeldamine fotode abil. Tunneb pereliikmete sünnipäevi. Oma tuleviku planeerimine peale kooli lõpetamist.

Emotsioonid
Rõõm, kurbus, viha, hirm, tõsidus- kuidas ma ennast täna tunnen? Millises tujus on klassikaaslased? Emotsioonide reguleerimine. Andestamine, andeks palumine. Sobiv käitumine lähedaste ja võõrastega. Oma emotsioonide õige väljendamine, põhilised emotsioonid; partnerlus: oskus kuulata, mängida, puhata. Füüsilise kontakti aktsepteerimine, oskus väljendada tundeid ja nendest aru saada.
Enda emotsioonide märkamine ja reguleerimine vastavalt olukorrale.
Enese meeleolu kontroll ja reguleerimine tegevuste abil (muusika kuulamine, kunstilised tegevused, eraldumine jms).
Andestamine, andeks palumine.

Ametid
Jõukohased ametid: koristaja, aedniku/kokaabi, erinevad hooaja- ja abitööd. Erinevate asutuste külastamine (apteek, poed, turud, postkontor jt). Asutustest aru saamine vastavalt nende logodele (apteek, pank, juuksur, polikliinik, raamatukogu, haigla, post, kellasepp, õmbleja jt). Oskus käituda sobival viisil erinevates asutustes. Teenuse küsimine.
Tuttavad elukutsed: müüja, õpetaja, koristaja, kokk, bussijuht, arst, medõde, ehitaja, müüja jms. Nende töökoha, töövahendite ja tööülesannetega tutvumine.
Ema/isa töökoht ja amet. Erinevad tööd ja ametid, mis mulle meeldivad / ei meeldi; mida on vaja teha. Vastutus.

Eelarve ja kokkuhoid
Raha, selle saamine ja kasutamine: palk, pension, mille peale majapidamises raha kulub, kuidas saab rahakokku hoida -kokkuhoiu projektid (raha, elekter, vesi).
Tundmine ja nimetamine: ID-kaart, pass, pensionitunnistus, sünnitunnistus. Oskus panna oma allkiri dokentidele.
Raha päritolu: palk, taskuraha, kingitud raha, annetus, taara tagastamine jms. Müntide ja paberraha välimus ja väärtus.Poes ostu sooritamine koostegevuses. Tutvumine iseteeninduskassadega. Poes kingituste valik sõbrale sünnipäevaks, jõuludeks. Kingituste pakkimine. Reklaamlehtedega tutvumine. Lihtsa eelarve koostamine (nädal, kuu) verbaalsel suunamisel. Kingituse valimine ja ostmine.Erinevate riikide rahaühikud.

Vaba aja sisustamine
Vaba aja veetmise võimalused. Mänguõpetus. Erinevad lauamängud, arvutimangud, seltskondlikud mängud. Osalemine huvialaringides. Hobid,harrastused, sport.
Eestikeelsete instruktsioonide kinnitamine: tule siia, istu, tõuse, võtta, anna, tee lahti/kinni, vaata, lähme/mine sööma, pese käed, näita, leia, oota, tööta, korista, värvi, joonista, pane end riidesse/riieta, võtta riidest lahti. Tunneb eesti keeles värve, kehaosi, numbreid, transpordiliike, ametisutusi, aastaaegu, kuid, koolitarbeid. Kasutab kõnes

eestikeelseid tervitusi ja hüvasti jätmist, tänulikkust ja vabandust, nõustub ja väljendab eitust. Igapäevase õppetegevuse osana liikumis- ja sportmängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine. Liikumispausid koolipäeva osana. Vahetundides, sh õuevahetundides iseseisvalt liikumistegevuste otsimine, kaaslaste kaasamine liikumistegevustesse. Sport kui harrastus. Vaba aja sisustamine sportlike tegevustega. Koolis- või väljaspool kooli toimuvatel treeningutel osalemine. Spordirajatiste ja ujula kasutamine vastavalt kehtestatud reeglitele. Klassipeo/sünnipäevapeo planeerimine ja organiseerimine. Reisimine. Reisi planeerimine koostegevuses. Transpordi kasutamise võimalused. Päevakava koostamine ja järgimine.
Sügisesed tähtpaevad Õpetajate päev, isadepäev, mardipäev, kadripäev, hingedepäev. Kombestik. Talvised tähtpäevad. Jõulud, uusaasta, vastlapäev. Traditsioonid. Jõulupeol esinemine.Kevadised tähtpäevad. Lihavõtted, jüripäev, kevadpüha, emadepäev. Tavad. Kevadpidu. Rahvakalendri tähtpäevade kombed, toit.
Aeg Ajajaotus: aasta, kuu, nädal, ööpaev, tund,minut, sekund. Aja planeerimine: päeva, nädalategevuse planeerimine. Kalender: kalendris orienteerumise oskus. Kalendrist pidu- ja puhkepäevade otsimine ja nimetamine. Kella tundmine. Ajakavad: tunniplaan, sõiduplaan, TV-kava. Kuude nimetused järjestus ja numeratsioon. Kuude seostamine aastaaegadega. Kuupäeva märkimine ja seostamine kalendris. Enda, (pereliikmete ja klassikaaslaste) sünnipäev ja vanus.
Talv Talvine loodus. Mitmesugused katsed lume ja jääga. Ilma kirjeldamine. Hoolitsemine lindude ja loomade eest.
Kevad Kevade tunnused. Muld. Mulla harimine. Kevadtööd. Muld kui taimede krunt. Tööd mullaga, väetise lisamine. Mulla kastmine. Inimese mõju mullale. Osalemine hooajalistes töödes. Puhastuteenused. Aiandus. Põllumajandus. Org, tasandik, poolsaar. Matkamine mitmekesisel maastikul.
Ülekaalulisus, dieet Toidupüramiid. Mitmekülgne toit, vitamiinid. Tervislike eluviiside suunatud järgimine ja kahjulikest harjumustest hoidumine. Puhkepauside suunatud pidamine nutiseadmete kasutamisel.
Kodu Kodu sisustamine. Maja ja korteri number. Korrus. Koduse aadressi kirjutamine, ütlemine. Turvalisus: kellele võib vastavat teavet edastada. Oma kodulinna paberkaart ja digitaalne kaart, olulisemate kohtade leidmine sellelt (kodu, kool jms). Digitaalse kaardi abil teekonna planeerimine. Plaan. Kodulinna plaan, oluliste objektide leidmine plaanilt. Orienteerumismängud kodulinnas/linnaosas.
Suvi Suve tunnused. Suvised pühad.Suveplaanid. Rõivastuse ja jalatsite suunatud valik vastavalt ilmale ja tegevusele.
Elus ja eluta loodus Elus ja eluta looduse osadja tunnused. Looduskaitse/keskkonnakaitse. Muutused looduses vastavalt aastaajale. Elus ja eluta looduse mõju inimesele. Looduse hoidmine ja maavarade säästlik kasutamine. Keskkonnareostuse äratundmine (nt reostunud veekogu, metsa alla visatud prügi), sellest teavitamine, selle vältimine.

Tutvumine reostamise tagajärgedega ümbritsevas looduse ja videomaterjali abil.
Eestimaa Lipp ja vapp. Hümn. Rahvuslind, -lill, -kivi. Rahvariided. Kaart. Kaardi värvid, tingmärgid, kaardi lugemine. Eestimaa kaart: maakonnad, suuremad linnad, jõed, järved, kõrgustikud, mäed, saared. Mõningad Euroopa riigid. Mõiste *välismaa.* Tallinna ja riigi vaatamisväärsuste äratundmine. Riiklike ja rahvapidude tundmine. Eestimaa tuntumate inimeste tundmine fotodel (riigipea, sportlased, kuultuuritegelased, lauljad). Õpilaste poolt külastatud linnad jm asulad. Eesti naaberriigid. Naaberriikide rahvad, keel ja rahvussümboolika. Digitaalse kaardi kasutamine. Ookeanidele, maismaale, jõgedele, järvedele, asulatele osutamine erinevatel kaartidel. Leppemärgid digitaalsel kaardil: pood, kohvik, kool, park, haigla, peatus jne.
Erinevad rahvused Erinevad rahvused ja rassid. Erisuste märkamine ja aktsepteerimine. Naaberriikide näitamine ja nimetamine kaardil. Kaart. Geograafiline Eesti, Euroopa ja maailma kaart: vaatlemine, võrdlemine. Eestimaa leidmine Euroopa ja maailma kaardilt. Õpilaste jaoks olulised Euroopa ja maailma riigid. Leppevärvused ja -märgid kaardil.
Vesi Vee leidumine looduses, tähtsus, kaitse. Vee omadused. Vee olekud. Sademete liigid. Vee oleku muutuse seos temperatuuriga. Õhk: Selle tähtsus. Demonstratsioonkatsed õhu leidumisest meie ümber. Õhusoojus: soe õhk, palav õhk, külm õhk, jahe õhk. Õhusoojus erinevatel aastaaegadel, temperatuuri mõõtmine. Puhasõhk ja saastatud õhk. Õhu puhtuse tagamine ruumides. Saastatud õhu allikad.
Termomeeter ja temperatuur Temperatuuriskaala. Õhu- ja veetemperatuuri mõõtmine. Ilmateade. Vee, ohu, mulla temperatuuti erinevused vastavalt aastaaja- ja ilmale. Ilmaportaalid internetis. Termomeetrinäidu märkimine tabelisse. Ilmateadete vaatamine ja kuulamine, töö seal antud teabega.
Aastaajad Aastaring looduses, tegevused eri aastaaegadel. Sobiva riietuse valimine vastavalt aastaajale. Aastaaegade vaheldumine, aastaaegade vaheldumise põhjused. Päeva pikkus erinevatel aastaaegadel, selle põhjused.
Toataimed Toataimede kasvatamine: valgus,temperatuur, niiskus. Toataimede kasutamine ruumide kujundamisel. Toataimed kui õhupuhastajad. Hoolitsemine: lehtedelt tolmu pühkimine, lehtede pesemine, lillepottide paigutamine aknalaudadele, kastmine, ümberistutamine, väetamine.
Putukad Tähtsus looduses. Putukate kasulikkus inimesele. Putukahammustused, esmaabi. Putukad: tähtsus looduses. Putukate kasulikkus inimesele. Mesilane, mesilaste pidamine.
Kalad Välised tunnused , elupaik, Eesti kalaliigid. Kalade kasulikkus inimesele.
Roomajad Välised tunnused, elu paik, ohud. Esmaabi rästiku hammustuse puhul.
Linnud

Välised tunnused, levinumad linnuliigid, elupaigad, tähtsus.

Inimene

Luustik. Skeleti ülesanded ja põhiosad. Lihased. Lihaste kinnitumine luudele. Kehaliste harjutuste ja füüsilise töö tahtsus. Rüht. Rühivigade vältimine. Süda, veri ja veresooned. Südame töö. Pulss. Südameseiskumine. Esmaabi verejooksude puhul. Nahk. Naha tähtsus. Juuksed ja küüned: kasvamine ja hooldamine. Hingamine. Hingamistervishoiu põhinõuded. Tervislik toitumine. Seedimine. Erituselundkond. Isiklik hügieen. Kahjulike harjumuste mõju organismile (suitsetamine, alkoholi jm tarvitamine).

Ohtlike olukordade nimetamine. Karastamise võimalused. Silmade tervis ja hoolitsemine nende eest. Kõrvade tervis ja hoolitsemine nende eest. Oskab nädatasiseelundite asukohta ja nende nimetab nende tähtsust (süda, magu, neerud, maks, kopsud, aju).

Suguorganid, nende ülesanne. Suguorganite hügieen. Seksuaaltervis. Seksuaaleluga seonduvad ohud, nendest hoidumine. Rasestumine ja sellest hoidumise võimalused. Rasedus, sünnitamine.

Inimeste elukaar.

Inimese arenguetapid sünnist surmani. Enda vanuse teadmine. Võrdlemine *noorem-vanem*. Teadmine kehalistest muutustest lapse- ja nooruki-, täiskasvanu- ja vanurieas. Muutused inimese kehas elutsükli jooksul.

Ohtude vältimine

Telefoni kasutamine. Hädaabi number 112, vajaliku info edastamine. Ravimite, olmekeemia, süttavate ja elektriliste esemete turvaline kasutamine. Käitumine tulekahju korral. Ohutu käitumine liikumismängude ajal, spordiüritustel ja õues.

Hoiatus- ja teabemärkide mõistmine

Olmekeemia märgid, pesumärgid, triikraua reguleerimine jne. Tunneb hoiatus- ja teabemärke, oskab vastavalt nendele sobival viisil käituda. Riiete ja jalanõude valimine vastavalt vajalikule suurusele. Riiete sedelitelt kogutud info õigeks pesupesemiseks, triikimiseks.

Ühistranspordis piktogrammide ja teabemärkide mõistmine. Linnaruumis orienteerumine liiklusmärkide abil, hoonete sees orienteerumine infomärkide abil. Mõisted siltidel "parim enne", "kõlblik kuni", toidu valimine nendest lähtuvalt.

Armastus

Sõprus. Seksuaalelu, ohud, rasedus. Pulmad.

Oma tunnete väljendamisoskus ja teistest aru saamine, kontakti loomine teiste inimestega. Seksuaalse väärkohtlemise ennetamiseks õige käitumine. Mina kui täiskasvanu (täiskasvanu õigused ja kohustused; perekonna ja käitumiskultuuri reeglid, naise ja mehe rollid, perekonnaliikmete funktsioonid). Seksuaalvajaduse rahuldamine ühiskonnas aktsepteeritud viisil. Pingete langus läbi tantsu ja liikumist.

Suguorganid, nende ülesanne. Suguorganite hügieen. Seksuaaltervis. Seksuaaleluga seonduvad ohud, nendest hoidumine. Rasestumine ja sellest hoidumise võimalused. Rasedus, sünnitamine.

Sõprus- ja lähedussuhted. Üksteisele meeldimine, armumine, oma tunnete avaldamise võimalused, teiste tunnete (sh vastamata armastuse) aktsepteerimine ja nendega toimetulemine.

Kooselu. Abiellumine. Lahutamine.

Loodusvara

Loodusvara/maavara. Maavarade tähtsus inimese elus. Enam kasutatavaid maavarasid: savi, liiv, turvas, põlevkivi, paekivi visuaalselt ja kompimise teel. Maavarade kasutamine tööstuses ja igapäevases elus.

Võimalused reostuse vähendamiseks: taaskasutus, plastiknõude, kilekottide jms kasutamise vähendamine.

Prügi sorteerimine: paber/papp, biojäätmed, klaas, plast- ja metallpakend, joogikartong, patareid, vanad lambid, vanad (mustad) riided. Puhta riietuste/jalanõude/mänguasjade vms taaskasutamine, annetamine, konteineritesse/taaskastuskeskustesse viimine.
Mets Metsa tähtsus. Taimedevahelised seosed metsas. Meil esinevaid metsatüüpe. Metsatööd:puude langetamine, väljavedu, metsa istutamine. Metsatöömasinad. Puu, põõsas, puhmas, rohttaim, sammal, samblik. Ühe- ja mitmeaastased taimed.
Universum Taevakehad. Päike ja tema tähtsus elule Maal. Planeet Maa. Maa pöörlemine ja tiirlemine timber Päike (ööpaev, aastaajad). Maa kaaslane Kuu. Kosmoselennud. Gloobus. Eesti asukoha leidmine ja märkimine gloobusel. Maailmaruum. Kosmos ja maailmaruum, planeetide nimetused. Elu tekkimine Maal.
Plaanid pärast kooli lõpetamist Erinevad ametid: koristaja, aedniku- ja kokaabi jne. Tutvumine kutseõppeasutuste, päevakeskuste ja tugikeskuste võimalustega. Rollimängud: töövestlused, tööle kandideerimine. Töökuulutuste portaalidest ja ajalehtedest töökuulutuste otsimine ja lugemine. Lihtsa CV koostamine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.

Õpitulemused III arengutaseme lõpuks:

Õpilane:

- tuleb enamasti toime igapäevaoskustega;
- kasutab enamasti meeldetuletuseta viisakussõnu;
- oskab lugeda hoiatus- ja teabemärke;
- oskab hinnata tegevusi: õige- vale, meeldib-ei meeldi, peab-teen, tahan-ei tohi;
- teadvustab endale hetkeemotsiooni;
- tunneb nädalapäevi, aastaaegade tunnuseid, oskab kirjeldada ilma ning riietub vastavalt sellele, oskab vaadata termomeetrilt temperatuuri;
- orienteerub abiga kalendris, tunniplaanis, sõiduplaanis;
- tunneb kella;
- teab oma aadressi, nimetab Eesti suuremaid linnu, saari, ka õpitud välisriike;
- tunneb riigi sümboolikat;
- omab algteadmisi inimese organismist, täidab hügieeninõudeid, teab tervisliku eluviisi algtõdesid;
- omab teadmisi elus/eluta loodusest;
- omab teadmisi rahvakalendri suurematest tähtpäevadest;
- oskab oma aega sisustada meelepärase tegevusega;
- oskab hoiduda ohtudest, ohtude tekkimisel abi kutsuda, ka telefoniga;
- osaleb füüsilist aktiivsust vajavates tegevustes;
- oskab käsitleda raadiot, telerit, arvutit;
- oskab teha jõukohast tööd ja kasutada tuttavat tööriista;
- hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse;
- teeb vahet oma- võõras- meie asjadel.
- teab, oskab leida ja kasutada vajaliku infot isiklikest dokumentidest, kasutab igapäevaelus vajaminevaid isiklikke dokumente;
- teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi ja sõprade sünnipäevi;
- teab endast lähtuvalt oma pereliikmete sugulusastet, nende ja lähedaste ametit;
- teab oma rahvust ja kodakondsust, oma põhiõigusi ja kohustusi;

- planeerib suunamisel tulevast elukohta;
- teab inimese elukaart, on teadlik kehalistest muutustest lapse- ja nooruki-, täiskasvanu- ja vanurieas;
- hoolitseb enda välimuse ja puhtuse eest;
- teeb endale toidu valimisel tervislikke valikuid;
- on teadlik ja annab vajaduse korral teada enda tervislikust seisundist;
- tuleb toime enese teenindamisega;
- märkab ja abistab teisi igapäevatoimingutes.

Kasutatud allikad

- Metoodilised juhendmaterjalid ja töölehed teemade Mina. Inimese organism. Tervislikud eluviisid. Emotsioonid. Sõprus. Perekond. Kodu. Ametid ja tööharjumus. käsitlemiseks.
- Lill, M. Palgi, K. MINA. https://hev.edu.ee/229-2 / Türnpu, M. Inimene I. https://hev.edu.ee/225-2/ Türnpu, M. Inimene II. https://hev.edu.ee/224-2/
- Türnpu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Metoodilised juhendmaterjalid ja töölehed teema Eestimaa, eesti keel, eesti rahvus ja kombed. käsitlemiseks.
- Türnpu, M. Inimene III. https://hev.edu.ee/223-2/
- Türnpu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Metoodilised juhendmaterjalid ja töölehed teema Raha. Raha otsatarve ja kasutamine. Eelarve ja kokkuhoid. käsitlemiseks.
- Leht, S. Matemaatika töölehtede komplekt IV. Kaal. Raha. Kell. https://hev.edu.ee/165-2/
- Türnpuu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Muuseumikülastused. Eesti Tervisemuuseum https://tervisemuuseum.ee/haridus/muuseumitunnid/
- Dramatiseeringute kasutamine õppetöös. *Õppetöö mitmekesistamiseks ja mängulisemaks muutmise heaks võimaluseks on dramatiseeringute kasutamine. Dramatiseeringutes võib kasutada aplikatsioone, käpiknukke või anda lastele rollid, mida etendada. Kodu teema käsitlemisel on sobiv.*
- Metoodilised juhendmaterjalid ja töölehed teema Käitumine. käsitlemiseks.Türnpu, M. Inimene I. https://hev.edu.ee/153-2/
- Metoodilised juhendmaterjalid ja töölehed teema Mänguõpetus. käsitlemiseks.
- Türnpu, M. Inimene I. https://hev.edu.ee/225-2/
- Türnpu, M. Inimene III. https://hev.edu.ee/223-2/
- Türnpu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Türnpu, M. Inimene II. https://hev.edu.ee/224-2/
- Türnpu, M. Inimene III. https://hev.edu.ee/223-2/
- Türnpu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Metoodilised juhendmaterjalid ja töölehed teema Kell. käsitlemiseks.

Leht, S. Matemaatika töölehtede komplekt IV. Kaal. Raha. Kell. https://hev.edu.ee/227-2/

- Türnpu, M., Plado, K. Loomariik I osa. Imetajad. https://loomariik50.wixsite.com/oppematerjal
- Türnpu, M., Leht, S. Loomariik II osa. Linnud. Putukad. Kalad. Roomajad. Kahepaiksed. https://ttmaterjal.wixsite.com/loomariikteine

- Türnpu, M. Elus ja eluta loodus. Õppematerjal toimetulekukoolide elu- ja toimetulekuõppe tundideks. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Türnpu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus
- Türnpu, M. Inimene I. https://hev.edu.ee/225-2/ Türnpu, M. Inimene II. https://hev.edu.ee/224-2/
- Leht, S. Matemaatika töölehtede komplekt IV. Kaal. Raha. Kell. https://hev.edu.ee/227-2/
- Lill. M., Palgi, K. Inimeseõpetuse töölehtede komplekt „Mina“. https://hev.edu.ee/229-2/
- Türnpuu, M. Elu- ja toimetulekuõppe töölehed "Inimene I" (II-III arengutase). https://hev.edu.ee/225-2/
- Türnpuu, M. Elu- ja toimetulekuõppe töölehed „Inimene II“ (II-III arengutase). https://hev.edu.ee/224-2
- / Türnpuu, M. Elu- ja toimetulekuõppe töölehed „Inimene III“ (II-III arengutase). https://hev.edu.ee/223-2/
- Türnpu, M., Plado, K. Loomariik I osa. Imetajad. https://loomariik50.wixsite.com/oppematerjal
- Türnpu, M., Leht, S. Loomariik II osa. Linnud. Putukad. Kalad. Roomajad. Kahepaiksed. https://ttmaterjal.wixsite.com/loomariikteine
- Türnpuu, M. Elus ja eluta loodus. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/29861-Elus-ja-eluta-loodus
- Türnpuu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/27973-Valik-elu-ja-toimetulekuoppe-teemakasitlusi
- Looduse bingo: https://media.voog.com/0000/0040/7437/files/Looduse%20bingo%202.pdf
- Nerman, M. Aeg ja sellega seotud mõisted.
- https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/7307 Aeg-ja-sellega-seotud-moisted Nõmme, A., Joost, K. Looduse sõbra töövihik. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/7341-Looduse-sobra-toovihik
- Päästeamet. Talvine veeohutus. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/7233-Talvine-veeohuts , https://veeohutus.ee/talv/lastele/
- Tallinna Meelespea Lasteaed. Õppematerjal teemadel: Taaskasutus ja loodushoid. Juur- ja puuviljad. Loodusõpetus. Loomad. Linnud. Vesi ja kalad. https://meelespealasteaiameeskond.wordpress.com/loodus-linnud-ja-loomad / Tervis ja terviseteadlikkus läbi toitumis- ja liikumismängude. TAI. https://intra.tai.ee/images/prints/documents/130451413412_Tervis_ja_terviseteadlikkus_labi_toitumis_ja_liikumismangude_est.pdf
- Töölehed, õppekaardid, tegeluskaardid: https://lastega.ee/index.php/et/k2ev/item/10935-tasuta-toeoelehed-lastele

KUNST JA KÄELINE TEGEVUS

1. Kunsti ja käelise tegevuse aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Kunsti ja käelise tegevuse eesmärgiks on õpilases huvi äratamine kunstiliste tegevuste vastu ning tema loomingulisuse toetamine. Kunsti ja käelise tegevuse tundide abil tuuakse õpilase ellu rõõmu ja mängulusti, millega kaasneb käeliste oskuste ja vilumuste arendamine.
Kujundatakse õpilase soovi ise midagi luua. Õpilast ärgitatakse kunsti ja käelise tegevuse kaudu väljendama oma emotsioone, individuaalsust ja loovust. Arendatakse õpilaste väljendusoskust.
Õpilast suunatakse vaatlema ümbritsevat keskkonda ja selles olevaid esemeid ning objekte, märkama olulisi tunnuseid ning nähtut erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades kujutama.
Kunst ja käeline tegevus on lõimitud teiste õppeainete teemadega ning on praktilise ja kõnearendusliku suunitlusega.
Õpitakse ja harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist. Kujundatakse arusaamist töö lõpuleviimise tähtsusest. Õpilast suunatakse kasutama töövahendeid ja -materjale eesmärgipäraselt, ohutult ja säästvalt.
Õpilastega külastatakse näitusi, muuseume ja neile tutvustatakse rahvakunsti.
Õppe tulemusel kujuneb inimene, kes tunneb rõõmu oma kunstilisest tegevusest ja selle lõpptulemusest, tunneb huvi kunstiteoste ja Eesti kultuuripärandi vastu, väärtustab enda ja kaasinimeste loomingut.

2. Üldpädevuste kujundamine kunsti ja käelise tegevuse aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla. Kunsti ja käelise tegevuse aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.
Kunsti ja käelise tegevuse soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi järgmistes teemavaldkondades:

1. Kujutamisõpetus.
2. Värvusõpetus.
3. Materjaliõpetus.
4. Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon.
5. Tehnikate õpetus.
6. Voolimine.
7. Paberi- ja papitööd.
8. Tekstiilitööd.
9. Muud materjalid.
10. Tehniline modelleerimine.
11. Temaatilised tööd.
12. Ohutusnõuded ja tööpaik.

Loetletud teemavaldkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Kunsti ja käelise tegevuse tundides õpivad õpilased loomingus väljendama enda mõtteid ja tundeid. Teiste õpilaste töödega tutvumine kujundab arusaamist inimeste eripäradest, õpilased õpivad kaaslaste tegevusse, sh loomingusse, lugupidavalt suhtuma. Kunsti ja käelise tegevuse tundides tutvuvad õpilased Eesti kultuuripärandiga külastades muuseume ja näitusi. Õpilased õpivad erinevaid vahendeid ja tehnikaid kasutades looma ja kujundama rahvuslikke tarbeesemeid. Õpilased õpivad hindama ja väärtustama nii rahvuslikku kui kaasaegset loomingut.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Ühises loomingus osalemise läbi õpivad õpilased arvestama nii enda kui kaaslaste mõtete ja

soovidega. Õpilastes kujundatakse jõukohaseid tööoskusi ja -harjumusi, suunatakse kinni pidama ohutusnõuetest. Õpilased saavad aru alustatud töö lõpuleviimise tähtsusest.

Enesemääratluspädevus

Individuaal-, paaris- ja rühmatöödes, õppekäikudel jms osaledes kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja kaaslastest. Kunstilise loomingu ja käsitöö kaudu õpivad õpilased mõistma ja aktsepteerima enda ja kaaslaste erinevusi. Praktilistes kunstitegevustes osaledes õpivad õpilased aru saama enda ja kaaslaste abivajadusest, nad õpivad abi küsima ja kaaslasi vajadusel abistama. Õpilased õpivad käsitlema erinevaid kunstivahendeid ja lihtsaid tööriistu kogedes ohutusnõuete täitmise olulisust vahetu praktilise kogemuse läbi, nt kasutades nõela õmblemisel ja tikkimisel saab laps aru, et nõel on terav. Kunsti ja käelise tegevuse töödes saab kajastada tervisliku toitumise ja liikumisõpetuse põhimõtteid kinnistades arusaamist tervislike eluviiside olulisusest.

Õpipädevus

Õpilasi kaasatakse võimetekohaselt kunsti ja käelise tegevuse tööde kavandamisse, suunatakse alustatud tööd lõpule viima ja teostama enesekontrolli, nt võrdlema enda tööd näidise või kavandiga. Õpilasi suunatakse kasutama omandatud elulis-praktilisi lugemis- ja kirjutamisoskusi ning matemaatilisi oskusi kunsti ja käelise tegevuse raames - õpilased loevad piltide, skeemide, tekstina vms esitatud juhendeid kunstitööde loomiseks, kasutavad loomingus omandatud suurusmõisteid, kirjutavad töödele enda nime, pealkirja jms.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevuse arengut toetavad kunsti ja käelise tegevuse käigus kujunevad elulised suhtlussituatsioonid. Õpilaste kõne ja /või alternatiivsete väljendusvahendite mõistmise ning oma soovide ja seisukohtade väljendamise arendamine toimub läbivalt kunsti ja käelise tegevuse tundide raames. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja järgima õpetajapoolseid juhiseid, selgitusi jms. Ühise kunstitegevuse raames õpivad õpilased suhtlema kaaslastega, väljendama enda soove, tundeid ja mõtteid, küsima ja pakkuma abi. Õpilaste suhtlusakte tuleb toetada ning suunata neid üha enam osalema vestlustes, kirjeldama enda töid ja avaldama oma arvamust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Kunsti ja käelise tegevuse tundide raames suunatakse õpilasi vaatlema ümbritsevat keskkonda, loomingu kaudu õpivad nad tundma ja hoidma loodust. Õpilased õpivad tundma ja kasutama nii looduslikke kui tehismaterjale. Õpilasi suunatakse materjale säästlikult kasutama. Tutvustakse taaskasutuse põhimõtteid nii kunstiteoste kui tarbekunsti esemete loomisel. Õpilasi suunatakse kasutama omandatud matemaatikaalaseid oskusi ja teadmisi, nt oskus mõõta erinevate mõõtvahendite abil (mõõtepulk, nöör, joonlaud jms), oskus kasutada joonlauda sirgjoone tõmbamiseks, oskus loendada erinevaid detaile jms.

Ettevõtlikkuspädevus

Õpilased tunnevad rõõmu ja saavad eduelamuse huvipakkuvas ja jõukohases kunstilises tegevuses osalemisest. Õpilaste huvidest lähtuvad kunstitööd innustavad tegutsema ja suunavad iseseisvalt ümbritsevat keskkonda avastama ning kogetut loomingus väljendama. Kunsti ja käelise tegevuse tundides omandavad õpilased praktilise töö tegemise kogemused ja oskused. Nad õpivad tundma ja kasutama erinevaid materjale ja töövahendeid. Pikemaajalistes kunsti- ja käsitööprojektides osaledes õpivad õpilased alustatud tööd lõpule viima.

Digipädevus

Kunsti ja käelise tegevuse tundide mitmekesistamiseks kasutatakse õpilasele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Kunsti ja käelise tegevuse aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi,

misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides kunsti ja käelise tegevuse aine teemavaldkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

Huvipakkuva ja jõukohase kunsti ja käelise tegevuse kaudu areneb õpilastes huvi ümbritseva keskkonna esemete ja nähtuste vastu ning soov osaleda erilaadsetes kunstitegevustes. Õpilastel kujuneb positiivne hoiak õppimise ja lihtsa töö tegemise suhtes, kujunevad õpi- ja tööoskused. Õpilasi suunatakse tajuma ja mõistma enda võimeid. Kujunevad oskused ja harjumus eesmärgi saavutamiseks järjepidevalt ennast arendada. Õpilased arvestavad tegutsemisel kokkulepitud reeglitega, alluvad distsipliinile ja on valmis tegutsema eesmärgi saavutamise nimel. Õppekäikudel saavad õpilased tutvuda erinevates asutustes, nt päevakeskustes vms, tehtava jõukohase käsitöö tegemise võimalustega.

Keskkond ja jätkusuutlik areng

Teema käsitlemine toimub kunsti ja käelise tegevuse raames saadavate kogemuste kaudu. Linnaruumis ja looduskeskkonnas liikudes kogevad õpilased igapäevaelu nähtusi, tehis- ja looduskeskkonda. Õpilasele mõistetavatest praktilistest kunstilistest ja käelistest tegevustest lähtuvalt tutvustatakse loodushoiu ja inimeste jätkusuutliku tegutsemise põhimõtteid. Õpilased tutvuvad erinevate looduslike ja tehismaterjalidega, õpivad neid eristama ja sorteerima. Õpilasi suunatakse materjale säästlikult kasutama. Olulisel kohal loomingus on taaskasutuspõhimõtete järgimine, nt taaskasutusprojektid loovtööna, kaltsuvaipade kudumine jms.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Kunst ja käelise tegevuse kaudu omandab õpilane oskused kavandada ja teostada enda ideid. Õpilasel kujuneb positiivne suhtumine praktilistesse, sh töölaadsetesse tegevustesse. Õpilasi suunatakse kaaslastele enda loomingut tutvustama, osalema kunstiprojektides ja neid suunamisel algatama. Kaaslastega koos paaris- ja rühmatöid tehes omandavad õpilased esmased koostööoskused. Õpilased osalevad enda töödega õpilastööde näitustel, võtavad osa kunstivõistlustest. Õppetöö osana külastatakse erinevaid kunstinäitusi nii avalikus ruumis kui näitusesaalides ja muuseumides.

Kultuuriline identiteet

Kunsti ja käelise tegevuse tundides tutvuvad õpilased Eesti kultuuripärandiga. Muuseumitundides õpivad õpilased tundma eestlaste eluolu läbi erinevate ajastute kuni tänapäevani välja. Õpilased näevad eestlaste erinevaid kodusid, riideesemeid, sh rahvarõivaid, mänguasju, tööriistu jms. Õpilasi suunatakse looma nii eesti kui teiste rahvuste rahvakunstist inspireeritud kunstitöid ja tarbeesemeid. Eesti ja teiste rahvuste kultuuripärandiga tutvudes kujuneb õpilastel rahvusliku kuuluvuse tunne ning positiivne suhtumine erinevustesse inimeste ja kultuuride vahel.

Teabekeskkond ja meediakasutus

Õpilasi suunatakse leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet, sh ruumikujunduselemente, pilte, silte jms. Õpilane õpib kunstilistes tegevustes orienteerumisel ja nende sooritamisel kasutama piltide, siltide, märksõnadena, skeemidena vms esitatud tööjuhiseid. Õpilast suunatakse vaatama pildi- ja kunstiraamatuid, külastatakse virtuaalnäitusi.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Erinevate kunsti ja käelise tegevuse teemavaldkondade raames saab kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid õpilaste arengule vastavaid seadmeid, digikeskkondi ja rakendusi. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele.

Tervis ja ohutus

Läbivalt toimub kunstilise ja käelise tegevuse raames ohutus- ja hügieeniteemade käsitlemine. Õpilasi suunatakse võimalikult adekvaatselt hindama enda võimeid, ohutult käsitlema kunsti- ja töövahendeid, arvestama vahendite kasutamisel kaaslastega jne. Õpilasi suunatakse teadlikult kasutama vajalikke

töökaitsevahendeid. Õpilastel kujundatakse teadmised ja oskused ohtude märkamiseks, ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks. Kunsti ja käelise tegevuse raames kujundatakse õpilastel teadmised ja oskused hoolitseda isikliku hügieeni eest ja jälgida töökoha puhtust ning korda.

Väärtused ja kõlblus

Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Selleks, et õpilased väärtustaksid kunsti ja käsitööd, peab õpetaja olema õpilastele eeskujuks positiivse suhtumisega kunstilistesse tegvustesse, sh laste loomingusse. Kunsti ja käelise tegevuse kaudu õpivad õpilased tundma iseennast, märkama enda ja kaaslaste emotsioone ning nende väljendamise võimalusi kunstiliste tegvuste kaudu. Ühiste tegevuste, sh õppekäikudel osalemise kaudu kujunevad õpilastel suhtlemisoskused ja positiivsed väärtushinnangud. Õpilastega külastatakse kunstinäitusi ja muuseume, analüüsitakse ühiselt nähtud taieseid.

4. Kunsti ja käelise tegevuse aine lõiming teiste õppeainetega

Kunsti ja käelise tegevuse kaudu toimub teistes õppeainetes omandatud oskuste ja teadmiste kinnistamine.

Õppetsüklite kirjeldusi koos omandatu kinnistamiseks mõeldud kunsti ja käelise tegevuse tööde juhenditega leiab siit https://hev.edu.ee/229-2/

Kunsti ja käelise tegevuse raames kujundatakse õpilaste esmaseid tööoskusi, õpilased tutvuvad erinevate tööriistadega ja ohutusnõuetega nende käsitlemisel.

Kunsti ja käelise tegevuse ainest võib tuleneda õppetegevuse temaatilise planeerimise korral õppetsükli teemavaldkond. Kunsti ja käelise tegevuse tööd võivad olla projektipõhise õppe õpiväljundiks või loovtööks (vt Tegevusele suunatud õpetus. Projektipõhine õpe).

Kunst ja käeline tegevus ja emakeel

Kunsti ja käelise tegevuse aine teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid.

Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased kirjeldavad suunavate küsimuste ja pildimaterjali abil enda ja teiste kunstitöid, emotsioone, mis tekkisid loometöö käigus ning valmis töid vaadates. Õpilased loevad piltide, skeemide, jooniste või tekstina esitatud tööjuhendeid, kirjutavad kunstitöödele enda nime, töö pealkirja jms.

Kunst ja käeline tegevus ja matemaatika

Kunsti ja käelise tegevuse ja matemaatika õpetus on tihedalt lõimunud. Omandatud matemaatikaalaseid oskusi ja teadmisi saavad õpilased kasutada kunstitööde loomisel. Arusaamine enda kehapildist, sh näost ja näoosadest on aluseks kujutamis- ja lihtsa joonistamisoskuse kujunemisele. Objektide erinevate tunnuste tundmaõppimine, nt suurus, kuju, struktuur, on aluseks käelise tegevuse tööde detailide rühmitamisele, materjalide sorteerimisele jms. Loendamis- ja rühmitamisoskust ning jadade moodustamist saavad õpilased kasutada mustrite kujundamisel ja tarbekunstiesemete dekoreerimisel. Kunsti ja käelise tegevuse tööde loomisel on olulise tähtsusega oskus kasutada joonlauda ja teisi mõõte vahendeid nii joonte tõmbamiseks kui mõõtmisel.

Kunst ja käeline tegevus ja elu- ja toimetulekuõpe

Kunsti ja käelise tegevuse tööde abil kinnistatakse elu- ja toimetulekuõppe aines omandatud teadmised ja oskused. Kunsti ja käelise tegevuse raames õpitakse tundma erinevaid töövahendeid ja nende kasutamisvõimalusi ning ohutusnõudeid. Õpilased õpivad kavandama ja teostama kavandatud töid, kusjuures oluline on alustatud töö lõpuleviimine. Kirjeldatud oskused aitavad õpilastel mõista enda tugevaid külgi ja toetavad karjäärivaliku teema käsitlemist elu- ja toimetulekuõppe aines.

Kunst ja käeline tegevus ja tööõpe

Kunsti ja käelise tegevuse aines luuakse alus lihtsate tööoskuste ja tööharjumuse kujunemiseks.

Tööoskuste järjepidev täiustamine toimub tööõppe aines.

Kunst ja käeline tegevus ja kehaline kasvatus

Kunsti ja käelise tunde õuesõppetundidena läbi viies on võimalik kunstilist loomingut ja liikumist siduda. Looduses liikudes saavad õpilased ideid kunstitööde loomiseks, saab koguda looduslikku materjali jms. Õpilased saavad kujundada liikumisradasid, rühmitada spordivahendeid värvuste järgi jms.

Kunst ja käeline tegevus ja muusika

Kunsti ja käelise tegevuse tundides meisterdatakse erinevaid (rütmi)pille. Kunstilise tegevuse läbi saavad õpilased väljendada emotsioone, mis neil tekivad kindlat muusikapala kuulates.

Kunst ja käeline tegevus ja rütmika

Kunsti ja käelise tegevuse tundides meisterdatud rütmipille mängides õpivad õpilased tajuma enda keha, areneb rütmitunne. Rütmikatundides õpitud liikumiskavade juurde meisterdavad õpilased kostüüme, maske, loovad dekoratsioone jms.

5. Kunsti ja käelise tegevuse aine rõhuasetused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Arendatakse õpilase peenmotoorikat ning silma ja käe liigutuste koostööd. Kujundatakse kunsti ja käelise tegevuse osaoskusi. Peamiseks töövormiks on koostegemine ja praktiline tegevus eeskuju või näidise järgi. Arvestatakse iga õpilase individuaalset käelise tegevuse ja kõne mõistmise taset. Õpilasele tutvustatakse eri materjale ja töövahendeid, nende omadusi ja kasutamisvõimalusi. Õpilast suunatakse koostegevuses hoidma korras oma töökohta ja -vahendeid. Õpilasi innustatakse tegevusest ja valmis tööst rõõmu tundma. Koostegevuses lõpetatakse alustatud töö. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Õpetaja verbaliseerib õpilaste tegevust.	Jätkatakse peenmotoorika ning silma ja käe koostöö arendamist lihtsa kunsti ja käsitöö kaudu. Tööd teostatakse eeskuju ja/või näidise järgi etappide kaupa. Õpitakse ja harjutatakse osatoimingute järjestamist ning osadest terviku moodustamist. Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana korduvates ja osaliselt muutuvates tingimustes. Õpilast suunatakse otsima ja kasutama abi. Õpilasele tutvustatakse erinevaid materjale, töövahendeid, töövõtteid ja ohutustehnika nõudeid. Õpilast suunatakse korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid. Õpilast julgustatakse väljendama oma positiivseid emotsioone kunsti abil. Õpilast suunatakse lõpetama alustatud tööd. Õpilase tegevuse tulemustele antakse positiivne hinnang. Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist. Õpilast suunatakse oma tegevust verbaalselt või alternatiivsete vahenditega kommenteerima	Kujundatakse iseseisva kunsti- ja käsitöö oskusi. Tööd teostatakse näidise, lihtsate tööjuhiste, skeemide jms järgi. Harjutatakse toimingute suunatud planeerimist. Õpilane sooritab õpitud ja jõukohaseid tegevusi iseseisvalt nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes. Suunatakse teostama enesekontrolli, valminud tööd võrreldakse näidisega. Õpilane õpib leidma ja valima iseseisvalt tööks sobivaid materjale ja töövahendeid ning otsustama töö tegemise viisi. Õpilast suunatakse iseseisvalt korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid. Õpilane hakkab oma tundeid vastavalt võimetele kunstis väljendama. Vaadeldakse kaaslaste töid, külastatakse kunstinäitusi ja muuseume. Oluline on enda ja teiste loomingust esteetilise elamuse saamine. Taotletakse, et õpilane lõpetab alustatud töö. Õpilast suunatakse andma hinnangut enda ja teiste tegevusele ja valmis tööle.

		Õpilane kommenteerib suunamisel oma tegevust verbaalsete/alternatiivsete vahenditega.

6. Kunsti ja käelise tegevuse aine õpitulemused, õppesisu ja õppetöö läbiviimine

6.1Teema: Kujutamisõpetus

6.1.1 Õpitulemused

Kujutamisõpetus		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest; 2) värvib kujundit kontuuri järgimata; 3) joonistab/ maalib lihtsa pildi 4) tunneb ja eristab põhivärve; 5) kasutab tuttavaid joonistamis- ja maalimisvahendeid kunstilises tegevuses; 6) teeb koostöös juhendajaga ühise kunstitöö; 7) lõpetab koostegevuses alustatud töö; 8) koristab koostegevuses abiga oma tööpaiga; 9) hoiab joonistamisel õigesti pliiatsit, pintslit ja kriiti. Teeb sirgeid vertikaalseid, horisontaal- ja kaldjooni (tara, postid, tee jne).	Õpilane: 1) väljendab oma meeleolu kunsti kaudu; 2) värvib kontuuri piires; 3) joonistab/ maalib äratuntavaid objekte; lihtsa pildi; 4) tunneb ja eristab sekundaarvärve; 5) kasutab erinevaid joonistamis- ja maalimisvahendeid; 6) teeb suunamisel koostöös kaaslastega ühise kunstitöö; 7) lõpetab suunamisel alustatud töö; 8) koristab suunamisel oma tööpaiga; 9) värvib kontuuri piires, ühes ja mitmes suunas; 10) maalib pintsli otsaga ja paksu joonega; 11) värvib tausta pintsliliigutustega vasakult paremale; reguleerib pintslivajutuse tugevust; 12) reguleerib vee ja värvi kogust.	Õpilane: 1) valib enda väljendamiseks meelepärase kunstivormi; 2) värvib erinevaid detaile, katab kogu pinna ühtlaselt; 3) joonistab/maalib suunamisel teemakohase pildi, kasutades erinevaid tehnikaid; 4) eristab sooje ja külmi toone; 5) valib töö jaoks sobivad joonistamis- ja maalimisvahendid; 6) teeb koostöös kaaslastega ühise kunstitöö; 7) lõpetab alustatud töö; 8) koristab tööpaiga.

6.1.2 Õppesisu

Kujutamisõpetus		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Lihtsate selge kontuuriga piltide värvimine põhivärvidega. Lihtsa objekti (pall, õun, päike vms) kujutamine vaatluse järgi. Näo osade kujutamine.	Olu- ja tegevuspiltide värvimine sobivate realistlike värvitoonidega. Inimese kehaosade nimetamine ja kujutamine. Eelnevalt analüüsitud lihtsa objekti (õis, puu, lind, loom, maja jms) kujutamine vaatluse järgi Geomeetriliste kujundite joonistamine ja nendest tervikliku pildi loomine (maja, auto vms).	Mandala värvimine. Keha proportsioonide arvestamine inimese/looma kujutamisel. Lihtsate esemete rühma kujutamine vaatluse järgi. Teemakohase pildi joonistamine.

6.1.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel**

Kunsti ja käelise tegevuse aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.

Samaealiste toimetuleku õppekava järgi õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast ja kaasuvatest diagnoosidest.
Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla kunsti ja käelise tegevuse aines erinevatel arengutasemetel.
Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele erinevates kunsti ja käelise tegevuse aine valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole (vt Mõiste "arengutase" kasutamine toimetulekuõppes).

- **Õpilase julgustamine, positiivne tagasiside**

Tunnustada tuleb õpilase soovi kunstitegevustes osaleda. Oluline ei ole lõpptulemus, vaid protsessis osalemine ja tegevusest rõõmu tundmine.

- **Vabalt kasutatavad kunstivahendid klassis**

Klassis võiksid olla õpilastele vabaks kasutamiseks erinevad kunstivahendid. Näiteks värviraamatud, paberid, tahvlid joonistamiseks, pliiatsid, kriidid jms.

- **Õppetöö erinevates keskkondades**

Soovitav on läbi viia õuesõppetunde. Klassiruumis kasutada erinevaid kohti töö tegemiseks - individuaaltöö lauad, rühmatöölauad, seisulauad.

- **Õpikeskkonna kunstiga rikastamine**

Valminud kunstitööd riputada seintele. Võimalusel teha temaatilisi näitusi, mida saab õpilastega külastada.

- **Ümbritseva keskkonna uurimine kõikide meeltega**

Oluline on suunata õpilasi ümbritsevat maailma uurima kõikide meeltega: vaatle, kombi, nuusuta, kuulata.

- **Õpilane saab joonistada seda, mida näeb ja millest saab aru**

Joonistamisoskuse eelduseks on õpilase pildi lugemise oskus. Alles siis, kui õpilane saab aru, mida pildil on kujutatud ning tajub pilti kui tegelikkuse kujutist, on ta võimeline kujutama ümbritseva maailma objekte.

- **Tähelepanu juhtimine detailidele, detailidest terviku moodustamine**

Suuna õpilast märkama objektide erinevaid detaile ja detailidest tervikut moodustama.

6.2Teema: Värvusõpetus

6.2.1 Õpitulemused

Värvusõpetus		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest; 2) tunneb ja eristab põhivärvusi; 3) järgib koostegemisel värvimärkidel põhinevaid ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) väljendab oma meeleolu kunsti kaudu; 2) segab suunamisel põhivärvidest sekundaarvärve, helestab, tumestab ja toonib värve 3) eristab sooje ja külmi toone elulistes olukordades; 4) kasutab looduslikke värve loomingus.	Õpilane: 1) väljendab enda meeleolu kunsti muusika kaudu; 2) segab iseseisvalt põhivärvidest sekundaarvärve, helestab ja tumestab ning toonib värve; 3) eristab sooje ja külmi toone; 4) valib endale meelepärastes värvitoonides riided, kodutekstiilid, kaunistab ruumi tähtpäevadeks; 5) teab, mõnda looduslikku vahendit, mida saab kasutada esemetele ja toidule värvuse andmiseks.

6.2.2 Õppesisu

Värvusõpetus		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Põhivärvuste eristamine ja tundmine. Põhivärvuste seostamine ümbritseva elu objektidega, loodusega, toiduga vms. Soe toon PUNANE ja külm toon SININE praktilises kasutuses (veekraan jms). ROHELINE - lubav värvus.	Värvide omavahel segamine Uute värvitoonide leidmine. Värvide helestamine ja tumestamine koostegevuses. Lihtsa toonirea koostamine. Soojad ja külmad värvused loodusobjektide näitel. Looming looduslike värvidega (lilleõied, lehed, muld jms). Meeleolude väljendamine värvuste kaudu.	Värvuse hele ja tume toon. Toonirea koostamine värvikaardi abiga Soojad ja külmad värvused kunstis ja olmes. Looduslike vahendite abil tekstiilidele, toidule jm värvi andmine. Kuulatava muusika kujutamine värvuste kaudu. Värvide sobitamine omavahel (riietumine, sisustustekstiilid jms).

		Temaatilised värvikombinatsioonid (jõulud, lihavõtted jms).

6.2.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Värvide eristamine ja tundmaõppimine erinevate meelte abil**
  Värvusõpetust alustame põhivärvidest. Iga värvi võib käsitleda pikema õppetsüklina. Oluline on õpilaste jaoks võimalus tajuda õpitavat värvi kõikide võimalike meeltega.

- **Värvuste seostamine lugude ja muinasjuttudega**
  Värvuste õppimist saab seostada lugudega nii ühest kindlast värvusest kui värvilisest maailmast meie ümber.

- **Värvuste seostamine elulis-praktiliste oskustega**
  Punase värvi õppimise juures on oluline suunata õpilasi märkama punaseid hoiatusmärke, nt valgusfoor, kuum vesi jms.
  Sinise värvi õppimise juures suunata õpilast märkama sinist vs punast värvimärki veekraanil.
  Rohelise värvi õppimise juures käsitleda rohelist, kui lubavat värvitooni, nt valgusfoor, märk klaasuksel jms.

- **Värvinimetuste õppimine**
  Värvide nimetuste aktiivsesse sõnavarasse jõudmine võib võtta aega. Lapsele võib õpetada värvide nimetusi vastavalt objektile, millega me seda värvi enamasti seostame: KOLLANE - päikese värv, SININE - taeva/vee värv, ROHELINE - rohu/maa värv jne.

- **Värvitoonidele nimetuste leidmine**
  Värvidega mängimisel ja segamisel leitud värvitoonidele saavad õpilased ise nimetusi välja mõelda.

- **Taimedega värvimine**
  Lisaks tavapärastele värvidele võib tundides katsetada joonistamist ja värvimist näiteks taimedega. Taimede abil saab luua kunsti, värvida toiduaineid, lõnga jms.

6.3Teema: Materjaliõpetus

6.3.1 Õpitulemused

Materjaliõpetus		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest; 2) rühmitab erinevaid looduslikke materjale, meisterdab juhendamisel looduslikest materjalidest; 3) paigutab vaasi lilli, oksi;	Õpilane: 1) väljendab oma meeleolu kunsti kaudu; 2) teeb juhendamisel kompositsioone looduslikust materjalist; 3) voolib lihtsa mitmeosalise objekti;	Õpilane: 1) valib enda väljendamiseks meelepärase kunsti- või käsitöövormi; 2) teeb võimalikult iseseisvalt töid/kompositsioone erinevatest materjalidest; 3) kasutab erinevaid voolimistehnikaid;

4) kasutab esmaseid voolimisvõtteid lihtsamate vormide voolimiseks 5) on tutvunud erinevate materjalide ja nende omadustega; 6) osaleb ruumide kaunistamisel jõukohase ülesandega. 7) kleebib kuivatatud lilli ja lehti.	4) on tutvunud looduslike ja tehismaterjalidega; rühmitab materjale; 5) on tutvunud taaskasutuse põhimõtetega; meisterdab suunamisel olmejääkidest; 6) valmistab näidise järgi ruumide kaunistamiseks dekoratsioone; 7) käsitseb abiga ohutult tuttavaid töövahendeid; 8) järgib meeldetuletamisel ohutusnõudeid.	4) kasutab erinevaid materjale loomingus; 5) teeb koostöös ühise kujutava või tarbekunsti töö; 6) kaunistab ruumi tähtpäevadeks; 7) kasutab materjale säästlikult, taaskasutab ja töötleb materjale; 8) valib ja kasutab lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist sobivaid töövahendeid; 9) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid töövahendite kasutamisel.

6.3.2 Õppesisu

Materjaliõpetus		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Koostegevuses loodusliku materjali korjamine ja rühmitamine tajutavate tunnuste alusel. Meisterdamine looduslikust materjalist. Mudimis/muljumis/kujumuutvad materjalid: voolimissavi, savi, plastiliin, voolimismass, kineetiline liiv, veniv liiv jms. Pehme - kõva. Värvuste segamine Muud materjalid: erinevad paberid, tekstiilid, karusnahk, puit, klaas, kivi jms. Materjalide tunnetamine, kompimine, tajumine.	Loodusliku materjali kogumine suunamisel, abiga vajalike töövahendite kasutamine (käärid, oksakäärid vms). Koostegevuses kompositsioonid looduslikest materjalidest. Looduslikud ja tehismaterjalid - võrdlemine. Materjalide rühmitamine. Taaskasutuse põhimõtted. Meisterdamine olmejääkidest. Voolimine, voolimistehnikate õpetamine: pall, uss/vorstike, veeretamine, rulliga rullimine. Lihtsa mitmeosalise objekti voolimine.	Loodusliku materjali kogumine, abiga vajalike töövahendite kasutamine (oksakäärid, oksasaag vms). Kompositsioonid looduslikest materjalidest, oaasise kasutamine. Materjalide sobivus erinevateks töödeks. Materjalide töötlemine, liimimine (parandamine), erinevad liimid PVA, pulgaliim jms. Erinevate materjalide ja olmejääkide taaskasutamine praktiliste esemete valmistamisel. Detailide ühendamine voolimisel. Klaasile maalimine.

6.3.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Sensoorsed mängud erinevate materjalidega. Võlukotike**
  Erinevate materjalide tundmaõppimisel on oluline lisaks visuaalsele eristamisele tunnetada materjalide erinevusi kompimise läbi, nt pehme - kare/krobeline, sile - kare , soe - külm jms.

- **Tegevuste seostamine õpilaste isikliku kogemusega**
  Tähelepanu tuleb pöörata materjalidele omadustele ja seostada need õpilaste isikliku

kogemusega. Õpilastel on oluline tutvustada materjalide nimetusi esialgu passiivses kasutuses, st mõistmise tasandil.

- **Õuesõppetunnid. Liivamaal**
  Looduslike materjalide tundmaõppimiseks ja kogumiseks sobivad õuesõppetunnid.

- **Taaskasutus**
  Kunsti ja käelise tegevuse raames on oluline suunata õpilasi taaskasutama. Vanadest riietest saab kududa vaipu, tualettpaberi rullidest meisterdada mänguasju või rütmipille jms.

- **Olmejääkide sorteerimine**
  Materjaliõpetuse üheks väljundiks peaks olema oskus eristada erinevaid materjale. Materjalide tundmaõppimine on oluline nii loomingus kui ka olmeprügi sorteerimisel.

6.4Teema: Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon

6.4.1 Õpitulemused

Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) vajutab jäljendeid erinevatele materjalidele; 2) liimib koostegevuses alusele erinevast materjalist kujundeid; 3) trükib paberile, papile vms vabalt valitud mustreid; 4) osaleb ruumide kaunistamisel jõukohase ülesandega.	Õpilane: 1) trükib näidise järgi lihtsamaid mustreid; 2) dekoreerib tarbeesemeid või nende kujutisi juhendamisel ja/või iseseisvalt; 3) valmistab näidise järgi ruumide kaunistamiseks dekoratsioone.	Õpilane: 1) teostab juhendamisel dekoratiivseid töid eri materjalist alustele; 2) teeb koostöös ühise kujutava või tarbekunsti töö 3) kaunistab erinevaid tarbeesemeid iseseisvalt valitud mustritega; 4) kujundab ruume.

6.4.2 Õppesisu

Tarbekunst ja dekoratiivne kompositsioon		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Lihtsate kaheosaliste mustriribade koostamine (ladumine, liimimine, trükkimine). Ruumide kaunistamine koostegevuses.	Ribamustrite koostamine. Tarbeesemete ja nende kujutiste dekoreerimine (käpik, sall, linik, vaas, taldrik vms). Ruumide kaunistamine verbaalsel suunamisel.	Ringmustrite koostamine. Mustri kujundamine erinevatest detailidest. Tarbeesemete valmistamine erinevatest materjalidest ja kaunistamine. Kujundustööd klassis ja kodus.

6.4.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Mustrite leidmine ümbritsevast maailmast**
  Õpilasi suunatakse leidma erinevaid kujundeid ja mustreid nii loodusest kui tehismaailmast. Näiteks lainejäljed rannaliival, jäälilled aknal, traktori jäljed lumel jms.

- **Rütmide leidmine ja loomine**
  Õpilasi suunatakse märkama erinevate meelte abil rütme ümbritsevas keskkonnas. Näiteks kella tiksumine, vee tilkumine, loomajäljed lumel jms. Õpilasi suunatakse rütme jäljendama ja ise rütme looma lõimitult näiteks rütmika tundides pillimänguga ja matemaatikas rütmiliste jadade moodustamisega.

- **Tutvumine erinevalt dekoreeritud tarbekunsti esemetega**
  Klassiruumis, õppekäikudel jms otsivad õpilased suunatult dekoreeritud tarbekunstiesemeid. Vaatlevad ja kirjeldavad suunatult mustreid, valivad lemmikuid.

- **Muuseumikülastused**
  Eesti Tarbekunsti- ja disainimuuseum, ERM jne.

- **Õpilaste kaasamine klassiruumi kujundamisel ja kaunistamisel**
  Õpilastele tuleb anda võimalus osaleda ümbritseva keskkonna kujundamisel. Esialgu võib anda õpilastele valikuks, kas paigutada näiteks klassiruumis nukunurk akna alla või hoopis kapi kõrvale. Õpetaja jaoks on mõlemad valikud sobivad, kuid õpilastel tekib tunne, et nemad saavad klassi kujundamise üle otsustada.

6.5 Teema: Tehnikate õpetus

6.5.1 Õpitulemused

Tehnikate õpetus		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) valmistab fooni- ja ilupabereid kasutades erinevaid tehnikaid (puhumine, peegel- ja lõngatrükk vms); 2) katab pinna pintslitrükis ühtlaselt; 3) vajutab jäljendeid erinevatele materjalidele. 4) Ebatraditsioonilised kunstivõtted: vajutusvõte, trükkimine erinevate materjalide, esemete, sõrmede, peopesa, käsna, märja paberi, templikeste, vatitikkudega ja lõngaga.	Õpilane: 1) on tutvunud trüki- ja paljundustehnikatega; 2) valmistab suunamisel erinevatest materjalidest templeid; 3) trükib näidise järgi lihtsamaid mustreid.	Õpilane: 1) valmistab ja kasutab erinevaid templeid tööde valmistamisel. 2) trükib mustreid eri materjalist alustele; 3) teeb juhendamisel, töid kasutades erinevaid tehnikaid (graafiline joon, ornamentika, materjalitrükk jms).

6.5.2 Õppesisu

Tehnikate õpetus		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Fooni- ja ilupaberite valmistamine.	Tutvumine trüki- ja paljundustehnikatega.	Erinevate templite valmistamine.

Lihtsad trükitehnikad: pintsli-, peegel- ja lõngatrükk jms. Looduslike materjalide kasutamine trükkimisel-seened, köögiviljad. Puhumistehnika jms.	Lihtsate templite valmistamine, nt puuleht, kartul, õun, porgand jms. Geelitrükk, švammitrükk jms.	Materjalitrükk - erinevad vahendid õuest ja klassiruumis, iseseisev otsimine ja kasutamine. Graafiline punkt ja joon. Lihtne ornamentika.

6.5.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Muuseumikülastused**
  TYPA trüki- ja paberikunstikeskus jms.

6.6 Teema: Voolimine

6.6.1 Õpitulemused

Voolimine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) on tutvunud erinevate voolimismassidega; 2) kasutab esmaseid voolimisvõtteid lihtsamate vormide voolimiseks; 3) vajutab jäljendeid erinevatele materjalidele.	Õpilane: 1) on tutvunud erinevate voolimistehnikatega; 2) voolib lihtsa mitmeosalise objekti; 3) voolib ümarvorme: pall, jonnipunn, puu- ja juurviljad; 4) voolib ovaalseid esemeid: kurk, banaan, ploom; 5) kaunistab savi- ja taignatooteid mustritega, kasutades erinevaid võtteid (triipudena, pressides, trükkides).	Õpilane: 1) kasutab erinevaid voolimistehnikaid; 2) voolib ja kaunistab lihtsa tarbeeseme.

6.6.2 Õppesisu

Voolimine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Mudimis-/ muljumis-/ kujumuutvad materjalid: voolimissavi, savi, plastiliin, voolimismass, kineetiline liiv, veniv liiv, soolatainas jms.	Voolimistehnikate õpetamine: pall, uss, veeretamine, rulliga rullimine. Lihtsa mitmeosalise loodusliku objekti (seen vms) voolimine	Detailide ühendamine voolimisel. Lihtsa tarbeeseme voolimine ja dekoreerimine, värvimine, glasuurimine.

Sensoorsed mängud erinevate voolimismassidega. Pehme - kõva. Värvuste segamine. Voolimise algvõtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine. Lihtsa üheosalise objekti voolimine. Jäljendite vajutamine.		Inim- ja loomafiguuride voolimine.

6.6.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Küpsetamine**
  Elu- ja toimetulekuõppe ja/või tööõppe tundides saab kasutada õpitud voolimisvõtteid: taignapalli voolimine, palli vajutamine lapikuks, taigna rullimine, mustri vajutamine, detailide ühendamine jms.

- **Skulptuurid linnaruumis ja muuseumides**
  Õppekäikudel suunatakse õpilasi otsima ja leidma linnaruumis olevaid skulptuure. Külastatakse muuseume ja skulptuuride aedu.

- **Nähtu jäädvustamine**
  Õppekäikudel nähtud skulptuure võib pildistada ning koostada fotodest õpimapp.

6.7 Teema: Paberi- ja papitööd

6.7.1 Õpitulemused

Paberi- ja papitööd		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) kortsutab paberit; 2) rebib erinevaid pabereid (ajakirjad, siidpaber, värviline paber jms), teeb neist kleepetöid; 3) kleebib ettevalmistatud aplikatsioonidest pilte; 4) lõikab abiga kääridega paberit; 5) järgib koostegemisel ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) rebib mööda joont; 2) voldib paberit pooleks; 3) lõikab paberit lihtsa kontuuri järgi; 4) kasutab suunamisel šabloone; 5) teeb erinevatest pabermaterjalidest töid; 6) liimib paberit, valib koostegevuses sobiva liimi; 7) käsitseb ohutult tuttavaid töövahendeid (käärid); 8) järgib meeldetuletamisel ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) rebib paberist lihtsa kujundi; 2) voldib abiga erinevaid lihtsaid kujundeid; 3) kasutab iseseisvalt šabloone, lõikab kontuuri järgi; 4) meisterdab iseseisvalt näidise alusel erinevatest pabermaterjalidest; 5) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid töövahendite kasutamisel (käärid, paberinuga jms).

6.7.2 Õppesisu

Paberi- ja papitööd

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Paberi rebimine, kortsutamine, lõikamine, liimimine. Aplikatsioonitööd ettevalmistatud detailidest.	Pabermaterjalid: kartong, papp, paberite liigid. Tööd pabermaterjalidest. Lihtsa kujuga šablooni kasutamine, vajadusel abiga. Rebimine ja lõikamine mööda sirgjoont. Lihtsate kujundite lõikamine paberist. Ajakirjast piltide lõikamine. Paberi pooleks voltimine. Pabermosaiik. Pabermassi valmistamine koostegevuses. Pabermassist dekoratiivesemete ja paberi valmistamine.	Šablooni kasutamine. Erinevate kujundite rebimine ja lõikamine paberist. Tarbeesemete (karp vms) meisterdamine ja dekoreerimine. Paberdetailidest mänguasja, liikuva pildi jms meisterdamine. Lihtsad voltimised. Pabermassi valmistamine. Pabermassist dekoratiivesemete ja paberi valmistamine.

6.7.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Teema seostamine prügi sorteerimise ja taaskasutusega. Õppetöö korraldamine projektipõhiselt**
  Paberi- ja papitööde teostamisel saab õpilastele tutvustada erinevaid paberist ja papist valmistatud pakendeid, tutvustada paberi taaskasutuspõhimõtteid ja suunata õpilasi vanapaberit sorteerima ning paigutama paberi prügikastidesse/ konteineritesse.
  Teema käsitlemiseks võib läbi viia projektipõhise õppetsükli, mille väljundiks on käsitööpaberi valmistamine. Käsitööpaberit saab omakorda kasutada erinevate kunsti ja käelise tegvuse tööde loomisel. Vt Tegevusele suunatud õpetus. Projektipõhine õpe

- **Muuseumikülastused**
  TYPA trüki- ja paberikunstikeskus jms.

6.8 Teema: Tekstiilitööd

6.8.1 Õpitulemused

Tekstiilitööd		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) lõikab ja kleebib abiga erinevaid materjale; 2) tegutseb koostegemisel tuttava töövahendiga (kääris, liim); 3) järgib koostegemisel ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) kasutab kääre erinevate materjalide lõikamisel; 2) liimib erinevaid materjale; 3) paneb niidi nõela taha, teeb lihtsaid pisteid; 4) kerib, põimib ja sõlmib erinevaid materjale; 5) teeb märgviltimist; 6) oskab raamil kududa; 7) tikib lõngapilte orientiiri järgi;	Õpilane: 1) õmbleb nööbi ette; õmbleb õmblusmasinaga sirge õmbluse; 2) koob kangastelgedel ja/või raamil; 3) teeb märg- ja nõelviltimist; 4) tikib põhipisteid; 5) seob sõlme ja lipsu; 6) valib ja kasutab lähtuvalt materjalist ja tegevuse

	8) käsitseb ohutult tuttavaid töövahendeid (nõel, naaskel); 9) järgib meeldetuletamisel ohutusnõudeid; 10) õmbleb kokku kaks riidetükki; 11) nöörib niidile nööpe ja helmeid.	eesmärgist sobivaid töövahendeid; 7) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid töövahendite kasutamisel (kangasteljed, viltimisnõel, õmblusmasin).

6.8.2 Õppesisu

Tekstiilitööd		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Lõnga ja paela lõikamine. Lõngapildi kleepimine. Riideribade kleepimine	Punkteerimine erinevatel materjalidel. Lõngapildi (mustri) tikkimine papile orientiiride järgi Riideribade lõikamine. Riidematerjalide põimimine, sõlmimine, kerimine. Raamil kudumine. Tekstiilimarkerite kasutamine Märgviltimine. Ohutusreeglid nõela ja naaskli kasutamisel.	Tekstiilkollaaž, tekstiilimaal, trükkimine riidele. Nööbi õmblemine. Nööpide sobitamine vastavalt tekstiili värvusele ja nööpaugu suurusele. Lihtsad õmblustööd. Käsitsi õmblemine (õmbluste parandamine jms). Masinaga sirge õmbluse õmblemine. Raamil ja telgedel kudumine. Märg- ja nõelviltimine. Heegeldamise põhivõtted. Tikkimise põhipisted. Paelte sõlmimine ja punumine, lipsu sidumine. Ohutusreeglid kangastelgede, viltimisnõela ja õmblusmasina kasutamisel.

6.8.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Õppekäigud õpitubadesse**
  Õppetegevuse mitmekesistamiseks on soovitav külastada õpilastega erinevaid õpitubasid.

- **Tekstiilitööd loovtööna**
  Õpilased saavad õpetaja suunamisel valida loovtöö teemaks meeldiva tekstiilitöö: telgedel kootud vaiba, raamil punutud pildi vms.

6.9 Teema: Muud materjalid

6.9.1 Õpitulemused

Muud materjalid

I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutaseme lõpuks
Õpilane: 1) on tutvunud erinevate kunsti ja käsitöö materjalidega; 2) liimib koostegevuses alusele erinevast materjalist kujundeid; 3) lõikab abiga erinevaid materjale; 4) teeb koostöös juhendajaga ühise kunsti- või käsitöö; 5) tegutseb koostegemisel tuttava töövahendiga.	Õpilane: 1) kasutab erinevaid kunsti ja käsitöömaterjale loomingus; 2) lõikab erinevaid materjale; 3) liimib erinevaid materjale; 4) painutab traati; 5) teeb suunamisel koostöös kaaslastega ühise kunsti- või käsitöö; 6) käsitseb ohutult tuttavaid töövahendeid; 7) järgib meeldetuletamisel ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) valib enda väljendamiseks ja tarbeesemete loomiseks meelepärase kunsti- või käsitöövormi ja vahendid selle teostamiseks; 2) lõikab kääridega erinevaid materjale mööda etteantud joont; 3) lihvib puidust pinda, lööb naela, keerab kruvi; 4) teeb traadist lihtsaid kujundeid; 5) teeb koostöös ühise kujutava või tarbekunsti töö; 6) valib ja kasutab lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist sobivaid töövahendeid; 7) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid töövahendite kasutamisel.

6.9.2 Õppesisu

Muud materjalid		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Kleepsutööd. Suurte pärlite, papist vm materjalist auguga kujundite nööri otsa ajamine. Mosaiikpildid Tutvumine erinevate materjalidega: nahk, puit, metall jne. Materjalide lõikamine, kleepimine. Tutvumine erinevate töövahenditega.	Lihtsad pärlitööd: kaelakeed, käevõrud, pärlipildid jms. Meisterdamine HAMA pärlitest. Mosaiikpildid erinevatest materjalidest (riis, makaronid, nahatükid jms). Lihtsad nahkehistööd. Tööd puidu- ja metallijääkidest. Lihtsad traaditööd. Tööd looduslikest ja tehismaterjalidest. Paberist, lõngast vms punumine. Mesilasvaha lehtedest küünalde rullimine.	Keerulisemad pärlitööd: kõrvarõngad, pärltikand jms. Meisterdamine HAMA pärlitest. Naharibade ja -kujundite lõikamine, kleepimine, sõlmimine. Lihtsad metallitööd. Puidu lihvimine. Vineeri saagimine. Naela löömine. Puidu ehistööd: põleti kasutamine, värvimine, lakkimine. Lihtsa tarbeeseme valmistamine puidust. Traadist kujundite painutamine. Vitspunutised. Seebimassist seepide valmistamine.

		Küünlavahast küünalde valmistamine.

6.9.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Taaskasutuspõhimõtted ja olmejääkide sorteerimine**
  Kunsti- ja käsitöömaterjalide tundmaõppimise saab siduda õpilastele taaskasutuspõhimõtete tutvustamisega ja oskusega sorteerida olmejääke.

- **Õppekäigud õpitubadesse**
  Õppetegevuse mitmekesistamiseks on soovitav külastada õpilastega erinevaid õpitubasid.

6.10 Teema: Tehniline modelleerimine

6.10.1 Õpitulemused

Tehniline modelleerimine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest; 2) kasutab klotse loovkonstrueerimisel, ehitab näidise järgi koostegemisel; 3) 3) laob lihtsaid kujundeis ja mosaiike.	Õpilane: 1) väljendab oma meeleolu kunsti kaudu; 2) meisterdab iseseisvalt karpidest ja klotsidest.	Õpilane: 1) valib enda väljendamiseks meelepärase kunsti- või käsitöövormi; 2) meisterdab abiga/näidise järgi makette.

6.10.2 Õppesisu

Tehniline modelleerimine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Erinevatest mänguklotsidest ehitamine (ladumine üksteise kõrvale, peale). Kujundite ladumine. Lihtsa mosaiigi ladumine.	Mudelite valmistamine karpidest, topsidest. Robootika vahenditest, LEGO klotsidest lihtsate mudelite konstrueerimine.	Maketi meisterdamine. Robootika vahenditest, LEGO klotsidest mudelite konstrueerimine.

6.10.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Vabalt kasutatavad modelleerimisvahendid klassis**

Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks klotsid. LEGOd, mosaiigid, tühjad karbid ja pakendid jms.

6.11 Teema: Temaatilised tööd

6.11.1 Soovituslikust õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Temaatilised tööd		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) kasutab tuttavaid joonistamis- ja maalimisvahendeid kunstilises tegevuses; 2) kasutab tuttavaid joonistamis- ja maalimisvahendeid kunstilises tegevuses; 3) osaleb ühistöödes teemapildi valmimisel.	Õpilane: 1) kasutab eri joonistamis- ja maalimisvahendeid; joonistab ja maalib äratuntavaid objekte; 2) joonistab lihtsa süžeepildi etteantud teemal näidise ja juhendamise järgi.	Õpilane: 1) valib enda tunnete ja emotsioonide väljendamiseks meelepärase kunsti- või käsitöövormi; 2) 2) joonistab lihtsat situatiivset tegevust kujutava pildi.

6.11.2 Õppesisu

Temaatilised tööd		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Teemakohase analüüsitud üksikobjekti kujutamine.	Lihtsa temaatilise süžeepildi joonistamine näidise järgi. Temaatilised ühistööd (kollaaž vms). Aastaaegade kujutamine kasutades erinevaid tehnikaid.	Tunnete ja meeleolude väljendamine õpitud tehnikate abil. Lihtsa situatiivse tegevuse kujutamine (seeni korjamas, suusatamas vms).

6.11.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Olu- ja tegevuspiltide lugemine ja suunatud kirjeldamine eesti keele õppes**
  Üksikobjektide ja tegevuste kujutamise eelduseks on oskus lugeda pilti ja märgata detaile.

- **Näituste ja muuseumide külastamine**
  Külastage õpilastega õpilastööde näitusi, kaubanduskeskustes jm olevaid kunstinäitusi, kunstisaale, muuseume.

6.12 Teema: Ohutusnõuded ja tööpaik

6.12.1 Õpitulemused

Ohutusnõuded ja tööpaik		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) tegutseb koostegemisel tuttava töövahendiga; 2) järgib juhendamisel ohutusnõudeid pliiatsi, liimi, kääride, pintsli kasutamisel; 3) koristab koostegevuses abiga oma tööpaiga.	Õpilane: 1) käsitseb ohutult tuttavaid töövahendeid; 2) järgib meeldetuletamisel ohutusnõudeid nõela, naaskli jms kasutamisel; 3) koristab suunamisel oma tööpaiga.	Õpilane: 1) valib ja kasutab lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist sobivaid töövahendeid; 2) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid tuttavate töövahendite kasutamisel; 3) koristab tööpaiga.

6.12.2 Õppesisu

Ohutusnõuded ja tööpaik		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Koostegevuses kääride, liimi, värvide kasutamine. Oma töökoha koristamine koostegevuses. Juhendamisel ohutusnõuete järgimine. Koostegevuses töökaitsevahendite kasutamine (põlled, kätised jms).	Elementaarsed ohutusnõuded nõela, naaskli jne käsitlemisel. Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokkukorjamisel. Suunamisel töökaitsevahendite kasutamine (töökindad, klapid, prillid, põlled jms).	Ohutusnõuded haamri, sae jne käsitlemisel. Elementaarsed ohutusnõuded elektritööriistade, puidupõleti, triikraua, liimipüstoli jms kasutamisel. Töökoha ettevalmistamine ja korrashoid Töökaitsevahendite kasutamine (töökindad, klapid, prillid, põlled jms).

6.12.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Rutiin tundides**
  Oluline on saavutada rutiin tunni ettevalmistaval etapil (kaitseriietus, töökoha ettevalmistamine) ja tunni lõpuosas (töökoha korrastus).

Soovituslik õppevara

Palgi, K. Elu- ja toimetulekuõppe töölehed Mina. Õpetajamaterjal. https://hev.edu.ee/229-2/
Sildnik, K. Aastaajad. https://hev.edu.ee/196-2/
Türnpu, M. Elu- ja toimetulekuõppe töölehed "Inimene I". Õpetajamaterjal. https://hev.edu.ee/153-2/

TÖÖÕPE

1. Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Tööõppe aine hõlmab valdkondi, mis on seotud igapäevatoimingutega kodus, koolis ning lähiümbruses.
Kujundatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis on vajalikud igapäevaste kodu- ja majapidamistöödega toimetulekuks.
Õpilane õpib tundma ja täitma õpitud tööde jaoks vajalikke ohutustehnika- ja hügieeninõudeid.
Arendatakse vastutustunnet, kujundatakse positiivset suhtumist oma kohustustesse ja töösse.
Õpetatakse töö vajalikkust ja selle lõpuleviimise tähtsust.
Oluline on igapäevaste tegevuste kavandamise, korraldamise ja probleemide lahendamise oskuste kujundamine.
Tööõppe käigus tutvustatakse lihtsaid igapäevategevustes vajaminevaid töövahendeid ja masinaid ning õpetatakse neid juhendamisel või juhendi abil kasutama. Oluline on koostöö koduga, et õpilane saaks omandatud oskusi variatiivsetes situatsioonides rakendada.
Õpetusega kujundatakse õpilastel tegevuspädevus:

- praktilise tegevuse oskuste kasutamine korduvates ja vähe varieeruvates situatsioonides;
- praktilise tegevuse sooritamine toiminguid/operatsioone valides ja eesmärgipäraselt järjestades;
- osalemine jõukohases ühistegevuses;
- oma tegevuse tulemuse hindamine eesmärgist lähtuvalt kas näidisega võrreldes või mälukujutlustele toetudes;
- tegevuste sooritamine iseseisvalt oma oskuste piires.

2. Üldpädevuste kujundamine tööõppe aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.

Tööõppe aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Tööõppe aine raames omandatud oskused ja teadmised valmistavad õpilast ette võimalikult iseseisvaks elulistes olukordades toime tulemiseks nii kooli- kui täiskasvanueas.

Õppimine toimub peamiselt elulistes olukordades praktiliste tegevuste kaudu.

Tööõppe aine täpne suund ja sisu valitakse vastavalt õpilaste eripärale ja kooli võimalustele kaasates lastevanemaid ja õpilasi. Valitud tööõppe suunale koostab ainekavad kool. Tööõpe võib sisaldada tööpraktikat, mille sisu esitatakse kooli õppekavas.

Tööõppe soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks soovitatud käsitleda järgmisi teemavaldkondi:

- Ruumide korrashoid ja koristamine.
- Inimene ja töö.
- Asjad ja nende korrashoid.
- Toitlustamine.
- Köögitööd.
- Toiduvalmistamine.
- Sisseostude tegemine.

- Rõivastus ja selle hooldus.
- Haljastustööd. Aiandus.
- Käsitöö.
- Puidutöö.
- Õuesõpe.
- Õppekäigud.

Loetletud teemavaldkondade käsitlemise kaudu elulis-praktilistes olukordades ja klassikalises õppesituatsioonis kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Tööõppe aine raames omandatud elulis-praktilised tööoskused tagavad õpilaste võimalikult suure iseseisvuse ning toetavad õpilaste kujunemist täieõiguslikuks ühiskonna liikmeks. Õpilased õpivad mõistma ja väärtustama töö tegemise olulisust. Nad saavad aru, kuidas avaldab inimtegevus, sh tootmine ja tarbimine, mõju ümbritsevale keskkonnale. Tööõppe tundides omandavad õpilased säästliku eluviisi põhimõtteid. Toiduvalmistamise raames on võimalik valmistada ja maitsta nii Eesti kui teiste rahvuste rahvustoite ning seeläbi tutvuda erinevate rahvuste kultuuripärandiga.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Tööõppe aine raames õpivad õpilased tegema erinevaid jõukohaseid töid. Õpilased õpivad hindama nii enda kui teiste inimeste poolt tehtud tööd ning suhtuvad sellesse lugupidavalt. Lihtsa töö oskusi omandades areneb õpilaste vastutustunne, õpilased õpivad mõistma enda kohustusi ja õigusi. Kaaslastega koos tööd tehes arenevad õpilaste sotsiaalsed oskused: suhtlemisoskus, kannatlikkus, sallivus jne. Õpilased jälgivad, õpivad mõistma ja täitma jõukohaseid piltide ja/või skeemidena ja/või verbaalselt esitatud tööjuhiseid. Õpilased õpivad koostegevuses enda tööd planeerima, õigeaegselt teostama ja tulemust kontrollima. Tööõppe tundide raames toimuvate praktiliste tegevuste, õppekäikude jms läbi areneb õpilaste sotsiaalne ja kodanikupädevus. Õpilased osalevad kogukonnaüritustel, nt talgutel, aitavad endast nõrgemaid, nt on vabatahtlikena abis loomade varjupaigas jms.

Enesemääratluspädevus
Tööõppe tundides omandavad õpilased oskused ja teadmised võimalikult iseseisvaks toimetulemiseks igapäevase elus ja ühiskonnas laiemalt. Õpilasi suunatakse omandama igapäevaelus vajaminevaid elulisi-praktilisi oskusi, nt koristamine, toiduvalmistamine, sisseostude sooritamine jms. Tööõppe tundide raames omandavad õpilased esmase ettekujutuse sellest, missuguses valdkonnas võiksid nad peale kooli lõpetamist rakendust leida. Õpilased tutvuvad erinevate jõukohase töö tegemise võimalustega nii koolis kui väljaspool, nt päevakeskustes, toetatud töökohal vms. Samuti tutvustakse õpilastele kutseõppeasutustes edasi õppimise võimalusi. Toetatakse võimalikult adekvaatse enesehinnangu kujunemist. Õpilased õpivad võimalikult iseseisvalt kavandama ja täide viima erinevaid tegevusi ning kontrollima saavutatud tulemust. Nad õpivad märkama enda ja teiste abivajadust, abi küsima ja abi pakkuma. Õpilased omandavad esmased oskused ja teadmised jõukohase töö tegemiseks.

Õpipädevus
Õpilasi kaasatakse võimetekohaselt tööõppe tundides erinevate tööde kavandamisse, suunatakse alustatud tööd lõpule viima ja teostama enesekontrolli, nt võrdlema enda tööd näidise või kavandiga. Õpilasi suunatakse kasutama omandatud elulisi-praktilisi lugemis- ja kirjutamisoskusi ning matemaatilisi oskusi töö õppimise raames - õpilased loevad piltide, skeemide, tekstina vms esitatud tööjuhendeid, kasutavad tuttavaid mõõteriistu jne.

Suhtluspädevus
Suhtluspädevuse arengut toetavad tööõppe aine raames tekkivad elulised suhtlussituatsioonid,

nendes osaledes omandavad õpilased suhtlemisoskuseid ja käitumismustreid. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja järgima õpetajapoolseid juhiseid, selgitusi jms. Ühise tööülesande raames õpivad õpilased suhtlema kaaslastega, väljendama enda soove, tundeid ja mõtteid, küsima ja pakkuma abi. Õpilaste suhtlusakte tuleb toetada ning suunata neid üha enam osalema vestlustes, kirjeldama enda töid ja avaldama oma arvamust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
Tööõppe aine raames omandatakse nii eluks vajalikke oskusi kui ka säästliku ja keskkonnasõbraliku eluviisi põhimõtted. Õpilased õpivad tundma ja kasutama looduslikke materjale ja tehismaterjale. Õpilasi suunatakse materjale säästlikult kasutama, vältima liigse prügi teket ja hoolima ümbritsevast keskkonnast. Tööõppe raames on palju erinevaid võimalusi teiste ainete raames saadud teoreetilisi teadmisi rakendamiseks elulisi-praktilistes situatsioonides. Kasuks tulevad näiteks matemaatikaalased oskused, nt oskus mõõta erinevate mõõtvahendite abil (mõõtepulk, nöör, joonlaud jms), oskus kasutada joonlauda sirgjoone tõmbamiseks, oskus loendada erinevaid detaile jms.

Ettevõtlikkuspädevus
Tööõppe raames omandatud teadmised ja isikuomadused aitavad õpilastel arendada ettevõtlikkust ja valmisolekut karjääri planeerimiseks ja tööturul toimetulemiseks. Tööõppe aine raames omandatud oskused on eelduseks võimalikult iseseisvaks toimetulemiseks igapäevases elus ja lihtsa töö tegemiseks.

Digipädevus
Digitehnoloogia kasutamine tööõppe raames mitmekesistab õppeprotsess. Nutiseadme tarkvara abil saab koostada poenimekirja, poes kasutada kalkulaatorit ostusumma arvutamiseks jms. Õpilased õpivad otsima retsepte ja toiduvalmistamise õppefilme internetist. Interneti vahendusel on võimalik tutvuda ka aiatööde tegemisega, rõivaste eest hoolitsemisega jm praktilise töö tegemisega nii kodus kui töökohal.

3. Tööõppe lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides tööõppe aine soovituslikes teemavaldkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Tööõppe raames omandatud oskused ja teadmised on baasiks elukestvale õppele ja karjääri kujundamisele. Seega on oluline luua positiivne hoiak õppimise ja lihtsa töö tegemise vastu, kujundada peamised õpi- ja tööoskused. Õpilasi suunatakse tajuma ja mõistma vastavalt võimetele enda tugevaid ja nõrgemaid külgi. Kujunevad oskused ja harjumus eesmärgi saavutamiseks järjepidevalt ennast arendada. Õpilased arvestavad tegutsemisel kokkulepitud reeglitega, alluvad distsipliinile ja on valmis tegutsema eesmärgi saavutamise nimel. Praktiliste tegevuste sooritamine meeskonnatöös valmistab õpilasi ette võimalikult iseseisvaks igapäevaseks eluks täiskasvanuna ja tööeluks.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Keskkonnateadlikkus ja jätkusuutliku käitumisoskuse arendamine on vajalik kaasaegse maailma väljakutsetega toimetulemiseks ja jätkusuutliku eluviisi edendamiseks. Teema käsitlemine toimub tööõppe raames saadavate kogemuste kaudu. Õpilastele mõistetavatest praktilistest töölaadsetest tegevustest lähtuvalt tutvustatakse loodushoiu ja inimeste jätkusuutliku tegutsemise põhimõtteid.

Õpilased tutvuvad erinevate looduslike ja tehismaterjalidega, õpivad neid eristama, sorteerima, kasutama, taaskasutama ja utiliseerima. Õpilasi suunatakse materjale säästlikult kasutama. Olulisel kohal on materjalide, rõivaste, toidu jms taaskasutus, loodusressursside hoidmine.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Tööõppe raames suunatakse õpilaste kujunemist aktiivseteks ja vastutustundlikeks kogukonna ja laiemalt ühiskonna liikmeteks. Töö tegemise kogemuse kaudu õpivad õpilased austama enda ja teiste poolt tehtud tööd. Nad omandavad oskused kavandada enda igapäevaseid tegemisi ja töölaadseid ettevõtmisi. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine praktilistesse, sh töölaadsetesse tegevustesse. Kaaslastega koos paaris- ja rühmatöid tehes omandavad õpilased esmased koostööoskused. Õpilased õpivad märkama probleeme ja neid samm-sammult lahendama, püstitama eesmärke, töötama vastavalt suunistele ettenähtud ajaperioodi kestel. Praktilise tegevuse kaudu sisseostude sooritamisel õpivad õpilased kasutama raha säästlikult. Tööõppe tundide raames on võimalik õpilaste algatusvõime ja ettevõtlikkuse toetamiseks läbi viia projektipõhist õpet. Üheks projektipõhise õppe võimaluseks on näiteks avada teatud ajaperioodiks koolis kohvik. Kohviku projekti raames õpivad õpilased planeerimisoskusi, oskuse kavandatut ellu viia ja kontrollida. Kujuneb oskus õpitut praktikas rakendada, nt söögitegemise oskused, oskus katta lauda, pesta nõusid jms. Areneb suhtluspädevus, lihtsad ettevõtlusoskused, oskus eelarvet koostada jms (vt Tegevusele suunatud õpetus. Projektipõhine õpe).

Kultuuriline identiteet

Tööõppe tundides tutvuvad õpilased Eesti kultuuripärandiga. Muuseumitundides õpivad õpilased tundma eestlaste eluolu läbi erinevate ajastute kuni tänapäevani välja, näiteks tutvuvad vanade tööriistade ja talutöödega, riietusega, sh rahvarõivastega jms. Kokanduse raames, saab valmistada erinevate rahvuste toite ja tutvuda toidutegemisega vanal ajal. Praktiliste tegevuste kaudu õpivad õpilased märkama ajalisi ja rahvuslikke erinevusi ning neil kujuneb rahvusliku kuuluvuse tunne ning positiivne suhtumine erinevustesse inimeste ja kultuuride vahel.

Teabekeskkond ja meediakasutus

Õpilast suunatakse igapäevastes tegevustes orienteerumisel ja nende sooritamisel kasutama piltide, siltide, märksõnadena, skeemidena vms esitatud tööjuhiseid. Õpilasi suunatakse leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet, nt teabemärke riietusesemetel, märke ja skeeme toidupakenditel, skeemidena esitatud juhendeid tehnika kasutamiseks, teavet poes oleva kauba paiknemise kohta müügisaalis jms.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Tööõppe aine teemavaldkondade raames saab kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid õpilaste arengule vastavaid seadmeid, digikeskkondi ja -rakendusi. Õpilasi saab suunata otsima asjakohast teavet internetist. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele (vt AAC vahendite kasutamine).

Tervis ja ohutus

Läbivalt toimub tööõppe raames ohutus- ja hügieeniteemade käsitlemine. Õpilasi suunatakse võimalikult adekvaatselt hindama enda võimeid, ohutult käsitlema töövahendeid, arvestama vahendite kasutamisel kaaslastega jne. Õpilastel kujundatakse teadmised ja oskused ohtude märkamiseks, ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks. Õpilasi suunatakse teadlikult kasutama vajalikke töökaitsevahendeid. Tööõppe raames kujundatakse õpilastel teadmised ja oskused hoolitseda isikliku hügieeni eest. Olulisel kohal on oskus märgata määrdunud riideid, sh tööriideid, neid pesta ja korrastada.

Väärtused ja kõlblus

Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja

õpetaja positiivne ühistegevus. Selleks, et õpilane väärtustaks praktilise töö tegemist, peab õpetaja olema õpilasele eeskujuks positiivse suhtumisega töösse. Praktilise töö tegemise läbi õpivad õpilased tundma iseennast, märkama enda ja kaaslaste emotsioone. Ühiste tegevuste, sh õppekäikudel osalemise kaudu kujunevad õpilastel suhtlemisoskused ja positiivsed väärtushinnangud.

4. Tööõppe aine lõiming teiste õppeainetega

Tööõppe aine raames kujundatakse õpilaste esmaseid igapäevaelu- ja tööoskusi.

Tööõppe ainest tulenevad teemad võivad olla toimetulekuõppes üldõpetuse teljeks. Õppetööd võib kavandada projektipõhise õppena.

Tööõpe ja emakeel
Tööõppe aine tegevuste raames suhtleb õpetaja õpilastega kasutades õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, skeemide, sõnade/ lihtlausete kaudu esitatud teavet ning töö täitmisel lähtuvad sellest. Koostöös teistega arenevad õpilaste suhtlemisoskused.

Tööõpe ja elu- ja toimetulekuõpe
Tööõppe ja elu- ja toimetulekuõppe teemavaldkonnad on tihedalt lõiminud. Osaliselt on elu- ja toimetulekuõppes omandatavad kogemused, oskused ja teadmised aluseks tööõppes käsitletavatele teemadele. Teisalt käsitletakse elu- ja toimetulekuõppe aine ja tööõppe aine õpetamisel samaaegselt ühe valdkonna teemasid. Elu- ja toimetulekuõppe aines toimub õpilase eneseteenindusoskuste ja esmaste tööharjumuste kujundamine, mis on aluseks tööõppe aines omandavatele lihtsa töö oskustele. Elu- ja toimetulekuõppes omandatavad teadmised ametitest, kujutlus raha olemusest ja selle teenimisvõimalustest, teadmised kokkuhoiust ja säästmisest on aluseks tööõppes käsitletavatele sisseostude sooritamise ja eelarve planeerimisega seonduvatele tegevustele. Tööõppe aines omandatud lihtsa töö oskustele tuginedes on võimalik nõustada elu- ja toimetulekuõppe raames õpilasi karjäärivaliku teemadel.

Tööõpe ja matemaatika
Tööõppe ja matemaatika teemavaldkonnad on omavahel tihedalt lõimunud ning täiendavad teineteist. Matemaatika annab vajalikke oskusi ja teadmisi tööõppe aine raames püstitatud töölaadsete ülesannete täitmiseks. Tööõppe raames tööde kavandamisel ja teostamisel tehakse praktilisi mõõtmisi. Puhastusvahendite kasutamisel peab orienteeruma praktiliselt erinevates mahuühikutes. Ruumide sisustamisel ja kujundamisel ning koristustööde sooritamisel on oluline ruumis orienteerumise oskus. Toitlustuse ja kokanduse raames toetutakse matemaatika aines omandatud oskuste ja teadmistele eelarve planeerimisel, poes praktiliste ostude sooritamisel. Toiduvalmistamisel on oluline kasutada taimerit, oskus valida pliidil ja ahjul sobiv temperatuur, tunda kaalu- ja mahuühikuid jms.

Tööõpe ja kunst ja käeline tegevus
Tööõppe ja kunsti ja käelise tegevuse teemavaldkonnad on tihedalt põimunud. Nii tööõppe kui kunsti ja käelise tegevuse aines luuakse alus lihtsate tööoskuste ja tööharjumuse kujunemiseks. Ühes aines omandatud oskusi kasutatakse teises aines tegevuste sooritamisel.

Tööõpe ja kehaline kasvatus
Kehalise kasvatuse tundides omandavad õpilased tööõppes õpitavate tööülesannete täitmise eelduseks oleva füüsilise võimekuse. Kehalise kasvatuse tundides suunatakse õpilasi järgima tervisliku eluviisi põhimõtteid - nii liikumise, toitumise kui vaimse tervisega seonduvaid. Tervisliku

toitumise teemat saab praktikas rakendada tööõppe tundides õpitava menüü planeerimise ja toiduvalmistamise käigus.

Tööõpe ja muusika ja rütmika
Tööõppe aines omandatud praktilisi tööoskusi saavad õpilased rakendada näiteks koolikontsertide lava ülesseadmisel abiks olles. Erinevaid töid on võimalik sooritada meelepärast muusikat kuulates ühendades nii muusikakuulamise kui harrastuse praktiliste tööoskuste omandamisega.

5. Tööõppe aine rõhuasetused

I arengutase	II arengutase	III arengutase
Toimub igapäevaste majapidamistööde osatoimingute praktiline õppimine koostegevuses. Täidetakse erinevaid jõukohaseid tööülesandeid koostöös või individuaalselt. Tööoperatsioonid/tegevused jaotatakse õpilaste vahel nende võimeid ja oskusi arvestades. Tööprotsessile antakse positiivset tagasisidet.	Kujundatakse praktilise tegevuse oskusi, harjutatakse nende rakendamist korduvates situatsioonides. Õpitakse töövõtteid ning neid õiges järjestuses sooritama. Kujundatakse oskusi sooritada koostöös järjestikusi tööoperatsioone/tegevusi. Õpilasi suunatakse valima jõukohaseid õpitud tööoperatsioone ja tegevusi. Töö protsessile ja tulemusele antakse positiivset tagasisidet.	Kinnistatakse omandatud töövõtteid ja õpitakse uusi. Tähelepanu pööratakse tööoperatsioonide õigele järjekorrale ning töö lõpetamise vajalikkusele. Hakatakse täitma tööülesandeid, mille puhul töö valmib alles teatud aja möödudes. Praktiseeritakse sotsiaalse suunitlusega tööülesandeid, teiste abistamist. Kasutatakse laiendatud sõltuvat koostööd (tööd tehakse ühel ajal ning ühist eesmärki silmas pidades). Õpilasi õpetatakse suunatult oma tegevusi ja töö tulemust planeerima, ise sobivaid töövahendeid valima ja konkreetse töö teostamiseks vajalikke osatoiminguid järjestama. Õpilasi suunatakse oma töö tulemusi kontrollima ja hindama. Õpilasi suunatakse oma tegevusele ja valmis tööle hinnangut andma. Kujundatakse harjumus teha nii meeldivat kui ka vähem meeldivat tööd.

6. Tööõppe aine õpitulemused, õppesisu ja soovitused õppetöö läbiviimiseks

6.1Teema: Ruumide korrashoid ja koristamine

6.1.1 Õpitulemused

I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutaseme lõpuks
Õpilane: 1) täidab koostegemisel jõukohaseid ülesandeid korrapidamis- ja majapidamistöödes; 2) täidab koostegevuses tööülesandeid; 3) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 4) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 5) võtab vastu abi; 6) täidab suunamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 7) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja järgib suunamisel töö piltplaani; 8) koristab koostegevuses pärast töö lõpetamist oma töökoha; 9) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti.	Õpilane: 1) teeb meeldetuletamisel õpitud korrapidamis- ja majapidamistöid; 2) täidab talle antud tööülesande ühe osana ühistööst; 3) viib alustatud töö enamasti lõpuni; 4) valib tööks vajalikud töövahendid, sh kodutehnika ja kasutab seda juhendamisel; 5) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi; 6) täidab meeldetuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 7) koostab, jälgib ja järgib suunamisel töö visuaalset plaani; 8) koristab suunamisel pärast töö lõpetamist oma töökoha; 9) 9) sorteerib juhendamisel prügi, on suunamisel säästlik ja taaskasutav.	Õpilane: 1) teeb õpitud jõukohaseid majapidamistöid; 2) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 3) viib alustatud töö lõpuni; 4) valib töö tegemiseks vajalikud töövahendid, sh kodutehnika ja kasutab neid; 5) küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks; 6) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel; 7) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 8) koostab, jälgib ja järgib töö plaani; 9) on säästlik ja taaskasutav igapäevastes kodu- ja majapidamistöödes.

6.1.2 Õppesisu

Ruumide korrashoid ja koristamine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**

Koostegevuses klassi korrastamisel ja koristamisel osalemine. Suunamisel oma töökoha korrastamine. Isiklike töövahendite karbi paigutamine selleks ettenähtud kohale. Suunamisel korrapidaja lihtsamate ülesannete täitmine (nt tahvli puhastamine, PCS piltide äravõtmine, klassis olevate laste piltide leidmine, juhendamisel ilmakalendri täitmine jne). Tutvumine erinevate koristamisel kasutatavate töövahendite ja nende otstarbega (nt lapp, hari, kühvel, luud, mopp, ämber). Juhendamisel erinevate tuttavate töövahendite kasutamine. Koostegevuses tolmu pühkimine. Koostegevuses mööbli paigutamine klassiruumis sobivale kohale. Lühiajaline keskendumine tööprotsessile, koostegevuses töö lõpule viimine (nt lapiga tolmu pühkimine). Koostegevuses eeskuju järgi hügieeni- ja ohutusnõuete järgimine. Lihtsate piltskeemide suunatud lugemine ja koostegevuses järgimine. Koostegevuses lihtsa töö kavandamine esemete ja/või pildimaterjali abil (nt igapäevaelu esemed, fotod, PCS pildid, piktogrammid vms). Igapäevase tuttava kodutehnika (nt veekeetja, tolmuimeja, nõudepesumasin, külmkapp, mikrolaineahi jne)	Korrapidaja tööülesannete jaotamine ja täitmine. Verbaalsel suunamisel eluruumide ja klassi korrashoid, korrastamine. Tuttavate koristusvahendite kasutamine ruumide koristamisel. Meeldetuletamisel tuttavate koristustööde iseseisev sooritamine. Tolmu pühkimine. Põranda pühkimine. Põranda pesemine mopiga. Tahvli, laudade ja uste pesemine. Suunamisel põrandate ja põrandakatete puhastamine tolmuimejaga. Verbaalsel suunamisel mööbli paigutamine klassiruumis õigele kohale (nt peale koristamist, klassi pidu vms). Verbaalsel suunamisel nõudepesumasinasse mustade nõude paigutamine, puhaste nõude masinast välja võtmine. Koostegevuses pesumasinas kodutekstiilide pesemine: sorteerimine, pesumärkide lugemine, pesumasina programmide lugemine ja sobiva valimine. Verbaalsel suunamisel pildimaterjali ja/või sõnakaartide abil lihtsa töö tegevusplaani / tegevuste jada koostamine. Tutvumine puhastusainete hoiatavate tingmärkidega (tuleohtlik, mürgine jms), koostegevuses tingmärkidega arvestamine. Kummikinnaste otstarve ja kasutamine meeldetuletamisel.	Korrapidaja ülesannete järjestamine. Ülesannete jaotamine koristustöödel. Ühiselt kasutatavate ruumide (trepikojad) korrashoid ja koristamine. Puhastusainete hoiatavad tingmärgid ja nende arvestamine tegevustes. Kummikinnaste kasutamine. Seinte (värvitud, plaaditud) pesemine, puhastusvahendite valimine ja kasutamine. Valamute, WC-pottide puhastamine, selleks vajalike vahendite valimine ja kasutamine. Peeglite, ukseklaaside, akende pesemine; puhastusvahendite valimine ja kasutamine. Kodutekstiilide kasutamine ja puhastamine. Tekkide, mööblikatete kloppimine klopitsaga, käsitsi. Voodipesu vahetamine. Pehme mööbli, radiaatorite puhastamine tolmuimejaga. Suurpuhastus: kardinad, katted, kuplid. Koristustöö plaani koostamine pildimaterjali abil või kirjalikult. Koostatud plaani järgimine. Vajalike kodutööde planeerimine nädalaks. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine. Ohutusnõuete järgimine töötamisel koristustarvete (käru, reha, mopp, erinevad harjad, luud, tolmulapp, prügikühvel, pihustuspudel) ja puhastusvahenditega.

otstarbe mõistmine. Elulis-praktilistes olukordades koostegevuses tuttava kodutehnika kasutamisel osalemine. Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.	Toataimede eest hoolitsemine. Lillede kastmine meeldetuletamisel. Lühiajalise töö või õpilasele antud tööosa täitmine ja lõpuni viimine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	Puhastus- ja pesemisvahendite valik ja kasutamine vastavalt otstarbele, doseerimine. Koristusvahendite hooldamine ja hoiustamine. Jäätmete sorteerimine: taara, biojäätmed, segaolmejäätmed, ohtlikud jäätmed, paber- ja papp, ehitusjäätmed. Prügi ja jäätmete koristamine ja viimine spetsiaalsetesse konteineritesse. Erinevate ruumide koristamine: köök, õpilaskodu ruumid, klassiruum, koridor jne): ruumide pühkimine, töötamine tolmuimejaga; põranda pesemine (ämbri täitmine veega, mõõdunõud kasutades vajaliku koguse pesemisvahendi lisamine, mopi ja põrandalapi käsitsemine, pesemine lapi või mopiga, pesuvee vahetamine); märja lapi ja mopi hooldamine. Erinevate katetega (linoleum, laminaat, keraamilised plaadid) põrandate hooldamine ja sobivate puhastusvahendite valimine. Akende pesu: otsustamine, kas aken on must; pesuvahendi pihustiga klaasile kandmine; mustuse eemaldamine spetsiaalsete harjadega; niiske lapiga puhastusvahendi eemaldamine klaasilt; kuiva lapiga kuivatamine. Kooli territooriumi teede pühkimine luuaga/harjaga.

6.1.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel**
  Tööõppe aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.

Samaealiste toimetuleku õppekava järgi õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast ja kaasuvatest diagnoosidest.
Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla tööõppe aines erinevatel arengutasemetel. Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele erinevates tööõppe aine valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole (vt Mõiste "arengutase" kasutamine toimetulekuõppes).

- **Tööoskuste õppimine praktilise tegevuse läbi elulistes olukordades vähendab omandatud oskuste ja teadmiste uude olukorda ülekandmisega seonduvaid probleeme**
  Toimetulekuõppe õpilased omandavad uusi oskusi ja teadmisi kõige paremini elulistes praktilistes olukordades. Elulistes situatsioonides õppides vähenevad oluliselt õpitud oskuste uude olukorda ülekandmisega seonduvad probleemid.
  Paremate õppimisvõimaluste loomiseks ning igapäevase õppetegevuse mitmekesistamiseks on soovitav korraldada võimalikult sageli õppekäike erinevatesse ametiasutustesse, organiseerida õpilastele praktilist töö õpet nii koolis kui väljaspool kooli.

- **Õpilaste kaasamine klassiruumi kujundamisel ja kaunistamisel**
  Õpilastele tuleb anda võimalus osaleda ümbritseva keskkonna kujundamisel. Esialgu võib anda õpilastele valikuks, kas paigutada näiteks klassiruumis nukkunuke akna alla või hoopis kapi kõrvale. Õpetaja jaoks on mõlemad valikud sobivad, kuid õpilastel tekib tunne, et nemad saavad klassi kujundamise üle otsustada.

- **Koolis õpitud oskuste kinnistamine kodus**
  Tööõppe tundides omandatud oskuste ja teadmiste kinnistamisel on oluline kooli ja kodu tihe koostöö. Koolis omandatud elulisi-praktilisi igapäeva- ja tööoskusi saavad õpilased kasutada kodustes tingimustes.

- **Positiivne ja turvaline keskkond tegutsemiseks. Piiride kehtestamine**
  Tööõppe tundides on turvalisel õpikeskkonnal, sh positiivsetel suhetel õpetaja ja õpilase vahel väga oluline kui mitte määrav roll. Toimetulekuõppe õpilane tegutseb ja õpib siis, kui ta on sisemiselt motiveeritud ja tahab tegutseda. Oluline on, et õpetaja usuks õpilase võimetesse ja suunaks õpilast järjepidevalt töölaadsetes tegevustes osalema. Oluline on protsessis osalemine ja tegevustest positiivse tagasiside ja eduelamuse saamine.
  Turvalise õpikeskkonna saavutamiseks on oluline seada õpilastele kindlad kokkuleppelised piirid, mille raames õpetaja suunamisel tegutseda.

6.2 Teema: Inimene ja töö

6.2.1 Õpitulemused

Inimene ja töö		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**

Õpilane: 1) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 2) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 3) võtab vastu abi; 4) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja järgib suunamisel töö piltplaani; 5) on tutvunud mänguliste tegevuste kaudu erinevate tuttavate elukutsetega.	Õpilane: 6) kasutab tööülesannete täitmiseks tuttavaid töövahendeid; 7) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 8) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi; 9) koostab, jälgib ja järgib suunamisel töö visuaalset plaani; 10) teab/oskab nimetada tuttavate elukutsete esindajaid; 11) teab ema/isa ametit.	Õpilane: 1) valib töö tegemiseks vajalikud töövahendid ja kasutab neid; 2) viib alustatud töö lõpuni; 3) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 4) küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks; 5) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel; 6) koostab, jälgib ja järgib töö plaani; 7) tunneb erinevaid jõukohaseid ameteid; 8) omab esmast töökogemust õppetöökojas, haljastusvaldkonnas vms.

6.2.2 Õppesisu

Inimene ja töö		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Tutvumine elukutsetega, millega õpilane igapäevaselt kokku puutub: õpetaja, koristaja, bussijuht, arst, müüja jms. Nende töökohad, peamised tööülesanded. Vastavasisulised rollimängud ja õppemängud: lotod, moorini, pusled jms. Koristaja tööülesanded koolis. Koristaja töö matkimine klassis mängulises tegevuses ja elulises situatsioonis. Suunamisel enda töökoha korrastamine, isiklike asjade paigutamine selleks ettenähtud kohale.	Tuttavad elukutsed: müüja, õpetaja, koristaja, kokk, bussijuht, arst, medõde, ehitaja, müüja jms. Nende töökoha, töövahendite ja tööülesannetega tutvumine. Ema/isa töökoht ja amet. Verbaalsel suunamisel päevaplaani koostamine pildimaterjali ja/või sõnakaartide abil. Koostatud päevaplaani jälgimine, järgimine ja täitmine suunamisel. Klassis korrapidaja tööülesannete jaotamine ja täitmine.	Kodukoha lähedal asuvad ettevõtted ja asutused. Õpilasele jõukohased ametid, nt koristaja, pesumasinist, haljastustöötaja, majahoidja, köögitööline, laadija, sulane jms. Nende ametite tööülesanded. Õpitud osaoskuste ühendamine ahelaks ja tuttava töö sooritamine algusest lõpuni, sh vajalikke tööriistade valimine, nende asukoha leidmine ja töö lõpetamisel tagasipanemine kokkulepitud kohale. Töötamine erinevates töökohtades: nt puutöökoda, aed, õppeköök, aed, park jne.

Koostegevuses lapiga tolmu pühkimine. Tegevustes abi vastuvõtmine ja koostöös tegevuse jätkamine.	Osalemine klassi korrastamisel ja koristamisel. Klassis olevate puhastusvahendite koha teadmin, nt seebi, lapi, harja, kühvli jne asukohad. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	Kutse õppimise võimalused. Tutvumine toetatud ja kaitstud töö tegemise võimalustega. Tutvumine SKA poolt pakutavate teenustega, sh töölaadsete tegvustega teenuse raames. Vajadusel abi palumine töö tegemisel. Vanade inimeste, nooremate ja puudega inimeste abistamine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine. Erinevus: kellegi eest töö ära tegemine vs abistamine.

6.2.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Vabalt kasutatavad õppemängud klassis kasutamiseks**
  Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks erinevad elukutseid tutvustavad õppemängu: pusled, memoriinid, vahendid rollimängude mängimiseks jne ja vastavasisulised (pildi)raamatud.

- **Tutvumine erinevate elukutsetega**
  Õppekäigud õpilaste jaoks eluliselt oluliste elukutsete esindajate juurde: arst, müüja, juuksur, bussijuht, tuletõrjuja, politseinik jne. Tutvumine nende tööülesannetega.

- **Tööharjutused õpilastele jõukohastes ametites**
  Tööharjutused jõukohastes ametites Kopli Ametikoolis.

6.3 Teema: **Asjad ja nende korrashoid**

6.3.1 Õpitulemused

Asjad ja nende korrashoid		
I arengutasemel lõpuks	**II arengutasemel lõpuks**	**III arengutasemel lõpuks**
Õpilane: 1) täidab koostegemisel jõukohaseid ülesandeid korrapidamis- ja majapidamistöödes; 2) võtab vastu abi; 3) tunneb ära endale kuuluvad esemed, teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;	Õpilane: 1) teeb meelde tuletamisel õpitud korrapidamis- ja majapidamistöid; 2) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi; 3) teeb vahet oma ja võõrastel asjadel;	Õpilane: 1) teeb õpitud jõukohaseid majapidamistöid; 2) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel; 3) teeb vahet omandisuhetel oma-võõras-meie;

4) hoiab suunamisel korras oma töökoha; 5) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti.	4) hoiab igapäevaselt korras oma koolitarbed ja töökoha; 5) sorteerib juhendamisel prügi, on suunamisel säästlik ja taaskasutav.	4) on säästlik ja taaskasutav igapäevastes kodu- ja majapidamistöödes.

6.3.2 Õppesisu

Asjad ja nende korrashoid		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Enda asjade, sh koolitarvete ja riietusesemete tundmine, eristamine kaaslaste omast. Suunamisel oma töökoha korrastamine. Koostegevuses oma kooliasjade ülevaatamine põhimõttel kasutuskõlblik või mitte. Kasutuskõlbmatute ja mittevajalike esemete äraviskamine, nt tühjad värvitopsid, liimipulgad, kuivanud vildikad jms. Koostegevuses näitvahenditena kasutatavate riietusesemete ülevaatamine põhimõttel määrdunud, katkine jms. Enda riietuse ülevaatamine põhimõttel määrdunud - puhas, terve-katkine. Pildimaterjali põhjal koostegevuses otsustamine, kas piltidel kujutatud tarbeesemed ja riietusesemed on kasutuskõlblikud. Mida teha kasutuskõlbmatute asjadega: parandamine, pesemine, ära viskamine. Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine. Osalemine keskkonnahariduslikus õppeprogrammis „Jäätmetekke vältimine ja vähendamine,	Asjade eristamine põhimõttel minu oma, meie oma. Töökoha korrastamine meelde tuletamisel. Erinevad panipaigad klassiruumis, seal olevad esemed. Panipaikade korrashoid. Oma asjade, töövahendite eest hoolitsemine, nende paigutamine selleks ettenähtud kohale. Koolitarvete kasutuskõlblikkuse, puhtuse jms jälgimine verbaalsel suunamisel. Töövahendite töökorda seadmine: pliiatsite teritamine, pinali korrastamine jms. Materjaliõpetus: paber, klaas, plastik, metall, tekstiil, puit, looduslikud materjalid jne. Prügi sorteerimise alustõed: olmejäätmed, papp ja paber, Bio jäätmed, klaas, pakend. Tutvumine erinevate prügikonteineritega koolimajas, õuealal, avalikus ruumis. Verbaalsel suunamisel prügi sorteerimine. Tutvumine säästliku eluviisi põhimõtetega: kokkuhoid ja taaskasutus. Osalemine koolis läbiviidavate taaskasutusprojektides. Prügivedaja amet ja tööülesanded. Verbaalsel suunamisel enda riietuse ülevaatamine põhimõttel määrdunud- puhas,	Asjade eristamine põhimõttel meie oma, võõras. Erinevate panipaikade korrashoid ja koristamine. Põranda- ja tolmulappide pesemine. Töövahendite ratsionaalne paigutus, ära panemine peale kasutamist ja hoidmine. Koristustöödel vee, puhastusvahendite ratsionaalne tarbimine. Elektri säästlik tarbimine. Prügi sorteerimine, vajadusel abi küsimine. Riietuse sorteerimine põhimõttel: sobib kandmiseks aga enam ei meeldi ja läheb taaskasutusse; ei sobi kandmiseks - saab kasutada käsitöömaterjalina (nt vaibakudumine), tuleb ära visata. Kasutatud patareide, rõivaste, kõlbmatu ravimite selleks ettenähtud kohtadesse viimine. Asjade pakkimine väljasõiduks, ekskursiooniks. Vajalike asjade nimekirja koostamine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine. Osalemine keskkonnahariduslikus õppeprogrammis „Jäätmetekke vältimine ja vähendamine, kordus- ja taaskasutamine ning

kordus- ja taaskasutamine ning jäätmete liigiti kogumise harjumuse kujundamine", kus Prügihunt õpetab lapsi jäätmeid koguma.	katkine - terve. Suunamisel riiete, sh aluspesu ja sokkide vahetamise vajaduse üle otsustamine. Kehalise kasvatuse riiete korrashoid. Koostegevuses käsitsi väikeste riideesemete, nt sokid, pesemine. Koostegevuses pesumasinas pesu pesemine: riiete sorteerimine, pesumärkide lugemine, pesumasina programmide lugemine ja sobiva valimine. Pesu kuivama panemine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine. Osalemine keskkonnahariduslikus õppeprogrammis „Jäätmetekke vältimine ja vähendamine, kordus- ja taaskasutamine ning jäätmete liigiti kogumise harjumuse kujundamine", kus Prügihunt õpetab lapsi jäätmeid koguma.	jäätmete liigiti kogumise harjumuse kujundamine", kus Prügihunt õpetab lapsi jäätmeid koguma.

6.3.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Suurpuhastus klassiruumis**
  Koos õpilastega võib koduklassis läbi viia nt jõulueelse, kevadise vms suurpuhastuse.

- **Õppeprogrammide külastamine KIK projekti raames**
  Tartu Loodusmaja. Vähem prügi.
  Tartu Loodusmaja. Kuidas ja millest tehakse minu riided?
  Tartu Loodusmaja. Kust pakendid tulevad ja kuhu lähevad?

6.4 Teema: Toitlustamine

6.4.1 Õpitulemused

Toitlustamine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 2) katab koostegevuses etteantud nõudega söögikoha ja koristab pärast söömist laua; 3) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja järgib suunamisel töö piltplaani 4) osaleb suunamisel lühiajaliselt ühistöös; 5) täidab koostegevuses tööülesandeid, täites hügieeni- ja ohutusnõudeid; 6) võtab vastu abi.	Õpilane: 1) leiab suunamisel vajalikud lauanõud ja vahendid laua katmiseks erinevatel söögikordadel; 2) abistab laua katmisel ja koristamisel; 3) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 4) täidab talle antud tööülesande ühe osana ühistööst; 5) täidab lihtsamaid toitlustamisega seotud tööülesandeid meelde tuletamisel; 6) täidab meelde tuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 7) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi.	Õpilane: 1) katab lauda erinevateks söögikordadeks ja sündmusteks ning koristab selle pärast söömist; 2) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 3) viib alustatud töö lõpuni; 4) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 5) abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.

6.4.2 Õppesisu

Toitlustamine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Mängulistes tegevustes laua katmine ja koristamine, vastavasisulised nukku- ja rollimängud. Koostegevuses laua katmine etteantud nõudega elulisi - praktilises olukorras, nt sööklas, klassiüritusel, õppeköögis vms. Laua koristamine pärast söömist. Verbaalsel suunamisel laua katmine vastavalt skeemile, nt lauakate, millel on kujutatud söögiriistade asukohad.	Hommiku-, lõuna ja õhtusöögi ning piduliku laua jaoks lauanõude suunatud valimine vastavalt menüüle. Suunamisel hommiku- ja õhtusöögi laua katmine ja koristamine. Lõunalaua ja piduliku laua katmine koostegevuses: küünlad, linikud, lilled, nõud. Verbaalsel suunamisel enda tööülesande, nt laua katmine iseendale, lõpule viimine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	Lõunasööginõude valimine ja paigutamine. Lõunasöögilaua katmine ja koristamine. Lauakatmine vastavalt inimeste arvule. Temaatiliste pidulaudade katmine. Rootsi laud, selle katmine. Nimekaartide ja kaunistuste kasutamine peolauas. Taaskasutatavate nõude ja ühekordsete nõude kasutamine üritustel.

Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.		Piknikukorvi komplekteerimine, piknikulaua katmine. Ühises töös osalemine, enda tööosa lõpuleviimine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine.

6.4.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Vabalt kasutatavad rollimängude vahendid klassis kasutamiseks.**
  Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks mänguköök koos laua ja toolidega, sööginõud, puust, soolataignast, voolimismassist vms toiduained jms.

- **Abistamine kooli söögisaalis.**
  Kokkuleppel kooli toitlust ajaga saavad vanemad ja kõrgemal arengutasemel olevad õpilased abistada lihtsates toitlustusalastes töödes.

- **Kohviku või restorani külastamine.**
  Jõululõuna, kooliaasta lõpetamise vms võib läbi viia kohvikus või restoranis.

6.5 Teema: Köögitööd

6.5.1 Õpitulemused

Köögitööd		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) täidab koostegevuses tööülesandeid, täites hügieeni- ja ohutusnõudeid; 2) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 3) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 4) valib suunamisel igapäevaste kodutööde tegemiseks vajaliku kodutehnika ja kasutab seda koostegevuses; 5) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja järgib suunamisel töö piltplaani;	Õpilane: 1) täidab meelde tuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 2) valib tööks vajaliku kodutehnika ja kasutab seda juhendamisel; 3) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 4) täidab talle antud ülesande ühe osana ühistööst; 5) teeb lihtsaid köögitöid; 6) leiab suunamisel erinevatelt esemetelt ja pakenditelt tingmärke, teab nende tähendust; 7) sorteerib juhendamisel prügi, on suunamisel säästlik ja taaskasutav; 8) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi.	Õpilane: 1) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 2) kasutab õpitud kodutehnikat; 3) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 4) viib alustatud töö lõpuni; 5) teeb köögitöid; 6) loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid esemetelt ja pakenditelt ning oskab nende järgi tegutseda; 7) on säästlik ja taaskasutav igapäevastes kodu- ja majapidamistöödes; 8) abistab teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.

6) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti; 7) võtab vastu abi.		

6.5.2 Õppesisu

Köögitööd		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Mängulistes tegevustes köögitööde sooritamine, vastavasisulised nukku- ja rollimängud. Köögis kasutatavad majapidamisvahendid, nt käsn, lapp, pesuhari jne. Majapidamisvahendite eristamine välimuse ja kasutamise otstarbe järgi. Õpitud majapidamisvahendite nimetused passiivses ja aktiivses sõnavaras. Õpitud majapidamisvahenditega koostegevuses õpitud majapidamistööde sooritamine, nt lapiga tööpinna puhastamine. Koostegevuses eeskuju järgi hügieeni- ja ohutusnõuete järgimine. Lihtsate piltskeemidena kujutatud hügieeni- ja ohutusalaste juhiste suunatud lugemine ja koostegevuses järgimine, nt skeem, kuidas pesta käsi. Köögis olevate mööbliesemete ja kodutehnika eristamine välimuse ja kasutamise otstarbe järgi. Õpitud mööbliesemete ja kodutehnika nimetused passiivses ja aktiivses sõnavaras.	Meelde tuletamisel hügieeninõuete täitmine köögis töötamisel: käte pesemine, rõivastus. Köögis olev mööbel, kodutehnika, köögitarvikud. Nende nimetused, otstarve ja suunatud kasutamine. Köögitarvikute kasutamine suunamisel: sõel, riiv, pajalapid. Kodumasinad ja ohutusnõuded nendega töötamisel. Kodumasinate kasutamine verbaalsel suunamisel: külmutuskapp, röster. Koostegevuses: pliit ja ahi, nõudepesumasin, veekeetja, kohviaparaat, mikser, vahvlimasin jms Verbaalsel suunamisel nõudepesumasinasse mustade nõude paigutamine, puhaste nõude masinast välja võtmine. Verbaalsel suunamisel korrektne nõude pesemine, nõudepesuvahendi kasutamine. Nõude kuivatamine: restile, rätikule nõrguma, rätikuga kuivatamine. Pannide, pottide, küpsetusvormide puhastamine koostegevuses. Meelde tuletamisel köögi korrastamine: nõude ja toiduainete paigutamine ettenähtud kohtadesse.	Tunneb erinevaid köögitarvikuid ja nende otstarvet. Kasutab iseseisvalt tuttavaid köögitarvikuid toiduvalmistamisel. Tunneb erinevaid kodumasinad ja nende otstarvet. Teab ning järgib ohutusnõudeid nendega töötamisel. Tuttavate kodumasinate iseseisev kasutamine: elektri- ja gaasipliit, nõudepesumasin, veekeetja, kohviaparaat, mikser. Kodumasinate puhastamine. Kodutehnika kasutusjuhendite lugemine. Kodutehnikal olevate piltide ja nuppude tähendus ja kasutamine. Prügi sorteerimine, vajadusel abi küsimine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine.

Suunamisel töö tegemiseks vajaliku kodutehnika valimine ja koostegevuses kasutamine. Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.	Toiduainete säilitamine külmikus. Koostegevuses köögikella kasutamine. Verbaalsel suunamisel prügi sorteerimine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	

6.5.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Vabalt kasutatavad rollimängude vahendid klassis kasutamiseks**
  Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks mänguköök koos laua ja toolidega, sööginõud, puust, soolataignast, voolimismassist vms toiduained jms.

- **Abistamine kooli köögis ja söögisaalis**
  Kokkuleppel kooli köögipersonaliga saavad vanemad ja kõrgemal arengutasemel olevad õpilased abistada lihtsates köögitöödes.

6.6 Teema: Toiduvalmistamine

6.6.1 Õpitulemused

Toiduvalmistamine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 2) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 3) täidab koostegevuses tööülesandeid, täites hügieeni- ja ohutusnõudeid; 4) osaleb koostegevuses toidu valmistamisel; 5) riietub suunamisel tööks vajalikku riietusse; 6) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja järgib suunamisel töö piltplaani; 7) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti; 8) võtab vastu abi.	Õpilane: 1) valib tööks vajaliku kodutehnika ja kasutab seda juhendamisel; 2) kasutab tööülesannete täitmiseks tuttavaid töövahendeid; 3) täidab talle antud ülesande ühe osana ühistööst; 4) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 5) täidab meelde tuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 6) suunamisel valmistab lihtsaid õpitud toite; 7) valmistab lihtsa hommikusöögi; 8) tükeldab puu- ja aedvilja; 9) valmistab suunamisel valmistaignast küpsetisi; 10) valib suunamisel tööks vajaliku riietuse;	Õpilane: 1) valib töö tegemiseks vajalikud töövahendid ja kasutab neid; 2) kasutab õpitud kodutehnikat; 3) viib alustatud töö lõpuni; 4) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 5) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 6) planeerib abiga menüüd, teeb vajalikke sisseoste ja valmistab lihtsat toitu; 7) valmistab lihtsat toitu skeemi/retsepti järgi; 8) valmistab poolfabrikaatidest ja konservidest lihtsat toitu; 9) kaunistab ja serveerib toidu; 10) valib tegevusele ja olukorrale vastava tööriietuse ja jalatsid;

	11) koostab, jälgib ja järgib suunamisel töö visuaalset plaani; 12) sorteerib juhendamisel prügi, on suunamisel säästlik ja taaskasutav; 13) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi.	11) osaleb ülesannete jaotamisel söögivalmistamise juures; 12) koostab, jälgib ja järgib töö plaani; 13) sorteerib toiduvalmistamisel tekkinud prügi; 14) küsib vajaduse korral abi ülesande täitmiseks.

6.6.2 Õppesisu

Toiduvalmistamine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Toiduvalmistamisel hügieeninõuete täitmine: verbaalsel suunamisel käte pesemine, abiga põlle ette panemine/eest ära võtmine, kaitsemütsi/ pearätiku kasutamine. Ohtude suunatud märkamine toiduvalmistamisel ja neist hoidumine koostegevuses: teravad esemed, kuumad joogid ja söögid, kuum pliit, ahi jms. Toiduained ja toidud, nende nimetused passiivses ja aktiivses sõnavaras. Koostegevuses lihtsa söögi/ joogi valmistamine, nt võileiva (enne viilutatud leivale/ saiale viilutatud juustu/vorsti panemine), maitsevee, müsli, smuutide, tee, mahlajoogi jms valmistamine. Esmaste toiduvalmistamisel oluliste tegevuste õppimine koostegevuses ja verbaalsel suunamisel. Noa kasutamine määrimisel, pehme toiduaine tükeldamisel. Kääride kasutamine pakendite avamisel. Toidu, taina segamine, vispeldamine. Kannust joogi valamine.	Toiduvalmistamisel hügieeninõuete täitmine: käte pesemine, meelde tuletamisel põlle ette panemine/eest ära võtmine, kaitsemütsi/ pearätiku kasutamine. Suunamisel ohutusnõuete järgimine köögitarvikute ja kodumasinate kasutamisel. Ohutusnõuded kuumade jookide ja toitude valmistamisel. Suunamisel lihtsa hommikusöögi valmistamine. Viilutatud leivale, saiale või/määrdevõide määrimine. Saia/leiva röstimine röstris. Koostegevuses vee keetmine veekesetagi. Puuviljade, aedviljade koorimine ja tükeldamine. Aedviljasalati valmistamine. Valmistaigna rullimine, tükeldamine, koostegevuses küpsetiste valmistamine ja kaunistamine. Toiduainete rühmadega tutvumine: piima-, liha, teraviljatooted, puu- ja köögiviljad. Tervisliku toidutaldriku ja toidupüramiidi põhimõtetega tutvumine.	Toiduvalmistamisel hügieeni- ja ohutusnõuete täitmine. Leiva, saia, vorsti lõikamine. Juustunoa kasutamine. Puljongi valmistamine kontsentraadist. Poolfabrikaatidest, konservidest, pakisuppidest lihtsa toidu valmistamine. Makaronide, muna keetmine. Aedviljade puhastamine ja koorimine. Praekartulite valmistamine. Toiduainete küpsetamine (kana, kala, juurviljad jm). Lihtsate magustoitude valmistamine (vahustamised). Vahvlite küpsetamine vahvlimasinaga. Koogi küpsetamine. Toidu soojendamine. Toidu serveerimine ja kaunistamine. Toiduainete rühmitamine vastavalt piima-, liha, teraviljatooted, puu- ja köögiviljad.

Kaaslastega toidu jagamine, nt sünnipäeva puhul kommide, küpsiste, puuviljade jms jagamine. Lihtsa piltskeemina esitatud retsepti lugemine ja koostegevuse järgimine. Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.	Lihtsa piltskeemina või lihtsas keeles tekstina esitatud retsepti lugemine, loetu mõtestamine ja verbaalsel suunamisel retsepti põhjal koostegevuses toidu valmistamine. Toidu valmistamisel verbaalsel suunamisel Bio jäätmete ja pakendite sorteerimine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	Tervisliku toidutaldriku koostamine vähesel verbaalsel suunamisel. Toidupüramiidi põhimõtted. Ülesannete jaotamine toiduvalmistamisel. Lihtsate retseptide (skeemide) järgi toidu valmistamine. Toiduvalmistamisel tekkinud prügi sorteerimine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine.

6.6.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- Lihtsas eesti keeles ja skeemidena esitatud toimetulekuõppe tasemele vastavad retseptid.
    - Palgi, K., Kuusk, R. Minu retseptiraamat. https://hev.edu.ee/156-2/

- Teema Toiduvalmistamine lõiming matemaatikas käsitletava teemaga Mõõtühikud ja mõõtmine.

Toiduvalmistamise käigus puutuvad õpilased kokku erinevate kaalu- ja mahuühikutega. Õpilased õpivad pakenditelt ja retseptidest lugema infot toiduainete koguste kohta. Tundides õpivad õpilased erinevaid toiduaineid kaaluma ja mõõtma mahtu.

Metoodilisi soovitusi ja praktilisi mõtteid kaaluühikute käsitlemiseks lõimitud õppetegevuses leiab materjalist:

Leht, S. Matemaatika töölehtede komplekt IV. Kaal. Raha. Kell. https://hev.edu.ee/165-2/

Valdkonna Toiduvalmistamine lõimitud õppetsükli näide Frikadellisupp:

- https://hev.edu.ee/156-2/Näited ainete vahelisest lõimingust.

Valdkonna Toiduvalmistamine lõimitud õppetsükli näide Teeme morssi:

Tegevusele suunatud õpetus. Projektipõhine õpe

6.7 Teema: **Sisseostude tegemine**

6.7.1 Õpitulemused

Sisseostude tegemine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Mängulistes tegevustes sisseostude sooritamine, poeteemalised nuku- ja rollimängud. Toiduained ja nende nimetused passiivses ja aktiivses sõnavara. Erinevat tüüpi poed: toidupoed, riidepoed, jalanõudepoed, mänguasjapoed jne. Õppekäigud poodi, turule. Tutvumine kaupadega elulis-praktilises olukorras. Reaalsete kaupade seostamine piltidega. Piltidest ostunimekirja koostamine ja lugemine koostegevuses. Jõukohased tegevused poes: käru lükkamine, korvi kandmine, soovitud kauba otsimine ja paigutamine korvi jms. Koostegevuses ostu sooritamine poes.	Pakendite ja toiduainete äratundmine köögis, poes. Fotodest, piltidest, sõnakaartidest, kirjutatud sõnadest ostunimekirja koostamine ja lugemine verbaalsel suunamisel. Ostunimekirja koostamine retsepti alusel koostegevuses. Kaupade paigutus poes. Suunamisel kaupade kaalumine poes. Toiduainete ostmine poest/turult: kaupade leidmine suunavate märkide ja siltide abil, verbaalsel suunamisel maksmine kassas. Sularahamaksed, kaardimaksed. Tutvumine iseteeninduskassadega. Poes kingituste valik sõbrale sünnipäevaks, jõuludeks. Kingituste pakkimine. Reklaamlehtedega tutvumine. Enda abivajaduse märkamine ja tuttavalt inimeselt abi küsimine.	Järgmise päeva menüü suunatud koostamine ja sisseostude planeerimine. Ostunimekirja koostamine lihtsa retsepti (skeemi) järgi. Ostunimekirja kasutamine sisseostude tegemisel. Kaupade kaalumine poes. Riide- ja jalanõudepoes kaubavalikuga tutvumine, meeldivate/vajalike esemete leidmine, sobiva suuruse leidmine. Enda kinganumbri ja rõivaste suuruse õppimine. Ostude sooritamiseks ligikaudse rahasumma määratlemine abiga. Ostude eest tasumine sularahas ja/ või kaardiga. Iseteeninduskassa kasutamine. Reklaamlehtedest kauba valimine, soodsaima leidmine. Reklaami kasutegurid ja ohud. Lihtsa eelarve koostamine (nädal, kuu) verbaalsel suunamisel. Enda abivajaduse märkamine ja teenindajalt abi küsimine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine.

6.7.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Vabalt kasutatavad rollimängude vahendid klassis kasutamiseks**
  Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks mängurahad, toiduainete pakendid, mängukassa jms.

- **Sisseostude tegemine. Lõiming matemaatikas käsitletava teemadega Mõõtühikud ja mõõtmine. Raha.**

Toiduainete ostmisel kasutavad õpilased maksevahendina sularaha või pangakaarti. Samuti puutuvad õpilased kokku erinevate kaalu- ja mahuühikutega nii toidukaupade pakenditel kui praktiliselt kaupluses toiduained kaaludes

Metoodilisi soovitusi ja praktilisi mõtteid kaaluühikute ja raha käsitlemiseks lõimitud õppetegevuses:

- Leht, S. Matemaatika töölehtede komplekt IV. Kaal. Raha. Kell. https://hev.edu.ee/165-2/

- **Raha ja pere eelarve teemade käsitlemiseks leiab materjale**
  - Türnpuu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi.
    - https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/27973-Valik-elu-ja-toimetulekuoppe-teemakasitlusi
    - https://toimetulekuope.wixsite.com/eluopetus/raha-pere-eelarve

- **Ostunimekirja koostamine ja lugemine.**
  Ostunimekirja võib koostada vastavalt iga õpilase kirjutamis- ja lugemisoskuse tasemele fotodest, piltidest, piktogrammidest jne või kirjutada tekstina.

- **Taskuarvuti kasutamine ostude maksumuse arvutamisel.**
  Õpilastele tuleb õpetada taskuarvuti kasutamist ostusumma arvutamisel. Oluline on kanda taskuarvuti kasutamise oskus üle elulisi-praktilisse olukorda ja suunata õpilasi taskuarvutit poes sisseostude sooritamisel kasutama.

6.8 Teema: Rõivastus ja selle hooldus

6.8.1 Õpitulemused

Rõivastus ja selle hooldus		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 2) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 3) märkab, et riided ja jalatsid on määrdunud; 4) valib koostegevuses ilmale vastava riietuse ja jalatsid; 5) leiab koostegevuses erinevatelt esemetelt ja pakenditelt tingmärke; 6) täidab koostegevuses hügieeni- ja ohutusnõudeid; 7) võtab vastu abi.	Õpilane: 1) kasutab tööülesannete täitmiseks tuttavaid töövahendeid; 2) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 3) täidab talle antud tööülesande ühe osana ühistöost; 4) jälgib oma riiete ja jalanõude puhtust; 5) teab riietuse hoidmise viise; 6) peseb käsitsi väikeseid riideesemeid; 7) peseb kummijalanõusid; 8) paneb pesu kuivama, kuivatab jalanõusid; 9) valib suunamisel tööks vajaliku riietuse;	Õpilane: 1) teeb õpitud jõukohaseid majapidamistöid; 2) valib töö tegemiseks vajalikud töövahendid ja kasutab neid; 3) viib alustatud töö lõpuni; 4) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 5) loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid esemetelt ja pakenditelt ning oskab nende järgi tegutseda; 6) peseb pesu automaatpesumasinaga; 7) triigib pesu; 8) paigutab triigitud pesu panipaika; 9) õmbleb nööbi, parandab õmbluse;

	10) valib suunamisel riietumiseks ilmale ja sündmusele vastava riietuse ja jalatsid; 11) leiab suunamisel erinevatelt esemetelt ja pakenditelt tingmärke, teab nende tähendust; 12) täidab meeldetuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 13) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi.	10) hooldab jalanõusid; 11) valib tegevusele ja olukorrale vastava tööriietuse ja jalatsid; 12) valib riietumiseks ilmale ja sündmusele vastava riietuse ja jalatsid; 13) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 14) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel.

6.8.2 Õppesisu

Rõivastus ja selle hooldus		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Koostegevuses näitvahenditena kasutatavate riietusesemete ülevaatamine põhimõttel määrdunud, katkine jms. Enda riietuse ja jalanõude ülevaatamine põhimõttel määrdunud - puhas, terve - katkine. Pildimaterjali põhjal koostegevuses otsustamine, kas piltidel kujutatud tarbeesemed ja riietusesemed on kasutuskõlblikud. Mida teha kasutuskõlbmatute asjadega: parandamine, pesemine, ära viskamine, taaskasutus. Suunamisel riiete puhastusrulliga puhastamine. Koostegevuses riietuse ja jalanõude valimine vastavalt ilmale. Pesulõksude kasutamine mängulises õppetegevuses. Riietuse tingmärkide eristamine teistest märkidest. Koostegevuses riideesemetelt pesuhooldusmärkide leidmine. Koostegevuses jalanõude puhastamine lapiga.	Verbaalsel suunamisel enda riietuse ja jalanõude ülevaatamine põhimõttel määrdunud- puhas, katkine - terve. Suunamisel riiete, sh aluspesu ja sokkide vahetamise vajaduse üle otsustamine. Musta pesu hoidmine. Koostegevuses pesu pesemine käsitsi: (sokid, pesu, sukkpüksid jne), leotamine, pesemine, loputamine, väänamine, kuivatamine. Koostegevuses pesumasinas pesu pesemine: pesu sorteerimine värvi ja materjali alusel, pesu tingmärkide lugemine, pesumasina programmide lugemine ja sobiva valimine, pesuvahendi valimine, pesumasina sisse-/väljalülitamine, pesu sissepanemine/väljavõtmine, pesemis- ja loputusvahendi koguse doseerimine. Pesu kuivatamine nööril, pesurestil. Jalanõude hooldus. Puhastamise viisi valimine	Riietuse sorteerimine põhimõttel: sobib kandmiseks, aga enam ei meeldi - läheb taaskasutusse; ei sobi kandmiseks - tuleb ära visata, taaskasutada. Pesumärkide lugemine: käsitsipesu, masinpesu, ainult keemiline puhastus, vajab triikimist, ei vaja triikimist jm. Pesu sorteerimine: kirju, valge/hele, tume pesu. Vajadusel pesu pahupidi pööramine. Erinevat tüüpi pesumasinate tutvustus. Pesu pesemine automaatpesumasinaga: pesu panemine masinasse, pesuvahendi lisamine, masina sisselülitamine, pesu väljavõtmine. Pesumasina juhendi lugemine koostegevuses. Pesumasinal olevate tingmärkide mõistmine (pesurežiim, loputus, vee väljalaskmine jm). Pesumasina hooldamine peale pesu.

Sokkide ja kinnaste paaride leidmine. Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.	materjali järgi. Jalatsihooldusvahendite valik vastavalt materjalile ja jalanõude värvile. Jalanõude korrastamine: pesemine (vajadusel), puhastamine, kreemitamine, kuivatamine. Hooajaliste jalanõude ettevalmistamine hoiustamiseks. Kummijalanõude pesemine. Rõivastuse ja jalatsite valik vastavalt ilmale ja tegevusele. Piduliku, igapäevase, sportliku riietuse valik. Riietusele täiendamine sobivate detailidega. Kehalise kasvatuse riiete korrashoid. Riietusel tingmärkide leidmine ja koostegevuses tähenduse selgitamine. Lihtsamate tingmärkide sobitamine neil märgitud kodumasinatega (nt triikraua märk triikrauaga). Triikimine: Tingmärkide lugemine, temperatuurirežiimi valimine, triikraua sisse-/valjalülitamine, aurus kasutamine; triikimine läbi kanga, pesu kokkupanek. Pesu pesemiseks, triikimiseks ja jalanõude korrastamiseks ettevalmistused: tööks plaani koostamine piktogrammide abil ja tingmärkide tundmaõppimine. Materjaliõpetus: tekstiil/kangas, vill/lõng, nahk, kunstnahk jms. Tutvumine säästliku eluviisi põhimõtetega: kokkuhoid ja taaskasutus. Osalemine koolis läbiviidavates taaskasutusprojektides, nt vanadest riietest kaltsuvaiba kudumine.	Pesuvahendi valimine. Pesuvahendi kogus. Loputusvahendid. Automaatpesumasina temperatuuri reguleerimine pesumärkide järgi. Pesu pesumajja viimine. Triikraua sisse- ja väljalülitamine. Triikraua temperatuuri valimine vastavalt pesumärgile. Aurustaja kasutamine / pesu niisutamine pihustuspudeliga. Pesu triikimine. Triikimise ohutusnõuded. Triigitud pesu kokkupanemine, sorteerimine, kappi paigutamine. Nööbi õmblemine, soki nõelumine, õmbluste parandamine, paigad/aplikatsioonid. Erinevad rõivapuhastusvahendid. Mustuse eemaldamine riietelt: plekkide, tolmu ja juuksekarvade eemaldmine. Sobivate rõivaste valimine (värvitoonid, suurus). Olukorrale ja tegevusele vastavate rõivaste ja jalatsite valimine. Rõivastuse täiendamine sobivate detailidega. Ehted, kosmeetika. Jalatsite hooldus. Kingakreemide valik vastavalt jalatsi värvile, jalatsite puhastamine. Kingsepp.

	Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	Väiksemad rõivaste parandustööd: erinevatel viisidel nööpide õmblemine, riputusaasa õmblemine krae külge, rebenenud õmbluse parandamine, allääre palistamine. Augu parandamine. Töödeks ettevalmistumine: plaani koostamine piktogrammide abil ja tingmärkide tundmaõppimine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine.

6.8.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Vabalt kasutatavad rollimängude vahendid klassis kasutamiseks.**
  Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks nukuriided, mängutriikraud jms.

- **Triikimise ja pesu kokkupanemise õppimine igapäevategevuste käigus õppetöö osana.**
  Triikimist saab harjutada nt kodunduse klassi köögirätikute triikimisel. Samuti on võimalik joonistada tekstiilimarkeritega T-särgile, riidest kotile vm pilt ning see siis värvi kinnistamiseks üle triikida.
  Riiete kokkupanemise õppimiseks sobivad väga hästi kehalise kasvatuse tunnid.

6.9 Teema: Haljastustööd. Aiandus

6.9.1 Õpitulemused

Haljastustööd. Aiandus		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**II arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) täidab koostegemisel jõukohaseid ülesandeid korrapidamis- ja majapidamistöödes; 2) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 3) osaleb suunamisel lühiajaliselt ühistöös; 4) riietub suunamisel tööks vajalikku riietusse; 5) täidab koostegevuses tööülesandeid, täites hügieeni- ja ohutusnõudeid; 6) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja	Õpilane: 1) teeb meelde tuletamisel õpitud korrapidamis- ja majapidamistöid; 2) kasutab tööülesannete täitmiseks tuttavaid töövahendeid; 3) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 4) täidab talle antud tööülesande ühe osana ühistööst; 5) osaleb jõukohastes aiatöödes. 6) valib suunamisel tööks vajaliku riietuse;	Õpilane: 1) valib töö tegemiseks vajalikud töövahendid ja kasutab neid; 2) viib alustatud töö lõpuni; 3) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel; 4) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 5) teeb juhendamisel lihtsamaid töid õues ja aias; 6) valib tegevusele ja olukorrale vastava tööriietuse ja jalatsid;

järgib suunamisel töö piltplaani; 7) võtab vastu abi.	7) täidab meelde tuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid; 8) koostab, jälgib ja järgib suunamisel töö visuaalset plaani; 9) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi.	7) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 8) loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid esemetelt ja pakenditelt ning oskab nende järgi tegutseda; 9) koostab, jälgib ja järgib töö plaani; 10) küsib vajadusel ülesande täitmiseks abi.

6.9.2 Õppesisu

Haljastustööd. Aiandus		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Elus ja eluta loodus. Õppekäik lillepoodi, aianduspoodi. Toataimed. Toataimed eest hoolitsemine koostegevuses: kastmine, närbunud lehtede äravõtmine, tolmu pühkimine. Lõikelilled vaasis. Koostegevuses närbunud lillede äraviskamine, vee vahetamine vaasis. Lillede korjamine, kimpude tegemine. Aiatööriistade nimetused ja funktsioon. Aiatööde nimetused. Koostegevuses hooajalistes aiatöödega tutvumine: lehtede riisumine, lume lükkamine, seemnete külvamine, taimede kastmine, saagi koristamine. Õppekäigud tallu, linnaaeda. Talgud kooli aias. Koostegevuses pildimaterjali abil lihtsate tööskeemide koostamine, lugemine ja järgimine. Õue- ja aiatööriistade ohutu kasutamine koostegevuses. Töökinnaste kasutamine suunamisel. Hügieeninõuete täitmine suunamisel.	Taime osad: juur, vars, lehed, õied, seemned, viljad. Taimede areng seemnest. Üheaastased taimed, nende elutsükkel. Taime eluks vajalikud komponendid: toit (muld), vesi, valgus, soojus (päike). Toataimede eest hoolitsemine verbaalsel suunamisel. Koostegevuses toataimede ümberistutamine. Koostegevuses klassis seemnete külvamine ja taimede kasvatamine. Istikute eest hoolitsemine: kastmine, kobestamine. Lillede istutamine lillepeenrasse. Sügisestes, talvistes ja kevadistes aiatöödes osalemine. Koostegevuses taimede istutamine. Lillepeenarde ettevalmistamine: verbaalsel suunamisel maa kaevamine, kobestamine, kastmine, rohimine. Enamlevinud ravimtaimed: kasvatamine, korjamine ja kasutamine.	Toataimede kasvatamine: valgus, temperatuur, niiskus. Toataimede kasutamine ruumide kujundamisel. Toataimed kui õhupuhastajad. Toataimede ümberistutamine. Ühe- ja mitmeaastased taimed. Taimede ehitus ja osad. Köögiviljad. Puuviljad ja marjad. Lilled. Põõsad. Puud. Maitse- ja ravimtaimed. Taimede kasutamine kosmeetikas. Lille- ja köögiviljataimede ettekasvatamine. Seemned ja nende idandamine. Muld. Taimede pikeerimine. Maa kaevamine. Avamaale istutamine. Rohimine ja kõplamine. Väetiste kasutamine. Umbrohi ja selle tõrje. Saagi koristamine ja säilitamine. Praktilised tööd kooli aias sügisel, kevadel ja suvel. Puude ja põõsaste istutamine. Kogukonnaüritustel osalemine: koristustööd Maailmakoristuspäev, Teeme ära!, talgud koolis vms. Piltjuhised ja märgid taimeseemnete ja -sibulate pakenditel. Juhiste lugemine,

Abi vastuvõtmine, abi osutamisel tööprotsessis püsimine.	Niidetud muru riisumine. Lehtede riisumine, äravedu. Lume koristamine lumelabidaga, lume äravedu, teede pühkimine, niidetud muru ja prügi äravedu. Puu- ja aedviljade kasvatamine (seeme, taim, vili). Puu- ja aedviljade säilitamine, hoidistamine. Marjad: söödavad ja mürgised marjad. Marjade säilitamine (külmutamine, kuivatamine). Hoidised. Kogukonnaüritustel koostegevuses osalemine: koristustööd Maailmakoristuspäev, Teeme ära!, talgud koolis vms. Aiatööde kavandamine koostegevuses, tööplaani koostamine kas piltide alusel või kirjalikult. Tööde täitmine suunamisel vastavalt plaanidele. Lillepeenarde hooldamine (kastmine, rohimine, kobestamine). Mulla ja seemnete ettevalmistus külvamiseks. Lilleseemnete külvamine. Õue- ja aiatööriistade ohutu kasutamine. Töökinnaste kasutamine. Hügieeninõuete täitmine. Enda abivajaduse märkamine ja abi küsimine.	tõlgendamine, juhistele vastavalt taimede kasvatamine. Peenra kujundamine. Aiatööde kavandamine, tööplaani koostamine kas piltide alusel või kirjalikult. Tööde täitmine vastavalt plaanidele. Aiatööriistad. Erinevate aiatööriistade otstarve. Niidetud muru kokku riisumine. Lehtede koristamine: riisumine, hunnikusse kogumine. Riisutud muru ja lehtede koristamine kottidesse. Lumekoristus. Lumelabidaga töötamine. Libedate kohtade tuvastamine: kaldteed, astmed, teed. Puistematerjali puistamine teedele. Lillekimpude ja -kompositsioonide tegemine. Erinevate vahendite ja materjali kasutamine: käärid, traat, vaas, oaasis, looduslik materjal. Lõikelillede eest hoolitsemine:. vaasis vee vahetamine, varre kärpimine, vaasi pesemine. Lauakaunistuste valmistamine. Rahvuslikud lillekompositsioonid, kimbud, vaasid. Ohutus- ja hügieeninõuete tundmine ja täitmine. Kaaslaste abivajaduse märkamine ja abi osutamine.

6.9.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- Töö kooliaias

6.10 Teema: Käsitöö

6.10.1 Õpitulemused

Käsitöö		
I arengutaseme lõpuks	**I arengutaseme lõpuks**	**I arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) on tutvunud looduslike- ja tehismaterjalidega; 2) lõikab ja kleebib abiga erinevaid materjale; 3) tegutseb koostegemisel tuttava töövahendiga; 4) järgib koostegemisel tööpaiga korrashoidu; 5) järgib koostegemisel ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) tunneb erinevaid käsitöömaterjale; 2) kasutab juhendamisel õpitud käsitöö tehnikaid; 3) jälgib tööpaiga korrasolekut; 4) käsitseb ohutult tuttavaid töövahendeid; 5) järgib meelde tuletamisel ohutusnõudeid.	Õpilane: 1) tunneb ja oskab kasutada erinevaid materjale käsitöö valmistamisel; 2) teeb juhendamisel praktilise väärtusega käsitööd kasutades erinevaid õpitud käsitöö tehnikaid; 3) korrastab iseseisvalt tööpaiga; 4) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid mehaaniliste ja elektriliste tööriistade kasutamisel.

6.10.2 Õppesisu

Käsitöö		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Looduslikud ja tehismaterjalid. Looduslike materjalide korjamine. Tutvumine erinevate looduslike- ja tehismaterjalidega. Meisterdamine looduslikest materjalidest ja olmejääkidest. Kääride kasutamine koostegevuses tekstiilmaterjalide lõikamisel. Lõnga ja paela lõikamine. Lõngapildi kleepimine. Riideribade kleepimine. Ohutusnõuded kääride ja liimi kasutamisel. Koostegevuses tööpaiga korrashoid ja koristamine töö lõpetamisel.	Looduslikud ja tehismaterjalid. Looduslike ja tehismaterjalide eristamine suunamisel. Erinevad kangad, lõngad, niidid jms. Taaskasutuse põhimõtetega tutvumine. Käsitööd olmejääkidest. Riideribade lõikamine. Õmblemine. Nõela niidistamine. Sõlme tegemine. Traageldamine. Kahe auguga nööbi õmblemine. Tikkimine. Punkteerimine erinevatel materjalidel. Lõngapildi (mustri) tikkimine papile orientiiride järgi. Eelpiste, narmastamine (linik). Raamil ja telgedel kudumine. Raamil kudumine verbaalsel suunamisel. Kaltsuvaiba materjali ettevalmistamine. Koostegevuses telgedel kaltsuvaiba kudumine.	Looduslikud ja tehismaterjalid. Looduslike ja tehismaterjalide eristamine. Tikkimisniitide (mulinee, iirislõng, puuvillane lõng) äratundmine ja kasutamine; korrutatud villase lõnga, puuvillase, villase ja siidriide äratundmine. Materjalide töötlemine, liimimine (parandamine), erinevad liimid. Materjalide sobivus erinevateks töödeks. Erinevate materjalide ja olmejääkide taaskasutamine praktiliste esemete valmistamisel. Kangast ribade ja lihtsate kujundite lõikamine. Õmblemine. Nööbi õmblemine. Nööpide sobitamine vastavalt tekstiili värvusele ja nööpaugu suurusele. Õmbluste parandamine, sokkide nõelumine. Õmblemine käsitsi ja masinaga. Elektriline ja

	Viltimine. Märgviltimine. Punumine. Lõnga kerimine, sõlmimine, lõngast tuttide ja tupsude valmistamine. Punutud paelad: paela keerutamine, palmik. Paela sõlmimine. Ohutusnõuded nõela, naaskli, kääride, telgede jms käsitlemisel. Verbaalsel suunamisel tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul. Õpetaja abistamine töövahendite jagamisel ja kokku korjamisel.	käsiõmblusmasin. Lapitehnika. Aplikatsioonid. Tikkimine. Riide lõngade loendamine, niidi kinnitamine töö alguses, keskel ja lõpus. Üherealised tarbe- ja kaunistuspisted. Mustri kandmine riidele. Kaherealiste pistete tikkimine. Töö viimistlemine. Raamil ja telgedel kudumine. Raamil ja telgedel kootud tarbeesemed: vaibad, padjad, sallid jms. Kudumine, viimistlemine. Abistamine kanga rakendamisel. Viltimine. Märg- ja nõelviltimine. Tarbeesemete valmistamine. Punumine. lipsu sidumine. Punutud paelad: erinevad tehnikad. Makramee lihtsamad sõlmed. Tarbeesemete valmistamine. Heegeldamine. Heegelnõela ja materjali omavaheline sobitamine, heegelnõela käsitsemine. Põhisilmuste (alg-, ahel- ja kinnissilmus) heegeldamine, tingmärgid. Edasi-tagasi heegeldamine. Heegeldustöö viimistlemine. Kudumine. Varraste ja lõnga omavaheline sobitamine, silmuste loomine. Parempidine silmus ja tingmärk, ripspinna kudumine, pahempidine silmus ja tingmärk, parem- ja pahempidise pinna kudumine, silmuselise ja sõlmelise ääre kudumine, silmuste maha kudumine. Kudumi viimistlemine. Ohutusnõuded töövahendite kasutamisel. Tööpaiga korrashoid ja selle koristamine töö lõpul.

6.10.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Õppekäigud õpitubadesse**
  Õppetegevuse mitmekesistamiseks on soovitav külastada õpilastega erinevaid õpitubasid.

- **Muuseumikülastused**
  Eesti Tarbekunsti- ja disainimuuseum, ERM jne.

- **Tekstiilitööd loovtööna**
  Õpilased saavad õpetaja suunamisel valida loovtöö teemaks meeldiva tekstiilitöö: telgedel kootud vaiba, raamil punutud pildi vms.

- **Taaskasutusprojektid**
  Projektipõhise õppe väljundina või loovtööna on võimalik õpilastega koos läbi viia taaskasutusprojekte. Projektide raames saab näiteks kududa vanadest riietest kaltsuvaibad, nööpidest kujundada nööbipildid/maalid jms.

6.11 Teema: Puidutöö

6.11.1 Soovituslikust õppesisust lähtuvalt lahti kirjutatud õpitulemused

Puidutöö		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) on tutvunud erinevate materjalidega; 2) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni; 3) kasutab koostegevuses talle antud töövahendeid; 4) liimib koostegevuses alusele erinevaid materjale; 5) järgib koostegevuses hügieeni- ja ohutusnõudeid; 6) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti.	Õpilane: 1) tunneb ja eristab erinevaid materjale; 2) viib suunamisel alustatud töö lõpuni; 3) kasutab materjale ja tuttavaid tööriistu sihipäraselt; 4) kasutab puidu töötlemiseks abiga lihtsamaid töövõtteid; 5) teab ja järgib meeldetuletamisel õpitud hügieeni- ja ohutusreegleid; 6) korrastab verbaalsel suunamisel töökoha ja töövahendid; 7) sorteerib juhendamisel prügi, on suunamisel säästlik ja taaskasutav.	Õpilane: 1) eristab ja oskab kasutada erinevaid puitmaterjale; 2) viib alustatud töö lõpuni; 3) valib puidu töötlemiseks vajalikud töövahendid ja kasutab neid; 4) kasutab puidu töötlemiseks lihtsamaid töövõtteid; 5) osaleb võimetekohaselt ühistöös; 6) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel; 7) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures; 8) korrastab töökoha ja töövahendid; 9) on säästlik ja taaskasutav.

6.11.2 Õppesisu

Puidutöö		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Looduslikud materjalid ja tehismaterjalid. Looduslike	Looduslikud materjalid ja tehismaterjalid. Looduslike ja	Looduslikud materjalid ja tehismaterjalid. Erinevate

materjalide korjamine. Tutvumine erinevate looduslike- ja tehismaterjalidega. Meisterdamine looduslikest materjalidest ja olmejääkidest. Okste korjamine, kimbu valmistamine. Erinevatest materjalidest detailide, sh okste, käbide, puidutükkide jms liimimine alusele. Loodusliku materjali (käbid, tõrud , oksad jms) võrdlemine põhimõttel suurem-väiksem, pikem-lühem. Okste murdmine kindla pikkusega tükkideks. Erinevad haamri- ja toksimismängud. Naelakeste löömine puust haamriga korkalusele. Purgikaante, pudelikorkide jms kinni- ja lahtikeeramine. Karvatraadi painutamine. Ohutusnõuete järgmine koostegevuses. Koostegevuses tööpaiga korrashoid ja koristamine töö lõpetamisel.	tehismaterjalide eristamine suunamisel. Erinevate materjalide leidmine ümbritsevast keskkonnast. Tutvumine erinevate puitmaterjalidega (saematerjal, vineer, liimpuit). Okste painutamine, lihtsa korvi valmistamine. Puiduliimi kasutamine. Liimliidete valmistamine koostegevuses. Mõõtmine ja märkimine. Pliiatsi ja erinevate šabloonide kasutamine joonise märkimisel materjalile. Saagimine koostegevuses. Puurmasinaga puurimine koostegevuses. Lihvimine. Sobiva karedusega lihvpaberi leidmine abiga. Lihvimine verbaalsel suunamisel. Naelliidete valmistamine. Naelliidete valmistamine abiga (nael osaliselt ette löödud). Kruviliidete valmistamine. Kruviliidete valmistamine abiga (puidukruvi osaliselt ette keeratud). Kruviliidete lahutamine. Konstruktorite kokkupanek (kruvide, mutrite ja seibide ühendamine). Lihtsad traaditööd. Käsitöötraadi painutamine, lõikamine. Ohutusnõuete järgimine verbaalsel suunamisel erinevate tööriistadega töötamisel. Verbaalsel suunamisel tööriistade ja vahendite	materjalide eristamine ja tundmine: puitmaterjalid (saematerjal, vineer, liimpuit), liimid, lakid, värvid, traadid. Vitspunutised. Liimliidete valmistamine Puidu liimimine iseseisvalt või vähese abiga. Tehismaterjalide liimimine abiga. Mõõtmine ja märkimine Pliiatsi ja erinevate šabloonide kasutamine joonise märkimisel materjalile. Joonlaua ja nurgiku kasutamine abiga või iseseisvalt. Saagimine abiga või iseseisvalt. Puurimine. Puuri kinnitamine puurmasina padrunisse. Puurmasinaga puurimine iseseisvalt või vähese abiga. Viilimine. Viilide ja rasplite iseseisev kasutamine. Lihvimine. Sobiva karedusega lihvpaberi leidmine ja lihvimine iseseisvalt või vähese suunamisega. Naelliidete valmistamine. Naelliidete valmistamine iseseisvalt või vähese abiga. Kruviliidete valmistamine. Kruviliidete valmistamine iseseisvalt või vähese abiga. Traadi töötlemine. Vask-, teras- või alumiiniumtraadi lõikamine ja painutamine. Puidu ehistööd. Põleti kasutamine. Lakkimine ja värvimine Lakkide ja värvide kasutamine vähese abiga, vajalike vahendite (pintslid, anumad) ettevalmistus ja puhastamine.

	leidmine klassist ja nende säästlik kasutamine. Vajalike koristusvahendite leidmine klassist, nende kasutamine verbaalsel suunamisel.	Ohutusnõuete järgimine erinevate tööriistadega töötamisel. Tööriistade ja vahendite leidmine klassist ja nende säästlik kasutamine. Vajalike koristusvahendite leidmine klassist, nende kasutamine.

6.11.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Muuseumikülastused**
  Eesti Tarbekunsti- ja disainimuuseum, ERM, koduloomuuseumid jne.

- **Meisterdamine looduslikust materjalist**
  Kastanimunadest, tammetõrudest, käbidest jms loomi meisterdades õpivad lapsed erinevatele materjalidele loovalt lähenema ja kasutama näiteks naasklit, erinevaid liime.

- **Vabalt kasutatavad õppemängud klassis kasutamiseks**
  Klassis võiksid olla õpilastele igapäevaseks vabaks kasutamiseks erinevad konstruktorid, mängutööpink, laste tööriistakast jms.

- **Taaskasutusprojektid. Kriidivärvide kasutamine**
  Projektipõhise õppe väljundina või loovtööna on võimalik õpilastega koos läbi viia taaskasutusprojekte. Projektide raames saab näiteks anda vanale ja kulunud mööblile uus elu. Vanad mööbliesemed tuleb puhastada, lihvida ning seejärel näiteks kriidivärvidega värvida ning lakkida või vahatada.

- **Taaskasutusprojektid. Õppevahendite meisterdamine**
  Taaskasutusprojekti väljundiks võib olla näiteks noorematele ja madalamal arengutasemel olevatele kaaslastele tegelusseina meisterdamine kasutades vanu riive, haake, tõmblukke, jalanõusid jms.

6.11.4 Soovituslik õppevara

Leht, S. Matemaatika töölehtede komplekt IV. Kaal. Raha. Kell. https://hev.edu.ee/165-2/

Palgi, K., Kuusk, R. Minu retseptiraamat. https://hev.edu.ee/156-2/

Türnpuu, M. Valik elu- ja toimetulekuõppe teemakäsitlusi. https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/27973-Valik-elu-ja-toimetulekuoppe-teemakasitlusi

KEHALINE KASVATUS

1. Kehalise kasvatuse aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Kehalise kasvatuse kaudu rakendatakse toimetulekuõppes kohandatult liikumisõpetuse põhimõtteid.

Õpetuse eesmärgiks on kujundada õpilases positiivset suhtumist liikumistegevustesse, motivatsiooni, teadmisi, oskusi ja harjumust igapäevaselt aktiivselt liikuda, tegeleda liikumise kui harrastusega.

Arendatakse ja toetatakse õpilase positiivse suhtumise kujunemist liikumisse. Sobivate õppemeetodite valik suunab õpilasi arendama oma kehalisi võimeid. Eakohast võimetele vastavaid liikumisoskusi kujundatakse motiveerivate eelkõige mänguliste tegevuste kaudu.

Kasutatakse õpilase sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi. Õpilase jaoks on oluline võimetekohane tegevustes osalemine ja positiivse kogemuse saamine.

Arendatakse õpilase üldmotoorikat ja koordinatsiooni, kujundatakse eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi. Õpilast suunatakse sportlikult riietuma ning võimalikult iseseisvalt isikliku hügieeni nõudeid täitma.

Harjutusi sooritades õpib õpilane tunnetama oma keha ja suunama liigutusi, areneb jõud, vastupidavus, osavus ning paraneb rüht. Jõukohaste harjutuste sooritamisel õpitakse liikumisest rõõmu tundma ja lõõgastuma. Õpilasi suunatakse spordialast meelisharrastust valima.

Oskuste omandamist toetab samalaadsete harjutuste pidev kordamine. Muudetakse harjutuste rütmi ja tempot.

Harjutusi sooritatakse vastavalt õpilase arengule

- koostegevuses,
- eeskuju järgi,
- verbaalsel suunamisel või
- mälukujutlustele toetudes iseseisvalt.

Õppe tulemusena kujuneb õpilasel regulaarse aktiivse kehalise liikumise harjumus. Kujuneb terve ja liikuv inimene, kes oskab suunamisel kasutada koolis õpitud liikumisõpetuse alaseid teadmisi igapäevases elus.

2. Üldpädevuste kujundamine kehalise kasvatuse aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.

Kehalise kasvatuse aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Kehalise kasvatuse soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi viies liikumisvaldkonnas:

- Liikumisoskused.
- Tervis ja kehalised võimed.
- Kehaline aktiivsus.
- Liikumine ja kultuur.
- Vaimne ja kehaline tasakaal.

Loetletud valdkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Liikumistegevuste kaudu õpivad õpilased tajuma ennast ja ümbritsevat keskkonda. Õpilastel kujuneb minapilt - arusaamine enda kehast ja erinevatest liikumisvõimalustest. Kaaslastega koos liikudes ning liikumis- ja sportmänge mängides areneb positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse. Koolis ja väljaspool kooli toimuvatel üritustel osaleja või pealtvaatajana osaledes saavad õpilased kogemused ja teadmised liikumis-, spordi- ja tantsutraditsioonidest ning liikumise seostest erinevate kultuurivaldkondadega.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Ühiselt tegutsedes õpivad õpilased arvestama enda isiklikke huvisid ja rühma kui terviku huvisid. Liikumisega seonduvates elulistes ja mängulistes olukordades õpivad õpilased esialgu suunatult ning seejärel iseseisvalt käituma vastavalt situatsioonile ja kokkulepitud reeglitele, sh järgima mängureegleid, kinni pidama ohutusnõuetest jms. Õpilased õpivad tajuma ja mõistma enda ja kaaslaste emotsioone ning enda käitumist vastavalt reguleerima.

Enesemääratluspädevus
Ühiste liikumisega seonduvate ja sportlike tegevuste kaudu kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja kaaslastest. Õppides mõistma ja aktsepteerima enda ja kaaslaste eripära kujuneb õpilastel positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse, samuti enda perekonda, klassi, kooli, kodumaasse. Kooli lähiümbruses, linnaruumis ja looduskeskkonnas liikudes kogevad õpilased suunatult erinevaid ohtlikke olukordi, õpivad neid iseseisvalt märkama ja vältima. Liikumistegevuste raames õpivad õpilased märkama enda ja kaaslase abivajadust, abi küsima ja seda pakkuma. Õpilasi suunatakse positiivse suhtumise läbi liikumisse järjepidevalt arendama enda kehalisi võimeid ja tegelema liikumise kui harrastusega. Õpilastel kujuneb arusaamine liikumise ja toitumise mõjust enda tervisele.

Õpipädevus
Õpilasi kaasatakse võimetekohaselt liikumistegevuste kavandamisse. Õpilastel on võimalik valida endale sobiv liikumistegevus ning tegeleda sellega järjepidevalt harrastusena. Liikumis- ja sportmängudes osalemise kaudu õpivad õpilased täitma jõukohaseid ülesandeid nii individuaalselt kui rühmas tegutsedes. Õpilasi suunatakse kasutama omandatud elulis-praktilisi lugemis- ja kirjutamisoskusi ning matemaatilisi oskusi liikumistegevuste raames: õpilased osalevad enda kehaliste võimete mõõtmisel, loevad spordiväljakutel piltide ja tekstina esitatud seadmete kasutusjuhendeid, orienteeruvad tänaval jalakäijatele ja kergliiklejatele suunatud liiklusmärkides jne. Õpilasi suunatakse järjest iseseisvamalt täitma jõukohaseid tegevusi ning teostama suunamisel enesekontrolli.

Suhtluspädevus
Suhtluspädevuse arengut toetavad liikumistegevuste käigus tekkivad elulised suhtlussituatsioonid. Õpilaste kõne ja /või alternatiivsete väljendusvahendite mõistmise ning oma soovide ja seisukohtade väljendamise arendamine toimub läbivalt kehalise kasvatuse tundide raames. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja järgima õpetajapoolseid juhiseid, mängureeglite selgitusi jms. Elulistes mängulistes olukordades õpivad õpilased suhtlema kaaslastega, väljendama enda soove ja mõtteid, küsima ja pakkuma abi. Õpilaste suhtlusakte tuleb toetada ning suunata neid üha enam osalema vestlustes ja avaldama oma arvamust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
Õpilased osalevad enda kehaliste võimete mõõtmisel ning saavad seeläbi omandatud elulis-praktilisi matemaatilisi oskusi rakendada. Liikumisüritused looduskeskkonnas toetavad keskkonnateadliku käitumise kujunemist, õpilased õpivad märkama elus ja eluta loodust enda ümber ning seda hoidma. Erinevate liikumisvahendite kasutama õppimine ja esmaste hoolduspõhimõtete omandamine toetab õpilaste tehnoloogiaalase pädevuse kujunemist.

Ettevõtlikkuspädevus
Liikumist ja sportlikke eluviise väärtustavad ja järgivad õpilased on positiivse ellusuhtumisega ja valmis tegutsema. Spordi kui harrastusega tegelemine distsiplineerib õpilasi ja toetab valmisolekut tegeleda järjepidevalt kindla tegevusega kuni eesmärgi saavutamiseni.

Digipädevus
Kehalise kasvatuse tundides õpivad õpilased vastavalt võimetele kasutama erinevaid kehalisi näitajaid - südametöö, pulss - ja kehalise võimete mõõtmisega seonduvaid digivahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Kehalise kasvatuse aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides kehalise kasvatuse aine soovituslikus ainekavas kirjeldatud liikumisvaldkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Jõukohaste ja mänguliste liikumistegevuste kaudu toetatakse õpilaste huvi erilaadsetes tegevustes osalemise vastu. Kujuneb õpilaste positiivne suhtumine kaaslastesse, ümbritsevasse keskkonda ja tegutsemisse. Sportlike tegevuste sooritamise käigus arenevad koostööoskused. Õpilasi suunatakse tajuma ja mõistma enda võimeid. Kujunevad oskused ja harjumus eesmärgi saavutamiseks järjepidevalt ennast arendada. Õpilased arvestavad tegutsemisel kokkulepitud reeglitega, alluvad distsipliinile ja on valmis tegutsema eesmärgi saavutamise nimel.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Teema käsitlemine toimub liikumis- ja sporditegevuste raames saadavate kogemuste kaudu. Linnaruumis ja looduskeskkonnas liikudes kogevad õpilased igapäevaelu nähtusi, tehis- ja looduskeskkonda. Õpilasele mõistetavatest olukordadest lähtuvalt tutvustatakse loodushoiu ja inimeste jätkusuutliku tegutsemise põhimõtteid. Õpilane õpib mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saab praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist, nt sportimisel korduvkasutatavate veepudelite kasutamine vms.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Kesksel kohal on võimetele vastava adekvaatse minapildi kujunemine. Ühiste liikumistegevuste kaudu õpivad õpilased teadvustama enda rolli kaasinimeste hulgas ja laiemalt ühiskonnas, kujunevad sõprussuhted. Liikumis- ja sportmänge mängides arenevad õpilaste koostööoskused. Reeglitel põhinevaid sportmänge mängides õpivad õpilased mõistma kokkuleppelisi reegleid, tegema valikuid ja langetama otsuseid. Liikumist ja tervislikke eluviise väärtustav ja järgiv õpilane on positiivse ellusuhtumisega ja valmis tegutsema. Sportimine toetab valmisolekut tegeleda järjepidevalt kindla tegevusega kuni eesmärgi saavutamiseni. Õppetöö osana osaletakse erinevatel liikumis- ja spordiüritustel nii osalejate kui pealtvaatajatena.

Kultuuriline identiteet
Kultuuriline identiteet kujuneb õpilasel kodu, kooli ja laiemalt ühiskonna pidevas koostöös. Kehalise kasvatuse tundides õpivad õpilased mängima Eesti traditsioonilisi laulumänge ja tantsima rahvatantse. Tutvutakse erinevate rahvaste tantsudega. Erinevatel liikumis- ja spordiüritustel on võimalik kohtuda teiste kultuuride esindajatega. Õpilased teavad Eesti sportlasi ja meeskondi, on kuulnud teiste maade

sportlastest. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine nii Eesti kui teiste rahvaste kultuuripärandisse.

Teabekeskkond ja meediakasutus
Liikumistegevustes ja sportimisel suunatakse õpilasi leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet, nt spordivahendite kasutusjuhendeid, matkaradade märgistusi, liiklemist reguleerivaid märke jms. Õpilasi suunatakse ühe vaba aja veetmise võimalusena vaatama meediakanalite kaudu edastavaid liikumisüritusi, spordivõistlusi jms. Ohutusega seonduvate teemade raames käsitletakse õpilase kogemusväljaga ühtivaid ja arusaadavaid meediakasutusega seonduvaid ohtusi.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Kehalise kasvatuse tundides õpetatakse õpilasi kasutama ja elementaarselt hooldama erinevaid liikumisvahendeid. Kehaliste näitajate ja saavutuste mõõtmisel kasutatakse koostegevuses erinevaid digivahendeid. Õpilaste liikumistegevusi on võimalik filmida hilisema analüüsimise või esitamise, nt tantsukavad, eesmärgil. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele.

Tervis ja ohutus
Õpilased kogevad kehalise kasvatuse tundides jõukohaste liikumistegevuste kaudu liikumisrõõmu. Nad omandavad positiivse suhtumise liikumistegevustesse. Õpilasi suunatakse valima endale meeldivat spordiala ning tegelema sellega järjepidevalt harrastusena. Õpilased saavad teadmised tervisliku toitumise põhimõtetest ning toitumise ja liikumise tähtsusest inimese tervisele. Õpilasi suunatakse jälgima enda enesetunnet nii igapäevaselt kui liikumistegevustes. Läbivalt toimub kehalise kasvatuse tundides ohutusteemade käsitlemine. Õpilasi suunatakse võimalikult adekvaatselt hindama enda võimeid, ohutult käsitlema spordi- ja liikumisvahendeid, järgima liikluseeskirju, arvestama sportimisel kaaslastega jne. Õpilastel kujundatakse teadmised ja oskused ohtude märkamiseks, ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus
Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Selleks, et õpilased väärtustaksid liikumist ja tervislikke eluviise, peab õpetaja olema õpilastele eeskujuks nii positiivse suhtumisega sportlikesse tegevustesse ja tervislikku toitumisse. Kehalise kasvatuse tundides õpivad õpilased tundma iseennast, enda tugevaid ja nõrku külgi. Õpilastel kujunevad ühiste tegevuste käigus suhtlemisoskused, aktsepteeritavad väärtushinnangud ja käitumismustrid.

4. Kehalise kasvatuse aine lõiming teiste õppeainetega

Aktiivne kehaline tegevus ja liikumine on õpilaste jaoks olulised igapäevaselt terve koolipäeva vältel. Kehalise kasvatuse soovituslikus ainekavas kirjeldatud teemasid ja tegevusi on oluline lõimida kõikidesse koolipäeva kestel toimuvatesse tegevustesse. Hea võimaluse selleks annavad näiteks liikumispausid tundides, õppekäigud, õuesõppetunnid, tantsu- ja mänguvahetunnid jms.

Kehaline kasvatus ja elu- ja toimetulekuõpe
Kehalise kasvatuse ja elu- ja toimetulekuõppe aine teemavaldkonnad on tihedalt omavahel põimunud. Kehalise kasvatuse tundides on käsitletavad teemad rohkem praktilise suunitlusega ja õppetegevus toimub peaaegu alati elulis-praktilistes situatsioonides. Eneseteenindusoskuste arendamine toimub paralleelselt nii kehalise kasvatuse kui elu- ja toimetulekuõppe aines. Nii kehalise kasvatuse kui elu- ja toimetulekuõppe aines saab õpilane teadmisi tervislikest eluviisidest, sh liikumisharjumuse olulisusest nii füüsilise kui vaimse tervise seisukohalt. Kehalise kasvatuse tundides õpivad õpilased koostööoskusi. Erinevate liikumis- ja sportmängude mängimisel peavad õpilased toime tulema situatsioonidega, kus on oluline mõista enda ja kaaslaste emotsioone. Sõpruse ja emotsioonide teemasid käsitletakse ka elu- ja toimetulekuõppe raames. Liikumistegevustes on väga oluline osa

ohutuse teemade käsitlemisel. Kehalise kasvatuse tundides praktilise tegevuse käigus omandatud ohutusalased oskused ja teadmised on oluline kinnistada elu- ja toimetulekuõppe aines. Kehalise kasvatuse raames saavad õpilased osaleda erinevatel liikumis- ja spordiüritustel, kus nad õpivad käituma vastavalt üldkehtivatele käitumisnormidele.

Kehaline kasvatus ja emakeel
Kehalise kasvatuse tundides praktiliste liikumistegevuste raames kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja täitma õpetajapoolseid korraldusi ja järgima verbaalselt ja/ või alternatiivsete vahendite abil selgitatud mängureegleid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud infokandjaid linnaruumis, mängu- ja spordiväljakutel, looduskeskkonnas jm.

Kehaline kasvatus ja matemaatika
Kehalise kasvatuse tundides toimub matemaatiliste oskuste arendamine ja kinnistamine elulis-praktilistes olukordades. Liikumistegevuste aluseks on õpilaste kehataju arendamine, mis on omakorda aluseks ruumisuhete mõistmisele. Rivistumisel õpivad õpilased mõõtma üksteist põhimõttel pikem-lühem ning vastavalt mõõtmistulemustele moodustama kahanevaid ja kasvavaid jadasid. Liikumistegevuste käigus õpivad õpilased loendama õpilasi, esemeid, tegevusi jm. Õpitakse järgarvude praktilist kasutamist. Kehalise kasvatuse tundide osaks on eluliste matemaatiliste jutukeste koostamine ja lahendamine. Õpilased õpivad saavutatud tulemusi mõõtma õpitud mõõtevahenditega kasutades õpitud mõõtühikuid.

Kehaline kasvatus ja kunst ja käeline tegevus
Kehalise kasvatuse ja kunsti ja käelise tegevuse ainete lõimimiseks on mitmeid erinevaid võimalusi. Kehalise kasvatuse tundides on võimalik koguda näiteks erinevat looduslikku materjali kunsti ja käelise tegevuse tööde tegemiseks. Kunsti ja käelise tegevuse tundides võib joonistada asfaldile liikumisradasid, keksukaste, valmistada erinevaid mängu- ja liikumisvahendeid jm, mida saab omakorda kehalise kasvatuse tundides liikumistegevustes kasutada. Kunsti ja käelise tegevuse tundides õpivad õpilased siduma sõlme ja lipsu, õpitud oskused leiavad praktilist rakendamist kehalise kasvatuse tundides spordijalanõude paelete sidumisel. Kunsti ja käelise tegevuse tundides saab joonistada või meisterdada töid sportlastest, kujutada toimunud matkapäeva vms.

Kehaline kasvatus ja tööõpe
Kehalise kasvatuse tundides õpivad õpilased vastavalt võimetele hindama enda võimeid. Nad omandavad oskused treenida, st teha tööd järjepidevalt kindla eesmärgi saavutamiseks. Liikumis- ja sportmänge mängides õpivad õpilased koostööoskusi, mõistma enda ja teiste emotsioone ja vastavalt käituma. Õpilased omandavad ohutusalaseid teadmisi. Kõik loetletud oskused on oluliseks eelduseks lihtsa töö tegemise õppimiseks. Samas tööõppe aine raames omandatavad tööoskused eeldavad teatavaid liikumisoskusi, vastupidavust ja jõudu. Näiteks lehtede riisumine on tegevus, mis ühendab endas nii kehalise kasvatuse kui tööõppe ained.

Kehaline kasvatus ja muusika ja rütmika
Kehalise kasvatuse, muusika ja rütmika õpetamine on tihedalt lõimunud. Liisutamise ja erinevate muusikapalade saatel toimuvad rütmiharjutused. Liikumismängud on sageli muusika ja laulu saatel, samuti tantsimine. Spordivõistlustel esitatakse riikide hümne ja ergutuslaule.

5. Kehalise kasvatuse aine rõhuasetused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel

Õpilasi õpetatakse oma keha tunnetama ja ruumis orienteeruma. Vajaduse korral toimub sobimatute liigutusstereotüüpide muutmine ja/või asendamine. Õpilasi suunatakse sooritama jõukohaseid harjutusi koostegevuses ja/või eeskuju järgi. Õppetöö läbiviimisel tuginetakse mängulisele tegevusele. Õpilasi motiveeritakse sportlikus tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega. Õpilast õpetatakse koostegevuses sportimisel olulisi reegleid järgima. Õpilasel kujundatakse oskust jälgida, kuulata ja täita lihtsamaid korraldusi. Tegevust verbaliseeritakse ja/või saadetakse alternatiivsete vahenditega täiskasvanu poolt. Õpilast suunatakse koostegevuses järgima korraharjumusi. Kujundatakse oskust riietuda ja täita esmaseid hügieeninõudeid	Õpilasel kujundatakse oskust ja harjumust suunamisel oma keha asendit ja liigutusi kontrollida. Õpilasi suunatakse sooritama tuttavaid ja jõukohaseid harjutusi. Õppetöös kasutatakse jätkuvalt mängulisi elemente. Õpilasi motiveeritakse sportlikus tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega. Sisemist motivatsiooni sportlikuks tegevuseks kujundatakse jõukohase ja huvipakkuva tegevuse kaudu. Õpilasi õpetatakse järgima sportimisega seotud reegleid, arvestama võistluslikus mängus kaaslasega. Õpilast suunatakse täitma ühe- ja kaheosalisi korraldusi, oma tegevust kommenteerima. Õpilasel kujundatakse oskus täita suunamisel korraharjumusi ja hügieeninõudeid.	Õpilasel kujundatakse oskust ja harjumust iseseisvalt kontrollida oma keha asendit ja liigutusi. Õpilasi suunatakse oma liigutusi teadlikult järjestama osatoimingute ahelast lähtuvalt. Kujundatakse liigutusstereotüüpe ja varieeritakse neid tegevusest ja tingimustest sõltuvalt. Õpilane sooritab õpitud harjutusi varieeruvates tingimustes. Õpilasi suunatakse sportlikus tegevuses osalema sisemisest motivatsioonist lähtuvalt. Õpilast suunatakse õpitud oskusi iseseisvalt rakendama, Õpilasele tutvustatakse spordieetika põhinõudeid ja suunatakse neid järgima. Õpilast suunatakse täitma mitmeosalisi korraldusi, oma tegevust planeerima ja kontrollima ning kaasnevalt ja järgnevalt kommenteerima. Õpilasel kujundatakse oskus täita iseseisvalt korraharjumusi ja hügieeninõudeid.

6. Kehalise kasvatuse aine õpitulemused ja õppesisu.

6.1 Teema: Liikumisoskused

6.1.1 Õpitulemused

Liikumisoskused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane:	Õpilane:	Õpilane:

1) jälgib harjutuse ette näitamist enda või teise keha peal ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit; 2) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetusharjutusi; 3) teeb koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid rühi- ja tasakaaluharjutusi, korrigeerib kehahoidu õpetaja juhendamisel; 4) sooritab koostegevuses erisuunalisi liigutusi ja liigutuste ahelat 5) liigub roomates, põlvedel ja neljakäpakil; 6) ronib üle takistuste; 7) liigub vahelduvsammuga trepist üles; 8) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi; 9) käib ja/või jookseb võimetekohases tempos jõukohast distantsi; 10) liigub spontaanselt muusika saatel; 11) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutusi; 12) osaleb lihtsates liikumismängudes; 13) kasutab tuttavaid spordivahendeid eesmärgipäraselt; 14) riietub suunamisel spordiriietesse ja täidab hügieeninõudeid; 15) järgib liikumisel ja sportimisel koostegevuses ohutusreegleid.	1) jälgib harjutuse ette näitamist ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit; 2) sooritab õpitud keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt; 3) sooritab õpitud rühi- ja tasakaaluharjutusi iseseisvalt erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel, hoiab tasakaalu asendites ja liikumistel; 4) sooritab juhendamisel / juhendi järgi erisuunalisi liigutusi vastavalt liigutuste ahelale; 5) liigub vahelduvsammuga trepist üles ja alla; 6) sooritab õpitud kõnni- ja jooksuharjutusi iseseisvalt, kõnnib/jookseb erinevatel maastikel jõukohast distantsi; 7) loob kehapillil rütmi; 8) sooritab suunamisel õpitud venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutusi; 9) osaleb erinevates liikumismängudes; 10) on tutvunud erinevate spordivahenditega ja oskab neid kasutada; 11) riietub verbaalsel suunamisel vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale, täidab hügieeninõudeid; 12) järgib meeldetuletamisel liikumisel ja sportimisel ohutusreegleid.	1) jälgib harjutuse verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit ja täidab seda; 2) sooritab varieeruvates tingimustes keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas; 3) sooritab lihtsamaid kombineeritud rühi- ja tasakaaluharjutusi erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel; 4) sooritab mälule toetudes liigutuste ahelat; 5) sooritab varieeruvates tingimustes kõnni- ja jooksuharjutusi, kõnnib/jookseb erinevatel maastikel ja eri aastaaegadel eri pikkusega distantse; 6) sooritab üheaegselt kaaslasega rütmiliikumisi; 7) sooritab iseseisvalt venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutusi; 8) kasutab liikumisel erinevaid spordivahendeid; 9) mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest; 10) peab liikumisel ja sportimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valib sobivad paigad ja vahendid; 11) harrastab kindlat spordiala iseseisvalt või osaleb treeningutel.

6.1.2 Õppesisu

Liikumisoskused

- **Keha- ja ruumitunnetusharjutused, rühi- ja tasakaaluharjutused**
  Kehahoid vastavalt liikumis- ja igapäevasele tegevusele. Kehahoiu korrigeerimine koostegevuses õpetajaga ja õpetaja suunamisel.

- **Tasakaalu hoidmine asendites**
  Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused paigal. Tasakaaluasendid erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel. Toengud erinevate kehaosade peal. Maandumine. Rippumine.

- **Tasakaalu hoidmine liikumisel**
  Kehatunnetuse ja kehahoiu harjutused liikudes. Liikumised erinevate kõrguste ja laiustega toepindadel.

- **Tasakaalu hoidmine asendite ja liikumiste kombinatsioonides**
  Asendite ja liikumiste kombinatsioonid (nt harjutuste kombinatsioonid: liikumine-tasakaaluasend, takistusrajad jne), kehahoid erinevates liikumistes.

I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Igapäevased tegevused. Harjutused peegli ees kehahoiu korrigeerimiseks. Harjutused sensoorteraapia-ja füsiorullpallidega. Stopp-liikumine koostegevuses. Kiikumisharjutused. Kükitamine, kägarasend ja selles kiikumine. Käte kõverdamine ja sirutamine, plaksutamine, rusikasse surumine ja avamine, kehaosade puudutamine. Sõudmine istuvas asendis. Roomamine käsi ja jalgu liigutades. Põlvedel ja neljakäpakil liikumine. Kõnd tasapinnal orientiiride järgi. Kõnd reljeefsel / erinevatest materjalidest rajal. Erinevate kõnnakute matkimine kindlas rütmis. Akrobaatikaharjutused. Takistustest üleronimine. Varbseinal ronimine. Ronimine mänguväljaku treppidel ja redelitel.	Enda veeretamine. Harjutused erinevate vahenditega: võimlemiskepid, pallid, hüpits. Rippumisharjutused varbseinal. Kõnd võimlemispingil. Põlve- ja sääretõstekõnd, tagurpidi kõnd. Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksusammudega. Stopp-liikumine mängudes. Ronimine kaldpingil. Ronimine mänguväljaku redelitel, tasakaaluradadel. Ruumitaju arendavad harjutused: verbaalsel suunamisel stardi- ja finišijoonega, väljaku piiridega arvestamine. Paarisharjutused. Akrobaatikaharjutused. Horisontaalne tasakaal. Toenghüpe. Toenghüpe üle kitse. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused.	Tasakaalu arendavad liikumismängud. Jõuharjutused varbseinal. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooks suuna muutmisega. Liikumine joonel ja pingil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme. Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksusammul. Stopp-liikumine harjutuskava osana. Ronimine mänguväljaku redelitel, tasakaaluradadel, Slackline lindil. Ronimine ronimisseinal. Ruumitaju arendavad harjutused: stardi- ja finišijoonega ning väljaku piiridega arvestamine, hooga kaugushüpe, pallivise. Paaris- ja rühmaharjutused. Kombineeritud võimlemisharjutused. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused.

Ruumitaju arendavad harjutused: liikumine rivis, ringis. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused. Riviharjutused: tervitamine rivis, paigalpöörded, ümberrivistumine.	Riviharjutused. Täitekäsklus *Ümber – pöörd!*. Loendamine rivis. Ümberrivistumine.	

Edasiliikumisoskused

Kõnni- ja jooksuoskus
Kõnni-, jooksuharjutused ja - mängud. Kõnni- ja jooksusammudel põhinevad tantsumängud ja tantsud. Kõndimine ja jooksmine sise- ja välistingimustes (sh erinevat tüüpi maastikul). Matk või õppekäik linnaruumis või looduskeskkonnas.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Kõnd tasapinnal orientiiride järgi. Kõnd reljeefsel / erinevatest materjalidest rajal. Kõnd kallakust üles ja alla. Kõnd treppidest üles ja alla. Erinevate kõnnakute matkimine. Jooks rahulikus tempos. Õppekäigud ja matkad kooli lähiümbrusesse.	Kõnd treppidest üles ja alla. Kõnd erinevatel maastikel. Kõnd võimlemispingil. Põlve- ja sääretõstekõnd, tagurpidi kõnd. Jooks. Jooksuasend, jooksuliigutused, jooks erinevas tempos. Erineva pikkusega jooksuharjutused. Jooks kallakust üles. Jooks. Start erinevatest lähteasenditest. Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksusammudega. Jooksumängud. Teatejooks. Teatevahetuse õppimine lihtsates teatevõistlustes. Õppekäigud ja matkad linnaruumis ja looduses.	Põlve- ja sääretõstejooks. Jooks suuna muutmisega. Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksusammudega. Jooksuasend, jooksu alustamine ja lõpetamine. Jooks erinevatest lähteasenditest, mitmesugused jooksuharjutused. Püstistart koos stardikäsklustega. Madalstart. Võimetekohase jooksutempo valimine. Pendelteatejooks teatepulgaga. Ringteatejooks. Jooks/kõnd vahelduval maastikul erinevatel aastaaegadel. Õppekäigud ja matkad linnaruumis ja looduses.

Hüppeoskus
Hüppeharjutused. Hüppemängud. Hüppeid ja hüpakuid sisaldavad tantsud. Hüppe- ja jooksukombinatsioonid. Hüpete kasutamine erinevates keskkondades. Hüpitsaharjutused.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Sulghüpe. Harki - kokku hüplemine	Harki- ja käärihüplemine. Sügavushüpe. Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, hüpped rõngast rõngasse, hüpped batuudil jne. Hoota kaugushüpe.	Galoppsamm. Hüpped üle takistuste. Hüplemine hüpitsaga. Hoota kaugushüpe kahel jalal maandumisega.

		Kaugushüpe hoojooksuga paku tabamiseta.

Roomamis- ja ronimisoskus
Roomamine. Ronimine erinevatel vahenditel, üle takistuste, erinevatel tasapindadel, vahendite alt. Ohutusega arvestamine ja enda suutlikkuse suunatud mõistmine.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Roomamine käsi ja jalgu liigutades. Põlvedel ja neljakäpakil liikumine. Takistustest üleronimine. Takistuste alt läbi ronimine. Varbseinal ronimine. Trepist üles ja alla ronimine. Ronimine mänguväljaku treppidel ja redelitel. Ronimine koostegevuses looduskeskkonnas üle takistuste.	Roomamine läbi tunneli. Ronimine kaldpingil. Erinevatel redelitel, treppidel üles ja alla ronimine. Ronimine mänguväljaku jõukohastel redelitel, tasakaaluradadel. Ronimine eeskuju järgi looduskeskkonnas üle takistuste, ronimine kividel, puutüvedel jms.	Ronimine mängu- ja spordiväljaku redelitel, tasakaaluradadel. Ronimine ronimisseinal. Ronimine looduskeskkonnas üle takistuste, ronimine kividel, puutüvedel jms

Ujumisoskus
Ohutusnõuded ja kord basseinis ning ujumispaigas. Hügieeninõuded ujumisel. Veega kohanemise harjutused. Rinnuli- ja seliliujumine vahendiga ja ilma.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Harjutused veega kohanemiseks. Riietumine. Tualeti kasutamine. Isikliku hügieeni järgimine: pesemine- ja kuivatamine koostegevuses. Ohutusnõuete järgminine koostegevuses.	Harjutused vees. Abivahendiga ujumine. Toimetulek ja aktsepteeritav käitumine ujulas. Isikliku hügieeni järgimine. Ohutusnõuete suunatud järgimine.	Abivahenditega ja iseseisev ujumine. Ujumine kui harrastus. Isikliku hügieeni järgimine, otstarbekalt isikliku hügieeni tarvete kasutamine. Ohutusnõuete iseseisev järgimine.

Edasiliikumisoskuste kasutamine.
Edasiliikumisoskuste kasutamine tantsus, rütmis ja muusikas. Keha liikumine ajas ja erinevates rütmides, ise rütmi tekitamine. Keha liikumine ruumis. Keha liikumine heli ja muusika saatel. Liikumine eneseväljenduse vahendina. Liikumine koostöös teistega. Edasiliikumisoskused koostöös paarilise ja rühmaga. Liikumised paarilise ja rühmaga erinevates suundades, tempos, rütmis.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Õpetaja tegevuse matkimine. Harjutused peegli ees. Tähelepanu– ja matkimismängud. Plaksutamine. Rütmi tekitamine kehapillil.	Rütmi plaksutamine vm kehapillil tekitamine. Harjutused paaris ja rühmas. Liikumine rivis, ringis ja paarilisega kõrvuti ringjoonel.	Liikumine rütmis, rütmi tekitamine. Harjutused paaris ja rühmas. Tantsukujundid rühmas ja liikumine nendes. Erinevad

Harjutused paaris. Liikumine rivis, ringis. Harjutused koostöölangevarju, rätikute ja lintidega. Lindude ja loomade kõnnaku ja tegevuste matkimine. Spontaansust ja liikumisrõõmu arendavad mängud: kullimängud, laulumängud. Vaba liikumine muusika saatel.	Ringmängud**.** Eesti traditsioonilised laulumängud paarilise valimisega. Lihtsamad tantsud õpitud tantsusammudega. Õigeaegne tantsu alustamine ja lõpetamine. Vaba tants.	liikumised rütmi või muusika iseloomu vaheldumisel. Laulumängud erinevates joonistes. 2–3-kombinatsioonilised lihtsamad paaristantsud. Korduvtuurilised eesti rahvatantsud ja keerukamad laulumängud. Erinevate rahvaste tantsud. Lastetantsud. Tantsulise liikumise väljamõtlemine. Lihtsa tantsu loomine.

Vahendi kasutamine. Vahendi esmane hoidmis- ja hooldusvajadus
Vahend, millele keskendutakse valitakse kooli poolt ja sellest sõltub ka tehnilisele ABC-le keskendumise vajadus vastavalt vahendi eripärale. Näiteks: Jalgratta, suuskade hoidmisasendid.

I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Spordivahenditega tutvumine. Spordivahendite sorteerimine vastavalt kasutamisviisile. Spordivahendite hoiupaika paigutamine koostegevuses.	Spordivahendite erinevad kasutusvõimalused. Spordivahendite leidmine hoiupaigast ja hoiupaika paigutamine peale kasutamist. Spordivahendi hoidmisasendid. Spordivahendi hooldamine koostegevuses.	Tuttavate spordivahendite õige hoiustamine ja hooldamine suunamisel.

Vahendil liikumine
Harjutused tasakaalu hoidmiseks jooksu-, tõuke- ja jalgrattal. Harjutused ja mängud kelkudel. Harjutused uiskudel. Harjutused suuskadel.

I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Spordivahendite lükkamine ja vedamine. Tasakaalu/ jooksuratta kasutamine. Kelgutamine: laskumine nõlvakust, kelgu vedamine (tühi kelk, istuva kaaslasega).	Tõukerattaga sõitmine. Jalgrattasõit: kolmerattaline jalgratas, abiratastega jalgratas. Kelgutamine: kelgu lükkamine, kelgu mäkke vedamine, kelgu pidurdamine. Suusatamine: suuskadel liikumine keppideta/keppidega lauskmaal.	Tõukerattasõit kui harrastus. Jalgrattasõit. Jalgrattasõit kui harrastus. Kelgutamine: kelgu juhtimine, koos kaaslasega kelgul nõlvakust laskumine. Snowtubing. Suusatamine: suuskadel liikumine paaristõugetega ja vahelduvsammuga, laskumine väikesest nõlvast. Suuskadel eessõitjast/ takistusest möödumine. Suusatamine kui harrastus.

		Uisutamine: uiskudel tasakaalu hoidmine raami abil, iseseisvalt uisutamine. Liikumine lumeräätsadel.

Vahendi käsitsemine harjutustes, liikumismängudes

Viske- ja püüdmisoskus.
Palli hoidmine, palli hoidmine koos kaaslasega, palli hoidmine erinevatel viisidel liikudes. Palli veeretamine ja veereva palli püüdmine, veeretamine täpsusele ja esemete alt. Viske- ja püüdmisharjutused: viskamine erinevalt kauguselt, enda ja paarilise visatud palli püüdmine, viskamine üle võrgu, individuaalharjutused palliga, viskamine üles ja püüdmine, viskamine seina vastu ja püüdmine, viskamine horisontaalsesse (nt rõngas, kast) või vertikaalsesse märklauda (nt tähis seinal). Erinevate vahendite viskamine ja püüdmine. Viske- ja püüdmisega liikumismängud.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Erinevate vahendite viskamine ja püüdmine: pallid, liivakotikesed, lennukid, lendpall jms. Harjutused palliga: palli hoidmine, kandmine, veeretamine, viskamine kahe käega. Täpsusvisked: vastu seina visatud palli põrge ja püüdmine, viskamine, palli põrkest püüdmine, kaugus- ja täpsusvise palliga.	Harjutused erinevate viskevahenditega: pallid, discgolfi kettad, noolemängud jms. Harjutused palliga: pallivisked ühe käega, palli löömine ja vedamine jalaga, palli ja teiste viskevahendite märkiviskamine, palli veeretamine kindla sihtmärgi suunas, palli püüdmine. Pallivise paigalt.	Harjutused palliga: palli löömine kaaslasele, palli veeremise peatamine jalaga, väikese palli viskamine kaugusesse, palli/ kuuli veeretamine sihtmärgi suunas, veeretamise tugevuse reguleerimine. Viskepalli hoie, viskeliigutus. Pallivise kahesammulise hooga. Viske ja püüdmisega liikumismängud: mädamuna,rahvasepall, bowling, Bocce, discgolf jms.

Põrgatamisoskus
Põrgatamine kahe käega, parema ja vasaku käega, põrgatamine ja püüdmine, põrgatamine säilitades asukohta, põrgatamine liikumisel. Põrgatamisharjutused.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Palli kukutamine käest. Palli viskamine kahe käega vastu maad.	Palli põrgatamine kahe käega. Palli põrgatamine ühe käega. Palli põrgatamine ja püüdmine säilitades asukohta.	Palli põrgatamine parema ja vasaku käega. Palli põrgatamine liikumisel. Põrgatamisharjutused. Pallimängud: korvpall.

Palli löömisoskus

Palli löömisoskus käega
Harjutused kergete pallidega, nt õhu- või rannapallid. Kerge palli löömine üles, ette, üle takistuse (võrk, nöör). Palli löömine säilitades enda asukohta ja liikumisel.

Palli löömisoskus jalaga
Seisva ja liikuva palli löömine kaaslasele ja täpsusele, nt väravasse. Palli vedamine ja peatamine. Harjutused ja liikumismängud.

Palli löömisoskus vahendiga (reketiga, hokikepiga)
Kerge palli löömine õhku, edasi, üle takistuse (võrk) reketiga. Juurdeviivad harjutused reketi- ja hokimängudele. Palli vedamine, löömine, peatamine, söötmine hokikepiga.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Kerge palli löömine käega. Seisva palli löömine jalaga.	Kerge palli löömine üles, ette. Liikuva palli löömine ja vedamine jalaga. Õhupalli löömine reketiga õhku. Palli vedamine ja löömine hokikepiga.	Kerge palli löömine üle takistuse. Palli jalaga löömine kaaslasele. Palli löömine väravasse. Palli veeremise peatamine jalaga. Õhupalli/sulgpalli löömine õhku, edasi, kaaslasele, üle takistuse. Palli peatamine ja söötmine hokikepiga. Pallimängud: jalgpall, sulgpall, saalihoki.

Vahendite abil erinevate oskuste arendamine
Kehatunnetuse, koordinatsiooni, tasakaalu, koostöö, rütmitunnetuse harjutused vahendite abil.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Harjutused erinevate vahenditega: langevarjud, lindid, raskuskotikesed, õhupallid, pallid jms. Harjutused peegli ees. Harjutused paaris. Liikumismängud.	Harjutused erinevate vahenditega: võimlemiskepid, pallid, hüpits jms. Harjutused paaris ja rühmas. Lihtsad võimlemis- ja tantsukavad. Kohandatud reeglitega pallimängud.	Harjutused erinevate vahenditega: lint, rõngas, pallid, hüpits jms. Harjutused paaris ja rühmas. Võimlemis- ja tantsukavad. Palli- jm sportmängud. 10 üldarendavat harjutust lugemise saatel.

Turvalisuse ja ohutu liikumise põhimõtete arvestamine
Soojendus enne liikumistegevust, riietuse valik vastavalt tegevusele, keskkonnale, ilmale. Erinevate liikumisviiside puhul ohutuse tagamine nii linna- kui maakeskkonnas (enda nähtavaks tegemine). Teekonna kavandamine, ilmastikutingimusi ja liikumisviisi arvestavalt. Liiklusmärkide, teekattetähiste, mängu- ja spordiväljakute infotahvlite märkamine, lugemine, mõtestamine.

Turvalisus vahendil liikumises
Turvavarustuse kasutamine: kiiver, kaitsmed, helkur, erksavärvilised riided jne. Liiklusreeglitega arvestamine vahendil (tõukeratas, jalgratas jne) liikudes linnaruumis. Kaaslasega arvestamine vahendil liikumisel.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel

Koostegevuses tegevuse ja ilmaga sobivate spordirõivaste valimine. Iseseisev riietumine. Soojendusharjutuste sooritamine eeskuju järgi. Koostegevuses mänguväljakutel ohutusreeglite järgimine: enda järjekorra ootamine, kaaslaste tegevuse jälgimine jms. Ohutu liiklemine kooli ümbruses: kõnnitee, sõidutee, maantee, ülekäigurajad, foorid. Helkuri ja helkurvesti kandmine õppekäikudel. Erinevad sõidukid meie teedel, sh tõukerattad, rattad. Jooksurattaga, kelguga vm vahendiga liikumisel eeskuju järgi kaaslaste liikumistrajektooriga arvestamine. Rattaga liikumisel kiivri kandmine.	Verbaalsel suunamisel tegevuse ja ilmaga sobivate spordirõivaste valimine ja riietumine. Õpitud soojendusharjutuste sooritamine meeldetuletamisel. Mängu- ja spordiväljakute ohutu kasutamine verbaalsel suunamisel. Mängu- ja spordiväljakute pildiliselt ja tekstina esitatud kasutusreeglite leidmine, koostegevuses kasutusreeglite lugemine, mõtestamine ja järgimine. Ohutu liiklemine koduasulas. Liiklemine kergliiklusteel. Kergliiklusteel olevate liiklusmärkide ja teekattemärgistuse märkamine, lugemine ja mõistmine: kõnnitee, jalgrattatee. Liiklemine pimedal ajal, helkuri ja helkurvesti kasutamine. Rattaga sõitmisel, kelgutamisel meeldetuletamisel kaaslaste liikumistrajektooriga arvestamine. Oskus märgata ohtu ja pidurdada. Rattaga sõitmisel kiivri kandmine.	Tegevuse ja ilmaga sobivate spordirõivaste valimine ja riietumine. Iseseisev soojendusharjutuste sooritamine enne liikumistegevust. Spordiväljakute, sh välijõusaalide ohutu kasutamine. Treeningseadmete kasutusjuhendite leidmine, lugemine ja järgminine. Sportimisel õpitud ohutusnõuete täitmine. Turvavarustuse kandmine.

6.1.3 Õppetöö läbiviimine

- **Liikumisoskused olulisus**
  Õpilaste jaoks on oluline omandada erinevaid liikumisoskusi, et tal oleks võimalik osaleda aktiivselt erinevates liikumistegevustes. Olles omandanud liikumisoskused, tunnetavad õpilased ennast liikumistegevustes kompetentsena ja soovivad liikuda. Seega on liikumisoskuste omandamine ja soov liikuda, so kehaline aktiivsus vastastikuses seoses. Oluline on tegeleda õpilaste eripärsid arvestades kõikide liikumisoskustega erinevate liikumistegevuste ja keskkondade kaudu, et saaksid kujuneda mitmekülgsed liikumisoskused:

  1) Edasiliikumisoskused maal ehk kõndimis-, jooksmis-, hüppamis-, ronimisoskus ja nende rakendamine liikumisharrastuses, spordialades, rütmis ja muusika saatel, tantsus ja koostööd tehes. Edasiliikumisoskus vees ehk ujumisoskus.
  2) Oskus liikuda vahendil. Oskus on seotud igapäevase liikumisega, harrastus- ja sportlikku tegevusega, kus edasiliikumiseks kasutatakse vahendit.

3) Oskus käsitseda vahendit ehk oskus visata, püüda, põrgatada ja lüüa vahendit käe, jala ja vahendiga.
4) Oskus kontrollida keha asendites, liikumisel ja nende kombinatsioonides.
5) Õpilased arendavad ja kasutavad liikumisoskuseid suunatult liikumismängudes, lihtsustatud sportmängudes, tantsudes ja spordialades erinevates keskkondades, sh liikluses. Õpilased loovad ka ise koostegevuses harjutuskavasid, liikumismänge ja tantse liikumisoskuste arendamiseks.

- **Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel**
  Kehalise kasvatuse aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.

  Samaealiste toimetulekuõppel õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast ja kaasuvatest diagnoosidest.

  Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla kehalise kasvatuse aines erinevatel arengutasemetel.

  Sageli erineb kindla õpilase arengutase ka kehalise kasvatuse aine raames valdkonniti. Näiteks õpilase hüppeoskused on III arengutasemel - õpilane õpib hoojooksuga kaugushüpet, ujumisoskused I arengutasemel - õpilane kohaneb veega.

  Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele erinevates kehalise kasvatuse aine valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole.

- **Positiivne ja turvaline keskkond tegutsemiseks. Piiride kehtestamine**
  Kehalise kasvatuse tundides on õpikeskkonnal, sh positiivsetel suhetel õpetaja ja õpilase vahel, väga oluline kui mitte määrav roll. Toimetulekuõppe õpilane õpib siis, kui ta on sisemiselt motiveeritud ja tahab tegutseda. Oluline on, et õpetaja usuks õpilase võimetesse ja suunaks õpilast järjepidevalt liikumistegevustes osalema. Oluline on protsessis osalemine ja tegevustest positiivse tagasiside ja eduelamuse saamine.

  Turvalise õpikeskkonna saavutamiseks on oluline seada õpilastele kindlad kokkuleppelised piirid, mille raames õpetaja suunamisel tegutseda.

- **Kehaliste võimete arendamine mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu. Teadlik harjutamine**
  Toimetulekuõppel õppiva lapse vaimne vanus vastab eakohase arenguga koolieeliku vaimsele vanusele. Kuna koolieelses eas on mäng lapse põhitegevus, siis kasutatakse kehalise kasvatuse tundides nooremate ja madalamal arengutasemel olevate õpilastele motiveeriva õpikeskkonna loomiseks mängulist tegevust. Vanemate ja kehaliselt võimekamate õpilaste puhul saab õpilasi suunata kehalisi võimeid teadlikult arendama, näiteks tegelema kindla spordialaga harrastusena.

- **Liikumisoskuste kujundamine läbivalt kooliaja jooksul. Õpitud oskuste ülekandmine elulistesse olukordadesse**
  Õpilaste liikumisoskusi kujundatakse läbivalt terve kooliaja jooksul. Järjepideva tegevuse tulemusel arenevad õpilastel oskused liikuda eri tingimustes ja keskkondades. Oluline on rakendada kehalise kasvatuse tunnis omandatud oskusi väljaspool õppetundi, nt liikumispauside ajal, aktiivsetes vahetundides, õppekäikudel, matkadel jms.

6.2 Teema: Tervis ja kehalised võimed

6.2.1 Õpitulemused

Tervis ja kehalised võimed		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Õpilane: 1) jälgib harjutuse ette näitamist enda või teise keha peal ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit; 2) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse harjutusi; 3) teeb koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid rühi- ja tasakaaluharjutusi; 4) sooritab koostegevuses erisuunalisi liigutusi ja liigutuste ahelat; 5) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi; käib ja/või jookseb võimetekohases tempos jõukohast distantsi; 6) osaleb lihtsates liikumismängudes; 7) võtab osa klassi ja kooli spordiüritustest; 8) toitub koostegevuses tervislikult, on valmis proovima uusi toite.	Õpilane: 1) jälgib harjutuse ette näitamist ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit; 2) sooritab õpitud keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt; 3) sooritab õpitud rühi- ja tasakaaluharjutusi iseseisvalt erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel; 4) sooritab juhendamisel / juhendi järgi erisuunalisi liigutusi vastavalt liigutuste ahelale; 5) sooritab õpitud kõnni- ja jooksuharjutusi iseseisvalt, kõnnib/jookseb erinevatel maastikel jõukohast distantsi; 6) osaleb erinevates võistlusmängudes, võtab osa spordivõistlustest koolis ja väljaspool; 7) kasutab suunatult mõõtevahendeid praktilises tegevuses, mõõdab enda kehalisi võimeid koostegevuses õpetajaga; 8) järgib suunamisel tervisliku toitumise põhimõtteid; 9) teab liikumise tähtsust inimese tervisele.	Õpilane: 1) jälgib harjutuse verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit ja täidab seda; 2) sooritab varieeruvates tingimustes keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas; 3) sooritab lihtsamaid kombineeritud rühi- ja tasakaaluharjutusi erinevate vahenditega ja erinevatel võimlemisriistadel; 4) sooritab mälule toetudes liigutuste ahelat; 5) sooritab varieeruvates tingimustes kõnni- ja jooksuharjutusi; kõnnib/jookseb erinevatel maastikel ja eri aastaaegadel eri pikkusega distantse; 6) mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest, 7) võtab osa üleriigilistest spordivõistlustest; 8) mõõdab enda kehalisi võimeid õpetaja juhendamisel õpitud mõõtevahenditega; 9) teab ja järgib tervisliku eluviisi põhimõtteid.

6.2.2 Õppesisu

Tervis ja kehalised võimed
Kehalisi võimeid arendavates mängudes ja harjutustes osalemine.
Kehaliste võimete (koordinatsioon, osavus, tasakaal, kiirus, painduvus, reaktsioon, jõud, vastupidavus, tasakaal) arendamine toimub mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu. Erinevate tegevuste kaudu kujuneb õpilasel arusaamine enda kehapildist ja ta õpib tunnetama enda võimeid.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Kehatunnetust ja ruumitaju arendavad harjutused. Oma keha tajumine. Kehaosad. Rütmi tekitamine kehapillil. Rütmiharjutused liisusalmide saatel. Stopp-liikumine koostegevuses. Mängulised liikumisharjutused. Õpetaja tegevuse matkimine. Harjutused peegli ees. Tähelepanu- ja matkimismängud. Harjutused erinevate vahenditega. Lihtsad liikumisrajad. Kiirust, reaktsiooni, vastupidavust arendavad mängud: erinevad kullimängud jms. Vaba liikumine muusika saatel. Kiikumine, ronimine ja liulaskmine mänguväljakul. Matkad kooli lähiümbruses.	Liikumisharjutused ja lihtsad võimlemiskavad. Liikumismängud ja lihtsustatud reeglitega sportmängud. Stopp-liikumine liikumismängudes. Vahendite kasutamine liikumis- ja sportmängudes. Liikumisradade läbimine. Tasakaaluradade läbimine. Vaba tants. Mängu- ja spordiväljakute suunatud kasutamine. Matkad linnaruumis ja looduses. Lihtsad orienteerumismängud.	Võimlemisharjutuste ettenäitamine, lihtsate võimlemiskavade koostamine kasutades erinevaid vahendeid. Liikumis- ja sportmängud. Tantsukavades osalemine. Spordiväljakute kasutamine. Matkad ja orienteerumismängud linnaruumis ja looduses.

Kehaliste võimete mõõtmine

Koostegevuses õpetajaga toimub kehaliste võimete mõõtmine ja tulemuste seostamine tervisega.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Osalemine klassi- ja kooli spordiüritustel. Koostegevuses õpetajaga kaaslastele spordiüritustel kaasaelamine, ergutamine. Praktilises tegevuses ja passiivses ning aktiivses kasutuses mõisted *kiire-aeglane, kiirem-aeglasem, pikk-lühike, pikem-lühem.*	Klassi- ja kooli sportlikel üritustel, sh võistlustel osalemine. Tulemuste mõõtmine mõõdupulgaga, sammudega. Mõõtmise tulemuste sõnastamine arvuga. Saavutatud tulemuste võrdlemine koostegevuses õpetajaga ja seostamine tervisega.	Spordivõistlustel osalemine. Tulemuste mõõtmine kasutades õpitud mõõtvahendeid ja pikkus- ning ajaühikuid. Oskus seostada saavutatud tulemusi enda tervisliku seisundi ja liikumisharjumuse, sh treeningutega

Liikumise ja toitumise mõju tervisele

Tervisliku toitumisharjumuse kujundamine. Teadliku liikumisharjumuse kujundamine.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel

Tervisliku ja mõõduka toidukogusega harjutamine. Toidu valiku laiendamine. Sportlikes tegevustes, sh liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine.	Tervislike eluviiside suunatud järgimine ja kahjulikest harjumustest hoidumine. Tervislik ja ebatervislik toit, nende eristamine, valik. Toidupüramiidi järgi söömisharjumuste jälgimine. Tervisliku toidutaldriku koostamine näidise alusel. Liikumise ja puhkuse vaheldumine. Päevarežiimi vajadus ja selle hoidmine. Liikumispausides osalemine. Suunatud liikumisharjumuse kujundamine.	Tervislik toitumine: toidupüramiid, toidukorrad – ja kogused, söömiskultuur. Taimne toit ja loomne toit. Mitmekülgne toit. Vitamiinivajadus. Ülekaalulisus ja rasvumine - nende ohud ja ennetamise võimalused. Tervislike eluviiside järgimine. Tutvumine erinevate sportimisvõimalustega, sport kui harrastus.

6.2.3 Õppetöö läbiviimine

- **Tervis ja kehalised võimed olulisus**
  Liikumisharjumusel ja tervislikul toitumisel on inimese tervisele väga oluline mõju. Positiivne suhtumine liikumistegevustesse, igapäevase liikumisharjumuse kujunemine ja suunatult teadlik toitumine parandavad õpilaste elukvaliteeti nii kooli- kui täiskasvanueas.

  Tervisega seotud kehalised võimed nagu aeroobne vastupidavus, jõud ja painduvus ning tervislik toitumine on otseselt seotud inimese tervisega tema eluea jooksul. Heal tasemel tervisega seotud kehalised võimed aitavad toime tulla igapäevaste eluliste tegevustega.

  Valdkonna eesmärk on aidata kaasa õpilaste kehalise võimekuse paranemisele teadlikkuse tõstmise kaudu.

- **Kehaliste võimete mõõtmine**
  Õpilased ja lapsevanemad saavad tagasisidet õpilase kehaliste võimete kohta kehaliste võimete mõõtmise kaudu. Kehalisi võimeid mõõdetakse ning analüüsitakse viisil, mis toetab õpilase motivatsiooni end arendada. Mõõtmistulemused aitavad püstitada eesmärke edasisteks liikumistegevusteks. Kehaliste võimete mõõtmine toimub kehalise kasvatuse tundides õpetaja ja õpilaste koostegevuses rakendades õpilastel olemasolevaid matemaatikaalaseid teadmisi vastavalt iga õpilase arengutasemele matemaatika aines.

- **Kehaliste võimete arendamine mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu**
  Kehaliste võimete arendamine toimub mänguliste harjutuste ja liikumismängude kaudu.

- **Osalemine liikumis- ja spordiüritustel ning võistlustel**
  Õpilased osalevad nii koolis kui väljaspool kooli toimuvatel liikumis- ja spordiüritustel ning võistlustel osalejate ja pealtvaatajatena.

  Oluline on anda võistlustel osalemiskogemusi ka kehaliselt vähem võimekamatele õpilastele.

6.3 Teema: Kehaline aktiivsus

6.3.1 Õpitulemused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Õpilane: 1) osaleb lihtsates liikumismängudes, võtab osa klassi ja kooli liikumis- ja spordiüritustest; 2) märkab suunamisel enesetunde muutusi liikumisel, annab õpitud viisil muutustest märku; 3) järgib koostegevuses liikumisalaseid ohutusreegleid.	Õpilane: 1) osaleb erinevates võistlusmängudes, võtab osa spordivõistlustest koolis ja väljaspool; 2) tegeleb suunamisel spordi kui harrastusega; 3) teadvustab suunamisel ja annab märku sportimisel tekkivatest muutustest enesetundes; 4) märkab suunatult ohtlikke olukordi sportimisel ja väldib neid; 5) märkab liikumisel ja sportimisel enda abivajadust ja annab sellest märku.	Õpilane: 1) teab, et igapäevane liikumisharjumus on inimese tervise seisukohalt väga oluline, tegeleb spordi kui harrastusega; 2) mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest, võtab osa üleriigilistest spordivõistlustest; 3) jälgib enesetunnet sportimisel ja tegutseb vastavalt enesetundele; 4) märkab ja väldib ohuolukordi sportimisel; 5) märkab liikumisel ja sportimisel enda ja kaaslase abivajadust, pakub ja kutsub abi.

6.3.2 Õppesisu

Kehaline aktiivsus

Igapäevane kehaline aktiivsus. Läbi mängu kujundatakse lastes positiivset suhtumist liikumisse. Kujundatakse igapäevast liikumisharjumust.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Igapäevase õppetegevuse osana koostegevuses liikumismängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine. Liikumispausid koolipäeva osana. Vahetundides, sh õuevahetundides läbiviidavates liikumistegevustes koostegevuses osalemine. Sport kui harrastus. Liikumisringides koostegevuses osalemine.	Igapäevase õppetegevuse osana suunamisel liikumis- ja sportmängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine. Liikumispausid koolipäeva osana. Vahetundides, sh õuevahetundides läbiviidavates liikumistegevustes osalemine. Sport kui harrastus. Liikumis- ja spordiringides suunatud osalemine.	Igapäevase õppetegevuse osana liikumis- ja sportmängudes, jalutuskäikudel, matkadel osalemine. Liikumispausid koolipäeva osana. Vahetundides, sh õuevahetundides iseseisvalt liikumistegevuste otsimine, kaaslaste kaasamine liikumistegevustesse. Sport kui harrastus. Vaba aja sisustamine sportlike tegevustega. Koolis või väljaspool kooli toimuvatel treeningutel osalemine.

Enesetunne liikumisel. Märkab enesetunde muutust vastavalt liikumistegevusele.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Liikumine koostegevuses täiskasvanuga. Õpilase tähelepanu juhtimine enesetunde muutustele liikumisel: väsimus hingeldamine jms. Vajadusel liikumistegevusse pausi tegemine, liikumistegevuse lõpetamine.	Osalemine liikumis- ja spordimängudes. Enda enesetunde suunatud teadvustamine liikumisel ja sportimisel. Märku andmine muutustest enesetundes.	Sportlike tegevuste harrastamine koolis ja vabal ajal. Enda enesetunde jälgimine sportimisel. Tegutsemine vastavalt enesetundele.

Ohtliku olukorra märkamine sportimisel ja abi kutsumine. Ohtude teadvustamine sportimisel, ohtliku olukorra märkamine ja abi kutsumine.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Koostegevuses liikumisalaste ohutusreeglite järgimine. Täiskasvanu korralduste järgimine ohtlikus olukorras.	Verbaalsel suunamisel sportimisalaste ohutusreeglite järgimine. Ohtlike olukordade suunatud märkamine ja vältimine. Enda abivajaduse märkamine liikumisel ja sportimisel ja abi palumine/ kutsumine. Lihtne esmaabi koostegevuses täiskasvanuga.	Õpitud sportimisalaste ohutusreeglite järgimine. Võimalike ohtlike olukordade märkamine ja vältimine. Enda ja kaaslase abivajaduse märkamine sportimisel. Abi pakkumine. Abi kutsumine. Lihtne esmaabi.

6.3.3 Õppetöö läbiviimine.

- **Kehaline aktiivsus olulisus**
  Regulaarne kehaline aktiivsus on oluline tervise komponent. Tähtis on, et õpilane oleks sisemiselt motiveeritud osaleja õppeprotsessis nii kehaliselt kui vaimselt. Eesmärgiks on, et õpilane teadvustaks suunamisel kehalise aktiivsuse olulisust ja selle seost tervisega, õpiks jälgima enda enesetunnet igapäevases elus ja liikumistegevustes. Oskus märgata ohuolukordi sportimisel on oluline üle kanda igapäevasesse ellu.

- **Liikumine igapäevastes tegevustes**
  Oluline on luua õpilastele võimalusi liikumistegevusteks terve koolipäeva vältel: liikumispausid tundides, aktiivsed vahetunnid, õuevahetunnid, õppekäigud jms.

- **Kehalise aktiivsuse toetamine läbi mängulise tegevuse. Positiivne tagasiside**
  Kehalise aktiivsuse toetamine käib läbi motiveeriva mängulise tegevuse. Oluline on positiivne tagasiside, st liikumisrõõm tegevustest ning täiskasvanupoolne toetus.

- **Sport kui harrastus. Vaba aja aktiivsuse toetamine**
  Koolis tegutsevate liikumisringide töösse tuleks kaasata kõik toimetulekuõppe õpilased. Oluline on arvestada õpilaste erinevate oskuste, võimete ja kehalise arenguga. Osa ringidest peaksid olema üldarendavad ja mängulised eesmärgiga kaasata tegevusse erinevate eelduste ja

oskustega õpilasi, anda neile positiivset liikumiskogemust ning seeläbi suunata teadlikumalt spordiga tegelema. Vastavalt õpilaste eelistustele ja võimetele saab avada koolis ka ühele spordialale keskendunud ringe või suunata õpilasi väljaspool kooli tegutsevatesse treeningrühmadesse.

- **Õpilaste kehalise aktiivsuse hindamine**
  Kehalise kasvatuse tundides omandab õpilane jõukohased teadmised ja oskused tervislikust kehalisest aktiivsusest, millel põhineb eeldus olla kogu elu kehaliselt aktiivne. Õpilaste kehalise aktiivsuse hindamine toimub koostegevuses täiskasvanuga nii tehnoloogiliste kui ka subjektiivsete vahendite kaudu. Õpilastega koostegevuses saab koostada näiteks klassi liikumispassi, pidada liikumispäevikut, kavandada koolipäeva igapäevaselt liikumistegevusi jms.

6.4 Teema: Liikumine ja kultuur

6.4.1 Õpitulemused

I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Õpilane: 1) riietub suunamisel spordiriietesse ja täidab hügieeninõudeid; 2) järgib koostegevuses liikumisalaseid ohutusreegleid; 3) kasutab edasiliikumisoskusi tuttavas keskkonnas, laulu- ja tantsumängudes; 4) osaleb tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritustel pealtvaataja ja osalejana; 5) jälgib harjutuse ette näitamist enda või teise keha peal ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit; 6) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse harjutusi; 7) teeb koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid rühi- ja tasakaaluharjutusi; 8) sooritab koostegevuses erisuunalisi liigutusi ja liigutuste ahelat.	Õpilane: 1) riietub iseseisvalt vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale, täidab hügieeninõudeid; 2) märkab suunatult ohtlike olukordi sportimisel ja väldib neid; 3) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, koostöös paarilise ja rühmaga; avastab liikumisvõimalusi tantsu kaudu; 4) osaleb tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritustel pealtvaataja ja osalejana; 5) jälgib harjutuse ette näitamist ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit; 6) sooritab õpitud keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt; 7) sooritab õpitud rühi- ja tasakaaluharjutusi iseseisvalt; 8) sooritab juhendamisel / juhendi järgi erisuunalisi	Õpilane: 1) riietub liikumiseks sobilikult; 2) teab ning järgib isiklikku hügieeni ja ohutusnõudeid; 3) kasutab edasiliikumisoskusi eri keskkondades, harjutustes, liikumismängudes ja tantsus, rütmis ja muusika saatel, koostöös paarilise ning rühmaga; loob midagi liikumisega seotult; 4) osaleb tantsu ja liikumisega seotud kultuuriüritustel pealtvaataja ja osalejana; 5) jälgib harjutuse verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit ja täidab seda; 6) sooritab varieeruvates tingimustes keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas; 7) sooritab lihtsamaid kombineeritud rühi- ja tasakaaluharjutusi.

	liigutusi vastavalt liigutuste ahelale.	

6.4.2 Õppesisu

Liikumine ja kultuur

Isikliku hügieeni nõuded ja riietumine
Ohutusnõuded. Riietumine ja jalanõude valik vastavalt keskkonnale, ilmastikule ja liikumisviisile (spordialale, tantsule). Pesemis- ja riiete vahetamisoskuste ja -harjumuste kujundamine. Jalanõude paelte sidumine. Ohutu käitumine ja liikumine erinevates keskkondades.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Tutvumine hügieeninõuetega sportimisel. Koostegevuses tegevuse ja ilmaga sobivate spordirõivaste valimine. Iseseisev riietumine. Jalanõude jalga panemine, krõpskinniste sulgemine. Koostegevuses liikumisalaste ohutusreeglite järgimine koolis ja kooli lähiümbruses. Täiskasvanu korralduste järgimine ohtlikus olukorras.	Isikliku hügieeni suunatud jälgimine sportimisel. Iseseisev toimetulek peamiste hügieenitoimingutega. Raskuste korral abi palumine. Verbaalsel suunamisel tegevuse ja ilmaga sobivate spordirõivaste valimine ja riietumine. Jalanõude jalga panemine, sõlme sidumine. Verbaalsel suunamisel sportimisalaste ohutusreeglite järgimine. Ohtlike olukordade suunatud märkamine ja vältimine linnaruumis ja looduskeskkonnas. Enda abivajaduse märkamine liikumisel ja sportimisel ja abi palumine/ kutsumine.	Toimetulek isikliku hügieeni nõuetega sportimisel. Tegevuse ja ilmaga sobivate spordirõivaste valimine ja riietumine. Jalanõude jalga panemine, lipsu sidumine. Õpitud sportimisalaste ohutusreeglite järgimine. Võimalike ohtlike olukordade märkamine ja vältimine liikumisel linnaruumis ja looduskeskkonnas. Enda ja kaaslase abivajaduse märkamine sportimisel. Abi pakkumine. Abi kutsumine.

Liikumine tuttavas keskkonnas. Liikumine linnas ja looduskeskkonnas
Liikumine tuttavas keskkonnas, asukoha ja suuna määramine. Liikumistegevused erinevates keskkondades: maastikumängud, peitumis- ja otsimismängud. Liikumine lihtsa plaani ja kaardi järgi. Kooliümbruse ohutuse vaatlemine. Kooliteekonna ohutus, liikumisviiside mitmekesisus. Liikluseeskirjade järgimine liikudes tänaval. Erinevatel pinnastel ja reljeefidel liikumine. Liikumine tänaval, pargis, väljasõitudel matkaradadel, suusaradade.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Orienteerumismängud ruumis. Kõnd tasapinnal orientiiride järgi. Kõnd reljeefsel/erinevatest materjalidest rajal. Kõnd künkast ja treppidest üles ja alla.	Orienteerumismängud kooli hoovis. Kõnd treppidest üles ja alla. Kõnd erinevatel maastikel. Jooks kallakust üles. Õppekäigud ja matkad linnaruumis ja looduses.	Orienteerumismängud kooli lähiümbruses Jooks/kõnd vahelduval maastikul erinevatel aastaaegadel. Õppekäigud ja matkad linnaruumis ja looduses.

Õppekäigud ja matkad kooli lähiümbrusesse.		

Liikumisüritustel osalemine
Liikumisüritustel osalemine osalejana, pealtvaatajana. Tutvumine tantsu ja liikumisega seotud kultuuriürituste ja Eesti sportlastega.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Klassi ja kooli liikumisüritustel osalemine osaleja ja pealtvaatajana.	Kooli ja kogukonna liikumisüritustel osalemine osaleja ja pealtvaatajana.	Kooli ja kogukonna ning vabariiklikel liikumisüritustel osalemine osaleja ja pealtvaatajana. Ausa mängu põhimõtted.

Loovuse arendamine liikumise kaudu. Liikumisvõimaluste avardamine tantsu kaudu.
Liikumisvõimaluste avastamine tantsu kaudu. Erinevad tantsud ja tantsumängud. Harjutuste ette näitamine kaaslastele, erinevate lihtsate liikumiste loomine üksi või kaaslastega.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Õpetaja tegevuse matkimine. Harjutused peegli ees. Tähelepanu– ja matkimismängud. Rütmi tekitamine kehapillil. Liikumine liisusalmide rütmis. Stopp-liikumine. Harjutused paaris. Liikumine rivis, ringis. Laulu- ja tantsumängud. Vaba liikumine muusika saatel.	Rütmi plaksutamine vm kehapillil tekitamine. Harjutused paaris ja rühmas. Liikumine rivis, ringis ja paarilisega kõrvuti ringjoonel. Ringmängud**.** Eesti traditsioonilised laulumängud paarilise valimisega. Lihtsamad tantsud õpitud tantsusammudega. Õigeaegne tantsu alustamine ja lõpetamine. Vaba tants.	Liikumine rütmis, rütmi tekitamine. Harjutused paaris ja rühmas. Tantsukujundid rühmas ja liikumine nendes. Erinevad liikumised rütmi või muusika iseloomu vaheldumisel. Laulumängud erinevates joonistes. 2–3-kombinatsioonilised lihtsamad paaristantsud. Korduvtuurilised eesti rahvatantsud ja keerukamad laulumängud. Erinevate rahvaste tantsud. Lastetantsud. Tantsulise liikumise väljamõtlemine. Lihtsa tantsu loomine.

6.4.3 Õppetöö läbiviimine

- **Liikumine ja kultuurolulisus**
  Oluline on, et õpilased suunamisel mõistaksid, et liikumine on kultuuri osa. Õpilastele vahendatakse teadmisi liikumise ja kultuuri seostest nii koolikeskkonnas kui väljaspool toimuvate liikumiskogemuste kaudu. Õpilane saab ettekujutuse liikumis-, spordi- ja tantsutraditsioonidest.

- **Osalemine spordi- ja kultuuriüritustel**
  Õpilastele pakutakse võimalusi osaleda liikumis-, spordi- ja tantsuüritustel osalejana ja pealtvaatajana.

- **Lihtsate liikumiste loomine. Loovtöö**
  Õppetegevuse käigus arendatakse õpilaste loovust suunates neid enda tundeid ja mõtteid liikumise ja tantsu kaudu väljendama. Liikumiskavas või tantsus osalemine või selle koostegevuses loomine võib olla toimetulekuõppel õpilase loovtööks.

6.5 Teema: Vaimne ja kehaline tasakaal

6.5.1 Õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

I arengutaseme lõpuks	II arengutaseme lõpuks	III arengutaseme lõpuks
Õpilane: 1) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi; 2) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi sirutus- ja lõdvestusharjutusi; 3) märkab suunamisel enda põhiemotsioone.	Õpilane: 1) sooritab paaris õpitud sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi; 2) sooritab suunamisel õpitud sirutus- ja lõdvestusharjutusi; 3) tunneb ära oma põhiemotsioonid ja suunamisel reguleerib oma käitumist; 4) märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, reageerib suunamisel neile sobivalt.	Õpilane: 1) sooritab varieeruvates tingimustes sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi rühmas; 2) sooritab iseseisvalt sirutus- ja lõdvestusharjutusi; 3) kontrollib enamasti oma põhiemotsioone.

6.5.2 Õppesisu

Vaimne ja kehaline tasakaal

Vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavad tegevused. Sooritab õpetaja juhendamisel vaimset ja kehalist tasakaalu soodustavaid tegevusi. Vaimset ja kehalist tasakaalu toetavateks meelerahuharjutusteks on peamiselt keskendumis-, tähelepanelikkuse-, kehatunnetuse-, hingamis- ja venitusharjutused. Keskendumise- ja tähelepanuharjutuse erinevus on, et keskendumise harjutuse ajal keskendutakse ühele konkreetsele tegevusele ning tähelepanuharjutuse ajal ollakse vaatleja. Õpetaja juhendamisel erinevad kehatunnetusharjutused (lastejooga, lõdvestusharjutused tunni lõpus, lõõgastus- ja puudutustegevused). Tunnetustoas viibimine.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Tähelepanu- ja matkimismängud. Kehatunnetusharjutused. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused. Tegevused tunnetustoas.	Kehatunnetus- ja hingamisharjutused. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused.	Kehatunnetus- ja hingamisharjutused. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused.

Emotsioonide märkamine ja reguleerimine
Õpetaja juhendamisel enda emotsioonide märkamine. Emotsioonidega toimetulemist soodustavate tegevustega tutvumine.

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Enda põhiemotsioonide suunatud märkamine liikumistegevuste käigus individuaalses töös ja rühmas. Enda põhiemotsioonide reguleerimine koostegevuses mängulise tegevuse abil.	Enda emotsioonide märkamine liikumistegevustes ja sportmängudes osaledes. Oma tunnete suunamine ja väljendamine aktsepteeritaval viisil. Võit ja kaotus. Emotsioonide juhtimine suunamisel: eemaldumine, hingamisharjutused, joonistamine, stressipall jms Põhiemotsioonide märkamine ja äratundmine kaaslastel.	Enda emotsioonide märkamine ja reguleerimine vastavalt olukorrale. Võit ja kaotus. Emotsioonide juhtimine erinevate õpitud tegevuste abil. Kaaslaste emotsioonide märkamine ja neile reageerimine aktsepteeritaval viisil, kaaslase toetamine.

6.5.3 Õppetöö läbiviimine

- **Vaimse ja kehalise tasakaalu olulisus**
  Õpilane omandab esmased teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu hoidmisest ja võimalustest reguleerida enda vaimset ja kehalist seisundit.

- **Lõiming ainetundidega. Iseseisvad tunnid**
  Tegevused võivad olla lõimitud igasse tundi ühe väikese osana või käsitletud iseseisvas tunnis.

- **Keskendumisvõime toetamine**
  Meelerahu- ja kehatunnetusharjutused toetavad keskendumisvõimet.

RÜTMIKA

1. Rütmika aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Rütmikas ühendatakse kehalisest kasvatusest tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Rütmitunde aluseks on lihaste liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine. Muusika rütmiline külg organiseerib psüühikat. Liigutused muusika saatel ja rütmiline liikumine arendavad õpilaste füüsilisi võimeid, aktiveerivad psüühilisi protsesse, aitavad kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstavad meeleolu ning arendavad verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise oskusi.
Rütmikatunnis kasutatakse kehatunnetus-, kontakti- ja suhtlemisharjutusi, luuletusi, laulu- ja ringmänge, tantse ja pillimängu. Õpitud tantsude ja mängudega esinetakse üritustel. Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.

2. Üldpädevuste kujundamine rütmika aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla. Rütmika aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Rütmika soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi neljas liikumisvaldkonnas:

- Keha- ja ruumitunnetus harjutused, rühi- ja tasakaaluharjutused.
- Koordinatsiooniharjutused.
- Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused.
- Vaimne ja kehaline tasakaal.

Loetletud teemavaldkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Rütmiliste liikumistegevuste ja muusika kaudu õpivad õpilased tajuma ennast ja ümbritsevat keskkonda. Õpilastel kujuneb minapilt - arusaamine enda kehast ja erinevatest liikumisvõimalustest. Kaaslastega koos musitseerides, tantsides ning laulu- ja tantsumänge mängides areneb positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse. Õpilased tutvuvad Eesti ja teiste riikide rahva laulude ja -tantsudega.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Ühiselt tegutsedes õpivad õpilased arvestama enda isiklikke huvisid ja rühma kui terviku huvisid. Liikumise ja muusikaga seonduvates elulistes ja mängulistes olukordades õpivad õpilased esialgu suunatult ning seejärel iseseisvalt käituma vastavalt situatsioonile ja kokkulepitud reeglitele, sh järgima mängureegleid, ootama enda järjekorda jms. Õpilased õpivad tajuma ja mõistma enda ja kaaslaste emotsioone ning enda käitumist vastavalt reguleerima.

Enesemääratluspädevus
Ühiste liikumisega seonduvate ja muusikalis-rütmiliste tegevuste kaudu kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja kaaslastest. Õppides mõistma ja aktsepteerima enda ja kaaslaste eripära kujuneb õpilastel positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse, samuti enda perekonda, klassi, kooli, kodumaasse. Liikumistegevuste raames õpivad õpilased märkama enda ja kaaslase abivajadust, abi küsima ja seda pakkuma. Õpilasi suunatakse positiivse suhtumise läbi muusikalis-rütmilisse liikumisse järjepidevalt arendama enda tantsuoskusi ja tegelema tantsu kui harrastusega.

Õpipädevus
Õpilasi kaasatakse võimetekohaselt muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste kavandamisse. Laulu- ja tantsumängudes ning tantsudes osalemise kaudu õpivad õpilased täitma jõukohaseid ülesandeid nii individuaalselt kui rühmas tegutsedes.

Suhtluspädevus

Suhtluspädevuse arengut toetavad muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste käigus tekkivad elulised suhtlussituatsioonid. Õpilaste kõne ja/või alternatiivsete väljendusvahendite mõistmise ning oma soovide ja seisukohtade väljendamise arendamine toimub läbivalt rütmika tundide raames. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja järgima õpetajapoolseid juhiseid. Elulistes olukordades õpivad õpilased suhtlema kaaslastega, väljendama enda soove ja mõtteid, küsima ja pakkuma abi. Õpilaste suhtlusakte tuleb toetada ning suunata neid üha enam osalema vestlustes ja avaldama oma arvamust.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogia-alane pädevus

Liikumisüritused looduskeskkonnas toetavad keskkonnateadliku käitumise kujunemist, õpilased õpivad märkama elus ja eluta loodust enda ümber ning seda hoidma.

Ettevõtlikkuspädevus

Liikumist ja kultuuri väärtustavad õpilased on positiivse ellusuhtumisega ja valmis tegutsema. Tantsu kui harrastusega tegelemine distsiplineerib õpilasi ja toetab valmisolekut tegeleda järjepidevalt kindla tegevusega kuni eesmärgi saavutamiseni.

Digipädevus

Rütmika aine õppimisel kasutatakse õpilastele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Rütmika aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides rütmika aine soovituslikes teemavaldkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

Jõukohaste ja mänguliste muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste kaudu toetatakse õpilaste huvi erilaadsetes tegevustes osalemise vastu. Kujuneb õpilaste positiivne suhtumine kaaslastesse, ümbritsevasse keskkonda ja tegutsemisse. Muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste, sh tantsimise käigus arenevad koostööoskused. Õpilasi suunatakse tajuma ja mõistma enda võimeid. Kujunevad oskused ja harjumus eesmärgi saavutamiseks järjepidevalt ennast arendada. Õpilased arvestavad tegutsemisel kokkulepitud reeglitega, alluvad distsipliinile ja on valmis tegutsema eesmärgi saavutamise nimel.

Keskkond ja jätkusuutlik areng

Teema käsitlemine toimub liikumis- ja muusikaliste tegevuste raames saadavate kogemuste kaudu nii looduses kui linnaruumis. Õpilastele mõistetavatest olukordadest lähtuvalt tutvustatakse loodushoiu ja inimeste jätkusuutliku tegutsemise põhimõtteid. Õpilased õpivad mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saavad praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist, nt kasutada looduslikest materjalidest valmistud pille, valmistada kostüüme ja maske olmejääkidest jms.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Kesksel kohal on võimetele vastava adekvaatse minapildi kujunemine. Ühiste muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste kaudu õpivad õpilased teadvustama enda rolli kaasinimeste hulgas ja laiemalt ühiskonnas, kujunevad sõprussuhted. Laulu- ja tantsumänge mängides arenevad õpilaste koostööoskused. Liikumist ja muusikat väärtustav õpilane on positiivse ellusuhtumisega ja valmis tegutsema. Muusikalised ja tantsulised tegevused toetavad valmisolekut tegeleda järjepidevalt kindla tegevusega kuni eesmärgi saavutamiseni. Õppetöö raames osaletakse erinevatel liikumis- ja tantsuüritustel nii osalejate kui pealtvaatajatena.

Kultuuriline identiteet

Kultuuriline identiteet kujuneb õpilastel kodu, kooli ja laiemalt ühiskonna pidevas koostöös. Rütmika tundides õpivad õpilased mängima Eesti traditsioonilisi laulumänge ja tantsima rahvatantse. Tutvutakse erinevate rahvaste tantsudega ja muusikaga. Erinevatel liikumis- ja muusikaüritustel on võimalik kohtuda teiste kultuuride esindajatega. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine nii Eesti kui teiste rahvaste kultuuripärandisse.

Teabekeskkond ja meediakasutus

Õpilasi suunatakse ühe vaba aja veetmise võimalusena vaatama meediakanalite kaudu edastavaid muusika- ja tantsuüritusi jms. Õuesõppe raames või õppekäikudel suunatakse õpilasi märkama erinevaid infokandjaid, neid lugema, mõtestama ja vastavalt suunistele käituma.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Muusikalis-rütmilisi liikumisi, sh tantsu saab õppida videomaterjali vahendusel. Õpilaste liikumistegevusi on võimalik filmida hilisema analüüsimise või esitamise, nt tantsukavad, eesmärgil. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit, tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele.

Tervis ja ohutus

Õpilased kogevad rütmika tundides jõukohaste muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste kaudu liikumisrõõmu. Nad omandavad positiivse suhtumise nii muusikasse kui liikumistegevustesse. Õpilasi suunatakse jälgima enda enesetunnet nii igapäevaselt kui liikumistegevustes. Õpilasi suunatakse võimalikult adekvaatselt hindama enda võimeid, arvestama liikumisel kaaslastega jne. Õpilastel kujundatakse teadmised ja oskused enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus

Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Selleks, et õpilased väärtustaksid muusikat, tantsu ja liikumist laiemalt, peab õpetaja olema positiivse suhtumisega õpilastele eeskujuks. Rütmika tundides õpivad õpilased tundma iseennast, enda tugevaid ja nõrku külgi. Õpilastel kujunevad ühiste tegevuste käigus suhtlemisoskused, aktsepteeritavad väärtushinnangud ja käitumismustrid.

4. Rütmika aine lõiming teiste õppeainetega

Oma keha tajumine ruumis ja emotsionaalse seisundi määratlemine, on mõned oskustest milliste omandamiseks toimetulekuõppe õpilased vajavad suunamist ja abistamist. Heaks võimaluseks on loominguline, rahulik, kriitikavaba ja turvaline keskkond, kus õpilane saab tunnetada ennast ja ühineda oma sisemaailmaga. Rütmika aine raames on ühendatud füüsilised ja loomingulised tegevused tänu millele tekib õpilasel enda tunnetamiseks sobilik keskkond. Rütmika aine raames saab õpetada esmaseid emotsionaalse seisundi märkamise ja reguleerimise võtteid, millele õpilased saavad toetuda igapäevastes elulistes olukordades.

Rütmika ja elu- ja toimetulekuõpe

Rütmikas saab muusika, rütmi ja liikumise läbi toetada elu- ja toimetulekuõppe teemade omandamist. Erinevate liikumismängude, tantsude jms abil kujuneb õpilasel minatunnetus ja enda kehataju, arenevad koostööoskused ja sõprussuhted. Rahvuslike liikumismängude ja rahvatantsude abil saab kujundada õpilastel arusaamist Eesti rahvuspärandist ning toetada aja kulgemise mõistmist läbi vana aja lugude.

Rütmika ja emakeel

Igapäevase suhtlemise arengut toetavad rütmikatundide käigus tekkivad elulised suhtlussituatsioonid. Õpilaste kõne ja /või alternatiivsete väljendusvahendite mõistmise ning oma soovide ja seisukohtade väljendamise arendamine toimub läbivalt rütmika tundide raames. Muusikalis-rütmiliste tegevuste käigus suunatakse õpilasi jälgima, mõistma ja täitma õpetaja juhiseid. Elulistes olukordades õpivad õpilased suhtlema kaaslastega, väljendama enda soove ja mõtteid, küsima ja pakkuma abi. Õpilaste suhtlusakte tuleb toetada ning suunata neid üha enam osalema vestlustes ja avaldama oma arvamust. Õpilased osalevad rütmisalmide lugemisel, liisutamisel, rahvalaulude laulmisel jms.

Rütmika ja matemaatika

Rütmika aines käsitletavad teemad ja läbiviidavad tegevused toetavad matemaatiliste teemade

omandamist. Erinevate liikumismängude, tantsude jms abil kujuneb õpilastel minatunnetus ja enda kehataju, areneb arusaamine ruumisuhetest. Õpilased õpivad moodustama erinevaid tantsujooniseid, liikuma rivis, ringjoonel. Õpilased õpivad tunnetama, tajuma ja taasesitama erineva pikkusega rütmi, kuulama ja esitama muusikapalu ja laule. Kujuneb arusaamine aja kulust, mõistetest *pikk- lühike*.

Rütmika ja kunst ja käeline tegevus

Nii muusikalis-rütmilised liikumistegevused kui kunstilised tegevused loovad võimaluse loominguliseks eneseväljenduseks, areneb õpilaste loovus. Rütmika tundides saavad õpilased kasutada kunsti ja käelise tegevuse raames meisterdatud rütmipille. Rütmipille mängides õpivad õpilased tajuma enda keha, areneb rütmitunne. Rütmikatundides õpitud liikumiskavade juurde saab kunsti ja käelise tegevuse tundides meisterdada kostüüme, maske, loovad dekoratsioone jms.

Rütmika ja tööõpe

Muusikalis-rütmiliste liikumistegevuste kaudu areneb õpilastel kehataju ja kujuneb arusaamine enda kehapildist. Õpilased õpivad vastavalt võimetele hindama enda võimeid. Liikumis-, laulu- ja tantsumänge mängides õpivad õpilased koostööoskusi, mõistma enda ja teiste emotsioone ja vastavalt käituma. Loetletud oskused on oluliseks eelduseks lihtsa töö tegemise õppimiseks. Samas tööõppe aine raames omandatavad tööoskused eeldavad teatavaid liikumisoskusi, vastupidavust ja jõudu.

Rütmika ja kehaline kasvatus ja muusika

Rütmika, kehalise kasvatuse ja muusika õpetamine on tihedalt lõimunud. Liisutamise ja erinevate muusikapalade saatel toimuvad rütmiharjutused. Liikumismängud on sageli muusika ja laulu saatel, samuti tantsimine. Tegevused on suunatud oma keha ja emotsioonide tajumisele ning lõdvestusharjutuste praktiseerimisele.

5. Rütmika aine rõhuasetused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Kujundatakse õpilastel oskust kuulata, jälgida, matkida, mõista ja täita lihtsamaid korraldusi laulu- ja ringmänge õppides. Õpilasi õpetatakse tunnetama oma keha ja liigutusi, arendatakse ruumitaju. Õpetatakse oma liikumist ja liigutuste rütmi kohandama saatelugemisele ja muusikale. Harjutusi õpitakse koostegevuses, matkides / eeskuju järgi.	Kujundatakse praktilisi koostööoskusi laulu- ja tantsumänge mängides. Õpilasi suunatakse kontrollima oma kehaasendit. Õpitakse erisuunalisi liigutusi ja eri kehaosade liigutuste koordineerimist. Õpitud harjutusi sooritatakse vähesel suunamisel võimalikult iseseisvalt.	Õpitakse tantsima lihtsaid tantse ja pidudel õpitud viisil käituma. Liikumiskavade õppimisel arvestatakse õpilaste muusika-eelistustega. Kujundatakse oskust ja harjumust iseseisvalt kontrollida oma keha asendit ja liigutusi. Sooritab õpitud harjutusi iseseisvalt erineva muusika järgi.

6. Rütmika aine õpitulemused, õppesisu ja õppetöö läbiviimine

6.1 Teema: Keha- ja ruumitunnetusharjutused, rühi- ja tasakaaluharjutused

6.1.1 Õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Keha- ja ruumitunnetusharjutused, rühi- ja tasakaaluharjutused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane:	Õpilane:	Õpilane:

1) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse ning rühi- ja tasakaaluharjutusi; 2) sooritab koostegevuses erisuunalisi liigutusi ja liigutuste ahelat; 3) osaleb koostegevuses lihtsamates õpitud ring-, laulu- ja tantsumängudes; 4) liigub roomates, põlvedel ja neljakäpukil; 5) kõverdab ja sirutab käsi, pigistab rusikasse, plaksutab; 6) sooritab kehatunnetusharjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise, instruktsiooni (verbaalne/alternatiivsete vahenditega) järgi; 7) rivistumine kelkudega; 8) rütmiline kõnd vahendiga lumes; 9) rütmiline jooks lumes; 10) kujundliikumine; 11) kaaslase vedamine kelgul kujundliikumises; 12) nõlvakust ronimine koos vahendiga lumes; 13) nõlvakust kelguga allalaskmine, pikima liu hindamine; 14) vahendite toomine ja viimine, nende korrashoiu ja ohutuse õppimine.	1) sooritab iseseisvalt õpitud ja jõukohaseid keha- ja ruumitunnetuse ning rühi- ja tasakaaluharjutusi; 2) sooritab juhendamisel / juhendi järgi erisuunalisi liigutusi ahelas; 3) tunneb ära õpitud harjutusi ja tegevusi saatva muusika; 4) liigub kooskõlas muusikaga; 5) sooritab õpitud kehatunnetusharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos. 6) rivistumine kelkudega ; 7) kaaslase vedamine kelgul kujundliikumises; 8) nõlvakust ronimine koos vahendiga lumes; 9) nõlvakust kelguga allalaskmine, pikima liu hindamine; 10) vahendite toomine ja viimine, nende korrashoiu ja ohutuse õppimine.	1) sooritab rühi- ja tasakaaluharjutusi vajalikus rütmis ja tempos; 2) sooritab iseseisvalt õpitud tantsusamme, oskab ette näidata lihtsamaid tantsuliigutusi; 3) improviseerib tantsu muusika järgi; 4) oskab tantsule paluda, tantsu lõpetada. 5) teab rütmikatunni ülesehitust ja harjutuste järjekorda; 6) teab oma kohta tantsulises liikumises; 7) suudab rahuldavalt sooritada täpseid liigutusi nõudvaid tantsulisi tegevusi; 8) oskab järgida koostegemise reegleid.

6.1.2 Õppesisu

Keha- ja ruumitunnetusharjutused, rühi- ja tasakaaluharjutused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Igapäevased tegevused. Harjutused peegli ees kehahoiu korrigeerimiseks. Harjutused sensoorteraapia- ja füsiorullpallidega.	Enda veeretamine. Harjutused erinevate vahenditega: võimlemiskepid, pallid, hüpits. Kõnd võimlemispingil. Põlve- ja sääretõstekõnd, tagurpidi kõnd.	Tasakaalu arendavad liikumismängud. Põlve- ja sääretõstejooks. Jooks suuna muutmisega. Liikumine joonel ja pingil kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme. Kombineeritud

Kiikumisharjutused. Kükitamine, kägarasend ja selles kiikumine. Käte kõverdamine ja sirutamine, plaksutamine, rusikasse surumine ja avamine, kehaosade puudutamine. Sõudmine istuvas asendis. Rütmilised harjutused käte ja õlgadega. Roomamine käsi ja jalgu liigutades. Põlvedel ja neljakäpakil liikumine. Kõnd tasapinnal orientiiride järgi. Kõnd reljeefsel/erinevatest materjalidest rajal. Erinevate kõnnakute matkimine kindlas rütmis. Stopp- liikumine koostegevuses. Takistustest üleronimine. Varbseinal ronimine. Ronimine mänguväljaku treppidel ja redelitel. Ruumitaju arendavad harjutused: liikumine rivis, ringis. Kontaktliikumise harjutused, harjutused rütmi ja liisusalmide saatel. Liikumine muusika saatel.	Kombineeritud harjutused kõnni- ja jooksusammudega. Stopp- liikumine mängudes. Ronimine kaldpingil. Ronimine mänguväljaku redelitel, tasakaaluradadel. Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, rõngast rõngasse, hüpped batuudil. Lihtsamate tantsuliigutuste matkimine. Liikumise kiirendamine ja aeglustamine; liikumissuuna muutmine. Liikumismängud. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused.	harjutused kõnni- ja jooksusammul. Stopp-liikumine harjutuskava osana. Ronimine mänguväljaku redelitel, tasakaaluradadel, Slackline lindil. Ronimine ronimisseinal. Hüpped üle takistuste, hüplemine hüpitsaga. Kombineeritud rütmilised harjutused erinevate vahenditega. Rütmi-improvisatsioonid. Tantsusammude valik muusika järgi. Õpitud lihtsamate tantsuliigutuste esitamine. Iseseisva-, paaris- ja rühmatantsu erinevused. Teistega koos tantsimine. Varem õpitud harjutuste/ tantsuliigutuste meenutamine ja esitamine. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused.

6.2 Teema: Koordinatsiooniharjutused

6.2.1 Õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Koordinatsiooniharjutused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Õpilane:	Õpilane:	Õpilane:

1) osaleb koostegevuses rivi ja ringjoone moodustamisel; 2) õpib märkama oma kohta harjutuste sooritamisel; 3) liigub erineva rütmiga ja tempoga muusika saatel; 4) liigub ringis; 5) tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat.	1) teab oma kohta rivis ja ringjoonel ning suudab seda hoida tantsimisel, harjutuste sooritamisel; 2) tunneb ära õpitud harjutusi ja tegevusi saatva muusika; 3) liigub kooskõlas muusikaga; 4) sooritab õpitud koordinatsiooniharjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.	1) osaleb juhendamisel erinevate tantsujooniste moodustamisel; 2) improviseerib tantsu muusika järgi; 3) sooritab koordinatsiooniharjutusi vajalikus rütmis ja tempos.

6.2.2 Õppesisu

Koordinatsiooniharjutused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Erinevad liikumisviisid: kõnd, jooks, hüplemine. Sulghüpe. Harki - kokku hüplemine Erineva rütmi ja tempoga liikumine. Liikumine ringis. Lihtsama rivi moodustamine. Joone juures seismine. Rütmisalmide lugemine koos rütmiliste liigutustega: plaksutamine, patsutamine, trampimine. Koostegevuses koordinatsiooniharjutused erineva rütmi ja tempoga muusika saatel. Marssimine; tantsuelemendid.	Kõnd päkkadel ja kandadel, takistuste ületamine, tagurpidi kõnd. Käte ja jalgade samaaegsed harjutused. Hüppeharjutused paigal, jalad koos, harki-kokku hüpped, hüpped üle esemete. Kombineeritud hüpped: hüpped ühel jalal, hüpped rõngast rõngasse, hüpped batuudil jne. Harjutused väikeste pallidega, rõngaga. Eeskuju järgi koordinatsiooniharjutused erineva rütmi ja tempoga muusika saatel. Tantsuline liikumine.	Hüppeharjutused paigal ja liikumisel. Hüplemine hüpitsaga. Külgsamm, galopp, juurdevõtusamm. Harjutused väikeste pallidega, kurikatega, lindiga, rõngaga. Koordinatsiooniharjutused erineva rütmi ja tempoga muusika saatel. Tantsu improviseerimine muusika saatel.

6.3 Teema: Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused
6.3.1 Õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**

Õpilane: 1) osaleb koostegevuses rivi ja ringjoone moodustamisel; 2) õpib märkama oma kohta harjutuste sooritamisel; 3) liigub erineva rütmiga muusika saatel; 4) tunneb ära erinevate harjutuste ja tegevustega kaasnevat muusikat; 5) osaleb koostegevuses lihtsamates õpitud ring-, laulu- ja tantsumängudes; 6) esineb koostegevuses õpitud ringmängudega ühisüritustel; 7) sooritab sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi koostegevuses, imiteerimise, näidise, instruktsiooni (verbaalne/alternatiivsete vahenditega) järgi.	Õpilane: 1) teab oma kohta rivis ja ringjoonel ning suudab seda hoida tantsimisel, harjutuste sooritamisel; 2) tunneb ära õpitud harjutusi ja tegevusi saatva muusika; liigub kooskõlas muusikaga; 3) osaleb laulu- ja tantsumängudes ning liikumiskavades; 4) tunneb ära õpitud rahvatantsu ja tantsib seda kaasa; 5) esineb õpitud ring-, laulu- ja tantsumängudega ning liikumiskavadega kooli üritustel; 6) sooritab õpitud sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi eeskuju järgi ning vajalikus rütmis ja tempos.	Õpilane: 1) osaleb juhendamisel erinevate tantsujooniste moodustamisel; 2) sooritab iseseisvalt õpitud tantsusamme, oskab ette näidata lihtsamaid tantsuliigutusi; 3) improviseerib tantsu muusika järgi; 4) tantsib lihtsamaid rahva- ja seltskonnatantse; 5) oskab tantsule paluda, tantsu lõpetada; 6) esineb õpitud rahva- ja seltskonnatantsude ning liikumiskavadega erinevatel üritustel.

6.3.2 Õppesisu

Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Harjutused peegli ees. Õpetaja tegevuse matkimine. Lindude ja loomade kõnnaku ja tegevuste matkimine. Ring-, laulu- ja tantsumängud, tantsumängud muusikariistadega. Kullimängud. Harjutused langevarju, rätikute, lintide, erinevate pallide, kuubikute ja ratastega;	Harjutused paaris ja rühmas. Liikumine rivis, kolonnis. Laulu- ja tantsumängud, liikumiskavad. Tantsumängud muusikariistadega. Lihtsamad tantsud õpitud tantsusammudega, sh rahvatantsud. Tunneb ära õpitud rahvatantsu, suudab seda kaasa tantsida. Õigeaegne tantsu alustamine ja lõpetamine.	Erinevad tantsujoonised. Seltskonnatantsud, liikumiskavad. Erinevate rahvaste tantsud. Õpitud tantsujoonise meenutamine ja mälu järgi tantsimine. Laulu- ja tantsumängud. Tantsumängud muusikariistadega. Tunneb ära õpitud rahvatantsu, suudab seda kaasa tantsida.

Temaatiliste karaktertantsude kompositsioonid (jõulutemaatika jm). Ühisüritustel tantsude ja ringmängudega esinemine. Tunneb ära õpitud rahvatantsu, suudab seda kaasa tantsida. Võimlemiskompositsioonid. Lõõgastumine klassikalise muusika saatel.	Temaatiliste karaktertantsude kompositsioonid (jõulutemaatika jm). Muusika kuulamine, lihtsamate liigutuste meenutamine ja esitamine. Kooli üritustel esinemine õpitud tantsude ja ringmängudega. Harjutused erinevate pallidega, kuubikute ja ratastega. Lõõgastumine klassikalise muusika saatel.	Harjutused erinevate pallidega, kuubikute ja ratastega. Tantsule palumine ja lõpetamine. Tantsule kutse vastuvõtmine või viisakas loobumine. Kaaslasele lihtsamate tantsuliigutuste näitamine/õpetamine. Improviseeritud tantsimine diskol. Käitumisreeglid diskol. Temaatiliste karaktertantsude kompositsioonid (jõulutemaatika jm). Koolisisestel ja -välistel üritustel esinemine õpitud tantsude ja ringmängudega. Lõõgastumine klassikalise muusika saatel

6.4 Teema: Vaimne ja kehaline tasakaal
6.4.1 Õppesisust lähtuvalt lahtikirjutatud õpitulemused

Vaimne ja kehaline tasakaal		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi; 2) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi sirutus- ja lõdvestusharjutusi, naudib lõõgastumist; 3) 3) märkab suunamisel enda põhiemotsioone.	Õpilane: 1) sooritab paaris õpitud sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi; 2) sooritab suunamisel õpitud sirutus- ja lõdvestusharjutusi, naudib lõõgastumist; 3) tunneb ära oma põhiemotsioonid ja suunamisel reguleerib oma käitumist; 4) märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, reageerib suunamisel neile sobivalt.	Õpilane: 1) sooritab varieeruvates tingimustes sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi rühmas; 2) sooritab iseseisvalt sirutus- ja lõdvestusharjutusi, lõõgastub teadlikult; 3) kontrollib enamasti oma põhiemotsioone.

6.4.2 Õppesisu

Vaimne ja kehaline tasakaal		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Rahustava muusika ja puudutuselementide saatel õpitakse lõõgastuma ja tunni pinget maandama. Lõõgastav liikumine muusika saatel. Tähelepanu- ja matkimismängud. Kehatunnetusharjutused. Lihtsas joogaasendis püsimine (nt täht, kuu, koer). Lihtsamad hingamisülesanded. Sisse ja välja hingamine. Venitus –, sirutus- ja lõdvestus-harjutused. Tegevused tunnetustoas. Enda põhiemotsioonide suunatud märkamine liikumistegevuste käigus individuaalses töös ja rühmas. Enda põhiemotsioonide reguleerimine koostegevuses mängulise tegevuse abil.	Rahustava muusika saatel lõõgastumine. Kehatunnetus- ja hingamisharjutused. Juhendatud lõõgastav hingamine. Lihtsamate joogaasendite harjutamine (sild, kass, täht, puu, liblikas, uss, lind, koer, kuu). Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused. Enda emotsioonide märkamine liikumistegevustes ja sportmängudes osaledes. Oma tunnete suunamine ja väljendamine aktsepteeritaval viisil. Võit ja kaotus. Emotsioonide juhtimine suunamisel: eemaldumine, hingamisharjutused, joonistamine, stressipall jms. Põhiemotsioonide märkamine ja äratundmine kaaslastel.	Lõõgastava muusika valik, pingete maandamine. Kehatunnetus- ja hingamisharjutused. Lihtsamad lõõgastava hingamise tehnikad. Nende kasutamine koos muusikaga. Jooga asendite kasutamine pingete maandamiseks. Venitus-, sirutus- ja lõdvestusharjutused. Enda emotsioonide märkamine ja reguleerimine vastavalt olukorrale. Võit ja kaotus. Emotsioonide juhtimine erinevate õpitud tegevuste abil. Kaaslaste emotsioonide märkamine ja neile reageerimine aktsepteeritaval viisil, kaaslase toetamine.

6.5 Õppetöö läbiviimiseks

Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel.
Rütmika aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.
Samaealiste toimetulekuõppel õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast ja kaasuvatest diagnoosidest.
Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla rütmika aines erinevatel arengutasemetel.
Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele rütmika aine valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole.
Toimetulekuõppel õppivate õpilaste arengutasemetega arvestamine on lahti kirjutatud siin Mõiste "arengutase" kasutamine toimetulekuõppes.

- Rütmika tundide läbiviimist hõlbustavad toimetuleku õpilaste tarbeks loodud Kaili Lassi ja Kadri Joosti materjalid "Liikumine ja muusika"
- Keha- ja ruumitunnetusharjutused, rühi- ja tasakaaluharjutused.

- Rütmikatundides on mõttekas ühendada kehalise kasvatuse tundidest tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Õpilastes arendatakse rütmi tajumise tunnet tuginedes õpilase lihaste liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamisele.
- Kehalise kasvatuse tundides harjutatud rühi- ja matkimisharjutused kindlas rütmis (erinevate tegelaste kõnni matkimine õpetaja eeskuju järgi: karu, kurg, kass jne; postiljon, pakikandja, kelner, mannekeen; laps, nooruk, vanur).
- Kõnd erinevatel vahenditel. Istumisharjutused erinevatel vahenditel muusika saatel.
- Kiikumisharjutused vastavalt muusika rütmile, tempole, iseloomule.
- Liikumine erinevates asendites (kükitamine ja selles asendis liikumine; kägarasend ja kiikumine kägarasendis jmt). Hüpped: sulghüpe. Harki-kokku hüpe jm hüpped vastavalt muusikalisele saatele.

- **Koordinatsiooniharjutused**
  - Tundides mängitakse muusikaõpetuses õpitud laulu- ja ringmänge, rütmipille. Kasutatakse ka teiste ainete tundides ja vaba aja tegevustes õpitud salme, rütmilisi luuletusi.
- **Sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavad harjutused**
  - Muusika rütmiline külg organiseerib psüühikat, liigutused muusika saatel ja rütmiline liikumine aktiviseerib kõiki psüühilisi protsesse, aitab kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstab meeleolu.
  - Muusika ja tantsuelementide ühendamine sotsiaalsete oskuste kujundamiseks ("Kes aias", "Mul on üks tore tädi" jt).
  - Häid ideid leiab "100 rahvamängu lastele"
  - Vaba improvisatsioon muusika saatel loob emotsionaalselt pingevaba keskkonna ning soodustab sobivat emotsionaalset väljaelamist ja stabiliseerumist.
- **Vaimne ja kehaline tasakaal.**
  - Hingamisharjutus: sügav hingamine koos saatva muusikaga asub siin. Seda harjutust saab teha igal ajal ja igas kohas ning sobib hästi rütmikatundides kasutamiseks.
  - Lõdvestavaid lastejooga harjutusi leiab Youtube kanalilt sisestades märksõna "lastejooga". Siin üks näiteharjutus.
  - Loodushäälte ja merekohina rahustav muusika. Rohkelt vastavasisulist materjali leiab erinevatest muusikaportaalidest.

7. Õppevara

7.1 Toimetulekuõppe tasemele koostatud õppevara

Lass, K., Joost, K. Liikumine ja muusika.
https://hev.edu.ee/123-2/4:29:58

7.2 Valik soovituslikest lisa materjalidest

Liikumisega seotud aktiivtööd.

https://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/koolis/olulised-abimaterjalid/toitumine-ja-liikumine/opetajaraamat/liikumise-aktiivtoeoed
Liikumine ja kultuur. https://liikumisopetus.ee/valdkonnad/liikumine-ja-kultuur/
Liikumine ja kultuur materjali.
https://liikumisopetus.ee/materials/?mf_material-cat=90&mf_material-level=13
Vaimne ja kehaline tasakaal.
https://liikumisopetus.ee/valdkonnad/kehaline-ja-vaimne-tasakaal/
Vaimne ja kehaline tasakaal materjalid.
https://liikumisopetus.ee/materials/?mf_material-cat=84&mf_material-level=13
Ajupausid. https://empoweredparents.co/brain-break-activities/
Vaikuseminuti harjutused.
https://vaikuseminutid.ee
Lõdvestusharjutused.
https://peaasi.ee/lodvestusharjutused/
Teadveloleku harjutused ATH lapsele.
https://www.vkkeskus.ee/teadveloleku-harjutused-ath-lapsele/
Lastejooga loodusbingo.
https://loovlaps.ee/lastejooga-loodusbingo/
TAI kodulehekülg.
https://www.tai.ee/et/sotsiaaltoo/koik-noodid-oiged-muusikateraapia-voimalustest-erivajadusega-inimestele

MATEMAATIKA

1. Matemaatika aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Matemaatikaalaseid teadmised ja oskused on ümbritsevas keskkonnas toimetuleku eelduseks. Matemaatika õpetamine seostatakse igapäevaeluga. Õpetamisel kasutatakse mängulisi ja elulisi situatsioone.

Matemaatikas luuakse esmane mõistete ja tegevuste baas, mis aitab õpilasel orienteeruda teda vahetult ümbritsevas esemete ja nähtuste maailmas. Luuakse eeldused märgata esemetele iseloomulikke tunnuseid ning mõista esemete ja objektide omavahelisi seoseid. Igapäevaelus hakkama saamiseks on oluline praktiliste ülesannete lahendamise oskus, mida arendatakse sotsiaalse matemaatika ülesannete kaudu.

Arvumõiste kujunemisele eelneb töö arvueelses valdkonnas. Õpetamist alustatakse oma keha tunnetamisest, ruumitaju arendamisest, objektide rühmitamisest tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes.

Õpetatakse praktilistes tegevustes orienteeruma hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes. Omandatakse oskused kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit, sooritada praktiliselt/materialiseeritult lihtsaid matemaatilisi tehteid, mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid.

Õpetamisel seostatakse erinevad tegevused ajamõistetega, toetudes näitlikele vahenditele.

Praktiliste tegevuste käigus õpetatakse mõistma raha otstarvet ning teostama igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

Harjutamisel kasutatakse erinevaid digivahendeid, mis tagavad tehnoloogiaalased algteadmised igapäevaeluks.

2. Üldpädevuste kujundamine matemaatika aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.

Matemaatika aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Matemaatika aines käsitletavad teemad on seotud õpilase igapäevaeluga. Õppimine toimub reaalsetes elulistes olukordades praktilise tegevuse läbi.

Matemaatika soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks soovitatud käsitleda järgmisi teemavaldkondi:

- Tegevused esemetega, suuruskujutlused.
- Vormikujutlused.
- Ruumikujutlused.
- Ajakujutlused.
- Hulgakujutlused.
- Kujutluse loomine arvust, tehted arvudega.
- Rahaühikud.
- Mõõtühikud ja mõõtmine.
- Sotsiaalmatemaatika. Eluliste probleemide praktiline lahendamine.

Loetletud teemavaldkondade lõimitud käsitlemise kaudu elulis-praktilistes olukordades ja klassikalises

õppesituatsioonis kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Matemaatika aines käsitletavate teemade ja praktilise tegevuse kaudu hakkavad õpilased tajuma ennast ja ümbritsevat keskkonda. Minapildi kujundamisega suunatud tegutsemise kaudu kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja ümbritsevatest inimestest. Erinevate elulis-praktiliste ülesannete ja temaatiliste eluliste matemaatiliste jutukeste lahendamise läbi avardub õpilaste silmaring ja areneb tähelepanu ning mõtlemisoskus. Matemaatika teemade lõimimise tulemusel, nt kehataju arendamine, ajamõisted, raha, elulised matemaatilised jutukesed jne, õpivad õpilased käituma vastavalt üldtunnustatud väärtustele ja kõlbluspõhimõtetele. Matemaatika aine raames esitatud ülesannete lahendamisel suunatakse õpilasi vaatlema probleemi erinevatest vaatenurkadest ning tajuma teavet, mis võib olla esitatud erinevatel viisidel. Suunatakse otsima lisateavet, esitama lisaküsimusi ja nendele vastuseid leidma.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Õppetegevus matemaatika aines toimub enamasti mängude ja praktiliste tegevuste kaudu individuaal-, paaris- või rühmatöö kaudu. Matemaatilistele probleemidele lahenduste otsimisel kaasatakse õpilasi ühisaruteludesse. Ühiselt tegutsedes õpivad õpilased märkama ja arvestama enda isiklikke huvisid ja mõtteid ning rühma kui terviku huvisid ja mõtteid.

Enesemääratluspädevus
Ühises mängus, rühmatöödes, õppekäikudel jms kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja kaaslastest. Õppides mõistma ja aktsepteerima enda ja kaaslaste eripära kujuneb õpilastel positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse, samuti enda perekonda, klassi, kooli, kodumaasse. Praktiliste eluliste matemaatiliste olukordade lahendamise kaudu õpivad õpilased märkama enda ja kaaslase abivajadust, abi küsima ja seda pakkuma. Matemaatika aines omandatud elulis-praktilised oskused ja teadmised toetavad õpilaste toimetulemist igapäevastes elulistes olukordades: isikliku hügieeni eest hoolitsemisel, sisseostude sooritamisel, toiduvalmistamisel, ajaliste kokkulepete sõlmimisel jms.

Õpipädevus
Matemaatika õpetamisel on oluline, et õpilased saaksid uusi kogemusi, oskusi ja teadmisi eluliste probleemide võimalikult iseseisvaks lahendamiseks. Matemaatikaülesannete lahendamisel õpivad õpilased situatsioonile lähenema erinevatest vaatenurkadest, otsima lahendusi probleemidele ning oma tegevusi ja valikuid põhjendama. Olulisel kohal on õpilase kaasamine õppeprotsessi valikute tegemisse, mille kaudu areneb õpimotivatsioon ja huvi toimuva vastu. Õpilasi suunatakse järjest iseseisvamalt täitma jõukohaseid õpiülesandeid ning teostama suunamisel enesekontrolli praktiliste tegevuste kaudu.

Suhtluspädevus
Õpilased õpivad aru saama suuliselt, graafiliselt, nt pildi, joonise, tabeli, diagrammi, graafiku jms abil, ja tekstina esitatud teabest ning sellest lähtuvalt tegutsema. Õpilasi suunatakse matemaatiliste probleemide lahendamise kaudu avaldama oma arvamust, edastama infot. Mänguliste ja eluliste õppesituatsioonide käigus kujunevad õpilastel elulised suhtlemisoskused.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
Matemaatika õppimise tulemusel kujunevad õpilastel elulised oskused ja teadmised igapäevaste probleemide lahendamiseks. Erinevate matemaatika aine teemade lõimimise tulemusel kujuneb õpilastel alus eneseteenindusoskuse, õpioskuste ja lihtsate tööoskuste omandamiseks. Õpilased õpivad orienteeruma ajas. Õpilasi suunatakse märkama aja kulgu ning kasutama kalendrit ja kella enda igapäevategevuste planeerimisel. Praktiliste tegevuste kaudu õpivad õpilased kasutama erinevaid koduses majapidamises kasutatavaid seadmeid, nt kellad, kaalud, kalkulaator jms.

Ettevõtlikkuspädevus
Matemaatika aine raames mänguliste ja eluliste situatsioonide kaudu õpetakse mõistma raha

otstarvet. Raha õpitakse kasutama rollimängudes, eluliste poeskäikude jm raames. Samuti on võimalik näiteks projektipõhise õppe raames korraldada koolis õpilaskohvikuid, laatasid jms. Kirjeldatud tegevused annavad õpilastele võimaluse tegeleda jõukohasel tasemel ettevõtlusega, toetavad raha kui maksevahendi tähtsuse mõistmist ning kasutamist.

Digipädevus
Matemaatika aine õppimisel kasutatakse õpilastele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Matemaatika aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides matemaatika aine soovituslikes teemavaldkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Matemaatikaalaste tegevuste kaudu toetatakse õpilaste taju, tähelepanu, mälu ja mõtlemise arengut. Jõukohase ja huvipakkuva mängulise ja elulis-praktilise tegevuse kaudu toetatakse õpilaste huvi kujunemist ümbritseva keskkonna esemete, nähtuste ja tegevuste vastu. Tekib positiivne hoiak õppimisse ja kujunevad õpioskused. Õpilased saavad vajalikud matemaatilised baasoskused, nt ettekujutus enda kehast, ruumisuhetest, arusaamine aja kulust, raha olemusest jms, elus võimalikult iseseisvaks toimetulemiseks. Matemaatikaalased oskused on aluseks lihtsate tööoskute kujunemisele.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Matemaatika õppes toimub antud teema käsitlemine iga õpilase isiklikele kogemustele tuginedes. Õpilastele mõistetavatest olukordadest lähtuvalt tutvustatakse loodushoiu ja keskkonna säästliku ning jätkusuutliku inimtegevuse põhimõtteid. Õpilasi suunatakse võrdlema erinevaid elukeskkondi enne ja nüüd, antakse esmased teadmised loodusressursside hoidmise ja säästmise vajalikkustest, nt vee tarbimine suhtes palju - vähe jne. Õpilased õpivad mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saavad praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist. Praktiliste eluliste matemaatiliste jutukeste aineks sobib keskkond ja ühiskonna jätkusuutlik areng.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Matemaatika aine raames mänguliste ja eluliste situatsioonide kaudu õpetakse mõistma raha otstarvet. Raha õpitakse kasutama rollimängudes, eluliste poeskäikude jm raames. Samuti on võimalik näiteks projektipõhise õppe raames korraldada koolis õpilaskohvikuid, laatasid jms. Kirjeldatud tegevused annavad õpilastele võimaluse tegeleda jõukohasel tasemel ettevõtlusega, toetavad raha kui maksevahendi tähtsuse mõistmist ning kasutamist.

Kultuuriline identiteet
Matemaatika on nii maailma- kui ka rahvuskultuuri osa. Eriti on tihe seos matemaatika ja ajaloo vahel - erinevad sündmused ja ajalised mõisted; ettekujutus maailmaruumi, elusolendite ja ühiskonna kujunemise kohta. Praktiliste eluliste matemaatiliste jutukeste aineks sobivad kultuuriga seonduvad teemad.

Teabekeskkond ja meediakasutus

Igapäevaste tegevuste kaudu ja õppekäikudel suunatakse õpilasi leidma, mõtestama ja kasutama ümbritsevas keskkonnas skeemide, numbrite jms abil esitatud teavet. Õpilasi suunatakse mõtestatult kasutama vaba aja veetmise võimalusena tuttavaid digivahendeid ja -keskkondi.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Praktiliste tegevuste kaudu õpivad õpilased kasutama koduses majapidamises kasutatavaid seadmeid, nt kellad, kaalud, kalkulaator jms. Kõikide matemaatika aine teemavaldkondade käsitlemise raames saab õpetaja kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid digikeskkondi ja -rakendusi. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit, tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama nii õppetegevuses kui igapäevasel suhtlemisel. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele (vt AAC vahendite kasutamine).

Tervis ja ohutus
Olulisel kohal teema käsitlemisel on toitumise ja liikumisega seonduva seostamine matemaatiliste oskuste ja teadmistega. Õpilasi suunatakse tegema tervislikke toiduvalikuid. Praktilise toiduvalmistamise käigus kasutavad õpilased õpitud aja-, mahu- ja kaaluühikuid. Õpilasi suunatakse jälgima enda enesetunnet nii igapäevaselt kui liikumistegevustes. Õpilastele tutvustatakse liikumisäppe ja nutikella kasutamist näiteks sammude lugemiseks, suunatakse jälgima ööune pikkust jms.

Väärtused ja kõlblus
Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Matemaatika tundides õpivad õpilased tundma iseennast, enda tugevaid ja nõrku külgi.

4. Matemaatika aine lõiming teiste õppeainetega

Matemaatika õpetamine toimub teiste õppeainetega lõimitult üldõpetuse põhimõttel. Üldõpetuse põhimõtete rakendamine muudab õppe- ja kasvatustegevuse elulähedasemaks ning toetab seoste kujunemist erinevate valdkondade vahel toetades omandatud oskuste ja teadmiste ülekandmist igapäevasesse ellu.

Matemaatika ja eesti keel
Matemaatikas kasutatakse eesti keele aines omandatud sõnavara, oskusi ja teadmisi erinevate ülesannete lahendamisel. Õpilased omandavad eesti keele aines nii passiivses kui aktiivses kasutuses matemaatikaalase sõnavara, nt kehaosade nimetused, ruumisuhteid, suurustunnuseid jms märkivad mõisted. Õpilased õpivad mõistma ja kasutama arvsõnu, järgarvude nimetusi, mõõtühikute nimetusi jms. Õpilased loevad, mõistavad ja teevad järeldusi piltide, jooniste, tabelite, skeemide, graafikute jmt abil esitatud infost. Nende õpilaste puhul, kes on omandanud lihtsa teksti lugemise oskuse, on oluline toetada funktsionaalse lugemisoskuse arengut lugedes elulisi matemaatilisi jutukesi ja suutlikust rakendada loetud tekstist saadud teavet. Matemaatikaalaste teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust.

Matemaatika ja elu- ja toimetulekuõpe
Matemaatika ja elu- ja toimetulekuõppe teemavaldkonnad on tihedalt omavahel lõimunud. Elu- ja toimetulekuõppe aines käsitletavad teemad toetavad õpilaste elulis-praktiliste oskuste omandamist igapäevastes olukordades ning on aluseks eluliste matemaatiliste oskuste kujunemisele. Matemaatiliste jutukeste aines tuleneb elu- ja toimetulekuõppes käsitletavatest teemavaldkondadest. Minapildi kujundamise raames areneb õpilaste ettekujutus oma kehast, mis on aluseks ruumisuhetest arusaamisele. Minapildi kujundamise raames saab algust teha lihtsate praktiliste mõõtmisülesannetega. Igapäevase mängu- ja õpitegevuse käigus õpivad õpilased rühmitama

esemeid vastavalt nende funktsioonile ning sealt edasi vastavalt etteantud tunnustele. Aja teemade käsitlemine toimub lõimitult nii elu- ja toimetulekuõppe kui matemaatika õpetuse raames läbivalt terve kooliaja. Raha olemuse, otstarbe ja kasutamise põhimõtete selgitamine, samuti lihtsa eelarve kavandamise ja säästliku eluviisi põhimõtete omandamine toimub samuti lõimitult nii matemaatika kui elu- ja toimetulekuõppe aines.

Matemaatika ja kunst ja käeline tegevus
Matemaatika ja kunsti ja käelise tegevuse õpetus on tihedalt lõimunud. Omandatud matemaatikaalaseid oskusi ja teadmisi saavad õpilased kasutada kunstitööde loomisel. Arusaamine enda kehapildist, sh näost ja näoosadest on aluseks kujutamis- ja lihtsa joonistamisoskuse kujunemisele. Objektide erinevate tunnuste tundmaõppimine, nt suurus, kuju, struktuur, on aluseks käelise tegevuse tööde detailide rühmitamisele, materjalide sorteerimisele jms. Loendamis- ja rühmitamisoskust ning jadade moodustamist saavad õpilased kasutada mustrite kujundamisel ja tarbekunstiesemete dekoreerimisel. Kunsti ja käelise tegevuse tööde loomisel on olulise tähtsusega ka oskus kasutada joonlauda ja teisi mõõte vahendeid nii joonte tõmbamiseks kui mõõtmisel. Kunsti ja käelise tegevuse raames saab valmistada õppevahendeid ja - materjale, mis toetavad matemaatiliste oskuste ja teadmiste omandamist, nt kellamakett, kalender, mänguraha jms.

Matemaatika ja tööõpe
Matemaatika ja tööõppe teemavaldkonnad on omavahel tihedalt lõimunud ning täiendavad teineteist. Matemaatika annab vajalikke oskusi ja teadmisi tööõppe aine raames püstitatud töölaadsete ülesannete täitmiseks. Tööõppe raames tööde kavandamisel ja teostamisel tehakse praktilisi mõõtmisi. Puhastusvahendite kasutamisel peab orienteeruma praktiliselt erinevates mahuühikutes. Ruumide sisustamisel ja kujundamisel ning koristustööde sooritamisel on oluline ruumis orienteerumise oskus. Toitlustuse ja kokanduse raames toetutakse matemaatika aines omandatud oskuste ja teadmistele eelarve planeerimisel, poes praktiliste ostude sooritamisel. Toiduvalmistamisel on oluline kasutada taimerit, oskus valida pliidil ja ahjul sobiv temperatuur, tunda kaalu- ja mahuühikuid jms.

Matemaatika ja kehaline kasvatus
Kehalise kasvatuse tundides toimub matemaatiliste oskuste arendamine ja kinnistamine elulis-praktilistes olukordades. Liikumistegevuste aluseks on õpilaste kehataju arendamine, mis on omakorda aluseks ruumisuhete mõistmisele. Rivistumisel õpivad õpilased mõõtma üksteist põhimõttel pikem-lühem ning vastavalt mõõtmistulemustele moodustama kahanevaid ja kasvavaid jadasid. Liikumistegevuste käigus õpivad õpilased loendama õpilasi, esemeid, tegevusi jm. Õpitakse järgarvude praktilist kasutamist. Kehalise kasvatuse tundide osaks on eluliste matemaatiliste jutukeste koostamine ja lahendamine. Õpilased õpivad saavutatud tulemusi mõõtma õpitud mõõtevahenditega kasutades õpitud mõõtühikuid.

Matemaatika ja muusika ja rütmika
Muusikaõpetus ja rütmika toetavad matemaatiliste teemade omandamist. Erinevate liikumismängude, tantsude jms abil kujuneb õpilastel minatunnetus ja enda kehataju, areneb arusaamine ruumisuhetest. Õpilased õpivad moodustama erinevaid tantsujooniseid, liikuma rivis, ringjoonel. Õpilased õpivad tunnetama, tajuma ja taasesitama erineva pikkusega rütmi, kuulama ja esitama muusikapalu ja laule. Kujuneb arusaamine aja kulust, mõistetest *pikk- lühike*.

5. Matemaatika aine rõhuasetused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Olulisel kohal on praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine. Põhitaotluseks on kujundada oskus tajuda ümbritsevaid esemeid ja nähtuseid ning suutlikkus märgata ja sõnastada neile omaseid tunnuseid. Praktiliste tegevuste kaudu areneb oskus vaadelda ning eristada erinevatest esemetest koosnevaid hulki. Õpilast suunatakse koostegevuses jälgima ja matkima arvsõnade kasutamist loendamisel ja vaadeldavate esemete arvu nimetamisel. Harjutatakse kahest esemest koosnevate hulkade tajumist. Õpetatakse mõõtma kehatunnetuse ja erinevate igapäevaste esemete abil. Õpetatakse koostegevuses praktilistes situatsioonides ära tundma raha ja selle kasutamise otstarvet. Õpetamisel on olulisel kohal mängulised tegevused. Koostegevuses kasutatakse digivahendeid. Õpetatakse igapäevastes olukordades oma tegevusi öö ja päeva rütmiga seostama ning suunatakse piltpäevaplaani järgima.	Õpetatakse suurustunnuseid, ruumisuhteid, aja- ja kujundimõisteid ning nende seostamist ümbritsevate esemete ja nähtustega. Õpetatakse loendama ning seostama hulka ja arvu, lahendama praktilisi arvutusülesandeid 10 piires. Lahendatakse lihtsaid matemaatilisi jutukesi. Praktilises tegevuses kasutatakse suunatult mõõtevahendeid, tutvustatakse mõõtühikuid. Tutvustatakse õpitud arvuvalla piires raha ja rollimängude või reaalsete olukordade kaudu selle kasutamist igapäevastes situatsioonides. Õppetöös kasutatakse erinevaid laua- ja arvutimänge. Suunatakse kasutama tuttavaid digivahendeid. Õpetatakse orienteeruma ajas, eristama mõisteid *eile, täna, homme* ning planeerima oma tegevusi lähtudes päevaplaanist, ööpäeva osadest ning nädalapäevadest.	Rõhuasetus on sotsiaalmatemaatikal. Laiendatakse ja täpsustatakse õpitud mõisteid. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone. Jätkub arvude tundmaõppimine ja arvutamisoskuste kujundamine. Õpilast suunatakse mõõtevahendeid praktilises tegevuses iseseisvalt kasutama. Õpitakse iseseisvalt sooritama igapäevaseid oste ning raha kasutust planeerima. Õppetöös kasutatakse digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades. Õpilasi suunatakse iseseisvalt õpitud lauamänge mängima. Õpetatakse iseseisvalt oma aega planeerima, selleks kalendrit ja päevaplaani kasutama.

6. Matemaatika aine õpitulemused, õppesisu ja õppetöö läbiviimine

6.1 Teema: Tegevused esemetega, suuruskujutlused

6.1.1 Õpitulemused

Tegevused esemetega, suuruskujutlused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) eristab esemeid ja nende kujutisi (3–4 elementi) värvuse, suuruse (pikk-lühike, suur-väike)), vormi (ümmargune ja kandiline) järgi; 2) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel; 3) kõrvutab esemeid paaride moodustamiseks.	Õpilane: 1) võrdleb esemeid ja nende kujutisi õpitud suurustunnuste järgi; 2) koostab esemetest või nende kujutistest (kuni 5 elementi) nii kasvavat kui ka kahanevat jada.	Õpilane: 1) võrdleb esemeid ja nende kujutisi ning koostab erinevaid jadasid õpitud suurustunnuste järgi; 2) koostab näidise järgi mitmest geomeetrilisest kujundist koosneva jada; 3) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi sõnalise juhendi järgi 2-4 tunnuse alusel.

6.1.2 Õppesisu

Tegevused esemetega, suuruskujutlused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Esemete vaatlemine ja eristamine, nimetamine: esemed klassis, õpilaste riietusesemed, koolitarbed, mänguasjad, puuviljad, loomad. Esemete otstarve. Esemete värvuse eristamine ja väljendamine. Esemete võrdlemine värvuse, suuruse järgi (suur-väike, pikk-lühike, ühesuurused). Esemete leidmine tunnuse järgi, rühmitamine etteantud tunnuse alusel, tunnuse sõnastamine.	Esemetest või nende kujutistest jadade koostamine suurustunnuste järgi nii kasvavas kui kahanevas järjekorras. Esemete ja nende kujutiste võrdlemine (pikk-lühike, ühepikkused; kõrge-madal, ühekõrgused, lai-kitsas, ühelaiused; ühesuurused). Erineva mahuga anumate võrdlemine.	Esemete ja nende kujutiste võrdlemine kõrguse, paksuse/jämeduse, sügavuse, mahu tunnuste järgi. Jadade koostamine suurustunnuste järgi. Jadade piiride sõnastamine (see põõsas on kõige madalam, see kuusk on kõige kõrgem). Objektide ja graafiliste kujutiste kogumist sarnaste esemete leidmine 2-4 tunnuse alusel.

6.2 Teema: Vormikujutlused

6.2.1 Õpitulemused

Vormikujutlused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel; 2) eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutisi.	Õpilane: 1) võrdleb esemeid ja nende kujutisi õpitud vormitunnuste järgi; 2) koostab esemetest või nende kujutistest (kuni 5 elementi) nii kasvavat kui ka kahanevat jada; 3) tunneb õpitud geomeetrilisi kujundeid, oskab neid nimetada; leiab ümbritsevast keskkonnast vastavakujulisi esemeid; 4) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi kahe etteantud tunnuse alusel.	Õpilane: 1) võrdleb esemeid ja nende kujutisi ning koostab erinevaid jadasid õpitud vormitunnuste järgi; 2) koostab näidise järgi mitmest geomeetrilisest kujundist koosneva jada; 3) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi sõnalise juhendi järgi 2–4 tunnuse alusel.

6.2.2 Õppesisu

Vormikujutlused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Ümmargused ja kandilised objektid. Pallide, kuubikute, klotside võrdlemine kuju, kuju-värvuse ja kuju-suuruse järgi näidisele toetudes. Esemete ja graafiliste kujutiste (ring, kolmnurk, nelinurk) rühmitamine kuju (ümmargune, kandiline) järgi. Graafiliste kujutiste kopeerimine (joonte tõmbamine).	Objektide võrdlemine kuju järgi. Geomeetrilised kujundid ring, kolmnurk, ruut, ristkülik. Äratundmine, konstrueerimine, võrdlemine, joonistamine, joonestamine (joonlaua abil), nimetamine. Mustrite koostamine. Erisuurustega geomeetrilistest kujunditest jadade koostamine kahanevas ja kasvavas järjekorras. Esemete piltide järgi võrdlemine (nelinurk/kandiline - teler, ring - pall jne).	Geomeetrilised kujundite (ring, kolmnurk, ruut, ristkülik) tundmine, nimetamine, konstrueerimine, võrdlemine, joonistamine, joonlaua abil joonestamine. Mustrite koostamine. Geomeetrilistest kujunditest koostatud jadade jätkamine järjestust säilitades. Eluline märkamine, mis kujuga on ümbritsevad objektid (maja nagu ristkülik, kännu pind nagu ring, aken nagu nelinurk jne).

6.3 Teema: Ruumikujutlused

6.3.1 Õpitulemused

Ruumikujutlused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) mõistab ruumisuhteid *all, peal, ees, taga, kõrval,* asetab esemeid nimetatud kohale; 2) tegutseb lihtkorralduste alusel õpitud ruumisuhteid mõistes ja kasutades.	Õpilane: 1) tajub ruumisuhteid (*vasakul/paremal*) oma keha ja teise objekti suhtes; 2) mõistab suhteid *ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane;* 3) oskab määrata esemete asukohta ruumisuhete mõistete abil: *üleval–all, ülemine-alumine, peal-all; ees-taga- järel; kõrval, juures, vahel, keskel; sees-väljas, peale-alla, peal, all, kõrval, juures; kaugel-lähedal.*	Õpilane: 1) määrab objekti asukohta ruumis, arvestades kahte parameetrit; 2) täidab ruumisuhteid sisaldavaid tegevusjuhiseid.

6.3.2 Õppesisu

Ruumikujutlused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**

Oma keha tajumine. Kehaosad. Eseme asukoha määramine õpilase kehast lähtuvalt: ruumisuhted *minu ees - minu taga, ette-taha.* Objektidevahelised ruumisuhted: *peale-alla, peal-all, kõrval, juures*.	Eseme asukoha määramine õpilase kehast ja teistest objektidest lähtuvalt. Objektidevaheliste ruumisuhete tajumine: *ees, esimene, keskel, kõrval, kõige taga, viimane.* Esemete asukoha määratlemine ja paigutamine õpitud ruumisuhete piires. *Üleval-all, ülemine-alumine, peal-all; ees-taga-järel; kõrval, juures, vahel, keskel.* *Sees-väljas (peale-alla, peal-all, kõrval, juures).* *Kaugel-lähedal.* *Parema-vasaku* poole leidmine, nendest lähtuvalt asukoha määramine. Esemete asetamine *paremale-vasakule.*	Eseme asukoha määramine oma keha suhtes, teise esemete suhtes muutuvates tingimustes ruumis ja tasapinnal. Ruumisuhteid sisaldavate tegevusjuhiste mõistmine ja täitmine. Orienteerumine ruumis / tasapinnal kahe parameetri raames: a*ll paremal, üleval vasakul j*ne.

6.4 Teema: Ajakujutlused

6.4.1 Õpitulemused

Ajakujutlused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) eristab suunatult toetudes näitlikule materjalile või piltidele tegevuste järjestust: *praegu, enne, pärast;* 2) seostab igapäevategevusi ööpäevarütmiga, järgib suunatult piltpäevaplaani; 3) nimetab suunamisel käesolevat aastaaega*;* 4) oskab seostada oma sünnipäeva aastaajaga.	Õpilane: 1) eristab tegevuste ja sündmuste toimumist *eile, täna, homme;* 2) teab ööpäevaosasid, nädalapäevade ja aastaaegade järgnevust ja nimetusi; 3) seostab nädalapäevi oma igapäevaste toimingutega, jälgib ja järgib päevaplaani*;* 4) teab oma vanust ja sünnipäeva*;* 5) tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega.	Õpilane: 1) seostab sündmused ajaga*;* 2) kasutab kalendrit; teab kuupäeva, järjestab kalendrikuud, suudab seostada kalendrikuud aastaaegadega*;* 3) koostab, jälgib ja järgib päeva- ja nädalaplaani*;* 4) teab kellaaja märkimise viise ja tunneb kella veerand- ja kolmveerandtunni täpsusega, seostab kellaaja igapäevategevustega.

6.4.2 Õppesisu

Ajakujutlused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Aasta. Aastaaja tajutavad tunnused. Päev - öö. Päeva osad: öö, päev. Inimeste tüüpilised tegevused päeval, öösel. Piltpäevaplaan. Õppetunni õppetsükli tegevuste piltlik jada. Isikliku päevaplaani täitmine: *praegu, enne, pärast, samal ajal*. Nädal. Kooli- ja puhkepäevad. Nädalapäevade PCS piltide, piktogrammide vm pildilise materjalina esitatult ära tundmine, seostamine vastavate värvide ja tähtedega. Enda sünnipäeva aastaaeg.	Aastaaegade järgnevus, nimetused. Enda tegevuste seostamine aastaaegadega. Ööpäeva osad ja nende järgnevus: öö, päev, hommik, lõuna, õhtu, öö; iseloomulikud/ tuttavad tegevused ja seisundid. Täna, eile, homme, seostamine tunniplaaniga, nädalapäevade nimetustega. Eilsete tegevuste meenutamine. Suunatult lähituleviku plaanide tegemine. Enne, pärast, ruttu/ kiiresti, kaua. Täis- ja pooltund. Täistundide seostamine laste tegevustega. Täis- ja pooltunni määramine mehaaniliste ja elektrooniliste kellade abil. Vanus. Sünnipäev.	Aasta ja 12 kuud. Aastaajad, seostamine kuudega. Sündmuste ja tähtpäevade seostamine aastaaegadega. Nädala- ja kuupäeva seostamine toetudes kalendrile. Kalendri kasutamine. Kalendrist küsitud teabe leidmine. Kella tundmine. Täistund, pooltund, veerandtund, kolmveerandtund. Ajakavad: tv-kava, sõiduplaan, elektrooniline tabloo, kohtumised, visiidi aeg jms. Ennelõunane ja pärastlõunane kellaeg, nt 8.00 – 20.00, 9.00 – 21.00 jne. Kuupäev ja kellaaeg telekavas. Aja planeerimine seoses enda tegevusega. Plaanide tegemine.

6.5 Teema: Hulgakujutlused

6.5.1 Õpitulemused

Hulgakujutlused		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) eristab hulki üks/palju; seostab hulga arvuga 1–2; 2) ühendab hulki ja eraldab osahulki;	Õpilane: 1) loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1–10 piires; 2) suudab abiga lahendada matemaatilisi jutukesi ja jõukohaseid elulisi	Õpilane: 1) loendab esemeid ning seostab hulga, arvu ja numbri õpitud arvuvalla piires;

3) osaleb mängulises tegevuses matemaatilise jutukese lahendamisel.	ülesandeid hulkade ühendamise, hulgast osa eraldamise ning võrdlemise kohta; 3) vastab küsimusele *mitu?* õpitu ulatuses.	2) koostab matemaatilisi jutukesi etteantud hulkade järgi; 3) suudab võrrelda hulki (praktiliste vahendite abil), kasutades mõisted *rohkem, vähem, ühepalju;* 4) jaotab praktiliste tegevustega hulki erinevateks osahulkadeks, ühendab osahulki üheks hulgaks.

6.5.2 Õppesisu

Hulgakujutlused		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Objektide rühma vaatlemine. Hulga suuruse tajumine: *üks-palju*. Hulkade moodustamine ühise tunnuse alusel. Standardsete hulkade tajumine. Hulk-arv seos ilma loendamiseta: kuni 2 elementi hulgas, hulkade ja hulgakaartide tajumine. Matemaatilised jutukesed hulkade praktiliseks muutmiseks - ühendamiseks, osahulga eraldamiseks. Eelharjutused tekstülesannete mõistmiseks.	Hulga samaväärsuse säilimine elementide asukoha ja paigutuse muutumisel. Objektide rühmade/hulgakaardi vaatlemine, üks-üheses vastavuses võrdlemine *peale/kõrvale* asetamisega. Tulemuse sõnastamine: *on samapalju, on rohkem, on vähem.* Hulkade võrdlemine ühe tunnuse (värvus, suurus, paigutus) järgi. Hulga moodustamine arvu, tunnuse, arvu ja tunnuse abil. Hulgale nimetuse leidmine. Hulkade praktiline suurendamine, vähendamine, võrdsustamine üksühesele vastavusele toetudes. Hulkade moodustamine elementide (võta pallid), arvu (võta kaks), elementide ühe kuni kahe tunnuse (võta suured punased), arvu ja tunnuse järgi (võta kaks suurt	Hulkade praktiline suurendamine, vähendamine, võrdsustamine. Hulkade praktiline ühendamine, eraldamine, jaotamine osahulkadeks. Hulga koostisse kuuluvate osahulkade variatiivsus. Matemaatiliste jutukeste koostamine põhinedes etteantud hulkadele.

	palli). Hulga elementide loendamine 10 piires.	

6.6 Teema: Kujutluse loomine arvust, tehted arvudega

6.6.1 Õpitulemused

Kujutluse loomine arvust, tehted arvudega		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) eristab hulki üks/palju; seostab hulga arvuga 1–2; 2) eristab numbreid teistest sümbolitest. 3) Moodustab ja eraldab hulki samade tunnuste alusel.	Õpilane: 1) loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1–10 piires; 2) teab naturaalarvude järjestust 1–10; 3) loeb ja kirjutab õpitud numbreid; 4) liidab ja lahutab loendamise teel viie piires; 5) tunneb ja oskab abiga kasutada aritmeetilisi tehtemärke: +, –, =; 6) kasutab suunatult kalkulaatorit; 7) vastab küsimusele *mitu?* õpitu ulatuses. 8) oskab abiga lahendada jõukohaseid elulisi/reaalseid hulkade moodustamise ja eraldamise ning võrdlemise ülesandeid; 9) leiab objekte, seostab neid hulga, arvu ja numbriga.	Õpilane: 1) loendab esemeid ning seostab hulga, arvu ja numbri õpitud arvuvalla piires; 2) teab naturaalarvude järjestust õpitud arvuvalla piires, loeb ja kirjutab mitmekohalisi numbreid; 3) liidab ja lahutab peast või abivahendeid kasutades õpitud arvuvalla piires; 4) oskab võrrelda hulka praktiliste vahendite abil, kasutades mõisteid *rohkem-vähem-võrdselt;* 5) jaotab praktilise tegevuse käigus hulgad erievateks alamhulkadeks, seob alamhulgad üheks hulgaks.

6.6.2 Õppesisu

Kujutluse loomine arvust, tehted arvudega		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Arv kui hulga tunnus: hulk-arv seos. Erinevatest asjadest hulkade loomine.	10 piires erinevate ülesannete sooritamine hulkade toel: Hulkade moodustamine, koguse loendamine, võrdlemine.	Arvu liitehituse kasutamine liitmisel ja lahutamisel, arvu kümnendkoostise tutvustamine.

Erinevate hulkade võrdlemine: üks ja palju. Suuliste instruktsioonide alusel leidmine kus on üks ja palju. Hulga arvuga seostamine kahe piires. Numbrite kuju tundmine. Numbrite eristamine tähtedest, geomeetrilistest kujunditest, muudest objektidest. Numbrite piirjoonestamine, kirjutamine, voolimine, konstrueerimine. Erinevalt kirjutatud ja kujundatud samade numbrite rühmitamine. Loendamine vastavalt õpilase võimetele. Arvu suurendamine ja vähendamine toetudes abivahenditele (eeltöö liitmisele ja lahutamisele).	Uue arvu moodustamine eelmisele ühe juurdelisamise teel. Arvule vastavate hulkade tajumine ja moodustamine. Arvurida, arvu naabrid. Arvude õiges järjekorras nimetamine, panemine, kirjutamine. Arv-number. Seos: hulk-arv-number. Järgarvud (esimene, teine, kolmas, neljas, viies). Arvu ja järgarvu vastandamine. Hulga jaotamine osahulkadeks. Arvu koostis (liitehitus). Aritmeetiliste märkide tundmine ja kasutamine. Liitmise ja lahutamise loogika mõistmine. 5 piires liitmine ja lahutamine abivahendite abil. Kahekohaliste numbrite moodustamine. Kirjutamine, lugemine, nimetamine. Kalkulaatoril olevate nuppude äratundmine ja leidmine. Kalkulaatori sihipärane kasutamine abiga.	Naturaalarvude järjestus 1-100 piires kasutades abivahendeid (arvutabel). Täiskümnete numeratsioon 100-ni. Arvuridade loomine kasvavas ja kahanevas järjekorras. Järgarvude praktiline kasutamine igapäevaelus. Liitmine ja lahutamine erinevate abivahendite abil õpitud arvuvalla piires. Mitmekohaliste numbrite moodustamine. Kirjutamine, lugemine, nimetamine. Kalkulaatori iseseisev kasutamine elulistes olukordades. Järgarvude praktiline kasutamine igapäevaelus.

6.7 Teema: Rahaühikud

6.7.1 Õpitulemused

Rahaühikud		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) omab ettekujutust raha olemasolust ja funktsioonist; 2) 2) kasutab koostegevuses mängulistes või praktilistes situatsioonides raha.	Õpilane: 1) tunneb käibel olevaid rahaühikuid õpitud arvuvalla piires, teab pangakaardi kasutamise võimalusi; 2) eristab 1- ja 2-euroseid münte eurosentidest*;* 3) kasutab suunamisel raha ostude eest maksmisel.	Õpilane: 1) kasutab raha õpitu piires kauba eest maksmisel; 2) kasutab pangakaarti maksmisel.

6.7.2 Õppesisu

Rahaühikud		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Sarnaste rahaühikute leidmine ja rühmitamine. Erinevus paberraha ja mündite vahel. Raha otstarve mõistmine. Elementaarsed poemängud. Müntide suuruse alusel võrdlemine / rühmitamine.	Euro: 5-, 10-, 20-, 50-eurosed paberrahad, nende äratundmine. Euromündid (1ne ja 2ne euromünt). Sendid, eristamine euromüntidest. Paberraha vahetamine. Poemäng. Raha kasutamine suunamisel ostude, maksete tegemisel. Pangakaardi, kinkekaardi, kliendikaardi otstarve ja kasutus. Töötasu, pension, ostud, üür, erinevad teenused jne. Praktilised ülesanded rahaga: ostmine, müümine, maksmine, laenamine.	Raha saamine ja kasutamine. Palk, pension, toetus, sisseostud, üür, erinevad teenused, jne. Praktilised ülesanded rahaga: ostmine, müümine, maksmine, laenamine. Eelarve koostamine, oma tulude ja kuulude kokku lugemine. Raha kokkuhoid. Raha kasvavas ja kahanevas järjekorras järjestamine. Elementaarsete summade moodustamine täpsest rahast (nt 7 eurot, 5.50 eurot, 4 eurot). Erinevate summade moodustamine. Raha vahetamine. Väikeste ostude tegemine

	Taskuraha. Raha kokkuhoid. Väikeste ostude tegemine kooli sööklas (kohv). Hinnasiltide otsimine ja lugemine. Hinna ja olemasoleva raha vaheline seos.	kooli sööklas. Väikeste ostude sooritamine kaupluses. Raha või pangakaardi ja kliendikaardi kasutamine maksmisel. Ostu sooritamine tavakassas ja iseteeninduskassas. Hinnasiltide leidmine ja lugemine. Hinna ja olemasoleva raha seos. Mõisted: *jätkub / ei jätku* raha. Internetipanga kasutamine. Teiste riikide rahaühikud ja nende erinevus Eesti (Euroopa) omadega võrreldes Taskuraha. Raha kokkuhoid.

6.8. Teema: Mõõtühikud ja mõõtmine

6.8.1 Õpitulemused

Mõõtühikud ja mõõtmine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) eristab suunatult objekti mõõdetavaid tunnuseid praktilises tegevuses.	Õpilane: 1) kasutab suunatult mõõtevahendeid praktilises tegevuses; 2) oskab mõõta mõõdupulgaga, sammudega, kaaluga; 3) tajub lihastundlikkuse alusel raskemat ja kergemat; 4) teab pikkusühikut meeter, raskusühikut kilogramm, mahuühikut liiter; 5) sooritab abiga praktilisi mõõtmis- ja kaalumisülesandeid.	Õpilane: 1) oskab mõõta õpitud mõõtevahenditega (kaal, joonlaud, meeter, mõõdulint, liitrine anum); 2) teab erinevate mõõtühikute (pikkus-, raskus-, mahuühikud) nimetusi ja praktilist tähendust; 3) teab enamlevinud mõõtühikute lühendeid (kg, g, cm, m, km, l, dl, ml); 4) kasutab õpitud mõõtühikuid praktilises tegevuses.

6.8.2 Õppesisu

Mõõtühikud ja mõõtmine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Kaalumine käega, objekti raskuse tajumine. Objektide võrdlemine: kerge ja raske. Asjade võrdlemine pikkuse ja laiuse alusel. Joonalaua abil joonte tõmbamine. Õpilase kaalumine ja pikkuse mõõtmine medõe juures. Kraadiklaasi kasutamine	Mõõtmine mõõdupulgaga, sammudega, sõrmedega. Mõõtmise tulemuse sõnastamine arvuga. Eri raskusega objektide võrdlemine lihastundlikkuse alusel (käega): kerge-raske, kergem-raskem, samasugused. Erinevad mõõduriistad: kaalud, joonlauad, mõõdulindid, mõõtekannud, termomeetrid. Kaalumine mehaanilise ja elektroonilise kaaluga. Kilogramm. Õpilaste kaalumine õppesituatsioonis. Oma kasvu teistega võrdlemine rivi moodustamisel. Õpilaste mõõtmine õppesituatsioonis. Pikkusühik meeter. Sirgjoone joonestamine etteantud mõõdu järgi. Sirgjoone mõõtmine. Eri mahuga anumad.	Pikkusühikud: mm, cm, m, km. Raskusühikud: g, kg. Õpilaste pikkus ja kaal, enda pikkuse ja kaalu teadmine. Järjestamine: pikka, keskmise või lühike kasvu. Mahuühikud: ml, dl, l. Mahu mõõtmine koduste vahenditega: klaas, lusikas, mõõtekann. Kaalu- ja mahuühikute kasutamine toiduvalmistamisel. Pakenditelt mõõtühikute leidmine ja lugemine. Juhendamisel mõõtühikute teisendamine. Termomeetrid. Kehatemperatuuri mõõtmine, näidu lugemine, seostamine terve - haige. Toa- ja välistemperatuuri mõõtmine, näidu lugemine, seostamine sobiva riietusega. Keha mõõdud ja vastava suuruse riietus ja jalanõud. Mõõtmine joonlauaga. Skaala.

6.9 Teema: Sotsiaalmatemaatika. Eluliste probleemide praktiline lahendamine

6.9.1 Õpitulemused

Sotsiaalmatemaatika. Eluliste probleemide praktiline lahendamine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane:	Õpilane: 1) suudab abiga lahendada matemaatilisi jutukesi ja	Õpilane: 1) kasutab kalkulaatorit igapäevaelus;

1) osaleb mängulises tegevuses matemaatilise jutukese lahendamisel; 2) kasutab mängulises tegevuses suunatult tuttavaid digivahendeid, osaleb mõnes õpitud lauamängus.	jõukohaseid elulisi ülesandeid hulkade ühendamise, hulgast osa eraldamise ning võrdlemise kohta; 2) valib meelepärase laua- või arvutimängu, kasutab suunamisel õppetegevuses tuttavaid digivahendeid.	2) asutab digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades; 3) oskab mängida lauamänge; 4) koostab ja lahendab elulise sisuga tekstülesandeid toetudes näitvahenditele ja praktilistele tegevustele; 5) oskab tervikut pooleks jaotada; 6) oskab kella sihverplaadilt leida pool- ja veerandtunni. 7) Oskab juhendamisel kasutada arvutiprogrammi põhifunktsioone.

6.9.2 Õppesisu

Sotsiaalmatemaatika. Eluliste probleemide praktiline lahendamine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Matemaatilised jutukesed hulkade praktiliseks muutmiseks: ühendamiseks, osahulga eraldamiseks. Mängudes osalemine. Suunamisel oma järjekorra jälgimine. Erinevad (õppe)mängud tahvelarvutis, arvutis, SMART tahvlil jne. Õpperobotid.	Jutukesed matemaatilistest situatsioonidest, hulkade ja mõõtude seostest: ühendamine, kokkuloendamine, osahulga eraldamine, kahe hulga võrdlemine. Kasutatakse praktiliselt läbitehtavaid ülesandeid, mille lahendus on saavutatav situatsioonpildile toetudes. Lauamängude valik vastavalt soovidele, situatsioonidele ja kaasmängijate arvule (paarismäng, rühmamäng). Lauamängude lihtsamate reeglite mõistmine, teistele selgitamine. Kalkulaatori kasutamine suunamisel. Digivahendite kasutamine. Haridusrobotite abil lihtsamate	Elulise sisuga 1-tehteliste tekstülesannete suunatud koostamine ja lahendamine, kusjuures ülesannet sisu modelleeritakse näitvahenditega (pildid, skeemid) või praktilise tegevusega. Kalkulaatori kasutamine ja selle otstarve mõistmine. Kalkulaatori tarkvara leidmine ja kasutamine telefonis, tahvelarvutis, arvutis jne. Digivahendite kasutamine õppimiseks ja meelelahutuseks. Nende kahte otstarve eesmärkide vahe mõistmine. Digivahendite turvaline kasutus. Google Mapsi abil marsruudi koostamine ja järgimine.

	algoritmite sooritamine.	Tervik, osa, üks neljandik, (kolm neljandikku). Tuttava arvutiprogrammi avamine ja kasutamine.

6.10 Teema: Tekstülesanded

6.10.1 Õpitulemused

Tekstülesanded		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: Lahendab lihtsaid matemaatilisi ülesandeid abiga (eelharjutused tekstülesannete lahendamiseks).	Õpilane: Lahendab praktilisi jõukohaseid tekstülesandeid, toetudes situatsioonipiltidele.	Õpilane: Koostab ja lahendab eeskuju järgi elulisi praktilise sisuga tekstülesandeid, toetudes näitlikele vahenditele (pildid, skeemid) ja praktikale.

6.10.2 Õppesisu

Tekstülesanded		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Eelharjutused tekstülesannete mõistmiseks. Matemaatilised ülesanded hulkadega praktikas (hulkade liitmine, osa eraldamine hulgast).	Matemaatilised jutukesed. Hulkade ühendamine, liitmine, alamhulga moodustamine, kahe hulga võrdlemine. Praktilised ülesanded situatsioonipiltidele.	Sihipärane reaalsete/eluliste ühest tegevusest koosnevate ülesannete lahendamine, mille sisu näitlikustatakse visuaalsete abivahendite (pildid, skeemid) või elulis-praktiliste tegevustega.

6.10 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel.**

Matemaatika aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.

Samaealiste toimetulekuõppel õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast, kaasuvatest diagnoosidest ja eelnevatest elulis-praktilistest kogemustest.

Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla matemaatika aines erinevatel arengutasemetel.

Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele erinevates matemaatika aine

valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole (vt Mõiste "arengutase" kasutamine toimetulekuõppes.).

- **Üldised soovitused õppetöö läbiviimiseks.**

Uusi matemaatikaalaseid oskusi ja teadmisi õpetatakse osaoskuste kaupa kasutades mängulisi ja elulisi situatsioone.

Soovitusi ja metoodilisi nõuandeid õppetöö läbiviimiseks leiab HEV õpilastele mõeldud õppevara koduleheküljelt. https://hev.edu.ee/

- **Matemaatika töölehtede komplekt I** https://hev.edu.ee/154-2/
  - Hulgad.
  - Suurusmõisted ja võrdlemine.
  - Arv ja number 1–5.
- **Matemaatika töölehtede komplekt II** https://hev.edu.ee/163-2/
  - Arv ja number 6-12.
- **Matemaatika töölehtede komplekt III** https://hev.edu.ee/164-2/
  - Kogumiku iga numbrit käsitleva esimese töölehega (1a, 2a, 3a jne) on võimalus korrata ning kinnistada juba kogumikes „Matemaatika I“ ja „Matemaatika II“ õpitud arve ja numbreid.
  - Järgarvud.
  - Loendamisoskuse kinnistamine.
  - Suuliste eluliste matemaatiliste jutukeste koostamine töölehtede põhjal liitmis- ja lahutamisoskuse kujundamiseks.
  - Liitmisoskuse kujundamine ja kinnistamine.
    - Lahutamisoskuse kujundamine ja kinnistamine.
    - Töölehed võimekamatele iseseisvaks tööks.
  - **Matemaatika töölehtede komplekt IV** https://hev.edu.ee/165-2/
    - Kaal ja kaalu-/massiühikud.
    - Raha ja rahaühikud.
    - Aeg ja ajaühikud.

Muusikaõpetus

1. Muusikaõpetuse aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Muusikaõpetus lõimub teiste õppeainetega, soodustab eneseväljendamist, suhtlemist ja kõne arengut.

Õpitegevus sisaldab muusika kuulamist, laulmist, pillimängu, muusikalis-rütmilist liikumist, mänge ja tantse.

Muusikapalade valikul arvestatakse õpilaste ea- ja jõukohasusega ning õpilaste huvidega.

Kujundatakse ja arendatakse õpilase muusikalisi võimeid ja oskusi. Laulu ja muusika abil suunatakse õpilasi väljendama oma tundeid, õpetatakse tajuma erinevaid meeleolusid ja kujundatakse muusikalist maitset.

Muusikaõpetusel on oluline roll õpilastele rahvuskultuuri tutvustamisel, selles osalemisel, rahvuskommete ja -tavade õpetamisel.

Olulisel kohal on koos laulmine ja musitseerimine, mille kaudu saadakse koostegutsemise positiivne kogemus.

Õpilasel positiivse minapildi ja eneseväljendusoskuse kujundamiseks esinetakse koolis ja väljaspool kooli.

2. Üldpädevuste kujundamine muusikaõpetuse aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla. Muusikaõpetuse aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Muusikaõpetuse soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi järgmistes teemavaldkondades:

- Muusika kuulamine.
- Muusika saatel liikumine.
- Laulmine.
- Pillimäng.

Loetletud teemavaldkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Muusikaõpetuse tundides õpivad õpilased väärtustama rahvalaulude kaudu oma kultuuri. Kaaslastega koos musitseerides, tantsides ning laulu- ja tantsumänge mängides areneb positiivne suhtumine iseendasse ja kaaslastesse. Teiste inimeste poolt esitatud laulude ja pillimängu kuulamine arendab sallivust erinevate inimeste ja nende tegevuste suhtes. Õpilased õpivad tundma Eesti hümni, tutvuvad isamaalise repertuaariga. Õpilased tutvuvad Eesti ja teiste riikide rahvalaulude, -pillide ja -tantsudega.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Ühises loomingus osalemise läbi õpivad õpilased arvestama nii enda kui kaaslaste mõtete ja soovidega. Muusika ja liikumisega seonduvates elulistes ja mängulistes olukordades õpivad õpilased esialgu suunatult ning seejärel iseseisvalt käituma vastavalt situatsioonile ja kokkulepitud reeglitele, sh järgima mängureegleid, ootama enda järjekorda jms. Õpilased õpivad tajuma ja mõistma enda ja kaaslaste emotsioone ning enda käitumist vastavalt reguleerima.

Enesemääratluspädevus

Individuaal-, paaris- ja rühmatöödes, õppekäikudel jms osaledes kujuneb õpilastel arusaamine iseendast ja kaaslastest. Pillimuusika ja laulu kaudu õpivad õpilased mõistma ja aktsepteerima enda ja kaaslaste erinevusi. Praktilistes muusikategevustes osaledes õpivad õpilased aru saama enda ja kaaslaste abivajadusest, nad õpivad abi küsima ja kaaslasi vajadusel abistama. Õpilased õpivad käsitlema erinevaid pille kogedes ohutusnõuete täitmise olulisust vahetu praktilise kogemuse läbi.

Õpipädevus, matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
Õpilasi kaasatakse võimetekohaselt muusikaõpetuse tegevuse (pillimäng, ühislaul, tants) kavandamisse, suunatakse alustatut lõpule viima ja teostama enesekontrolli, nt võrdlema enda pillirütmi õpetaja omaga. Õpilasi suunatakse kasutama omandatud elulis-praktilisi lugemis- ja kirjutamisoskusi ning matemaatilisi oskusi muusikaõpetuse raames: õpilased loevad piltide, skeemide, tekstina vms esitatud juhendeid, loevad lihtsat takti nt marsimuusika järgi tantsides/sammudes jms. Muusikalistes tegevustes osalemise kaudu õpivad õpilased täitma jõukohaseid ülesandeid nii individuaalselt kui rühmas tegutsedes.

Suhtluspädevus
Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja järgima õpetajapoolseid juhiseid, selgitusi jms. Ühise muusikategevuse raames õpivad õpilased suhtlema kaaslastega, väljendama enda soove, tundeid ja mõtteid, küsima ja pakkuma abi. Õpilaste suhtlusakte tuleb toetada ning suunata neid üha enam osalema vestlustes, lauludes, tantsudes, pillimängus.

Ettevõtlikkuspädevus
Õpilased tunnevad rõõmu ja saavad eduelamuse huvipakkuvas ja jõukohases muusikalises tegevuses osalemisest. Õpilasi suunatakse ja nad õpivad alustatud tegevust (laulu või tantsu selgeks õppimine) lõpuni viima. Õpilasi kaasatakse muusikaliste ürituste korraldamisse.

Digipädevus
Muusikaõpetuse tundide mitmekesistamiseks kasutatakse õpilasele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

3. Muusikaõpetuse aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides muusikaõpetuse aine teemavaldkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Huvipakkuva ja jõukohase muusikaliste tegevuste kaudu areneb õpilastes huvi ümbritseva keskkonna esemete ja nähtuste vastu ning soov osaleda erilaadsetes muusikategevustes. Õpilastel kujuneb positiivne hoiak õppimise ning lihtsate muusikaliste tegevuste, laulmise ja muusikakuulamise vastu. Õpilasi suunatakse tajuma helisid enda ümber ja mõistma enda võimeid pillimängus, ringmängudes ja laulmisel. Kujunevad oskused ja harjumus eesmärgi saavutamiseks järjepidevalt ennast arendada. Õpilased arvestavad tegutsemisel kokkulepitud reeglitega, alluvad distsipliinile ja on valmis tegutsema eesmärgi saavutamise nimel. Õppekäikudel saavad õpilased tutvuda erinevate muusikariistade, lauljate, ansamblite ja orkestritega, kuulata muusikat kontsertsaalides.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Õpilased suudavad leida ümbritsevast keskkonnast helisid tekitavaid materjale, mängida nn

looduslikel pillidel (puit, metall, klaas). Metsas õppekäigul on võimalus arendada säästvat ja heaperemehelikku suhtumist loodusesse, kuulata loodushääli.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Muusikaliste tegevuse kaudu omandab õpilane oskused kavandada ja teostada enda muusikalisi ideid. Õpilasel kujuneb positiivne suhtumine enda ja teiste muusikalistesse tegevustesse. Õpilasi suunatakse kaaslastele enda loomingut tutvustama, osalema muusikaprojektides ja neid suunamisel algatama. Kaaslastega koos paaris- ja rühmatöid tehes omandavad õpilased esmased koostööoskused. Õpilased osalevad enda etteastetega koolipidudel, võtavad osa laulukonkurssidest. Õppetöö osana külastatakse erinevaid muusikaüritusi nii avalikus ruumis kui kontsertsaalides ja muuseumides.

Kultuuriline identiteet
Õpilasi suunatakse kuulama ja ära tundma Eesti kultuurile omast rahva- ja instrumentaalmuusikat ning lauluvara. Õpitakse ära tundma Eesti hümni ja osalema selle esitamisel. Õpilased õpivad tundma eesti muusikuid ja lauljaid ning osalema laulude esitamisel.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Muusikaõpetuse teemavaldkondade raames saab kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid õpilaste arengule vastavaid seadmeid, digikeskkondi ja rakendusi. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele.

Tervis ja ohutus
Õpilasi suunatakse võimalikult adekvaatselt hindama enda võimeid, ohutult käsitlema õppevahendeid, arvestama vahendite kasutamisel kaaslastega jms. Õpilastel kujundatakse teadmised ja oskused ohtude märkamiseks, ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus
Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Selleks, et õpilastel kujuneks soov osaleda muusikalistes tegevustes, peab õpetaja toetama positiivse hinnangu andmisega õpilaste osalemissoovi. Oluline on rõhutada, et toimetulekuõppes ei ole muusikas õiget ja vale, oluline on tegutsemisrõõm. Muusikaõpetuse kaudu õpivad õpilased tundma iseennast, märkama enda ja kaaslaste emotsioone ning nende väljendamise võimalusi laulmise, pillimängu ja teiste muusikaliste tegvuste kaudu. Ühiste tegevuste, sh õppekäikudel osalemise kaudu kujunevad õpilastel suhtlemisoskused ja positiivsed väärtushinnangud. Õpilastega külastatakse erinevaid muusikaüritusi ja seejärel analüüsitakse ühiselt kuuldut ja nähtut.

4. Muusikaõpetuse aine lõiming teiste õppeainetega

Muusikaõpetus ja elu- ja toimetulekuõpe
Muusikaõpetus toetab elu- ja toimetulekuõppe teemade omandamist. Muusikatundides saavad õpilased kuulata või laulda temaatilisi laule, kuulata pillilugusid, anda muusika ja rütmi abil edasi oma emotsioone. Rahvalaulude kuulamine ja õppimine aitab tutvustada Eesti kultuuripärandit. Erinevate rahvaste ja maade muusika, laulude ja pillidega tutvudes õpivad õpilased mõistma ja hindama erinevusi rahvaste kultuurides ja kommetes. Külastades kontserte ja muusiküritusi õpivad õpilased käituma vastavalt üldkehtivatele käitumisnormidele.

Muusikaõpetus ja emakeel
Muusikaliste tegvuste läbiviimisel kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust.

Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Muusikatundides on võimalus õpilastel kasutada eesti keele tundides õpitud sõnu, häälitsusi (nt loomahääled) ja emotsioone ning tegevusi väljendavaid žeste. Eesti keele tunnid on võimaluseks õppida laulusõnu.

Muusikaõpetus ja matemaatika
Muusika aine raames on võimalik toetada õpilase arusaamist aja rütmilisest kulust kuulates ja pillidel mängides erinevate pikkustega meloodiaid ja liisusalme. Rütmiharjutusi võib kombineerida kindla pikkusega rütmikujunditega. Seeläbi kujuneb oskus mõista (kella)aega. Erinevaid pille võib omavahel võrrelda suuruse, kuju, kaalu jms alusel.

Muusikaõpetus ja kunst ja käeline tegevus
Kunsti ja käelise tegevuse tundides meisterdatakse erinevaid (rütmi)pille. Omavalmistatud pille saab kasutada muusikatundides või esinemistel. Kunstilise tegevuse läbi saavad õpilased väljendada emotsioone, mis neil tekivad kindlat muusikapala kuulates.

Muusikaõpetus ja tööõpe
Muusikaõpetuse tundides on õpilasel võimalus korrastada õpetaja toetusel esinemiseks lava (esinemisplats) ja hiljem kõik uuesti korda seada. Nii õpitakse ise vastutama oma esinemispaiga korrashoiu eest.

Muusikaõpetus ja rütmika ning kehaline kasvatus
Muusikaõpetus, kehaline kasvatus ja rütmika on tihedalt omavahel seotud õppeained. Muusikatundides esineb rohkelt rütmika elemente ning vastupidi. Muusika tunnis liigutakse rütmi saatel, rütmikatunnis saadetakse liikumistegevusi rütmipillidega ning sageli ka lauluga. Liikumismängud toimuvad muusika ja laulu saatel, samuti tantsimine. Spordivõistlustel esitatakse riikide hümne ja ergutuslaule.

5. Muusikaõpetuse aine rõhuasetused

I arengutasemel	II arengutasemel	III arengutasemel
Õpilastes äratatakse huvi rütmi ja muusika vastu. Õpetatakse koostegevuses või täiskasvanut matkides sooritama erineva rütmi ja tempoga liigutusi rütmipille ja laulumänge mängides. Õpilast suunatakse kuulama muusikat ja sellele reageerima.	Süvendatakse õpilaste muusikahuvi. Õpetatakse mängima rütmipilli lugusid ja laulma lihtsaid laule. Tutvustatakse erinevaid pille. Suunatakse hindama muusikat põhimõttel meeldib-ei meeldi. Külastatakse muusikaüritusi.	Õpilasi suunatakse tegema muusikalisi valikuid ja tegelema muusika kui harrastusega. Süvendatakse pillimänguoskusi. Õpetatakse koos laulmist ja musitseerimist. Suunatakse valima ja külastama meeldivat muusikaüritust.

6. Muusikaõpetuse aine õpitulemused, soovituslik õppesisu ja soovitused õppetöö läbiviimiseks

6.1. Õpitulemused

Muusika kuulamine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) eristab inimhääli teistest häältest; 2) tunneb ära korduvad hääled ja müra ruumis ja looduses; 3) tunneb huvi muusika vastu; 4) eristab ühe ja mitme rütmipilli heli; 5) reageerib vastavalt muusika iseloomule kas käte, jalgade või keha liikumisega; 6) tunneb ära õpitud laule; 7) jälgib kaaslaste esinemist klassis ja kooli üritustel.	Õpilane: 1) tunneb ära erinevaid loodushääli, eristab inimhääli; 2) eristab muusikapalade tunnuseid (kurb – rõõmus), kiiret ja aeglast rütmi; 3) eristab õpitud tantsuviisi ja marssi; 4) tunneb ära kuuldud laule; 5) külastab lastekontserte.	Õpilane: 1) eristab rahva-, levi- ja klassikalist muusikat; 2) eristab soololaulu koorilaulust; 3) eristab kõrget ja madalat häält; 4) eristab orkestrit üksiku muusikainstrumendi mängust; 5) visualiseerib kuuldud muusikapala; 6) kuulab muusikat vabaaja tegevusena, külastab kontserte.
Muusika saatel liikumine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane 1) matkib liigutusi; 2) liigub spontaanselt muusika saatel; 3) liigub õpetaja eeskujul vastavalt muusikale, 4) osaleb lihtsates laulu- ja ringmängudes; 5) esineb klassi- ja kooli üritustel.	Õpilane 1) liigub vastavalt muusika tunnustele (kiire-aeglane, rõõmus-kurb jms); 2) tantsib vaba tantsu muusika saatel; 3) osaleb laulu-ja ringmängudes; 4) 4) esineb kooli üritustel.	Õpilane 1) osaleb tantsukavades, seltskonnatantsudes jms; 2) 2) esineb kogukondlikel ja vabariiklikel üritustel.
Laulmine		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane: 1) kuulab õpetaja laulu ja/või laulab kaasa;	Õpilane 1) laulab õpitud laste- ja rahvalaulu valjult ja vaikselt,	Õpilane: 1) osaleb koorilaulus; 2) laulab jõukohast soololaulu;

2) osaleb mõne õpitud laulu esitamisel; 3) tunneb ära õpitud laule.	2) muudab hääle tugevust; 3) esineb (koos)lauluga kooliüritustel, saadab end rütmipillil.	3) esineb/osaleb kogukonna ja vabariiklikel üritustel.
Pillimäng		
I arengutaseme lõpuks	**II arengutaseme lõpuks**	**III arengutaseme lõpuks**
Õpilane 1) teeb kaasa kehapilliharjutusi; 2) kasutab rütmipille; 3) mängib muusikale kaasa rütmipillil.	Õpilane: 1) kasutab erisuguseid rütmipille; 2) mängib järgi ettemängitud lihtsat rütmi.	Õpilane: 1) tunneb õpitud muusikainstrumente ja orkestripille; 2) osaleb ansamblimängus jõukohase pilliga.

6.2. Õppesisu

Muusika kuulamine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Inimhääle eristamine teistest häältest. Helid ja mürad looduses ja linnaruumis. Erinevates ruumides olevate helide märkamine/tundmine (pesumasin, kohvimasin, ventilatsioonihelid jms). Liisutamise, lihtsate lastealulude jm kuulamine. Rütmi ja pausi tajumine muusikas, nt liisutamise kaudu. Reageerimine vastavalt muusika iseloomule (plaksutamine, lehvitamine, käte, jalgade, keha liigutamine). Rütmipilli kasutamine vastavalt kuulatavale muusikapalale. Kaaslase esinemise jälgimine.	Loodushäälte eristamine ja tundmine. Erinevate lauluhäälte äratundmine laulus (nais-, mees-, lastehääled). Erižanriliste muusikapalade kuulamine., rõõmsa - kurva muusikapala eristamine. Erineva tempoga/rütmiga muusikapalade kuulamine (kiire, aeglane, marsimuusika jms). Arengutasemele vastavate kontsertide külastamine.	Rahvamuusika, levimuusika ja klassikalise muusika kuulamine. Muusikapalade kuulamine: soololaul ja koorilaul. Koorilaulu kuulamine: kõrge ja madal hääl. Pillimängu kuulamine: erinevad pillid, orkester. Muusikapala kuulamisel tekkivate emotsioonide väljendamine kunstilise tegevuse kaudu. Muusikaetenduste ja kontsertide külastamine. Muusika kuulamine kui harrastus.

Muusika saatel liikumine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Vaba liikumine muusika saatel. Liikumised koos õpetajaga vastavalt laulu tekstile ja muusika meeleolule. Lihtsad laulumängud mängujuhi liikumise jäljendamisega. Klassi ja kooli üritustel esinemine õpitud laulumängudega.	Muusikapala tunnuste väljendamine liikumises. Rütmikas õpitud tantsuelementide (kõnd, jooks, keerutamine, liikumine hanereas, liikumine paarilisega) kasutamine õpetaja seatud tantsudes. Ringmängud laulu saatel**.** Eesti traditsioonilised laulumängud paarilise valimisega. Lihtsamad tantsud õpitud tantsusammudega. Vaba tants. Kooli üritustel esinemine õpitud laulumängude, tantsude ja liikumiskavadega.	Võimalikult täpne liikumine vastavalt muusika rütmile ja karakterile (liikumisharjutused ja pausi tajumine jms). Paarilise leidmine ja tantsimine koos paarilisega. Liikumine ja tantsimine kaaslasega või rühmas. Kogukonna või vabariiklikel üritustel esinemine/osalemine tantsude ja liikumiskavadega. Muusikaline liikumine, sh tants kui harrastus.
Laulmine		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Õpetaja laulmise kuulamine, jälgimine, laulu osaline kaasalaulmine. Kooslaulmisel osalemine (nt plaksutab ja/või laulab kaasa vms). Nime- ja teretamislaulud. Kehaosade laulud. Laulud vastavalt päevaosale, aastarütmile. Laulude saatmine liigutustega. Jõukohane esinemine teistele.	Jõukohaste rahva- ja lastelaulude laulmine. Tuttavate meloodiate äratundmine. Laulu seostamine sisule vastava karakteriga. Ilmekas laulmine, hääle tugevuse ja tempo muutmine lauldes. Laulmine mitmekesi ühtses tempos. Hoidumine hääle liigsest pingutamisest. Enda salvestatud (laulu)hääle äratundmine. Tunnete väljendamine laulu ja muusika abil.	Eakohaste laulude (lemmiklaulud) laulmine. Seltskonnalaulud: kooslaulmine, muusikalised mängud, pillisaated. Laulmine koos liikumise, liigutuste või pillimänguga. Esinemine kontserdil koolis või/ja väljaspool kooli: oma ja teiste tegevuse kooskõlastamine. Hääle tugevuse võimendamine (võimendustehnika, mikrofonid). Hääle salvestamine. Karaoke.

	Laulu sisu edastamine draamaelemente kasutades. Esinemine kooliüritustel soolo- või rühmalauluga.	Hoidumine liiga valjust helist (muusika, müra) kui kahjustavast toimest kuulmisele. Osalemine lauluvõistlustel. Laulmine kui harrastus.
Pillimäng		
I arengutasemel	**II arengutasemel**	**III arengutasemel**
Muusikale kaasamängimine kehapillil (rütmi kaasa plaksutamine) õpetajaga koos või ettenäitamisel. Erinevate rütmipillidega tutvumine. Õige pillihoiu harjutamine. Rütmi kaasamängimine saatemuusikaga (randmekuljused, marakas, kõlapulk jne) Mängimine pillil (üks heli, heli ja vaikuse vaheldumine, palju helisid). Pillimängu järjekorra ootamine. Kaaslastega korraga heli tekitamine.	Rütmide kuulamine ja taasesitamine keha- ja rütmipillidel, aeglane ja kiire rütm. Rütmipillidel mängimine. Rütmi mängimine muusika saateks. Enamlevinud pillidega tutvumine. Erinevatel pillidel mängitud tuttava muusikapala äratundmine, kasutatud pilli nimetamine. Eesti rahvapillidega tutvumine. Rahvapillidel mängitud palade kuulamine. Eesti rahvamuusikaga tutvumine.	Erinevast materjalist pillide kuulamine. Kaasmängud rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele. Osalemine ansamblimängus jõukohase pilliga mängides. Pillimäng kui harrastus.

6.3 Soovitused õppetöö läbiviimiseks

- **Õpilaste arengutasemetega arvestamine õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel**
  Muusikaõpetuse aines toimub õppetegevus kolmel arengutasemel: I arengutase, II arengutase, III arengutase.
  Samaealiste toimetuleku õppekava järgi õppivate õpilaste kogemused, võimed, oskused ja teadmised erinevad tingituna puude spetsiifikast ja kaasuvatest diagnoosidest.
  Ühes klassis õppivad õpilased võivad olla muusikaõpetuse aines erinevatel arengutasemetel.

Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel lähtutakse iga konkreetse õpilase kogemustest, võimetest, oskustest ja teadmistest. Õpilane jõuab järgmisele arengutasemele muusikaõpetuse aine valdkondades vastavalt individuaalsele arengu tempole (vt Mõiste "arengutase" kasutamine toimetulekuõppes).

- **Õpilase julgustamine, positiivne tagasiside**
  - Tunnustada tuleb õpilase soovi muusikategevustes osaleda. Muusikaõpetus laulu ja pillimänguga loob hea võimaluse anda õpilasele positiivset tagasisidet. Rõõmsad laulud pakuvad lapsele rõõmu, pillimäng võimaldab lapsel saada emotsionaalset lõõgastust.
  - Muusikaõpetuses ei ole õiget ja valet. Oluline on õpilase soov osaleda muusikalistes tegevustes: mängida pilli, laulda, liikuda muusika saatel.

- **Rütmilise liikumise ja laulumängude kasutamine muusikaõpetuses**
  - Knill programm harjutused. Knill on kehatunnetus-, kontakti- ja kommunikatsiooni-harjutuste programm, mille eesmärgiks on luua raamistatud tegevus ja selle kaudu arendada kehataju, sotsiaalset suhtlemist ja vastastikust tegevust. Iga harjutust toetab kindel tunnusmeloodia, seeläbi on lapsel/noorel võimalus ühendada kuuldud meloodiat konkreetse tegevusega. Harjutusmaterjali leiab näiteks Youtube.com veebikeskkonnast.
  - Just Dance programmi alusel liikumine iseseisvalt või eeskuju järgi (eeldab programmi olemasolu koolis). Programm on emotsionaalselt väga köitev. Tähelepanu hoida lapse emotsionaalsel eneseväljendusel, mitte liigutuste sooritamise täpsusel.

- **Laulmine**

  - Toimetuleku õppel õppiv õpilane armastab väga laulda. Laulmise eelharjutusteks sobivad väga sõrme/näpumängud. Sõrmemängude abil on lapsi tore innustada kaasa mõtlema ja rääkima. Samuti on sõrmemängude mängimine tore tegevus esinemisjulguse arendamisel.
  - Esimesteks lauluharjutuseks sobivad lihtsad lastelaulud kaasalaulmiseks. Sõnade häälduse ei ole siinkohal olulisim, tähtis on valmisolek laulda. Liigutused, mis laulu saadavad, saab iga õpetaja vastavalt õpilaste võimetele, ise välja mõelda.
  - Lastekaraoke.

- **Pillimäng laulu saateks ja tutvumine erinevate pillidega.**
  - Õppekäik pillimeistri juurde tutvumaks, kuidas tehakse erinevaid pille.
  - Instrumentide valmistamise töötoad, kus laps saab ise endale pilli meisterdada (saab integreerida kunsti ja käelise tegevuse tunniga).

- **Esinemised koolis ja väljaspool kooli.**
  - Esinemine koolipidudel.
  - Võimalusel osaleda erinevatel esinemistel väljaspool kooli.
  - Lihtne dramatiseering koos lauludega.

- **Kontserdid koolis ja väljaspool kooli**
  - Popartistide kutsumine kooli.
  - Kontsertide külastamine vastavalt võimalustele.

7. Soovituslik õppevara

7.1 Toimetulekuõppe tasemele koostatud õppevara

Paluveer, S., Pihlak, U. Tähelaulud. https://hev.edu.ee/193-2/

7.2 Valik soovituslikest lisamaterjalidest

eKoolikott. Põnev ja innovaatiline muusikategevus lasteaias või kodus.

Kumpas, A., Vikat, M. (2001). Lapse varajasest muusikalisest arengust. Väikelaps ja tema kasvukeskkond II. Tallinn: TPÜ, lk 37–53.

Liivak, M. Kaks sammu sissepoole. Ringmängulaulud.

Luke, S. (2017). Rõõmus päev koos lauluga.

Nugis, E. Mäng muusikas.

Valiku lastelaule koos videotega võib leida siit.

VALIKAINETE ÕPPEKAVA

KERAAMIKA

Õpieesmärgid:

Õpilane:
- voolib lihtsaid esemeid eeskuju järgi;
- eristab kujundeid (ring, ruut) ja esemeid suuruse järgi (suur-väike);
- valmistab abiga dekoratiivseid detaile;
- valib välja ja kasutab abiga tööks vajalike töövahendeid, järgides ohutusnõudeid;
- viimistleb eseme abiga;
- glasuurib eseme õpetaja abiga;
- hoiab korras oma töökoha.

Õpisisu:
1. Töö saviga
   - Savi ettevalmistamine tööks. Suurest tükist savitombu eraldamine. Savi mudimine ja rullimine sõrmedega ja peopesade vahel. Vajutamine, pigistamine ja niisutamine.
   - Eseme tooriku valmistamine. Rullimine erinevate rullimisvahenditega.
   - Vorstikeseks ja ovaaliks rullimine: loomad, majapidamistarbed; pallikesteks: marjad, puuviljad, putukad, nukud.
   - Voolimine eeskuju järgi. Erienva kujuga esemete voolimine.

2. Töö kujunditega.
   - Erinevad kujundid: pall, koonus, ovaal, tasapind, kuup.
   - Korralduse järgi õige kujundi valimine: ring ja ovaal, ruut ja tasapind.
   - Lõikamine mööda kontuuri vormiga ja šablooni järgi voolimisnoaga.
   - Viimistlemine (lõikeserva silumine). Erinevate osade kokku liimimine. Eseme ühtlustamine, sellele vormi andmine. Niisutamine.

3. Dekoratiivtehnikad:
   - Dekoratiivsete detailide lisamine.
   - Eseme kujundamine erinevate meetoditega (sõrmede, templite, erinevate materjalide ja esemetega, voolimistraadiga, naaskliga).
   - Esemele väikeste detailide kleepimine.

4. Voolimisvahenditega töötamine
   - Vajalike vahendite (naaskel, steka) kasutamine.
   - Ohutusnõuete järgimine voolimisvahenditega töötamisel.
   - Voolimisvahendite puhastamine.

5. Eseme lihvimine
   - Eseme lihvimine eeskuju järgi.
   - Tolmu eemaldamine pintsli või niiske käsnaga.

6. Glasuurimine
   - Pintsli õige hoid värvi pealekandmisel.

- Vajaliku värvi või värvide valimine. Pintslile õige värvikoguse võtmine ja esemele kandmine. Värvimine kontuuri piires.

7. Eseme ahju asetamine
   - Eseme asetamine ahju alusele abiga.
   - Ahju läheduses ohutusnõuete järgimine.

8. Õppekäigud ja klassivälised üritused
   - Keraamikanäituse külastamine.
   - Õppekäik Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi

<u>Õpitulemused:</u>

Õpilane:
- voolib lihtsaid esemeid eeskuju järgi;
- eristab esemeid kuju (ring, ruut) ja suuruse järgi (suur-väike);
- meisterdab dekoratiivseid detaile;
- valib ja kasutab abiga voolimisvahendeid, järgides ohutusnõudeid;
- viimistleb eseme;
- glasuurib eseme õpetaja abiga;
- hoiab korras oma töökoha.

TELGEDEL KUDUMINE

Õpieesmärgid:

Õpilane:
- teab põhilisi telgedel kudumise vahendeid;
- teab kompositsiooni põhitõdesid;
- valib tööks sobiva materjali;
- kasutab lihtsat võtet materjali ühendamiseks ja kinnitamiseks;
- teab ja sooritab elementaarseid telgedel kudumise võtteid;
- järgib kangastelgede ja kääridega töötamisel ohutusnõudeid;
- oskab kasutada töövahendeid;
- lõpetab alustatud töö;
- küsib vajadusel abi;
- osaleb ühises töös, teeb oma osa tööst.

Õppesisu:

1. Põhiliste telgedel kudumise vahendite tundmaõppimine
   - Töövahendid ja kangastelje osad
   - Süstik, kangareha, raam, tallalauad
   - Lauateljed
   - Suured kangasteljed

2. Kompositsiooni põhialuste omandamine
   - Põhilised täiendvärvid ja analoogvärvid
   - Eseme värv
   - Eseme materjal
   - Vaiba visandi joonistamine
   - Värvi järgi triipude sobitamine

3. Tööks sobiva materjali valimine
   - Vaibaribade valmistamine/lõikamine
   - Ribade kerasse kerimine
   - Käepärased materjalid

4. Materjalide lihtne ühendamine ja kinnitamine:
   - lõngad
   - ribad
   - muu materjal

5. Põhiliste telgedel kudumise tööde tegemine:
   - Labane kudumine
   - Koelõnga ülesvõtmine
   - Rea kinnitamine kangarehaga
   - Valmistöö viimistlemine

Õpitulemused:

Õpilane:

- tunneb põhilisi telgedel kudumise töövahendeid;
- teab kompositsiooni põhialuseid;
- valib tööks sobiva materjali;
- kasutab elementaarset võtet materjali ühendamiseks ja kinnitamiseks;
- oskab ja kasutab lihtsaid telgedel kudumise võtteid;
- järgib telgedel kudumisel ja kääridega töötades ohutusnõudeid;
- oskab kasutada töövahendeid;
- viib alustatud töö lõpuni;
- küsib vajadusel abi;
- osaleb ühises töös, teeb oma osa tööst.

LOOVTEGEVUS

Õpieesmärgid:

Õpilane:
- voolib lihtsaid esemeid;
- viimistleb eseme abiga;
- katab eseme värvi ja lakiga õpetaja abiga;
- kasutab niiti/lõnga ja nõela;
- kasutab tuttavaid töövahendeid;
- valib ja kasutab tööks vajalikku materjali ja töövahendeid;
- osaleb meenete ja kaunistuste valmistamisel pühadeks;
- valmistab juhendamise järgi erinevast materjalist dekoratiivseid esemeid;
- korrastab iseseisvalt oma töökoha;
- järgib töövahenditega töötamisel ohutusnõudeid.

Õpisisu:

1. Töötamine saviga.
   - Teostab põhilisi saviga töötamise võtteid: savi ettevalmistamine tööks, sõtkumine, rullimine rulliga, venitamine, lamendamine, ühendamine, näpistamine, kokku pigistamine, rebimine, lõikamine ja tükeldamine.
   - Erineva kujuga tarbe- ja dekoratiivsete esemete voolimine eeskuju järgi.
   - Esemete vormimine erinevate vahendite abil: kaaned, karbid, spetsiaalsed vormid.

2. Töö värvidega
   - Savist valmistöö värvimine guašš- ja akrüülvärvidega.
   - Valmistöö katmine lakiga.

3. Ebatraditsioonilised tehnikad
   - Dekupaaž: esemele aluskihi pealekandmine, salvrätist kujundi väljalõikamine, kujundi pinna katmine PVA-liimiga, kujundi kuivatamine.
   - Papjeemašee (pabermassi-tehnika): ajalehetükkide rebimine, paberi liimimine vormi, kuivatamine, eseme kruntimine.

4. Töö lõnga/niidiga ja nõelaga, paberiga, tekstiilmaterjaliga, dekoratiivsed tööd
   - Erinevad liimid. Materjali töötlemine/viimistlemine, liimimine.
   - Materjali valimine vastavalt sobivusele.
   - Erinevate materjalide, sh jäätmete kasutamine töös.
   - Dekoratiivsete ja tarbeesemete kaunistamine.
   - Karbi meisterdamine ja kaunistamine.
   - Nööri, palmikute ja vaipade põimimine.
   - Ruumikaunistuste valmistamine.
   - Tikkimine: šablooni abil mustri pealekandmine , tikkimine kontuuri mööda.
   - Kudumine telgedel: niiepaela sidumine, töö kangastelgedel.

5. Töövahendid:

- Ohutusnõuete järgimine töös erinevate töövahenditega.
- Töökoha korrastamine iseseisevalt.

Õpitulemused:

Õpilane:
- voolib lihtsaid esemeid õpetaja abiga või eeskuju järgi;
- viimistleb eseme iseseisvalt või abiga;
- katab eseme värvi või lakiga õpetaja juhendamisel;
- Tikib eel- ja ristpistes iseseisvalt või õpetaja füüsilise abiga.
- Kasutab tuttavaid töövahendeid otstarbekohaselt.
- Valib ja kasutab tööks vajalikke materjale ja töövahendeid.
- Osaleb meenete ja ruumikaunistuste valmistamisel õpetaja juhendamise järgi.
- Valmistab juhendamise järgi erinevast materjalist dekoratiivseid esemeid.
- Iseseisvalt ja juhendamise järgi korrastab oma töökoha.

Järgib töövahenditega töötamisel ohutusnõudeid.

Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava
Lihtsustatud õpe

Õppekava

EESTI KEEL TEISE KEELENA

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Selleks, et ümbritseva eluga toime tulla, vajab ka põhikooli lihtsustatud riiklikul õppekaval õppiv laps elementaarseid teadmisi ja oskusi eesti keelest. Ainekava lähtub keeleoskustasemete kirjeldustest Euroopa keeleõppe raamdokumendis.
Tänane muukeelne lihtsustatud õppekava järgi õpetav kool taotleb, et eesti keele kui teise keele õpetus annaks õpilasele neid teadmisi, mis võimaldavad tal orienteeruda Eesti kultuuri- ja majanduselus.
Erivajadustega laste kõne alaarengu ning psüühiliste protsesside iseärasuste tõttu on eesti keele omandamine neile eriliselt raske. Seetõttu on õpetamine keskendatud kõige tavalisematele kommunikatiivsetele ülesannetele, lähtudes seejuures reaalsetest elulistest situatsioonidest.

Õpetuse eesmärgid

Eesti keele kui teise keele õpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:
1) mõistab lihtsat igapäevast eestikeelset kõnet, kasutab õpitud sõnu ja lausemalle vestluses;
2) realiseerib oma kõnesoovi eluliselt vajalikes situatsioonides;
3) mõistab suulisi ja kirjalikke lihtsaid tekste, tõlgendab igapäevast lihtsat verbaalset teavet (reklaam, kuulutused jne);
4) oskab kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste (sh tarbetekste);
5) kasutab eestikeelseid teatmeallikaid (nt sõnaraamatuid, internetti) vajaliku info otsimiseks ka teistes valdkondades ja õppeainetes;
6) tunneb Eesti tuntumaid vaatamisväärsusi, kirjanikke, meediaväljaandeid, õppeasutusi ning teab eesti kultuuri iseärasusi.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassis on põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, turvatunde ja eduelamuste kogemine ning valmisoleku kujunemine edasiseks õppetööks. Kuna õpilaste	3.–5. klassis jätkatakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse kujundamise ja kinnistamisega. Tegevus- ja suhtlussituatsioonides õpitakse tundma ja järgima	6.–7. klassis arendatakse õpilaste suulist ja kirjalikku väljendusoskust keele kõiki osaoskusi pidevalt harjutades. Harjutamisel on alati toeks pildid,	8.–9. klassis arendatakse peamiselt õpilaste iseseisvust, õpetatakse tegema valikuid ning täitma kindla eesmärgiga ülesandeid. Suur tähtsus on praktilisel harjutamisel, näitlikustamisel ja

	koolivalmidus ja võimed on erinevad, kohandab õpetaja vastavalt ülesandeid ja nende täitmiseks kuluvat aega. Õpilased suudavad osaleda loovas õppetegevuses õpetaja suunamisel ja klassikaaslastega koostöös. Õppeprotsessis taotletakse sobilikke üldpõhimõtteid nagu terviklikkus, tasakaal, ja paindlikkus. Õpilase individuaalset võimekust arendatakse mänguliselt ja mitmekülgselt kasutades auditiivset, visuaalset, kinesteetilist, loogilist ja verbaalset õpistiili. Eesmärgiks on saavutada esmane suhtlemis-, lugemis- ja kirjutamisoskus.	ühiskonnas aktsepteeritavaid käitumisnorme. Õpitakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaelu olukordi, sealhulgas ohuolukordi, verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviise, tundeid jms. Lisanduvad koostöö oskused ja uued keeleõppe keerukus- ja üldistusastmed. Järjepidevalt kujundatakse terviklikku mina-teadvust. Õppimist toetavad aktiivõppemeetodite kasutamine, õppekäigud ja tekstiloomet soosivad tegevused. Järjest enam suunatakse õpilasi iseseisvalt otsuseid vastu võtma ja eesmärgipäraselt tegutsema. Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate tegevusviisidele ja kavatsustele, situatsioonide tingimustele, tegevuste tulemustele ja tagajärgedele. Olukorra terviklikuks	sõnaühendid, tugisõnad, -laused, lausemallid, õpetaja suunavad küsimused jm. Õpilasi julgustatakse suhtlema, üksteist toetama ning väärtustama. Keeleteadmised omandatakse praktilise tegevuse ja konteksti kaudu. Tehakse ärakirja, koostatakse mallide järgi lauseid ning moodustatakse nendest lühitekste. Koostöös õpitakse tekstist tundmatuid sõnu otsima, loetu põhjal küsimustele vastama, küsimusi esitama. Tehakse oma tegevusest ja ühisüritustest suulisi kokkuvõtteid, osaletakse igapäevaelu dialoogides, valitakse esitatud repliikide hulgast vestlusse sobivaid. Õpitakse kasutama igapäevaeluks vajalikke digivahendeid. Suureneb lugemise ja	kordamisel, et õpilased suudaksid mõista ja täita suulisi ja kirjalikke tuttavaid töökorraldusi, 17 luua seoseid. Et iseseisvat keelekasutust suurendada, õpetatakse esitama teavet olukorrast lähtuvalt, selgitama oma seisukohta kaaslastele, põhjendama oma arvamust, nõustuma või loobuma, tegema ettepanekuid jne. Kuulamisoskuse arendamiseks kuulavad õpilased eestikeelset kõnet, vestlusi ning teevad õpetaja abiga nende põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi. Lugemisvarasse kuuluvad peamiselt tarbetekstid: kuulutused, reklaamid, juhendid, ametikirjad. Suulise ja kirjaliku väljendusoskuse arendamisel pööratakse enim tähelepanu sellele, kuidas hankida teavet, kuidas seda mõista ning suuliselt ja kirjalikult edastada. Kirjutamine on seotud praktiliste vajadustega: koostatakse tarbetekste, täidetakse blankette õpetaja juhendamisel. Õpilased oskavad

		mõistmiseks võtab õpetaja piisavalt aega. Õpitakse olukordadele alternatiivseid lahendusi leidma ning kaaslastele soovitusi ja tagasisidet andma.	kirjutamise osa, kinnistuvad esmased õpi- ja digioskused, turvalise käitumise harjumused. Koostöös teiste aineõpetajatega rakendatakse lõimitud õpet. Motiveeritakse õpilast eesti keelt kasutama igapäevategevustes ja suhtluses, luues selleks õpilastele huvitavaid olukordi (õppekäigud, teater, spordivõistlus).	nimetada mõnd tuntumat Eesti vaatamisväärsust, meediaväljaannet, eesti lastekirjandusteost ning huvipakkuvat õppeasutust. Tegeldakse põhjalikumalt mõne huviala ja õppeaine sõnavaraga. Õpilased oskavad kasutada õpitud digivahendeid, sh lugeda, saata e-kirja, sõnumit jt.
Õppetöö rõhuasetused		Eesti keele õppimine algab suulise kursusega, mis kestab üldjuhul 1–2 kuud. Õpilane õpib kuulmise järgi eristama eesti keelt teistest keeltest, tunnetab artikulatsioonibaasi (keele rõhulis-rütmilist struktuuri e väldet), matkib kuuldud häälikuid, häälikuühendeid, sõnu ja lühikesi lauseid. Häädusharjutustek s kasutatakse eesti pärisnimesid, kohanimesid, salme jt eakohaseid tekste. Õpilane suhtleb lihtsates suhtlusolukordades (keelemängud, laulumängud,	Jätkub elementaarse suhtlusoskuse omandamine näitvahendeid kasutades. Kujunenud oskusi automatiseeritaks e kontsentrilist printsiipi arvestavalt. Õpitakse piltide põhjal lauseid moodustama ja neid seostama. Harjutatakse oma tegevustest ja ühisüritustest suulise kokkuvõtte tegemist, olmedialooge, tehakse valikuid esitatud repliikidest. Suureneb	Suureneb iseseisva keelekasutuse osakaal. Taotluseks on, et õpilane suudaks esitada teavet sõltuvalt situatsioonist, selgitada oma seisukohta kaaslastele või kaaslaste rühmale, oma arvamust põhjendada, nõustuda/loobuda, teha alternatiivettepanekuid. Kuulamisoskuse arendamiseks kuulatakse eestikeelset kõnet, vestlusi. Tehakse nende põhjal õpetaja abiga kokkuvõtteid ja järeldusi. Lugemisel keskendutakse tarbetekstidele:

		lühidialoogid). Suulisele kursusele järgneb põhikursus, mille raames kujundatakse õpilaste oskust eestikeelset kõnet kuulata, ise kõnelda, lugeda ja kirjutada. Õpitakse kuulama, jälgima, korraldusi mõistma ja täitma, tuttavas dialoogis osalema. Tähelepanu keskpunktis on kuulamine ja rääkimine. Kõnelemisoskuse arendamiseks õpetatakse õpilasi kasutama kompensatoorseid strateegiaid: üle küsimine, uuesti alustamine, mitteverbaalsed väljendusvahendid (miimika, žestid, imiteerimine). Suhtlemises õpitakse vastavalt situatsioonile kasutama väit-, küsi- ja käsklauseid õpitud mallide ulatuses (lauses 3–5 sõna). Õpitakse moodustama lauseid tegevuste, piltide ja skeemide abil, kasutama viisakusväljendeid, vastama dialoogi repliigile, alustama lihtsamat dialoogi oma tarvete rahuldamiseks.	lugemise ja kirjutamise osakaal. Leitakse tekstidest vastuseid küsimustele ja esitatakse küsimusi teksti kohta, harjutatakse tekstilähedast jutustamist tekstis esinenud keelendeid kasutades (abiks sõnaühendid, tugisõnad, laused). Tegeldakse tundmatute sõnade leidmisega tekstist. .Arendatakse kirjalikku eneseväljendust. Keeleteadmised omandatakse praktilise tegevuse ja konteksti kaudu. Rohkem tähelepanu pööratakse käändevormide mõistmisele ja kasutamisele enamlevinud funktsioonides: koht, aeg, objekt, kuuluvus, kaas- ja ilmaolu.	kuulutused, reklaamid, juhendid, ametkirjad. Suhtlemis- ja väljendusoskuse arendamisel pööratakse enam tähelepanu teabe hankimisele ja selle suulise ja kirjaliku edastamise harjutamisele. Kirjalike tekstide koostamisel on esiplaanil tarbekirjade koostamine ja blankettide täitmine. Arendatakse huvitegevuse ja mõne õppeaine alast sõnavara.
Õpitulemused kooliastmete kaupa				

3. klassi lõpetaja	1) tunneb eesti tähestikku; 2) tunneb kõnes ja kirjas ära õpitud sõnad; 3) nimetab tuttavaid esemeid; 4) vastab lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses; 5) teeb õpitud sõnadest ärakirja; 6) oskab öelda arve 1–10; 7) teab Eesti riigi ja rahvuslikke sümboleid; 8) suhtub positiivselt eesti keele õppimisse.
6. klassi lõpetaja	1) loeb sõnu, väljendeid ja lauseid ning teeb nendest ärakirja; 2) mõistab lihtsat, lühikeste lausetega kõnet, osaleb dialoogis tuttaval teemal; 3) saab aru lihtsatest isiklikest küsimustest ja igapäevaelus vajalikest juhenditest, hoiatustest; 4) saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest; 5) reageerib adekvaatselt suulistele ja kirjalikele korraldustele; 6) tuleb suulises suhtluses toime eakohastes igapäevastes olukordades; 7) oskab öelda arve 1–50; 8) oskab esitada lühikesi küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal; 9) kirjeldab suunavate küsimuste abil suuliselt ja kirjalikult ennast ja oma lähiümbrust; 10) teab mõnda luuletust või juttu eesti lastekirjandusest.
9. klassi lõpetaja	1) saab aru suuliste ja kirjalike lihtsate tekstide sõnavarast ja kasutab neid sõnu suulises suhtluses õpitud lausemallide põhjal; 2) tunneb Eesti tuntumaid vaatamisväärsusi, rahvuslikke traditsioone ja rahvakombeid; 3) kirjeldab suuliselt oma lähiümbrust ja igapäevaeluga seotut, osaleb suulises vestluses tuttavatel ja huvipakkuvatel teemadel; 4) kirjutab kogemuse põhjal lühikesi, lihtsaid sündmuste kirjeldusi; 5) teab mõningaid eesti kirjanikke ja suuremaid meediaväljaandeid; 6) oskab õpitud digivahendite kaudu kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste, saata e-kirja ning vastata e-kirjale; 7) teab mõningaid Eesti õppeasutusi, saab kõrvalise abiga aru suulisest ja kirjalikust teabest jätkuõppimise ja töö leidmise kohta; 8) oskab öelda arve 1–100.

Üldpädevuste kujundamine

1. ja 2. klassi õpilaste kujundatavad üldpädevused:

- **Enesemääratluspädevus**

Õpilane tajub end suhetes iseenda, teiste, ruumi ja tegevustega. Märkab enda emotsioone (uudishimu, viha, ärevus, hirm, rõõm, mäng, armastus, hoolivus, kurbus), hoiakuid, väärtusi ja vajadusi. Kujundab enda seisukohti, õpib määratlema õiglustundega seotut, küsib endalt, milline on kohane käitumine grupis ja vahetult õpetaja või sõbraga suheldes. Õpilane suudab sekkumata kuulata teise inimese arvamust erinevate kaasavate arutelude puhul.

- **Suhtluspädevus**

Õpilane arvestab suhtlemisel suhtluskaaslasega – väljendab end viisakalt ja kuulab aktiivselt vestluskaaslast. Ta püüab olla dialoogiline: õpib küsima avatud küsimusi, mõistab nende tähendusi, vastab kohaselt ning uurib küsimuste abil teise kohta, et koos edasi tegutseda.

- **Kultuuri- ja väärtuspädevus**

Õpilane mõistab kuidas ja miks meie (pere, sõbrad, klass, mina ja teised) midagi teeme. Õpilane valib väärtused teadmistele tuginedes ning mõistab lihtsamaid põhjus-tagajärg seoseid. Tunneb kohalikku kultuuritraditsiooni ja on avatud tutvuma teiste kultuuritavadega. Õpilane väärtustab loodust.

- **Sotsiaalne- ja kodanikupädevus**

Õpilane võtab osa ühistest tegemistest ning arvestab grupi huvidega. Tegevuse käigus panustab, on sealjuures viisakas ja püüab olla paindlik. Õpilane seab kohaseid koostöö eesmärke ja liigub nende suunas.

- **Õpipädevus**

Õpilane tajub oma võimete piire ja nende muutumist õppimise käigus. Ta küsib endalt eakohasel viisil järgmisi küsimusi: mida õppisin, mida tahan õppida ja mida olen õppinud ning seeläbi teadvustab, mis on uus, mis huvitav ja mida teadis enne.

- **Ettevõtlikkuspädevus**

Õpilane kasutab omaalgatust, nii tahtejõudu kui olemasolevaid oskusi, et viia ellu vahvaid kasulikke plaane. Ta tuvastab oskuste puudujäägi ning õpib juurde vajalikke lisaoskusi.

- **Digipädevus**

Õpilane suudab osaleda videotunnis. Digipädevuse arendamiseks kasutab õpilane lihtsamaid juhendaja poolt valitud arvutiprogramme ja veebipõhiseid ühistöövahendeid.

3.-9. klassi õpilaste kujundatavad üldpädevused:

- **Enesemääratluspädevus**

Õpilane teadvustab end suhetes iseenda, teiste, ruumi ja tegevustega. Ta püüab valitseda enda emotsioone (uudishimu, viha, ärevus, hirm, rõõm, mäng, armastus, hoolivus, kurbus), kujundab õppetöös hoiakuid ja väärtusi ning püüab mõista oma vajadusi. Ta õpib määratlema õiglustundega seotut, eristab ohtlikku ja turvalist käitumist. Õpilane suudab teise inimesega viisakalt vestelda, märkab teise inimese arvamust ja otsib kohaseid viise suhtluseks. Õpilane teab põhilisi seoseid tervisliku eluviisi (toitumine, liikumine, uni) ja enesetunde vahel.

- **Suhtluspädevus**

Õpilane arvestab suhtlemisel suhtluskaaslasega ja valib teadlikult suhtlusviisi. Ta väärtustab häid suhteid kaaslastega, on suhtlemisel heatahtlik, avatud ja dialoogiline. Mõistab, et kõik inimesed ei ole heatahtlikud ja hoidub ülemäärasest võõrastega suhtlemisest.

- **Kultuuri- ja väärtuspädevus**

Õpilane mõistab kuidas ja miks meie (pere, sõbrad, klass, mina ja teised) midagi teeme. Õpilane valib väärtused teadmistele tuginedes ning mõistab lihtsamaid põhjus-tagajärg seoseid. Tunnetab end osana kohalikust kultuuritraditsioonist ja märkab, mõistab ning sallib erinevaid kultuuritavasid. Tunneb huvi eesti kultuuri vastu ning väärtustab ja hoiab loodust.

- **Sotsiaalne- ja kodanikupädevus**

Õpilane teeb koostööd ja tegevuse käigus panustab, on sealjuures paindlik ja aktiivne. Tunneb ära nii enda kui teiste kohatu käitumise ja teab, kuidas viisakalt sekkuda. Õpilane seab kohaseid koostöö eesmärke ja liigub nende suunas.

- **Õpipädevus**

Õpilane tajub oma võimete piire ja nende muutumist õppimise käigus. Ta küsib miks me midagi teeme ning seeläbi teadvustab, millised on seosed tegevuste ja oskuste vahel. Arutleb enda arengu üle ja arendab oskusi teadlikult.

- **Ettevõtlikkuspädevus**

Õpilane kasutab omaalgatust, nii tahtejõudu kui olemasolevaid oskusi, et viia ellu vahvaid kasulikke plaane. Teab, keda (erinevad õpetajad, klassikaaslased, pereliikmed, spetsialistid jne) plaani õnnestumiseks kaasata.

- **Digipädevus**

Õpilane kasutab juhendamisel lihtsamaid arvutiprogramme ja veebipõhiseid ühistöövahendeid ning loob e-posti konto. On teadlik ohtudest, mis kaasnevad digisuhtluses tundmatute inimestega ning erinevate digiharjumustega.

Teeb võimalusel juhendaja abiga kooli õppeinfosüsteemi konto ja kasutab loodud kontot oma õpiinfo vaatamiseks**.**

Eesti keele lõiming õppekava läbivate teemadega

Põhikooli riikliku õppekava läbivad teemad on:

- Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
- Keskkond ja jätkusuutlik areng
- Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
- Kultuuriline identiteet
- Teabekeskkond ja meediakasutus
- Tehnoloogia ja innovatsioon
- Tervis ja ohutus
- Väärtused ja kõlblus

Alljärgnevalt on need teemad kohandatud lihtsustatud õppele ning lõimitud rakendatavaks tervikuks eesti keelt teise keelena õppijaile.

Aastaringide kaupa, kus esimene sisemine ring on esimene õppeaasta jne., on edasiarendatavad üldteemad koos neid avavate märksõnadega:

1. MINA - isiksus, piirid, suhestamine
2. ESINEMISJULGUS - mitmekülgne eneseväljendus
3. MÄLU - eriliigiline mälu
4. TAJUD - tunded, vajadused, perspektiiv, näilisus
5. LINNUVAADE - eksternaliseerimine, kujutlusvõime, vaadeldavus
6. KOOSTÖÖ - suhtlus, dialoog, grupidünaamika
7. KÄITUMINE - sotsiaalsed normid, kombed, looduse hoidmine
8. MUUTUS - refleksioon, mõju, visioon

Üldteemade kohandamisel on õppesisusse põimitud ajaline määratlus, nii koolivaheajad, rahvakalender kui aastaajad.

Eesti keele lõiming teiste õppeainetega

Üldteemade edasiarendused klasside kaupa:

Antud ainekava on jaotatud kaheks terviklikuks mooduliks, kus 1.-3. aastaringi moodulisse on juba ühtseks süsteemiks lõimitud teemad teistest ainevaldkondadest. 4.-5. aastaringi moodul on näide antud süsteemi loovaks edasiarenduseks. LÕK eesti keel teise keelena ainekava võimaldab alustamist 1. klassist või vajadusel hiljem. Muudatusi õppesisus on võimalik teha vastavalt õpilase individuaalsele õppekavale, sealjuures võib vajadusel vahetada nii teemasid, tegevusi kui sõnavara.

ÜLDTEEMA	**TEEMAD**
Mina	• mina ja piirid (1) • eneseväljendus ja uued piirid (2) • mina ja teised (2) • mina ja ümbrus (3) • grupidünaamika (3) • mina teiste silmis (4) • meie (5)
Esinemisjulgus	• narratiiv (1) • folkloor (2) • lood (3) • esinemine (4) • esineja (5)

Mälu	• raha ja vahetuskaup (1) • ruumikujundus (1) • teeme ise (2) • lava (3) • teadmine (4) • mäletamine (5)
Tajud	• lumetegevused ja talveuni (1) • näilisus (2) • vaimne tervis (3) • kogemus (4) • intuitsioon (5)
Linnuvaade	• meie ja nemad (1) • tänav (2) • aja lugu (3) • peegeldus (4) • olukord (5)
Koostöö	• mäng (1) • keelemängud (2) • koostöö partner (3) • grupitöö (4) • otsus (5)
Käitumine	• ärka, tärka ja märka (1) • avalik sündmus (2) • käitumisnormid (3) • eeskuju (4) • sallimine (5)
Muutus	• aeg (1) • füüsis (2) • muutus (3) • portfoolio (4) • visioon (5)

Teemade üldistusaste võimaldab ainekava lõimida järgmiste õppeainetega:
Teemade asendustena, laiendustena või täpsustusena sobivad õppeained nii ainekava, kasutatava kirjanduse kui õppematerjalide linkide osas.
Inimeseõpetus alates 1. klassist: 1. klass- LÕK inimeseõpetus
Kunstiõpetus alates 1. klassist: 1. klass kunstiõpetus
Tööõpetus alates 1. klassist: 1. klass - LÕK tööõpetus
Muusikaõpetus alates 1. klassist: 1. klass - LÕK muusikaõpetus
Eesti keel alates 1. klassist: 1. klass - LÕK eesti keel
Matemaatika alates 1. klassist: 1. klass - LÕK matemaatika
Loodusõpetus 1. klassist: 1. klass - LÕK loodusõpetus
Inglise keel alates 5. klassist: 5. kl - LÕK inglise keel
Ajalugu alates 6. klassist: 6. klass - LÕK ajalugu

AINEKAVA

Õpitulemused 1.klassis

Õpilane :

1) suudab väljendada oma mõtet vähemalt žestiga või üksiksõnadega.
2) kasutab elementaarseid viisakusväljendeid;(tere, head aega, palun, aitäh)

Õppesisu 1.klassile

Õpilaste teadmiste ja oskuste väljaselgitamine.
Kuulama ja jälgima õpetamine.
Nägemis-, ruumi- ja kuulmistaju arendamine.
Klassifitseerimisharjutused: nimetused, üldnimetused, rühmitamine erinevate tajutavate tunnuste alusel
Ülipika hääliku kuulamine.
Ettevalmistus kirjutamiseks.
Baassõnavara aktiveerimine.
Meeleorganitega tajutavate esemete ja olendite, tegevuste ja tunnuste väljendamine sõnadega.
Esemete ja olendite nimetuste eristamine

Suhtlemisoskused:

Emotsionaalse kontakti loomine ja säilitamine.
Viisakusväljendite kasutamine, oma soovide ja vajaduste väljendamine.
Suhtlemine koostegevuses, sh mitteverbaalsete vahendite (žestid, osutamine) kasutamine.
Eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes. Hääletoonid ja näoilmed (rõõmus, kuri …).
Hääle- ja intonatsiooniharjutused õpetaja eeskuju järgi.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

1) teab, kus on tema asjade- ja õppimiskohad.
2) tunneb oma kohale vastavaid reegleid.
3) oskab teiste isikliku ruumiga arvestada
4) teab põhilisi koostöö reegleid.
5) teeb ära enda osa ühises tegevuses.
6) arvestab teistega
7) teab liikumistegevustega kaasnevaid põhireegleid.
8) eristab selgeid piirimääratlusi

Õpitulemused 2. klassis

1)kõneleb õpetaja suunamisel oma tegevusest
2)korduvates situatsioonides kasutab viisakusväljendeid;
3)oskab alustada ja jätkata dialoogi oma kogemusele vastavas situatsioonis**;**

Õppesisu 2.klassile

Tähelepanu keskendamine ja säilitamine töövõtte ajal.

Ülesande täitmine koostegevuses.
Suuliste 2–3-osaliste lihtsate korralduste täitmine, vajadusel osatoimingute kaupa.
Tuttavate õpiülesannete täitmine suulise instruktsiooni järgi.
Üldistatud korralduste täitmine tuttavas situatsioonis.
Adekvaatne reageerimine hinnangule.
Intonatsiooni põhimallide märkamine, seostamine vastavate näoilmete ja kehakeelega.
Suhtlemisoskused:
Sõnade hääldamise täpsustamine.
Erineva häälikulise koostise ja pikkusega sõnade häälimine (häälega ja sosinal), häälimiskiiruse muutmine.
Õpetaja esmase lugemise kuulamine

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

1) tunneb end oma pere liikmena, oma klassi ja kooli õpilasena;
2) osaleb klassi ühistegevuses;
3) kontakteerub ühistegevuses teiste inimestega, palub abi ja osutab ise abi kaaslastele;
4) täidab ülesanded koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piirides suulise korralduse kohaselt;
5) hoiab korras oma koolitarbed ja välimuse, hoiab puhtust;
6) käitub tuttavas situatsioonis viisakalt;
7) hindab käitumisakte *õige/vale-, meeldib / ei meeldi-* tasandil;
8) oskab looduses käituda õpitu ulatuses ning hinnata oma ja teiste käitumist looduses *õige/vale-* põhimõttel;
9) täidab ülesanded koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi;

Õpitulemused 3. klassis

Õpilane:
1) tunneb eesti tähestikku;
2) tunneb kõnes ja kirjas ära õpitud sõnad;
3) nimetab tuttavaid esemeid;
4) vastab lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses;
5) teeb õpitud sõnadest ärakirja;
6) oskab öelda arve 1–10;
7) teab Eesti riigi ja rahvuslikke sümboleid;
8) suhtub positiivselt eesti keele õppimisse.

ÕPPESISU 3. klassile

EESTI TÄHESTIK
MINA (nimi, vanus, sugu, põhivärvid)
PEREKOND (ema, isa, vend, õde, vanaema, vanaisa)
KODU (tuba, mööbel)

LIIKLUSVAHENDID (auto, buss, lennuk, rong, laev, jalgrattas, troll, tramm)
SIGNAALSÕNAD (põhiarvud 1-10, nädalapäevad, kuud, aastaajad)
EESTI SÜMBOLID (lipp, vapp, rukkilill, suitsupääsuke)

Suhtlemisoskused:
Tervitamine, hüvastijätmine;
Enda tutvustamine;
Palumine, tänamine.
Kuulamisoskuse kujundamine : üksikute sõnade ja sõnaühendite kuulamine; õpetaja korralduste kuulamine, nendele reageerimine; laulude ja luuletuste kuulamine.
Kõnelemisoskuse kujundamine : lihtsate lausete koostamine mudelite järgi ja kasutamine kõnes; küsimustele vastamine õpitud lausemallide piires.
Lugemisoskuse kujundamine: tähestiku lugemine; sõnade, lausete ja õpitud sõnadest koosneva lühiteksti lugemine.
Hääldusoskuse kujundamine: hääldusharjutused häälikute korrektseks hääldamiseks; sõnade ja lausemallide kordamine.
Kirjutamisoskuse kujundamine: suurte- ja väikeste trükitähtede õige kirjutamine; ärakirjaharjutused. Erilist tähelepanu nõuavad tähed, mida vene keeles ei ole, ja tähed, mille elemendid on vene tähestikule võõrad.
Keeleteadmised
Nimisõnad : nominatiivne funktsioon ainsuses.
Asesõnad : isikulised mina- ma, sina- sa; tema- ta; meie- me; teie- te; nemad- nad ; näitav asesõna : see.
Tegusõna: olevik
Määrsõnad : siin, seal.
Küsimused : kes? mis?
Lauseõpetus : lihtlause jaatav ja eitav vorm; lihtlause moodustamine mudeli järgi.
Tähestik : tähtede nimetused ja nende häälimine.

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks
1) tunneb suulises ja kirjalikus kõnes ära õpitud sõnad ja väljendid, mõistab nende tähendust;
2) vastab lihtsatele küsimustele õpitu ulatuses; oskab esitada lühikesi küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
3) tunneb eesti tähestikku;
4) kirjutab õpitud sõnu ja väljendeid, teeb ärakirja;
5) teab Eesti riigi ja rahvuslikke sümboleid;
6) suhtub positiivselt eesti keele õppimisse

Õpitulemused 4. klassis

Õpilane:
1) oskab hääldada õpitud sõnu;
2) saab aru õpitud sõnadest ja lühematest lausetest;
3) oskab öelda arve 1–12;
4) oskab vastata lihtsamatele küsimustele õpitud teemadel;
5) saab aru õpetaja suulistest selgelt hääldatud juhenditest;
6) teeb ärakirja sõnapaaridest ja lihtsamatest väljenditest;
7) kirjutab enda kohta lühikesi lauseid õpitud lausemallide põhjal;
8) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;
9) tunneb Eesti traditsioone ja tähtpäevi.

ÕPPESISU 4.klassile

MINA ISE (kehaosad, riietus)
MINU PEREKOND JA KODU (pereliikmed- tädi, onu, lemmikloomad)
MINU KODUKOHT (metsloomad, ilm, kuud, aastaajad, kodumaa pealinn)
KOOL JA KLASS (koolitarbed, kooliained, kooliruumid)
KALENDRITÄHTPÄEVAD (eesti iseseisvuspäev, jõulud, jaanipäev, uusaasta)
SIGNAALSÕNAD (põhiarvud 1-12; nädalapäevad, kellaajad (täistunnid))

Suhtlemisoskused
tervitamine ja hüvastijätt;
enda tutvustamine (nimi ja perekonnanimi);
tänamine ja palumine;
õnnitlemine ja soovid pühadeks (palju õnne sünnipäevaks! , häid pühi !).
Kuulamisoskuse kujundamine; õpetaja antud korralduste kuulamine; kaasõpilaste kõne kuulamine; laulude ja luuletuste kuulamine.
Kõnelemisoskuste kujundamine : õpitud sõnade ja lausemudelite abil lühijutukese (2-3 lauset) koostamine; oma nime, vanuse ütlemine; luuletuse, laulu peast teadmine;
Lugemisoskuse kujundamine : õpiku teksti lugemine; käekirjaliste sõnade lugemine, sh tahvlilt, töölehelt, oma vihikust; lühiteadete lugemine tahvlilt; luuletuste lugemine.
Häälduososkuse kujundamine : intonatsioon jaatavas ning eitavas jutustavas, küsivas ja käskivas lauses. Koostöö logopeediga, et abistada hääldusprobleemidega lapsi ning selgitada välja suutlikkus õigesti hääldada.
Kirjutamisoskuse kujundamine : õpitud sõnade kirjutamine; lühikese ja pika häälikuga sõnade eristamine ja õigekiri; 3-4-lauselise teksti ärakiri õpetaja juhendamisel; lünkharjutuste täitmine koostegevuses.
Keeleteadmised
Nimisõnad : ainsus ja astmevahelduseta sõnade mitmus nimetavas käändes; aluse ja öeldise ühildumine.
Omadussõna : värvid, tume-hele; omadussõna ühildumine nimisõnaga.
Asesõnad : omastavad asesõnad.
Arvsõnad ja mõõtühikud : põhiarvud 1-12; põhiarvude 1 ja 2-12 kasutamine sõnaühendis ja lauses (1 poiss; 2,3, jne. poissi); oma vanuse teadmine (ma olen 9 aastat vana); kellaaeg (täistunnid).
Tähestik : tähtede nimetus, häälimine (trüki- ja kirjatähed), suurte ja väikeste trüki- ja kirjatähtede võrdlemine.
Tegusõna : olevik; oleviku eitav vorm.
Määrsõnad : ajamäärsõnad (täna, suvel, talvel jne.); kohamäärsõnad (siin, seal, kus, kuhu); viisimäärsõnad (hästi, halvasti, tasa, valjusti, külm, soe)
Sidesõnad : ja, ning.
Lauseõpetus : lihtlause; jaatav, eitav ja küsiv lause; lühivastused (elementaarne dialoog); lause laiendamine määrsõnade abil.
Tähestik.
Õigekiri : suur ja väike algustäht; kirjavahemärgid.
Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks
1) kasutab suhtluses õpitud sõnu, väljendeid ja lihtsaid lauseid oma elementaarsete vajaduste väljendamiseks;
2) saab aru õpetaja poolt antud suulistest selgelt hääldatud juhenditest;
3) osaleb dialoogis elementaarsetel isiklikel teemadel, kasutades õpitud sõnavara ja lausemalle;
4) mõistab kirjutatud lühikesi lihtsaid tekste õpitud teemade piires;
5) leiab vajaliku teabe lühikestest lihtsatest tekstidest;
6) kirjutab lühikesi lauseid enda kohta õpitud lausemallide alusel;
7) tunneb Eesti traditsioone ja tähtpäevi.

Õpitulemused 5. klassis

Õpilane:
1) mõistab lihtsaid kirjalikke tekste, sõnumeid ja juhendeid;
2) oskab öelda arve 1–20;
3) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;
4) kirjeldab lühidalt iseennast ja oma lähiümbrust;
5) tuleb igapäevastes tüüpolukordades toime suulise suhtlusega;
6) teeb ärakirja lihtsamatest lausetest või lühitekstidest;
7) vastab lihtsamatele küsimustele;
8) nimetab Eesti suuremaid linnu, saari, oma kodukoha vaatamisväärsusi.

ÕPPESISU 5. klassile

MINA JA MINU ÜMBRUS (välimus, sõbrad, iseloom- hea, halb)
MINU KOOL, KLASS,ÕPETAJAD (kooliruumid, klassi-ja ruumide sisustus, aineõpetajad ja koolitöötajad)
KAUPLUSES (juurviljad, puuviljad, marjad, toiduained)

PÕHI-JÄRGARVSÕNAD (oskab öelda arve 1–20; järgarvsõnad 1-5;)
MINU KODUMAA EESTI (asukoht, pealinn, suuremad eesti linnad, maakonnad, saared, raha- euro)
EESTI KIRJANIKUD (Andrus Kivirähk, Leelo Tungal, Eno Raud)

Suhtlemisoskused:
enda ja teiste esitlemine;
vastamine dialoogi repliigile, dialoogi jätkamine ja alustamine tuttavas situatsioonis;
viisakusväljendite kasutamine;
soovide ja vajaduste väljendamine;
eneseväljendus liikumis- ja laulumängudes;
õpitud keelendite kasutamine igapäevastes olukordades.
Kuulamisoskuse kujundamine : õpetaja ja kaaslaste kõne ja lugemise kuulamine; adekvaatne reageerimine kuulatud kõnele; keskendumisvõime arendamine.
Kõnelemisoskuste kujundamine : lihtlausete kasutamine oma kõnes (kuni 4 sõna);; jutustamine oma tegevusest (3-4 lauset).
Lugemisoskuse kujundamine : õpitud teksti ilmekas lugemine; teadete lugemine tahvlilt, oma vihikust, töölehelt (trüki- ja käsikirjaline tekst);
Häälduososkuse kujundamine : intonatsioon jaatavas ning eitavas jutustavas, küsivas lauses; hääldusharjutused häälikute korrektseks hääldamiseks.
Kirjutamisoskuse kujundamine : kirjatähtede õigekirjutus; tähtede seostamine sõnas; sõnade ärakiri (originaal esitatud kirjatähtedega, trükitähtedega); kirjutatu võrdlemine originaaliga; lünkharjutused (puudub täht või silp); tuntud sõnade ja lühilausete kirjutamine kuulmise järgi.
Keeleteadmised
Nimisõnad : ainsus ja mitmus;
Asesõna : asesõnade käänamine (alalütlev, alaleütlev);
Arvsõna: järgarvsõnad 1-5;
Omadussõna : sõnaühendite koostamine kvaliteeti ja suurust väljendavate omadussõnadega;
Tegusõna : pööramine ainsuses olevikus;
Määrsõna : ajamäärus (eile-täna-homme);
Tähestik : tähtede nimed ja häälimine;
Lauseõpetus : laiendatud lihtlause (määrus, täiend);
Tähestik : tähtede nimetused, häälimine;
Õigekiri : suur ja väike täht; nimisõnade mitmuse lõpp.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks
1) saab aru lihtsatest isiklikest küsimustest ja igapäevaelus vajalikest juhenditest, hoiatustest;
2) osaleb dialoogis õpitud sõnavara ja lausemallide piires;
3) kirjeldab lühidalt iseennast ja oma lähimat ümbrust;
4) tuleb suulises suhtluses toime igapäevaelus kõige sagedamini esinevates olukordades;
5) saab aru lihtsate kirjalike sõnumite ja juhendite tähendusest;
6) kirjutab lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis on seotud isikuandmetega, igapäevavajadustega ja tunnetega;
7) teab mõningaid eesti kirjanikke;
8) nimetab Eesti suuremaid linnu, saari, oma elupaiga lähiümbruse vaatamisväärsusi.

Õpitulemused 6. klassis
Õpilane:
1) mõistab lihtsat, lühikeste lausetega kõnet, osaleb dialoogis tuttaval teemal;
2) saab aru lihtsatest küsimustest ja igapäevastest korraldustest;
3) saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, sh mõnest eesti laste luuletusest;
4) täidab õpitud suulisi ja kirjalikke korraldusi;
5) tuleb suuliselt toime igapäevaelu olukordades;
6) oskab öelda arve 1–50;
7) oskab esitada lühikesi küsimusi õpitud sõnavara ja lausemallide põhjal;
8) kirjeldab suuliselt ja kirjalikult ennast ja oma lähiümbrust.

ÕPPESISU 6. klassile

KOOL (tänaval, koolitee, sõbrad)
KODUKOHA LOODUS (taimed, loodus, linnud, vaatamisväärsused)
SPORT JA SPORDIALA (talve ja suve spordiliigid)
AMETID (jõukohased ametid (koristaja , müüja, kokk, abikokk, pagar)
ARVSÕNAD (lihtpõhiarvude käänamine koos nimisõnaga; liitarvud)
TEENINDUS JA SUHTLEMINE (kauplus, arst)
MINA JA MINU ARVAMUS (meeldib/ ei meeldi)

Suhtlemisoskused
vajaliku info küsimine (nimi, aadress, telefoninumber jne);
oma soovi väljendamine;
loa palumine, lubamine ja keeldumine;
meeldivuse ja mittemeeldivuse väljendamine.
Kuulamisoskuse kujundamine : õpetaja ja kaasõpilaste kõne kuulamine ja sellest arusaamine; raadio ja teleri kuulamine; mõistmine, reageerimine repliikidele.
Kõnelemisoskuse kujundamine : õpitud sõnavara piires sidusa teksti koostamine; dialoogi koostamine õpitud sõnavara ja lausemallide piires; küsimuste esitamine teksti kohta; informatsiooni küsimine, andmine.
Lugemisoskuse kujundamine : õpiku teksti lugemine; informatiivse teksti lugemine (tundmatud sõnad on tõlgitud); sisutähtsate sõnade ja lausete leidmine tekstist; sõnaraamatu kasutamise algteadmised.
Häädusoskuse kujundamine : varem õpitud häädusoskuste kinnistamine;
Kirjutamisoskuse kujundamine : aadressi ja isikuandmeid nõudvate ankeetide täitmine; õnnitluste kirjutamine.
Keeleteadmised
Nimisõna : käänamine ainsuses
Omadussõna : ainsus ja mitmus
Tegusõna : käskiva kõneviisi 2. pööre mitmuses (tehke! ärge tehke!);
Arvsõnad : liitarvud
Kaassõnad : juurde, taha, ette, vahele
Õigekiri : vene pärisnimede kirjutamine eesti keeles

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks
1) mõistab lihtsat, lühikeste lausetega kõnet, osaleb dialoogis tuttaval teemal;
2) tuleb suulises suhtluses toime eakohastes igapäevaelu situatsioonides;
3) saab aru lihtsatest kirjalikest tekstidest, mille sõnavara on sageli kasutatav (isiklikud kirjad, lühiuudised, juhendid);
4) kirjeldab suuliselt ja kirjalikult ennast ja oma lähimat ümbrust.

Õpitulemused 7. klassis
Õpilane:
1) saab aru selget teavet sisaldavast igapäevasest kõnest;
2) saab aru lihtsamatest kirjalikest tekstidest, sh eesti laste juttudest, oskab neid lugeda;
3) leiab lihtsamast tekstist vajalikku teavet;
4) tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades teeninduses, osaleb dialoogis õpitud lausemallide põhjal;
5) kirjeldab oma lähiümbrust lühikeste lausetega;
6) kirjutab lühikesi lihtsaid sõnumeid, sh isiklikke kirju, teateid igapäevaelu kohta;
7) oskab juhendamisel leida teavet veebist ja kasutada arvuti jm digivahendite abi õppetöös;
8) oskab öelda arve 1–50.

ÕPPESISU 7.klassile

MINU KOOL JA KLASS (hoone, ruumid, klassikaaslased, tunniplaan, õppeained)
PERE, KODU, SÜNNIKOHT (lähisugulased, kodukoht, koduümbrus, kodulinn)
OSTUD KAUPLUSEST, RAHA (kaubakeskus, lillekauplus, mööblikauplus jne)
EESTI LASTEKIRJANIKUD (Oskar Luts, Ilmar Tomusk, Aino Pervik**)**
MINU KODUMAA (eesti kaart, suuremad jõed, järved, linnad, saared)
ELUKUTSE, AMET, TEGEVUSALA (edasiõppe võimalused (kopli ametikool, mehhaanikakool)

KALENDRITÄHTPÄEVAD (EV iseseisvuspäev, mardi- ja kadripäev jne)
TRANSPORT JA REISIMINE (ühistransport, ID-pilet, sõidupilet, kuukaart, edasi-tagasi pilet, istekoht jne)

Suhtlemisoskused
enda ja teiste esitlemine;
tänamine, palumine, vabandamine;
õnnitlemine ja soovid pühadeks;
vajaliku info hankimine õpitud situatsioonides (kauplus, bussijaam jne)
Kuulamisoskuse kujundamine : teksti kuulamine; õpetaja korralduste kuulamine, mõistmine ja täitmine; õpetaja ja kaasõpilaste lugemise ja vastuste jälgimine, parandamine.
Kõnelemisoskuse kujundamine : õpitud sõnade ja lausemudelite abil lühijutukese koostamine; oma nime, vanuse ütlemine; luuletuse, laulu peast teadmine; repliikide järjestamine dialoogiks.
Lugemisoskuse kujundamine : õpiku teksti lugemine; käsikirjalise teksti lugemine, sh tahvlilt, töölehelt, oma vihikust; lühiteadete lugemine tahvlilt; luuletuse lugemine.
Häälduososkuse kujundamine : intonatsioon jaatavas ning eitavas jutustavas, küsivas ja käskivas lauses. Koostöö logopeediga, et abistada hääldusprobleemidega lapsi ning seletada välja suutlikkus õigesti hääldada.
Kirjutamisoskuse kujundamine : õpitud sõnade ja lühilausete kirjutamine kuulmise järgi; 3-4 aluselise teksti kirjutamine; lünkharjutuste täitmine.
Keeleteadmised
Nimisõna : ainsus, mitmus; käändevormid : kes? kelle? mille? kellele? millele? mida? kuhu?
Tegusõna : oleviku ja mineviku vorm (olema, käima, sööma, jooma, tooma, saama, panema, tegema, lugema, tulema, minema); tegusõna pööramine olevikus;
Omadussõna : esemete ja olendite tajutavate tunnuste väljendamine (värv, maitse, suurus jne);
Asesõna : küsimused kes? kelle? kellele?
Arvsõna ja mõõtühikud : 1 - 30; Mitu? Mitmes? Kui palju ? Mitmendal?
tund, minut, sekund; meeter, kilomeeter; gramm, kilogramm;
Määrsõna : siin, seal, hästi, halvasti, vähe, palju, kiiresti, aeglaselt;
Ajaühikud : aasta, kuud, nädalad; ööpäev, tund, minut;
Lauseõpetus : laiendatud lihtlause (4-5 sõna) koostamine ja kasutamine (väit- ja küsilause); arvsõnade mõistmine ja kasutamine.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks
1) saab aru selget teavet sisaldavast kõnest, saab aru kõne teemast ja olulisest sisust, saab aru igapäevaselt kasutatavast sõnavarast;
2) kirjeldab oma lähimat ümbrust lühikeste lausetega;
3) tuleb suulises suhtluses toime sagedamini esinevates teenindussfääriga seotud suhtlussituatsioonides, algatab ja lõpetab lühikesi dialooge;
4) kirjutab lühikesi lihtsaid sõnumeid (isiklikud kirjad, märkmed), mis on seotud igapäevaeluga.

Õpitulemused 8. klassis

Õpilane:
1) saab aru õpilaste igapäevaeluga seotud suulisest kõnest;
2) mõistab tuttavatel teemadel kuuldud lihtsamaid tekste;
3) suhtleb suuliselt igapäevastes olukordades tuttavatel teemadel;
4) kirjutab kogemuse põhjal lühikesi, lihtsaid sündmuste kirjeldusi;
5) saab aru kirjalike tekstide peamisest sisust ja tuttavate teemade võtmesõnadest, sh töö- ja loodusõpetuse sõnavarast;
6) saab aru olulisest teabest igapäevaelus: menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud jm;
7) nimetab mõningaid Eesti ajaloo olulisemaid sündmusi, Eesti vaatamisväärsusi, oskab neist mõnda lühidalt kirjeldada;
8) oskab õppes kasutada lihtsamaid digikeskkondi, saata e-kirja;
9) oskab öelda arve 1–100.

ÕPPESISU 8. klassile

MINU ERIPÄRA (välimus, iseloom, huvid)
MINU PERE JA KODU (linn, küla, maja, korter, aed, õu, vanemate töö, kodused tööd)
KODUKOHA LOODUS (taimed, loomad, putukad, linnud)
SPORT JA SPORDIALAD
TEENISTUS JA SUHTLEMINE (kauplus, arst, postkontor, telefonikõned jne)
MINA JA MINU ARVAMUS (olen nõus/ei ole nõus, põhjendus, oma arvamuse väljendamine)
TARBEKIRI (kiri, postkaart, ankeet)
EESTI VAATAMISVÄÄRSUSED, KIRJANIKUD JA KUNSTNIKUD (Johan Köler, Konrad Mägi, Tauno Kangro, Lydia Koidula, F.R. Kreutzwald)

Suhtlusoskused
vajaliku info küsimine (nimi, aadress, telefoninumber jne);
oma soovi väljendamine;
loa palumine, lubamine ja keeldumine;
meeldivuse ja mittemeeldivuse väljendamine
Kuulamisoskuse kujundamine : õpetaja ja kaasõpilaste kõne kuulamine ja sellest aru saamine; massiteabevahendite kaudu teabe kuulamine, vaatamine; situatiivse kõne kuulamine, mõistmine, reageerimine repliikidele.
Kõnelemisoskuse kujundamine : õpitud sõnavara piires sidusa teksti koostamine; dialoogi koostamine õpitud sõnavara ja lausemallide piires; küsimuste esitamine teksti kohta; informatsiooni küsimine, andmine.
Lugemisoskuse kujundamine : õpiku teksti lugemine; informatiivse teksti lugemine (tundmatud sõnad on tõlgitud); sisutähtsate sõnade ja lausete leidmine tekstist; sõnaraamatu kasutamise algteadmised.
Häälduososkuse kujundamine : varem õpitud häälduososkuste kinnistamine.
Kirjutamisoskuse kujundamine : aadressi ja isikuandmeid nõudvate ankeetide täitmine; õnnitluste kirjutamine.
Keeleteadmised
Nimisõna : käänamine ainsuses
Omadussõna : ainsus ja mitmus
Tegusõna : käskiva kõneviisi 2.pööre mitmuses
Kaassõnad : juurde, taha, ette, vahele
Lauseõpetus : liitlause sidesõnadega et, aga, kuidas

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks
1) saab aru kooliga, huvidega jm õpilaste igapäevaelu valdkonnaga seotud suulisest kõnest;
2) saab aru eakohaste ja igapäevaeluga seotud raadiouudiste, telesaadete peamisest sisust;
3) suhtleb suuliselt isiklikes ja igapäevaelulistes situatsioonides tuttavatel teemadel;
4) kirjutab kogemuse põhjal lühikesi, lihtsaid sündmuste kirjeldusi;
5) saab aru kirjalike lihtsate tavatekstide põhisisust ja mõningatest detailidest;
6) saab aru olulisest teabest olmetekstides: (menüü, juhendid, lihtsamad küsimustikud);
7) saab aru suulistes ja kirjalikes lihtsates tekstides tööõpetuse valdkonna sõnavarast ja kasutab neid suulises suhtluses õpitud lausemallide piires;
8) nimetab mõningaid Eesti ajaloo olulisemaid sündmusi, Eesti vaatamisväärsusi, oskab neist mõnda lühidalt kirjeldada.

Õpitulemused 9. klassis
Õpilane:
1) saab aru suuliste ja kirjalike lihtsate tekstide sõnavarast ja kasutab neid sõnu suulises suhtluses õpitud lausemallide ulatuses;
2) tunneb Eesti tuntumaid vaatamisväärsusi ja kultuurilisi iseärasusi;
3) kirjeldab suuliselt oma lähiümbrust ja igapäevaelu, osaleb suulises vestluses tuttavatel ja huvipakkuvatel teemadel;
4) kirjutab kava alusel kogemuse põhjal lühikesi lihtsaid sündmuste kirjeldusi;
5) teab mõningaid eesti kirjanikke ja suuremaid meediaväljaandeid;
6) oskab kasutada õpitud digivahendeid: saata e-kirja ja vastata e-kirjale, kirjutada lihtsaid sõnumeid ja tekste, sh tarbetekste;
7) oskab öelda arve 1–100;

8) on tutvunud edasiõppimise võimalustega Eestis, saab kõrvalise abiga aru suulisest ja kirjalikust teabest jätkuõppimise ja töö leidmise kohta

ÕPPESISU 9. klassile

MINA JA MU VANEMAD (rahvus, kodakondsus)
HARRASTUSED JA VABA AEG (sport, kino, muusika, huvialad, huviringid)
MINU TULEVIK (erialad, tööturg, asutuse juht)
TEENINDUS JA SUHTLEMINE (juuksuris, postkontoris, pangas, teatri ja kino kassas, kohvikus, bussijaamas)
EESTLASED JA NAABERRAHVAD (asukoht, pealinn, keel, raha)
EESTI KULTUUR (teater, tuntud kirjanikud, kunstnikud, heliloojad, sportlased)
ORIENTEERUMINE INFOS (TV, ajakirjandus)
TARBEKIRI (kirja, postkaardi kirjutamine, ankeetide täitmine, CV koostamine ja kirjutamine)

Suhtlusoskused
vajaliku info küsimine õpitud teemade piires;
reageerimine pöördumisele, telefonikõnele jne;
oma soovi väljendamine ja kaaslaste soovi küsimine;
oma arvamuse väljendamine (meeldib/ei meeldi, nõus/ei ole nõus);
loa palumine, lubamine ja keeldumine.
Kuulamisoskuse kujundamine : kuulamisülesannete täitmine; raadio ja teleri kuulamine; situatiivse kõne kuulamine, mõistmine, reageerimine repliikidele;
Kõnelemisoskuse kujundamine : sidusa teksti koostamine (tarbekiri, CV); kõnesituatsiooni astumine, informatsiooni küsimine, andmine; öelduga nõustumine või keeldumine; lühivastuste kasutamine;
Lugemisoskuste kujundamine : teksti lugemine, mille tundmatud sõnad on tõlgitud, selgitatud; informatiivse teksti lugemine; sisutähtsate sõnade ja lausete leidmine tekstist; vene nimede lugemine; sõnaraamatu kasutamise algteadmised;
Häälduososkuse kujundamine : lindile lugemine ja hääldus e analüüs; varem õpitud häälduososkuste kinnistamine;
Kirjutamisoskuse kujundamine : ankeetide täitmine; CV koostamine; õnnitluste kirjutamine.
Keeleteadmised
Nimisõna : käänamine ainsuses ja mitmuses (sise- ja väliskohakäänded)
Omadussõna : käänamine ainsuses
Tegusõna : tegusõna põhivormid
Määrsõna : koha-, aja- ja viisimäärus
Kaassõnad : ees- ja tagasõnad (ääres, juures, äärde, juurde, äärest, juurest)
Lauseõpetus : sõnade järjekord lauses (alus+öeldis+sihitis, määrus)

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks
1)saab aru suuliselt edastatud tekstist tuttavatel ja igapäevaeluga seotud teemadel;
2) saab aru emakeelena rääkijate suulise kõne peamisest mõttest (õpitud teemade piires);
3) kirjeldab suuliselt oma lähiümbrust ja igapäevaeluga seotut, osaleb suulistes lühiaruteludes tuttavatel ja huvipakkuvatel teemadel;
4) kirjeldab kirjalikult lühidalt oma igapäevast ümbrust ja tegevust;
5) saab aru kirjalike tekstide peamisest sisust ja tuttavate teemade võtmesõnadest;
6) saab aru suulistes ja kirjalikes lihtsates tekstides loodusõpetuse valdkonna sõnavarast ja kasutab neid suulises suhtluses õpitud lausemallide piires
7) teab mõningaid Eesti õppeasutusi, saab aru jätkuõppimise ja töö leidmise alasest suulisest ja kirjalikust teabest.

VENE KEEL EMAKEELENA

6. Vene keele emakeelena aine õppetegevuse kirjeldus ja õpetuse eesmärgid

Vene keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste ja tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ning oma ja teiste tegevuste reguleerimise vahend.

Keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel.

Keele õpetamise kaudu arendatakse õpilase kõnetegevust sensomotoorsel, keelelisel ja pragmaatilisel tasandil.

Kõnearenduses arvestatakse õpilase üldist arengutaset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmiskahjustust, artikulatsiooniaparaadi liikuvust.

Suhtlemise õpetamisel on kõige olulisem enda väljendamine nii keeleliste kui ka mittekeeleliste vahenditega ning partneri mõistmine. Kõne häälduslikku külje arendamisest olulisem on õpetada oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemist. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad ja/või asendavad kommunikatsioonivahendid.

Arendatakse suutlikkust oma teadmistele ja omandatud suhtlemisvahenditele vastavalt teavet küsida, edastada ja kasutada; mõista suhtlussituatsioone; kuulata ja mõista kohandatud teksti, lugeda ja mõista silte ja teabelauseid ning kohandatud lühitekste sõltuvalt kõne arengu tasemest; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme) ja instruktsioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

Keele õpetamine on seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning klassivälistes tegevustes. Kõne sisu toetub esialgu tajutavale situatsioonile, hiljem ka tajukujutlustele, sh piltidele. Verbaliseeritakse praktilises tegevuses tekkivaid olukordi, kommenteeritakse/kirjeldatakse oma või teiste tegevust. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse mitteverbaalseid ja verbaalseid situatiivseid suhtlemisakte.

Suhtlemine täiskasvanuga toimub esialgu oma soovide väljendamise tasandil ning hiljem täiskasvanu suunatud/juhendatud suhtlussituatsioonides ning tegevustes, mille käigus omandatakse uusi teadmisi. Õpetaja ülesandeks on toetada verbaliseerimist, andes ette suhtlemisvahendid ja mallid, mida hakatakse järk-järgult iseseisvamalt kasutama. Õpilaste omavahelist suhtlemist soodustatakse, korraldades erinevaid koostegevusi.

Suhtlemisvahendite kasutama õpetamisel teadmiste omandamiseks arvestatakse järgmisi etappe:

- olemasoleva kogemuse fikseerimine,
- tuttavate objektide ning tegevuse tajumise sõnastamine,
- kujutiste ja kujutluste aktiveerimine mälupildile toetudes,
- varem tundmatute objektide ja tegevuste analüüsi sõnastamine omandatud suhtlemisvahendite piirides.

Oluline on suunata õpilasi mõistma ja õigesti kasutama objektide nimetusi, eristama neid tegevust, seisundit ja tunnuseid väljendavatest vahenditest.

Kuulmistähelepanu piisav areng on kõne mõistmise eelduseks. Selle arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks ja keeleüksuste tähenduste mõistmiseks kasutatakse häälitsuste ja sõnade järele kordamist, esemetele või piltidele osutamist, sisuliste või keeleliste vigade leidmist. Toimetulekuõppe lõpuks kujundatakse oskus kuulata jutustatud või ette loetud lühiteksti.

Kõneloome arendamisel on peamine eesmärk laiendada õpilaste baassõnavara ja kujundada baaslausungite

moodustamise ja kasutamise oskust, et jõuda dialoogi sisaldavate lühitekstide loomiseni.

Grammatikaõpetuses õpetatakse lihtsamate grammatiliste konstruktsioonide praktilist mõistmist ja kasutamist.

Ladusa lugemiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Lugemisoskus tähendab eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis võimaldab saada teavet ümbritsevast maailmast. Harjutatakse oskust lugeda tähtede, sõnade ja lühemate lausete kaupa.

Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased. Kujundatakse üksikute oluliste sõnade ja lühikeste lausete kirjutamise – häälimise, õigekirja ja ärakirja, oskust.

7. Üldpädevuste kujundamine vene keele emakeelena aines

Toimetulekuõppes käsitatakse pädevust kui võimetekohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogumit, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või valdkonnas toime tulla.

Vene keele aine õpetamine toetab õpilastel õppekava läbivate taotletavate kohandatud üldpädevuste kujunemist.

Vene keele soovituslikus ainekavas on õpitulemuste saavutamiseks kirjeldatud tegevusi neljas valdkonnas:

- Suulise kõne mõistmine.
- Suuline eneseväljendus ja sõnavara.
- Tekstiloome ja selle mõistmine.
- Lugemine ja kirjutamine.

Loetletud valdkondade tegevuste lõimimise kaudu õppetegevuses ja igapäevaste tegevuste raames kujunevad õpilastel õppekava läbivad üldpädevused.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Vene keele aine raames õpivad õpilased mõistma ning kasutama igapäevaseid viisakusväljendeid, väljendeid, mis võimaldavad küsida/pakkuda abi jms.

Enesemääratluspädevus
Vene keele õpe loob hea võimaluse õppida erinevates asutustes, näiteks raamatukogus, kaupluses, teatris, kinos jne kasutatavate infokandjate lugemist ja mõistmist ning toimimist vastavalt saadud infole. Tänaval liiklemisel on abiks liiklusmärkide, tänavasiltide jms lugemisoskus ja tegutsemine vastavalt juhistele. Erinevates infokandjate lugemis- ja tõlgendamisoskus suurendab õpilaste iseseisvust ümbritsevas keskkonnas.

Õpipädevus
Õpilased kasutavad õpitud suhtlemis-, lugemis- ja kirjutamisoskusi igapäevases elus toime tulemiseks. Nad täidavad korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutavad sobivaid teabevahendeid. Õpilased on huvitatud uute teadmiste ja oskuste omandamisest.

Suhtluspädevus
Suhtluspädevuse arengut toetavad eelkõige igapäevased elulised suhtlussituatsioonid, mis on toimetulekuõppel koolipäeva lahutamatuks osaks. Õpilased osalevad vestlustes vastavalt oma võimetele. Õpilaste suhtlusakte tuleb positiivselt toetada ning suunata neid üha enam erinevate teemakäsitluste raames vestlustes osalema. Vajadusel saab kasutada suhtlemise toetamiseks erinevaid AAC vahendeid (alternatiivne ja augmentatiivne kommunikatsioon - alternatiivne ehk kõnet asendav kommunikatsioon ja augmentatiivne ehk kõnet toetav kommunikatsioon). AAC vahendite kasutamine sõltub iga õpilase suhtlemise eripärast (vt AAC vahendite kasutamine).

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus
Keskkonnateadlikkuse arendamiseks tegeletakse vene keele tundides erinevate märkide, siltide jms leidmise, äratundmise ja mõistmise õpetamisega. See loob võimaluse nt sorteerida prügi õigesti või leida matkates sobiv lõkke- ja/või prügi mahapanemise koht. Kujundatakse sisseostude tegemiseks vajalikku lugemisoskust.

Ettevõtlikkuspädevus
Õpilaste suhtlemisoskuste arendamiseks pakutakse neile õppekäikude raames erinevaid suhtlemisvõimalusi nii eakaaslaste kui täiskasvanutega, tuttavate ja võõraste inimestega. Õpilasi suunatakse pingutama ühiselt seatud eesmärkide saavutamise nimel. Olulisel kohal on töö tegemise korrektsus, oskus alustatud tegevus lõpuni viia ja tulemust kontrollida, nt võrrelda näidisega. Õpilastes kujundatakse oskust märgata enda ja teiste pingutust ja tööd.

Digipädevus
Vene keele õppimisel kasutatakse õpilastele arusaadavaid ja jõukohaseid infotehnoloogilisi vahendeid. Igapäevase õppetegevuse osana suhtlemisvõimaluste loomiseks kasutatakse vajadusel õpilase arengutasemele vastavat kommunikaatorit.

8. Vene keele emakeelena aine lõiming õppekava läbivate teemadega

Õppekava läbivad teemad on üld- ja valdkonnapädevuste ning erinevate õppeainete lõimingu vahendiks. Õppekava läbivaid teemasid arvestatakse toimetulekuõppel oleva õpilase eripärasid arvestava ning toimetulekuõppe metoodikast lähtuva kohandatud õppimist ja arengut toetava koolikeskkonna loomisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas olulisi valdkondi, misläbi kujuneb õpilasel ettekujutus ühiskonna kui terviku toimimisest ning arengust. Õpilasel kujuneb oskus vastavalt oma võimetele omandatud oskusi ja teadmisi elulis-praktilistes olukordades rakendada. Õppekava läbivad teemade käsitlemine toimub kõikides vene keele aine soovituslikus ainekavas kirjeldatud valdkondades.

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Jõukohase ja huvipakkuva mängulise ja elulis-praktilise tegevuse kaudu toetatakse õpilaste huvi kujunemist ümbritseva keskkonna esemete, nähtuste ja tegevuste vastu. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine ümbritsevasse keskkonda ja inimestesse. Tekib positiivne hoiak õppimisse ja kujunevad jõukohased eneseväljendus-, lugemis- ja kirjutamisoskused. Õppekäikudel saavad õpilased arendada lugemisoskust, teistega suheldes eneseväljendusoskusi.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Vene keele aines omandatud oskusi ja teadmisi saavad õpilased kasutada igapäevastes elulistes olukordades. Olulisel kohal on õuesõppetunnid, kus pildimaterjali, sõnakaardid jms saab ühendada looduses leiduvaga. Õpilased tutvuvad elus ja eluta loodusega ning inimtekkelise keskkonnaga. Õpilased õpib mõistma enda rolli ümbritsevas keskkonnas ning saavad praktilise tegevuse kaudu vastavalt võimetele aru, kuidas saab enda käitumise ja tegevusega mõjutada keskkonnaressursside kasutamist.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Kesksel kohal on adekvaatse minapildi kujunemine. Õpilased õpivad teadvustama enda rolli perekonnas, klassi- ja koolikaaslaste hulgas ja laiemalt ühiskonnas. Erinevate vene keele aine teemakäsitluste kaudu õpivad õpilased aru saama sõprussuhetest. Mängulises tegevuses omandavad õpilased oskused kaaslase kõrval ja kaaslasega koos tegutsemiseks ning esmased koostööoskused.

Kultuuriline identiteet
Kultuuriline identiteet kujuneb õpilastel kodu, kooli ja laiemalt ühiskonna pidevas koostöös. Õpilased õpivad märkama erinevast rahvusest ja rassist kaaslasi enda ümber. Õpilased tutvuvad lisaks enda kultuurikeskkonnale ka kaaslaste omaga ning õpivad huviga ja avatult suhtuma rahvuslikesse ja kultuurilistesse erinevustesse. Olulisel kohal õppetegevuses on osalemine erinevatel kultuurisündmustel nii osavõtjate kui külastajatena, kohtumised teiste kultuuride esindajatega nt spordivõistlustel, õppetööd toetavate projektide raames jms. Õpilastel kujuneb positiivne suhtumine uude ja erinevasse.

Teabekeskkond ja meediakasutus
Igapäevaste tegevuste kaudu ja õppekäikudel suunatakse õpilasi leidma ja mõtestama ümbritsevas keskkonnas olevat eelkõige visuaalselt esitatud teavet. Õpilased õpivad igapäevategevustes, õpi- ja lihtsates tööülesannetes orienteerumisel ja nende sooritamisel kasutama keskkonnas olevat piltide, siltide, märksõnadena, skeemidena

vms esitatud teavet. Õpilasi suunatakse mõtestatult kasutama vaba aja veetmise võimalusena erinevaid meediakanaleid: televisiooni, ajakirjandust jms. Ohutusega seonduvate teemade raames käsitletakse õpilaste kogemusväljaga ühtivaid ja arusaadavaid meediakasutusega seonduvaid ohtusid.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Vene keele emakeelena aine teemavaldkondade käsitlemise raames saab õpetaja kasutada õppetegevuse mitmekesistamiseks erinevaid digikeskkondi ja rakendusi. Õpilasi saab suunata mänguliste tegevuste ja õppimise kaudu kasutama arengule vastavaid jõukohaseid digivahendeid. Kui õpilane kasutab verbaalset kõnet toetavat või asendavat digivahendit, tuleb õpilast suunata seda järjepidevalt kasutama õppetegevuses. Kasutusel olevat AAC vahendit tuleb tutvustada kõikidele õpilasega tegelevatele täiskasvanutele ja kaasõpilastele. AAC vahendite kasutamine

Tervis ja ohutus
Vene keele emakeelena aine kuulamis-, vestlus- ja lugemisteemade hulgas on olulisel kohal õpilaste tervislike eluviisidega seonduv. Õpilasi suunatakse näitlike eluliste olukordade, sh rollimängude, dramatiseeringute jms kaudu järgima tervislikke eluviise tutvustades tervisliku toitumise põhimõtteid, vee tarbimise olulisust ning erinevaid sportimise võimalusi nii iseseisvalt kodus kui avalikel spordiväljakutel ning treeningute raames. Ohutuse teemat saab käsitleda läbivalt erinevate teemavaldkondade raames kujundades õpilastel teadmised ja oskused ohtudest hoidumiseks ning enda ja teiste abivajaduse märkamiseks ning abi kutsumiseks.

Väärtused ja kõlblus
Toimetulekuõppes on õpilaste õpimotivatsiooni tõstmise seisukohalt määrava tähtsusega õpilase ja õpetaja positiivne ühistegevus. Õpilased õpivad tundma iseennast, enda tugevusi ja nõrkusi. Õpetaja jt täiskasvanute eeskujul kujuneb positiivne suhtumine iseendasse, kaaslastesse ja laiemalt ümbritsevasse keskkonda, sh looduskeskkonda. Erinevate vene keele emakeelena teemakäsitluste läbi omandavad õpilased aktsepteeritavad väärtushinnangud ning käitumismallid. Õppimine toimub elulistes olukordades, rollimängude, dramatiseeringute läbi. Õpilastega külastatakse teatrietendusi ja vaadatakse filme, mida hiljem koos analüüsitakse. Vastavasisulised tegevused arendavad õpilaste suhtlemisjulgust ning eneseväljendusoskusi.

9. Vene keele emakeelena aine lõiming teiste õppeainetega

Vene keel emakeelena ja elu- ja toimetulekuõpe
Vene keeles emakeelena omandatud verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid, omandatud piltide, sümbolite, sõnade ja lihtsa teksti lugemise oskust kasutatakse kõikide elu- ja toimetulekuõppe teemade käsitlemisel. Elu- ja toimetulekuõppe aine raames, sh praktilise tegevuse käigus kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad teemakohaseid piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud õppejutte, otsivad suunamisel infot erinevatest allikatest: töölehed, arengule vastavad raamatud, internet vms.

Vene keel emakeelena ja matemaatika
Vene keeles emakeelena omandatud oskusi ja teadmisi kasutatakse matemaatikas erinevate ülesannete lahendamisel. Vene keele emakeelena aine raames omandavad õpilased passiivses ja aktiivses kasutuses matemaatikaalase sõnavara, nt kehaosade nimetused, ruumisuhteid, suurustunnuseid jms märkivad mõisted. Õpilased õpivad mõistma ja kasutama arvsõnu, järgarvude nimetusi, mõõtühikute nimetusi jms. Õpilased õpivad lugema, mõistma ja järeldusi tegema visuaalselt interpreteeritud infost, mis on esitatud erinevate piltide, jooniste, tabelite, skeemide, graafikute jmt abil. Nende õpilaste puhul, kes on omandanud lihtsa teksti lugemise oskuse, on oluline toetada funktsionaalse lugemisoskuse arengut lugedes elulisi matemaatilisi jutukesi ja suutlikust, rakendada loetud tekstist saadud teavet. Teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse

aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust.

Vene keel emakeelena ja tööõpe
Õppetöö läbiviimisel suhtleb õpetaja õpilastega, kasutades õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, skeemide, sõnade/lihtlausete kaudu esitatud teavet ning töö täitmisel lähtuvad sellest. Koostöös teistega arenevad õpilaste suhtlemisoskused.

Vene keel emakeelena ja kehaline kasvatus
Kehalise kasvatuse tundides praktiliste liikumistegevuste raames kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilased õpivad kuulama, mõistma ja täitma õpetajapoolseid korraldusi ja järgima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahendite abil selgitatud mängureegleid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased loevad piltide, sümbolite, skeemide või tekstina esitatud infokandjaid linnaruumis, mängu- ja spordiväljakutel, looduskeskkonnas jm.

Vene keel emakeelena ja rütmika
Õpilasi suunatakse jälgima, mõistma ja täitma õpetaja korraldusi. Õpilased osalevad rütmisalmide lugemisel, liisutamisel, rahvalaulude laulmisel jms.

Vene keel emakeelena ja muusikaõpetus
Muusikatundides on võimalus õpilasel kasutada vene keele emakeelena aines õpitud sõnu, häälitsusi (nt loomahääled) ja emotsioone ning tegevusi väljendavaid žeste. Vene keele emakeelena tunnid on võimaluseks lugeda ja pähe õppida laulusõnu.

Vene keel emakeelena ning kunst ja käeline tegevus
Kunsti ja käelise tegevuse aine teemade käsitlemisel ja praktilises tegevuses kasutab õpetaja õpilaste kõnest arusaamise tasemele vastavaid verbaalseid ja alternatiivseid suhtlusvahendeid. Õpilasi suunatakse aktiivselt kasutama olemasolevaid verbaalseid ja/või alternatiivseid suhtlusvahendeid, vajadusel verbaliseerib õpetaja õpilaste tegevust. Laiendatakse käsitletavate teemavaldkondade kaupa õpilaste passiivset ja aktiivset sõnavara. Õpilasi suunatakse osalema loomulikes suhtlussituatsioonides, küsima küsimusi ja avaldama oma arvamust. Õpilased kirjeldavad suunavate küsimuste ja pildimaterjali abil enda ja teiste kunstitöid, emotsioone, mis tekkisid loometöö käigus ning valmis töid vaadates. Õpilased loevad piltide, skeemide, jooniste või tekstina esitatud tööjuhendeid, kirjutavad kunstitöödele enda nime, töö pealkirja jms.

10. Vene keele emakeelena aine rõhuasetused

I arengutasemel

- Selgitatakse välja õpilase kõnemõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused.
- Lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega.
- Kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda. Vajaduse korral võetakse kasutusele alternatiivsed suhtlusvahendid. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega oma põhivajadusi ja soove arusaadavalt väljendama.
- Õpetatakse lühikorraldusi kuulama ning esitatud korraldustele situatsioonist lähtuvalt koos osutamise/ettenäitamisega reageerima, oma kõnet ja häälitsusi grupis koostöötamise eesmärgil reguleerima.
- Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine.

- Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused.
- Lihtsate ja õpilaste jaoks arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude ning erinevate õppeülesannete kaudu arendatakse kuulmistähelepanu: õpetatakse reageerimist erinevatele helidele ja mürale, kõnehäälikute äratundmist ja eristamist, sõnade eristamist.
- Vajaduse korral täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevaid häälikuid ja häälikukomplekse (häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järele korrata.
- Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimaluse korral baaslausungite moodustamist.
- Alustatakse lugemise ja kirjutamise eeloskuste kujundamisega.
- Õpetatakse pildi ja terviksõna lugemise oskust.
- Tehakse lihtsamaid kirja eelharjutusi.

II arengutasemel

- Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi.
- Jätkub kõnearendustöö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid.
- Kujuneb võime elementaarselt kommenteerida oma tegevust verbaalselt või alternatiivsete vahenditega.
- Õpetatakse küsimustele vastama tajutud sündmuse või pildi põhjal.
- Laiendatakse baassõnavara, kusjuures sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele.
- Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid, varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust.
- Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist.
- Olulisel kohal on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiviseerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemuste alusel).
- Terviksõnameetodil loetavate sõnade arvu suurendatakse.
- Õpetatakse tundma ja kirjutama tähti, häälima ja kirjutama lühikesi sõnu, lugema (veerima) lühikesi sõnu ja lauseid.

III arengutasemel

- Arendatakse oskust tulla toime igapäevastes suhtlussituatsioonides, püsida dialoogis.
- Täiendatakse eneseväljendusoskusi, kujundatakse suhtlemisoskust.
- Arendatakse oskust iseseisvalt informatsiooni hankida ja kasutada ning teateid edastada.
- Toetatakse õpilase suutlikkust kõnelemisel mälukujutlustele tugineda.
- Kujundatakse oskust eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada.
- Kujundatakse suutlikkust lühikest ja arusaadavat juhendit mälus säilitada ja seda õpitud ja/või harjutatud toimingu sooritamisel arvestada.
- Arendatakse oskust kõne abil oma tegevust planeerida ja reguleerida.
- Õpilane omandab elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi.
- Grammatikateemasid õpetatakse praktilisel viisil.

Õpetamise eesmärgid

I arengutase

Õpilane:

13. Kuuleb ja eristab inimese kõnet ja erinevaid ümbritseva maailma helisid.
14. Oskab kuulda ja kuulata.

15. Teeb õiget kõnehingamist, muudab hääle tugevust ja tämbrit; muudab kõne tempot ja rütmi.
16. Mõistab ja järgib lühikesi juhiseid, väljendab oma vajadusi ja soove arusaadavalt ja kuuldavalt. Reageerib oma nimele.
17. Täiendab passiivset ja aktiivset sõnavara.
18. Orienteerub lähiümbruses.
19. Mõistab ruumisuhteid väljendavaid kaassõnu.
20. Koostab 2-3-sõnalisi lihtlauseid.
21. Vastab küsimustele verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlusvahendeid kasutades.
22. Hääldab õigesti õpitavaid häälikuid ja tunneb ära häälikule vastava tähe.
23. Eristab oma nime teiste seast, laob selle eeskuju järgi.
24. Veab kirjutusvahendiga mööda õpitava tähe punktiirjoont.

Õppesisu:

9. **Kuulmis- ja nägemisvõime arendamine**

- Verbaalsete ja mitteverbaalsete helide äratundmine ja eristamine.
- Erinevate esemete (vurrkann, kell, telefon jne) tekitatud helide äratundmine.
- Erinevate helide kuulamine klassiruumis, akna taga, koridoris, kõrvalruumis, jne (puud kohisevad, autod mürisevad, kell heliseb, lind laulab, vesi tilgub, lapsed räägivad jne).
- Ümbritsevate helide eristamine (nutt, karjumine, naer, laulmine, sumin, koputus, krigin, helin jne).
- Häälte ja helide matkimine.
- Adekvaatne reageerimine helidele.
- Rütmiliste harjutuste sooritamine (plaksutamine, koputamine).
- Kuulamisoskuse arendamine, emotsionaalse reaktsiooni kujundamine.
- Pilgu fikseerimine rääkija näole.
- Õpetaja, ümbritsevate inimeste tegevuse ja liikuvate esemete jälgimine.
- Põhivärvide (punane, sinine, kollane, roheline, must ja valge) eristamine.
- Lihtsate erinevat värvi kujunditest, pulkadest ja paberiribadest koosnevate kombinatsioonide tajumine ja reprodutseerimine.
- Nägemise profülaktika ja korrigeerimine.

10. **Üldise kõneoskuse arendamine**

- Õige kõnehingamise ja pika väljahindamise kujundamine.
- Artikulatoorse motoorika arendamine.
- Hääle tugevuse, kõrguse ja tämbri muutmise oskuse arendamine mängude abil (häälte jäljendamine, dialoogid, rollimängud).
- Küsimuse, üllatuse, rõõmu ja viha intonatsioone (ah!, oh!, uh!, eh!) väljendavate hüüatuste õpetamine.
- Kõne tempo ja rütmi (aeglane-kiire) muutmise arendamine; kõne ja liikumise koordineerimine.
- Emotsioonide väljendamine miimika, žestide ja liikumise abil.
- Intonatsiooni väljendusrikkuse elementide arendamine helijäljendustes ja väikeste luuletuste ja mängituslaulude esitamisel koos õpetajaga.

11. **Suulisest kõnest arusaamise kujundamine**

- Oma nimele reageerimine, oma nime ja klassikaaslaste nimede nimetamine.
- Arusaamine mõistetest „tohib - ei tohi“.
- Juhiste, pöördumiste ja korralduste mõistmine ja täitmine.
- Juhiste järgi tegutsemine.
- Reageerimine suulisest kõnest arusaamisele sõnade, žestide, miimika, liigutuste ja helijäljenduste abil.
- Oma soovide väljendamine mõistetavate häälitsuste või märkide (žestide, piktogrammide jne) abil.
- Teiste inimeste kõnele reageerimine.

12. Kõne arendamine

- Pildile osutamine ja nimetamine.
- Pildi ja sellel kujutatud objekti kõrvutamine.
- Pildi valimine kirjelduse järgi.
- Piltide järjestamine loetud teksti järgi.
- Passiivse ja aktiivse sõnavara arendamine õpitavatele leksikaalsetele teemadele toetudes.
- Inimese keha- ja näo-osi ning lihtsaid mängulisi ja olmelisi tegevusi tähistavate sõnade mõistmine.
- Lähiümbruse arusaamade laiendamine.
- Esemete, tegevuste ja tunnuste seostamine nende sõnalise nimetusega.
- Teemakohaste ja süžeeliste piltide ning loetud muinasjutu kohta käivate küsimuste mõistmine, kasutades visuaalset tuge ning küsimustele vastamine verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlusvahendeid kasutades.
- Fraasi, tuttava nalja, luuletuse või muinasjutu lõpetamine.
- Edastatud tuttava muinasjutu ja lühikese jutu sisu edastamine pildiseeria toel ja õpetaja abiga.
- Lihtsate 2-3-sõnaliste tegevust väljendavate lausete moodustamine (pildi ja õpetaja küsimuste toel).
- Eitavate ja jaatavate lausete kasutamine.
- Ruumilisi suhteid väljendavate eesliidete ja määrsõnade (sees, peal, ülal, all, ees, taga) mõistmine.
- Lühikeste luuletuste pähe õppimine piltide ja mnemotabeli toel õpetaja abiga.
- Jäljendava kõneaktiivsuse aktiveerimine igasuguste heliliste väljenduste vormis.
- Muinasjuttude, jutukeste ja luuletuste dramatiseerimine.
- Osalemine süžeelistes rollimängudes.
- Lihtsate viisakusreeglite õpetamine: tervitamine, hüvasti jätmine, kasutades miimikat, žeste ja sõnalist pöördumist; oma tervisliku seisundi ja valu väljendamine miimika ja žestide abil ning valutavale kohale osutades.
- Täiskasvanutega suhtlemisel jõukohaste mitteverbaalsete ja verbaalsete vahendite kasutamise kujundamine.
- Eakaaslaste enda ümber tajumine ja nendega koos tegutsemine.

13. Keele grammatilise struktuuri kujundamine

- Nimetavas käändes nimisõnade ainsuse ja mitmuse vormide (kass – kassid, maja – majad, raamat – raamatud) moodustamine ja kasutamine kõnes.
- Arvsõnade üks, kaks, kolm ja nimetavas käändes omadussõnade sobitamine nimisõnadega (üks mardikas, kaks palli, kolm nukku, sinine pall).
- Nimisõnade millegi puudumist tähistava genitiivi (Mida kassil pole? Saba) moodustamine ja kasutamine kõnes.

14. Lugemisoskuse arendamine

- Häälikute ja tähtede tutvustamine.
- Hääliku ja tähe seostamine.
- Esimese/elusolendi hääliku ja tähe eristamine silpides ja sõnades.
- Antud algustähega esemete/elusolendite piltide leidmine.
- Antud hääliku olemasolu kindlaksmääramine kuulmise järgi.
- Antud tähe leidmine teiste tähtede hulgast.
- Õpitud tähtede äratundmine: puuduvate osade, üksteise peale asetatud tähtede, kontuur- ja punktiirjoone, ümberpööratud tähe, läbikriipsutuste ja kujundisse „peidetud" tähtede järgi ning kompimise teel (arvestades laste võimetega).
- Õpitud tähtede leidmine kaardikestelt ja ajaleheväljalõigetelt.
- Sõnade ja häälikute moodustamine liikuva aabitsa tähtedest eeskuju ja kuulmise järgi; nende tähenduse mõistmine, toetudes reaalsetele esemetele ja eseme piltidele.

- Silpide ja sõnade lugemine.
- Oma nime eristamine teiste hulgast.
- Tähtedest oma nime ladumine eeskuju järgi.
- Õpilastele lühikeste, lihtsa sisuga lastelaulude, luuletuste, lugude ja muinasjuttude ettelugemine, näidates vastavaid mänguasju, esemeid, tegevusi ja pilte.
- Enda jaoks vajalike digitaalsete vahendite igapäevane kasutamine.

15. Motoorika ja grafomotoorsete oskuste arendamine
- Sõrmede peenmotoorika arendamine. Sõrmeharjutused.
- Kirjutusvahendite (pliiats, pastakas, marker, kriit) käsitsemise oskuste arendamine.
- Mosaiigi sobitamine.
- Jäljendamine šablooni järgi (sisemise, välimise kontuuri järgi), joonistamine eri suundades, värvimine, ületamata kontuuri.
- Käe ja silma koordinatsiooni arendamine (paelte sidumine, nöörimine jne).
- Harjutused mõlema käe töö sünkroniseerimiseks.
- Sirg- ja kaldjoonte joonistamine ülevalt alla punktiirjoone järgi, eeskuju järgi, kahe punkti ühendamise teel.
- Sirg- ja kaldjoonte joonistamine vasakult paremale punktiirjoone järgi, eeskuju järgi, kahe punkti ühendamise teel.
- Trükitähtede kirjutamine punktide ja punktiirjoonte järgi.
- Tähtede konstrueerimine arvutuspulkadest, värvilistest paberiribadest, mosaiigist ja lõngajuppidest ning voolimine plastiliinist.
- Tähtede leidmine klaviatuuril, trükkimine eeskuju järgi.

16. Õuesõpe, õppekäigud ja kooliväline tegevus
- Õppekäigud koolihoones, tutvumine kooli ruumide ja töötajatega.
- Kooli territooriumi ja lähiümbrusega tutvumine.
- Tutvumine aastaajaliste muutustega looduses õppekäikude ajal.
- Raamatukogutunnid koolis.
- Õuesõppetunnid (september, mai, juuni).
- Teatrietenduste külastamine.
- Osalemine koolipidudel.

Vene keele emakeelena õpitulemused I arengutaseme lõpuks

Teema: Suulise kõne mõistmine

Õpilane:
- eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid;
- reageerib oma nimele ja tuttavatele lühikorraldustele, teab ja/või kasutab klassikaaslaste nimesid;
- orienteerub lähiümbruses sõnade/lihtsustatud viibete/alternatiivsete suhtlusvahendite toel;
- tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud sümboleid, lihtsustatud viipeid ja sõnu, oskab neid suunamisel kasutada;
- osutab nimetamisel oma kehaosadele, tegevustes kasutatavatele esemetele ja tuttavatele inimestele;
- mõistab objektide vahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid;
- mõistab seost objekt-pilt-sõna;
- kuulab kohaldatud lühiteksti, jälgib dramatiseeringut;
- orienteerub lähiümbruses sõnade, lihtsustatud viibete, piktogrammide, PCS piltide vms toel.

Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

Õpilane:

- annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil;
- väljendab eitust ja jaatust;
- vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil;
- tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid ja isikuid;
- nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- moodustab ja kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset;
- osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- tutvustab ennast, öeldes oma nime või kasutades alternatiivset suhtlusvahendit.

Teema: Lugemine

Õpilane:

- loeb infot fotolt ja joonistatud pildilt;
- loeb PCS pilti, piktogrammi vms;
- loeb sümbolite abil päevakava, tegevuste järjekorda;
- eristab õpitud tähti teistest sümbolitest;
- tunneb sõnakuju järgi oma nime;
- loeb üksikuid õpitud sõnu terviksõnameetodil.

Teema: Kirjutamine

Õpilane:

- eristab õpitud tähti teistest sümbolitest;
- teeb näidise järgi lihtsamaid kirja eelharjutusi;
- kasutab koostegevuses enese väljendamiseks talle igapäevaselt olulisi digivahendeid.

Õpetamise eesmärgid

II arengutase

Õpilane:

10. Määrab heli suuna ruumis, sooritab helisignaali alusel toiminguid ja paneb kokku pilte erinevatest osadest ja lihtsaid puslesid.
11. Oskab kuulata kõnet, mõistab selle sisu, keskendub, häälestub vastuvõtmisele, reageerib motoorsete ja helisignaalidega.
12. Osaleb dialoogis, kasutades verbaalseid ja mitteverbaalseid suhtlusvahendeid.
13. Loeb mõtestatult ja õigesti õpitud tähtedest koosnevaid silpe, üksikuid sõnu ja lühikesi lauseid.
14. Mõistab loetu põhjal esitatud lihtsaid küsimusi, vastab neile pildile toetudes.
15. Viib kokku sõna ja pildi.
16. Täiendab oma aktiivset ja passiivset sõnavara omadus-, määr-, ees- ja asesõnadega.
17. Kasutab õigesti enamlevinud grammatilisi vorme.
18. Kirjutab eeskuju järgi oma nime trükitähtedega; teeb trükitähtedega silpidest ja sõnadest ärakirja.

Õppesisu

7. **Kuulmis- ja nägemismeele arendamine**

- Heli suuna määramine ruumis (paremal – vasakul; ees – taga).
- Helisignaali järgi tegevuste sooritamine.
- Kuulmismotoorse koordinatsiooni arendamine.
- Heli pikkuse eristamine.
- Hääle eristamine.
- Muutuste kindlaksmääramine esitatud piltide, mänguasjade ja esemete järjestuses.
- Kahe eseme eristamine nägemismeele abil: eristavate ja ühiste tunnuste leidmine.
- Kahe süžeelise pildi vahel erinevuste leidmine.
- Üksteise peale asetatud kujutiste eristamine.
- 3–4 eseme või mänguasja meeldejätmine ja nende esialgse järjestuse taasesitamine.
- Liigse mänguasja või pildi leidmine.
- Absurdsetel piltidel ebareaalsete elementide eristamine.
- Tükkidest pildi koostamine ja lihtsate puslede kokkupanemine.
- Nägemise profülaktika. Silmavõimlemine.

8. Kõne arendamine

- Passiivse ja aktiivse sõnavara laiendamine õpitavate leksikaalsete teemade alusel.
- Kõne rikastamine värvi, omadusi ja suurust tähistavate omadussõnadega.
- Üldmõistete õpetamine.
- Esemete äratundmine nende otstarbe ja sõnalise kirjelduse järgi.
- Esemete kirjeldamine koos õpetajaga, kasutades abistavaid skeeme.
- Lühikeste lugude jutustamine, kasutades „joonistuskirja" meetodit.
- Õpetaja ja õpilaste tegevuste kirjeldamine kõnes.
- Isikuliste ja omastavate adjektiivide (minu, meie, sinu ja isa, ema /*oma*/) kasutamise aktiveerimine kõnes.
- Määrsõnade (siin, seal, siinsamas, taamal) kasutamise aktiveerimine kõnes.
- Ruumiliste prepositsioonide tähenduse mõistmine (erinevate ülesannete täitmine, küsimustele vastamine).
- Lause tähenduse mõistmine.
- Lause täiendamine ühe sõnaga pildile toetudes.
- Lause laiendamine suunavate küsimuste, sümbolite, piltide ja piktogrammide abil.
- 2–4 sõnast koosnevate lausete koostamine praktilise tegevuse, pildi ja „mnemoraja" abil, nende ühendamine lühikeseks jutustuseks.
- Dialoogi arendamine kõnes.
- Tervituse, hüvastijätu, vabanduse, soovi väljendite kasutamine kõnes; oma halvast enesetundest teatamine.
- Emotsionaalselt väljendusrikaste žestide ja miimika arendamine.
- Muinasjuttude ja lühikeste jutukeste koostamine ja lavastamine.
- Oma ees- ja perekonnanime ning vanuse nimetamine; koduse aadressi äratundmine ja nimetamine (abiga).

9. Grammatilise kõnestruktuuri kujundamine ja arendamine

- Nimisõnade ainsuse ja mitmuse nimetava käände vormide moodustamine ja kasutamise kinnistamine kõnes.
- Nimetavas käändes omadussõnade ja arvsõnade nimisõnadega sobitamise oskuse kujundamine.
- Ainsus- ja mitmusvormide eristamine verbides (*спит - спят*).
- Nimisõnade moodustamine ja kasutamine deminitiivsete sufiksidega.
- Ase- ja nimisõnade ühildamine (*моя книжка, мой мяч*).
- Häälduselt sarnaste nimisõnade eristamine.

- Vastandliku tähendusega verbide ja adjektiivide eristamine.

10. Lugemine
- Harjutus õige hääldusе omandamiseks.
- Artikulatsioonimotoorika arendamine.
- Hääliku ja tähe vastavusse viimine.
- Hääliku kindlaksmääramine kuulmise järgi.
- Hääliku asukoha kindlaksmääramine sõnas (alguses, keskel, lõpus).
- Silpide ja sõnade moodustamine liikuva aabitsa tähtedest, nende lugemine.
- Sõnade moodustamine antud tähtedest pildi või eeskuju toel.
- Esimese silbi ja pildi seostamine.
- Mõtestatud ja õige lugemise õpetamine üksikute sõnade ja lühilausete kaupa.
- Sõna ja pildi seostamine (globaalne lugemine).
- Piltidega teksti lugemine („nagu lugemine").
- Muinasjuttude ja lasteraamatute jutukeste kuulamine.
- Teemakohaste ja süžeepiltide küsimuste mõistmine, loetud muinasjutu küsimuste mõistmine visuaalse toe abil ja nendele vastamine, kasutades mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlusvahendeid.
- Loetud teksti juurde piltide valimine.
- Lühikeste muinasjuttude ja jutukeste ümberjutustamine küsimuste ja piltide abil koos õpetajaga (laps võib lisada üksikuid silpe, sõnu, lauseid).
- Õpilaste julgustamine nähtust rääkima.
- Veebiressursside kasutamine juhendamisel ja internetiohtude teadvustamine endale.

11. Motoorsete ja grafomotoorsete oskuste arendamine
- Sõrmede peenmotoorika arendamine. Sõrmeharjutused.
- Kirjutusvahendite (pliiats, pastakas, marker, kriit) käsitsemise oskuste arendamine.
- Jäljendamine šablooni järgi (sisemise, välimise kontuuri järgi), joonistamine eri suundades, värvimine kontuuri piires.
- Käe ja silma koordinatsiooni arendamine (paelte sidumine, nöörimine jne).
- Harjutused mõlema käe töö sünkroniseerimiseks.
- Tähtede kirjutamine mööda punktide ja punktiirjooni.
- Tähtede konstrueerimine arvutuspulkadest, värvilistest paberiribadest, mosaiigist, lõngajuppidest ning voolimine plastiliinist.
- Tähtede leidmine klaviatuuril, tähtede, silpide, sõnade trükkimine eeskuju järgi.
- Oma nime kirjutamine klaviatuuri abil eeskuju järgi.
- Sõnade ja silpide ümberkirjutamine trükitekstist.

12. Õuesõpe, õppekäigud ja kooliväline tegevus
- Õppekäigud loodusesse aastaajaliste muutuste vaatlemiseks.
- Tutvumine lähiümbrusega (kauplused ja asutused), siltide ja tähiste lugemine.
- Õppekäigud koolihoones: kabinettide, treppide, sisse- ja väljapääsude siltide, hoiatus- ja teabemärkidega tutvumine.
- Näituste, laatade ja muuseumide külastamine.
- Linnaosade raamatukogudega tutvumine.
- Õuesõppetunnid (september, mai, juuni).
- Teaterietenduste külastamine.
- Koolipidudel osalemine.

Vene keele emakeelena õpitulemused II arengutaseme lõpuks

Teema: Suulise kõne mõistmine

Õpilane:

9. kuulab ja jälgib kaaslaste ja õpetaja igapäevast kõnet;
10. täidab üheosalisi korraldusi;
11. mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid igapäevases suhtluses;
12. mõistab seoseid objekt-pilt-keeleüksus;
13. leiab eseme asukoha kirjelduse järgi;
14. mõistab kohaldatud lühiteksti sisu;
15. mõistab tuttavate objektide ja sündmuste tüüpilisi ja juhuslikke tunnuseid, neid väljendavaid keelendeid;
16. mõistab lihtlauset.

Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

Õpilane:

11. annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil;
12. väljendab eitust ja jaatust;
13. vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
14. nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil;
15. tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid ja isikuid;
16. nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
17. moodustab ja kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset;
18. osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil;
19. meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;
20. tutvustab ennast, öeldes oma nime või kasutades alternatiivset suhtlusvahendit.

Teema: Lugemine

Õpilane:

7. loeb tegevuspilti;
8. loeb piltskeemi;
9. kuuleb ja eristab häälikut häälikute reas ja sõnas;
10. häälib õpetaja abiga lihtsa silbistruktuuriga sõnu;
11. tunneb joonistähti;
12. loeb veerides lihtsa häälikustruktuuriga 1–2-silbilisi sõnu ja lühilauseid.

Teema: Kirjutamine

Õpilane:

5. tunneb ja kirjutab joonistähti;
6. kirjutab lühikesi õpitud sõnu, sh oma nime;
7. teeb tähthaaval ärakirja;
8. oskab õppetegevustes suunamisel kasutada tuttavaid digivahendeid ja tuleb koostegevuses toime ohutu internetikasutusega.

Õpetamise eesmärgid
III arengutase

Õpilane:

16. Kinnistab häälikute ja sõnade õiget hääldust kõnes.
17. Mõistab, koostab ja kasutab kõnes liht- ja laiendatud lihtlauset.
18. Loeb lühikesi sõnu ja lauseid.
19. Täiendab aktiivset ja passiivset sõnavara.
20. Väljendab oma mõtteid õigesti ja loogiliselt.

21. Koostab piltide ja suunavate küsimuste abi lühijutukesi.
22. Õpib pähe lühikesi luuletusi.
23. Oskab iseseisvalt otsida massimeediast teavet ja selle sisu õigesti ja lühidalt edastada.
24. Räägib oma ja teiste tegemistest.
25. Räägib, mis toimus eile, mis toimub täna ja homme.
26. Kasutab kõnes õigesti õpitud grammatilisi vorme.
27. Tunneb eakaaslaste ja täiskasvanutega suhtlemise reegleid ja kasutab neid aktiivselt.
28. Kasutab kõneetiketi norme.
29. Kirjutab trükitähtedega oma ees- ja perekonnanime ning koduse aadressi. Kirjutab ärakirjas trükitähtedega sõnu ja lühilauseid.
30. Omab elementaarseid arvutioskusi.

Õppesisu:

6. Sidusa kõne arendamine

- Sõnavara laiendamine, täpsustamine ja aktiveerimine leksikaalsete teemade kaupa.
- Üldistavate sõnade mõistmise ja kasutamise kinnistamine kõnes.
- Kõne rikastamine objektide tunnuseid ja omadusi tähistavate omadussõnadega (kallis, armas, ilus, rõõmsameelne, kuri jne).
- Kolme kuni viiesõnaliste lausete koostamine ettenäidatud tegevuse, eseme/teema pildi või õpetaja küsimuste põhjal. 3-4 lause ühendamine lühikeseks jutukeseks.
- Õiges vormis, aga läbisegi antud sõnadest lause koostamine.
- Lause laiendamine küsimustega.
- Rääkimine oma õpitegevusest.
- Rääkimine eile ja varem toimunust ning homsetest plaanidest.
- Oskuse arendamine nähtu ja kuuldu üle arutleda ning kogemustest ja muljetest rääkida.
- Kirjeldavate jutukeste ja mõisatuste koostamine abiga, toetudes skeemile.
- Küsimuste esitamine, millegi palumine, enda vajadustest teada andmine, tähtpäevade puhul õnnitlemine, külalislahkuse eest tänamine, vabandamine ja abi palumine.
- Nähtuste põhjus-tagajärg seostega ühendamine.
- Dialoogi arendamine.
- Kõne intonatsiooni väljendusrikkuse edasiarendamine.
- Kõnes omandatud ajamõistete (eile, täna, homme, ammu, hiljuti, kiiresti, kaua, sageli, praegu) kasutamine.
- Massimeediast teabe hankimine ja selle lühike edasi andmine, telekavast lemmiksaadete leidmine, filme algusaja leidmine; tehnilistelt kaartidelt ja foto kujul antud retseptide lugemine.
- Õnnitlemine sünnipäeva ja tähtpäevade puhul.

7. Grammatilise struktuuri kujundamine ja täiustamine

- Vene keele käänete genitiivi, daativi, akusatiivi ja instrumentaali (*родительного, дательного, винительный, творительный, предложный*) moodustamine ja kasutamine nimisõnades.
- Oleviku verbide moodustamine ja kasutamine kõnes.
- Minevikuvormi õige arvu ja soo (*упал, упала, упали*) eristamine ja kasutamine.
- Lihtsate ja keerukate eessõnade kasutamise kinnistamine kõnes.
- Ees- ja määrsõnade abil objektide ruumisuhete väljendamine.
- Omadussõnade, arvude ja verbide õige ühildamine nimisõnadega.
- Esemele tunnuste valimine ja antud tunnuste järgi eseme nimetamine.
- Sõnade-tegevuste valimine objektile, objekti valimine vastavale tegevusele.
- Tähenduse poolest vastandlike verbide ja omadussõnade eristamine.

8. Lugemine

- Häälikute ja sõnade õige hääldamine.
- Tähtedest silpide ja sõnade moodustamine. Puuduva tähe väljavalimine.
- Sõnade, lausete, lühikeste tekstide lugemine abiga ja iseseisvalt ning nende mõistmine.
- Oma ees- ja perekonnanime ning koduse aadressi koostamine.
- Jutu, muinasjutu, luuletuse ning mõistatuse kuulamine.
- Sisu kohta käivatele küsimustele vastamine, illustratsioonide valimine tekstile, jutustamine abistavate küsimuste ja piltide abil, tegelaste positiivsete/negatiivsete omaduste esiletoomine.
- Jutu sündmuste ja illustratsioonide järjestuse kindlaksmääramine.
- Luuletuste, vanasõnade, mõistatuste päheõppimine.

Funktsionaalse lugemisoskuse kujunemine

- Tõese/vale teabe kindlaksmääramine teksti sisust lähtuvalt.
- Pakutud variantide hulgast tekstile sobiva vanasõna valimine.
- Loetu põhjal tabeli täitmine.
- Loetu põhjal tabeli/skeemi täiendamine.

Erinevad teabe salvestamise viisid

- Diagrammid.
- Tabelid.
- Skeemid.
- Diagrammide lugemine, järelduste tegemine.
- Töötamine erinevate tabelitega.
- Teabe diagrammist ja tabelist teksti kandmine.
- Teabe tekstist diagrammidesse ja tabelitesse kandmine.

Töö ajalehega

- Vajaliku lehekülje leidmine.
- Pealkirja, joonise ja foto järgi teksti sisu kindlaksmääramine.
- Fotodele tuginedes antud teema kohta teabe leidmine.
- Kuuldud info ümberjutustamine.
- Kuuldud infot oma isiklike kogemuste ja teadmistega täiendamine.

Töö teatri mängukavaga

- Teatri nime lugemine.
- Teatri repertuaari lugemine.

Teatri afišši lugemine

- Teatri nimi.
- Etenduse nimi.
- Piltide järgi etenduse äratundmine.
- Etenduse tegelaste nimetamine piltide järgi.

Menüü lugemine kooli sööklas/õpilaskohvikus

- Oma soovidele vastavate valikute tegemine.

Töötamine reklaamiga

- Reklaamide lugemine või vaatamine.
- Ausa ja ebaausa reklaami eristamine näidete abil.

- Pakutava või valitud toote reklaamimine näidete abil.
- Tähtsama teabe eraldamine raadio- ja telereklaamidest ning plakatitelt eelseisva sündmuse nimetuse ja selle toimumiskoha leidmine.
- Tavapäevaste digivahendite, internetiotsingute ja sotsiaalvõrgustike kasutamine võimalikult ohutult.
- Lihtsate e-kirjade lugemine ja saatmine.

9. Kirjutamine

- Orienteerumine vihikus.
- Kirjutamisoskuste kinnistamine: trükitähed (võimaluse korral ka kirjatähed).
- Silpide, sõnade, lühikeste lausete ümberkirjutamine trükitekstist (eeskuju järgi, iseseisvalt).
- Oma ees- ja perekonnanime ning aadressi kirjutamine.
- Tutvumine mõningate õigekirjareeglitega: sõnade eraldi kirjutamine lauses; suurtähe kasutamine lause alguses ja pärisnimedes; punkt lause lõpus.
- Tähtede leidmine klaviatuuril.
- Trükkimine eeskuju ja kuulmise järgi.
- Dokumendile allkirja kirjutamine.
- Õnnitluskaardi allkirjastamine eeskuju järgi.
- Lihtsa enda kohta käiva ankeedi täimine.

10. Õuesõpe, õppekäigud ja kooliväline tegevus

- Õppekäigud erinevatesse asutustesse (apteek, kauplus, turg, postkontor, pank jne).
- Näituste, laatade ja muuseumide külastamine.
- Linnaosaraamatukogude külastamine.
- Õuesõppetunnid (september, mai, juuni).
- Teatrietenduste külastamine.
- Koolipidudel osalemine.

Vene keele emakeelena õpitulemused III arengutaseme lõpuks

Teema: Suulise kõne mõistmine

Õpilane:

11. mõistab igapäevakõnet;
12. mõistab ja täidab kaheosalisi/kolmeosalisi korraldusi;
13. tunneb kirjelduse järgi ära tuttavad objektid, sündmused;
14. mõistab igapäevaelu suhtlussituatsioonides kasutusel olevate märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid;
15. mõistab seoseid objekt-pilt-skeem-keeleüksus;
16. mõistab igapäevaseid põhjus - tagajärg seoseid;
17. mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud teksti;
18. mõistab laiendatud lihtlauset;
19. seostab tuttavat verbaalset ja mitteverbaalset infot;
20. mõistab mõnda enamlevinud võõrsõna.

Teema: Eneseväljendus ja sõnavara

Õpilane:

15. kasutab elulistes olukordades vajalikku põhisõnavara;
16. alustab dialoogi ja suudab selles lühiajaliselt püsida;
17. kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi õpitud viisil;
18. kasutab õpitud üldnimetusi;
19. kommenteerib oma tegevuse tulemust õpitud viisil;
20. väljendab enda kogetud emotsioone;

21. mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes laiendatud lihtlauset;
22. jätab meelde ja edastab lühiteate;
23. annab verbaalselt või alternatiivsel viisil edasi lühijutu sisu;
24. teab peast õpitud luuletusi;
25. kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides õpitud viisil;
26. oskab nimetada olulisi andmeid enda kohta;
27. annab kuuldud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil;
28. jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest pildi või kogemuse põhjal.

Teema: Lugemine

Õpilane:

7. eristab erinevaid häälikuid ja nende järjekorda lihtsa silbistruktuuriga sõnades;
8. häälib iseseisvalt lihtsa silbistruktuuriga sõnu;
9. tunneb kirjatähti;
10. loeb erineva pikkusega lihtsa silbistruktuuriga sõnu ja lühilauseid;
11. leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks kohandatud retseptist, telekavast jms;
12. oskab lugeda lihtsaid teabetekste, e-kirju jms.

Teema: Kirjutamine

Õpilane:

9. eristab kuulmise teel ja märgib abiga lühikest ja ülipikka (täis)häälikut;
10. tunneb ja kirjutab kirjatähti;
11. kirjutab iseseisvalt sõnu, sõnaühendeid ja lühilauseid;
12. sooritab ärakirja sõna, sõnaühendi või lühikese lause kaupa;
13. kirjutab oma allkirja;
14. kasutab võimalikult ohutult tuttavaid digivahendeid, internetiotsingut ja sotsiaalmeediat;
15. oskab kirjutada ja saata lihtsamaid e-kirju.

MATEMAATIKA

Õppeaine kirjeldus ja eesmärk

Matemaatika õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane matemaatikapädevus, mis tähendab matemaatika mõistete, seoste ja protseduuride tundmist, nende sisemise loogika mõistmist ning rakendamise oskust nii eluliste kui ka ainealaste probleemide lahendamisel, hõlmates ka matemaatika sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku rolli mõistmist.

Matemaatika õpetamise peamine eesmärk on matemaatikapädevuse kujundamine. Õppeprotsessi käigus omandatakse matemaatikale omane keel, sümbolid ja meetodid, mis loovad võimaluse:

1) kirjeldada seoseid matemaatiliselt;
2) koostada ja lahendada probleemülesandeid;
3) uurida ja rakendada erinevaid lahendusstrateegiaid;
4) analüüsida olemasolevat informatsiooni ja jõuda loogilise arutluse kaudu järeldusteni;
5) kasutada otstarbekalt info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
6) hinnata oma arengut matemaatikateadmiste ja -oskuste omandamisel.

Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava matemaatika ainekava on üles ehitatud kontsentrilisuse printsiibil, mis tähendab, et üks teema kasvab välja teisest või täiendab seda, tuginedes aine enese sisemisele loogikale. Sellise aineesituse juures käsitletakse sama teemat mitmes erinevas kontsentris ja erinevates klassides. Iga uue käsitluse korral lisandub juba teadaolevale midagi uut, mis aitab luua õpilastel terviklikku ja süsteemset pilti matemaatika kui aine olulisematest mõistetest ja seotusest teiste õppeainete ja rakendustega igapäevaelus. Matemaatika õpetamisel lihtsustatud õppe tasemel õpilastele on kõige olulisem keskenduda nendele matemaatikalastele

teadmistele, mis õpetavad lapsi tunnetama tegelikkust ning loovad iseseisva toimetuleku oskused. Koolist saadud kogemused peavad viima õpilasteni arusaama, et omandatud teadmisi ja oskusi läheb neil vaja igapäevases elus praktiliste ülesannete lahendamisel.

Õpetuse eesmärgid

Matemaatikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:
1) saab aru matemaatika vajalikkusest oma elus ja tegevuses, tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest;
2) omandab iseseisvaks tööks ja koostööks vajalikud oskused ning hoiakud;
3) õpib ümbritseva maailma esemeid ja nähtusi struktureerima (järjestama, võrdlema, rühmitama, loendama, mõõtma);
4) oskab suunamisel otsida matemaatikaalast teavet, kasutab õpetaja juhendamisel või iseseisvalt sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid;
5) tunneb õpitud matemaatilisi mõisteid ja seoseid, rakendab matemaatikateadmisi ning lahendab jõukohaseid probleemsituatsioone teistes õppeainetes ja igapäevaelus.

Õppetegevuse kirjeldus ja valdkonnad arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassis saavad õpilased esmased kogemuslikud kujutlused esemete ja suuruste maailmast, hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires ning arvude liitehitusest. Õpitakse tundma lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandatakse esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest. Õpitakse opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid ning rakendama	3.–5. klassis omandavad õpilased kujutluse arvudest 1000 piires, arvude kümnendkoostise ja rakendavad seda arvutamisel ning eluliste probleemide lahendamisel. Omandatakse kujutlused korrutamise ja jagamise olemusest ning rakendatakse neid korrutamis- ja jagamistabeli ülesannete lahendamisel. Omandatakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse arvutama nimega arvudega. Õpitakse eristama, nimetama, mõõtma ja	6.–7. klassis omandavad õpilased kujutluse arvudest 100 000 piires, õpivad eristama arvu järke ja klasse. Lahendatakse geomeetria-ülesandeid, sooritatakse nelja aritmeetilist tehet naturaal- ja nimega arvudega õpitud arvuvalla piires. Omandatakse kujutlused harilikust ja kümnendmurrust, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi. Kujuneb oskus rakendada tekstülesandest omandatud teadmisi analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja	8.–9. klassis kasutavad õpilased omandatud arvutioskust igapäevaste eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel. Süvenevad õpilaste teadmised ja oskused opereerimisest arvudega 1 000 000 piires. Täpsustuvad ja laienevad teadmised geomeetrilistest kujunditest ja nende omadustest, tekib kujutlus pindalast ja ruumalast. Õpilased lahendavad rakenduslikke tekstülesandeid, loevad ja

	neid matemaatiliste jutukeste koostamisel ning eluliste probleem-situatsioonide lahendamisel.	joonestusvahendit ega joonestama tasapinnalisi geomeetrilisi kujundeid. Kujuneb arusaam elus ettetulevate probleemide sõnastamisest tekstülesandena. Omandatakse oskus esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerida lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone.	lahendamisel.	koostavad lihtsamaid andmestikke ja diagramme.
Õppetöö rõhuasetused	1.1. Esimese kooliastme ülesanne on aidata lastel omandada kujutlus matemaatikast kui õppeainest ja konkreetsete praktiliste toimingute kaudu näidata, millega see aine tegeleb ning kuidas see on seotud õpilaste endi elu ning tegevusega. 1.2. Õpilased täpsustavad oma kogemuslikke kujutlusi esemete ja suuruste maailmast, omandavad kujutlused hulkadest, vormist, ruumist ja ajast, arvudest 20 piires, arvude liitehitusest ja esitamisest kümnendsüstee mis, õpivad	1.1. Teise kooliastme ülesanne on tutvustada õpilastele põhilisi naturaalarvudega arvutamise võtteid 1000 piires, luua kujutlused mõõtühikute süsteemist, geomeetriliste kujundite ja kehade elementidest, õpetada rakendama omandatud teadmisi eluliste probleemide lahendamiseks, sh õppekäikude ja õuesõppe kaudu. 1.2. Sel etapil omandavad õpilased kujutluse arvumõistest 1000 piires, õpivad eristama järkarve ja järguühikuid,	1.1. Kolmanda kooliastme ülesanne on luua üldise arvutamisoskuse kujunemise eeldused, õpetada rakendama omandatavaid teadmisi ja oskusi erinevates arvsituatsioonides (naturaal- ja murdarvud; nimega ja nimeta arvud) ning mõistma seost arvutamise oskuse ja eesmärgi vahel. 1.2. Täiendatakse kujutlusi arvudest 100 000 piires, õpitakse eristama järke ja klasse. Kirjalikul arvutamisel rakendatakse teadmisi arvude ehitusest kümnendsüsteemis; õpitakse sooritama liitmise ja lahutamise tehteid mitmekohaliste arvudega, korrutamist ja	1.1 Neljanda kooliastme ülesanne on laiendada ja süvendada teadmisi ning oskusi arvude (1000 000 piires) järjestamisest, rühmitamisest, v õrdlemisest, kinnistada mõistete valimise ja rakendamise oskusi ning mõnesammuliste tüüpülesannete lahendamiseks vajalikke tegevusi. Luuakse eeldused lihtsate matemaatiliste tekstide ja mudelite mõistmiseks, omandatud oskuste teadlikuks kasutamiseks elukutse omandamisel. Süvendatult kirjeldatakse ja

	opereerima hulkadega, sooritama liitmis- ja lahutamistehteid suulise arvutamise võtet kasutades. 1.3. Lapsed õpivad ära tundma ja nimetama lihtsamaid geomeetrilisi kujundeid, omandavad esmased kujutlused mõõtmisest ja mõõtühikutest, esmasel tutvumisel tekstülesanne-tega õpitakse rakendama liitmise ja lahutamise elementaar-oskusi lihtsamate eluliste probleemide lahendamiseks.	tunnevad arvude ehitust kümnend süsteemis ja oskavad seda arvutamisel rakendada. 1.3. Tutvutakse suulise ja kirjaliku arvutamise algoritmidega. Tundmatu suuruse leidmisel kasutatakse oma teadmisi tehtekomponenti de vahelistest seostest. Antakse kujutlus mõõtühikute süsteemist ja õpitakse tundma tehteid nimega arvudega. Praktiliselt tutvustakse harilike- murd-arvude olemust, nende skemaatilist märkimist, lugemist ja kirjutamist. 1.4. Õpitakse geomeetriliste kujundite elemente eristama, nimetama ja joonestama, vajalikke mõõteriistu ja joonestusvahend eid kasutama. 1.5. Süveneb arusaam, et elus ettetulevaid probleeme saab sõnastada tekstülesandena.	jagamist ühekohalise arvuga. 1.3. Omandatakse arusaam, et nimega arvudega arvutamisel tuleb lähtuda tehete sooritamise üldistest seaduspärasustest, kuid unustada ei tohi ka nimega arvu olemust. Õpitakse lahendama geomeetriaülesande id (liitma ja lahutama lõikude pikkusi, arvutama kujundite ümbermõõtu jne). 1.4. Laiendatakse kujutlusi harilikest murdudest: harilike murdude liigid ja nendega tehtavad arvutused. Avatakse kümnendmurru mõiste, õpitakse leidma osa tervikust ja tervikut tema osa järgi. 1.5. Rõhutatakse oma tegevuse iseseisva planeerimise tähtsust eluliste situatsioonide (eelarve ja menüü koostamine, ostukorvi kalkuleerimine) analüüsimisel ja lahenduse otsingul (kahe- ja kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine) Kujundatakse oskus rakendada tekstülesandest om andatud teadmisi	selgitatakse matemaatilisi tegevusi igapäevaste eluliste probleemide lahendamisel (palk, maksud, arved). 1.2. Täpsusta-takse ja laiendatakse teadmisi geomeetriliste kujundite ja kehade tunnustest ja omadustest. Antakse kujutlus pindala ja ruumala-ühikutest, õpitakse sooritama vastavaid arvutusi geomeetria-ülesannete lahendamisel. 1.3. Laiendatakse põhiliste mõõtühikute kasutamise ja naaberühikuteks teisendamise oskusi. Lahendatakse tekstülesandeid, sealhulgas rakenduslikke ülesandeid; kujundatakse arusaam vajadusest kirjeldada elust tulenevaid probleeme matemaatilise tekstina; õpetatakse

		Õpitakse kasutama oma teadmisi tekstülesande struktuurist. Õpitakse esemeliselt ja skemaatiliselt modelleerima lihtsamaid liht- ja liitsituatsioone (ühe- ja kahetehtelised tekstülesanded õpitavate seoste kohta), omandatakse kujutlus situatsiooni (ülesande) analüüsimisest ja lahendus-strateegia väljatöötamisest. Õpitakse tekst-ülesande lahendamiseks vajalikke tegevusi planeerima, lahendust kirjalikult vormistama.	analoogiliste seostega eluliste probleemide modelleerimisel ja lahendamisel.	lugema ja koguma lihtsaid andmestikke, arvutama aritmeetilist keskmist; lugema ja koostama mõningaid tulp- ja sektor-diagramme. 1.4. Oluline on kõigi omandatud arvutusoskuste kasutamine igapäevaste eluliste probleemide (laen, järelmaks, intress, alla- ja juurdehindlus) modelleerimisel ja lahendamisel, oskus kavandada oma tegevust lahendus-strateegia otsingul ja arvutamise võtete valimisel.
Matemaatika valdkonnad				
Naturaalarvud Naturaalarvude aritmeetika	Arvuvald 1-20 Hulkade loendamine praktiliselt ja materialiseeritult Hulga, arvu ja numbri seose loomine Juurde- ja äraloendamine	Arvuvald kuni 1000 Arvude moodustamine toetudes tajukujutlustele. Neli aritmeetilist tehet	Arvuvald kuni 100 000 Arvude moodustamine toetudes tajukujutlustele Neli aritmeetilist tehet	Arvuvald kuni 1 000 000 Arvude moodustamine toetudes tajukujutlustele Neli aritmeetilist tehet
Suurused Mõõtühikud ja mõõtmine	Esemete praktiline võrdlemine ja järjestamine suurustunnuste	Hulkade ja arvude kahesuunaline võrdlemine järguühikute alusel	Arvuliste väärtuste kahesuunaline võrdlemine	Arvuliste väärtuste kahesuunaline võrdlemine

	alusel Hulkade võrdsustamine			
Murdarvud Murdude aritmeetika Protsent	Terviku ja tema osa võrdlemine – üks ja palju	Terviku ja tema osa võrdlemine Praktilise tegevuse teel osa leidmine tervikust	Osa leidmine tervikust skemaatiliselt Osa leidmine arvust Aritmeetilised tehted murdudega	Murru põhiomadus (praktiliselt ja skemaatiliselt) Terviku leidmine osa järgi Protsendi leidmine arvust Neli aritmeetilist tehet murdudega
Geomeetria algkursus	Kujundite ring, nelinurk, kolmnurk eristamine Joonestamine orientiiride abil Praktiline modelleerimine	Praktiline mõõtmine Lõikude mõõtmine Kujutlus nurkade liikidest Kujundite joonestamine	Mõõtkava Hulknurkade ümbermõõdu arvutamine Sümmeetria	Ringi osad Ümbermõõdu, pindala ja ruumala arvutamine Ruumikujundite praktiline äratundmine, eristamine, nimetamine
Sotsiaalmatemaatika Eluliste probleemide praktiline lahendamine	Matemaatiliste jutukeste koostamine ja lahendamine Ühetehteliste tekstülesannete lahendamine summa ja vahe leidmiseks	Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine	Kolmetehteliste tekstülesannete lahendamine toetudes lahendusplaanile	Probleem-situatsioonide põhjal mitmetehteliste tekstülesannete lahendamine
Õpitulemused kooliastmete kaupa				
3. klassi lõpetaja	1) märkab suunamisel matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus; 2) kasutab õpetajaga koostegevuses sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid; 3) mõistab õpitud matemaatilist keelt; 4) oskab sihipäraselt vaadelda objekte ja nähtusi ning märgata ja kirjeldada nende erinevusi ja sarnasusi; 5) lahendab koostegevuses õpetajaga õpitud matemaatilisi probleemsituatsioone; 6) tunneb huvi matemaatika õppimise vastu.			

6. klassi lõpetaja	1) märkab ja mõistab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus; 2) kasutab õpetaja juhendamisel sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid; 3) mõistab ja rakendab koostegevuses õpetajaga õpitud matemaatilist keelt; 4) nimetab objekte ja nähtusi ning nende tunnuseid, võrdleb ja rühmitab neid ühe- kahe tunnuse alusel; 5) lahendab õpitud matemaatilisi probleemsituatsioone ja hindab saadud tulemuse reaalsust õpetaja juhendamisel; 6) tunneb huvi matemaatika aine vastu.
9. klassi lõpetaja	1) märkab ja mõistab matemaatikaga seonduvat ümbritsevas elus ning kirjeldab seda arvude või geomeetriliste kujundite abil; 2) kasutab õpetaja juhendamisel või iseseisvalt sobivaid info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid; 3) mõistab ja rakendab õpitud matemaatilist keelt igapäevaelus; 4) liigitab objekte ja nähtusi ning kirjeldab neid mitme tunnuse järgi; 5) loeb, mõistab ja lahendab õpitud matemaatilisi probleemsituatsioone; 6) püstitab ülesande lahendamiseks vajalikud küsimused, selgitab valitud lahenduskäiku, hindab saadud tulemuse reaalsust ja teostab enesekontrolli; 7) on teadlik õppija, kes mõistab matemaatika olulisust, on huvitatud ja tunneb vajadust matemaatikateadmisi omandada.

Üldpädevuste kujundamine matemaatika õppes

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Matemaatikaga tegelemine arendab erinevaid väärtusi: visadus, järjekindlus, täpsus ja ausus. Matemaatikas õpetame oma tegevusi ja valikuid põhjendama. Ühele ülesandele eri vaatenurgast lähenemine ja erinevate lahenduste otsimine soodustavad õpilastel samasuguse mõtteviisi ülekandmist elulistesse kontekstidesse, näiteks mõtlema oma käitumisele kaasõpilaste, õpetajate ja teiste inimeste vaatevinklist lähtuvalt. Looduse ja ühiskonna protsesse ning nende seaduspärasusi aitab mõista vastava kontekstiga tekstülesannete lahendamine. Õpilasi tuleb suunata otsima lisaandmeid, esitama antud situatsiooni kohta küsimusi ja nendele vastuseid leidma. Õpilased saavad tutvuda eri ajastute ja rahvaste kultuuriga ning tajuda matemaatika rolli selles. Õpilasi tuleks suunata nägema geomeetrias õpitut ümbritsevas looduses ja arhitektuuris.
Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Vastutustundlikku käitumist ühiskonnaliikmena saab matemaatikas kasvatada eeskätt sellesuunaliste tekstülesannete lahendamise kaudu. Õpilased saavad päevakajalisi andmeid otsida ajakirjandusest või internetist ning neid analüüsida ja matemaatiliselt interpreteerida. Matemaatika õppimise aspektist on oluline õpilastevaheline koostöö, mille käigus kasvab õpilase julgus küsida selgitusi, esitada oma ettepanekuid ja neid põhjendada, oskus hinnata kaaslaste lahenduste õigsust. Kõige selle kaudu süveneb materjalist arusaamine ja areneb ka oskus ennast matemaatiliselt väljendada.
Enesemääratluspädevus
Õpilase iseseisvuse väljakujunemine matemaatikas eeldab järjekindlat ja järkjärgulist tööd. Et õpilane saaks hinnata oma tugevusi ja nõrkusi matemaatikas, peab ta saama ülesandeid lahendada ka iseseisvalt, vajadusel õpetajalt abi saades.
Õpipädevus
Matemaatika eduka õppimise alus on ainest aru saamine. Tunnis kasutatakse selliseid meetodeid, mis võimaldavad õpilasel uurida seoseid, tuua näiteid, selgitada ja põhjendada oma mõttekäike. Reflekteerides peab õpilane oskama vastata küsimustele: mida ma teen; milleks ma nii teen; kuidas ma toimin ja milleni jõudsin.

Üldist õpipädevust arendab eriti nn probleemülesannete lahendamine, mille käigus arenevad analüüsi- ja sünteesioskus, üldistamise ja analoogia kasutamise oskus ning seeläbi oskus õpitut üle kanda uude konteksti.

Suhtluspädevus

Oma mõtete selge ja lühike esitus, oskus mõista teksti jm infot ning seoste loomine toimub eeskätt tekstülesannete lahendamise kaudu, kus andmete ja otsitavate vaheliste seoste paremaks mõistmiseks kasutatakse erinevaid visualiseerimise võimalusi. Õpilane õpib tundma erinevaid info esitamise viise (tabel, joonis, diagramm, graafik, valem jne) ja nendega ümberkäimist.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus

Matemaatikas arendatakse oskusi, mis on aluseks tõenduspõhiste otsuste tegemisel. Õpitakse tundma andmete töötlemise, mõõtmise, võrdlemise, liigitamise, süstematiseerimise meetodeid ja tehnikaid, kasutades matemaatikale omast keelt ning omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ja (abi)vahendeid.

Ettevõtlikkuspädevus

Oskus näha ja sõnastada probleeme, genereerida ideid, eluliste ülesannete lahendamine, ühele ülesandele erinevate lahendusteede leidmine – kõik see arendab ettevõtlikkust.

Digipädevus

Suutlikkus kasutada õppimisel lihtsamaid digikeskkondi ja rakendusi; leida ja säilitada digivahendite abil infot; orienteeruda ja tegutseda infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt ja turvaliselt järgides digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.

Matemaatika lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine

Matemaatika õppimisel tajutakse õppimise vajadust ning areneb iseseisva õppimise oskus. Matemaatikatundides kujundatakse võimet abstraktselt ja loogiliselt mõelda. Oma võimete realistlik hindamine on üks olulisemaid edasise karjääri planeerimise tingimusi. Õpilasi suunatakse arendama oma õpi-, suhtlemis-, koostöö-, otsustamis- ja infoga ümberkäimise oskusi. Õppetegevus võimaldab vahetult kokku puutuda töömaailmaga, nt ettevõtete külastused. Õpilastele tutvustatakse ainevaldkonnaga seotud ameteid ja erialasid.

Keskkond ja jätkusuutlik areng

Matemaatikaülesannetes saab kasutada reaalseid andmeid keskkonnaressursside kasutamise kohta. Neid analüüsides arendatakse säästvat suhtumist keskkonda ning õpetatakse seda väärtustama. Võimalikud on õueõppetunnid. Õpilased õpivad võtma isiklikku vastutust jätkusuutliku tuleviku eest ning omandama sellekohaseid väärtushinnanguid ja käitumisnorme. Kujundatakse objektiivsele informatsioonile rajatud kriitilist mõtlemist ning probleemide lahendamise oskust. Faktidele toetudes hinnatakse keskkonna ja inimarengu perspektiive. Selle teema käsitlemisel on tähtsal kohal protsentarvutus, statistikaelemendid ning muutumist ja seoseid kirjeldav matemaatika.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus

Matemaatikat ja teisi õppeaineid lõimivate ühistegevuste kaudu arendatakse õpilastes koostöövalmidust ning sallivust teiste inimeste tegevuste ja arvamuste suhtes. Protsentarvutuse ja statistikaelementide käsitlemine võimaldab õpilastel aru saada ühiskonna ning selle arengu kirjeldamiseks kasutatavate arvnäitajate tähendusest.

Kultuuriline identiteet

Matemaatika on nii maailma- kui ka rahvuskultuuri osa. Tänapäevane elukeskkond ei saa eksisteerida matemaatikata. Sellele saab tähelepanu juhtida matemaatika ajaloo tutvustamise, ühiskonna ja matemaatikateaduse arengu seostamise kaudu jne. Protsentarvutuse ja statistika abil kirjeldatakse mitmekultuurilises ühiskonnas toimuvaid protsesse (erinevad rahvused, usundid, erinev sotsiaalne positsioon ühiskonnas jne).

Teabekeskkond ja meediakasutus

Teabekeskkonnaga seondub oskus esitada ja mõista eri vormis infot (joonis, pilt, valem, mudel).

Meediamanipulatsioonide adekvaatset tajumist toetavad matemaatikakursuse ülesanded, milles kasutatakse statistilisi protseduure ja protsentarvutusi. Õpilast suunatakse teavet kriitiliselt analüüsima.

Tehnoloogia ja innovatsioon

Matemaatikaõppes saab ülesannete lahendamisel rakendada mitmesugust õpitarkvara, mille läbi õpilased omandavad oskuse oma tegevuse tõhustamiseks kasutada digivõimalusi. Infotehnoloogiliste tööriistade tutvustamine aitab õpilastel näha matemaatika praktilist rakendust ja mõista matemaatika olulisust teaduse ja tehnoloogia arengus.

Tervis ja ohutus

Matemaatikaõpetuses saab lahendada ohutus- ja tervishoiuandmeid sisaldavaid ülesandeid (nt liikluskeskkonna, liiklejate ja sõidukite liikumisega seotud tekstülesanded, muud riskitegureid sisaldavate andmetega ülesanded ja graafikud).

Väärtused ja kõlblus

Matemaatika on jõukohane, kui õpilane arendab endas süstemaatilisust, järjekindlust, püsivust, täpsust, korrektsust ja kohusetunnet. Õpetaja eeskujul kujundavad õpilased tolerantset suhtumist erinevate võimetega kaaslastesse. Matemaatika õppimine ja õpetamine peab pakkuma õpilastele võimalikult palju positiivseid emotsioone.

Matemaatika lõiming teiste õppeainetega

Matemaatika ja emakeel

Lõiming peaks matemaatika õpetuses realiseeruma eelkõige korrektses emakeele kasutuses matemaatiliste tekstide esitamisel. Kujundatakse oskust väljendada ennast selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, luuakse tekste, sealhulgas tabeleid, graafikuid jm ning õpitakse neid tõlgendama ja esitama. Õpilasi suunatakse kasutama kohaseid keelevahendeid ja matemaatika oskussõnavara ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tekstülesandeid lahendades arendatakse funktsionaalset lugemisoskust, sealhulgas visuaalselt esitatud infost arusaamist. Juhitakse tähelepanu arvsõnade õigekirjale, teksti, graafiku, tabeli jm teabe korrektsele vormistusele.

Matemaatika ja loodusõpetus

Matemaatikaõpetuses on küllalt tavapärane, et uute mõistete, seoste ja protseduuride juurde minnakse teistest valdkondadest pärit probleemide abil. Nii kujundatakse õpilastel näiteks naturaalarvu mõiste meid ümbritsevate objektide loendamisel; kolmnurga, ruudu, ristküliku mõisted vastavate reaalsuses esinevate objektide jälgimise teel jne. Ka seoste ja protseduuride õppimisel peaks olema lähtekohaks eluline vajadus nende järele. Uurimuslik õpe loodusainetes eeldab, et õpilased oskavad vaatluste ja eksperimentide käigus kogutud andmeid analüüsida ning vaatluste ja eksperimentide tulemusi graafiliselt, diagrammide ja tabelitena esitleda.

Matemaatika ja inimeseõpetus

Lõiming saab rajaneda arvandmete kasutamisel matemaatika teemade juures. Sellist arvmaterjali pakuvad erinevad inimeseõpetuse teemad (nt sotsiaalsed suhted, majandus, ühiskonna struktuur, riik ja valitsemine). Arvandmeid saab kasutada matemaatika teemade protsent, osamäär, keskmine, tulp- ja sektordiagramm jt käsitlemisel. Ülesannete lahendamise kaudu arendatakse oskust infot mõista ja valida: eristada olulist ebaolulisest, leida (tekstist, jooniselt jm) probleemi lahendamiseks vajalikud andmed. Ülesande lahendust vormistades ja sõnastades arendatakse oma mõtete selge, lühida ja täpse väljendamise oskust. Õpitakse kasutama erinevaid teabekeskkondi (hindama õpitu põhjal näiteks meedias avaldatud diagrammide tõele vastavust), tutvutakse kehtiva maksusüsteemiga. Praktilised tööd ja rühmatööd kujundavad koostöövalmidust, üksteise toetamist ja üksteisest lugupidamist.

Matemaatika ja ajalugu

Lõiming võiks realiseeruda eelkõige läbi matemaatikas õpetatava seostamise matemaatika enese arengu

ajalooga. Matemaatika ajaloost pärinevate faktidega saab õpetaja äratada õpilastes huvi aine vastu. Matemaatikas omandatud ajakujutlused aitavad mõista ajalooliste sündmuste järgnevust.

Matemaatika ja kunstiained
Lõiminguks kunstiõpetusega pakub häid võimalusi geomeetria. Matemaatika geomeetriaalased mõisted leiavad rakendamist erinevates kunsti valdkondades, näiteks arhitektuuris, ruumikujunduses. Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine on kunsti lahutamatu osa, nagu ka piltidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine. Geomeetriamõisted võivad olla aluseks kunstiõpetuses vaadeldavate objektide analüüsil.

Matemaatika ja muusikaõpetus
Muusikaõpetuses saab hariliku murru mõistele toetudes selgitada taktimõõdu olemust.

Matemaatika ja tööõpetus
Töö- ja tehnoloogiaõpetuses, käsitöös ja kodunduses kasutavad õpilased loogilist mõtlemist ning matemaatilisi teadmisi. Tööde kavandamisel ja valmistamisel tehakse praktilisi mõõtmisi ja arvutusi, millel on praktiline tagajärg, vigu märgatakse kohe.

Matemaatika ja kehaline kasvatus
Kõikide kehalise kasvatuse osaoskuste arendamisel rakendatakse matemaatikas omandatud oskusi (arvutamine, loendamine, võrdlemine, mõõtmine) ja mõisteid (geomeetrilised kujundid, mõõtühikud). Arvandmete tõlgendamise oskus väljendub sporditulemuste võrdlemises ja edetabelites esitatava info mõistmises. Tekstülesannete kaudu selgitatakse tervislike eluviiside, liikumise ja sportimise tähtsust inimese tervisele, samuti meditsiinisaavutuste olulisust. Objektiivsete arvandmete alusel saab hinnata oma tervisekäitumist, näiteks suhkru kogust toiduainetes, liikluskäitumist (kiirus, pidurdusteekond, nähtavus) jm. Füüsiline tegevus ja liikumine aitavad kaasa ühikute ja mõõtmissüsteemidega seotud põhimõistete omandamisele. Järjepidevus, täpsus ning kõige lihtsama ja parema lahenduskäigu leidmine on nii matemaatika kui ka spordi lahutamatu

AINEKAVA
1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane ... ! alusel;
2) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
3) opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);
4) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;
5) teab arvude koostist 10 piires;
6) liidab ja lahutab 10 piires;
7) teab rahaühikuid;
8) eristab ja konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid: ring, kolmnurk, nelinurk ja teab nende nimetusi;
9) teab nädalapäevade ja aastaaegade järgnevust toetudes abivahenditele;
10) lahendab ja koostab abiga matemaatilisi jutukesi.

Õppesisu

SUURUSTUNNUSED
Suur-väike, suurem-väiksem, ühesuurused. Pikk-lühike, pikem-lühem, ühepikkused. Lai-kitsas, laiem-kitsam, ühelaiused. Kõrge-madal, kõrgem-madalam, ühekõrgused. Paks-peenike, paksem-peenem. Jäme-õhuke, jämedam-õhem, ühepaksused. Sügav-madal, sügavam-madalam, sügavamal-madalamal. Suurustunnuste kinnistamine.

RUUMIKUJUTLUSED
Üleval-all; üles-alla; ülemine-alumine. Ees-taga, ette-taha. Kaugel-lähedal, kaugemal-lähemal.
Siin-seal. Vasak-parem, vasakul-paremal. Keskel, vahel. Peal, sees. Järel, kõrval, juures, kohal. Ruumisuhete kinnistamine.
KUJUTLUSED RASKUSTEST
Raske-kerge, raskem-kergem, üheraskused (samarasked).
AJASUHTED
Eile, täna, homme. Ööpäeva osade nimetamine ja järjestamine (öö-päev; hommik-lõuna-õhtu-öö). Vara-hilja-ammu-hiljuti. Aeglaselt-kiiresti. Noorem-vanem.
TEGEVUSED HULKADEGA
Hulkade vaatlemine ja moodustamine ühise tunnuse alusel (suured seened) ja kahe tunnuse alusel (väikesed punased nööbid). Hulgaelementide järjestamine etteantud tunnuse järgi (laius, kõrgus jne). Hulga suuruse tajumine, kujutlused *palju, vähe, üks ja palju*. Hulkade võrdlemine (üksüheses vastavuses); kujutlused *rohkem, vähem*. Hulkade võrdsustamine (*samapalju, võrdselt*). Geomeetriliste kujundite (r*ing, kolmnurk, nelinurk*) kasutamine hulgaelementidena.
Hulkade ühendamine ja hulgast osahulga eraldamine.
ARVUD 1-10
Arvud 1-10. Arvu ja numbri vaheline seos. Järgmise arvu tekkimine eelmisele ühe lisamise teel. Hulga, arvu ja numbri vaheline seos. Hulga ja arvu vaheline seos. Esemete hulga tajumine. Arv kui loendamise tulemus. Arvude rida (arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras; puuduvate arvude nimetamine; arvu naabrite nimetamine). Arvude võrdlemine (*on suurem kui; on väiksem kui; on võrdne*). Kujutlus kümnelisest. Arvu koostis. Järgarvule vastava eseme määramine.

LIITMINE JA LAHUTAMINE 10 PIIRES
Arvule vastava hulga moodustamine. Esemete hulka muutva tegevuse sooritamine ja kommenteerimine (konkreetse materjali põhjal ja arvudega). Liitmise ja lahutamise tehte sisu avavate võtmesõnade selgitamine; sõnad *on, sain kokku, on kokku, lisan juurde, panen juurde, oli, võtan ära, jäi järele.* Märkide + , – , = sisulise tähenduse tutvustamine. Liitmis- ja lahutamistabeli koostamine
10 piires arvutamiseks. Liitmise vahetuvusseaduse praktiline kasutamine. Matemaatilised jutukesed. Lihtülesande koostamine ja lahendamine esemete ja aplikatsioonide, seeriapiltide ja seejärel süžeepiltide abil.
RAHAÜHIKUD
Tutvumine rahaühikutega (*euro, sent*): nimetamine, eristamine. Vajaliku summa koostamine rahatähtedest ja müntidest (10 piires). Praktilised harjutused rahatähtede ja müntidega.
AJAÜHIKUD
Nädal (nädalapäevade nimetamine ja järjestamine). *Aasta* (aastaaegade nimetamine ja järjestamine).
GEOMEETRIA
Kujundite ring, kolmnurk, nelinurk (ruut, ristkülik) nimetamine, eristamine. Kujundite ring, kolmnurk, nelinurk (ruut, ristkülik) konstrueerimine. Sirg- ja kõverjoonte eristamine, nimetamine ja joonistamine.

Praktilised tööd:

Õpilase liikumine klassiruumis (nt Seisa enda laua kõrvale! Seisa tooli taha! jne).
Erinevate reaalsete esemete kaalu võrdlemine (nt õun ja ploom, aabits ja vihik jne).
Erinevate didaktiliste mängude kasutamine (nt lõpeta kujund, klassist kujundite otsimine, õige kujundi leidmine jne).
Orienteerumine kooli territooriumil ja kooli ümbruses (puude võrdlemine kõrguse ja jämeduse järgi, lähemal-kaugemal, vasakul-paremal).
Geomeetriliste kujundite äratundmine ja nimetamine kooli territooriumil ja lähiümbruses.
Õppekäik kauplusesse (hinnasiltidega tutvumine, kaupade paigutus riiulitel: üleval-all, vasakul-paremal).
Erinevad tegevused rahaühikutega, nt antud väärtusega müntide ja paberrahade leidmine, eseme hinnaga võrdse väärtusega rahaühiku(te) leidmine, poemäng jne.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane:
1) orienteerub ruumis ja tasapinnal küsimuse kus? ja korralduse pane ...! alusel;
2) võrdleb ja järjestab esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
3) opereerib hulkadega (oskab hulki võrrelda, võrdsustada ja ühendada ning eraldada osahulka);
4) nimetab, kirjutab ja võrdleb arve 10 piires;
5) teab arvude koostist 10 piires;
6) liidab ja lahutab 10 piires;
7) teab rahaühikuid;
8) eristab ja konstrueerib praktiliselt geomeetrilisi kujundeid ring, kolmnurk, nelinurk ja teab nende nimetusi;
9) teab nädalapäevade ja aastaaegade järgnevust, toetudes abivahenditele;
10) lahendab ja koostab abiga matemaatilisi jutukesi.

2. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1-20;
2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);
3) määrab arvu koha naturaalarvude reas;
4) eristab ühe- ja kahekohalisi arve, arvus kümnelisi ja ühelisi;

5) liidab ja lahutab 20 piires järku ületamata;
6) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid;
7) seostab ajasuhteid eile, täna, homme, üleeile ja ülehomme nädalapäevadega;
8) määrab aega täistundides;
9) kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter ja mõõdab joonlaua abil lõigu pikkuse sentimeetrites;
10) joonestab punktide järgi joonlaua abil kolmnurga ja nelinurga;
11) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügitehingute sooritamisel poemängus;
12) lahendab abiga ühetehtelisi tekstülesandeid summa ning vahe leidmiseks.

Õppesisu

KORDAMINE
Suurustunnused. Ruumisuhted. Hulgad 1–10. Hulkade võrdlemine. Arvud 1–10. Arvu 10 koostis. Liitmine ja lahutamine 10ne piires. Kümneline (1 kümneline on 10 ühelist; mõisted: ühekohaline arv, kahekohaline arv). Raha (vajaliku summa moodustamine rahatähtedest ja müntidest). Geomeetrilised kujundid (*ring, nelinurk – ruut, ristkülik, kolmnurk*, *sirg-* ja *kõverjoon*; nende nimetamine ja eristamine).
AJASUHTED
Ajasuhted: mõistete *eile*, *täna, homme* sidumine nädalapäevadega; ööpäeva osade üldistamine sõnaga *ööpäev*. Mõisted *üleeile* ja *ülehomme.*
AJAÜHIKUD
Kellaaeg: kella liikide nimetamine ja eristamine; *suur ja väike osuti*. Kellaaja määramine tunnise täpsusega. Ennepärast, varem-hiljem. Aja määramine tundides (kahe tunni *pärast* on kell …, kolm tundi *tagasi* oli kell …, üks tund *hiljem* on kell …, neli tundi *varem* oli kell …). Mõiste *nädal (puhke- ja tööpäevad, nädala kestus).* Mõiste *aasta*, seos 1 aasta = 12 kuud.
ARVUD 1-20
Teise kümne arvude moodustamine (järgmise arvu tekitamine eelmisele arvule ühe lisamise (liitmise) teel. Esemete hulga tajumine. Hulga ja arvu vaheline seos; arvu ja numbri vaheline seos; hulga, arvu ja numbri vaheline seos; arvule vastava hulga moodustamine; numbrile ja arvule vastava hulga moodustamine. Arvude rida 1–20 (puuduvate arvude nimetamine, arvu naabrite nimetamine, arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras). Arvude võrdlemine. Arvud 11–20. Kümneline, üheline, nende koht arvus; ühe- ja kahekohalised arvud. Arvude 11–20 lugemine ja kirjutamine. Järgarvud 1.–10.
LIITMINE JA LAHUTAMINE 20 PIIRES
Liitmine ja lahutamine 20 piires järguühikut ületamata konkreetse materjali abil ja arvudega. Liitmis- ja lahutamisülesannete lugemine ja kirjutamine sõnadega (pluss, miinus, on) ja märkidega + , – , =. Puuduva tehtekomponendi leidmine proovimise teel. Liitmise vahetuvusseaduse rakendamine. Nimega arvude liitmine ja lahutamine (teisendamiseta) 20 piires (järku ületamata). Kahetehteliste avaldiste väärtuse arvutamine: kaks ühesugust või kaks erinevat tehet.
PIKKUSÜHIKUD
Pikkusühikud: *sentimeeter (cm)*; nimetus, tähendus ja kasutamine; mõõtühiku valmistamine (1 cm). Mõõtmistulemuste lugemine; joonlaua kasutamine mõõtmisel (alustada 0-st).
RAHAÜHIKUD
Rahaühikud: rahatähe vahetamine suuremaks või väiksemateks; vajaliku summa moodustamine rahatähtedest (20 piires); praktilised harjutused rahatähtede ja müntidega.
GEOMEETRIA
Sirgjoon. *Sirglõik* (nimetamine, eristamine) Lõigu mõõtmine joonlaua abil sentimeetrites. Lõikude võrdlemine pikem-lühem (mõõtmistulemuse järgi). Joonlaua abil kolmnurga ja nelinurga joonestamine etteantud punktide (tippude) järgi. Kujundi elementide nimetamine (*nurk, külg*) ja nende loendamine.
TEKSTÜLESANDED
Andmete väljatoomine ja kujutamine esemelis-skemaatiliselt. Lahenduse kirjalik vormistamine (küsimus, võrdus,

vastus). Praktiliselt sooritatud kahetehteliste ülesannete lahenduste vormistamine võrdustena (vastus antakse suuliselt). Ühetehtelise ülesande koostamine ja lahendamine summa ning vahe leidmiseks (seosed *rohkem-vähem*, *pikem-lühem*, teiste suurussuhete kasutamine).

Praktilised tööd:

Näitlike vahendite kasutamine praktiliste tegevuste sooritamisel esemetega (nt pliiatsid, pulgad, tammetõrud).
Vahemaade ja loodusobjektide mõõtmine kokkulepitud mõõtühiku järgi (samm, käelaba vm), mõõtmine joonlauaga sentimeetrites.
Kellaaja määramine lastele tuttavate situatsioonide ja tegevuste näitel - kui pikk aeg on üks tund ning mida jõuab selle aja jooksul teha (nt olla matemaatika tunnis ja käia söömas).
Geomeetriliste kujundite leidmine muude kujundite hulgast, sarnase kujuga objektide leidmine klassiruumis, kujundite vaatlemine ja iseloomulike tunnuste leidmine.
Kooli lähiümbruse majanumbrite äratundmine, nimetamine ja võrdlemine.
Ühistranspordivahendite numbrite äratundmine ja nimetamine koolilähedases ühistranspordi peatuses.
Orienteerumine kooli ümbruses (kaugele-lähedale, lähemale-kaugemale).
Rahatähe vahetamine suurematеks või väiksematеks; vajaliku summa moodustamine rahatähtedest (20 piires); praktilised harjutused rahatähtede ja müntidega.
Poemängu käigus kasutatakse erinevaid viisakusväljendeid (nt Palun! Aitäh! Tere! Head aega!).

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane:

1) teab naturaalarve 1-20;
2) vastandab hulgaelemente arvuga (20 piires);
3) määrab arvu koha naturaalarvude reas;
4) eristab ühe- ja kahekohalisi arve, arvus kümnelisi ja ühelisi;
5) liidab ja lahutab 20 piires järku ületamata;
6) lahendab kolme arvu liitmise või lahutamise liitülesandeid;
7) seostab ajasuhteid eile, täna, homme, üleeile ja ülehomme nädalapäevadega;
8) määrab aega täistundides;
9) kasutab mõõtmisel pikkusühikut sentimeeter;
10) mõõdab joonlaua abil lõigu pikkust sentimeetrites;
11) joonestab punktide järgi joonlaua abil kolmnurga ja nelinurga;
12) kasutab õpitud rahaühikuid ostu-müügitehingute sooritamisel poemängus;
13) lahendab abiga ühetehtelisi tekstülesandeid summa ning vahe leidmiseks.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:

1) teab naturaalarve 1-100;
2) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis (100 piires);
3) võrdleb arve;
4) liidab ja lahutab arve 20 piires;
5) liidab ja lahutab arve 100 piires;
6) teab mõõtühikuid meeter, kilogramm, liiter ning rahaühikuid euro ja sent;
7) liidab ja lahutab ühenimelisi arve;
8) määrab õpetaja juhendamisel aega täis- ja pooletunnise täpsusega ning kalendri järgi päevades;

9) joonestab sirglõigu ja nelinurga mõõdu järgi;
10) lahendab abiga ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid.

Õppesisu

KORDAMINE

Arvud 1-20 (hulgaelementide ja arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras; võrdlemine; ühe- ja kahekohaline arv; üheliste ja kümneliste eristamine arvus; paaris ja paaritu arv; järgarvud). Liitmine ja lahutamine 10 piires. Liitmine ja lahutamine 20 piires järku ületamata; liitmine 20-ne piires; 20-st ühekohalise arvu lahutamine; kahekohalise arvu lahutamine kahekohalisest arvust. Nimega arvude (s, euro, cm) nimetamine, lugemine, märkimine. Nimega arvude liitmine ja lahutamine 20 piires järgu ületamiseta. Sirglõigu nimetamine, eristamine, punktide ühendamine joonlaua abil. Geomeetriliste kujundite (ring, kolmnurk, nelinurk – ruut, ristkülik) nimetamine ja eristamine. Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (ruudulisele paberile).

ARVUD 1-100

Arvude moodustamine 100 piires. Arvude saamine loendamise teel. Arvud 21–100, arvude 21–100 lugemine ja kirjutamine. Järgarvud 11.–20. Täiskümnete numeratsioon. Numbri asukoha tähtsus arvu märkimisel. Arvu koha ja naabrite määramine arvureas. Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras (1–100). Paaris- ja paaritud arvud. Ühe-, kahe- ja kolmekohaline arv. Sajaline, kümneline ja üheline, nende koht arvus. Arvude jaotamine ja koostamine kümneliste ja üheliste järgi. Arvude võrdlemine 100 piires. Võrratuste kirjutamine, lugemine ja lahendamine (märgid >, <, =).

LIITMINE JA LAHUTAMINE 100 PIIRES

Liitmine ja lahutamine üleminekuta ühest kümnest teise (kasutades suulise arvutamise võtet): täiskümnete liitmine ja lahutamine. Liitmine ja lahutamine kahekümne piires üleminekuga ühest kümnest teise (kasutades suulise arvutamise võtet). Kahetehteliste võrduste lahendamine, sealhulgas liitmine täiskümneni ja täiskümnest ühekohalise arvu lahutamine. Kahekohalisele arvule ühekohalise arvu liitmine. Kahekohalisest arvust ühekohalise arvu lahutamine. Kahekohalisele arvule kahekohalise arvu liitmine. Kahekohalisest arvust kahekohalise arvu lahutamine. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Liitmise ja lahutamise tulemuse õigsuse kontrollimine (pöördtehtega). Kordamine.

MÕÕTÜHIKUD

Kellaaeg: kellaaja määramine täis- ja pooletunnise täpsusega. Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades. Seos *1 ööpäev = 24 tundi*. Ajaühikud: *tund, minut*. Seosed: *1 h = 60 min, pool tundi on 30 minutit; kuu, päevade arv kuus; aasta, seos:1 aasta = 12 kuud.* Pikkusühikud: *meeter (m)*, lugemine ja kasutamine. Mõõtmine meetrites ja sentimeetrites (joonlauda ja mõõdulinti kasutades). Seos: *1 m = 100 cm*. Sobiva mõõtühiku valimine. Massiühikud: *kilogramm (kg)*; kujutlus kilogrammist kui raskusmõõdust, kasutamine. Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse määramiseks. Kaalukaussidega kaal, kaaluvihid, -pommid. Mahuühikud: *liiter (l)*; kujutlus liitrist kui mahumõõdust, kasutamine. Erinevate suurustega enamkasutatavate anumate tutvustamine (purgid, pudelid, ämber). Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine. Rahaühikud: *50 senti, 20 eurot, 50 eurot, 100 eurot*. Seos *1 euro = 100 senti*. Ostetava kauba maksumus ja selle vastavus olemasolevale rahasummale. Nimega arvude lugemine ja kirjutamine. Ühenimeliste arvude liitmine ja lahutamine, vajadusel tulemuse teisendamisega naaberühikuteks.

GEOMEETRIA

Sirglõigu joonestamine antud mõõdu järgi. Antud sirglõigu pikendamine ja lühendamine. Nelinurga joonestamine antud mõõtude järgi (ruudulisele paberile).

TEKSTÜLESANDED

Lihtülesanded antud arvu suurendamiseks või vähendamiseks teatud arvu võrra. Üleminek lihtülesannetelt kahetehtelistele tekstülesannetele (sealhulgas ülesanded, mille teine ülesanne on esimese ülesande järg). Ühe- ja kahetehteliste tekstülesannete eristamine. Kahetehteliste tekstülesannete lahendamine (1. tehe – arvu

suurendamine/vähendamine teatud arvu võrra, 2. tehe – summa leidmine). Üleminek tekstülesande sisu esemelis-skemaatiliselt kujutamiselt andmete skemaatilisele esitamisele. Ülesande lahenduse otsimine ja skeemi täiendamine ühistööna (õpetaja suunavatele küsimustele toetudes). Kahetehteliste tekstülesannete lahenduse kirjalik vormistamine (küsimused koostöös, võrdused koos nimetustega õpilase vihikus, vastus).

Praktilised tööd:

Praktiline tegevus (kaalumine) esemete raskuse määramiseks. Kaalud. Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
Poemäng: harjutada vajaliku summa andmist, rahatähtede vahetamist suuremaks või väiksemaks, raha tagasi andmist.
Erinevate suurustega enamkasutatavate anumatega tutvumine (purgid, pudelid, ämber). Mõõtmistulemuste märkimine ja lugemine.
Kella järgi aja arvutamine täistundides ja kalendri järgi päevades.
Kaupluses pakendatud vedelate ja lahtiste tahkete toodete mõõtühikute eristamine (*liiter, kg).*
Erinevate pindade mõõtmine koolis ja kooli territooriumil (m).

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1-100;
2) teab arvude ehitust kümnendsüsteemis (100 piires);
3) võrdleb arve;
4) liidab ja lahutab arve 20 piires;
5) liidab ja lahutab arve 100 piires;
6) teab mõõtühikuid meeter, kilogramm, liiter ning rahaühikuid euro ja sent;
7) liidab ja lahutab ühenimelisi arve;
8) määrab õpetaja juhendamisel aega täis- ja pooletunnise täpsusega ning kalendri järgi päevades;
9) joonestab mõõdu järgi sirglõigu ja nelinurga;
10) lahendab abiga ühe- ja kahetehtelisi tekstülesandeid.

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 100 piires;
2) teab Rooma numbreid I–V;
3) liidab ja lahutab 100 piires;
4) korrutab ja jagab toetudes korrutustabelile;
5) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
6) leiab osa tervikust;
7) teab mõõtühikut millimeeter;
8) oskab lugeda termomeetri näitu kraadides;
9) tunneb kella (veerand, pool, kolmveerand ja täistund);
10) liidab ja lahutab ühe- ja mitmenimelisi arve;
11) joonestab lõike etteantud mõõdu järgi;
12) teab nurkade liike;
13) lahendab koostöös õpetajaga kahetehtelisi tekstülesandeid.

Õppesisu

ARVUD 1-100
Arvud 1–100: lugemine, kirjutamine, arvu asukoha määramine arvreas. Järgarvud 21.–100. Üheliste, kümneliste, sajalise eristamine arvus. Arvude võrdlemine, märkide <, >, = kasutamine arvude võrdlemise tulemuse ülesmärkimisel. Rooma numbrid I–V.
LIITMINE JA LAHUTAMINE 100 PIIRES
Täiskümnete liitmine ja lahutamine. Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (suulise arvutamise võtet kasutades). Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (suulise arvutamise võtet kasutades). Liitmine ja lahutamine 100 piires järku ületamata (kirjaliku arvutamise võttega). Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (kirjaliku arvutamise võttega). Vahetuvusseaduse kasutamine. Liitmis- ja lahutamistehte kontrollimine pöördtehtega. Tehtekomponentide nimetused liitmisel ja lahutamisel. Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel. Tehete järjekord. Ümarsulgude kasutamine kahetehtelistes võrdustes.
KORRUTAMINE JA JAGAMINE 100 PIIRES
Korrutamise ja jagamise olemuse selgitamine. Praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega: esemeliste hulkade võtmine teatud arv korda. Korrutamine kui võrdsete liidetavate summa leidmine. Võrdsete liidetavate liitmise asendamine korrutamisega. Korrutamise vahetuvusseadus. Korrutustabelile tuginev korrutamine ja jagamine. Korrutamise ja jagamise vaheline seos, selle kasutamine jagamise õppimisel ja kontrollimisel. Täiskümnete korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires. Tehtekomponentide nimetused korrutamisel ja jagamisel. Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel. Mõiste“ osa tervikust“ olemuse selgitamine. Hariliku murru märkimine. Poole (kahendiku), kolmandiku, neljandiku, viiendiku leidmine tervikust (tegevuslikult).
MÕÕTÜHIKUD
Pikkusühik: *millimeeter (mm)*; mõõtmine, lugemine, kasutamine. Seos *1 cm = 10 mm.*
Rahaühikud: kõikide õpitud rahaühikute kasutamine probleemülesannete lahendamisel.
Massiühikud: *tsentner (ts);* lugemine, kasutamine. Seos *1 ts = 100 kg.*
Termomeeter, termomeetrite liigid ja kasutamine, näidu lugemine skaalalt kraadides.
Ajaühikud: *sekund (s)*. Seos: *1 min = 60 sek*.
Kellaaja määramine minutilise täpsusega, veerandtunnise täpsusega; kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele).
TEHTED NIMEGA ARVUDEGA
Ühe- ja mitmenimeliste arvude eristamine, lugemine ning kirjutamine. Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamiseta (kirjaliku liitmise ja lahutamise võtet kasutades). Nimega arvude liitmine (teisendamisega). Aja arvutamine kella järgi tundides ja kalendri järgi päevades (vastavad seeriapildid ja tekstülesanded).
GEOMEETRIA
Murdjoon. Kõverjoon. Sirglõigu ja murdjoone mõõtmine ja joonestamine joonlaua abil etteantud mõõtude järgi. Sirglõigu pikendamine ja lühendamine. Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) nimetamine ja eristamine. Nurkade (täisnurk, nürinurk, teravnurk) joonestamine joonlaua abil.
TEKSTÜLESANDED
Kahetehtelised tekstülesanded seoste *korda/võrra*, *rohkem/vähem* eristamiseks (seosed korda/võrra, rohkem/vähem on mõlemas tehtes). Kahetehtelise tekstülesande andmete väljatoomine (ühistööna, õpetaja küsimustele toetudes). Ostu-müügi ülesanded. Sõltuvus: *maksumus = hind · hulk.*

Praktilised tööd:

Praktiliste tegevuste sooritamine hulkadega: esemeliste hulkade võtmine teatud arv kordades.
Osa tervikust (paberilehe pooleks murdmine, õuna pooleks lõikamine, geomeetriliste kujundite võrdseteks osadeks lõikamine, vihikus osadeks jagamine).
Kooli lähiümbruse majade numbrite äratundmine, nimetamine ja võrdlemine.
Termomeeter (termomeetrite liigid, kasutamine, skaalalt näidu lugemine kraadides).
Kellaaja määramine minutilise, viieminutilise, veerandtunnise täpsusega; kahesugune määramine (toetudes

ööpäeva osadele).
Hinna, koguse ja maksumuse vahelise seose praktiline kinnistamine kauplusest toodete ja kirjatarvete ostmisel.
Erinevate nurkade vaatlus ja äratundmine tänavatel/kõnniteedel (täisnurk, nürinurk, teravnurk).
Pikkuse mõõtmine ja võrdlemine (koridori, jooksuraja, mänguväljaku pikkus); kauguse mõõtmine erinevate objektideni koolis ja kooli territooriumil mõõtmistulemuste põhjal.

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane:
1) teab naturaalarve 100 piires;
2) teab Rooma numbreid I–V;
3) liidab ja lahutab 100 piires;
4) korrutab ja jagab, toetudes korrutustabelile;
5) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
6) leiab osa tervikust;
7) teab mõõtühikut millimeeter;
8) oskab lugeda termomeetri näitu kraadides;
9) tunneb kella (veerand, pool, kolmveerand ja täistund);
10) liidab ja lahutab ühe- ja mitmenimelisi arve;
11) joonestab lõike etteantud mõõdu järgi;
12) teab nurkade liike;
13) lahendab koostöös õpetajaga kahetehtelisi tekstülesandeid.

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1000 piires;
2) eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;
3) teab Rooma numbreid I–X;
4) liidab ja lahutab arve 1000 piires;
5) korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 100 piires;
6) korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 1000 piires;
7) lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
8) saab aru mõiste *harilik murd* olemusest;
9) leiab osa arvust 1000 piires;
10) teab mõõtühikuid *gramm, tonn, kilomeeter*;
11) määrab aega kella ja kalendri järgi;
12) liidab ja lahutab nimega arve 1000 piires;
13) korrutab ja jagab ühenimelisi arve 1000 piires;
14) eristab *ringi* ja *ringjoont*;
15) lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid.

Õppesisu

KORDAMINE
Numeratsioon 100 piires. Arvude võrdlemine. Paaris- ja paaritud arvud. Järgarvud (1.-100.). Kirjalik liitmine ja

lahutamine 100 piires (järgu ületamiseta). Tundmatu tehtekomponent (tundmatu liidetava, vähendaja, vähendatava leidmine).

ARVUD 1-1000

Arvud 1000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. Arvu naabrid, nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100 kaupa. Järgarvud 1000ni. Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra. Üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandelise eristamine arvus. Järguühikute määramine arvus (tuhandeline) alustades kas kõrgemast või madalamast järgust. Iga järgu suurim ja väikseim arv. Arvu esitamine järkarvude summana. Järkarvude summa järgi arvu esitamine. Arvude võrdlemine. Rooma numbrid I–X.

LIITMINE JA LAHUTAMINE 1000 PIIRES

Liitmine ja lahutamine 100 piires järgu ületamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühikut ületamata (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Kirjalik liitmine ja lahutamine 1000 piires järguühiku ületamisega. Liitmine 1000-ni, lahutamine 1000-st. Liitmise ja lahutamise kontrollimine pöördtehtega abil. Puuduva tehtekomponendi leidmine liitmis- ja lahutamistehetes. Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes, ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes.

KORRUTAMINE JA JAGAMINE 1000 PIIRES

Kahekohaliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga 100 piires suulise arvutamise võtet kasutades. Kirjaliku korrutamise ja jagamise algoritm (järku ületamata). Jäägiga jagamine (praktiliselt ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Korrutamis- ja jagamistehte õigsuse kontrollimine pöördtehtega. Kahekohalise arvu kirjalik korrutamine ühekohalise arvuga 1000 piires. Täiskümnete ja -sadade korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta. Jäägiga jagamine (praktiliselt ja kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Tehete järjekord kahe- ja kolmetehtelistes avaldistes, ümarsulud kolmetehtelistes avaldistes. Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamis- ja jagamistehetes.

HARILIKUD MURRUD

Mõisted murru lugeja ja nimetaja, murrujoone tähendus. Murdude leidmine skemaatiliselt, lugemine ja kirjutamine. Antud arvust ühe osa leidmine.

MÕÕTÜHIKUD

Pikkusühikud: *kilomeeter (km)*; kasutamine. Seos *1 km = 1000 m*, kasutamine.
Massiühikud: *gramm (g), tsentner (ts), tonn (t)*; kasutamine. Seosed *1 kg = 1000 g* (praktiline leidmine vastavate kaalupommide abil); *1 ts = 100 kg, 1 t = 1000 kg*.
Rahaühikud: *euro, sent.*
Mahuühikud: *pool liitrit (½ liitrit), ⅓ liitrit,* kasutamine.
Ajaühikud: *aasta – 365 (366) päeva.*
Õpitud mõõtühikute teisendamine: suurema mõõtühiku teisendamine väiksemaks; väiksema mõõtühiku teisendamine suuremaks naaberühikuks.

TEHTED NIMEGA ARVUDEGA

Mitmenimeliste arvude liitmine ja lahutamine tulemuse teisendamisega. Ühenimeliste arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga tulemuse teisendamisega.

GEOMEETRIA

Ringjoon. Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamine šablooni abil. Ruut ja ristkülik.

TEKSTÜLESANDED

Ühetehtelised tekstülesanded arvust osa leidmiseks. Liitülesanded: kahetehtelised tekstülesanded seoste *korda/võrra*, *rohkem/vähem* eristamiseks. Andmete leidmine ja skemaatiline esitamine, ülesande kirjalik lahendamine ja lahenduskäigu selgitamine suuliselt.
Erinevate probleemsituatsioonide modelleerimisoskuse kujundamine (kahetehtelise tekstülesande struktuurile toetudes). Lihtülesanded: sõltuvused: *hind = maksumus* : *hulk*; *hulk = maksumus: hind*.

Praktilised tööd:

Osa arvust (pabeririba pooleks murdmine, pliiatsite jaotamine laste vahel võrdselt).
Mõõtühikud (kaalumine, vedeliku mahutamine pudelisse, vahemaa määramine kõndimise või mõõtmise käigus jne).

Kalendri järgi aja määramine on seotud loodusõpetuses õpitud teadmistega aastaaegadest ja ilmast. Aja määramine kella järgi on seotud õpilaste enda tegevusega – nt kui kaua kulus aega 1 km pikkuse vahemaa läbimiseks, mis kell algab ja lõppeb kinoseanss.
Ringjoon, ringi kujutiste leidmine ümbrusest, joonistamine šablooni abil, nuputamisülesannete lahendamine (nt Mitu ringjoont on pildil?).
Õppekäik Eesti Panga muuseumisse (kõikide nimiväärtustega rahatähtede tutvumine).
Õppekäik kauplusesse: pakendi sõltuvus toote liigist (*kg* või *g*).
Hinna, koguse ja maksumuse vahelise seose praktiline kinnistamine kauplusest toodete ja kirjatarvete ostmisel.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1. teab naturaalarve 1000 piires;
2. eristab järguühikuid, oskab määrata nende arvu;
3. teab Rooma numbreid I–X;
4. liidab ja lahutab arve 1000 piires;
5. korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 100 piires;
6. korrutab ja jagab ühekohalise arvuga 1000 piires;
7. lahendab kahe- ja kolmetehtelisi avaldisi;
8. saab aru mõiste *harilik murd* olemusest;
9. leiab osa arvust 1000 piires;
10. teab mõõtühikuid *gramm, tonn, kilomeeter*;
11. määrab aega kella ja kalendri järgi;
12. liidab ja lahutab nimega arve 1000 piires;
13. korrutab ja jagab ühenimelisi arve 1000 piires;
14. eristab *ringi* ja *ringjoont*;
15. lahendab kahetehtelisi tekstülesandeid.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 10 000 piires;
2) ümardab arvu etteantud järguni 10 000 piires;
3) teab Rooma numbreid I–XX;
4) liidab ja lahutab arve 10 000 piires;
5) korrutab ja jagab arve 10 000 piires;
6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
7) mõistab lihtmurru, liigmurru ja segaarvu olemust;
8) liidab ja lahutab lihtmurde;
9) leiab ühe ja mitu osa arvust;
10) mõistab kümnendmurru olemust;
11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
12) teab mõõtühikuid detsimeeter, detsiliiter ja milliliiter;
13) arvutab ajavahemikke;
14) liidab ja lahutab nimega arve 10 000 piires;
15) korrutab ja jagab nimega arve 10 000 piires;
16) eristab lõikuvaid, ristuvaid ja paralleelseid sirgeid;
17) eristab kolmnurkade liike;

18) arvutab hulknurga ümbermõõtu;
19) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid, toetudes lahendusplaanile.

Õppesisu

ARVUD 1-10 000
Arvud 10 000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. Arvu naabrid, nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000 kaupa. Järgarvud 10 000ni. Arvude suurendamine või vähendamine mingi arvu võrra või mingi arv korda. Arvude ehitus kümnendsüsteemis. Järguühikute arvu ning üheliste, kümneliste, sajaliste ja tuhandeliste arvu määramine antud arvus. Arvude kirjutamine järkude tabelisse ja tabelist välja. Arvude võrdlemine. Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni. Rooma numbrid I–XX.
LIITMINE JA LAHUTAMINE 10 000 PIIRES
Kirjalik liitmine ja lahutamine 10 000 piires üleminekuta ja üleminekuga. Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendi leidmine.Tehete järjekorra määramine. Ümarsulgude kasutamine kuni neljatehtelistes avaldistes.
KORRUTAMINE JA JAGAMINE 10 000 PIIRES
Suuline korrutamine ja jagamine 10 000 piires. Kolmekohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamine jäägita ja jäägiga). Ühe- ja kahekohalise arvu korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga. Neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga (jagamine jäägita ja jäägiga). Korrutamis- ja jagamistehete kontrollimine pöördtehtega. Tehete järjekorra määramine. Ümarsulgude kasutamine kuni neljatehtelistes avaldistes. Puuduva tehtekomponendi leidmine.
HARILIKUD MURRUD
Lihtmurru, liigmurru ja segaarvu eristamine, lugemine ja kirjutamine. Ühenimeliste lihtmurdude ja segaarvude võrdlemine. Ühenimeliste lihtmurdude liitmine ja lahutamine. Murru põhiomadus. Ühe ja mitme osa leidmine arvust (kahe tehte abil).
KÜMNENDMURRUD
Kümnendmurru eristamine harilikust murrust ja naturaalarvust. Kümnendmurdude moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil. Kümnendike, sajandike ja tuhandike määramine kümnendmurrus. Kümnendmurdude võrdlemine. Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine (järgu ületamiseta).
MÕÕTÜHIKUD
Pikkusühik: *detsimeeter (dm)*: nimetamine, märkimine, kasutamine; seosed *1 dm = 10 cm*;
1 m = 10 dm.
Mahuühikud: *detsiliiter (dl)*, *milliliiter (ml)*: nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine. Vanuse, sünniaasta; ajavahemiku; sündmuse kestvuse ja toimumise aja arvutamine. Õpitud ajaühikute teisendamine. Ajaühik *sajand (saj)*; seos *1 saj = 100 a* (toetudes ajaloolisele materjalile).
TEHTED NIMEGA ARVUDEGA
Erinimeliste arvude liitmine ja lahutamine. Nimega arvude liitmine ja lahutamine teisendamisega (kirjaliku arvutamise võtet kasutades). Eelnevalt teisendatud mitmenimelise arvu korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga.
GEOMEETRIA
Lõikuvate, ristuvate ja paralleelsete sirgete eristamine ja joonestamine. Lõikude pikkuste liitmine ja lahutamine. Lõigu pikendamine ja lühendamine etteantud mõõdu järgi. Terav-, täis- ja nürinurga eristamine. Kolmnurga liikide eristamine nurkade järgi. Hulknurga ümbermõõdu olemuse mõistmine. Kolmnurga, ruudu ja ristküliku ümbermõõdu arvutamine (valemi järgi). Mõõtkava tähendus.
TEKSTÜLESANDED
Tekstülesannete lahendamine tervikust ühe ja mitme osa leidmiseks. Andmete välja toomine ja skeemina vormistamine õpetaja abiga. Lahendusplaani koostamine õpetaja abiga. Kolmetehtelise tekstülesande lahendamine lahendusplaanile toetudes õpetaja abiga. Lihtülesannete ühendamine kolmetehteliseks ülesandeks. Probleemsituatsioonide lahendamine õpetaja abiga. Ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsuse hindamine õpetaja abiga.

Praktilised tööd:

Mahuühikud: detsiliiter (dl), milliliiter (ml): nimetamine, märkimine, kasutamine, mõõdunõude tutvustamine.
Erinevate mõõtevahendite kasutamine toidu valmistamisel.
Vanuse, sünniaasta; ajavahemiku; sündmuse kestvuse ja toimumise aja arvutamine.
Sündmuse toimumise aja otsimine info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendeid kasutades.
Mingite esemete küljepikkuste mõõtmine (nt päeviku) ja ümbermõõdu arvutamine.
Lähiümbruse ühistranspordi sõiduplaanide kasutamine.
Õppekäik Ajaloomuuseumi: töö ajalindiga, ajavahemiku arvutamine mingist sündmusest kuni tänapäevani; aasta arvutamine mingi sündmuse toimumisest möödunud aastate arvu järgi.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:
1) teab naturaalarve 10 000 piires;
2) ümardab arvu etteantud järguni 10 000 piires;
3) teab Rooma numbreid I–XX;
4) liidab ja lahutab arve 10 000 piires;
5) korrutab ja jagab arve 10 000 piires;
6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
7) mõistab lihtmurru, liigmurru ja segaarvu olemust;
8) liidab ja lahutab lihtmurde;
9) leiab ühe ja mitu osa arvust;
10) mõistab kümnendmurru olemust;
11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
12) teab mõõtühikuid detsimeeter, detsiliiter ja milliliiter;
13) arvutab ajavahemikke;
14) liidab ja lahutab nimega arve 10 000 piires;
15) korrutab ja jagab nimega arve 10 000 piires;
16) eristab lõikuvaid, ristuvaid ja paralleelseid sirgeid;
17) eristab kolmnurkade liike;
18) arvutab hulknurga ümbermõõtu;
19) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid, toetudes lahendusplaanile.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 100 000 piires;
2) ümardab arvu etteantud järguni 100 000 piires;
3) teab Rooma numbreid I–XXX;
4) liidab ja lahutab 100 000 piires;
5) korrutab ja jagab 100 000 piires;
6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
7) teisendab harilikke murde;
8) taandab harilikke murde;
9) korrutab ja jagab harilikke murde;
10) leiab terviku tema osa järgi;
11) liidab ja lahutab kümnendmurde;

12) korrutab ja jagab kümnendmurde;
13) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid;
14) arvutab aritmeetilise keskmise;
15) arvutab hulknurga ümbermõõdu;
16) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
17) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

Õppesisu

ARVUD 1-100 000

Arvud 100 000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. Arvude nimetamine 10, 100, 1000 ja 10 000 kaupa. Üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu määramine antud arvus. Arvu esitamine järguühikute summana ja järguühikute summa järgi. Arvude võrdlemine. Arvude ümardamine tuhandelisteni. Rooma numbrid I– XXX.

LIITMINE JA LAHUTAMINE 100 000 PIIRES

Täisarvude liitmine ja lahutamine kõikides raskusastmetes. Kirjalik liitmine ja lahutamine 100 000 piires järgu ületamiseta. Kirjalik liitmine 100 000 piires järgu ületamisega. Liitmis- ja lahutamistehete kontrollimine pöördtehtega. Tehete järjekorra määramine kolme- ja neljatehtelistes avaldistes. Ümarsulgude kasutamine avaldistes. Puuduva tehte-komponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel.

KORRUTAMINE JA JAGAMINE 100 000 PIIRES

Arvu suurendamine ja vähendamine 10, 100, 1000 korda. Suuline korrutamine ja jagamine üleminekuta. Kolme- ja neljakohalise arvu korrutamine ja jagamine kirjalikult ühekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga. Korrutamine ja jagamine täiskümnete, -sadade ja -tuhandetega. Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Tehete järjekorra määramine kolme- ja neljatehtelistes avaldistes. Ümarsulgude kasutamine avaldistes. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Aritmeetilise keskmise olemuse mõistmine. Aritmeetilise keskmise arvutamine.

HARILIKUD MURRUD

Harilik murd (hariliku murru mõiste, tekkimine; harilike murdude võrdlemine, liitmine ja lahutamine; lugeja, nimetaja). Segaarv (mõiste). Liigmurru teisendamine segaarvuks ja segaarvu teisendamine liigmurruks. Taandamise olemuse mõistmine. Harilike murdude taandamine. Ühenimeliste harilike murdude liitmine ja lahutamine. Hariliku murru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Kahe tehte abil tervikust osa leidmine. Kahe tehte abil osa järgi terviku leidmine.

KÜMNENDMURRUD

Kümnendmurdude moodustamine, lugemine ja kirjutamine koma abil. Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine kõikides raskusastmetes. Kümnendmurdude suurendamine ja vähendamine 10, 100, 1000 korda. Kümnendmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga kõikides raskusastmetes.

MÕÕTÜHIKUD

Pikkusühikud *kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (cm)*, *millimeeter (mm).* Raskusühikud *tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg), gramm (g).*
Mahuühikud *liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml).*
Ajaühikud *sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.*
Rahaühikud *euro, sent.* Nimega arvude teisendamine.

TEHTED NIMEGA ARVUDEGA

Nimega arvude liitmine ja lahutamine kõikides raskusastmetes. Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Aega väljendavate arvude liitmine ja lahutamine. Aega väljendavate arvude korrutamine ja jagamine.

GEOMEETRIA

Hulknurga (kolm-, neli-, viis-, kuusnurk) külgede pikkuste mõõtmine. Hulknurga ümbermõõdu arvutamine mõõtmisel saadud või ette antud andmetega. Sümmeetria olemuse mõistmine. Telgsümmeetriliste kujundite joonestamine.

TEKSTÜLESANDED

Liitülesanded (kahe- ja kolmetehtelised): aritmeetilise keskmise arvutamine. Lihtülesanded: kümnendmurruna väljendatud osa leidmine arvust; sündmuste alguse, lõpu ja kestuse määramine. Terviku leidmine tema osa järgi. Kiirus, aeg ja teepikkus (kiiruse, aja ja teepikkuse omavaheline seos). Ühesuunalise sirgjoonelise liikumise leidmine. Kahetehteliste tekstülesannete kirjalik vormistamine toetudes lahendusplaanile, selgituse kirjutamine avaldise väärtuse juurde. Andmete välja toomine ja skeemina vormistamine vajadusel õpetaja abiga. Lahendusplaani koostamine vajadusel õpetaja abiga. Kolmetehtelise tekstülesande lahendamine, toetudes lahendusplaanile vajadusel õpetaja abiga. Ülesannete lahendamisel saadud tulemuste reaalsuse hindamine õpetaja abiga.

Praktilised tööd:

Õpitud geomeetriliste kujundite märkamine ja kirjeldamine ning sümmeetriliste kujundite leidmine ümbritsevas ruumis.
Tervislikke toitude iseseisev valmistamine, järgides retseptis etteantud koguseid ja valmistamiseks kuluvat aega.
Mõõtmiste tegemine kooli siseruumides ja territooriumil ning ümbermõõdu arvutamine mõõtmisel saadud tulemuste põhjal.
Orienteerumine ühistranspordis.
Aja arvutamine sihtkohta õigeaegseks jõudmiseks.
Õppekäik Linnamuuseumisse: ajavahemiku arvutamine mingist sündmusest kuni tänapäevani; aasta arvutamine mingi sündmuse toimumisest möödunud aastate arvu järgi.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:
1) teab naturaalarve 100 000 piires;
2) ümardab arvu etteantud järguni 100 000 piires;
3) teab Rooma numbreid I–XXX;
4) liidab ja lahutab 100 000 piires;
5) korrutab ja jagab 100 000 piires;
6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
7) teisendab harilikke murde;
8) taandab harilikke murde;
9) korrutab ja jagab harilikke murde;
10) leiab terviku tema osa järgi;
11) liidab ja lahutab kümnendmurde;
12) korrutab ja jagab kümnendmurde;
13) kasutab arvutamisel pikkus-, raskus-, mahu-, aja- ja rahaühikute seoseid;
14) arvutab aritmeetilise keskmise;
15) arvutab hulknurga ümbermõõdu;
16) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
17) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid, toetudes lahendusplaanile.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
2) ümardab arve etteantud järguni 1 000 000 piires;
3) teab Rooma numbreid I–XXXV;

4) liidab ja lahutab 1 000 000 piires;
5) korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
7) liidab ja lahutab harilikke murde;
8) korrutab ja jagab harilikke murde;
9) liidab ja lahutab kümnendmurde;
10) korrutab ja jagab kümnendmurde;
11) arvutab pindala
12) eristab ruumilisi kujundeid;
13) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
14) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid, toetudes lahendusplaanile.

Õppesisu

ARVUD 1- 1 000 000
Arvud 1 000 000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. Arvude nimetamine 10, 100, 1000, 10 000 ja 100 000 kaupa. Üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste ja kümnetuhandeliste arvu määramine antud arvus. Arvu esitamine järguühikute summana ja järguühikute summa järgi. Arvude võrdlemine. Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni, tuhandelisteni, kümnetuhandelisteni või sajatuhandelisteni. Rooma numbrid I–XXXV.
LIITMINE JA LAHUTAMINE 1 000 000 PIIRES
Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires (üleminekuta ja üleminekuga). Liitmis- ja lahutamistehete õigsuse kontrollimine pöördtehetega. Puuduva tehte-komponendi leidmine liitmisel ja lahutamisel. Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulgude kasutamine avaldistes. Aritmeetilise keskmise arvutamine.
KORRUTAMINE JA JAGAMINE 1 000 000 PIIRES
Arvu suurendamine ja vähendamine 10, 100, 1000 korda. Täisarvude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga kõikides raskusastmetes. Täisarvude korrutamine ja jagamine täiskümnete, -sadade ja -tuhandetega. Korrutamise ja jagamise kontrollimine pöördtehtega. Puuduva tehtekomponendi leidmine. Tehete järjekord nelja- ja viietehtelistes ülesannetes. Ümarsulgude kasutamine avaldistes.
HARILIKUD MURRUD
Liht- ja liigmurd. Liigmurru ja segaarvu teisendamine. Hariliku murru põhiomadus. Taandamine. Ühenimeliste murdude liitmine ja lahutamine. Segaarvude liitmine ja lahutamine. Ühenimeliste murdude korrutamine ja jagamine naturaalarvuga. Segaarvu korrutamine ja jagamine täisarvuga. Kahe tehte abil tervikust osa leidmine. Kahe tehte abil terviku leidmine tema osa järgi.
KÜMNENDMURRUD
Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine kõigis raskusastmetes. Mitmenimelise arvu väljendamine kümnendmurruna ja vastupidi. Kümnendmurdude suurendamine ja vähendamine 10, 100, 1000 korda. Nimega arvu asendamine kümnendmurruga ja vastupidi. Kümnendmurdude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise naturaalarvuga. Puuduva tehtekomponendi leidmine korrutamisel ja jagamisel.
MÕÕTÜHIKUD
Pikkusühikud *kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (cm)*, *millimeeter (mm).*
Raskusühikud *tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg), gramm (g).*
Mahuühikud *liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml).*
Ajaühikud *sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.*
Rahaühikud *euro, sent.* Nimega arvude teisendamine.
Pindalaühikute *ruutmillimeeter (mm²*), *ruutsentimeeter (cm²), ruutdetsimeeter (dm²), ruutmeeter (m²), ruutkilomeeter (km²), aar (a), hektar (ha)* tähendus ja kasutamisvõimalused.
TEHTED NIMEGA ARVUDEGA
Nimega arvude liitmine ja lahutamine kõikides raskusastmetes. Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühe- ja kahekohalise arvuga. Nimega arvude teisendamine.
GEOMEETRIA

Pindala olemuse mõistmine. Pindala ja ümbermõõdu eristamine. Ruudu ja ristküliku pindala arvutamine mõõtmisel saadud või ette antud andmetega valemi abil. Ruumiliste kujundite eristamine tasapinnalistest. Ümbritsevast keskkonnast ruumiliste kujundite (*kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera*) leidmine ja nimetamine. Kuubi ja risttahuka pinnalaotuste võrdlemine, nende osade nimetamine. Sümmeetriatelje suhtes sümmeetriliste kujundite joonestamine: lõik, kolmnurk, nelinurk.

TEKSTÜLESANDED

Andmete välja toomine ja skeemina vormistamine. Joonise tegemine matemaatilise situatsiooni kujutamiseks. Lahendusplaani koostamine, vajadusel õpetaja abiga. Kolmetehtelise tekstülesande lahendamine, toetudes lahendusplaanile, vajadusel õpetaja abiga. Skeemi põhjal tekstülesande koostamine, vajadusel õpetaja abiga. Lihtülesanded: tegevuse kestvuse, lõppemise või algusaja arvutamine. Kujundite pindala leidmine. Tekstülesannete lahendamine sõltuvuste *aeg = teepikkus : kiirus; kiirus = teepikkus : aeg; teepikkus = kiirus · aeg* kohta, vajadusel õpetaja abiga. Ülesande lahendamisel saadud tulemuse reaalsuse hindamine, õpetaja abiga.

Praktilised tööd:

Mõõtmise tegemine klassiruumides ja kooli territooriumil ning ümbermõõdu ja pindala leidmine antud tulemuste põhjal.
Mõõteriistadega (sh digitaalsetega) tutvumine (nt köögikaal, kaal, mõõdulint, kalender, stopper).
Sammu pikkuse mõõtmine (nt kolme mõõtmise keskmine tulemus).
Koolilaua pikkuse ja laiuse hindamine, hindamistulemuse võrdlemine mõõdulindi või joonlauaga mõõdetud tulemusega.
Risttahukakujulise keha pikkuse, laiuse ja kõrguse (paksuse) mõõtmine.
Kuubi ja risttahuka konstrueerimine nt legoklotsidest.
Ümbritsevast keskkonnast ruumiliste kujundite (kuup, risttahukas, silinder, püramiid, kera) leidmine ja nimetamine.
Virtuaalses keskkonnas (geotahvel, geogebra) tasapinnaliste, ruumiliste, sümmeetriliste kujundite konstrueerimine.
Oma/kaaslase kõndimise kiiruse määramine (mõõta teepikkus ja selle läbimiseks kulunud aeg).
Vahemaade ja keha massi hindamine, mõõtmine ja tulemuse võrdlemine mõõtmistulemusega.
Ühistranspordi sõitmine: kiiruse arvutamine, lähtudes ajast; vahemaa kaugus, lähtudes ajast ja kiirusest.
Orienteerumine ühistranspordi liikumises.
Sihtkohta õigeaegseks jõudmiseks vajaliku aja arvutamine.
Õppekäik ehituspoodi: ehitustööks vajalike materjalide koguse ja hinna arvutamine.

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
2) ümardab arve etteantud järguni 1 000 000 piires;
3) teab Rooma numbreid I–XXXV;
4) liidab ja lahutab 1 000 000 piires;
5) korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
6) lahendab mitmetehtelisi avaldisi;
7) liidab ja lahutab harilikke murde;
8) korrutab ja jagab harilikke murde;
9) liidab ja lahutab kümnendmurde;
10) korrutab ja jagab kümnendmurde;
11) arvutab pindala;
12) eristab ruumilisi kujundeid;
13) joonestab sümmeetrilisi kujundeid;
14) lahendab kolmetehtelisi tekstülesandeid toetudes lahendusplaanile.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
2) teab Rooma numbreid I–XXXV;
3) liidab ja lahutab, korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
4) teisendab murde;
5) sooritab nelja aritmeetilist tehet kümnendmurdudega;
6) teab protsendi praktilist tähendust;
7) sooritab protsentarvutusi;
8) arvutab ruumala;
9) leiab infot diagrammilt;
10) lahendab probleemsituatsioonide põhjal mitmetehtelisi tekstülesandeid.

Õppesisu

ARVUD 1-1 000 000
Arvud 1 000 000 piires, moodustamine, lugemine, kirjutamine. Arvude nimetamine kasvavas ja kahanevas järjekorras 1, 10, 100, 1000, 10 000 ja 100 000 kaupa. Üheliste, kümneliste, sajaliste, tuhandeliste, kümnetuhandeliste ja sajatuhandeliste arvu määramine antud arvus. Arvu esitamine järguühikute summana ning järguühikute summa järgi. Arvude võrdlemine. Arvude ümardamine kümnelisteni, sajalisteni, tuhandelisteni, kümnetuhandelisteni või sajatuhandelisteni. Rooma numbrid I-XXXV. Rooma numbrite järjestamine nii kasvavas kui kahanevas järjekorras; eelneva ja järgneva Rooma numbri kirjutamine; araabia numbrile vastava Rooma numbri kirjutamine ja vastupidi; kuupäevade kirjutamine Rooma numbritega.
ARITMEETILISED TEHTED 1 000 000 PIIRES
Kirjalik liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires järgu ületamiseta ja ületamisega. Tundmatu tehtekomponendi leidmine (tundmatu liidetava, vähendatava ja vähendaja leidmine). Täisarvude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga. Korrutamine ja jagamine nulliga lõppeva kolmekohalise arvuga. Aritmeetiliste tehete õigsuse kontrollimine. Tundmatu teguri, jagaja ja jagatava leidmine. Aritmeetilise keskmise leidmine. Tehete järjekord (nelja- ja viietehtelistes ülesannetes, sh ümarsulgude kasutamine). Kalkulaatori kasutamine (taskukalkulaator, nutiseade, arvutikalkulaator).
ARITMEETILISED TEHTED MURDUDEGA Hariliku murru teisendamine kümnendmurruks ja vastupidi. Lõplik ja lõpmatu kümnendmurd. Ühenimeliste harilike murdude liitmine ja lahutamine. Hariliku murru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Kümnendmurdude liitmine ja lahutamine. Kümnendmurru korrutamine ja jagamine 10, 100, 1000-ga. Kümnendmurru korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Kümnendmurru korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga. Neli aritmeetilist tehet kümnendmurdudega (nelja- ja viietehtelistes ülesannetes sh ümarsulud). Aritmeetiline keskmine (kümnendmurrud).
PROTSENT Protsendi olemus. Sajandikosade märkimise kolm moodust: kümnendmurruna, hariliku murruna, protsendina. Protsentide võrdlemine. Protsendi väljendamine kümnendmurruna ning kümnendmurdude väljendamine protsendina. 1% leidmine arvust. Protsendi leidmine arvust. Protsendi leidmise asendamine osa leidmisega. Arvu leidmine protsendi järgi.
MÕÕTÜHIKUD Pikkusühikud: *kilomeeter (km), meeter (m), detsimeeter (dm), sentimeeter (sm), millimeeter (mm).* Pindalaühikud: pindalaühikute *ruutmillimeeter (mm²*), *ruutsentimeeter (cm²), ruutdetsimeeter (dm²), ruutmeeter (m²), ruutkilomeeter (km²), aar (a), hektar (ha).*
Raskusühikud *tonn (t), tsentner (ts), kilogramm (kg), gramm (g).*

Mahuühikud *liiter (l), detsiliiter (dl), milliliiter (ml).*
Ajaühikud: sajand, aasta, kuu, nädal, ööpäev, tund, minut, sekund.
Rahaühikud: *euro, sent*.
Ruumalaühikud: *kuupsentimeeter (cm3),kuupdetsimeeter (dm3), kuupmeeter (m3).* Ruumalaühikute teisendamine naaberühikuteks.

TEHTED NIMEGA ARVUDEGA

Nimega arvude liitmine ja lahutamine 1 000 000 piires järgu ületamiseta ja ületamisega (eelneva ja/või vastuse teisendamisega). Nimega arvude korrutamine ja jagamine ühekohalise arvuga. Nimega arvude korrutamine ja jagamine kahekohalise arvuga üleminekuta ja üleminekuga.

GEOMEETRIA

Ring, sektor (ringi ja ringjoone eristamine, sektori mõiste). Kuup ja risttahukas (kuubi ja risttahuka pinnalaotused, eristamine, iseloomulikud jooned). Ruumala olemus. Ruumalaühikute tähendus ning kasutamisvõimalused. Kuubi ja risttahuka ruumala arvutamine (elulise materjali varal) valemite abil. Joon-, tulp ja ringdiagrammid (tundmine, eristamine ja lugemine).

TEKSTÜLESANDED Lihtülesanded: ühetehtelised tekstülesanded ruumala, pindala, ümbermõõdu, aritmeetilise keskmise ja protsendi leidmiseks. Liitülesanded: kolme- ja neljatehteliste tekstülesannete koostamine ja lahendamine.

Praktilised tööd:

Mõõtmiste tegemine klassiruumides ja kooli territooriumil ning ümbermõõdu ja pindala leidmine antud tulemuste põhjal.
Virtuaalses keskkonnas (geotahvel, geogebra) tasapinnaliste, ruumiliste, sümmeetriliste kujundite konstrueerimine.
Ühistranspordi sõitmine: kiiruse arvutamine, lähtudes ajast; vahemaa kaugus, lähtudes ajast ja kiirusest.
Ühistranspordi sõiduplaanides orienteerumine.
Sihtkohta õigeaegseks jõudmiseks vajaliku aja arvutamine.
Tarbitud elektri (kWh) ning elektrienergia ühiku hinna (euro) järgi arvutada ühes kuus elektrile kulunud summa (eurodes).
Õppekäik kauplusesse: allahindluste käigus uue toote hinna välja arvutamine pärast toote protsendilist allahindlust.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:
1) teab naturaalarve 1 000 000 piires;
2) teab Rooma numbreid I–XXXV;
3) liidab ja lahutab, korrutab ja jagab 1 000 000 piires;
4) teisendab murde;
5) sooritab nelja aritmeetilist tehet kümnendmurdudega;
6) teab protsendi praktilist tähendust;
7) sooritab protsentarvutusi;
8) arvutab ruumala;
9) leiab infot diagrammilt;
10) lahendab probleemsituatsioonide põhjal mitmetehtelisi tekstülesandeid.

LOODUSÕPETUS

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Loodusõpetuse ainestik. Lihtsustatud õppe loodusõpetuse sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele. Lihtsustatud õppe 1.-2. klassis moodustab loodusõpetuse ainestiku last ümbritsev keskkond, oluline on kujundada oskusi vaadelda ja mõista igapäevaelu nähtusi, tunnetada ja kogeda ümbritsevat praktiliselt, erinevate meelte kaudu. Klassist klassi materjal avardub, teemasid käsitletakse kontsentrilisuse põhimõttel. Õppetegevuse põhieesmärgiks on tekitada ja säilitada õpilaste huvi ümbritseva keskkonna jälgimise, uurimise ning mõistmise vastu. Koos loodusalaste teadmiste õpetamisega kujundatakse õpilastes oskusi ja hoiakuid, mis aitavad neil saada teadlikuks ja vastutustundlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb oma elukeskkonda.

Loodusalaste põhioskuste kujundamine. Õppetegevuse kavandamisel ja läbiviimisel on vajalik arvestada lihtsustatud õppekavas märgitud õppe ja kasvatuse rõhuasetustega ning taotletavate pädevustega , samuti erinevate õppeainete tegevuste ja õpitulemustega. Lisaks neile põhimõtetele on õppetegevuses olulisel kohal loodusalaste põhioskuste ning uurimuslike oskuste kujundamine. Loodusõpetust on lihtsustatud õppe 1.-2. klassis soovitatav õppida loomulikus keskkonnas (õppekäik, õuetund), praktilise tegevuse (näitkatsed, praktilised tööd jms) ja didaktilise mängu kaudu. Kui õpitavat objekti (nähtust) pole võimalik tutvustada tema loomulikus keskkonnas, siis tuleb õpetus materialiseerida ja näitlikustada. Alates 3. klassist, seoses õpilaste vaatlus- ja lugemisoskuste arenemisega, hakkab järk-järgult suurenema õppe- ja teabeallikate tekstide, jooniste, kaartide jms materjali kasutamise osakaal. Endiselt jäävad õppetegevuses olulisele kohale näitvahendid, katsed ja praktilised tööd. Uurimuslike oskuste kujundamise osakaal tõuseb alates 6. klassist (varasemates klassides kasutatakse uurimusliku tegevuse lihtsustatud elemente).

Õpetuse eesmärgid

Loodusõpetuse õpetamisega taotletakse, et õpilane:

1) tunneb ära kodukoha ja Eesti loodusobjekte;
2) oskab looduses käituda, huvitub looduse tundmisest;
3) mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, väärtustab keskkonnasäästlikku eluviisi ning säästvat tarbimist; teab looduskaitse põhimõtteid;
4) teab ohutusreegleid ja käitub ennast ja teisi säästvalt vastavalt keskkonna tingimustele;
5) hangib loodusteaduslikku teavet, kasutades tekste, plaane, kaarte, mudeleid ning viies läbi vaatlusi ja katseid: sõnastab saadud teavet, teeb märkmeid ja edastab neid graafiliselt suuliselt ja kirjalikult.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassi õppetegevuses keskendutakse looduse vahetule kogemisele ja praktilisele tegevusele. Õpetaja osalusel ja suunamisel õpivad õpilased tundma	3.–5. klassis on õppetegevuses jätkuvalt ülekaalus looduse vahetu kogemine, praktiline tegevus ja õppemäng. Vajalike kujutluspiltide loomist toetab esemeline ja	6.–7 klassis võimaldab õpilaste tunnetustegevuse ja kõne areng laiendada jõukohasel viisil õpitavate objektide, nähtuste ja protsesside ning nende tunnuste hulka, seda nii õpilase kodukoha kui ka Eesti kontekstis.	8.–9. klassis laienevad jõukohase õpitegevuse käigus õpilaste loodusalased teadmised, paranevad seoste mõistmise oskused, seda nii kodukoha, Eesti

	lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi, õpivad märkama, vaatlema, võrdlema ja kirjeldama ümbritsevate objektide ja nähtuste tajutavaid tunnuseid. Õppetegevuses on olulisel kohal liigitamis- ja järjestamisoskust kujundavad tegevused. Ülekaalus on praktiline tegutsemine ja õppemäng. Loodusteaduste omandamist ja kinnistamist saadab käeline tegevus loodus- või tööõpetuse tunnis: vaatlusaluse objekti voolimine, joonistamine (šablooni järgi), värvimine, lõikamine, rebimine ja kleepimine, seoseid ja suhteid kajastava pildiseeria järjestamine sisu järgi. Vähesel määral kasutatakse 1. klassi lõpust alates lihtsaid lugemis- ja kirjutamisülesandeid, arvestades seejuures vastavate oskuste	kujutav näitlikkus, lisandub ka tinglik näitlikkus (lihtsad joonised, tabelid, Eesti kaart). Õpilaste tunnetustegevuse areng võimaldab varasemalt kujundatud taju- ja mälukujutlusi täpsemaks muuta ning suurema hulga tunnuste abil laiendada. Õpetaja suunamisel areneb objektide, nähtuste, tegevuste jm kirjeldamis-, võrdlemis-, rühmitamis- ja üldistamisoskus. Õpetaja abiga kujunevad jõukohase õppematerjali ulatuses põhjus-tagajärg seoste mõistmise ja järelduste tegemise oskused. Järk-järgult suureneb õpitegevuses kirjaliku kõne osakaal – jõukohaste õppetekstide häälega lugemine ja analüüs õpetaja suunamisel, jõukohaste kirjalike ülesannete sooritamine. Vaadeldakse looduses	Kujutluspiltide loomiseks ja täpsustamiseks kasutatakse õpet loomulikus keskkonnas, praktilisi töid ja katseid, kujutavat ja tinglikku näitlikkust. Lisaks näitkatsete vaatlusele sooritavad õpilased õpetaja juhendamisel ka ise lihtsamaid praktilisi töid ja katseid. Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised ja kogemused. Uus teema esitatakse 6.-7. klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist. Õpetaja suunamisel arenevad põhjus-tagajärg seoste mõistmise ja järelduste tegemise oskused. Jõukohasel viisil toetub teadmiste-oskuste omandamine kirjalikule õppematerjalile. Õpetaja suunamisel loevad õpilased jõukohaseid õppetekste häälega ja osaliselt endamisi, analüüsivad neid õpetaja suuliste ja kirjalike küsimuste-korralduste abil; otsivad teavet tabelitest, joonistelt ja skeemidelt; sooritavad	kui ka maailma kontekstis. Võrdluses maailma ja Euroopa riikidega süvendatakse teadmisi Eestist (riigi loodus, haldusjaotus, majandus, tööstus, keskkonnaprobleemid jms) ning kujundatakse arusaam Eesti seostest Euroopa ja maailmaga (rahvastiku ränded, transport, kaubavahetus jms). Olulisel kohal on kaardiõpetus: orienteerumine gloobusel ja kaardil, õpitud piirkonna iseloomustamine kaardi abil. Varasemate õppeperioodidega võrreldes pööratakse rohkem tähelepanu elementaarsete keemia ja füüsikateadmiste ning -oskuste kujundamisele. Õppe eesmärgiks on eelkõige ümbritseva maailma praktiline mõistmine. Kujutluspiltide loomiseks ja täpsustamiseks kasutatakse õpet loomulikus

	arengut. Õpetaja osaleb õppetöös suurel määral. Järjepidevalt on vaja suunata õpilaste tunnetustegevust ja kõnet. Tähelepanu pööratakse õpilaste tundeelu arendamisele ning väärtushinnangu-te ja -hoiakute kujundamisele, liikumisele ja käitumisele looduses, väärtustatakse terveid eluviise. Pannakse alus keskkonnataju kujunemisele, tunnetuslikule huvile ja austusele looduse vastu.	toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega. Õpetaja osalus õpilaste tegevuses püsib, õpiülesandeid sooritatakse suulise juhendamise, eeskuju ja näidise järgi. Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ning nende täitmisele. Õpetaja ülesandeks on järjepidevalt kujundada õpilaste enesejuhtimise ning koostööoskusi, et järgnevatel õppeperioodidel oleks võimalik jõukohasel viisil iseseisvat tööd ning koostöiseid õppeviise (paaris- ja rühmatööd) rakendada. Õpetaja juhendamisel ja abiga on õpilased suutelised jõukohasel viisil tehnoloogiavahen deid kasutama.	kirjalikke õpiülesandeid. Õpetaja osalus õpilaste tegevuses väheneb järk-järgult, õpiülesannete täitmisel suureneb kirjalike tööjuhiste ja kirjalike abivahendite roll. Õpilaste iseseisva tegutsemise ja koostööoskuste arenemine võimaldab sooritada jõukohaseid tegevusi paaris- ja rühmatöödena. Õpetaja juhendamisel kasutavad õpilased sobiva raskusastmega õpitegevuses meedia- ja tehnoloogiavahendeid – otsivad ja loevad jõukohast loodusalast infot, kasutavad seda õpiülesannete sooritamisel. Õpetaja ülesanne on reguleerida õpitegevuse raskusastet, arvestades õpilaste tunnetustegevuse ja kirjaoskuse arenguga. 6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutlus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega. Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel,	keskkonnas, praktilisi töid ja katseid, kujutavat, tinglikku ning jõukohasel viisil ka verbaalset näitlikkust. Suureneb õpilaste roll ja iseseisvus katsete planeerimisel ja läbiviimisel. Põhjus-tagajärg seoste mõistmist ja järelduste tegemist suunab õpetaja. Õpetaja juhendamisel otsivad õpilased teavet erinevatest allikatest, kasutades seejuures ka meedia- ja tehnoloogiava-hendeid. Õppeinfo mõistmiseks ja kasutamiseks vajavad nad jätkuvalt suunatud analüüsi – suuliseid ja kirjalikke küsimusi-korraldusi. Õpetaja ülesanne on aidata hinnata ning mõista leitud info usaldusväärsust. Õpilaste oskuste areng võimaldab jõukohases õpitegevuses iseseisva töö osakaalu suurendada. Seejuures vajavad õpilased jätkuvalt õpetaja suunamist

			allrühmade moodustamisele. 7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele, sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast. Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega.	ja abivahendeid. Õpilaste iseseisva tegutsemise ja koostööoskuste arenemine võimaldab sooritada jõukohaseid õppetegevusi paaris- ja rühmatöödena.
Õppetöö rõhuasetused	1. 1.-2. klassis moodustab loodusõpetuse ainestiku last ümbritsev keskkond. Tunnetuse lähtepunktiks on õpilaste praktilised kogemused ja igapäevaelu nähtused. 2. Loodusõpetuse tundides õpitakse kuulama, jälgima ja vaatlema loodusnähtusi ja –objekte, olulisel kohal on ühisvaatlused. Matemaatikaalaste teadmiste (nt suurus-, ruumi- jt mõisted) abil õpetatakse loodusnähtusi ja –objekte võrdlema, sobitama ja rühmitama. Emakeelealastele teadmistele toetudes õpitakse loodusnähtusi ja –objekte kirjeldama. Kujundatakse	1. 3.-5. klassis tuginetakse õppetegevuses varem omandatud teadmistele, oskustele ja hoiakutele. Varemõpitule toetudes jätkatakse õpilaste loodusteadusliku maailmapildi kujundamist ja seostatakse saadud teadmisi teistes õppeainetes omandatuga. 2. Arendatakse ning süstematiseeritakse tajusid (eelkõige nägemis- ja ruumitaju) ning kujutlusi. Arendatakse esemete/ objektide ning nende osade äratundmist, terviku jaotamist osadeks, osade ühendamist oluliste (iseloomulike) ja	1. 6. klassi eesmärk on luua süsteemne kujutlus kodukoha (maakonna) geograafiast ja loodusest. Peamised teemavaldkonnad on järgmised: pinnavormid, veekogud, kliima ja selle muutused, taimed, loomad, inimtegevuse seos loodusega. 2. Kõikide teemade puhul pööratakse tähelepanu objektide ja nähtuste rühmitamisele oluliste tunnuste alusel (nt madalsood ja rabad, nende olulised tunnused), allrühmade moodustamisele (loomad, kodu- ja metsloomad, vee- ja maismaaloomad, liha- ja rohusööjad loomad). 3. 7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast. 4. Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade	1. 8.-9. klassis luuakse kujutlus maailma loodusest. Omandatakse teadmisi universumist ja planeet Maa mitmepalgelisuse st (Maa tsonaalsus, looduskomponen-tide vahelised seosed, looduse ja inimtegevuse vastastikused seosed). Võrdluses maailma ja Euroopa riikidega süvendatakse teadmisi Eestist (riigi loodus, haldusjaotus, majandus, tööstus, keskkonnaprobleemid jms) ning kujundatakse arusaam Eesti seostest Euroopa ja maailmaga (rahvastiku ränded, transport, kaubavahetus jms). Olulisel kohal on kaardiõpetus:

	suuliselt esitatud korralduste mõistmise ja täitmise oskus. Loodusteaduste omandamist ja kinnistamist saadab käeline tegevus loodus- või tööõpetuse tunnis: vaatlusaluse objekti voolimine, joonistamine (šablooni järgi), värvimine, lõikamine, rebimine ja kleepimine, seoseid ja suhteid kajastava pildiseeria järjestamine sisu järgi. 3. Tähelepanu pööratakse õpilaste tundeelu arendamisele ning väärtushinnan-gute ja -hoiakute kujundamisele, liikumisele ja käitumisele looduses, väärtustatakse terveid eluviise. Pannakse alus keskkonnataju kujunemisele, tunnetuslikule huvile ja austusele looduse vastu. 4. Peamiseks õppeviisiks 1.-2. klassis on vaatlus ja praktiline tegevus loodusobjektide-	mitteoluliste (individuaalsete) tunnuste alusel. 3. Vaadeldakse looduses toimuvaid ajalisi muutusi, erinevate loodusosade omavahelist seotust, tutvutakse loodushoiu põhimõtetega. 4. Pööratakse tähelepanu loodushoiule. Kujundatakse keskkonda säästvaid hoiakuid ja väärtus-hinnanguid. Eesmärgiks on arendada õpilastes soovi osaleda keskkonna-probleemide ennetamisel ja lahendamisel. Koduümbruse keskkonna-probleemide kõrval käsitletakse 5. klassis ka Eesti keskkonna-probleeme. 5. Õpitegevuses kasutatakse esemete ja loodusobjektide ning -nähtuste vaatlemist (sh demonstratsioon-katsed), terviku ja selle osade eristamist, võrdlemist, rühmitamist ja	keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne). 5. Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja elusllooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne). 6. 7. klassis käsitletakse nimetatud teemasid Eesti ulatuses, pööratakse tähelepanu erisustele sõltuvalt piirkonnast ja elukeskkonnast. 7. Keemia ja füüsika elemente käsitletakse seoses loodusnähtuste ja inimtegevusega (muldade ja maavarade keemilised ja füüsikalised omadused, ehitusmaterjalide omadused, muldade väetamine jne). 8. Teadvustatakse põhjus-tagajärg-seoseid eluta looduse ja elusllooduse nähtuste vahel (nt taime- ja loomaliikide seos elukohaga – toitumine, eluase, asulate paiknemine jne). 9. Peamised töövormid on tund, õppekäik ja vaatlus. Tundides sooritatakse lihtsaid katseid, võimaluse korral kasutatakse õppefilme. 10. Iga teema puhul aktiveeritakse lapse teadmised ja kogemused. Uus teema	orienteerumine gloobusel ja kaardil, õpitud piirkonna iseloomustamine kaardi abil. Terviklik kujutlus maailmast sisaldab ka teadmisi inimese anatoomiast, erinevatest rassidest ja rahvustest ning igapäevaelus esinevatest füüsikalistest ja keemilistest nähtustest/prot-sessidest. 2. Õppevormid on samalaadsed 6.-7. klassis kasutatavatega. Suureneb tekstide kasutamise osatähtsus teadmiste hankimisel. Kujundatakse oskust otsida teavet kaartidelt, õppe- ja teabekirjandusest, internetist ning esitada seda kaaslastele. Tundides rakendatakse uurimuslikku õpet: katsete vaatlus ja sooritamine kirjaliku juhendi järgi, vaatlus- ja katsetulemuste kirjeldamine ning selgitamine plaani toel, uurimuslike ülevaadete koostamine

	ga, looduslikele vahenditele ja piltidele toetuv vestlus. Palju kasutatakse didaktilist mängu ja õuesõpet. Õppetegevusega kujundatakse lisaks loodusloolistele teadmistele õpilaste suhtlemis- ja kollektiivse töö oskusi ning rahuldatakse laste liikumisvajadust (eriti välitundides läbiviidud mängud). 5. Vaimsete ülesannete täitmisel toetutakse (eelistatult) looduslikele ja näitlikele vahenditele.	kirjeldamist esitatud kava järgi (5-6 lauset). 6. Õppeprotsessi mitmekesistatakse interaktiivsete õppematerjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi ja kommunikatiivseid võimalusi (looduslooline teabekirjandus, DVD- ja videofilmid, televisiooni- ja raadiosaated). 7. 3.-5. klassis õpitakse tundma kodukoha kultuuriloolist minevikku, omandatakse elementaarne arusaamine Eesti Vabariigi riiklikust struktuurist.	esitatakse 6.-7. klassis peamiselt suuliste lühitekstide, vestluste ja vaatluste ning näitvahendite abil, tekste kasutatakse teadmiste süvendamiseks/täpsustamiseks. Terminid esitatakse pärast nähtuse/objekti oluliste tunnuste fikseerimist (nt segamini kasvavad okas- ja lehtpuud – s.o segamets).	teabeallikate ja praktiliste ülesannete põhjal.
Õpitulemused kooliastmete kaupa				
3. klassi lõpetaja	1) märkab ja vaatleb täiskasvanu juhendamisel ümbritseva keskkonna objekte, nähtusi ja protsesse; kirjeldab neid abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lausetega (3–5 lauset); 2) tunneb ära ning nimetab kodukoha tuntumaid taimi ja loomi; võrdleb ja rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate õpitud tunnuste alusel; 3) teab kuude nimetusi ja järgnevust, rühmitab neid vastavalt aastaajale; 4) liigub ja käitub turvaliselt, väärtustab looduses viibimist; märkab täiskasvanu suunamisel oma kodukoha elurikkust ning suhtub sellesse hoolivuse ja austusega, hoolib elusolenditest ja nende vajadustest.			
6. klassi lõpetaja	1) tunneb huvi Eesti looduse, selle uurimise ja loodusainete õppimise vastu; 2) vaatleb, kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes õpitud elus- ja eluta looduse objekte, nähtuseid ja protsesse, selgitab abiga nendevahelisi seoseid ning tähtsust looduses; 3) loeb ja mõistab õpetaja abiga jõukohaseid loodusalaseid õppetekste, tabeleid, skeeme ja jooniseid; kasutab õpiülesannete täitmisel lihtsat plaani, Eesti kaarti; 4) leiab etteantud allikatest lihtsamat loodusteaduste- ja tehnoloogiaalast teavet; hindab õpetaja abiga kasutatud allikate usaldusväärsust; kasutab õppimiseks ja teabe otsimiseks meedia- ja tehnoloogiavahendeid;			

	5) viib õpetaja juhendamisel läbi lihtsaid praktilisi töid, teeb tugisõnadele toetudes tulemuste põhjal kokkuvõtteid, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega; 6) mõistab inimtegevuse ja keskkonna seoseid kodukoha kontekstis; väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu; käitub turvaliselt, järgib tervislikke eluviise.
9. klassi lõpetaja	1) väärtustab nii kodukoha kui ka teiste maade looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust; 2) toob näiteid inimtegevuse mõjust ümbritsevale keskkonnale; väljendab hoolivust ja lugupidamist kõigi elusolendite vastu; käitub turvaliselt; kirjeldab näidete abil jätkusuutliku, säästva ja vastutustundliku eluviisi põhimõtteid ning järgib neid; 3) toob näiteid tervislikest eluviisidest ja järgib neid, kasutab elementaarseid esmaabivõtteid; 4) kavandab õpetaja juhendamisel ning viib ohutult läbi lihtsamaid praktilisi töid, valides sobilikud mõõtevahendid; teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi; seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega; 5) käsitseb ohutult ja otstarbekalt olmeseadmeid, tööriistu ning kodukeemiat, selgitab nende kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid; 6) leiab õpetaja suunamisel erinevatest allikatest jõukohast loodusteaduslikku infot; hindab õpetaja abiga kasutatud allikate usaldusväärsust; kasutab õppimiseks, koostööks ja info otsimiseks meedia- ja tehnoloogiavahendeid.

Üldpädevuste kujundamine loodusõpetuse aineõppes

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Õpilane tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Õpilane on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi demokraatlikust arengust. Õpilane teab oma peamisi õigusi ja kohustusi ning oskab nende eest seista, arvestades rühma huvisid ja isiklikku huvi. Järgib vastutustundlikult ühiselu reegleid, Konflikte lahendades arvestab seadusi ning moraalinorme.

Enesemääratluspädevus
Õpilane mõistab ja väärtustab iseennast ja enda arengut, hindab adekvaatselt oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus. Juhib oma käitumist erinevates olukordades. Väärtustab tervislikku eluviisi ja on füüsiliselt aktiivne.

Õpipädevus
Õpilane õpib vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist, sh enesekontrolli, järgib kavandatut. Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid. On avatud uutele teadmistele ja oskustele.

Suhtluspädevus
Õpilane suhtleb olukorda ja suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma soove, selgitab oma seisukohti ning osaleb arutelus. Loeb, mõistab, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel. Kasutab teabevahendeid, tuginedes vajaduse korral abivahenditele.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus

Õpilane lahendab elulisi probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ning (abi)vahendeid. Mõistab inimese ja keskkonna vahelisi seoseid, suhtub elukeskkonda vastutustundlikult ja hoolivalt, elab ning tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt. Uurimuslikus õppes õpitakse andmeid analüüsima ja tõlgendama, tulemusi esitama tabelite, graafikute ja diagrammidena.

Ettevõtlikkuspädevus
Õpilane on tegutsemisaldis, väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutse- ja elukestvaks õppeks. Hindab adekvaatselt oma võimeid. Püstitab ja täidab endale seatud eesmärke ning võtab vastutuse oma tegude eest.

Digipädevus
Õpilane orienteerub ja tegutseb infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt ja turvaliselt. Otsib ja kasutab infot, tunneb lihtsamaid programme ja keskkondi. Järgib digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid.

Loodusõpetuse lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas keskendub õpi- ja suhtlemisoskuste arendamisele, aitab õpilasel kujundada positiivset hoiakut õppimisse. Loodusõpetuses käsitletavad teemad tuginevad õpilase kogemustele ning praktiliste tegevuste abil aidatakse õpilasel ennast tundma õppida. Tegevused on õpilasele toetavad hilisemate otsuste tegemisel (edasiõppimine, võimetele vastavad karjäärivalikud).

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustab jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas tugineb õpilase kogemustele, igapäevaelu nähtustele ning looduse vahetule kogemisele. Pööratakse tähelepanu kodu- ja kooliümbruse keskkonnaküsimustele, arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja elukeskkonna väärtustamist. Toetatakse õpilase mõistmist inimtegevuse mõjust keskkonnale, väärtustatakse keskkonnasäästlikku eluviisi.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas tugineb õpilaste praktilistel ja kogemuslikel õppetegevustel, mis võimaldavad neil õppida keskkonnasäästlikkust ja kodanikualgatust looduskeskkonnas. Koolis võib korraldada kogukonna aiandusprojekte, prügikoristuspäevi kooliümbruses või veidi kaugemal. Õpilased saavad sel viisil osaleda kodanikualagatustes ja õppida, kuidas oma tegevusega keskkonda positiivselt mõjutada. Õpilastega saab korraldada keskkonnasõbralikku ettevõtlust, näiteks vanade esemete taaskasutamise või kompostimise õppeprojektid.

Kultuuriline identiteet
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas toetub võimalusele avastada ja hinnata oma kultuurilist identiteeti loodusega seotud kogemuste ja tegevuste kaudu. Kultuurilise identiteedi märkamist loodusõpetuses toetab näiteks kohalike taimede uurimine, nende kasutamine rahvameditsiinis või toiduvalmistamises. Samuti toetavad kultuuriga tutvumist õppekäigud rahvusparkidesse, ajaloolistesse kohtadesse kultuuriliste vaatamisväärsuste juurde (alguses last ümbritsevas keskkonnas, hilisemates klassides ka kaugemad paigad). Kultuurilise identiteedi tutvustamist toetavad veel õppeprojektid, kus valmistatakse esemeid/kunstitöid looduslikest materjalidest, mis kajastavad õpilaste kultuurilisi traditsioone.

Teabekeskkond ja meediakasutus
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskkonda, suudab kriitiliselt analüüsida ja kasutada meediamaailma sisu ja allikaid, tunnustab autorsust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärke ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskkonnas.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas on toeks õpilastele meediateadlikkuse tõstmisel ning julgustab kasutama erinevaid meediume loodusõpetuses. Arvestada tuleb õpilase individuaalse arengutasemega, kui palju on õpilane võimeline kasutama ja vastu võtma erisuguseid teabekeskkondi. Loodusõpetuses saab teha mitmeid uurimusi, kus võivad kasutusel olla erinevad meediumid (fotode tegemine, videote filmimine vm). Õpilased saavad nende abil oma avastusi dokumenteerida ja jagada. Vanemates arenguperioodides saab koostöös õpetajaga uurida erinevaid loodusteemalisi meediume (nt artiklid, videod, sotsiaalmeedia postitused) ning õpilasele jõukohasel tasemel hinnata teabeallikate usaldusväärsust ja objektiivsust.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas annab õpilasele võimaluse kasutada tehnoloogiat ning julgustab uurima tehnoloogilisi lahendusi seoses looduskeskkonna ja keskkonnaprobleemidega. Tehnoloogia kasutamisel tuleb arvestada õpilase arengutaset ja jõukohastada tegevused õpilasest lähtuvalt. Loodusõpetuses saab läbi viia erisuguseid praktilisi katseid ja eksperimente. Nende läbiviimisel on võimalik kasutada sensoreid ja andureid, et mõõta looduskeskkonna parameetreid, näiteks temperatuur, niiskus jm. Digitaalsete õppevahendite ja simulatsioonide tutvustamine ja õpetajaga koostöös kasutamine võimaldab õpilasel uurida ning mõista erisuguseid loodusnähtusi.

Tervis ja ohutus
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas toetab õpilase teadmisi ja oskusi, kuidas hoida enda tervist looduses olles. Teema julgustab õpilasi vastutustundlikult käituma looduskeskkonnas ning õpetab

ohutust looduses. Loodusõpetuse tunnid julgustavad õpilasi osalema looduses liikumises, õuesõppe tegevused annavad võimaluse praktiliselt ja kogemuslikult looduskeskkonda avastada. Õpilase tervise ja heaolu toetamiseks saab neile tutvustada tervisliku toitumise põhimõtteid, korraldada projekte toiduainete uurimiseks. Praktilised teadmised loodusliku keskkonna mõjust tervisele toetavad õpitu kinnistumist (nt ohutus looduses jm). Looduslike ohutegurite käsitlemine (putukahammustused, päikesepõletus, mürgised taimed) arendab õpilase teadmisi oma käitumisest looduses. Praktilised esmaabi tegevused õpilastega, kui looduses olles tekib ohtlik olukord või juhtub õnnetus, aitavad kinnistada õpitud oskusi.

Väärtused ja kõlblus
Põhikooli riikliku õppekava läbiva teemaga taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Läbiva teema käsitlemine loodusõpetuse lihtsustatud õppekavas toetab õpilase väärtuste arendamist kesk- ja ühiskonna jätkusuutlikkusest ning julgustab neid tegutsema vastutustundlikult nii looduses kui ka igapäevaelus. Loodusõpetuses saab õpilastega arutleda looduse mitmekesisusest ning kuidas arvestada nii enda kui teiste elusolendite vajadustega. Lisaks saab praktiliste tegevuste kaudu harjutada vastutustundlikku käitumist looduses kui ka igapäevaelus. Õpilasele jõukohasel tasemel saab tutvustada looduskaitse olulisust ning kuidas nemad saavad kaasa aidata looduse kaitsmisele ning loodust säästvale arengule.

Loodusõpetuse lõiming teiste õppeainetega

Loodusõpetus ja eesti keel
Loodusõpetuse ja eesti keele lõimimise põhieesmärgiks on laiendada sõnavara ja parandada kõneoskust erinevates kontekstides. Õpilased saavad õppida loodusega seotud sõnavara ning seda kasutada lühikeste loodusvaatluste kirjeldamisel, jagada oma tähelepanekuid. Kirjeldada erinevaid looduslikke kohti nagu mets, järv või raba ning nende iseloomustamiseks kasutada omadussõnu. Lugeda lühikesi loodusõppe tekste ning koostada nende põhjal mõistekaart, arendades sedasi funktsionaalset lugemisoskust. Kirjutada lühikesi kirjeldusi, jutustusi või luuletusi loodusteemadel, kasutades õpitud sõnavara ja väljendeid.

Loodusõpetus ja matemaatika
Loodusõpetuse ja matemaatika lõiming võimaldab õpilastel koguda, mõõta ja analüüsida erinevaid andmeid, näiteks temperatuuri, sademete hulka, taime kõrgust või loomade arvukust. Praktilise tööna sooritada mõõtmisi ja võrrelda loodusobjekte geomeetriliste kujunditega. Andmete analüüsimiseks kasutada graafikuid, diagramme või keskmise arvutamist. Andmete võrdlusel seostada inimtegevuse mõju keskkonnale. Arvutada ökoloogilist jalajälge, analüüsida jäätmete käitlemise või rahvastiku statistikat.

Loodusõpetus ja inimeseõpetus
Loodusõpetuse ja inimeseõpetuse lõiming võimaldab õpilastel mõista inimese rolli looduses ja ühiskonnas ning arendada teadmisi ja oskusi, mis on olulised nende enda tervise, heaolu ja keskkonnasäästliku käitumise tagamisel. Uurida jätkusuutliku toidu tootmise ja tarbimise mõju nii inimese tervisele kui ka looduskeskkonnale. Arutleda selle üle, kuidas saaksid nad ise aidata kaasa nii oma tervise kui ka keskkonna heaolule. Kodanikuõiguste ja -kohustuste seos keskkonnakaitsega aitab õpetada keskkonnasäästlikku käitumist.

Loodusõpetus ja ajalugu
Lõimimise eesmärk on õpilaste seostamisoskuse õpetamine ning parandamine. Üheskoos uurida ning arutleda kuidas looduskeskkond on mõjutanud ajaloolisi sündmusi ja vastupidi. Ajalooliste jälgede säilimine ning

leidmine looduses ning kuidas alepõllundus on mõjutanud maastiku struktuuri. Millised looduslikud ressursid ning asukohad on mõjutanud inimasustuse teket.

Loodusõpetus ja võõrkeeled
Lõimimine pakub mitmekülgseid võimalusi õpilaste keeleõppe täiustamiseks. Kirjeldada loodusobjekte ja -nähtusi, kasutades õpitud sõnavara. Lugeda ja leida lisainfot võõrkeelsest kirjandusest, kasutada õppetegevuses võõrkeelseid õpikeskkondi (videod, laulud, interaktiivsed mängud).

Loodusõpetus ja kunstiained
Loodusvaatluste järel saavad õpilased väljendada oma tähelepanekuid kunstilistel viisidel. Joonistada või maalida looduses nähtud loomi, taimi või maastikke ning kasutada erinevaid kunstitehnikaid. Kasutada looduslikke materjale, nagu lehed, oksad, kivid või liiv, selleks et luua kunstiteoseid. Korraldada näitus, kus saab esitleda loodud loodusmaale, skulptuure või muid valminud kunstiteoseid.

Loodusõpetus ja tööõpetus
Õppida kasutama looduses leiduvaid materjale, nagu puit, savi, kivid või taimekiud, oma käsitööprojektides. Valmistada esemeid, kasutades taaskasutatavaid või keskkonnasõbralikke materjale. Töödelda looduslikke materjale ohutult ja säästlikult. Õppida tervisliku toitumise põhimõtteid läbi kokkamise, kasutades kohaliku (mahe)toorainet.

Loodusõpetus ja muusika
Õpilased saavad looduse ilu ja mitmekesisust väljendada läbi muusika. Kuulata looduses esinevaid helisid, nagu linnulaul, tuulekohin või vee vulin, ning püüda neid matkida. Kasutada looduses leitud materjale, et luua muusikainstrumente. Looduses liikudes saavad õpilased mängida muusikalisi mänge või jäädvustada/tuvastada loodushelisid.

Loodusõpetus ja kehaline kasvatus
Loodusõpetuse ja kehalise kasvatuse lõimimine võimaldab kogeda loodust läbi füüsilise aktiivsuse ning arendada nii oma kehalisi kui ka vaimseid võimeid. Osaleda loodusmatkadel, kus saavad õpilased mitte ainult liikuda, sportida ja mängida, vaid ka avastada ning uurida ümbritsevat loodust. Kasutada looduses leiduvaid materjale ning objekte, nagu kivid, oksad või tõkked, kehalise kasvatuse tundide läbiviimisel. Osaleda loodusmängudes ja orienteerumisel, kus tuleb liikuda looduskeskkonnas, kasutada kaarti ja kompassi ning lahendada erinevaid ülesandeid. Tantsida loodusteemalisi tantse, mis kujutavad näiteks loomade liikumist või looduslike elementide nagu tuule või vee liikumist.

AINEKAVA

1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) orienteerub täiskasvanu abiga kodus, koolis ja kooliteel;
2) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi, loomi ja loodusnähtusi; kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2–4-sõnalise lausega ja rühmitab neid erinevate tunnuste alusel;
3) tunneb ära ja nimetab aastaaegu ja aastaaegadele iseloomulikke loodusnähtusi; nimetab aastaaegade järjestust;
4) käitub looduses hoolivalt, hindab enda ja teiste käitumist looduses õige/vale põhimõttel.

Õppesisu

KOOL. Tutvumine kooliruumide ja kooli ümbrusega (kohad kooli ümbruses). Orienteerumine koolimajas, kooliruumid. Kooli ümbrus, asukoht (maal/linnas). Koolitee: bussipeatus, liiklemine tänaval ja sõiduteel**.** Liiklusohutus. Liiklus kooli ümbruses, märgid, teeületuskohad; kooliõuel liikumine.
SUVI. Suvi kui aastaaeg. Looduse ilme/muutumine suvel. Inimeste riietus.
Suvised tegevused.
SÜGIS LINNAS JA MAAL. Sügis kui aastaaeg. Sügisilmad. Riietus sügisel.
Mets ja park sügisel. Puude nimetused. Puulehed ja okkad. Puud sügisel, sügisvärvid.
Seened: söögi- ja mürgised seened.
Aed ja põld sügisel. Puuviljad ja marjad: nimetused, kirjeldamine ja rühmitamine (värvus, suurus, kuju, maitse). Kasutamine.
Köögiviljad aias ja põllul: nimetused, kirjeldamine ja rühmitamine (värvus, suurus, kuju, maitse). Kasutamine.
LOOMAD JA LINNUD. **Loom ja lind**. Looma ja linnu välisehitus (kehaosad; kehakate: karvad/suled; värvus).
Koduloomad. Kodulinnud ja -loomad: nimetused, välisehitus (kehaosad, kehakate, värvus) häälitsused, liikumine. Tunnused: elukoht, inimene kui toitja ja hooldaja, kasulikkus inimesele. **Koduümbruse linnud**. Koduümbruse linnud: nimetused, välisehitus, liikumine. Rändlinnud, nende lahkumine sügisel.
Metsloomad. Metsloomad: nimetused, välisehitus, liikumine, elupaigad.
TALV. Talv kui aastaaeg. Talveilmad, riietus. Kodu- ja metsloomad talvel. Loomade, lindude toitmine talvel. Laste tegevused talvel. Turvalisus (liikluses, veekogudel).
AEG. Päev ja öö: inimese ja loomade-lindude elutegevuse võrdlus.
KODU. Asukoht (maal/linnas). Kodumaja, kodu ümbrus. Erinevad ruumid kodus. Esemed kodus (mööbel, toidunõud, jms).
VALGUS JA SOOJUS. Valgus- ja soojusallikad õues ja toas.
ASJAD. Esemete võrdlemine ja rühmitamine erinevatel alustel: värvus, suurus, kuju, raskus, temperatuur (külm, soe, kuum), pinna omadused (pehme-kõva, sile-kare jm). Veest kergemad-raskemad esemed (ujub/vajub põhja).
KEVAD. Kevad kui aastaaeg. Kevadilmad, riietus.
Mets, põld ja aed kevadel. Kevadine koduümbrus (loomad, linnud, putukad). Koduloomade pojad ja nende nimetused. Puud kevadel. Kevadlilled aias, metsas ja niidul. Kevadtööd aias ja põllul. Tööriistad ja masinad.
SUVI. Suvised tegevused, riietus suvel. Marjad aias ja metsas.
AASTA. Aastaaegade nimetused ja järjestus. Loodus erinevatel aastaaegadel. Laste tegevused erinevatel aastaaegadel

Praktilised tööd:

Õppekäigud kooli ümbruses.
Loodusliku materjali kogumine, sorteerimine, säilitamine.
Loodusobjektide ja esemete vaatlemine, kirjeldamine, võrdlemine.
Samaliigiliste objektide järjestamine suuruse alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras.
Looduslike ja tehisobjektide/piltide rühmitamine etteantud kuuluvusrühma järgi, kuuluvusrühma nimetamine õpetaja eeskujul ja/või abivahendite toel.
Vahemaade ja loodusobjektide mõõtmine, kasutades käte ja jalgade abi (mõõtühikuks peopesa, jalg, samm).
Paberist väljalõigatud loodusobjektide kujutiste suuruste võrdlemine silma järgi ja nende üksteise peale asetamise teel, kujutiste järjestamine kasvavas ja kahanevas järjekorras.
Ilma vaatlemine koostegevuses. Vaatlustulemuste esitamine sõnasedelite ja/või märkide abil (nt: soe, külm; nõrk tuul, vali tuul; selge, on pilved, taevas on üleni pilves; ei saja, vihm, lumi).
Tabeli “Aastaring” koostamine ja täiendamine koostegevuses .
Puu aastaringne vaatlemine.
Loomaaia või loomapargi külastamine, lemmikloomapäeval osalemine.
Käeline tegevus: loodusobjekti joonistamine kontuuri järgi, kujutise värvimine näidise järgi, lõikamine,

kleepimine, voolimine jms.
Õppemängud.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane:
1) orienteerub täiskasvanu abiga kodus, koolis ja kooliteel;
2) tunneb ära ja nimetab aastaaegu ja aastaaegadele iseloomulikke loodusnähtusi; nimetab aastaaegade järjestust;
3) käitub looduses hoolivalt, hindab enda ja teiste käitumist looduses õige/vale põhimõttel.
4) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi; kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2–4-sõnalise lausega ja rühmitab neid erinevate tunnuste alusel;
5) tunneb ära ja nimetab õpitud loomi; kirjeldab neid õpetaja küsimustele toetudes 2–4-sõnalise lausega ja rühmitab neid erinevate tunnuste alusel.

2. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) tunneb ära ja nimetab õpitud taimi ning loomi, lähiümbruse eluta looduse objekte ning nähtusi; kirjeldab neid abile tuginedes 3–5-sõnaliste lausetega (3–4 lauset);
2) võrdleb õpetaja suunamisel õpitud elusorganisme 2–3 tajutava tunnuse alusel; rühmitab neid õpetaja suunamisel ning eristab õpitud kuuluvusrühmi;
3) tunneb ära ja nimetab aastaaegu, kirjeldab nende põhitunnuseid; järjestab abivahendite toel aastaajale vastavate kuude nimetusi;
4) märkab ja toob õpetaja küsimustele toetudes näiteid elusolendite vajadustest.

Õppesisu

AEG. Aastaaegade ja nädalapäevade nimetused ning järjekord.
SÜGIS. Sügiskuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm sügisel, sügise tunnused. Kodu- ja kooliümbrus (veekogud, pinnavormid jm).
TAIMED. Taimede välisehitus (juur, vars, leht, õis). Puud koduümbruses: lehtpuud ja okaspuud, välisehitus; lehed/okkad ja viljad/käbid (värvus, suurus, kuju, pinnaomadused). Puud aias: viljapuud ja puuviljad (värvus, suurus, kuju, maitse, raskus, pinnaomadused), saagikoristus. Põõsad aias: välisehitus; marjapõõsad ja marjad (värvus, suurus, kuju, maitse), saagikoristus. Rohttaimed aias ja põllul: lilled, umbrohud. Köögiviljad, juurviljad: söödavad taimeosad, saagikoristus.
LOOMAD. Koduloomad (-linnud): välisehitus, elupaik, toit, hooldamine. Koduloomade kasulikkus inimesele. Lemmikloomad. Loomapidamisega seotud vastutus. Metsloomad: välisehitus, elupaik, toit. Metsloomad talvel: loomade kohastumine eluks talvel (talvevarud, talveuni). Putukad: välisehitus, liikumine, putukad talvel. Eestis talvituvad linnud (tihane, leevike): välisehitus, toit. Lindude toitmine talvel.
TALV. Talvekuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm talvel, talve tunnused. Kodu- ja kooliümbrus talvel (veekogud, pinnavormid jm).
KEVAD. Kevadkuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm kevadel, kevade tunnused. Kodu- ja kooliümbrus kevadel (veekogud, pinnavormid jm).
ELUS JA ELUTA. Paljunemine, kasvamine ja arenemine, toitumine. Loomad: sünd, kasvamine ja arenemine, toitumine (sh järglaste toitmine ja hoolitsemine). Taimed: kasvatamine seemnest, kasvamiseks vajalikud tingimused (valgus, soojus, vesi). Liikumine. Elus ja eluta objektide liikumisviisid (nt jookseb, lendab, ujub, roomab, sõidab, veereb, voolab). Elus- ja eluta: loodusobjektide rühmitamine.
KEVAD TAIME- JA LOOMARIIGIS. Viljapuude ja marjapõõsaste lehtimine ja õitsemine. Kevadtööd aias ja põllul. Kevadlilled aias ja metsas. Kodu- ja metsloomad kevadel, rändlindude saabumine.

SUVI. Suvekuud ja nende järjestus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega. Ilm suvel, suve tunnused. Kodu- ja kooliümbrus suvel (veekogud, pinnavormid jm).
AASTAAJAD. Kuude nimetused aastaaegade kaupa. Aastaaegade tunnuste võrdlemine.

Praktilised tööd:

Õppekäigud kooli ümbruses: elus- ja eluta loodusega tutvumine, inimese valmistatud esemete eristamine looduslikest esemetest; aastaajaliste erinevuste vaatlemine (maastikuvaatlus, puu ja temaga seotud elustiku aastaringne jälgimine jm).
Loodusliku materjali kogumine, sorteerimine, säilitamine (nt puulehtede kuivatamine).
Elus- ja eluta loodusobjektide vaatlemine, kirjeldamine, võrdlemine. - Samaliigiliste objektide järjestamine suurustunnuste alusel kasvavas ja kahanevas järjekorras.
Loodus- ja tehisobjektide/piltide (ja sõnasedelite) rühmitamine etteantud kuuluvusrühma järgi.
Loodusobjektide/piltide rühmitamine sarnaste tunnuste alusel ja kuuluvusrühma nimetamine (vajadusel valikuks 2-3 sõnasedelit).
Vahemaade ja loodusobjektide mõõtmine käte ja jalgadega (mõõtühikuks peopesa, jalg, samm), mõõtmine joonlauaga cm-tes (matemaatikas õpitu järgselt).
Ilma vaatlemine ja vaatlustabeli täitmine koostegevuses.
Tabeli "Aastaring" koostamine ja täiendamine koostegevuses (sõnasedelite asetamine: aastaaegade ja kuude nimetused, nende järjestus).
Kuuluvusrühmi kajastavate tabelite koostamine ja täiendamine koostegevuses (sõnasedelite ja piltide asetamine).
Puu aastaringne jälgimine (ja nähtu kujutamine joonistus-/kleepetöödes).
Loomaaia või loomapargi külastamine, lemmikloomapäeval osalemine (erinevate loomade välisehituse vaatlemine, kirjeldamine ja võrdlemine; loomade käitumise jälgimine).
Käeline tegevus: loodusobjekti joonistamine kontuuri järgi, kujutise värvimine näidise järgi, lõikamine, kleepimine, voolimine jms.
Õppemängud.

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane:
1) täidab tuttavaid verbaalselt esitatud ühe- ja kaheosalisi tööjuhiseid valdavalt iseseisvalt;
2) nimetab, rühmitab kodukoha elusa ja eluta looduse objekte ja toob esile nende iseloomulikud tunnused (õpetaja abiga või küsisõnade toel);
3) võrdleb vaadeldavaid objekte 2-3 tajutava tunnuse põhjal (õpetaja suunamisel);
4) iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tugisõnadele toetudes);
5) keskendab õpetaja (täiskasvanu) suunamisel tähelepanu vaatlusobjektile; teeb lihtsamaid loodusvaatlusi (õpetaja suunamisel); iseloomustab loodusvaatlustes nähtut (tabeli alusel, tugisõnadele toetudes);
6) kirjeldab peamisi aasta jooksul toimuvaid rütmilisi muutusi elus ja eluta looduses;
7) loetleb õpitud taimede nimetusi ja nende kuuluvusrühma (juurviljad, puuviljad, köögiviljad, lilled, lehtpuud, okaspuud);
8) loetleb õpitud loomade/lindude nimetusi ja tunneb kuuluvusrühma (metsloomad, (-linnud), koduloomad, (-linnud), rändlinnud), nimetab mõningaid fakte nende elu kohta;
9) nimetab veekogusid, pinnavorme, puid, taimi, loomi;
10) kirjeldab 3-4 lausega aastaajale iseloomulikke tegevusi (pildile toetudes);
11) järjestab (abivahenditele toetudes) aastaaegadele vastavaid kuid ja seostab neid enda või oma pereliikme olulise sündmuse/tegevusega.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kirjeldab abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lausetega (3–5 lauset) eluta looduse objekte ning nähtusi; võrdleb ja rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate tunnuste alusel;
2) teeb koostegevuses täiskasvanuga lihtsamaid ilmavaatlusi, iseloomustab abivahenditele tuginedes ilma ning valib ilmale vastava välisriietuse;
3) märkab ja kirjeldab abivahenditele tuginedes 4–5-sõnaliste lihtlausetega looduses ja inimtegevuses toimuvaid aastaajalisi muutusi;
4) teab kuude nimetusi ja järgnevust, rühmitab neid vastavalt aastaajale;
5) tunneb ära ja nimetab kodukoha tuntumaid taimi ja loomi; rühmitab neid õpetaja suunamisel erinevate tunnuste alusel ning nimetab õpitud kuuluvusrühma;
6) kirjeldab ning võrdleb abivahenditele tuginedes õpitud taimede välisehitust ja elupaiku ning õpitud loomade välisehitust, liikumisviisi ja toitumist;
7) liigub looduses turvaliselt, kahjustamata loodust ja iseennast; hoolib elusolendite vajadustest.

Õppesisu

AEG. Aasta: aastaajad ja nende järgnevus, tegevused erinevatel aastaaegadel. Kalender (aasta, kuud): kuude nimetused ja nende järgnevus, seostamine oluliste sündmuste ja tegevustega.
SÜGIS. Sügise algus (kalendri järgi), sügiskuud. Ilm sügisel, soe ja külm sügispäev. Sügise tunnused. Riietus ja tegevused. Loodus hilissügisel, riietus ja tegevused.
LINNUD KODUÜMBRUSES. Rändlinnud. Rändlindude kogunemine parvedesse ja äralend, rändlindude äralennu põhjused; ohud teekonnal. Kahe linnu võrdlemine (ränd- ja paigalind): välisehitus, toit.
TAIMED KODUÜMBRUSES. Leht- ja okaspuud, põõsad (vaarikas, sarapuu, paju) ja puhmad (mustikas, pohl): välisehitus, muutused aastaringselt, kasvukohad, tähtsus loomadele-lindudele ja inimestele. Seened: toidu- ja mürgiseened, seente kasutamine toiduna. Metsatööd: metsaraie, küttepuude varumine, metsa istutamine. Puidu kasutamine: mööbel, ehitusmaterjal, puidutooted, paber jms. Paberjäätmete sorteerimine ja taaskasutamine. Rohttaime osad: juur, vars, lehed, õis, vili. Köögiviljad (sh juurviljad), lilled: välisehitus, kasutamine. Aia- ja põllutööd (taimede kasvatamine ja hoolitsemine), tööriistad.
ILM. Tutvumine ilma tunnustega. Ilmavaatlustabeli koostamine. - õhutemperatuur ja selle mõõtmine, termomeetri näidu lugemine ja märkimine; erinevad termomeetrid; - pilvisus: pilvitu, vähene pilvisus, pilves; - sademed: vihm, rahe, lumi; - tuul: tuulevaikne, nõrk tuul, tugev tuul, torm.
TALV. Talve algus (kalendri järgi), talvekuud. Vesi talvel: veekogude jäätumine ja jää sulamine, ohutusnõuded jääle minekul. Erinevad talveilmad (lumi, tuisk, sula, lumeta talv jms): riietus, tegevused. Õhutemperatuur talvel: temperatuuri mõõtmine, näitude lugemine termomeetrilt, märkimine vaatlustabelisse.
Kodümmbrus talvel. Talvine koduümbrus (aed, põld, park, mets), lume tähtsus looduses. Loomade valmistumine talveks: talvevarud, pesa ehitamine, karvavahetus (suve- ja talvekarv). Erinevad loomad talvel. Metsloomad (mäger, ilves): välisehitus, elupaik, eluviis, toit. Eestis talvituvad linnud (rasvatihane, leevike, hallvares, varblane, rähn): välisehitus, elupaik, toit. Lindude toitmine talvel. Loomade ja lindude jäljed lumel. KODU. Kodupaik – osake Eestist, eesti keel. Koduümbruse loodus. Eesti suuremad linnad (Tallinn, Tartu, Narva, Pärnu). Tallinn – Eesti pealinn.
KEVAD. Kevade algus (kalendri järgi), kevadkuud. Kevade kolm perioodi (algus, keskpaik, lõpp): perioodide tunnused (sh ilm), riietus ja tegevused. Õhutemperatuur öösel ja päeval, temperatuuride võrdlemine ja erinevuste/põhjuste selgitamine.
Kevad loomariigis. Kevad loomariigis: karvavahetus; poegade sünd ja areng. Rändlindude saabumine, pesitsemine, haudumine, hoolitsemine poegade eest. Loomariigi mitmekesisus: - kalad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng; - konnad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng; - putukad: välisehitus, liikumisviisid, elupaigad, toit, areng.
Kevad taimeriigis. Köögiviljataimede seemnete vaatlus ja võrdlemine. Seemnete külv. Taime kasvamine, kasvamiseks vajalikud tingimused. Kevadlilled (sh kevadel õitsevad sibullilled: tulp, nartsiss, märtsikelluke jm): välisehitus, kasvukohad. Kevadtööd aias ja põllul.

SUVI. Suve algus (kalendri järgi), suvekuud. Soe ja külm suvepäev: ilm, riietus ja tegevused. Aia- ja metsamarjad suvel.
AEG. Aasta (aastaajad, kuud, nädal, nädalapäevad): nimetused, järjekord, orienteerumine kalendris. Suvevaheaeg.

Praktilised tööd:

Õppekäigud /õuetunnid kodukandis (kooliümbruses) aastaajaliste erinevuste vaatlemiseks, vaatlustabelite täitmine.
Õhutemperatuuri mõõtmine, tulemuste võrdlemine.
Ilma vaatlemine erinevatel aastaaegadel, vaatlustabelite täitmine.
Vee külmumise ja jää sulamise vaatlemine, sulava lume temperatuuri mõõtmine.
Loodusvaatlused: taimede välisehitus, loomade välisehitus.
Loomade ja lindude jala- ning tegutsemisjälgede vaatlemine, kirjeldamine.
Seemnete külv, tõusmete eest hoolitsemine.
Paberjäätmete sorteerimine ja taaskasutamine.

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

1) kirjeldab vaadeldavaid objekte 3–5 lausega;
2) võrdleb vaadeldavaid objekte võrdlusplaani alusel (õpetaja suunamisel);
3) eristab ja nimetab tundmaõpitud taimi, loomi, linde nii looduses kui ka pildil; määratleb nende kuuluvusrühma;
4) kirjeldab õpitud loomade ja lindude välimust ja nende elutegevuse seost aastaajaga (kuni 5-sõnaliste lihtlausetega);
5) mõistab termomeetri näitu;
6) toob välja õpitud põhjuslikke seoseid looduses;
7) loetleb kuude nimetusi ja teab nende järgnevust;
8) nimetab aastaaegadele omaseid tunnuseid eluta looduses, taime- ja loomariigis; ilmastikus;
9) loetleb taimede kasvatamiseks vajalikke töid koduaias;
10) nimetab meie metsades kasvavaid leht- ja okaspuid ning nende mõningaid kasutusvõimalusi.

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) tunneb ära ning nimetab kodukoha taimi, loomi ja seeni; kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes neid iseloomustavaid tunnuseid (välisehitus, elupaik, eluviis); toob näiteid loomade ning mürgiste taimede ja seentega seotud ohtudest;
2) eristab ja rühmitab õpitud selgroogseid ning selgrootuid loomi, maismaataimi ja kübarseeni;
3) järjestab taimede ja loomade arengu etappe kujutavaid seeriapilte, kirjeldab õpitud elusorganismide arengut tuginedes pildiseeriale;
4) näitab enda kehal ja nimetab õpitud kehaosasid;
5) võrdleb abivahendile tuginedes inimeste elu maal ja linnas;
6) toob näiteid puhta vee ja õhu, mulla, valguse ning soojuse tähtsusest elusolenditele;
7) teeb õpetaja juhendamisel lihtsamaid vaatlusi ja praktilisi töid, valides sobivaid vahendeid ning järgides ohutusnõudeid; kirjeldab abivahenditele tuginedes vaadeldut ja oma tegevust.

Õppesisu

KODU. Linna- ja maakodu. Talu: hooned, maad (aed, põld, heinamaa, karjamaa, mets). Koduloomad, nende

kasulikkus. Maatööd (põlluharimine, loomapidamine jms).
ELUTA LOODUS. Vesi. Vesi looduses, vee kasutamine igapäevaelus, tähtsus elusolenditele. Joogivee omadused, võrdlus sademete ja veekogu veega. Vee olekud (vesi, jää, veeaur) ja nende muutumine. Vee keemine, keemistemperatuur. Vee aurumine. Vee külmumine ja jää sulamine, sulamistemperatuur. Veekogud (tiik, jõgi, järv, meri) erinevatel aastaaegadel, veega seotud ohud. Vee ringkäik looduses (veeaur, pilved, sademed, vesi veekogudes). Vee reostumine. Vee säästlik kasutamine kodus ja koolis.
Õhk. Hapnik ja süsihappegaas õhu koostises (inimesed, loomad ja taimed hingavad sisse hapnikku, välja süsihappegaasi). Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhu soojenemine, jahtumine. Puhas ja saastunud õhk, puhta õhu tähtsus, õhu puhtuse tagamine ruumis.
Valgus ja soojus. Valgus- ja soojusallikad. Valguse ja soojuse tähtsus elusolenditele. Maa: esmane tutvumine Maa mudeli ehk gloobusega. Päev ja öö, nende vaheldumine. Päikese teekond taevavõlvil erinevatel aastaaegadel: soojustingimuste muutumine, öö ja päeva pikkus erinevatel aastaaegadel (päikesetõus ja loojumine erinevatel kellaaegadel).
INIMENE. Inimese välisehitus (kehaosad: kere, pea, kael, jäsemed (käed, jalad)). Selgroog. Keha mõõtmed: pikkuste võrdlemine silma järgi, pikkuste mõõtmine ja mõõtmistulemuste võrdlemine. Inimese kehatemperatuuri mõõtmine.
LOOMAD. Selgroogsed loomad Imetajad: välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine Linnud: välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine. Kalad: välisehitus, liikumine, elupaik (elab veekogus), areng, toitumine. Kahepaiksed (konnad): välisehitus, liikumine, elupaigad, areng, toitumine. Roomajad (maod, sisalikud): välisehitus, liikumine, elupaik, areng, toitumine. **Selgrootud loomad:** mitmekesisus ja elupaigad.
Loomade elupaigad: maismaa- ja veeloomad, veeloomade erinevus maismaaloomadest. **Loomade mitmekesisus:** mullas elunevad loomad: mutt, vihmauss. Nastik ja rästik.
Loomade eluviis: erinevate loomade eluviis (üksikult, karjadena, parvedena).
TAIMED. Taimede välisehitus (puu, põõsas, puhmas, rohttaim). Erinevate taimede osade vaatlus, võrdlemine ja kirjeldamine. Taime areng seemnest, arenguks vajalikud tingimused, seemnete levik (nt tuul, lind, inimene). Mulla tähtsus taimedele. Mullatööd aias ja põllul erinevatel aastaaegadel (harimine, väetamine, seemnete külv, tõusmete eest hoolitsemine jms). Kultuurtaimed ilu-, köögivilja- ja viljapuuaias, põllul: tundmine, nimetamine, kasvatamise otstarve. Rohttaimed: üheaastased taimed (nt aedhernes, kõrvits) ja mitmeaastased taimed (nt tulp, maikelluke). Teraviljad, teraviljade kasutamine. Umbrohud, umbrohutõrje. Taimede tähtsus inimestele ja loomadele. Mürgised taimed (nt näsiniin, karuputk, maikelluke jt).
SEENED. Kübaraga seened: välisehitus (kübar, jalg, seeneniidistik). Söögiseened ja mürgised seened.

Praktilised tööd:

Taluhoonete virtuaaltuur (http://www.evm.ee/tuur/est/tuur).
Õppekäik talumuuseumi.
Õhu- või veetemperatuuri mõõtmine.
Joogivee võrdlemine sademetest saadud vee või veekogu veega.
Näitkatsed: vee olekute muutumine.
Uurimus: vee kasutamine kodus või koolis. Gloobuse ja selle pöörlemise vaatlemine.
Näitkatse gloobuse ja (tasku)lambiga: öö ja päeva vaheldumine.
Päikese kõrguse ja öö ning päeva pikkuse vaatlemine. Iga kuu kindlal päeval silmapiiri kontuuri ja päikese 3 asendi (hommikul, keskpäeval ja õhtul) märkimine skeemile. Nende skeemide võrdlemine.
Õhutemperatuuri mõõtmine erinevatel kellaaegadel, tulemuste märkimine vaatlustabelisse.
Keha ja kehaosade pikkuste mõõtmine. Keha kaalumine.
Kehatemperatuuri mõõtmine, termomeetri näidu lugemine.
Looma välisehituse ja eluviisi uurimine (pildid, piltteatmeteosed vms allikad).
Temaatilise plakati/stendi koostamine mõne organismirühma (nt imetajate erinevad liikumisviisid) või liikide võrdluse kohta.
Seeriapiltide järjestamine (loomade arenguetapid), looma arengu kirjeldamine piltide järgi (tugisõnade abil).
Uurimus: taime kasvu sõltuvus soojusest, valgusest ja mulla niiskusest.

Õppekäik organismide kooselu uurimiseks erinevates elupaikades.
Lihtsamate toiduahelate koostamine (õpetaja abiga).

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane:
1) viib iseseisvalt läbi lihtsamaid loodusvaatlusi ja täidab vastavat tabelit (juhendamisel);
2) võrdleb loodusobjekte ja -nähtusi võrdlusplaani alusel;
3) kirjeldab võrdlemise põhjal lihtlausetega kuni kolme objekti;
4) jälgib õpetaja suunamisel demonstratsioonkatsetes ja laboratoorsetes töödes toimuvat ja kirjeldab seda;
5) rühmitab õpitud taimi ja loomi erinevate tunnuste alusel;
6) teab looduse jagunemist elus ja eluta looduseks, nende omavahelist seost;
7) eristab kultuurtaimi ja toob näiteid;
8) nimetab kodukohas enamlevinud kultuurtaimede nimetusi ja nende kasvamise iseärasusi;
9) loetleb taimede eluks vajalikke tingimusi;
10) nimetab ja toob näiteid õhu, vee ja mulla peamistest omadustest;
11) nimetab vee ja õhu saastumise olulisi põhjusi ja saastumise vältimise/vähendamise võimalusi;
12) otsustab termomeetri näitude järgi, kas tegemist on vee/õhu soojenemise või jahtumisega;
13) selgitab aastaaegadele iseloomulikke muutusi soojus- ja valgustingimustest lähtuvalt;
14) hindab õpetaja abiga kohaliku keskkonna seisundit.

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) näitab ja nimetab näitvahendil inimese elundkondade tähtsamaid elundeid, kirjeldab tugisõnade toel nende ülesandeid;
2) saab aru lihtsast plaanist, leiab kooliümbruse plaanilt tuttavaid objekte;
3) leiab Eesti kaardil oma kodukoha, Eesti suuremad saared, järved, jõed ja linnad;
4) toob näiteid oma kodukoha looduslikust mitmekesisusest ja inimeste tegevusest (sh olulisemad asutused ja ettevõtted, inimeste tegevusalad);
5) toob abivahenditele toetudes näiteid organismide vaheliste seoste kohta looduses, koostab lihtsamaid toiduahelaid;
6) nimetab ja kirjeldab abivahenditele toetudes maailmaruumi objekte ning nähtusi (Päikesesüsteem, öö ja päeva vaheldumine).

Õppesisu

MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE. Tahked kehad ja vedelikud. Kehade kaalumine. Vedelike koguste ja temperatuuri mõõtmine. Mõõtmistulemuste võrdlemine.
ELUS JA ELUTA. Elus- ja eluta looduse objektide tunnused. Õpitud taime- ja loomarühmad.
GLOOBUS. PLAAN JA KAART. Maakera mudel – gloobus. Leppemärgid sh leppevärvid gloobusel ja kaartidel. Eesti looduskaart. Ilmakaared, suundade määramine Eesti kaardil. Põhiilmakaarte määramine kompassi abil ning päikese järgi. Pildi ja plaani/kaardi erinevus. Klassi plaan ja kooliümbruse plaan. Enda asukoha määramine plaanil, objektide äratundmine ja nende asukoha (teiste objektide suhtes) kirjeldamine plaanil.
PINNAVORMID KODUKOHAS. Pinnavormid kooliümbruses (tasane maapind, küngas, nõgu, org): vaatlus ja mudeldamine Pinnavormide kujutamine Eesti kaardil.
INIMENE. Inimese välisehitus. Keha mõõtmed: mõõtmine, kaalumine. Elundid ja elundkonnad. Meeleelundid.

Tugi- ja liikumiselundid. Hingamiselundid. Vereringe. Seedeelundid. Erituselundid. Paljunemiselundid. Närvisüsteem. Inimese põlvnemine.
ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU. Mets. Metsa tähistamine kaardil. Mets puuliikide järgi (okaspuu- , lehtpuu- ja segamets), elustik vastavat liiki metsas, toiduahelad. Koosluste võrdlus: mets-park, mets-põld. Veekogu. Veekogud kodukohas. Veekogude tähistamine kaardil. Vee-elustik kodukoha veekogus ja selle kaldal, toiduahelad. Veetaimede ja -loomade erinevus maismaa organismidest. Soo. Soo tähistamine Eesti kaardil. Soo-elustik (taimed, selgroogsed loomad), toiduahelad. Turvas, selle kasutamine.
MAAVARAD. Maavarad (liiv, kruus, savi, paekivi ehk lubjakivi, turvas, põlevkivi), nende kasutamine.
ELEKTER. Elektri tootmine Eestis. Elektri jõudmine elektrijaamast kasutajani. Elektri kasutamine koolis ja kodus, elektriohutus. Vooluring: vooluallikas (patarei), elektripirn, juhtmed, lüliti.
KODUKOHT EESTI VABARIIGIS. Eesti naaberriigid. Asulad: linn, alev, küla. Eesti suuremad linnad, pealinn. Eesti riiklik ja rahvuslik sümboolika. Kodukoht: asula määratlemine; asukoht pealinna ja suuremate linnade suhtes. Kodukoha sümboolika (lipp, vapp). Inimeste tegevus koduasulas: kultuuri- ja teenindusasutused, arstiabi ja päästeteenistus, suuremad ettevõtted ja nende toodang.
MAAILMARUUM JA PLANEET MAA. Tähistaevas, taevakehad: täht (sh Päike), komeet. Maailmaruumi uurimine: pikksilm, binokkel, teleskoop, kosmoselaev; astronaut, astronoom. Päike ja planeedid. Maa kaaslane Kuu. Päikesesüsteemi väikekehad: asteroidid, meteoriidid. Meteoor. Võimalikud katastroofid. Maa pöörlemine – öö ja päeva vaheldumine. Maa tiirlemine – aastaaegade vaheldumine. Maakera siseehitus. Looduskatastroofid (vulkaanipursked, maavärinad, orkaanid, üleujutused), ohud inimese elule ja tegevusele.

Praktilised tööd:

Kehade kaalumine.
Vedelike koguste mõõtmine.
Vedelike temperatuuri mõõtmine.
Looduslike objektide rühmitamine piltide ja sõnasedelite abil.
Põhi-ilmakaarte määramine õues kompassi abil ning päikese järgi (õpetaja abiga).
Eesti kaardiga tutvumine lauamängude või pusle abil.
Kooliümbruse erinevate paikade iseloomustamine (nt ilus/ohtlik jne koht) ja nende kaardistamine plaanil kokkulepitud värvide abil; värvidega märgistatud plaani võrdlemine kaaslase omaga, oma arvamuse põhjendamine (õpetaja küsimuste toel).
Kooliümbruse pinnavormide mudeldamine.
Kehapikkuse mõõtmine kooliaasta algul ja lõpus.
Mõõtmistulemuste võrdlemine.
Päevamenüü jälgimine ja ülesmärkimine; menüü analüüsimine ühistegevuses (http://www.ampser.ee).
Õppekäik tervishoiumuuseumisse.
Toiduahelate koostamine.
Ülevaate koostamine ühe loomaliigi kohta: välimus, elupaigad, eluviis, toit, järglaste saamine, looduslikud vaenlased.
Lihtsa vooluringi koostamine (abiga) ja toa elektrivõrguga võrdlemine.
Elektritarbimise jälgimine koolis ja kodus (eeskuju järgi).
Kodukoha näitamine Eesti kaardil.
Kodukohta tutvustava plakati koostamine.
Näitkatse: planeetide ning nende kaaslaste liikumise (tiirlemise ja pöörlemise) mudeldamine.
Öö ja päeva vaheldumise mudeldamine.
Näitkatse: aastaaegade vaheldumise mudeldamine.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1) nimetab kodukoha inimeste tegevusalasid, teenindusasutusi ja suuremaid ettevõtteid;

2) tunneb ära Eesti Vabariigi sümboolika;
3) tunneb ära iseloomulike tunnuste järgi ja oskab nimetada kodukoha veekogusid, pinnavorme, asulaid;
4) orienteerub (liigub) kodukohas, juhatab vajadusel võõrale teed;
5) leiab kaardilt Eesti ja näitab kodukoha asukohta Eesti kaardil;
6) nimetab ja näitab kaardil põhiilmakaari;
7) tunneb ära ja nimetab kodukoha metsa, sood, põldu, veekogu, maavarasid;
8) eristab küla, alevit, linna; nimetab mõnd Eesti linna.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab ja nimetab põhi- ning vaheilmakaari; määrab neid kaardil;
2) saab aru lihtsast plaanist ja kaardist; leiab Eesti kaardil Läänemere, õpitud saared, jõed, järved, linnad; koostab õpetaja juhendamisel lihtsamaid mõõtkavata plaane;
3) võrdleb abivahenditele tuginedes taimede, loomade, seente ja bakterite eluavaldusi; selgitab nende tähtsust looduses; toob näiteid nende mõju kohta inimese organismile;
4) kirjeldab ja võrdleb abivahenditele toetudes õpitud koosluste (erinevad veekogud, asula) elutingimusi, teab nende tüüpilisemaid liike; koostab koosluste kohta toiduahelaid ja lihtsamaid toiduvõrgustikke;
5) teab vee ja õhu omadusi ning tähtsust elusorganismidele; toob näiteid, kuidas inimene mõjutab oma tegevusega vee ja õhu puhtust; jälgib oma pere veetarbimist, toob näiteid vee säästmise võimalustest;
6) teab mulla tähtsust elusorganismidele ja selgitab abivahenditele tuginedes mulla kaitse vajadust;
7) mõõdab temperatuuri ja pikkust, valides sobivad mõõtmisvahendid;
8) viib õpetaja juhendamisel läbi lihtsaid praktilisi töid, teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega.

Õppesisu

MÕÕTMINE JA VÕRDLEMINE. Elus- ja eluta looduse objektid, loodus- ja tehisobjektid kooli lähiümbruses. Objektide suuruste, objektide vaheliste kauguste mõõtmine ja võrdlemine.
PLAAN JA KAART. Eesti looduskaart: leppemärgid. Ilmakaarte määramine kaardilplaanil, õues kompassiga ja päikese järgi. Eesti loodus- ja halduskaart: maakonnad ja maakonna keskused, asulad (linn, alev, küla). Kooliümbruse ja koduasula plaan: leppevärvid ja -märgid, lihtsate (mõõtkavata) plaanide täiendamine.
PINNAVORMID KODUKOHAS. Pinnavormide (küngas, org, nõgu, mägi, tasandik, kõrgustik;) modelleerimine. Pinnavormide kujutamine kaardil. Inimese kujundatud pinnavormid kodukohas.
MULD ELUKESKKONNANA. Mulla kirjeldamine. Mulla koostis. Mullaelustik. Mulla tekkimine. Mulla tähtsus taimedele (temperatuur, niiskus, viljakus) ja loomadele. Vee liikumine mullas. Inimtegevuse mõju mullale (mulla harimine, väetamine, maaparandustööd).
VESI KUI AINE. Vesi looduses; veekogud. Puhta vee omadused. Vesi kui lahusti; looduslik vesi, mineraalvesi kui looduslik lahus. Vee olekud ja nende muutumine. Märgamine. Veetemperatuur ja selle muutumine (keemis-, külmumis-, jää sulamistemperatuur). Vee kasutamine. Joogivesi. Põhjavesi. Vee reostumine ja kaitse. Vee puhastamine.
VESI ELUKESKKONNANA. Meri. Läänemeri: rannajoon, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere vee omadused. Mere, ranniku ja saarte elustik: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed. Jõgi. Jõgi ja selle osad; jõestik ja selle osad. Vee voolamine jões; kärestik, juga. Veetaseme kõikumine jões. Eesti suuremad jõed. Jõgi elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed. Järv. Järvevee omadused. Veevahetus järvedes. Eesti suuremad järved. Järv elukeskkonnana: iseloomulikud liigid (välimus, toitumine ja kasvamine, kohastumine eluks veeks) ning nende vahelised seosed.

ÕHK KUI AINE. Õhu koostis. Õhu omadused. Õhutemperatuur ja selle mõõtmine. Õhutemperatuuri ööpäevane muutumine. Õhu liikumine soojenedes. Õhu liikumine - tuul. Tuule kasutamine inimtegevuses. Kuiv ja niiske õhk. Pilved ja sademed. Ilmastikunähtused. Veeringe. Õhu saastumine ja kaitse.
ÕHK ELUKESKKONNANA. Õhu kui elukeskkonna tähtsamad omadused. Organismide levimine õhu kaudu. Õhukeskkonda kasutavad loomad ja nende seosed teiste organismidega; erinevate lendajate (linnud, nahkhiired, putukad) kohastumused.
ORGANISMIDE RÜHMAD JA KOOSELU. Taimed. Õistaimede, okaspuude, sõnajalg- ja sammaltaimede eristamine: taimeosade nimetamine ja kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine. Mürgised taimed/taimeosad. Taimede eluks vajalikud tingimused. Taimede tähtsus looduses ja inimeste elus. Seened. Kübarseened; hallitusseened: ehitus (kübarseentel), elupaigad, eluks vajalikud tingimused, mürgisusega seotud ohud. Sümbioos taimede ja seente vahel. Kübar- ja hallitusseente tähtsus looduses ja inimeste elus. Bakterid. Elupaigad, eluks vajalikud tingimused, tähtsus looduses ja inimeste elus. Loomad. Selgroogsete ja selgrootute loomade eristamine: välisehituse kirjeldamine, rühmitamise aluseks olevate sarnaste tunnuste leidmine (välisehitus, liikumisviis, elupaik, toitumine, järglaste saamisviis ja nende eest hoolitsemine). Parasiidid loomadel ja inimestel. Organismide vaheliste suhete iseloomustamine lihtsamate toiduvõrgustike abil.
KODUASULA ELUKESKKONNANA. Loodus- ja tehiskeskkond koduasulas. Taimed ja loomad koduasulas. Koduasula keskkonnaprobleemid.

Praktilised tööd:

Õppekäik/välitund kooli lähiümbruses: loodus- ja tehisobjektide eristamine, kirjeldamine, rühmitamine.
Objektide suuruste, vahemaade mõõtmine ja tulemuste võrdlemine.
Ilmakaarte määramine õues kompassiga ja päikese järgi.
Lihtsa plaani ja pildi võrdlemine: enda asukoha määramine plaanil, plaanil olevate objektide äratundmine, plaani täiendamine pildi järgi.
Liikumine kooliümbruse plaani järgi; klassi / kooliümbruse plaani täiendamine (abiga).
Eesti loodus- ja halduskaart: maakondade, suuremate linnade ja koduasula leidmine ning näitamine kaardil (õpetaja juhendamisel).
Maakondade ja suuremate linnade märkimine kontuurkaardile (abiga).
Pinnavormide mudeldamine liivakastis.
Mullaproovide võtmine, mulla kirjeldamine ja mullaproovide võrdlemine.
Erinevate omadustega vee võrdlemine.
Veetemperatuuri mõõtmine.
Igapäevaelus kasutatavate lahuste valmistamine.
Vee puhastamine erinevatel viisidel.
Vee kasutamise (sh joogi- ja reovee teekonna) uurimine kodus või koolis.
Vee säästliku kasutamise võimaluste uurimine kodus või koolis.
Suuremate lahtede, väinade, saarte, poolsaarte, jõgede ja järvede näitamine Eesti kaardil; nende kandmine kontuurkaardile (abiga). - Veeorganismide uurimine ja välisehituse kirjeldamine (kava toel). Tutvumine elusloodusega häältega, kasutades audiovisuaalseid materjale. Tutvumine siseveekogude selgroogsetega ja taimedega, kasutades veebimaterjale aadressidel http://bio.edu.ee/loomad/ ja http://bio.edu.ee/taimed/ .
Õhu omaduste ja koostise uurimine: küünla põlemine suletud anumas, õhu kokkusurutavus, õhu paisumine soojenedes, veeauru kondenseerumine.
Õhutemperatuuri mõõtmine.
Ilmavaatlused.
Kodukoha ilmaennustuste jälgimine, võrdlemine tegeliku ilmaga.
Võrdlustabeli (-skeemi) täitmine: erinevate lendajate kohastumused.
Uurimusliku ülevaate koostamine: ühe taime-, looma- või seeneliigi põhjalikum tundmine.
Kübarseente virtuaalnäitus: www.loodusmuuseum.ee
Hallitusseente vaatlemine mikroskoobiga.
Koduasulat tutvustava ülevaate / plakati koostamine.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:
1) märkab oma ümbruses toimuvaid muutusi ja kirjeldab neid;
2) jälgib katseid ja sooritab neid õpetaja juhendamisel ise;
3) loeb lihtsaid plaane ja kaarte; koostab plaane (abiga);
4) tunneb ära pinnavormide kujutised füüsilisel kaardil, teab pinnavormide olulisi tunnuseid; eristab jõge, järve, merd, saart, poolsaart;
5) iseloomustab oma kodukoha looduskeskkonna objekte ja nähtusi (vajaduse korral abivahendeid kasutades);
6) eristab eluta ja elusa looduse objekte;
7) täidab ja kirjeldab õpetaja abiga õppejooniseid ja skeeme, mis võimaldavad mõista õppeinfos sisalduvaid seoseid (nt õppejoonis: vee ringkäik looduses);
8) teab põhi- ja vaheilmakaari; määrab kompassi abil põhiilmakaari (õpetaja juhendamisel).

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) eristab ja rühmitab õpitud elusorganisme erinevate tunnuste järgi; selgitab abivahenditele tuginedes keskkonnatingimuste mõju elusorganismidele; toob näiteid taimede ja loomade kohastumustest Eesti looduse näitel;
2) kirjeldab ja võrdleb abivahenditele tuginedes koosluste (veekogud, aed, põld, niit, mets, soo) elutingimusi; teab nende tüüpilisemaid liike; koostab koosluste kohta toiduahelaid ja lihtsamaid toiduvõrgustikke;
3) toob näiteid inimtegevuse mõjust ümbritsevale keskkonnale; mõistab koosluste tähtsust ning selgitab näidete varal nende kaitsmise vajadust;
4) näitab Eesti asukohta Euroopa kaardil; kirjeldab abivahenditele tuginedes Eesti asendit; kasutab erinevaid kaarte Eesti asendi, pinnavormide ja kliima kirjeldamisel;
5) nimetab Eesti loodusvarasid ja toob nende kasutamise näiteid; selgitab abiga loodusvarade säästliku kasutamise vajadust.

Õppesisu

EESTI RIIK. Eesti asend Euroopas; Eesti suurus, piirid, naaberriigid. Rahvaarv ja rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnad ja maa-asulad. Riigi haldusjaotus.
EESTI ILMASTIK. Ilm, ilmastik, kliima. Eesti asendi mõju kliimale. Ilmaelemendid: õhutemperatuur, tuul, pilvisus, sademed. Ilmavaatlused ja ilma ennustamine. Ilma mõju inimtegevusele; äärmuslikud ilmaolud Eestis. Fenoloogiline kalender.
EESTI PINNAMOOD. Kodukoha ja Eesti pinnavormid ning pinnamood. Suuremad kõrgustikud, tasandikud ja madalikud, Põhja-Eesti paekallas. Mandrijää osa pinnamoe kujunemises.
EESTI LOODUSVARAD. Eesti loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse. Energiaallikatena kasutatavad loodusvarad. Eesti maavarad, nende kaevandamine ja kasutamine. Kaevanduste ja karjääride kasutamisega seotud keskkonnaprobleemid.
EESTI MAJANDUS. Peamised majandusharud Eestis (nt põllumajandus ja toiduainetetööstus, tööstus, teenindus, transport) ja vastavate majandusharudega seotud tegevused. Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted kodumaakonnas/-asulas: asukoht, tegevusalad, ametid, toodang või teenus(ed). Tuntumad tööstus- ja teenindusettevõtted Eestis.
SELGROOGSED LOOMAD EESTIS. Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad. Selgroogsete loomade peamised meeleorganid orienteerumiseks elukeskkonnas; juhtivate meelte sõltuvus loomade eluviisist. Selgroogsete loomade seedeelundkonna eripära sõltuvalt toidust: hammaste

ehitus, soolestiku pikkus ja toidu seedimise aeg. Selgroogsete loomade erinevate rühmade hingamiselundite ehituse ja talitluse mitmekesisus: lõpused vees, kopsud õhkkeskkonnas elavatel organismidel, naha kaudu hingamine. Püsi- ja kõigusoojaste loomade kehatemperatuuri muutused. Paljunemine, looteline areng, sünnitus ja lootejärgne areng, järglaste eest hoolitsemine (toitmine, kaitsmine, õpetamine) erinevatel selgroogsetel loomadel.
ELUKESKKONNAD EESTIS. Läänemeri. Läänemere asend ja ümbritsevad riigid, suuremad lahed, väinad, saared, poolsaared. Läänemere rannik. Läänemere mõju ilmastikule. Keskkonnatingimused Läänemeres. Läänemeri kui elukooslus; elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus. Mere mõju inimtegevusele ja ranna-asustuse kujunemisele. Läänemere reostumine ja kaitse. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.
Jõed ja järved. Eesti suuremad jõed ja järved. Jõgi ja järv kui elukooslused; elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus. Jõgede ja järvede tähtsus, kasutamine ning kaitse. Kalakasvatus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid.
Aed. Aed kui kooslus: köögiviljaaed, puuvilja- ja marjaaed, iluaed. Aiamuld. Kompost. Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus. Bioloogiline ja keemiline tõrje aias. Toataimed.
Põld. Põld kui kooslus. Peamised Eestis kasvatatavad põllukultuurid. Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus. Väetamine ja keemiline tõrje põllul (vajalikkus, ohud). Mahepõllundus. Inimtegevuse mõju mullale. Mulla reostumine ja hävimine. Mulla kaitse.
Niit. Niit kui Eesti liigirikkaim kooslus. Looduslikud ja inimtekkelised niidud. Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus.
Mets. Eesti metsad. Nõmme-, palu-, laane- ja salumets. Mets kui elukooslus. Eesti metsade peamised puuliigid. Elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus. Loomade püügi, jahi ning kaitsega seotud reeglid. Metsade tähtsus ja kasutamine. Metsade kaitse.
Soo. Soode paiknemine ja teke. Madalsoo ja raba. Elutingimused soos. Soode elustik; elusolendite osa bioloogilises aineringes ja inimese elus. Soode tähtsus. Turba kasutamine.
LOODUS- JA KESKKONNAKAITSE EESTIS. Inimese mõju keskkonnale. Looduskaitse Eestis: eri tasandid, kaitsealused objektid ja kaitsealad. Bioloogilise mitmekesisuse kaitse. Kodukoha looduskeskkonna muutumine inimtegevuse tagajärjel. Jäätmekäitlus. Säästev tarbimine (sh individuaalne loodussäästlik käitumine).

Praktilised tööd:

Eesti piiri, naaberriikide, maakonnakeskuste ja suuremate linnade
näitamine kaardil. Eesti maakonnakeskuste ja suuremate linnade kandmine kontuurkaardile.
Rahvastikukaardi põhjal (kava abil) Eesti rahvastiku paiknemise iseloomustamine.
Riigi üldandmete otsimine teatmeteostest (õpetaja suunamisel).
Ilmavaatluste läbiviimine: andmete märkimine tabelisse, graafikute koostamine (õpetaja juhendamisel).
Erinevate ilmaportaalidega tutvumine (ilmaennustused, ilmahoiatused jm); Eesti erinevate piirkondade ilma võrdlemine ilmakaartide järgi (näiteks http://www.emhi.ee).
Eesti kaardil suuremate madalike, kõrgustike ja nende kõrgemate tippude näitamine; pinnavormide tähistamine kontuurkaardil.
Eesti kaardil maavarade tähtsamate leiukohtade näitamine, maavarade kandmine kontuurkaardile leppemärkidega.
Tuntumate kivimite kirjeldamine ja võrdlemine (tunnused, leiukohad, kasutamine).
Ülevaate koostamine: kodukoha loodusvarad, nende kasutamine ja kaitse.
Kaupluse külastus, ülevaate koostamine (kava järgi) ühe toiduainete tootegrupi kohta (eestimaine ja sissetoodud kaup, toidukorvi maksumus, hindade võrdlus jms).
Selgroogsete loomade elutegevuse jälgede otsimine, nende mitmekesisuse kaardistamine kooli lähiümbruses.
Toiduahelate ja -võrgustike koostamine.
Kaardil Läänemere-äärsete riikide, suuremate väinade, lahtede, saarte, poolsaarte näitamine ja nimetamine; objektide kandmine kontuurkaardile.

Ülevaate koostamine: õlireostuse mõju Läänemere elustikule.
Eesti suuremate jõgede ja järvede näitamine kaardil, objektide kandmine kontuurkaardile.
Kahe Eesti jõe või järve võrdlemine kaardi ning teiste infoallikate järgi.
Siseveekogude selgroogsetega ja taimedega tutvumine ühistegevuses, kasutades veebimaterjale aadressidel http://bio.edu.ee/loomad/ ja http://bio.edu.ee/taimed/.
Erinevate muldade võrdlemine.
Komposti valmistamine.
Aia- ja põllukultuuride iseloomustamine ning võrdlemine, kasutades konkreetseid näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
Uurimus aia- ja põllusaaduste osast igapäevases menüüs.
Klassis olevate toataimede paljundamine, hooldamine.
Ülevaate koostamine ühest taimeliigist selle põhjalikumaks tundmaõppimiseks.
Eesti metsade peamiste puuliikide võrdlemine, kasutades näidisobjekte või veebipõhiseid õppematerjale.
Ülevaate koostamine ühest loomaliigist selle põhjalikumaks tundmaõppimiseks.
Ülevaate koostamine ühistegevuses: mets igapäevaelus / metsaga seotud tarbeesemed.
Metsloomade tegutsemisjälgede uurimine.
Aia-/põllumulla ja turba võrdlemine.
Turbasambla omaduste uurimine.
Soo selgroogsete ja taimedega tutvumine, kasutades veebimaterjale http://bio.edu.ee/loomad/ , http://bio.edu.ee/taimed/ .
Sookooslust iseloomustavate toiduahelate koostamine.
Looduskaitsealade näitamine kaardil.
Erinevate infoallikate põhjal ülevaate koostamine ühe kaitsealuse liigi või kaitseala kohta.
Ülevaate koostamine kodukoha ühest keskkonnaprobleemist (probleemi olemus, võimalikud tekkepõhjused ja lahendused (ehk keskkonnahoidliku mudeli koostamine) vms.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kasutab õppetekste teabe kinnistamiseks, täpsustamiseks ja ülesannete täitmiseks;
2) kasutab teabe leidmiseks õpetaja abiga Eesti eri kaarte (füüsiline, administratiivne, loomastik/taimestik, kliima jne);
3) nimetab Eesti taimi ja loomi, tunneb ära taimede osi ja loomade kehaehitust, toob näiteid erinevates elupaikades elavatest taimedest ja loomadest;
4) teab, millest sõltuvad Eesti ilmastikutingimused;
5) põhjendab mulla ja selle kaitsmise vajadust;
6) nimetab Eesti peamisi põllumajandus- ja tööstusharusid ning valmistatavat toodangut;
7) kirjeldab keemiliste ainete mõju taimedele ja loomadele (väetamine, reostamine);
8) põhjendab loodusvarade säästliku kasutamise vajalikkust.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) mõõdab õpetaja juhendamisel ruumala, massi, vahemaid looduses ja kaardil ning aega; seostab saadud mõõtmistulemusi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
2) kavandab ning viib õpetaja juhendamisel ohutult läbi praktilisi töid, teeb tulemuste põhjal kokkuvõtteid ja järeldusi, seostab saadud teadmisi igapäevaelus ettetulevate olukordadega;
3) kirjeldab tugisõnade abil õpitud ainete/materjalide omadusi ja toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus; taaskasutab võimaluse piires materjale ja esemeid;
4) leiab õpetaja suunamisel kaartidelt, loodusalastest tekstidest, tabelitest ja graafikutest teavet loodusvööndite

kohta, seostab organismide kasvukohti ja kohastumisi vastava
loodusvööndiga, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;
5) rühmitab elusorganisme, toob näiteid erinevate organismide seostest looduses;
6) väärtustab nii kodukoha kui ka teiste maade looduslikku ja kultuurilist mitmekesisust ja järgib jätkusuutliku arengu põhimõtteid.

Õppesisu

MÕÕTMINE JA HINDAMINE. Kehade suuruse (pikkuse, laiuse, paksuse jne) ja nende vaheliste kauguste hindamine. Mõõtmine eri viisidel (käega seotud mõõtühikute, sammude jms ja mõõteriistade abil). Mõõtühikute teisendamine.
AINED JA SEGUD. Ained ja materjalid, nende omadused. Ained koosnevad osakestest. Liht- ja liitained (nt vesinik, hapnik, süsinik, vesi, süsihappegaas) ning nende sümbolid. Keemiline reaktsioon – uute ainete tekke protsess. Puhas aine; ainete segu. Segud ja lahused: õhk kui segu, segunevad ja mitteseguneved vedelikud. Happed, alused ja soolad igapäevaelus; ohutu ja keskkonnasäästlik kasutamine. Looduslikud happelised ained, happevihmad.
LIIKUMINE JA JÕUD. Mehaaniline liikumine. Ühtlane ja mitteühtlane liikumine. Trajektoor. Taevakehade liikumine: pöörlemine, tiirlemine. Teepikkuse ja aja mõõtmine; mõõtühikute teisendamine. Kiiruse mõõtmine ja arvutamine. Jõud ja kehade liikumine. Jõu mõõtmine. Liikumine ja jõud looduses ja tehnikas.
KEHADE VASTASTIKMÕJU. Keha mass, massi mõõtmine, mõõtühikute teisendamine. Raskus, raskusjõud. Hõõrdumine, hõõrdejõud. Kehade elastsus ja plastsus; deformeerimine, elastsusjõud. Vastastikmõju esinemine looduses: Päikesesüsteem, gravitatsioon.
MEHAANILINE TÖÖ JA ENERGIA. Töö. Võimsus. Energia, energia muunduvus ja jäävus, energia levimine lainena. Lihtmehhanism, lihtmehhanismide kasutamine.
VALGUS JA SELLE SIRGJOONELINE LEVIMINE. Valgusallikas. Päike, tähed kui valgusallikad; galaktikad. Astronoomia; maailmaruumi uurimise võimalused. Valgus kui liitvalgus; spekter. Valguse värvustega seotud nähtused looduses ja tehnikas. Valguse sirgjooneline levimine. Valguse kiirus. Vari. Varjutused.
ORGANISMIDE RÜHMAD. Taimed. Õis-, paljasseemne-, sõnajalg- ja sammaltaimede ning vetikate välisehituse põhijooned. Taimede osa looduses ja inimtegevuses. Taimede uurimise ja kasvatamisega seotud elukutsed. Õistaimede organid ja nende ülesanded. Fotosüntees. Õistaimede paljunemine ja levimisviisid.
Seened. Seente mitmekesisus (kübar-, hallitus- ja pärmseened); nende välisehituse põhijooned. Toitumine surnud ja elusatest organismidest, parasitism ja sümbioos. Inimeste ja taimede nakatumine seenhaigustesse ning selle vältimine. Seente osa looduses ja inimtegevuses.
Samblikud. Samblikud kui seente ja vetikate kooseluvorm. Samblike osa looduses ning inimtegevuses.
Loomad. Loomade jaotamine selgrootuteks ja selgroogseteks; selgroogsete loomade rühmad. **Selgrootud loomad.** Usside, limuste, lülijalgsete peamised välistunnused (sh võrdlus selgroogsetega), levik ning tähtsus looduses ja inimese elus. Selgrootute loomade hingamine. Selgrootute loomade erinevad toiduhankimise viisid ja organid. Usside, limuste ning lülijalgsete liit- ja lahksugulisus. Paljunemise ja arengu eripära otsese, täismoondelise ning vaegmoondelise arenguga loomadel. Inimese parasiidid. Peremeesorganismi ja vaheperemehe vaheldumine usside arengus.
MAA GLOOBUSEL JA KAARTIDEL. Maa kujutamine gloobusel ja kaardil: poolkerad, ekvaator, poolused kaardivõrk. Kaartide mitmekesisus (sh interaktiivsed kaardid). Mõõtkava, vahemaade mõõtmine looduses ja kaardil. Maailmameri ja selle osad. Mandrid; suuremad riigid. Ajavööndid.
MAAKERA LOODUSVÖÖNDID. Jäävöönd. Tundra. Parasvöötme okas- ja lehtmets. Parasvöötme rohtla. Vahemereline põõsastik ja mets. Kõrb. Savann. Ekvatoriaalne vihmamets. Kõrgusvööndilisus erinevates mäestikes. (Loodusvööndid ja nende paiknemine (iseloomustamine kaardi abil), looduskomponentide (kliima, muldade, taimkatte, loomastiku, veestiku, pinnamoe) vastastikused seosed. Inimtegevus ja keskkonnaprobleemid erinevates loodusvööndites ning mäestikes.)
MAAVARAD. Kivimid ja nende teke. Maavarad Eestis ja Euroopas.
TUNTUMAD METALLID. Metallimaakidest metallide sulatamine. Metallid igapäevaelus, metallide

iseloomulikud omadused. Metallide sulamid igapäevaelus. Metallid ja mittemetallid. Metallide korrosioon (raua näitel).

Praktilised tööd:

Vahemaade hindamine ja tulemuse võrdlemine mõõtmistulemusega.
Risttahukakujulise keha pikkuse, laiuse ja kõrguse (paksuse) mõõtmine.
Lahuse valmistamine (nt soola-, suhkrulahus).
Segu lahutamine koostisosadeks.
Hapete ja aluste kindlakstegemine indikaatoritega.
Köögikeemia: soodavulkaan (sooda, äädikas); vikerkaarejook (erineva värvuse ja kangusega suhkrulahused ning nende kihid joogiklaasis); koogi küpsetamine (uuritakse lisatavate komponentide vajalikkust ja tähtsust küpsetusprotsessis); kuidas vanasti jäätist tehti? (soola lisamine jääle alandab külmumistemperatuuri) – katse jäätise koostisosade (suhkur, piim, koor, vanilje jm), jää, soola ja 2 suletava plastikaatkotiga; mis seguneb, mis mitte? - kohv ja koor, vesi ja õli; šokolaadi valmistamine kakaost, piimast, suhkrust ja võist.
Ideid köögikeemiaks leiab:
a) http://chemistry.about.com/od/foodcookingchemistry/Food_Cooking_Chemistry.htm
b) http://www.accreditedonlinecolleges.com/blog/2010/kitchen-chemistry-100-coolfood-science-experiments-for-kids-and-cooks/.
Maa pöörlemise ja tiirlemise mudeldamine: öö ja päeva ning aastaaegade vaheldumise selgitamine.
Maa loodusliku kaaslase Kuu tiirlemise mudeldamine.
Oma kõndimise kiiruse määramine.
Keha massi hindamine ja mõõtmine, hindamistulemuse ja mõõtmistulemuse võrdlemine.
Raskusjõu ja hõõrdejõu mõõtmine dünamomeetriga.
Lihtmehhanismide kasutamine olmeseadmetes.
Näitkatsete jälgimine ja kirjeldamine kava toel.
Tähistaeva vaatlemine.
Olmevalgustite valgusallikate (tavaline hõõgpirn, halogeenpirn, luminofoorlamp ehk säästupirn, LED) võrdlemine.
Varju uurimine.
Hallitus- ja pärmseente kasvatamine erinevates tingimustes.
Seente vaatlemine mikroskoobiga.
Eri organismirühmade välistunnuste võrdlemine reaalsete objektide või veebist saadud info alusel.
Objektide leidmine-näitamine kaardil; asukoha kirjeldamine kava abil (asend ekvaatori suhtes, asend mandril või maailmajaos, asend ookeanide/merede suhtes, riik või selle osa jne). Objektide kandmine kontuurkaardile.
Vahemaade mõõtmine looduses. Vahemaade mõõtmine kaardil mõõtkava abil.
Kellaaja erinevuste määramine ajavööndite kaardi põhjal.
Kaardi järgi liikumine; lihtsa plaani või kooliümbruse kaardi koostamine (abiga).
Piltide abil loodusvööndite iseloomulike taimede ja loomade tundmaõppimine.
Teabeallikatest loodusvööndite kohta info otsimine õpetaja juhendamisel.
Loodusvööndi kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses.
Eesti tähtsamate maardlate näitamine kaardil.
Maavarade vaatlemine ja kirjeldamine.
Õppekäik loodusmuuseumisse: tutvumine maavaradega.
Metallide füüsikaliste omaduste uurimine ja võrdlemine (soojus- ja elektrijuhtivus, kõvadus, magnetilised omadused vms).
Internetist andmete otsimine metallide ja sulamite omaduste ning nende rakendusvõimaluste kohta.
Metalli/sulami kohta mõistekaardi koostamine koostegevuses.
Raua korrosiooni uurimine erinevates tingimustes (http://mudelid.5dvision.ee/).

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1) leiab teavet kaartidelt ja atlastest; näitab kaardil ja nimetab ning kannab õpitud objektid/piirkonnad kontuurkaardile;
2) iseloomustab kaardi abil loodusvööndite paiknemist, nimetab piirkonnale iseloomulikke taimi ja loomi, kirjeldab inimtegevust ja selle mõju piirkonna loodusele;
3) rühmitab elusorganisme erinevatel alustel, toob näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses;
4) eristab õpitud aineid/materjale ja kirjeldab nende omadusi; toob näiteid nende kasutamise kohta igapäevaelus;
5) viib läbi mõõtmisi, teisendab mõõtühikuid (õpitu piires);
6) nimetab eriliigilisi valgusallikaid ja selgitab nende olulisi tunnuseid;
7) kirjeldab joonise põhjal Päikesesüsteemi ehitust;
8) mõistab, milliseid ohtusid kätkeb kiire liikumine;
9) kirjeldab kehade vastastikust mõju ja jõudude rakendumist ning toob nende kohta näiteid igapäevaelust.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) seostab inimese elundkondi nende põhifunktsioonidega, kasutab elementaarseid esmaabivõtteid;
2) toob näiteid tervislikest eluviisidest ja järgib neid;
3) kirjeldab abivahenditele tuginedes Eesti asendit; toob näiteid kodukoha tööstus-, teenindusvõi põllumajandusettevõtte tegevuse kohta;
4) koostab teabeallikate põhjal Euroopa riigi tutvustuse ja reisiplaani, esitleb seda kaaslastele;
5) käsitseb ohutult ja otstarbekalt olmeseadmeid, tööriistu ning kodukeemiat; selgitab nende kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;
6) kirjeldab ja selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;
7) leiab internetist vajalikku ja jõukohast loodusteaduslikku infot ning hindab abiga selle usaldusväärsust;
8) kirjeldab jätkusuutliku, säästva, vastutustundliku eluviisi põhimõtteid ja järgib neid.

Õppesisu

INIMESE ORGANISM. Rakud, koed, elundid. Rakud: üherakulised ja hulkraksed elusolendid. Inimese rakud, koed ja elundid. Elundkondade põhiülesanded. Naha ehitus ja ülesanded. Hügieeninõuded naha hooldamisel.
Luud ja lihased. Luustiku osad, luustiku ja lihaste talitluse põhiülesanded. Treeningu mõju tugi- ja liikumiselundkonnale. Esmaabi luumurdude, lihasevenituste ja -rebendite korral.
Vereringe. Südame ehitus ja talitlus. Veri, vere liikumine organismis. Vere osa organismi immuunsüsteemis. Immuunsuse kujunemine: lühi- ja pikaajaline immuunsus. Immuunsüsteemi ja vaktsineerimise osa bakter- ja viirushaiguste vältimisel. Immuunsüsteemi häired, allergia, AIDS. Treeningu mõju vereringeelundkonnale. Inimese sagedasemad südame- ja veresoonkonnahaigused, nende tekkepõhjused. Esmaabi verejooksude korral. Doonorlus, veregrupid.
Seedimine ja eritamine. Inimese seede-elundkonna ehitus ja talitlus. Organismi energiavajadust mõjutavad tegurid. Tervislik toitumine, üle- ja alakaalulisuse põhjused ning tagajärjed. Neerude üldine tööpõhimõte. Kopsude, naha ja soolestiku eritamisülesanne.
Hingamine. Inimese hingamiselundkonna ehitus ja talitlus. Treeningu mõju hingamiselundkonnale. Hingamiselundkonna levinumad haigused ning nende ärahoidmine. Esmaabi: kunstlik hingamine.

Paljunemine ja areng. Mehe ja naise suguelundkonna ehituse ning talitluse võrdlus. Muna- ja seemnerakkude küpsemine. Suguelundkonna tervishoid, suguhaiguste levik, haigestumise vältimise võimalused. Munaraku viljastumine, loote areng, raseduse kulg ja sünnitus. Pere planeerimine, abordiga kaasnevad riskid. Inimorganismi talitluslikud muutused sünnist surmani.
Talitluste regulatsioon. Närvisüsteemi ehitus ning ülesanded, tervishoid. Refleksikaare ehitus ja talitlus (arvutimudeli abil). Peamiste sisenõrenäärmete toodetavate hormoonide ülesanded. Elundkondade koostöö inimese terviklikkuse tagamisel. Närvisüsteemi ja hormoonide osa elundkondade talitluste regulatsioonis.
Infovahetus väliskeskkonnaga. Silma ehitus ja talitlus. Nägemishäirete vältimine ja korrigeerimine. Kõrvade ehituse seos kuulmis- ja tasakaalumeelega. Kuulmishäirete vältimine ja korrigeerimine. Haistmis- ja maitsmismeelega seotud organite ehituse ja talitluse seosed.
VALGUSE PEEGELDUMINE JA MURDUMINE. Valguse peegeldumise nähtus; peegeldumine peegel- ja mattpinnalt. Esemete nägemine. Kuu faaside teke. Tasapeeglite, kumer- ja nõguspeeglite kasutamine. Valguse murdumise nähtus. Prisma, kumer ja nõgus lääts; nende kasutamine optilistes seadmetes (luup, binokkel, fotoaparaat, mikroskoop jms). Kaug- ja lühinägelikkus, prillid. Kehade värvus. Valguse neeldumine, valgusfilter.
VÕNKUMINE JA LAINE. Võnkumine; võnkumise amplituud, periood, sagedus. Võnkumise levimine - laine. Heli, heli kiirus, võnkesageduse ja heli kõrguse seos. Heli valjus. Elusorganismide hääleaparaat; abiteenused (hambaravi, logopeed). Müra ja mürakaitse. Võnkumiste avaldumine looduses ja rakendamine tehnikas.
RÕHUMISJÕUD. Rõhk, õhurõhk; manomeeter, baromeeter. Üleslükkejõud. Kehade ujumine. Rõhu avaldumine looduses ja arvestamine tehnikas.
ELEKTRIÕPETUS. Kodune vooluvõrk: vooluallikad, vooluring. Lühis, kaitsmed. Kaitsemaandus. Elektrivoolu töö ja võimsus; elektrienergia arvesti. Elektritarbed koduses majapidamises, elektriohutus, säästlikkus.
MAGNETNÄHTUSED. Püsimagnet. Magnetväli. Magnetnähtused looduses ja tehnikas. Elektromagnet. Elektromagnetkiirgus: kiirgusallikad meie igapäevaelus, kiirguse mõju inimese tervisele.
KEEMIA IGAPÄEVAELUS. Toiduainete koostis. Eluks vajalikud süsinikuühendid (sahhariidid, rasvad, valgud), nende roll organismis. Kütused. Tarbekeemia saadused, plastid ja kiudained. Olmekemikaalide kasutamise ohutusnõuded. Keemia ja elukeskkond.
MAAILM. Mandrid, maailmajaod, suuremad riigid, pealinnad maailma poliitilisel kaardil: asukoht, geograafilised koordinaadid. Erinevad rassid ja rahvad.
EUROOPA JA EESTI. Rahvastik, asustus. Eesti ja Euroopa rahvaarv ja selle muutumine. Rahvastiku soolis-vanuseline koosseis ja rahvastiku vananemisega kaasnevad probleemid. Ränded ja nende põhjused. Rahvuslik koosseis. Rahvastiku paiknemine. Linnastumise põhjused, Linnastumisega kaasnevad majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaprobleemid.
Majandus. Euroopa ja Eesti majandusressursid, tööstusharud. Eesti energiamajandus, põlevkivi kasutamine (elektri tootmine ja transportimine kasutajateni) ja keskkonnaprobleemid. Euroopa energiamajandus ja energiaprobleemid. Energiaallikad (sh alternatiivenergia), nende kasutamise eelised ja puudused.
Põllumajandus ja toiduainetetööstus. Põllumajanduse arengut mõjutavad looduslikud tegurid. Eri tüüpi põllumajandusettevõtted ja toiduainetööstus Euroopas. Eesti põllumajandus ja toiduainetööstus. Põllumajandusega seotud keskkonnaprobleemid.
Teenindus. Teenindus ja selle jaotumine. Turism ja selle liigid. Eesti turismimajandus; peamised vaatamisväärsused kodulinnas või - maakonnas. Euroopa peamised vaatamisväärsused. Turismiga kaasnevad keskkonnaprobleemid. Transpordiliigid, nende eelised ja puudused sõitjate ning erinevate kaupade veol. Eesti transport. Euroopa peamised transpordikoridorid.
REISISIHT EUROOPA. Ühe valitud riigi iseloomustamine: üldandmed, sümboolika, geograafiline asend, loodus, rahvastiku paiknemine, maavarad, majandus ja tööstus, rahvaste kultuur ja traditsioonid. Transpordivõimalused sellesse riiki. Tervise- ja turvalisuse riskid jms.

Praktilised tööd:

Loomsete kudede (luu-, rasv- ja lihaskude) ehituse võrdlemine mikroskoobiga.

Esmaabivõtete harjutamine.
Katsed füüsilise koormuse mõjust pulsile või vererõhule.
Inimese energiavajadust mõjutavate tegurite uurimine arvutimudeliga (http://mudelid.5dvision.ee/).
Isikliku toitumisharjumuse analüüs (etteantud kava toel).
Praktilise tööga või arvutimudeliga kopsumahu, hingamissügavuse ja -sageduse ning omastatava hapniku hulga seoste uurimine.
Refleksikaare töö uurimine arvutimudeliga.
Katsed meeleelundite tundlikkuse määramiseks.
Valguse peegeldumise katsete korraldamine ja vaatlemine.
Kuu faaside vaatlemine ja katsete korraldamine Kuu faaside mudeldamiseks.
Valguse murdumise katsete korraldamine ja vaatlemine.
Kaug- ja lühinägija prillide võrdlemine ja katsete korraldamine kumer- ja nõgusläätsega.
Valgusfiltri läbilaskeriba kindlakstegemine.
Võnkuva keha amplituudi, perioodi ja sageduse määramine.
Laine tekkimise, heli tekkimise jälgimine/kuulamine.
Lainete tekitamine veepinnal ja laine levimise kiiruse määramine.
Heli (müra) summutavate materjalide võrdlemine.
Kuuldepiirkonna määramine.
Õhurõhu mõõtmine baromeetriga, õhurõhu muutuste fikseerimine, rõhu muutumise ja ilma muutumise seose uurimine.
Autorehvide rõhu kontrollimine.
Üleslükkejõu väärtuse määramine.
Lihtsa vooluringi koostamine ja selle võrdlemine klassi vooluvõrguga.
Lühis: 1,5 voldise elemendi soojenemine lühise korral.
Kodu/kooli ööpäevase elektrienergia tarbe määramine.
Katsed püsimagnetitega.
Atlasest või internetist vajaliku kaardi leidmine, kohanimede kataloogide kasutamine.
Kaardil mandrite, maailmajagude, suuremate riikide ja nende pealinnade näitamine, nende kandmine kontuurkaardile.
Eesti ja mõne teise Euroopa riigi võrdlus kaartide, teabeallikate põhjal.
Diagrammide ja graafikute lugemisoskuse harjutamine (abistava kava põhjal).
Eesti rahvastiku iseloomustamine / võrdlemine kaardi abil ja teabeallikate andmete põhjal.
Uurimusliku ülevaate koostamine: elektri tarbimine koduses majapidamises.
Uurimusliku ülevaate / võrdlustabeli koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil): toiduainete päritolumaa, hind jms.
Uurimusliku ülevaate koostamine individuaal- või paaristööna (kava abil) peamiste vaatamisväärsuste kohta kodulinnas või -maakonnas. Teabe esitamine kaaslastele.
Ülesannete / võrdlustabelite täitmine ühistranspordiga liikumisvõimaluste kohta (väljumis- ja saabumisaeg, kestvus, pileti hind jne; isiklikud eelistused ja nende põhjendamine jms).
Reisisihiks valitud riigi (linna) ja transpordivõimaluste iseloomustamine kaartide ja teabeallikate põhjal, valikute põhjendamine toetudes õpitud teadmistele. Uurimusliku ülevaate esitamine kaaslastele.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Põhikooli lõpetaja:
1) iseloomustab ja võrdleb teabeallikate järgi (plaani toel) objekte/piirkondi, toob näiteid looduskomponentide vaheliste ning keskkonna ja inimtegevuse vaheliste seoste kohta; esitab teavet kaasõpilastele;
2) eristab ja nimetab joonisele/mudelile toetudes inimkeha elundeid-elundkondi ning kirjeldab nende funktsioone;
3) teab ja väärtustab tervisliku eluviisi põhimõtteid;
4) demonstreerib õpisituatsioonis peamisi esmaabivõtteid;

5) kirjeldab-selgitab õpitud nähtuste iseloomulikke tunnuseid ning toob näiteid nende avaldumise kohta igapäevaelus;
6) kirjeldab olmes kasutatavate lihtsa tööpõhimõttega seadmete toimimist, käsitseb ohutult olmes kasutatavaid mõõteriistu;
7) toob näiteid õpitud ainete/materjalide kasutusvõimaluste kohta igapäevaelus; mõistab tuntumate olmekemikaalide ohtlikkust ning järgib neid kasutades ohutusnõudeid;
8) toob näiteid elektriarvestite kasutamise kohta igapäevaelus, selgitab kasutamise otstarvet ja ohutusnõudeid;
9) mõistab elukeskkonda säästva suhtumise vajalikkust; kirjeldab keskkonna säästmise võimalusi.

INIMESEÕPETUS

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Inimeseõpetus on lõimitud õppeaine. Ainekava sisaldab nelja põhilist teemade valdkonda: sotsiaalsed toimetulekuoskused (sh enesekohased oskused ja suhtlemisoskused), terviseõpetus, igapäevane elukorraldus ning ühiskonnaõpetus, viimane on lõimitud 1.-5.klassis. Lisaks on inimeseõpetus seotud karjääri planeerimisega, mille osaoskuste arendamine sisaldub nii sotsiaalsete oskuste kui ka igapäevase elukorralduse teemade valdkonnas. Kõikide teemade juures on õpetuse rõhuasetus valdavalt sotsiaalsel ning probleeme ennetaval aspektil. Aine käsitluse kaudu aidatakse õpilastel õppida tundma oma keha, mõistma ja reguleerima oma tunnetustegevust, võimalikult adekvaatselt hindama enda omadusi ja võimeid ning ümbritsevat keskkonda, sh selle võimalusi ja ohte; kujundatakse positiivse sotsiaalse käitumise oskuseid (toimetulek enese, teiste ning ühiseluga). Õpetuse eesmärk (integreeritult teiste ainetega ning järjepideva kasvatustegevusega) on aidata õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on võimeline kohanema ümbritsevas keskkonnas ning toime tulema iseseisvas praktilises elus.

Inimeseõpetuse õppesisu on koostatud ja selle rakendamine toimub kontsentriliselt: samade teemade puhul laieneb aastast aastasse õppesisu ning suurenevad nõudmised õpitulemustele. Kontsentrilist ainekäsitlust toetab järjepidev ainetevahelise integratsiooni rakendamine ning eakohaste üldpädevuste kujundamine. Inimeseõpetuse ja teiste õppeainete vaheline lõiming avaldub nii temaatika, kasutatavate (aktiiv)õppemeetodite kui omandatavate pädevuste tasandil. Väga tihe on seos emakeele (sõnavara, lausemallid, tunnetustegevus, etiketikäitumine, suhtlemine jne) ja tööõpetuse ainega (kultuuripärand, säästlikkus ja turvalisus (ohutustehnika), tööprodukti esteetiline välimus jne), samuti loodusõpetuse ja matemaatika ainega.
Inimeseõpetuse teemade käsitlemisel kasutatakse aktiivõppemeetodeid. Teadmiste-oskuste kinnistamiseks loodavates tegevus- ja suhtlussituatsioonides (sh rollimängudes) kujundatakse järjepidevalt oskust mõista, valida ja kasutada variatiivseid repliike, mitteverbaalseid väljendusi (miimika, žestid); harjutatakse etiketikäitumist (nt tervitamine, võõra poole pöördumine jne); kujundatakse turvalise ja loodussäästliku käitumise teadmisi-oskusi.

Inimeseõpetuse tundides hinnatakse õpilase teadmisi, oskusi ja nende rakendamist. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärgiks on motiveerida ja toetada õpilast, saada ülevaade püstitatud eesmärkide saavutamisest, õpilase individuaalsest arengust ning saadud teabe kasutamine õppeprotsessi tulemuslikumaks kavandamiseks.

Inimeseõpetuse õppesisus on paljude teemade käsitlemise rõhuasetus õpilase vahetul ümbrusel ja kodukohal, seetõttu tuleb õppematerjal siduda oma kodukandiga (sh kooliga).

Õpetuse eesmärgid

Inimeseõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1) tunneb oma keha ning mõistab inimese kasvamise ja arenemisega seotud muutusi ning vastutust (nt seksuaalsuse olemus ja sellega seotud vastutus, töövõime jne);
2) hoiab oma tervist, järgides tervislikku eluviisi, käitub nii, et ei sea ohtu enda, teiste inimeste ega keskkonna turvalisust;
3) märkab ja mõistab kaaslaste ning iseenda emotsionaalseid seisundeid, käitumisviise; oskab neid hinnata ja nendega toime tulla;
4) hoiab puhtust ja korda; orienteerub eluasemega seotud küsimustes, omandab teadmised ja oskused majandamiseks, koduse elu korraldamiseks;
5) suudab täiskasvanu suunamisel eristada ning teadvustada oma oskusi ja võimeid, otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid;
6) tunneb huvi ümbritseva ühiskonnaelu vastu;
6) tunneb olmesuhtlemiseks vajalikke kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib sotsiaalseid nõudeid ja käitumisetiketti.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassis on inimeseõpetuse põhisisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes mina ja meie) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine. Õpitakse koos tegutsema nii matkides kui ka eeskuju ja juhendamise järgi. Omandatakse baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid (olme)suhtlus-oskusi: teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine (vastusrepliigid dialoogis), dialoogi alustamine ja jätkamine tuttavas situatsioonis jms. Õpitakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist, rollide ja vajalike mänguasjade jagamist jne. Kohati võib olla keeruline	3.–5. klassis kujuneb jätkuvalt õpilaste oskus märgata ja eristada oma lähiümbrust. Õpilased tutvuvad eesti rahvakommete ja traditsioonidega. Tegevus- ja suhtlussituatsiooni des õpitakse tundma ja järgima ühiskonnas aktsepteeritavaid käitumisnorme. Õpitakse märkama, eristama ja mõistma igapäevaelu olukordi, sealhulgas ohuolukordi, verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendus-viise, tundeid jms. Täiendatakse ühis- ja koostegevuse oskusi (sh hooliv ja teisi arvestav suhtlemine) ja viisaka käitumise oskusi. Õpetaja abiga saab õpilane aru pere ja koduga seotud teemadest, teadvustab laste ning vanemate vastastikuseid õigusi ja kohustusi. Järjepidevalt kujundatakse õpilaste sotsiaalset teadlikkust ja verbaalset aktiivsust: õpilased	6.–7. klassis täienevad õppetegevuse käigus õpilaste sotsiaalsed suhtlemis- ja käitumisoskused. Harjutatakse suhtlemist ja koostegevuse reguleerimist dialoogis. Individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemise, enda ja teiste tegevuste kommenteerimise kaudu suureneb õpilaste verbaalne aktiivsus, kujunevad avaliku esinemise esmased oskused. Õpitakse mõistma ja nimetama tegevuse eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis ilmnevaid emotsioone. Juhendamisel leitakse seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti vahel, tehakse järeldusi ning planeeritakse ja/või korrigeeritakse edasist tegevust/käitumist Arengulaselt on õpilaste jaoks	Põhikooli lõpuastmes on kõige olulisem toetada õpilasi iseseisvaks toimetulekuks. Vanuseliselt on oluline tähelepanu pöörata ühiskonnaõpetuseg a seotud teemadele: eri eluvaldkondadega seotud õigusaktid ja lepingud, ameti valik ja edasiõppimisvõima lused, töötaja õigused ja kohustused, otstarbekad ja vastutustundlikud valikud/otsused, iseseisev raha kasutamine ja säästlik tarbimine, eluasemega seotud küsimused. Õpilased tutvuvad ja õpivad kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabivõimalusi; omandavad teadmise, kuidas otsida, küsida ja kasutada elus vajaminevat teavet ja abi. Õpilane harjutab iseseisva elu alustamise ja soolise küpsemisega seotud rollikäitumist. Teab turvalise

	rollimängudes osalemine. Õpilased vajavad pidevat motiveerivat tagasisidet oma tegevuse ja saavutuste kohta. Võrreldavate situatsioonide ja illustratsioonide (joonised, fotod) toel õpitakse märkama ja eristama (puhas/must, meeldib / ei meeldi jne) ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilisi omadusi. Õpitakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama. Õpitakse ka märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise. Harjutatakse viisakat käitumist (tervitamine, palumine, tänamine, eakaaslase ja täiskasvanu poole pöördumine, võimalik keeldumine jne).	kirjeldavad abivahendite toel enda ja kaaslaste tegevust ja emotsionaalset seisundit. Õppimist toetavad aktiiv-õppemeetodite kasutamine, õppekäigud, praktilised ülesanded, lühipalade lugemine ja analüüsimine. Järjest enam võimaldab tunnetustegevuse tase õpilastel aktiivsemalt ja iseseisvamalt osaleda (õpi)tegevuste kavandamisel, sooritamisel ja kontrollimisel ning abivahendite valimisel ja kasutamisel. Praktiliste ja tekstis kirjeldatud situatsioonide analüüsil pööratakse tähelepanu nendes osalejate tegevusviisidele, motiividele ja kavatsustele, situatsioonide tingimustele, tegevuste tulemustele ja tagajärgedele. Õpitakse juhendamise järgi situatsioonidele alternatiivseid lahendusi leidma ning kaaslastele soovitusi andma.	oluline pöörata tähelepanu muutustele enda organismis ja käitumises (seksuaalsus, suhtlemine ja käitumine vastas-sugupoolega, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning oma. Õpitakse märkama ja teadvustama kultuurilisi erinevusi. Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadlikuks ja säästlikuks tarbimiseks (prügi sorteerimine, pakendiinfo jmt). Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT-vahendeid.	seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles, tunneb ära lähi-suhtevägivalla. Oluline on teadvustada pere loomise ja laste saamisega seotud vastutust. Õppetegevuses rakendavad õpilased eelnevatel aastatel omandatud eri situatsioonidele vastavaid suhtlemisoskusi. Kujuneb oskus hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonna normidele).

Õppetöö rõhuasetused	1.–2. klassis on inimeseõpetuse põhisisuks lähiümbruse märkamine, selle teadvustamine (suhtes MINA ja MEIE) ning sotsiaalse kompetentsuse arendamine. Lapsi õpetatakse tegutsema koos, matkides ning eeskuju järgi, kujundatakse nende baassõnavara ja -lausungimalle ning elementaarseid (olme)suhtlusoskusi: teise inimese kuulamine, ütluste mõistmine ja nendele reageerimine. Peamisteks õppeviisideks on näitlikustatud praktiline tegevus, õppevestlus ning praktiline harjutamine (sh õppekäik, didaktiline mäng). Suurt tähelepanu pööratakse ühis- ja koostegevuse (laps ↔ õpetaja, laps ↔ laps(ed)) oskuste kujundamisele. Õpetaja ülesandeks on luua situatsioonid, kus tegevus jaotub mitme isiku vahel. Laste verbaalset aktiivsust tõstetakse	3.–5. klassis kujundatakse jätkuvalt õpilaste oskust märgata ja eristada oma lähiümbrust (selle esemeid, nähtusi, sündmusi, tegevusi jms); tutvustatakse ja õpetatakse väärtustama rahvuskombeid, -traditsioone (rõhuasetus pere ja kodukoha traditsioonidel). Läbivalt tutvustatakse elukutseid ja nende esindajate põhitegevust (nt kaupluse teema juures müüja tegevus jne). Tegevus- ja suhtlussituatsiooni des tegeldakse isiksuseomaduste ning ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisnormide kujundamisega: õpetatakse märkama – eristama – mõistma igapäevaseid situatsioone (sh ohuolukordi), verbaalseid ja mitteverbaalseid eneseväljendusviis e, tundeid jms; täiendatakse ühis- ja koostegevuse oskusi (sh hoolivat ja teisi arvestavat suhtumist, vastutus- ja kohusetunnet); harjutatakse etiketikäitumist.	6.–7. klassis täienevad õppetegevuse käigus õpilaste sotsiaalsed suhtlemis- ja käitumisoskused. Harjutatakse suhtlemist ja koostegevuse reguleerimist dialoogis (osalemine rühmatöödes, rollimängudes, kutse koostegevusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine ja loobumine, alternatiivne ettepanek, oma arvamuste selgitamine ja kaitsmine). Individuaal- ja rühmatööde tulemuste esitlemise, enda ja teiste tegevuste kommenteerimise kaudu suureneb õpilaste verbaalne aktiivsus, kujunevad avaliku esinemise esmased oskused. Õpitakse mõistma ja nimetama tegevuse eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis	Õppetegevuses rakendatakse ja täiendatakse eelnevatel aastatel omandatud suhtlemis- ja käitumis-etiketialaseid teadmisi/oskusi. Tähelepanu pööratakse seejuures soolise küpsemise ja iseseisva elu alustamisega seotud rollikäitumisele. Harjutatakse vestluspartnerilt täiendava teabe küsimist, erinevate ja vastandlike arvamuste kuulamist ja eristamist ning kokkulepete saavutamist vaidlustes (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine, loobumine, eksimuste ja väärkäitumise tunnistamine). Kujundatakse oskust hinnata oma ning kaasinimeste individuaalset ja rühmakäitumist (põhjus-tagajärg-seosed, otstarbekus, vastavus ühiskonna-normidele). Teemade käsitlemisel tutvustatakse eri eluvaldkondadega seotud õigusakte,

	pidevalt: kasutatakse suunavaid repliike ning küsimusi, harjutatakse oma ja kaaslaste tegevuse kommenteerimist, toimingu verbaliseerimist pärast selle sooritamist ja elementaarset planeerimist. Ühistegevuse põhjal antakse objektiivne, motiveeriv tagasiside lapse ja kogu rühma tegevusele ning saavutustele. Igas tunnis tegeldakse (koos)mängimise õpetamisega. Mänguõpetuse eesmärgiks on, et lapsed oskaksid sihipäraselt sisustada oma vaba aega ning hiljem aktiivselt osaleda õppetegevust toetavates rollimängudes: mängida süžeega mänge (nii üksi kui ka mitmekesi), korraldada koostegevust, kasutada mängus esemete asendajaid, luua kujuteldavaid situatsioone. Mänguoskuste kujundamise eesmärgil viiakse tundides läbi	Pere ja koduga seotud teemade käsitlemisel selgitatakse õpilastele laste ning vanemate vastastikuseid õigusi-kohustusi. Järjepidevalt kujundatakse (täiendatakse) õpilaste sotsiaalset teadlikkust ning verbaalset aktiivsust: õpetatakse (abivahendite toel) kirjeldama ja hindama kaaslaste ning iseenda tegevus- ja käitumisakte (sh mõistma ja nimetama eesmärke, tingimusi, põhjuseid ja tagajärgi, käitumisaktis ilmnevaid iseloomujooni jne), õpetatakse planeerima (sh parandama) edasist tegevust/käitumist. Harjutatakse suhtlemist ja koostegevuse reguleerimist dialoogis (kutse koostegevusele, vastused küsimustele ja teadetele, dialoogi alustamine küsimuse ja teatega, nõustumine-loobumine, alternatiivne ettepanek).	ilmnevaid emotsioone. Juhendamisel leitakse seoseid tegevus-, suhtlus- ja käitumisakti vahel, tehakse järeldusi ning planeeritakse ja/või korrigeeritakse edasist tegevust/käitumist Arenguliselt on õpilaste jaoks oluline pöörata tähelepanu muutustele enda organismis ja käitumises (seksuaalsus, suhtlemine ja käitumine vastassugupooleg a, noormehe ja neiu rollid eri situatsioonides jms) ning oma tervisekäitumisele (sh hoolitsemine oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise eest, enesekehtesta-mine, riskikäitumine). Õpitakse märkama ja teadvustama kultuurilisi erinevusi. Alustatakse ettevalmistust iseseisvaks majandamiseks, teadlikuks ja säästlikuks tarbimiseks (prügi sorteerimine,	ühiskonnaliikmete õigusi ja kohustusi (sh selgitatakse igaühe õiguste, vabaduste ja kohustuste ühetaolisuse printsiipi), kujundatakse oskusi teha otstarbekaid ja vastutustundlikke valikuid/otsuseid. Õpilastele tutvustatakse ja õpetatakse kasutama teabeallikaid, nõustamis- ja kriisiabivõimalusi, kujundades seeläbi harjumusi ning oskusi otsida, küsida, kasutada elus vajaminevat teavet ja abi. Perekonnaõpetuse ühe osana pööratakse tähelepanu vanema rollile oma lapse kasvatamisel: tutvustatakse lapse arengutingimusi, eakohaseid arendavaid tegevusi ja vahendeid (kehalised tegevused, mängud ja mänguasjad, raamatud jms); õpetatakse lapsega koos mängima ja tegutsema. Väiksematele mängude õpetamist ja koosmängimist saavad õpilased harjutada vahetundidel, kooli üritustel. Tundides

	erinevat liiki õppemänge ja dramatiseeringuid. Õpetatakse (mängu)asjade kasutamist ja hoidmist, mängus osalemist, reeglitest kinnipidamist, mängu algatamist jne. Mänguõpetus toimub osatoimingute kaupa: tegevuste ettenäitamine ja matkimine, tuttava tegevuse valik sõltuvalt situatsioonist/ rollist. Kui mõnel lapsel piirduvad mänguoskused esemetega manipuleerimisega, alustatakse mänguasjade kasutusviiside õpetamisest. Võrdlevate situatsioonide ja illustratsioonide (joonised, fotod) toel õpetatakse märkama ja eristama ümbritsevate esemete, ruumide ja inimeste (sh iseenda) esteetilist välimust; õpetatakse eristama isiklikke, võõraid ja ühiseid esemeid, neisse heaperemehelikult ja turvaliselt suhtuma ning neid kasutama (sh kaaslastega jagama). Õpetaja	Teemade käsitlemisel kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on suurem osatähtsus praktilistel tegevustel ja õppekäikudel, eetilise sõnumiga lühipalade lugemisel ja analüüsimisel.	pakendiinfo jmt). Inimeseõpetuse temaatika ja õpilaste oskused võimaldavad sel perioodil rohkem kasutada IKT vahendeid.	kasutatavatest aktiivõppemeetoditest on eelistatud praktilised õppused (sh rollimängud), ühised arutelud ja diskussioonid, milles otsitakse lahendusi/vastuseid probleemsituatsioonidele ja kõlbelistele dilemmadele. (Lisa)õppematerjalina kasutatakse trüki- ja elektroonilisi teabeallikaid, nõuandekirjandust (ajakirjandus, käsiraamatud) jms. Harjutatakse tekstidest teabe hankimist ning selle suulist ja kirjalikku edastamist (sh märkmete tegemist, konspekteerimist).

	juhendamisel otsitakse võimalusi ning vahendeid esemete, ruumide ja iseenda esteetilise välimuse parandamiseks, kujundatakse valitud vahendite praktilisi kasutamisoskusi. Samuti õpetatakse märkama ja eristama eakaaslaste käitumisviise, harjutatakse etiketikäitumist. Inimeseõpetuse tundides õpitut rakendatakse teiste ainete tundides ja vabal ajal.			
Õpitulemused kooliastmete kaupa				
3. klassi lõpetaja	1) alustab ja jätkab dialoogi (vastab küsimusele, esitab küsimusi, nõustub või loobub kutsest); 2) teab viisaka käitumise reegleid, püüab neid täita; 3) hindab õpisituatsioonis enda ja kaaslaste igapäevast käitumist (õige/vale, meeldib / ei meeldi); 4) tunneb ära ja nimetab näoilme ja hääletooni järgi kaaslaste 4–6 emotsiooni; 5) nimetab, mille poolest ta teistega sarnaneb ja mille poolest teistest erineb, teab oma keha osasid; 6) räägib õpetaja suunamisel ja abivahendite toel tervisliku eluviisi põhimõtetest: liikumine, toitumine, puhkus ja enese eest hoolitsemine; 7) hoolitseb oma hügieeni eest, hoiab puhtust ja korda; 8) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning Eesti riigi sümboleid; 9) liikleb ohutult kooliteel ning palub abi õnnetusjuhtumi korral.			
6. klassi lõpetaja	1) märkab ja aktsepteerib inimeste erinevusi (rahvus, välimus, vanus, tervis jm); 2) leiab õpetaja juhendamisel infot erinevatest teabeallikatest (sh tekstidest ja internetist); 3) tunneb kella ja kalendrit ning seostab seda oma elu tegevuste ja sündmustega; 4) mõistab oma õigusi ja kohustusi (suhtlemine, käitumine, õppetöö) ning teadvustab põhjuseid ja tagajärgi; 5) analüüsib ja hindab enda ja kaaslaste käitumist ning kasutab tuttavates olukordades situatsioonist lähtuvalt erinevaid väljendusviise; 6) teab murdeeaga seotud muutusi ning oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi;			

	7) teab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid liikluses, vees, tule kasutamisel, toitumisel, uimastite tarbimisel ja internetis suhtlemisel, oskab abi küsida; 8) teab olmejäätmete käitlemise viise koduses majapidamises, oskab prügi sorteerida; 9) selgitab, milleks kasutatakse raha; mõistab, et tema soovide täitumine sõltub vajadustest ja pere sissetulekust.
9. klassi lõpetaja	1) mõistab ühiselu reegleid; suhtleb tavasituatsioonides vastavalt olukorrale ning reageerib adekvaatselt kohatule käitumisele enda ja teiste suhtes; 2) väärtustab turvalisi lähisuhteid; teab peremudeleid ja kirjeldab pereliikmete rolli perekonnas; mõistab lapse saamisega seotud vastutust; 3) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust; teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid ja oma vastutust selles; 4) teab oma tugevaid ja nõrku külgi; otsib erinevatest teabeallikatest võimetekohaseid jätkuõppevõimalusi ja teeb enda jaoks optimaalseid valikuid; 5) teab, kuidas kodust ja tööelu korraldada (eluaseme soetamine, raha teenimine ja kulutamise planeerimine; lepingutega seotud kohustused ja õigused); 6) mõistab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid (liiklus, vesi, nutivahendite kasutamine, toitumine, uimastid), oskab ohuolukorras reageerida; 7) oskab küsida teavet ning kasutada erinevaid teabeallikaid (sh nõustamis- ja kriisiabi leidmiseks); 8) teab riigi toimimise üldisi põhimõtteid (sh tervishoiusüsteemi, maksude suhtes); tunneb end Eesti kodanikuna.

Üldpädevuste kujundamine inimeseõpetuses

Kultuuri- ja väärtuspädevus -tunnetab end oma rahvuse liikmena ja Eesti kodanikuna, suhtub teistest rahvustest inimestesse eelarvamuste vabalt ja lugupidavalt, tunneb ja austab oma keelt ja kultuuri ning väärtustab eesti keele ja kultuuri säilimist ja arengut; tunneb ja järgib üldtunnustatud väärtusi ja reegleid/kokkuleppeid, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires;

Sotsiaalne ja kodanikupädevus - on aktiivne ja vastutustundlik kodanik, kes on huvitatud oma kooli, kodukoha ja riigi arengust; teab oma peamisi õigusi ja kohustusi, oskab nende eest seista, arvestab rühma huvisid ja isiklikku huvi; järgib vastutustundlikult ühiselu reegleid, konflikte lahendades arvestab seadusi ning moraalinorme. Koostööoskuseid kujundatakse paaris- ja rühmatöödes meeskonnas töötades;

Enesemääratluspädevus – mõistab ja väärtustab iseennast ja enda arengut, hindab adekvaatselt oma võimeid ja toimetulekut igapäevaelus, juhib oma käitumist erinevates olukordades; väärtustab tervislikku eluviisi, on füüsiliselt aktiivne;

Õpipädevus – õpib vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist sh aja- ja koha valikut ning kasutab õppimisel lihtsamaid õpistrateegiaid, järgib kavandatut, seab eesmärke (eneseregulatsioon). Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid. On avatud uutele teadmistele ja oskustele;

Suhtluspädevus – suhtleb olukorda ja suhtlemispartnereid arvestades, esitab oma soove, selgitab oma seisukohti, küsib vajadusel abi, osaleb täiskasvanu suunamisel arutelus; loeb, mõistab, kirjutab ja loob tekste iseseisvaks toimetulekuks vajalikul tasemel, kasutab teabevahendeid info saamiseks; esineb ja analüüsib täiskasvanu toel oma sooritust, oskab anda ja vastu võtta konstruktiivset tagasisidet;

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – kasutab lihtsat matemaatikale ja loodusteadustele omast keelt ja sümboleid; lahendab elulisi probleemsituatsioone, kasutades omandatud matemaatilisi, loodusteaduslikke ja/või tehnoloogiaalaseid teadmisi-oskusi ning (abi)vahendeid; mõistab inimese

ja keskkonna vahelisi seoseid, suhtub elukeskkonda vastutustundlikult ja hoolivalt, elab ning tegutseb loodust ja keskkonda säästvalt;

Ettevõtlikkuspädevus – uue oskuse omandamiseks panustab oma aega ja energiat, on tegutsemisaldis ning algatusvõimeline, oskab eesmärkide saavutamiseks teha koostööd paaris- ja grupitöös, viib alustatud tegevuse lõpule, reageerib muutustele paindlikult, väärtustab praktilist tööd ja on valmis kutse- ja elukestvaks õppeks. Hindab adekvaatselt oma võimeid, püstitab ja täidab endale seatud eesmärke ning võtab vastutuse oma tegude eest;

Digipädevus – orienteerub ja tegutseb infotehnoloogilises maailmas eesmärgipäraselt. On teadlik digikeskkonna ohtudest, oskab end kaitsta ja teab, kust saada abi. Otsib ja kasutab infot, tunneb lihtsamaid programme ja keskkondi. Järgib digikeskkonnas üldkehtivaid moraali- ja väärtuspõhimõtteid. Digitaalset sisu luues või koostades arvestab autoriõigustega.

Inimeseõpetuse lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine
Taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema mõistlikke kutsevalikuid.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimeste erinevaid töid ja töökohti, harjutatakse koostööd ja tööde jaotamist, toetatakse endasse uskumist, arendatakse eneseanalüüsi ja enesekontrolli oskusi, oma väärtuste selgitamist, enda ja teiste positiivsete joonte ja omaduste märkamist ja väärtustamist.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

Inimeseõpetuses käsitletakse asjade väärtust ja hinda, asjade väärtust teiste väärtuste seas, vastutust enda ja teiste asjade hoidmise eest, oma kulutuste planeerimist, tervislikku elukeskkonda, tervist heaolu tagajana. Õpetatakse tegema teadlikke valikuid ümbritseva keskkonna hoidmiseks (jäätmemajandus, taaskasutus jms).

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

Inimeseõpetuses käsitletakse Eesti rahvuslikku ja riiklikku sümboolikat, lapse õigusi ja kohustusi, vaba aja veetmist, meeskonnatööd ja tööjaotust, arendatakse sotsiaalseid oskusi: enda vajaduste mõistmine ja nende väljendamine, abi küsimine, oma järjekorra ootamine, otsuste vastuvõtmine ja probleemidele lahenduste leidmine, tagajärgedega arvestamine, vastutuse võtmine. Tutvustatakse Eesti haldusüksusi, Eesti maksusüsteemi, tegeletakse raha mõiste ja rahakasutusega.

Kultuuriline identiteet
Taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

Inimeseõpetuses käsitletakse kodu ja kodukandi traditsioone, Eesti rahvuslikku ja riiklikku sümboolikat, eesti rahvakommete tundmist, erinevate rahvaste tavasid ja kombeid, erinevuste ja mitmekesisuste väärtustamist. Kujundatakse kodumaad väärtustav hoiak.

Teabekeskkond
Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine. Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenused tööotsijale, töötus. Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes. Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutuses, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi. Taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskkonda, suudab seda kriitiliselt analüüsida ning toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi.

Inimeseõpetuses tutvustatakse erinevaid teabeallikaid ja nende kasutamist, analüüsitakse reklaamide mõju meie igapäevaste otsuste langetamisele. Õpetatakse vajaliku info eristamist ebaolulisest, abi otsimist erinevatest teabeallikatest (nt vaimse tervise infoportaalid, infovoldikud jt).

Tehnoloogia ja innovatsioon
Taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Inimeseõpetuses harjutatakse IKT vahendite kasutamist, sotsiaalmeedias suhtlemist ja ohtude teadvustamist.

Tervis ja ohutus
Taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

Inimeseõpetuses käsitletakse tervist ja tervise eest hoolitsemise viise, tervisenäitajaid, tervist mõjutavaid tegureid, lihtsamaid esmaabi võtteid ning ohuolukordades abi kutsumist. Õpetatakse märkama emotsioone, vaimse ja füüsilise tervise seisundit, hindama ohtusid. Õpetatakse vältima ennastkahjustavat käitumist. Tutvustatakse liiklusreegleid ning harjutatakse turvalist liikluskäitumist. Õpetatakse hindama ohtusid: vee-, liiklus- ja tuleohutus, sõltuvust tekitavad ained (tubakas, alkohol, uimastid), nutisõltuvus.

Väärtused ja kõlblus
Taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Inimeseõpetuses õpetatakse nägema iga inimest väärtuslikuna, harjutatakse viisakat käitumist, kujundatakse abivalmidust ja kohusetunnet, ausust, õiglust, erinevuste sallimist, vägivallatust ja vastutustunnet. Toetatakse endasse uskumist, enesehinnangut, enesekontrolli, oma väärtuste selgitamist, sallivust, hoolivust, usaldust, empaatiat ning positiivset mõtlemist. Käsitletakse kodumaad, kodu ja perekonda väärtusena.

Inimeseõpetuse lõiming teiste õppeainetega

Inimeseõpetuse õpitegevuses on olulisel kohal lõimitud ja läbiv õpe. Suur osa õpitulemustest ongi sõnastatud sellele põhimõttele toetudes. Õppematerjali kasutades tuleb arvestada, et:

mõne pädevuse kujundamisega tegeletakse ühes või mitmes temaatilises õppetunnis;
mõne pädevuse saavutamisel on olulisel kohal lõiming teise õppeainega (nt matemaatika ja loodusõpetusega: laps nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses);
valdavat osa õpitulemustest kujundatakse igas õppetunnis läbivalt, selleks kõiki võimalusi kasutades.

Inimeseõpetus on lõimitud **eesti keelega** (suhtlemine, suuline eneseväljendusoskus, teabe otsimine, konspekteerimine), **matemaatikaga** (aeg, aja planeerimine, tegevuse kavandamine, kulutuste planeerimine), **loodusõpetusega** (ümbrus, kodukoht, Eesti tundmine, inimese organismi ehitus, talitlus ja tervishoid),

ühiskonnaõpetusega (inimeste õigused ja kohustused, turvaline käitumine), **kodundusega** (tervislik toitumine, majandamine ja kulutuste planeerimine, säästlikkus), **keskkonnaõpetusega** (rahvakalendri tähtpäevad, kooli traditsioonid ja üritused, suhtlemise õpetus), **kehalise kasvatusega** (tervis ja selle eest hoolitsemine, kehaline aktiivsus ja selle vormid, tervistava kehalise aktiivsuse põhimõtted). Inimeseõpetuse tundides õpitut rakendatakse kõikide teiste ainete tundides ja vabal ajal.

AINEKAVA

1 KLASS

Õpitulemused

Õpilane:

1) tutvustab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukoha, õdede-vendade ja vanemate nimed;
2) nimetab küsimuste abil oma lemmiktegevusi;
3) osaleb ühistes (õppe)mängudes ja järgib meeldetuletamisel mängureegleid;
4) vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;
5) tunneb ära kaaslaste tegevuses ning õppesituatsioonis õige ja vale käitumise;
6) teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;
7) teab oma kehaosi (pea, kael, kõht, selg, käed, jalad, juuksed ja nägu);
8) järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
9) märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu; korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust;
10) nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses;
11) teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;
12) teab, et elab Eestis;
13) teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses.

Õppesisu

MINA JA MEIE. Mina: minu välimus ja mulle meeldivad tegevused. Tervitamine (igapäevane tervitamine koolis, tervitusele vastamine). Enesetutvustamine ja kaaslastega tutvumine dialoogis (nimi, kool, klass). Õpitegevused koolis, õppevahendid. Tüli; vabandamine, leppimine (dialoogi repliigid). Peo-, töö-, spordiriietus (riietusesemed, riietuse sobitamine situatsiooniga).
MINA JA TURVALISUS. Sõidutee ohutu ületamine (valgusfoor, ülekäigurada, maantee ületamine). Liikumine jalakäijate teel üksi ja rühmaga. Helkur. Ühissõidukid kodukohas (sõiduki ootamine, sisenemine, väljumine; tänava (sõidutee) ületamine; sõidupilet). Võõras ümbrus, eksimine, abi palumine (dialoogi repliigid), vanemale helistamine.
MINA JA PERE. Pereliikmed (vanemad, õed-vennad, vanavanemad), nende nimed. Pereliikmete kodused tööd, pereliikmete abistamine, minu kohustused kodus.
MINA JA MINU KODU. Kodumaja (talumaja/ eramu/korter suures majas); ruumid kodus (esik, köök, elutuba jt). Mööbel kodus, koolis (esemed, nende otstarve). Kodu asukoht (Eestimaa; küla/linn/alev). Eestimaa, minu kodumaa, Eesti Vabariigi lipp.
MINA JA TERVIS. Kehaosad (pea, kael, keha, käed, jalad), juuksed ja nägu. Kehaosade (nägu, kael, käed, jalad) pesemine, küünte eest hoolitsemine. Hammaste pesemine. Tualeti kasutamine. Toitumine (toidud: supp, praad jne, toidunõud). Käitumine söögilauas: toidu palumine, tänamine.
MINA JA AEG. Nädal (töö- ja puhkepäevad; eile, täna, homme). Ööpäeva osad (hommik, päev, õhtu, öö). Aasta (aastaajad: laste tegevused, riietus, ohud jalakäijatele liikluses).
MINA JA ASJAD. Minu oma, kaaslase oma (enda ja kaaslaste, sh õpetaja asjade kuuluvuse eristamine), asjade

palumine kasutamiseks. Ausus asjade jagamisel. Koristustööd ja –vahendid klassiruumis ning kodus.

Praktilised tööd:

Õppekäik koolimajas, võimalusel ka kooli välisalal.
Praktilised ülesanded ja tegevused: sobita õppevahendid tunni nimega, käte pesemine, hammaste pesemine, sööklaga tutvumine, reeglid sööklas ja n.e.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, pantomiimi, lauamängud.
Õuesõppe: sõitmine ühistranspordiga (buss, tamm, troll jne). Oluline rõhk on liiklusohutusel ehk kuidas liikuda õhtutult näiteks bussipeatusesse.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane:
1) tutvustab ennast, nimetades oma nime, kooli, klassi, kodu asukoha, õdede- vendade ja vanemate nimed;
2) nimetab küsimuste abil oma lemmiktegevusi;
3) osaleb ühistes (õppe)mängudes ja järgib meeldetuletamisel mängureegleid;
4) vastab dialoogi repliigile, alustab dialoogi oma soovide ja vajaduste väljendamiseks;
5) tunneb ära kaaslaste tegevuses ning õppesituatsioonis õige ja vale käitumise;
6) teeb vahet endale ja teistele kuuluvate asjade vahel;
7) teab oma kehaosi (pea, kael, kõht, selg, käed, jalad, juuksed ja nägu);
8) järgib õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevaste tegevuste käigus (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
9) märkab õpetaja suunamisel ümbritsevate esemete välimust, esemete ja ruumide puhtust ning korrashoidu; korrastab õpetaja juhendamisel oma töölauda ja lähiümbrust;
10) nimetab nädalapäevi, ööpäeva osasid ja aastaaegu õiges järjestuses;
11) teab, kuidas ohutult sõiduteed ületada, ja käitub vastavalt;
12) teab, et elab Eestis;
13) teab Eesti lipu värve nende õiges järjestuses.

2 KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides; kutsub õpetaja suunamisel kaaslasi tuttavat (õppe)mängu mängima, jagab mänguasju;
2) tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab; käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);
3) teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi, nimetab oma kodukoha;
4) kirjeldab tegevusi, mis talle rõõmu pakuvad;
5) hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi; 6) eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
6) tunneb ära ja nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);
7) tunneb ära situatsiooni, kus kellelegi tehakse liiga;
8) järgib ise ja õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevastes tegevustes (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
9) nimetab näitvahenditele toetudes tervisele kasulikke toite;
10) nimetab oma lähisugulasi;

11) teab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
12) teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid;
13) tunneb kella täistundides;
14) teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel;
15) oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.

Õppesisu

MINA JA MEIE. Tervitamine: erinevad tervitusväljendid; eakaaslaste ja täiskasvanute tervitamine. Enesetutvustamine ja tutvumine kaaslastega dialoogis (vanus, sünnipäev). Kaaslase kutsumine ühistegevusse. Klassi reeglid (sõnastamine ühisvestluses), reeglite vajalikkus. Suhtluspartnerite näoilmed ja hääletoon (rõõmus, kurb, sõbralik, vihane, üllatunud). Kiusamine (äratundmine), täiskasvanult abi palumine. Oma eksimuse tunnistamine ja vabandamine; positiivne reageerimine vastuseks vabandamisele. Koolitöötajate ametid.
MINA JA PERE. Pereliikmete tegevused, ühised tegevused ja mängud, pereliikmetega arvestamine. Vanemate ametid. Sugulased (onu, tädi; onude, tädide lapsed).
MINA JA AEG. Aasta (aastaaegadele vastavad kuud, välitööd koduümbruses aastaaegade kaupa; vanus, sünnipäev: kuupäev, kuu). Kellaaeg täistundides. Päevakava: minu ja kaaslaste tegevused koolis ja kodus; tegevused, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.
MINA JA KODU. Minu kodu (ruumid, sisustus), aadress. Lemmikloom kodus. Koduarmastus. Koolis tähistatavad riiklikud ja rahvakalendripühad (olulisemate tegevuste nimetamine illustratsioonide järgi).
MINA JA TERVIS. Isiklik hügieen: igapäevane pesemine, dušš, vann, saun; pesemisvahendid ja nende korrashoid. Hügieen enne ja pärast igapäevaseid tegevusi (söömine jne), nohu-köha korral. Hammaste tervishoid: värske aed- ja puuvili, kommid; hambaarst. Liikumise vajalikkus ja võimalused; mängukohad väljas, ohutusnõuded. Toitumine (söögikorrad, sobivad toidud; sooja koolilõuna vajalikkus). Käitumine söögilauas: toidu tõstmine, vestlus söögilauas.
MINA JA ASJAD. Minu oma, kaaslase oma, meie oma (esemete hoidmine ja kasutamine; andmine, laenamine, varastamine, lõhkumine; kadedus, lahkus). Asja väärtus ja hind. Asjade väärtus teiste väärtuste seas. Individuaalsed ja üldkasutatavad transpordivahendid kodu ja kooli vahel liiklemiseks. Käitumine liiklusvahendites. Telefoni viisakas vastuvõtmine; helistamine vanematele.
MINA JA TURVALISUS. Sagedasemad lastega toimuvad õnnetusjuhtumid: kukkumised, liiklusõnnetused jalakäijatega (sõidutee valesti ületamine, seisva liiklusvahendi varjust väljumine, liiklemine talvisel teel); juhtumist teatamine lähimale täiskasvanule. Käitumine võõraste inimestega (koju sisselaskmine, võõraga kaasaminek, võõralt asjade/maiustuste vastu võtmine jms; hädaolukorras abi palumine). Võõras ümbrus, eksimine, abi palumine (dialoogi repliigid), vanemale helistamine.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, pantomiimi, lauamängud, ringmängud õpilastega.
Õppevideote vaatamine.

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane:
1) alustab ja jätkab dialoogi tuttavates situatsioonides; kutsub õpetaja suunamisel kaaslasi tuttavat (õppe)mängu mängima, jagab mänguasju;
2) tavasituatsioonides suhtlemisel tervitab, palub, tänab, vabandab; käitub söögilauas viisakalt (palub, tänab, räägib vaikse häälega, hoiab puhtust);
3) teab oma vanust, sünnipäeva ja kodust aadressi, nimetab oma kodukoha;

4) kirjeldab tegevusi, mis talle rõõmu pakuvad;
5) hindab õpetaja abiga kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
6) eristab oma, võõrast ja ühist asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
7) tunneb ära ja nimetab näoilmele ja hääletoonile vastava emotsiooni (4 erinevat);
8) tunneb ära situatsiooni, kus kellelegi tehakse liiga;
9) järgib ise ja õpetaja meeldetuletusel hügieeninõudeid igapäevastes tegevustes (käte pesemine, taskuräti kasutamine jms);
10) nimetab näitvahenditele toetudes tervisele kasulikke toite;
11) nimetab oma lähisugulasi;
12) teab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
13) teab oma vanemate ja koolitöötajate ameteid;
14) tunneb kella täistundides;
15) teab sagedasemaid ohtusid kooliteel liiklemisel ja võõraste inimestega suhtlemisel;
16) oskab pöörduda täiskasvanu poole abi saamiseks.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);
2) nimetab, mille poolest ta teistega sarnaneb ja mille poolest teistest erineb;
3) hindab õpisituatsioonis enda ja kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
4) teab erinevates kohtades ja olukordades viisaka käitumise reegleid;
5) tunneb näoilme ja hääletooni järgi ära ja nimetab kaaslaste 4–6 emotsiooni;
6) teab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise vahendeid ja vajalikkust;
7) teab terve ja haige inimese tunnuseid; märkab oma enesetunnet ning teavitab sellest kaaslasi;
8) teab, et ravimeid võetakse haige olles, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
9) kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport;
10) kõneleb õpetaja suunamisel oma perekonnast: pere suurus, pereliikmete nimed, õdede- vendade vanus, vanemate tegevus;
11) küsimustele toetudes räägib enda ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel;
12) teab, mis on tema kodukoht ja kodumaa; väärtustab Eestit – oma kodumaad; tunneb Eesti sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);
13) tunneb kella täis- ja pooltundides;
14) nimetab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
15) teab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
16) palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi.

Õppesisu

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE. Mina. Minu erinevused teistest inimestest ja sarnasused nendega. Iga inimese väärtus. Uhkustamine. Valetamine (valetamise tagajärjed, vale ülestunnistamine, tõe rääkimine). Käitumine koduümbruses (trepikojas, õues, tänaval), naabritega arvestamine. Sünnipäeva tähistamine, peo planeerimine (tegevuste/mängude valik ja peo ettevalmistamine), sobilikud kingitused. Külla kutsumine, küllaminek, käitumine külas. Telefonivestlus sõbraga (kutse koostegevusele, dialoog). Käitumine söögilauas (igapäevane laua katmine ja koristamine, hügieeninõuded). Käitumine raamatukogus (kooli raamatukogus lugejaks registreerimine, raamatu laenutamine), raamatu hoidmine. Suhtluspartnerite näoilmed, hääletoon (viha, hirm, vastikus, häbi, üllatus, rõõm).

MINA JA TERVIS. Õpilase välimus (keha ja riiete puhtus-korrashoid), selle mõju enesetundele ja suhetele kaaslastega. Terve ja haige inimene, haiguse tunnused (nohu, köha, palavik, valu, lööbed), teavitamine halvast enesetundest; nakkuse levikut vältiv käitumine, ravimite võtmine. Haiguste ennetamine (riietus, ruumide õhutamine, karastamine). Tervislik eluviis: mitmekesine toit, piisav uni ja puhkus ning liikumine ja sport.
MINA JA PEREKOND. Peretüübid: suurpere, väikepere. Õdede-vendade, vanemate, vanavanemate andmed (nimi, vanus, tegevus). Abivalmidus, kohuse- ja vastutustunne, üksteisega arvestamine.
EESTI MINU KODUMAA. Eestimaa minu kodumaa. Eesti Vabariigi sümbolid: vapp, hümn. Pealinn. President. Eesti rahvussümbolid: suitsupääsuke, rukkilill. Pühad ja kombed (vastlapäev, kadripäev, mardipäev, advent, jõulud).
MINA JA AEG. Aastaaegade jagunemine kolmeks perioodiks (varakevad jne), inimeste tegevused, ohuolukorrad sõltuvalt aastaajast (kõndimine jäätunud veekogul jms). Kalender, selle vajalikkus (aasta, kuud, nädalad; tähtpäevad). Kellaaeg õpilase päevakavas (täis- ja pooltund, tegevuste ajaline järjekord). Vaba aja mitmekülgse sisustamise võimalused
MINA JA TURVALISUS. Koolitee ja selle ümbrus, kooli tuleku aeg ja viis. Käitumine tundmatute ainetega, vedelikega. Päästeteenistus: kiirabi, politsei, tuletõrje; abi vajadus (seos õnnetusjuhtumitega). Abipalve esitamine hädaabi numbril 112. Turvakodu.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, lauamängud, liikumismängud ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte ja piktogramm-pilte.
Õppevideote ja multifilmide vaatamine.

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

Õpilane:
1) alustab ja jätkab dialoogi (küsimus – vastus, teade – küsimus, kutse koostegevusele, nõustumine, loobumine);
2) nimetab, mille poolest ta teistega sarnaneb ja mille poolest teistest erineb;
3) hindab õpisituatsioonis enda ja kaaslaste igapäevast käitumist skaalal õige/vale, meeldib / ei meeldi;
4) teab erinevates kohtades ja olukordades viisaka käitumise reegleid;
5) tunneb näoilme ja hääletooni järgi ära ja nimetab kaaslaste 4–6 emotsiooni;
6) teab oma keha puhtuse ning välimuse eest hoolitsemise vahendeid ja vajalikkust;
7) teab terve ja haige inimese tunnuseid; märkab oma enesetunnet ning teavitab sellest kaaslasi;
8) teab, et ravimeid võetakse haige olles, et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;
9) kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus, liikumine ja sport;
10) kõneleb õpetaja suunamisel oma perekonnast: pere suurus, pereliikmete nimed, õdede-vendade vanus, vanemate tegevus;
11) küsimustele toetudes räägib enda ja pereliikmete tegevusest pühade tähistamisel;
12) teab, mis on tema kodukoht ja kodumaa; väärtustab Eestit – oma kodumaad; tunneb Eesti sümboleid (lipp, vapp, hümn; suitsupääsuke, rukkilill);
13) tunneb kella täis- ja pooltundides;
14) nimetab positiivseid vaba aja veetmise võimalusi;
15) teab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
16) palub ohuolukorras ja õnnetusjuhtumi korral abi.

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade);
2) nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;
3) analüüsib õpetaja juhendamisel situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumise ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi;
4) jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid;
5) tunneb koolielus ära konfliktsituatsiooni ning teab, mis juhtudel on vaja sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
6) teab enda tervist tugevdavaid ja nõrgestavaid tegureid (toitumine, liikumine, uni) ja harjumusi ning nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele;
7) nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus;
8) kirjeldab oma pere traditsioone;
9) kirjeldab ja väärtustab oma kodukohta;
10) tunneb kella veerandtunnise täpsusega, seostab kellaaegu oma päevakavaga;
11) leiab koostegevuses teavet koolistendilt ja kooli kodulehelt;
12) teab erinevaid ameteid; mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;
13) planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;
14) sorteerib täiskasvanu suunamisel klassis ja kodus tekkivaid olmejäätmeid;
15) teab ja kirjeldab turvalise käitumise viise igapäevaelus (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas).

Õppesisu

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE. Mina. Igaühe individuaalsus ja väärtuslikkus, sooline kuuluvus. Mina ja endasse suhtumine. Lapse õigused ja kohustused. Sõbrad ja tuttavad: sõprade valimine ja hoidmine, ühistegevus. Klassiõhtu, sisukate peotegevuste valik ja planeerimine. Eakaaslaste ja täiskasvanute kõnetamine. Abivalmidus klassis: abi vajamine ja küsimine, abi vastuvõtmine, abivajajate märkamine ja abi pakkumine. Vägivaldne käitumine: tõukamine, ehmatamine, narrimine jne, võimalikud konfliktid igapäeva koolielus. Teatamine, kaebamine.
INIMENE JA TERVIS. Õppimise tervishoid: rüht, õige istumine, silmade tervishoid, puhkus, sport. Kahjulikud harjumused: liigne televiisori vaatamine ja arvuti kasutamine jms, suitsetamine ja alkoholi tarvitamine, nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele. Isiklikud toitumisharjumused, mõju enesetundele. Esmased kodused ravivõtted külmetushaiguste korral. Esmaabi lihtsamate vigastuste puhul: lõikehaav, ninaverejooks jne.
PEREKOND JA KODUKOHT. Minu sugupuu: perekond ja lähisugulased. Pereliikmete lahkumine ja lein, käitumine matustel ja surnuaias. Maa- ja linnakodu: hooned, puhtus, korrashoid. Kodutus, lastekodu kui üks peretüüp. Transpordivahendid kodukohas tänapäeval ja minevikus. Sõidupilet ühissõidukis: ostmine jm toimingud. Muuseumid kodukohas, käitumine muuseumis. Kodukoha sümbolid: lipp, vapp. Kodukoha rikkused. Pühad ja kombed: aastavahetus, Eesti Vabariigi aastapäev, vastlapäev, jaanipäev jne.
INIMENE JA AEG.
Kellaaja määramine veerandtunnise täpsusega. Kellaajast kinnipidamine: täpsus, hilinemine, selle tagajärjed. Õpilase päevakava koostamine, õppimine, puhkus, vaba aja tegevused.
INIMENE JA TEAVE.
Koolistend, ajakiri lastele, kuulutus ajalehes/stendil: teabeallikate kasutamine. Kirja saatmine.
INIMENE JA TÖÖ. INIMENE JA ASJAD.
Töö, selle eesmärk ja tulemus: produkt, tasu. Pereliikmete tööd: tööde jaotus, koostöö koduses majapidamises. Õpilase töö koolis, kohuse- ja vastutustunne töö tegemisel, tööarmastus. Lapse taskuraha, selle otstarbekas kulutamine: lihtsama- te ostude sooritamine. Raha kogumine. Ostud toidupoes: ostja ja müüja suhtlemine, raha kasutamine lihtsamates tehingutes. Tehingud postkontoris. (Kirja saatmine.)
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS.

Olmejäätmete tekkimine klassis ja koduses majapidamises: tegevused, nende tagajärjel tekkiv prügi. Jäätmete individuaalne käitlemine. Liiklusmärgid kodu ümbruses ja kooliteel: ülesanne, vajalikkus. Jalgrattaga (rulaga, rulluiskudega) sõitmine ja ohud. Tuleohutuseeskirjade järgimine lapse igapäevastes tegevustes. Käitumine tulekahju korral. Käitumine tulekahjuhäire korral. Käitumine veekogude juures, basseinis, veekeskuses. Käitumine metsas, loodusmatkal: loodussäästlik käitumine, käitumine eksimise korral.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused on seotud oma kooli ja kodukohaga.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, lauamängud, liikumismängud ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte ja piktogramm-pilte.
Õppevideote ja multifilmide vaatamine.
Tabelite kasutamine.

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane:
1) osaleb üksteise tegevust reguleerivas dialoogis (teade – teade);
2) nimetab ning võrdleb oma ja sõprade vaba aja tegevusi, huvisid;
3) analüüsib õpetaja juhendamisel situatsioonide, oma ja kaaslaste käitumise ning emotsionaalsete seisundite põhjuseid ja tagajärgi;
4) jälgib kaasõpilaste tegevust ja vajaduse korral abistab neid;
5) tunneb koolielus ära konfliktsituatsiooni ning teab, mis juhtudel on vaja sellest täiskasvanule/õpetajale teatada;
6) teab enda tervist tugevdavaid ja nõrgestavaid tegureid (toitumine, liikumine, uni) ja harjumusi ning nende mõju füüsilisele tervisele ja õppimisvõimele;
7) nimetab oma lähisugulasi ja selgitab abistavate küsimuste toel kodu ja perekonna tähtsust oma elus;
8) kirjeldab oma pere traditsioone;
9) kirjeldab ja väärtustab oma kodukohta;
10) tunneb kella veerandtunnise täpsusega, seostab kellaaegu oma päevakavaga;
11) leiab koostegevuses teavet koolistendilt ja kooli kodulehelt;
12) teab erinevaid ameteid; mõistab töö vajalikkust ja väärtuslikkust;
13) planeerib täiskasvanu abiga oma taskuraha kulutamist;
14) sorteerib täiskasvanu suunamisel klassis ja kodus tekkivaid olmejäätmeid;
15) teab ja kirjeldab turvalise käitumise viise igapäevaelus (liiklemine kooliteel, jalgrattaga sõitmine, tulekahju vältimine, käitumine veekogu juures ja metsas).

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;
2) osaleb eri tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);
3) kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;
4) kirjeldab ja analüüsib õpetaja suunamisel oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (soovid, põhjus-tagajärg);
5) kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi, teab hoolitsematuse tagajärgi;

6) kirjeldab uimastite (alkoholi, tubaka) tarbimise mõju õppimisvõimele ja käitumisele;
7) jutustab tugikava abil pühade ja rahvakommete tähistamisest oma perekonnas; teab erinevaid rahvuskombeid;
8) mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga;
9) määrab aega minutilise täpsusega; koostab õpetaja abiga endale päevakava;
10) otsib õpetaja juhendamisel teavet teatmeteostest või internetist;
11) teab, kuidas suhelda sotsiaalmeedias;
12) teadvustab reklaamide eesmärke;
13) mõistab, et tema soovide täitumine sõltub vajadustest ja pere sissetulekust;
14) kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;
15) nimetab olmejäätmete käitlemise viise koduses majapidamises;
16) kirjeldab ja teadvustab pürotehnika jt ohtlike ainete väärkasutusega kaasnevaid tagajärgi.

Õppesisu

KÄITUMINE JA SUHTLEMINE. Mina: olulisemad isikuandmed, meeldivad ja ebameeldivad tegevused; sarnasused ja erinevused võrreldes eakaaslastega. Enesetutvustamine dialoogis, arvestades vestluspartneri vanust (eakaaslane, täiskasvanu). Suhtlemine võõrastega, milliseid isikuandmeid võib kellele avaldada. Igapäevased suhtlussituatsioonid kodus ja koolis (positiivsed/negatiivsed ettepanekud, konfliktid jne): hindamine (tingimused, põhjus, tagajärg); suhtlemiseesmärkide mõistmine (käsk, korraldus, palve, keeld, teave jne). Vägivaldse (füüsiline, vaimne) käitumise äratundmine, käitumine ohvri ja pealtnägijana. Abivalmidus (vanad inimesed, nooremad kaaslased, erivajadustega inimesed): abivajaja märkamine ja abi pakkumine, abistamine. Abi vajaduse ja enda võimaluste hindamine abi pakkumisel
INIMENE JA TERVIS. Meeleelundite (nägemis-, kuulmis-, haistmis-, maitsmis-, kompimiselund) ülesanded, tervishoid. Erivajadustega inimesed (meeleelundite kahjustuste tagajärjel), alternatiivsed suhtlemisvahendid. Enesetunde kirjeldus dialoogis arstiga (levinumad külmetus- ja nakkushaiguste tunnused), ravirežiimi järgimine. Haiguste ennetamine (tervislikud eluviisid). Tervisesport ja liikumine, sportimisvõimalused kodukohas, Eesti tuntumad sportlased. Piisava une ja puhkuse vajalikkus. Valikud toitumisel. Esmaabi põletuse, külmumise, minestuse korral. Uimastid: tubakas, alkohol, narkootikumid (kanep); alkoholi ja tubaka mõju õppimisvõimele ja käitumisele. "Ei" ütlemine uimastitega seotud situatsioonides.
PEREKOND JA KODUKOHT. Elu maal ja linnas, kodukoha eluolu (levinumad tegevusvaldkonnad, ametid jms). Kodukoha rahvariided, rahvariiete kandmine tänapäeval ja minevikus. Kodukoha tähtsamad traditsioonid (laulu- ja tantsupidu jms). Peretraditsioonid (pereliikmete ühised tegevused, peretraditsioonide määratlemine ühisvestluses, sarnasused/erinevused kaaslastega). Pühad ja kombed (ülestõusmispühad, karjalaskepäev, jüripäev, hingedepäev).
INIMENE JA AEG. Aja määramine minutilise täpsusega, kellaaja kahesugune määramine (toetudes ööpäeva osadele). Päeva ja nädala ajakava, vaba aja tegevuste mitmekesisus (positiivsed ja negatiivsed harjumused päevakavas: ajakulu, valikute tegemine jne).
INIMENE JA TEAVE. TV-kava (sisu, eakohased saated, telesaadete hulgast valikute tegemine). Pilt-teatmeteosed, Internet: kooli kodulehekülg (teabeallikate kasutamine). Reklaamide sisu ja eesmärk. Infootsing.
INIMENE JA TÖÖ. INIMENE JA ASJAD. Palgatöö, selle tulemus ja eesmärk, ametis püsimise üldised tingimused (võrdlus õpilase käitumisega koolis). Kulutused peres lapse heaolu eest hoolitsemisel (lapse põhivajadused ja soovid, pere majanduslike võimalustega arvestamine jms), asjade väärtus sõltuvalt nende vajalikkusest. Raha hoidmise viisid: hoiukarp, pank. Raha kogumine.
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS. Vee ja elektri säästlik tarbimine koolis ja kodus. Olmejäätmete (tava-, taaskasutatavad, ohtlikud jäätmed) käitlemine koduses majapidamises (prügi sorteerimine ja vastavalt õigesse kohta paigutamine, kogumispunktid, jäätmete kompostimine). Liiklusõnnetuste peamised põhjused, liiklusõnnetusest teatamine ja abi kutsumine. Pürotehnika (ost-müük alaealistele, kasutamine). Pommiähvarduse tegemisega kaasnevad ohud ja tagajärjed, käitumine pommiähvarduse korral. Jäätmete liigiti kogumine. Ohutu käitumine.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused on seotud oma kooli ja kodukohaga.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, lauamängud, liikumismängud ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte, piktogramm-pilte ja tabelite kasutamine.
Õppevideote ja multifilmide vaatamine.
Praktiliste tegevuste ja situatsioonide arutlemine ja analüüsimine.
Rühmatööd.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1) märkab ja mõistab erisusi oma ja kaaslaste tegevustes, arvamustes;
2) osaleb eri tüüpi dialoogides (teade – küsimus – vastus jne);
3) kirjeldab oma käitumist toimunud konfliktsituatsioonis;
4) kirjeldab ja analüüsib õpetaja suunamisel oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (soovid, põhjus-tagajärg);
5) kirjeldab oma välimuse, hügieeni ja tervise eest hoolitsemise võimalusi, teab hoolitsematuse tagajärgi;
6) kirjeldab uimastite (alkoholi, tubaka) tarbimise mõju õppimisvõimele ja käitumisele;
7) jutustab tugikava abil pühade ja rahvakommete tähistamisest oma perekonnas; teab erinevaid rahvuskombeid;
8) mõistab oma kohustusi ja vastutust seoses õppetööga;
9) määrab aega minutilise täpsusega; koostab õpetaja abiga endale päevakava;
10) otsib õpetaja juhendamisel teavet teatmeteostest või internetist;
11) teab, kuidas suhelda sotsiaalmeedias;
12) teadvustab reklaamide eesmärke;
13) mõistab, et tema soovide täitumine sõltub vajadustest ja pere sissetulekust;
14) kirjeldab vee ja elektri säästliku tarbimise võimalusi kodus ning koolis;
15) nimetab olmejäätmete käitlemise viise koduses majapidamises;
16) kirjeldab ja teadvustab pürotehnika jt ohtlike ainete väärkasutusega kaasnevaid tagajärgi.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast ja kohatut käitumist/suhtlemist;
2) analüüsib ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (käitumise eesmärk, põhjus–tagajärg suhe);
3) kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist lähtuvalt erinevaid väljendusviise;
4) mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;
5) kirjeldab ja hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);
6) teab inimese organismi üldist ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;
7) nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;
8) teab murdeeaga seotud muutusi inimese kehas ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;
9) kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;

10) hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;
11) koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);
12) hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);
13) oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;
14) mõistab telefoni ja meedia (sh arvutimängud, sotsiaalmeedia, televisioon jmt) otstarbeka kasutamise vajalikkust ning teab võimalikke riske;
15) teab kodukeemia ja ravimite väärkasutuse tagajärgi ja selle ennetamise võimalusi;
16) kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral.

Õppesisu

SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA. Suhtlemisstrateegiate eristamine (õpetaja abiga): selgitamine, veenmine, meelitamine, ähvardamine jm. Suhtluspartnerite motiivid ja kavatsused. Suhtlemine sõprade ja "sõpradega": “kambavaim”, jäljendamine; isiklik arvamus, vastutus; keeldumine mittesoovitud tegevustest. Suhtlemine vastassugupoolega (tähelepanu köitmine, tunnete verbaalne ja mitteverbaalne väljendamine, reageerimine (eba)meeldivatele ettepanekutele jms). Suhtlemine internetiportaalides, enda kohta edastatava infoga seotud turvalisus ja ohud. Suhtlemine koduste ja eakaaslastega: rääkimine, ärakuulamine; pinged-konfliktid, arusaamatused, nende vältimine ja lahendamine. Suhtlemisprobleemid kodus: muutunud suhted ja rollid, iseseisvumine: laste ja vanemate vastutus. Valetamine, vaikimine, hädavale. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine.
Miks me suhtleme? Kuidas me suhtleme? Rääkimine ja kuulamine Kuidas inimesi mõjutada? Suhtlemine sõpradega ja “sõpradega” Mina arvan nii! Ütlen EI! Arusaamatused ja tülid. Valetamine. Süüteo ülestunnistamine ja vabandamine. Olen iseseisev. Suhtlemine eakaaslaste ja täiskasvanutega.
MINA ISE.
Mina-pilt ehk kes ma olen, oskused ja võimed, huvid, tugevused ja nõrkused; sarnasused ja erinevused kaaslastega, sallivus. Huvitegevus . Mis segab õppimist? Inimeste sarnasused ja erinevused. Enesehinnang. Suhtlemine iseendaga. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga õpilaste käitumine sarnastes situatsioonides).
INIMESE TERVIS. Sissejuhatus inimese anatoomiasse lähtuvalt elundite funktsioonidest (nahk, meeleelundid, aju, kopsud, magu, neerud, maks, suguelundid). Toidu- ja toitained. Toiduainete pakendiinfo (eri toitainete sisaldumine; parim enne jms). Kiirtoit – populaarsuse põhjused, mõju inimese organismile. Üle- ja alatoitumine (sh dieedid ja näljutamine), selle mõju tervisele. Esmaabi (toidu- jms) mürgituse, looma- ja putukahammustuse korral. Uimastite (sh alkoholi ja tubaka) mõju organismile (ülevaatlikult) ja käitumisele.
Tervislik toitumine. Toiduta ei saa! Ebatervislik toit. Kuidas lugeda pakendit? Esmaabi toidumürgituse korral. Uimastitega seotud mõisted. Alkoholi mõju inimese organismile. Tubaka mõju inimese organismile. Energiajoogid.
INIMESE ARENG. Muutuste aeg. Murdeiga, muutused tüdrukute ja poiste organismis. Erinev arengutempo ja muutuste aktsepteerimine. Poiste ja tüdrukute hügieen, ravikosmeetika vajadus ja kasutamine. Muutused tüdrukute ja poiste käitumises, sh suhtlemises; sobivad ja ebasobivad käitumismallid. Üldine hügieen murdeeas. Muid muutusi murdeeas. Mulle meeldib keegi!?
INIMESE VÄLIMUS. Mida me seljas kanname? Räägime sobivatest riietest. Riiete ja jalatsite hooldus. Jalatsite hooldamine. Juuksed korda! Käed ja jalad puhtaks! Inimese välimus.
Riietumine (olukorrale ja kehaehitusele sobiva riietuse, jalanõude valik, noortemood – riietusesemete otstarbekus). Riiete ja jalanõude puhtus-korrashoid: pesemis- ja hooldusvahendite kasutamine; keemiline puhastus, kingsepp (oma soovide väljendamine suhtlemisel). Juuste igapäevane hooldamine: hooldusvahendid, juuksevärvid (pakendiinfo, kasutamine). Suhtlemine juuksuriga (oma soovide väljendamine, soovituste küsimine jms). Küünte hooldamine, maniküür, pediküür. Olukorrale ja eale sobiv dekoratiivkosmeetika.
INIMENE JA KODU. Kodu ja koduümbrus (kirjeldus, soovid muudatuste osas; igapäevane korrashoid). Suurpuhastus kodus (tööde järjekord, jagamine pereliikmetega, vahendid). Külaskäik ja külaliste vastuvõtmine

(suulise ja kirjaliku kutse saamine, ettevalmistused sõltuvalt küllakutsest, külas viibimine). Kodukoha (ja Eesti riigi) tuntud inimesed, nende tegevusalad, elukutsed (seos päevakohaste sündmustega). Kodukoha ettevõtted ja nende toodang, töötajate ametid. Minu kodu. Kodu korda! Meil on täna suurpuhastus. Meile tulevad külalised. Lähme külla. Minu riigi ja kodukandi tuntud inimesed. Elukutsed. Ettevõtted minu kodukohas.

INIMENE JA TEAVE. Olulisemad päevauudised, nende edastamine kaaslastele. Teatmeteosed, Internet (kodukoha tuntumate paikade ja inimeste kohta lühiinfo hankimine ja edastamine koostegevuses). Kuidas internetis infot leida? Sõiduplaanid. Transport kodukohas, kodukoha ümbruses (orienteerumine sõiduplaanides, teabe hankimine; sõidusoodustused). Telefoni otstarbekas kasutamine (telefonikaart, mobiiltelefon). Ajakirjandus.

INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS. Kodukeemia kasutamine (WC, vanni, pliidi ja akna puhastamine), piktogrammid pakendil, kodukeemia väärkasutuse võimalikud tagajärjed. Tulekahju tekkimise ohud koduses majapidamises: ohuolukorra hindamine, tulekahju kustutamine (esmaste tulekustutusvahendite kasutamine, hädaabi). Ohutusnõuded ujumisel ja veesõidukite kasutamisel, päästevahendite kasutamine.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused on seotud oma kooli ja kodukohaga.
Situatsioonide läbimäng ja mängude mängimine: rolli-, laua-, liikumis- ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte, piktogramm-piltide ja tabelite kasutamine.
Õppevideote ja multifilmide vaatamine-
Praktiliste tegevuste ja situatsioonide arutamine ja analüüsimine.
Rühmatöö, grupitöö ja paaristöö.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:

1) märkab ja jätab suhtlemisel meelde kaaslaste seisukohti, eristab kohast ja kohatut käitumist/suhtlemist;
2) analüüsib ja hindab õpetaja suunamisel enda ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ja käitumist (käitumise eesmärk, põhjus–tagajärg suhe);
3) kasutab tuttavates olukordades suhtlemissituatsioonist, -partnerist ja -eesmärgist lähtuvalt erinevaid väljendusviise;
4) mõistab vabandamist kui oma süüst/eksimusest arusaamist ja kahetsemist;
5) kirjeldab ja hindab plaanile toetudes oma huvisid ja toimetulekut koolis (õnnestumised, raskused jms);
6) teab inimese organismi üldist ülesehitust, tunneb joonisel inimfiguuris ära elutähtsad organid;
7) nimetab ebatervisliku toitumise võimalikke tagajärgi, oskab valida erinevate toitude hulgast tervisele kasulikke;
8) teab murdeeaga seotud muutusi inimese kehas ja käitumises, mõistab arengu individuaalsust;
9) kirjeldab uimastite mõju organismile ja käitumisele;
10) hoolitseb oma välimuse eest ja valib olukorrale vastavad rõivad;
11) koostab õpetaja juhendamisel kodu korrashoiuga seotud tegevuste plaani (tööde järjekord, vahendid, tööjaotus);
12) hangib õpetaja juhendamisel teavet kaaslastelt (küsimuste esitamine) ja eriliigilistest tekstidest (internet, meedia, teatmeteosed, sõiduplaanid);
13) oskab kasutada kodukoha ühistranspordi sõiduplaane;
14) mõistab telefoni ja meedia (sh arvutimängud, sotsiaalmeedia, televisioon jmt) otstarbeka kasutamise vajalikkust ning teab võimalikke riske;
15) teab kodukeemia ja ravimite väärkasutuse tagajärgi ja selle ennetamise võimalusi;
16) kirjeldab peamisi tule- ja veeohutuse nõudeid ning käitumisstrateegiaid vastavate õnnetusjuhtumite korral.

1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:

1) selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele;
2) teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;
3) kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms);
4) järgib viisakusreegleid, teeb kaaslastele ettepanekuid, vastab nii positiivsetele kui ka negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisreegleid arvestades;
5) väärtustab (lähi)suhetes sallivust, hoolivust, abistamist ja lugupidamist;
6) kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, puhkamine, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, arstiabi);
7) oskab endale ja teistele ohtlikes situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda; demonstreerib õpisituatsioonis hädaabi numbrile helistades olulise teabe andmist;
8) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust; teab, kust leida infot noorte nõustamisteenuste kohta;
9) koostab oma tegevuste kohta nädalaplaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);
10) hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning erinevatest infoallikatest; edastab kaaslastele teavet (abiks kavapunktid);
11) nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt tänapäevaseid sideteenuseid (e-kirjavahetus, telefon, internet, sotsiaalmeedia); oskab kirjutada e-kirja;
12) teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda ja teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
13) mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);
14) oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
15) teab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise; oskab jäätmeid sorteerida.

Õppesisu

MINA ISE. Mina olen eriline! Iseloomujooned. Kas teistest võib erineda? Enesehinnang. Mina-pilt: positiivsed ja negatiivsed iseloomuomadused, sarnasused-erinevused kaaslastega; negatiivsete omaduste parendamisvõimalused. Enesehinnang (erineva enesehinnanguga inimeste käitumine, minu ja kaaslaste reageeringud kiitusele, laitusele, õnnestumisele, ebaõnnestumistele jms,; hinnangud reageeringutele, käitumisele; võimalikud lahendused).

SUHTLEMINE EAKAASLASTE JA TÄISKASVANUTEGA. Mida arvad sina? Tunnen oma tundeid. Mis on tüli? Rohkem suhtlemist. Suhtlemisviisid. Mida teha tüliga? Mina-sõnum. Planeerime pidu. Suhtlussituatsioonide kirjeldamine oma ja teise positsioonilt; suhtluspartneri soovide, kavatsuste variatiivsed väljendusviisid; hinnang suhtluspartnerite käitumisele (motiivid, tingimused, tulemused); eriarvamused (oma seisukohtade selgitamine ja kaitsmine, nõustumine kaaslase arvamusega); konfliktide lahendamise võimalused. Suhtlussituatsioonid ja –strateegiad: agressiivne, ennastkehtestav ja alistuv käitumine; süüdistamine, kriitika; iroonia, must huumor. Arusaamatused ja konfliktid kodus, sõprade vahel. Iseloomujooned ja käitumine, mida sõprades, sh vastassugupooles hinnatakse. Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine (kaaslane kinos, teatris, peol: kutsumine, nõustumine/keeldumine, alternatiivsete ettepanekute esitamine, kaaslasega arvestamine jne). Sõprus, armumine, armastus, käimine. Oma tunnete väljendamine, tunnetest rääkimine, lähedus, aja koosveetmine, ühised tegevused. Seksuaalsuse trepp ja arengu individuaalsus. Seksuaalsuhted: partnerite valmisolek, seksuaalsuhtest keeldumine, selle edasilükkamine; vastutus seoses seksuaalelu alustamisega, noorte nõustamisteenused. Mittesobilik seksuaalne käitumine, ahistamine, käitumine seksuaalse ahistamise korral.

SEKSUAALSUS JA LÄHEDUS.

Armumine. Mida hindan kaaslases? Kutse esitamine ja vastamine. Vastamine ebameeldivale kutsele. Küsin ja

saan nõu.
MINU TERVIS. Millest tervis sõltub? Toidust saad energiat. Toidukorrad. Analüüsime toitumist. Kehaline aktiivsus tervise tugevdajana (kehalise aktiivsuse vormid, võimalused koolis, kodukohas). Sportimine. Sportimisvõimalused kodukohas. Nakkushaigused. Hingamisteede viirushaigused. HIV ja AIDS Mis need on? Kuidas hoiduda nakkushaigustest? Arsti juures. Ravimtaimed ja rahvameditsiin. Ütlen EI! uimastitele!
Minu toiduvalik ja seda mõjutavad tegurid, mitmekesise toidu tähtsus. Arsti (kiirabi, perearst, hambaarst) poole pöördumine (registratuur, vestlus vastuvõtul, konsultatsioon telefoni teel). Tuntumad ravimtaimed (korjamine, säilitamine, apteegist ostmine; kasutamine). Enamlevinud nakkushaigused, levimise viisid, HIV ja AIDS. Esmaabi mao- ja puugi hammustuse korral. Uimastite tarbimise enamlevinud põhjused noorte hulgas. Käitumine uimastitega seotud olukordades, abi kutsumine.
TÖÖ JA RAHA. Töö. Miks inimesed töötavad? Alaealiste töö. Pere raha-asjad. Eelarve.
Töö lapse ja täiskasvanu elus (tööde liigid, töö tulemus, eesmärk, tingimused; kohusetunne ja vastutus tulemuste eest). Minu pere sissetulekud (palk, tootmine, toetused). Minu pere väljaminekud (eluase, toit, riided, transport, meelelahutus).
ARUKAS TARBIMINE.
Reklaam. Jäätmed ja nende taaskasutamine. Jäätmete sorteerimine.
INIMENE, AEG JA TEAVE. Isikut tõendav dokument (ID-kaart, pass), selle muretsemine ja kasutamine. Isikuandmete turvaline hoidmine. Enda ja teiste kohta info edastamine internetis, sellega kaasneda võivad ohud ja ohtude vältimine. Kirjavahetus (kirja saatmine Eesti piires ja välismaale; tähitud kiri; e-mail, e-kaart; kirjavahetus tänapäeval ja minevikus). Telefon (telefoniraamatu kasutamine; infotelefon; sidepidamine tänapäeval ja minevikus). Reklaampakkumised (telefoni teel pakutavad kaubad-teenused; reklaamlehed postkastis jms), nõustuminekeeldumine.
Teated minevikus ja tänapäeval. Kiri. Postiga saatmine. Nutikas telefon. Tutvumine Internetis. Turvaliselt Internetis. Pöördumine politseisse.
KODU JA KODUKOHT. Eestimaal elavad teised rahvused; kultuurilise mitmekesisuse rikastav roll, sallivus teiste rahvuste ja kultuuride suhtes. Oma tuba: toa plaan, toa sisustamine ja korrashoid. Kodu kaunistamine tähtpäevadeks (seos peretraditsioonidega). Vaba aja ja tegevuste planeerimine (võimalused ja pakkumised kodukohas ja lähiümbruses jne), tegevuste mitmekesisus. Matk, ekskursioon kodukohas, koduümbruses (planeerimine koostegevuses: info otsimine vaatamisväärsuste kohta, valikute tegemine, ettevalmistuste planeerimine (sh reisikoti pakkimine); kirjalik meelespea kaaslastele; plaani tutvustamine ja põhjendamine jms). Noorteüritused, -peod (kodused peod; kooli-, linna- jm peod: käitumine, riskid). Peo praktiline planeerimine sünnipäeva ja klassiõhtu näitel.
INIMENE, SÄÄSTLIKKUS JA TURVALISUS. Jäätmekäitlus maal ja linnas (era- ja kortermajad; prügilad). Prügi käitlemist reguleerivad piktogrammid pakenditel. Reisimine, erinevad transpordivahendid, hääletamise (eelised võrreldes ühistranspordiga, riskid). Hädaabi kutsumine erinevate õnnetusjuhtumite korral. Juhtumid, kus tuleb pöörduda politseisse.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused on seotud oma kooli ja kodukohaga.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, lauamängud, liikumismängud ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte, tabelite ja skeemide kasutamine.
Õppevideot vaatamine ja arutelu.
Praktiliste tegevuste ja situatsioonide arutlemine ja analüüsimine
Rühmatöö, grupitöö ja paaristöö.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:

1) selgitab ja kaitseb õpetaja suunamisel oma seisukohti, mõistab suhtluspartnerite seisukohtade võimalikku sarnasust/erinevust, oskab reageerida kohatule käitumisele;
2) teadvustab oma positiivseid ja negatiivseid iseloomujooni (3–4), oskab õpetaja suunamisel nimetada negatiivsete omaduste parandamise võimalusi;
3) kirjeldab ja hindab plaani abil oma ja kaaslaste emotsionaalseid seisundeid ning käitumist (motiivid, tingimused, tulemused; reageerimine (eba)õnnestumisele jms);
4) järgib viisakusreegleid, teeb kaaslastele ettepanekuid, vastab nii positiivsetele kui ka negatiivsetele ettepanekutele situatsioonile vastavaid moraalinorme ja käitumisreegleid arvestades;
5) väärtustab (lähi)suhetes sallivust, hoolivust, abistamist ja lugupidamist;
6) kirjeldab, kuidas hoolitseda oma tervise eest (toitumine, kehaline aktiivsus, puhkamine, tervist kahjustavate tegevuste vältimine, arstiabi);
7) oskab endale ja teistele ohtlikes situatsioonides ütelda „ei“ ning vajaduse korral abi kutsuda; demonstreerib õpisituatsioonis hädaabi numbrile helistades olulise teabe andmist;
8) mõistab seksuaalsuse olemust ja seksuaalse arengu individuaalsust; teab, kust leida infot noorte nõustamisteenuste kohta;
9) koostab oma tegevuste kohta nädalaplaani (tegevuste ajaline järjekord, oma soovide ja võimalustega arvestamine);
10) hangib õpetaja juhendamisel teavet teistelt inimestelt ning erinevatest infoallikatest; edastab kaaslastele teavet (abiks kavapunktid);
11) nimetab sidepidamise viise tänapäeval ja minevikus, kasutab otstarbekalt tänapäevaseid sideteenuseid (e-kirjavahetus, telefon, internet, sotsiaalmeedia); oskab kirjutada e-kirja;
12) teadvustab internetisuhtluses valitsevaid ohte ning mõistab, millist informatsiooni enda ja teiste kohta on sobilik ja turvaline avaldada;
13) mõistab ja oskab kirjeldada töö tähtsust (tulemus, eesmärk, tingimused);
14) oskab nimetada oma pere olulisemaid sissetuleku- ja kuluallikaid;
15) teab jäätmete individuaalseid ja ühiskondlikke käitlemisvõimalusi ja -viise; oskab jäätmeid sorteerida.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega;
2) annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpisituatsioonis olukordadele sobivaid lahendusi;
3) teab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
4) nimetab oma emotsioone ja teab erinevaid võimalusi emotsioonide reguleerimiseks;
5) kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid; teab ja oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervisega;
6) teab tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja unerežiimi põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
7) kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamiseks arsti poole (registreerimine vastuvõtule, kojukutse, hädaabi);
8) teab, mida tähendab ravikindlustus ning oskab nimetada tervishoiuteenuseid;
9) väärtustab lähisuhteid, oskab kontakti luua ning teab, kuidas suhteid hoida; tunneb ära lähisuhtevägivalla;
10) teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid (sh rasedusest hoidumine) ja mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust; eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;

11) teab ja leiab olulisi infoallikaid terviseteabe, nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses; teab, millal ja kuidas pöörduda õiguskaitseorganite poole;
12) mõistab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid liikluses, vees, toitumisel, nutivahendite kasutamisel, uimastite omamisel ja tarbimisel;
13) hoolitseb oma riiete eest ja valib olukorrale sobiva riietuse; teab riiete hooldusmärkide tähendusi;
14) teab erinevaid panga- ja e-teenuseid ning vastavaid veebikeskkondi;
15) teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevaid ja nõrku külgi;
16) teab sobiva elukutse omandamise võimalusi.

Õppesisu

KÄITUMINE RÜHMAS. Erinevad rühmad. Rühmakäitumine: Erinevad rühmad ja rollid. Reeglid ja normid rühmas. Inimsuhteid toetavad reeglid ja normid. Kokkulepped rühmas. Rühma kuulumine, selle positiivsed ja negatiivsed küljed. Hoolivus rühmas. Rühma surve ja toimetulek sellega. Sõltumatus, selle olemus. Autoriteet. Kiusamine.

LÄHISUHTED JA PEREKOND.

Seksuaalsus. Seksuaalne orientatsioon - kas poisi või tüdrukuga. Soostereotüübid. Paarissuhe - mis ja kuidas? Kui kaugele oled valmis minema? Mehe ja naisekeha. Turvalised paarissuhted. Kuidas suhet hoida? Perekond. Peremudelid. Pereliikmete rollid. Emotsioonide juhtimine. Vägivald lähisuhtes. Kuidas vägivaldset käitumist ära tunda? Kust abi saab? Noormehe ja neiu omavaheline suhtlemine. Ajutised ja püsivad suhted, suhte loomine ja hoidmine, vastastikune usaldus, suhet kahjustavad faktorid, lahkuminek. Seksuaalsuse olemus ja arengu individuaalsus, seksuaalvähemused. Seksuaalkäitumine ja vastutus: sobiv ja lubamatu seksuaalkäitumine, soovimatu raseduse vältimine; sugulisel teel levivad haigused (levimine, mõju tervisele, ravi, ennetamine); nõustamisteenused. Lapsevanemaks saamine: füüsiline ja sotsiaalne küpsus. Peremudelid (perekond, üksikpered, kasu- ja hooldus pered): pereliikmete roll perekonnas (vrdl minevikuga), kohustused ja vastutus. Nooremate õdede-vendade eest hoolitsemine, nendega tegelemine, sh mängimine. Praktilises tegevuses nooremate õpilaste abistamine, neile tegevuste ja mängude planeerimine ning läbiviimine.

TERVISE HOIDMINE. Tervis - mis see on? Tervist toetav toitumine. Kuidas inimesed toituvad? Liikumine muudab tervise tugevaks. Sinu liikumisharjumus. Uni - tervislik valik. Vaimne tervisja stress. Depressioon. Tervishoiusüsteem Eestis. Abi küsimine ja arsti poole pöördumine. Terviseinfo. Kriisiolukorrad. Tervise füüsiline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt. Tervisenäitajad. Tervisliku eluviisi komponendid, endale sobiliku tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse leidmine. Südame-veresoonkonna haiguste ja pahaloomuliste kasvajate põhjused ning ennetamine tervisliku eluviisiga. Tervist hoidvate valikute tegemine. Inimese elukaar ja selle perioodid, põhivajadused eluperioodidel (põhivajaduste rahulda(ma)tus, mõju inimese käitumisele, suhtlemisele, tundemaailmale). Arstiabi kodukohas (lähinaabruses): meditsiiniasutused ja nende otstarve; perearst ja eriarstid, kojukutse telefoni teel; tervisekindlustus; tervise- ja puhkekeskused. Tervishoiu ja sotsiaalsüsteem Eestis. Koduapteek (sisu, kasutamine, ravimipakendi teabeleht). Esmaabi lämbumise, põrutuse korral. Väsimus, stress, depressioon (tundemärgid, nõustamis- ja kriisiabi). Tervisealased infoallikad, nende kasutamine ja usaldusväärsus. Kaitsesüstimine haiguste ennetamise eesmärgil (lastehaigused, gripp, puugihammustustega kaasnevad haigused); kaitsesüstimine enne välisreisi. Allergia: peamised allergiaallikad, allergilised reaktsioonid, meditsiiniline abi.

RISKIKÄITUMINE.

Riskikäitumine - mis see on? Vägivald - mis see on? Riskid vees. Veeohutus. Riskid liikluses. Uimastid. Toitumisriskid. Nutiriskid. Riskikäitumise põhjused. Kriisiabi ja nõustamine. Toimetulek vägivallaga (vägivalla vormid, vägivallast hoidumine, vägivallaga toimetulek, hinnang individuaalsele ja rühmakäitumisele; nõustamis- ja kriisiabi kodukohas). Kuriteo ohvriks langemine, pöördumine õiguskaitseorganite poole. Seksuaalvägivald, valehäbi, ohvriabi. Uimastid ja kuritegevus; uimastitega seotud seaduste põhipunktid. Uimastite tarvitamisega seotud tervise-, sotsiaalsed ja juriidilised riskid; sõltuvuse kujunemine. Käitumine uimastitega seotud situatsioonides, esmaabi. Mängurlus: loterii, hasartmängud (mänguautomaadid, kasiino jne) - riskid, sõltuvus,

abi saamise võimalused.
INIMENE JA VÄLIMUS.
Rõivad - kui palju neid vaja on? Olukorraga sobiv riietus. Rõivaste hooldamine. Mugavad ja sobivad jalanõud. Eakohane igapäevane ja pidulik riietus, aksessuaarid (nt kooli lõpupidu); suhtumine vanemate, eakaaslaste, moeajakirjade soovitustesse. Rõivaste ja jalatsite hooldus: hooldusmärgid.
INIMENE JA TEAVE.
Uudised - miks ja milleks? Mille poolest uudised erinevad. Avalik infopunkt. Kohalik ajaleht. Eestis ilmuvad ajalehed ja ajakirjad; ajakirjanduse tellimine. Uudisteportaalid internetis, internetis leiduva informatsiooni varieeruv kvaliteet.
INIMESED, ASJAD, RAHA.
Inimesed ja asjad. Mis on raha? Meie igapäevane raha. Raha planeerimine. Igapäevased sisseostud.. Arve avamine pangas; hoiuse igapäevane kasutamine (sularahaautomaat jne). Maksete liigid koduses majapidamises, maksete tasumise võimalused, täpsus. Igapäevased sisseostud: ostukoha valik (kauplus, turg jms); kulude planeerimine päevaks, nädalaks; ostutoimingud. Ühiskondliku toitlustamise asutused (menüü, arve, käitumisetikett (sh kaaslase kutsumine); toidu koju tellimine). Kataloogikaubandus (tellimine, riskid, kauba tagastamine) ja internetipoed. Postipaki saamine ja saatmine. Küla-/linnaraamatukogus lugejaks registreerumine, teabe hankimine otsitava kirjanduse kohta.
EDASIÕPPIMISE VÕIMALUSED JA KARJÄÄRI PLANEERIMINE .
Õpi ennast tundma. Mida elukutsevalikul arvestada? Ametid. Kus saab edasi õppida? Eneseanalüüs (tööalased huvid, võimed, oskused, isiksuseomadused). Jätkuõppevõimalused (erialad, õppeasutused).

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused on seotud oma kooli ja kodukohaga.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, lauamängud, liikumismängud ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte, tabelite ja skeemide kasutamine.
Õppevideot vaatamine ja arutelu.
Praktiliste tegevuste ja situatsioonide arutlemine ja analüüsimine.
Rühmatöö, grupitöö, individuaalne ja paaristöö.

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1) arvestab ühistegevuses suhtluspartnerite erinevate (sh vastandlike) arvamustega;
2) annab hinnangu oma ja kaaslaste käitumisviiside kohasusele situatsioonis; pakub õpisituatsioonis olukordadele sobivaid lahendusi;
3) teab rühma mõju inimese käitumisele ja demonstreerib õpisituatsioonis oskust keelduda tegevusest, mis kahjustab teda ennast ja teisi;
4) nimetab oma emotsioone ja teab erinevaid võimalusi emotsioonide reguleerimiseks;
5) kirjeldab peamisi tervist tugevdavaid ja toetavaid tegureid; teab ja oskab igapäevaelus teha tervislikke valikuid seoses oma füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervisega;
6) teab tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja unerežiimi põhimõtteid ning mõistab nende rakendamise olulisust igapäevaelus;
7) 'kirjeldab oma tervislikku seisundit, oskab pöörduda abi saamiseks arsti poole (registreerimine vastuvõtule, kojukutse, hädaabi);
8) teab, mida tähendab ravikindlustus ning oskab nimetada tervishoiuteenuseid;
9) väärtustab lähisuhteid, oskab kontakti luua ning teab, kuidas suhteid hoida; tunneb ära lähisuhtevägivalla;
10) teab turvalise seksuaalkäitumise põhimõtteid (sh rasedusest hoidumine) ja mõistab seksuaalelu alustamisega seotud vastutust; eristab lubatud ja lubamatut seksuaalkäitumist;

11) teab ja leiab olulisi infoallikaid terviseteabe, nõustamis- ja kriisiabi võimaluste kohta kodukohas või selle lähiümbruses; teab, millal ja kuidas pöörduda õiguskaitseorganite poole;
12) mõistab riskikäitumisega kaasnevaid ohtusid liikluses, vees, toitumisel, nutivahendite kasutamisel, uimastite omamisel ja tarbimisel;
13) hoolitseb oma riiete eest ja valib olukorrale sobiva riietuse; teab riiete hooldusmärkide tähendusi;
14) teab erinevaid panga- ja e-teenuseid ning vastavaid veebikeskkondi;
15) ’teadvustab oma võimete, teadmiste ja oskuste tugevaid ja nõrku külgi;
16) teab sobiva elukutse omandamise võimalusi.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) valib suhtlemisviisi vastavalt olukorrale ja kasutab asjakohaseid suhtlemise osaoskusi (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi);
2) hindab oma ja kaaslaste käitumise vastavust ühiskonnas kokkulepitud normidele ja reeglitele;
3) teab erinevaid peremudeleid ning kirjeldab pereliikmete rolli ja vastutust perekonnas;
4) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
5) mõistab lapse saamisega seotud vastutust, kirjeldab lapse arengut ja vanemate rolli lapse kasvamisel; teab peamisi pere ja laste elu reguleerivad seadusi ja sotsiaaltoetusi;
6) oskab planeerida raha teenimise ja kulutamisega seotud tegevusi;
7) kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;
8) hindab nõustaja suunamisel oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppe võimalusi ja tingimusi ning teeb enda jaoks sobiva karjäärivaliku;
9) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;
10) mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi; tunneb töö otsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid;
11) teab riigi toimimise üldisi põhimõtteid (tervishoiusüsteem, maksud jm);
12) oskab küsida teavet kaasinimestelt ja kasutada info leidmiseks erinevaid teabeallikaid.

Õppesisu

LÄHISUHTED JA PEREKOND. Paarissuhte algus. Tutvumisest suhteni. Rasedusest hoidumine "Me saame lapse!" Loote areng ja sünnitus. Vanemate kohustused pärast lapse sündi. Vastsündinu eest hoolitsemine. Lapse areng esimesel eluaastal. Lapse arengu jälgimine. Pereliikmete rollid lastega peredes. Perekonnaseadus. Lahkuminek. Lähisuhted, suhete alustamine ja hoidmine, vastutus ja austus. Kooselu, abiellumine ja pere loomine. Raseduse planeerimine; loote areng; loote ja ema tervist hoidev käitumine. Lapse sündimine: ettevalmistused imiku hooldamiseks; sünnijärgsed kohustused (nimepanek, tervisekindlustus, meditsiiniline kontroll jms); kohaliku omavalitsuse ja riiklikud toetused. Lapse saamisega seotud (lisa)kulutused (peamised kuluartiklid lapseeas), lapse hooldamisele kuluv aeg. Puudega laps. Imiku- ja lapseiga (peamised arengutingimused, suhtlemine lapsega, lapse õigused (alus)haridusele). Lapse arendamine-õpetamine (eakohased mänguasjad, raamatud jms); mängude õpetamine noorematele õpilastele. Peretülid ja –vägivald (tagajärjed, lahendused, valehäbi, nõustamis- ja kriisiabi). Uimastite tarbija perekonnas: mõju majanduslikule olukorrale, suhetele. Kohalikud ja üldriiklikud nõustamis- ja ravivõimalused. Lahutus, lahuselava vanema kohustused lapse kasvatamisel.
EELARVE PLANEERIMINE. Raha planeerimine riigis. Pere eelarve. Igapäevased rahaasjad. Sissetulekud.

Kuidas arvepidamist teha? Väljaminekute planeerimine oma rahaga. Väljaminekute planeerimine võõra rahaga. Pere sissetulekud (palk, toetused). Igapäevaste kulutuste planeerimine (eluase, toit, riietus, transport, vaba aeg); kulutuste kasv perekonna suurenemisel (sh lemmiklooma võtmisel). Suurte väljaminekute planeerimine (soovid, võimalused, riskid: raha säästmine ja hoiustamine, järelmaks, krediit, laen, liising). Kaupade-teenuste garantii (müüjalt teabe hankimine, garantii võimaluste-tingimuste kohta).
ELUASE. Eluase. Eluaseme liigid. Elamine õpilaskodus. Üürileping. Sisustus. Eluaseme pisiremont. Eluaseme liigid, eluaseme otsimine, arvestades pere vajadusi ja võimalusi (müügikuulutused, kinnisvarafirmad). Üürileping, selle tingimused (üürniku õigused ja kohustused, „halva" lepingu ohud). Eluaseme sisustuse planeerimine: hädavajalik sisustus, sisustuse hankimise (ostude) järjekord, ratsionaalne paigutus, kujundusdetailid. Eluaseme, olmetehnika soetamine, hooldus ja remont: teabe hankimine võimaluste, tingimuste ja abiteenuste kohta (müüja, telefoniraamat, kasutusjuhend jne).
KARJÄÄRI PLANEERIMINE. Karjäär - mis see on? Kuidas teha tööalaseid valikuid? Töötaja õigused ja kohustused. Tööle kandideerimine. Inimkaubandus. Kust saab abi? Jätkuõppevõimalused, valikute tegemine, arvestades huvisid, võimeid ja majanduslikke võimalusi (transport, elamiskulud jms); kutsenõustamine. Kohalik tööhõiveamet, tööturuteenused tööotsijale, töötus. Töötaja põhilised õigused ja kohustused, lepinguta töötamisega kaasnevad riskid ja tagajärjed, ümbrikupalk. Abi leidmine tööõigusega seotud küsimustes. Inimkaubandus: tööorjus ja prostitutsioon, ohvriks sattumise põhjused, inimkaubandusele viitavad märgid (kuulutuses, tööpakkuja käitumises), ohtude teadvustamine, käitumine ohvriks sattumise korral, ohvriabi.

Praktilised tööd:

Õppekäigud ja õuesõppe.
Praktilised ülesanded ja tegevused on seotud oma kooli ja kodukohaga.
Situatsioonide läbimäng ja mänge mängimine: rollimängud, lauamängud, liikumismängud ja õppemängud.
Koostamine mõttekaarte, tabelite ja skeemide kasutamine.
Õppevideot vaatamine ja arutelu.
Praktiliste tegevuste ja situatsioonide arutlemine ja analüüsimine.
Rühmatöö, grupitöö, individuaalne ja paaristöö.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:

1) valib suhtlemisviisi vastavalt olukorrale ja kasutab asjakohaseid suhtlemise osaoskusi (kuulab vestluspartnerit, esitab küsimusi, selgitab oma seisukohti, otsib lahendust erimeelsustele, tunnistab oma eksimusi);
2) hindab oma ja kaaslaste käitumise vastavust ühiskonnas kokkulepitud normidele ja reeglitele;
3) teab erinevaid peremudeleid ning kirjeldab pereliikmete rolli ja vastutust perekonnas;
4) teab kooselu reegleid ja norme toetavates inimsuhetes, väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
5) mõistab lapse saamisega seotud vastutust, kirjeldab lapse arengut ja vanemate rolli lapse kasvamisel; teab peamisi pere ja laste elu reguleerivad seadusi ja sotsiaaltoetusi;
6) oskab planeerida raha teenimise ja kulutamisega seotud tegevusi;
7) kirjeldab eluaseme omandamise, sisustamise ning hooldamisega seotud vajadusi, võimalusi, ohtusid ja kohustusi;
8) hindab nõustaja suunamisel oma võimeid, teadmisi, oskusi, jätkuõppe võimalusi ja tingimusi ning teeb enda jaoks sobiva karjäärivaliku;
9) teab oma peamisi õigusi ja kohustusi töötajana, nimetab info ja abi saamise võimalusi tööõigusega seotud küsimustes;
10) mõistab lepinguta töötamise ja ümbrikupalgaga seotud riske ja negatiivseid tagajärgi; tunneb töö otsimisel ära inimkaubandusele viitavad märgid;

11) teab riigi toimimise üldisi põhimõtteid (tervishoiusüsteem, maksud jm);
12) oskab küsida teavet kaasinimestelt ja kasutada info leidmiseks erinevaid teabeallikaid.

AJALUGU

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Ajaloo õpetamine põhikoolis kujundab õpilastes huvi ajaloo vastu. See hõlmab arusaamist sündmustest ja muutustest oma lähikonna ning inimkonna ajaloos ja aja kulgemise seaduspärasustest. Õpetus algab õpilase ja tema pere elukäigu seostamisest kodukoha ja Eesti ajalooga. Aine käsitlemine aitab luua teadmist, et iga inimene on osa ajaloost ning et ajalugu mõjutab igaüht. Õpetamine põhineb kontsentrilisuse printsiibil, toetudes ajateljele ning lähtudes varemõpitust.
Õppeaine eesmärgid on: tekitada huvi oma pere, kodukoha ja kodumaa mineviku vastu; laiendada ainealaseid teadmisi; suunata aduma inimeste eluolu muutumist läbi aja; suunata mõistma aja kulgemise seaduspära; arendada lugemis- ja kirjutamisoskust; laiendada sõnavara; arendada oskust küsida vajadusel abi ja selgitusi; õpetada mõistma enda kui kodaniku rolli ühiskonnas ning oma õigusi ja kohustusi.

Õpetuse eesmärgid

Ajalooõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:
1) tunneb huvi mineviku vastu; teab, et minevik on olnud muutuv ja väga mitmekesine;
2) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
3) kirjeldab abivahendite toel olulisi ajaloosündmusi, inimeste eluviisi ja tegevusalasid õpitud ajastutel;
4) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi; teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
5) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna, kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
6) teab ja väärtustab kombeid ning traditsioone oma kultuuris; väärtustab kultuurilist mitmekesisust ning määratleb end oma rahva liikmena;
7) leiab infot eri teabeallikatest, oskab hinnata erinevate teabeallikate usaldusväärsust.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa		
	6.–7. klass	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	6. klassis algav ajaloo õppimine võimaldab õpilastel suhestuda minevikuga. Ajalooõpetuses lähtutakse õpilasest kui ajaloos osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetutakse õpilase isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja kujutlustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Ajalooga tutvumine algab enamasti õpetaja suunamisel ja juhendamisel, kasutatakse praktilisi õpiülesandeid (nt vanematelt ja vanavanematelt teabe kogumine oma pere ja suguvõsa kohta). Korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja	8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo seostele Euroopa ja maailma ajalooga. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub 8.–9. klassis tähelepanu pööramine otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele. 8. klassi ajalooõpetuses on oluline tuua selgelt esile seosed varem õpituga, 9. klassis on põhitähelepanu lähiajaloo sündmustel, kuna just neil on igapäevaelus kõige tajutavam mõju õpilasele, tema

	ajaloolistesse paikadesse, vaadatakse õppefilme. Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Ajalootunnis kasutatavad õpitegevused (lugemine, küsimustele vastamine, arutlemine, jutustuse kuulamine, ümberjutustamine) toetavad õpilaste psüühiliste protsesside ja kõne arengut, sealhulgas sõnavara rikastumist. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised ja laiendatakse sõnavara, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist.	perele/suguvõsale ja keskkonnale. Kesksel kohal on õpetaja ja õpilase koostöö. Õpilane vajab õpetaja tuge ja juhendamist põhikooli lõpuni. Arvestades õpilaste lugemisraskusi, loetakse teksti klassis ühiselt ning analüüsitakse seejärel loetut õpetaja suunamisel, et tagada selle mõistmine. Peale uute mõistete omandamise on olulisel kohal ka sõnavara laiendamine üldisemalt. Põhikooli lõpuni on vajalik näitlikustamine, teavet ei saada ainult õppetekstidest, vaid ka teistest allikatest (õpetaja jutustus, õppefilm, kaardid, fotod jne). Suur osa näitlikustamisest toimub teabe- ja sidetehnikavahendite toel. Õppe raames tehakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne
Õppetöö rõhuasetused	Ajalooõpet uses lähtutakse õpilasest kui ajaloos osalejast. Õpilasel kujundatakse arusaam, et ajalugu on ka tema enda lugu. Toetutakse lapse isiklikele kogemustele ning eelnevatele teadmistele ja ettekujutustele, kesksel kohal on nende aktualiseerimine ja süstematiseerimine. Otstarbekas on „oma ajaloo “ (eluloo) koostamine näiteks vanematelt ja vanavanematelt saadud teabe põhjal. Õppetegevuse käigus omandatakse mitmesuguseid oskusi (küsimuste esitamine, teabe hankimine, eneseväljendamine), arendatakse koostööoskusi ja kujutlusvõimet. Uut teemat käsitlema asudes selgitatakse välja õpilase eelteadmised, et vältida võimalike väärkujutluste kinnistumist ja uute kujunemist. Õppetöös tuleb vastata kõigile ajalooalastele küsimustele ning vestluse käigus jälgida aktiivselt õpilaste ettekujutuste arengut. 6. klassis omandatakse teadmisi õpilaskeskse lähiümbruse kohta. 7. klassis keskendutakse juba	8. ja 9. klassis keskendutakse Eesti ajaloo õppimisele seoses Euroopa ja maailma ajalooga. Euroopas ja maailmas toimunud sündmusi käsitletakse eeskätt Eesti ajaloo paremaks selgitamiseks ja ilmestamiseks. Ajalooõpetuse puhul seni olulisena rõhutatud põhimõtetele lisandub 8.–9. klassis vajadus pöörata tähelepanu otsestele ja kaudsetele põhjuslikele seostele. 8. klassi ajalooõpetuses lähtutakse kontsentrilisuse põhimõttest. Taotluseks on tuua selgelt esile sassed varemõpitu ja -kõnelduga, et võimaldada sel moel äratundmistunde tekkimist. Võimaluse korral korraldatakse õppekäike muuseumidesse ja ajaloolistesse paikadesse, näidatakse filme, mis kajastavad minevikus toimunud sündmusi jne. Rõhutatakse, et Euroopas toimunud sündmused on tugevasti mõjutanud Eestis toimunud sündmusi (sõjad, revolutsioonid, tootmissuhete muutused jms). Ajateljele kantakse Euroopas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu. 9. klassis üldistatakse seni Eesti ja Euroopa ajaloo kohta õpitut,

	laiemalt Eesti ajaloo tundmaõppimisele. Väga oluline on ajaloo õpetamisel muuseumide, ajalooga seotud paikade ja mälestiste külastamine ning minevikku kajastavate filmide vaatamine.	paigutades selle maailma ajaloo konteksti. Ajateljele kantakse kogu maailmas toimunud sündmused, mis on mõjutanud Eesti ajalugu.
Õpitulemused kooliastmete kaupa		
6. klassi lõpetaja	1) tunneb huvi oma pere, kodukoha ja kodumaa vastu; 2) mõistab ajatelje abil sündmuste ajalist järgnevust ja ajaloo jaotamist ajastuteks; 3) tajub eluolu ja esemelise keskkonna muutumist läbi aja; 4) teab, kuidas muutus inimeste eluolu muinasajal; 5) teab mõnd olulist ajaloolist isikut ja tema rolli ajaloos.	
9. klassi lõpetaja	1) teab, kuidas on läbi ajaloo muutunud eestlaste eluolu ja esemeline keskkond; 2) teab mõningaid Eesti ajalugu mõjutanud sündmusi Euroopa ja maailma ajaloos; 3) teab uusaja ja lähiajaloo sündmusi Eesti ajaloos; 4) mõistab oluliste isikute rolli Eesti, Euroopa ja maailma ajaloos; 5) mõistab ajatelje abil sündmuste ajalist järgnevust ja ajaloosündmuste täpset dateerimist; 6) teab Eesti Vabariigi valitsemiskorda ja seda, kuidas riik toimib; väärtustab oma kodumaad ja selle kodanikuks olemist.	

Üldpädevused kujundamine ajaloo õppes

Kultuuri- ja väärtuspädevus:
teab, et ta on Eesti Vabariigi kodanik; teab, et on olemas erinevaid rahvaid ja kultuure; suhtub teistesse inimestesse lugupidavalt.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus:
teab oma peamisi õigusi ja kohustusi; peab kinni ühiselu reeglitest; oskab kaaslastega arvestada; oskab konfliktidesse sattudes otsida abi täiskasvanutelt.

Enesemääratluspädevus:
mõistab, et õppimine on vajalik; saab aru, millised on tema võimed ja oskused; püüab erinevates olukordades võimetekohaselt toime tulla; peab tähtsaks tervislikku eluviisi.

Õpipädevus: õpib võimetekohaselt; oskab oma tegevusi planeerida; oskab õppetöös ja elulistes situatsioonides kasutada (abiga) erinevaid infoallikaid; tunneb huvi uute teadmiste ja oskuste vastu.

Suhtluspädevus:
arvestab suhtlemisel olukorra ja kaaslastega; väljendab arusaadavalt oma soove, seisukohti ja arvamusi; loeb ja kirjutab võimetekohaselt; kasutab (abiga) erinevaid infoallikaid.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogia pädevus:
kasutab õppetöös matemaatika-, tehnoloogia- ja loodusteaduslikke teadmisi ja oskusi võimetekohaselt; hoolib loodusest ja keskkonnast.

Ettevõtlikkuspädevus:
on töökas ja tegus; leiab sobivaid võimalusi õppimise jätkamiseks ka pärast põhikooli lõpetamist;

teab, et oma tegude eest tuleb vastutada.

Digipädevus:
kasutab infotehnoloogilisi vahendeid võimetekohaselt ja sihipäraselt; teab turvalise ja viisaka internetikasutuse põhitõdesid.

Ajaloo lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri planeerimine
Õpilasi valmistatakse ette õpingute jätkamiseks ja enesetäiendamiseks.
Õpilastele antakse suuniseid tulevase ameti valikul.

Keskkond ja jätkusuutlik areng
Käsitletakse inimtegevuse mõju keskkonnale läbi ajaloo. Kujundatakse keskkonda säästvat mõtteviisi.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Õpilasi suunatakse mõtlema ja arutlema kodukoha ning riigi arengu ja probleemide üle.
Ajalootunnid annavad hea võimaluse innustada õpilasi täitma kodanikukohust (nt osalema valimistel ja kaasava eelarve hääletustel jne). Kujundatakse soovi väärtustada kodukoha ajaloolist miljööd ja kultuuriväärtusi.

Kultuuriline identiteet
Tutvustatakse eestluse kujunemist läbi ajaloo.
Kasvatatakse oma rahvuskultuuri ja kultuuripärandit hindavaid kodanikke.
Õpetatakse hindama teisi rahvusi ja kultuure.

Teabekeskkond
Info otsimiseks õpetatakse kasutama erinevaid internetikeskkondi.
Suunatakse kasutama erinevaid teavikuid.
Suunatakse eri infoallikatesse kriitiliselt suhtuma.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Tutvustatakse tehnoloogia arengut läbi aegade.
Selgitatakse, kuidas innovatsioon on mõjutanud inimkonna ajaloo kulgu.

Tervis ja ohutus
Käsitletakse inimese tervisekäitumist läbi ajaloo.
Õpetatakse hindama tervist säästvaid harjumusi ja käitumist.

Väärtused ja kõlblus
Õpetatakse hindama demokraatlikke väärtusi.
Õpetatakse viisakalt ja teisi arvestavalt avaldama oma arvamust, seisukohti ja väärtushinnanguid.
Õpetatakse arvestama teistsuguseid arvamusi, seisukohti ja väärtushinnanguid.

Ajaloo lõiming teiste õppeainetega

Ajalugu ja eesti keel
Arendatakse lugemis- ja kirjutamisoskust.
Arendatakse info leidmise oskust.

Arendatakse eneseväljendusoskust.

Ajalugu ja võõrkeeled
Õpetatakse korrektselt hääldama ja kirjutama võõrapäraseid nimesid ja sõnu.
Tutvustatakse teiste rahvaste ajalugu ja kultuuri.

Ajalugu ja matemaatika
Õpetatakse mõistma ajalooliste sündmuste järgnevust, kasutades ajatelge.
Toetudes matemaatilistele oskustele arvutatakse sündmuste toimumisaega ja sellest möödunud aega.
Kinnistatakse teadmisi ajaühikutest (kuupäev, aasta, aastakümme, sajand, aastatuhat).
Kinnistatakse teadmisi Rooma numbritest.

Ajalugu ja loodusõpetus
Käsitletakse liikide arengut läbi aegade.
Õpetatakse taime- ja loomaliikide ning loodusvarade kasutuselevõttu läbi ajaloo.
Käsitletakse inimeste suhteid loodusega erinevatel ajaperioodidel.
Käsitletakse loodusteaduste arengut läbi aegade.
Korraldatakse temaatilisi õppekäike.

Ajalugu ja inimeseõpetus
Käsitletakse inimese tervisekäitumist läbi aegade.
Käsitletakse toidu- ja joogikultuuri muutumist läbi ajaloo.
Käsitletakse inimsuhete ja eluviiside muutust läbi aegade.

Ajalugu ja kunstiained
Tutvustatakse tuntud heliloojaid ja kunstnikke ning nende teoseid läbi aegade.
Tutvustatakse eri ajastute muusikat.
Käsitletakse ehituskunsti muutumist ja arengut aegade jooksul.
Korraldatakse kunstiteemalisi õppekäike (näituste ja muuseumide külastamine, filmide vaatamine).

Ajalugu ja kehaline kasvatus
Tutvustatakse tuntud sportlasi ja nende saavutusi läbi aegade.
Tutvustatakse antiikolümpiamänge.
Korraldatakse õppekäike (näituste ja muuseumide külastamine, filmide vaatamine).

Ajalugu ja tööõpetus
Tutvustatakse tööriistade ja -võtete arengut ning eri materjalide kasutuselevõttu.
Tutvustatakse tehnika ajalugu ja kuulsaid leiutajaid.

AINEKAVA

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
Mõistab, et ajalugu on lugu erinevatest aegadest; mõistab, et ajatelg kujutab aja kulgemist ning oskab sellele märkida oma sünniaja ning käesoleva aasta näitab perepilte ja räägib oma pereliikmetest;
nimetab oma lähisugulasi ja teab nende ameteid; oskab nimetada seiku oma lapsepõlvest ja räägib oma kodust; koostab oma pere sugupuu; saab eluliste näidete varal aru mõistete "sugupuu", "põlvkond" ja "esivanemad"

tähendusest; peab oluliseks põlvkondade vahelisi sidemeid ja hindab teadmisi oma sugulaste kohta; mõistab, et möödunud sündmused nii tema enda elus kui ka ümbritsevas maailmas ongi ajalugu; oskab nimetada sarnasusi ja erinevusi enda vanemate ning vanavanemate lapsepõlve vahel; oskab nimetada sarnasusi ning erinevusi linna- ja maainimeste elus tänapäeval ja minevikus;
oskab võrrelda koolielu tänapäeval ja minevikus; oskab võrrelda inimeste toitumis- ja riietumisvõimalusi minevikus ja tänapäeval; uurib ja iseloomustab mõnd vana eset ning võrdleb seda tänapäevasega; nimetab olulisemaid Eesti/kodukoha muuseume; teab, milleks on muuseumid vajalikud ja mida seal eksponeeritakse; nimetab ja eristab ajalooallikaid; teab, milleks arhiivid on vajalikud ja mida seal säilitatakse; nimetab kodukoha vanemaid hooneid/linnamägesid/kalmistuid; võrdleb tänapäevaseid ja vanu hooneid ning elamistingimusi; teab, et maapõuest võib leida esemeid, ehitisi ja säilmeid, mis annavad ajaloo kohta teavet; oskab nimetada mõningaid eesti filme ja raamatuid, mis käsitlevad ajaloosündmusi; teab, millised leiud viitavad esmasele inimasustusele; teab üldist inimeste eluolust eri ajastutel (elukoht, eluviis, tegevused); oskab võrrelda tänapäevast ja vanavanemate lapsepõlveaegset kodukohta.

Õppesisu

Sissejuhatus
Mis on ajalugu? Ajaarvamine. Mida me minevikust mäletame? Suguvõsa ajalugu.
Minu suguvõsa.
Meenutused kui ajalooallikad
Vanemate (ema, isa) lapsepõlve aegne elu maal. Vanemate lapsepõlve aegne elu linnas.
Vanavanemate elu maal nende noorusajal. Vanavanemate elu linnas nende noorusajal.
Kool läbi aegade. Toit inimeste elus eri aegadel. Eri ajastute inimeste rõivad.
Kirjalikud ja esemelised ajalooallikad
Vanad asjad jutustavad minevikust. Muuseum. Kirjalikud ajalooallikad, arhiiv.
Vanad ehitised jutustavad minevikust. Rehetare. Ajaloo jäljed maastikul ja maapõues.
Raamatud räägivad ajaloost. Filmid räägivad ajaloost.
Kodukoht läbi aegade Esimesed märgid inimasustusest Eesti aladel. Kodukoht muinasajal. Kodukoht keskajal. Kodukoht vanavanemate lapsepõlves. Eluolu kodukohas kaasajal. Kordamine.

Praktilised tööd:

sugupuu koostamine vanemate või õpetaja abiga; ühistöö koos õpetajaga: internetiotsing kodukoha ajaloo kohta; vanemate ja vanavanemate küsitlemine vastavalt õpetaja antud ülesandele; vana foto/pildi leidmine ja selle uurimine vastavalt õpetaja antud ülesandele; muuseumitund; õppekäik;
filmikatkendite vaatamine; õpetaja antud ülesandega mõne kodukoha ajaloolise objekti vaatlemine.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:
1) tunneb huvi oma perekonna ajaloo ja sellega seotud minevikusündmuste vastu;
2) teab, et kodukoht ja elutingimused on ajaloo käigus muutunud;
3) tajub mineviku ja oleviku seoseid;
4) mõistab ajalist järgnevust ajateljel, omab üldist ettekujutust kodukoha ajaloo perioodidest.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:

joonistab ajatelje ning märgib sellele erinevad ajastud; kirjeldab lühidalt inimeste eluolu kiviajal;
nimetab piltide abil esimesi koduloomi ja põllukultuure; selgitab põhjuseid, miks inimene loobus rändavast eluviisist; kirjeldab näidete varal, kuidas muutus tööriistade materjal ja kvaliteet metallide kasutuselevõtuga; kirjeldab näidete varal, kuidas looduslikud tingimused kujundasid muinasaja inimeste eluolu; teab, kuidas tekkis ja lõppes jääaeg; joonistab ajatelje ning märgib sellele muinasaja ning esimeste teadaolevate asulate tekkeajad Eesti alal, teab esimesi asulakohti Eesti aladel ning mida sealt on leitud; leiab Euroopa kaardilt Eesti asukoha; näitab Eesti kaardil esimesi asulakohti;
kirjeldab eestlaste eluolu muinasajal ja selle lõpul; nimetab eestlaste naaberrahvaid ja -riike ja näitab neid kaardil; märgib ajateljele vanaaja ning selle olulisemad daatumid (nt kirja teke, Cheopsi püramiidi rajamine, Suure Hiina müüri ehitamine jne); teab, miks vanaaja riigid tekkisid suurte jõgede äärde; nimetab vanaaja riikidest pärinevaid leiutisi ja uuendusi (nt ehituses); nimetab vanaaja riikide kultuurisaavutusi; selgitab abiga olulisemaid teemakohaseid mõisteid; teab, kuidas ristiusk tekkis ja millised on ristiusu põhimõtteid; märgib ajateljele keskaja; nimetab põhilisi ühiskonnaklasse;
kirjeldab lühidalt talupoegade ja feodaalide elu; kirjeldab piltide abil keskaegset linna (nt Tallinna näitel) ja selle elanikke ning nende tegevusalasid; teab, mis on kirik ja mis on selle ülesanded;
eab, millist rolli omas kirik keskaja inimese elus; teab, miks katoliku kirik algatas ristisõjad; märgib ajateljele muistse vabadusvõitluse toimumisaja; mõistab näidete varal, miks ristisõda meie aladele laienes; teab, millistest riikidest ristisõdijad tulid; teab muistse vabadusvõitluse olulisemaid lahinguid ja nende tulemusi ning tähtsamaid isikuid; teab, kuidas lõppes muistne vabadusvõitlus, mis see eestlastele kaasa tõi ja mis oli kaotuse põhjuseks; nimetab kaardi abil, kes valitsesid Eesti alasid pärast muistset vabadusvõitlust; märgib ajateljele Jüriöö ülestõusu ja reformatsiooni toimumisajad; selgitab eestlaste olukorda pärast võõra võimu alla sattumist; selgitab, miks Jüriöö ülestõus algas, kirjeldab sündmuste käiku; teab, kuidas Jüriöö ülestõus lõppes ja mida see eestlastele kaasa tõi; nimetab ja näitab kaardil keskaegseid linnu Eesti aladel; kirjeldab piltide abil keskaegset Tallinna ja selle kaitserajatisi; teab, kes oli Martin Luther ja millised uuendused ta algatas; nimetab kaardi abil meie naaberriike ja -rahvaid; märgib ajateljele Liivi sõja toimumisaja ja Tartu Ülikooli asutamisaja;
nimetab Liivi sõjas osalenud riike ja selgitab üldist sündmuste käiku; kirjeldab lühidalt talupoegade elu muutust Rootsi ajal; teab, et Rootsi ajal hakati mõtlema maarahva harimisele ning tegevust alustasid esimesed talurahvakoolid; teab, kes oli Forselius, mis rolli omas kohalikus hariduselus tema loodud õpetajate seminar; teab, kuidas asutati Tartu Ülikool, mida seal õpetati; võrdleb Rootsi-aegset ja tänapäeva kooli; nimetab hiliskeskaegseid teadussaavutusi; näitab kaardil ja nimetab riike, kust maadeavastajad teele asusid ning kuhu nad jõudsid; märgib ajateljele Ameerika avastamise Columbuse poolt ning Magalhãesi ümbermaailmareisi toimumisaja; nimetab muutusi meresõidu arengus; teab Kolumbuse tähtsust ajaloos; räägib abivahendite toel esimesest reisist ümber maailma;
selgitab, mida tõid endaga kaasa maadeavastused; nimetab asumaadest Euroopasse toodud põllukultuure, loomi ja kombeid.

Õppesisu

Muinasaeg
Ajaarvamisest. Kiviaeg. Tule kasutuselevõtt. Karjakasvatuse ja põlluharimise algus. Metallide kasutuselevõtt. Looduslike tingimuste osa inimkonna arenemisel. Muinasaja ajajärgud ja nende üldiseloomustus: kordamine.
Muinasaeg Eestis
Jääaja lõpp ja esimesed inimasustuse jäljed Eesti aladel. Muistsete eestlaste eluolu. Eestlased muinasaja lõpus. Eestlaste naaberrahvad ja kujunevad riigid. Kordamine.
Vanaaeg
Mesopotaamia. Vana-Egiptus. Vana-India. Vana-Hiina. Vana-Kreeka. Vana-Rooma.
Ristiusu teke. Kordamine.
Keskajast ja feodaalkorrast
Keskaja üldiseloomustus. Põlluharimise areng keskajal. Talupoegade eluolu. Feodaalide eluolu. Keskaegsed linnad. Ristiusu kirik ja ristisõjad. Kordamine.
Eestlaste muistne vabadusvõitlus

Liivlaste ja lätlaste alistamine ristisõja käigus. Muistse vabadusvõitluse algus. Muistse vabadusvõitluse olulisemad lahingud. Taanlased Põhja-Eestis. Muistse vabadusvõitluse lõpp.
Miks eestlased lüüa said? Kordamine.

Eestlased võõra võimu all

Eesti ala pärast vallutust. Jüriöö ülestõus. Keskaegsed linnad Eestis. Keskaegne Tallinn.
Reformatsioon. Kordamine.

Eesti varauusajal

Eestlaste naabrid enne Liivi sõda. Liivi sõda. Eesti Rootsi riigi koosseisus. Eestikeelse koolihariduse algus. Tartu Ülikool. Kordamine.

Suured leiutused ja avastused

Teaduse ja tehnoloogia areng keskaja lõpul. Trükikunsti leiutamine. Tulirelvade kasutuselevõtmine ja kaitseehitiste muutumine. Meresõidu arenemine ja Ameerika avastamine. Esimene teekond ümber maailma. Kordamine.

Praktilised tööd:

võimalusel lõkke süütamine/ahju tule tegemine; erinevate metallide (vask, tina, raud) ja pronksi (sulam) uurimine; erinevate põllukultuuride uurimine ja võrdlemine (nt nisu ja oder) ; võimalusel tööõpetuse tunnis luust või sarvest mõne eseme valmistamine, nööri punumine; koriluslik õppekäik parki/metsa; kodukoha pühakoja külastamine; mõne antiikolümpia ala katsetamine kehalise kasvatuse tunnis; kirikumuusika kuulamine; tutvumine keskaegsete relvadega, puidust relva valmistamine tööõpetuse tunnis; ajatelje joonistamine tahvlile/vihikusse/töölehele; töö kaardiga: muinasaja lõpu ja tänapäeva Eesti maakonnad; filmikatkendi vaatamine: "Malev"; muuseumi külastamine; filmikatkendite vaatamine: "Mardileib"; filmikatkendi vaatamine ("Viimne reliikvia");

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:

1) selgitab õpitava ajalooperioodiga seostuvaid olulisemaid põhimõisteid;
2) nimetab tähtsamat muinasajast ja selle perioodidest (kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg), kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid;
3) teab vanaaja kultuure ja oskab nimetada ajastu olulisemaid saavutusi ja leiutisi;
4) kirjeldab kõige üldisemal kujul keskaja olemust;
5) teab keskaja Euroopa eluolu muutusi, avastusi ja leiutisi;
6) teab olulisemaid sündmusi, mis leidsid aset keskajal Eesti aladel.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
märgib ajateljele uusaja kokkuleppelise alguse, Ameerika iseseisvussõja, Suure Prantsuse revolutsiooni, Napoleoni sõjakäigud; nimetab ja näitab kaardil suuremaid Euroopa riike ja Põhja-Ameerikat; selgitab lühidalt piltide abil Ameerika iseseisvuspüüdlusi, sõja käiku ja tulemusi;
nimetab lühidalt piltide abil Suure Prantsuse revolutsiooni olulisemaid sündmusi, tähtsamaid tegelasi ja saavutusi; kirjeldab lühidalt piltide abil Napoleoni sõjakäike ja nimetab tema olulisemaid saavutusi;
kirjeldab lühidalt kaardi abil mõne Euroopa riigi saatust pärast Napoleoni sõdu; kirjeldab lühidalt piltide abil, kuidas tööstusrevolutsioon muutis maailma: üleminek tööstuslikule tootmisele (aurumasin), muutused transpordis (auruvedur ja -laev), fotograafia jne.; märgib ajateljele Põhjasõja toimumisaja, pärisorjuse kaotamise Eesti- ja Liivimaal; nimetab ja näitab kaardil suuremaid Euroopa riike; teab, kuidas muutus talupoegade elu pärast pärisorjuse kaotamist; võrdleb lühidalt skeemi abil päris- ja teoorjust; kirjeldab piltide abil mõisnike elu; selgitab teo- ja raharendi erinevust, teab, kuidas algas talude päriseksostmine; teab, mis põhjustas talupoegade

hulgas pahameelt ning põhjustas rahutusi; märgib ajateljele 19. sajandi; nimetab piltide abil talupere liikmed ja nende rollid; nimetab piltide abil taluhooneid ja nende otstarvet; nimetab pudulojuseid, keda talus peeti; kirjeldab pildi abil rehielamut ja selle sisustust; teab, milline otstarve oli rehielamul vilja töötlemisel; nimetab piltide abil talupere olulisemaid töid ning tööriistu; kirjeldab lühidalt talupere igapäevast ja pühadeaegset toidulauda ning võrdleb neid tänapäevastega; võrdleb 19. sajandi ja tänapäeva inimeste igapäevaelu; nimetab kalendri abil olulisemaid rahvakalendri tähtpäevi ja teab mõningaid kombeid; kirjeldab piltide/filmi näitel koolielu 19. saj talurahvakoolis ja võrdleb seda tänapäevasega; nimetab õppeaineid valla- ja kihelkonnakoolis ja võrdleb neid oma tunniplaaniga; märgib ajateljele ärkamisaja olulisemad sündmused; nimetab lühidalt ärkamisajale eelnenud sündmusi ja tegelasi; nimetab piltide abil ärkamisaja tähtsamaid tegelasi ja teab nende olulisemaid saavutusi; nimetab Eesti esimesi kutselisi teatreid ja linnu, kus need kodulinnu; teab, kelle eestvõttel, millal ja kus toimus esimene üldlaulupidu ning kirjeldab seda sündmust lühidalt; selgitab, mis on rahvaluule; teab, kuidas pandi alus Eesti Rahva Muuseumi kogudele; märgib ajateljele Eesti rahvusvärvide esmase kasutuselevõtu (EÜS-i lipp); näitab kaardil 19. saj lõpu Eesti tööstuslinnu ja raudteeühendusi; kirjeldab piltide abil tööliste elu- ja töötingimusi 19. sajandi lõpus ning võrdleb neid tänapäevaste oludega; kirjeldab lühidalt ja näidete varal, miks venestamine algas ning milles see seisnes; nimetab piltide abil rahvusliku liikumise juhte venestamisajal; nimetab piltide abil tuntumaid spordiseltsidest võrsunud spordikuulsusi; märgib ajateljele 1905. a revolutsiooni; näitab kaardil Vene impeeriumi; nimetab lühidalt revolutsiooni põhjusi ning selgitab piltide abil selle sündmusi; kirjeldab lühidalt näitvahendite toel 1905. a sündmusi Eestis: streigid, mõisate põletamine, karistussalkade tegutsemine; näitab kaardil maid, kuhu eestlased välja rändasid; nimetab piltide abil 20. saj alguse tuntumaid Eesti kirjanikke, kunstnikke ja heliloojaid ning olulisi kultuurisündmusi (Eesti Rahva Muuseumi ja esimese eestikeelse keskkooli avamine); märgib ajateljele I maailmasõja toimumisaja, 1917. a revolutsiooni; nimetab piltide abil 19. saj lõpu ja 20. saj alguse olulisemaid leiutisi (kino, auto, lennuk jne); näitab kaardil impeeriume ja nende asumaid; nimetab lühidalt I maailmasõja põhjusi ja kirjeldab selle algust; nimetab piltide abil I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjalisi uuendusi; näitab kaardil pärast I maailmasõda tekkinud uusi riike; kirjeldab lühidalt rahva olukorda tsaari-Venemaal ning selgitab, miks ja kuidas revolutsioon aset leidis; kirjeldab piltide ja kaardi abil sündmusi Eestis 1917. aastal; teab, kuidas ja millal Eesti iseseisvus.

Õppesisu

Maailm uusajal
Mis on uusaeg? Euroopa uusaja algul. Ameerika iseseisvussõda ja USA sünd. Suur Prantsuse revolutsioon. Napoleoni sõjad. Euroopa pärast Napoleoni sõdu. Tööstusrevolutsioon ja olulisemad leiutised. Kordamine.
Eesti Tsaari-Venemaa võimu all
Põhjasõda ja Peeter I. Eesti pärast ühendamist Venemaaga, muudatused majanduses. Talupoegade koormiste suurendamine. Pärisorjus, selle kaotamine ja asendamine teoorjusega. Mõisnike eluolu.
Teorendilt raharendile ja talude päriseksostmine. Talurahvarahutused, Mahtra sõda. Kordamine.
Eesti talurahva elu 19. sajandil
Talupere. Talu hooned. Talupere aastaringsed tööd. Talurahva söök ja söögikombed. Rahvakalender ja rahvakombed. Talurahvakoolid. Kordamine.
Rahvuslik ärkamisaeg
Ärkamisaja eellugu ja Kr. J. Peterson. Fr. R. Kreutzwald ja „Kalevipoeg“. J. V. Jannsen ja „Postimees“. Vanemuise Selts ja I üldlaulupidu. L. Koidula ja Eesti teatri algus. J. Hurt.
C. R. Jakobson. Kordamine.
Tööstuse areng/venestamisaeg
Esimesed vabrikud ja raudteed Eestis. Tööliste elu. Venestamisaeg. Rahvuslik liikumine venestamisajal. EÜS ja Eesti rahvusvärvide algus. J. Tõnisson ja „Postimees“. Karskus- ja spordiseltsid, G. Lurich. Kordamine.
Eesti XX sajandi alguses
Eesti majandus XX sajandi algul. 1905.-1907. aasta revolutsioon. Revolutsioonisündmused Eestis.
Eesti enne I maailmasõda, väljarändamine. Eesti kultuur XX sajandi algul. Kordamine.
Maailm enne ja pärast I maailmasõda
Suured leiutused ja avastused. Suurriikide ajastu (Briti impeerium, Ameerika Ühendriigid, Tsaari-Venemaa,

Saksamaa, Prantsusmaa). I maailmasõja põhjused ja algus. 1917. aasta revolutsioon Venemaal ja Nõukogude võimu kehtestamine. I maailmasõja lõpp. Sündmused Eestis 1917. aastal (1 tund). Sündmused Eestis 1918. aastal. Kordamine.

Praktilised tööd:

ajatelje joonistamine tahvlile/vihikusse; filmikatkendi vaatamine: "Sõda ja rahu"; õppekäik mõnda vabrikusse; talupoja ja mõisniku suhete dramatiseerimine (talupoegadele nimede panek, rendi maksmine, rahutused jne); mõne Eesti mõisa külastamine; vanaaegse tööriista uurimine; mõne talurahvatoidu valmistamine ja maitsmine; "Postimehest" mõne uudise lugemine; "Kalevipojast" mõne katkendi lugemine; "Mu isamaa, mu õnn ja rõõm" laulmine/kuulamine; tutvumine L. Koidula loominguga; mõne museaalse väärtusega eseme toomine kooli ja selle ühine uurimine; õppekäik laulupeomuuseumi/ Eesti Rahva Muuseumi/C. R. Jakobsoni talumuuseumi; õppekäik Eesti Rahva Muuseumi/Eesti Spordi- ja Olümpiamuuseumi; filmikatkendi vaatamine: "Jõulud Vigalas";
streigi/meeleavalduse dramatiseerimine; õppekäik kunstimuuseumi (KuMu, Tartu Kunstimuuseum)

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste elu-olust Eestis kuni Esimese maailmasõja lõpuni;
2) nimetab Euroopa ja maailma uusaja tähtsamaid sündmusi, mis on mõjutanud Eesti ajalugu;
3) tunneb huvi Eesti mineviku vastu Euroopas;
4) teab, et Euroopas toimunud sündmused on oluliselt mõjutanud Eesti ajalugu;
5) kirjeldab, kuidas majanduslikud ja ühiskondlikud muutused on mõjutanud inimeste elukorraldust;
6) teab, et inimeste teadmised on kujunenud suhtlemises teiste rahvastega;
7) kõrvutab ajateljel mõningaid olulisi Eestis ja Euroopas toimunud sündmusi;
8) tunneb ajaperioodi iseloomulikke tunnuseid.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
märgib ajateljele Vabadussõja toimumise ja Tartu rahu sõlmimise aja; näitab kaardil Vabadussõja käiku ja nimetab olulisemaid lahinguid; nimetab piltide abil Vabadussõja-aegseid olulisemaid tegelasi;
kirjeldab lühidalt piltide ja kaardi abil sõda Landeswehriga; selgitab lühidalt, miks oli võit Landeswehri üle eestlaste jaoks oluline (Võidupüha tähistamine); kirjeldab, kuidas ja mis tingimustel lõppes Vabadussõda; kirjeldab, millal, kus ja kelle vahel sõlmiti Tartu rahu; märgib ajateljele Eesti esimese iseseisvusaja; näitab kaardil Eestit ja nimetab tema tähtsamaid välispartnereid; nimetab piltide abil Eesti põllumajanduse ja tööstuse põhilisemat toodangut; nimetab piltide abil Eesti olulisemaid poliitika- ja kultuuritegelasi; nimetab esimese iseseisvusaja tähtsamaid haridusasutusi (TÜ, TTÜ, Kõrgem Sõjakool); märgib ajateljele maailmasõdade vahelise aja; näitab kaardil ja nimetab Euroopa riike pärast I maailmasõda; kirjeldab piltidele toetudes Saksamaa ja selle elanike olukorda pärast I maailmasõda; kirjeldab lühidalt (abiga), kuidas Hitler võimule tuli; kirjeldab piltidele toetudes eluolu Nõukogude Liidus; nimetab piltide abil Nõukogude Liidu valitsejaid (Lenin, Stalin) ; märgib ajateljele MRP sõlmimise, Talvesõja alguse, Eesti okupeerimise ja juuniküüditamise aja; näitab kaardil ja nimetab, kuidas Euroopa riigid MRP salaprotokolli alusel jaotati; näitab Eesti kaardil Punaarmee baaside asukohti ja põhjendab abiga nende valikut; kirjeldab abiga, kuidas Eesti kaotas iseseisvuse;
kirjeldab abiga, kuidas toimus juuniküüditamine; kirjeldab abiga, miks Talvesõda algas ja kuidas see lõppes; märgib ajateljele II maailmasõja toimumisaja; näitab kaardil ja nimetab olulisemaid sõjas osalenud riike; kirjeldab lühidalt piltidele toetudes II maailmasõja käiku ja selle tulemusi; kirjeldab lühidalt piltide abil okupatsioonide aegset elu Eestis; kirjeldab lühidalt eestlaste valikuid sõja ajal ja nimetab, kelle poolel sõditi;

kirjeldab lühidalt, kuidas sõda Eesti ja eestlaste jaoks lõppes; kirjeldab, kuidas sõda mõjutas kodukohta; näitab kaardil ja nimetab riike, kuhu eestlased sõja lõpus põgenesid; märgib ajateljele II maailmasõja lõpu, Eesti taasiseseisvumise ja Nõukogude Liidu lagunemise;
näitab kaardil ja nimetab Euroopa riike pärast II maailmasõda; kirjeldab lühidalt suurriikide vahelisi suhteid pärast II maailmasõda; kirjeldab abiga, kuidas toimus märtsiküüditamine; kirjeldab näidetele tuginedes elu Nõukogude Eestis; kirjeldab piltidele toetudes Eesti taasiseseisvumisele viinud sündmusi (fosforiidisõda, öölaulupeod, Balti kett); nimetab põhjusi ja sündmusi, miks NSVL kokku varises; teab, et tähtsaim seadus on põhiseadus, kus on kirjas inimeste õigused ja kohustused ning toob nende kohta näiteid; nimetab riigi sümboleid; nimetab võimul olevat presidenti ja peaministrit; nimetab piltide abil kõiki Eesti presidente; nimetab erakondi; nimetab linnapead/vallavanemat; nimetab ameteid, kes tagavad riigi siseturvalisust (politsei, päästeamet, kiirabi) ja kirjeldab lühidalt nende ülesandeid;
oskab vajadusel abi kutsuda (112); kirjeldab lühidalt kaitseväe ja kaitseliidu ülesandeid ja teab nende erinevust; teab, millega tegelevad kohtud; teab, mis on kohtuniku, prokuröri ja advokaadi roll kohtuistungil; nimetab olulisemaid rahvusvahelisi organisatsioone, kuhu Eesti kuulub ja teab nende sümboleid.

Õppesisu

Eesti Vabadussõda
Vabadussõja algus. Eesti vabastamine. Sõda Landeswehriga. Vabadussõja lõpp ja Tartu rahu sõlmimine. Kordamine.
Eesti Vabariik 1918-1940
Asutav Kogu ja maareform. Eesti Vabariigi sise- ja välispoliitika. Põllumajandus, tööstus, kultuur ja haridus Eesti Vabariigis. Kordamine.
Maailm kahe maailmasõja vahel
Saksamaa pärast I maailmasõda. Kommunistlik Nõukogude Liit. Kordamine.
Eesti kaotab iseseisvuse. 1939-1940
Molotovi-Ribbentropi pakt. Nõukogude Venemaa tegevus naaberriikide suhtes pärast MRP-d.
Eesti okupeerimine ja liitmine NSV Liiduga. Kordamine.
Teine maailmasõda 1939-1945
II maailmasõja käik. Okupatsioonid ja sõjasündmused Eestis. Sõjategevuse lõpp Eestis.
Kordamine.
Eesti ja muu maailm pärast II maailmasõda
Maailm pärast II maailmasõda, külm sõda. Nõukogude Eesti. Nõukogude Liidu kokkuvarisemine.
Eesti taasiseseisvumine. Kordamine.
Ühiskonnaõpetus
Põhiseadus ja Eesti riigi sümbolid. Riigikogu, riigipea, valitsus. Kohalik omavalitsus. Korrakaitse. Riigikaitse. Kohus. Eesti ja rahvusvahelised organisatsioonid (Euroopa Liit, NATO). Kordamine.

Praktilised tööd:

ajatelje joonistamine tahvlile/vihikusse; õppekäik mõnda Vabadussõjaga seotud paika (mälestussammas, muuseum, kalmistu); võimalusel osalemine talgutel; küsitleb ülesande raames mõnd sugulast, kuidas sõjasündmused mõjutasid perekonda/kodukohta; omavalitsuse kaasava eelarve hääletusel osalemine; mõne väeosa, päästekomando või politseijaoskonna külastamine; riigikogu külastamine; kohtuistungi külastamine.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:
1) selgitab üldisi fakte uusaja sündmustest ja inimeste eluolust Eestis Esimese maailmasõja lõpust tänapäevani;
2) tunneb huvi Eesti riigi mineviku vastu;
3) teab, et maailmas toimunud sündmused on otseselt või kaudselt mõjutanud nii Eestis kui ka mujal Euroopas toimunud sündmusi;

4) omab üldist ettekujutust Eesti ajaloost ja sellega seoses üldjoontes kogu maailma ajaloost;
5) mõistab, et eri ajastute kultuuri-, teaduse- ja tehnikasaavutused on olnud edasiviivaks jõuks riikide (ka Eesti) arengus;
6) teab, et poliitikal on suur roll maailma riikide omavahelistes suhetes;
7) kujutab ajateljele toetudes ette maailmas toimunud olulisemaid sündmusi;
8) nimetab oma põhiõigusi ning kohustusi Eesti Vabariigi kodanikuna;
9) kirjeldab Eesti riigi valitsemiskorda;
10) väärtustab oma kodumaad ning Eesti Vabariigi kodanikuks olemist.

KUNSTIÕPETUS JA LOOVTEGEVUS

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Kunstiõpetuse eesmärgiks lihtsustatud õppekaval õppija puhul on eelkõige huvi äratamine kunsti ja visuaalkultuuri vastu ning loomingulise algatusvõime toetamine. Õpilane õpib tundma ja kasutama kunstikeelt, arendab vaatlusoskust, kunstilist mõtlemist ja kujutlusvõimet. Kunstiõpetuse tunnid toovad õpilase ellu rõõmu ja mängulusti, millega kaasneb käeliste oskuste ja vilumuste arendamine (treenimine).

Kunstiõpetuse tundides luuakse üksteist austav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivallavaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Õpetamisel lähtub õpetaja põhimõtetest:
kunste on vaja tõlgendada: kunstide kõne ei ole sõnasõnaline, kunstiteosed pakuvad eri tõlgendusvõimalusi ja tähendusi, mis põhinevad alati maailmavaatel, varasemal elu- ja kunstikogemusel ning on juhitud tunnetest, samuti kogemise kontekstist;
kunstid toetavad mitmekülgset loovust: kunsti õppimine kujundab õppija loovust ja isiksuseomadusi, mis annavad eeldused mis tahes inimtegevuse valdkonnas probleeme uut viisi lahendada, et jõuda originaalsete, kasulike, eetiliste ja vähemalt looja jaoks soovitud tulemusteni;
kunstid toetavad esteetilise tundlikkuse kasvu ning inimese heaolu: kunsti ja muusika õppimine põhikoolis võimaldab õpilasel ära tunda, emotsionaalselt kogeda ja hinnata enda ümber subjektiivset ilu (kuuldavat, kombatavat, nähtavat, abstraktset) ning nautida seda samavõrra nagu teiste oskusi või meisterlikkust;
kunstiaineid õppides arenevad kinesteetilised oskused ja kognitiivsed võimed, mis on lahutamatult seotud loomega – musitseerimise ja visuaalkunsti, ent ka performatiivsete kunstide loomisega;
kunstiainete õppimine toetab iseenda mõistmist ja mõtestamist ning üldpädevuste omandamist sisukalt ja terviklikult: kunsti ja muusikaga järjepidev tegelemine toetab õppija eneseusalduse kujunemist ning enesevääri kust. Kunstide kaudu saab tõhusalt arendada kognitiivseid oskusi, nt loovat ja kriitilist mõtlemist, refleksiooni- ja analüüsioskusi, samuti mittekognitiivsed oskusi, nt avatust, otsustusvõimet ja riskijulgust.

Õpetuse eesmärgid

Kunstiõpetusega taotletakse, et õpilane:
1) tunneb rõõmu oma kunstilisest tegevusest ja selle lõpptulemusest;
2) kasutab töövahendeid ja -materjale eesmärgipäraselt, ohutult ja säästvalt;
3) vaatleb ning võrdleb oma ja kaaslaste loomingut, iseloomustab kunstiteoseid, kasutades õpitud teadmisi ja erialast sõnavara; väljendab oma eelistusi ja selgitab seisukohti;
4) tunneb huvi kunstiteoste ja eesti kultuuripärandi vastu, väärtustab enda ja kaasinimeste loomingut.

Õppetegevuse kirjeldus ja valdkonnad arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassis on kunstiõpetuse peamine roll olla siduvaks õppeaineks, kinnistada käelise tegevuse ja eri meelte kaudu	3.–5. klassi õpilased õpivad arutlema, olulist teisejärgulisest eristama, esemeid eri põhimõtete järgi ühendama ja esemete eri tunnuseid üksteisest eristama, neid	6.–7. klassi õpilased suudavad meelde jätta lihtsamate töövõtete ja nende kasutamise järjekorda. Õpilased õpivad tööprotsessi	8.–9. klassi õpilased töötavad nii iseseis valt kui ka rühmas, rakendavad õpetaja juhendamisel eelmistel aastatel omandatud teadmisi ja oskusi, valides ning

	teistes õppeainetes omandatud teadmisi ja oskusi. Õpetusega taotletakse, et õpilane tahab ja julgeb end loominguliselt väljendada. Juhtiv meel on selles vanuses taju. Õpilane täidab ülesandeid valdavalt koostegevuses eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Erinevate vahendite kasutamise ja näitlikustamise kaudu kujuneb õpilastel vaatlus- ja võrdlemis-oskus, areneb tähelepanu, nägemis-, kompimis - ja ruumitaju ning motoorika. Õpitakse kõikide meeltega tajuma objekte ja kujutisi enda ümber, õpitakse eristama värvusi ja erinevaid materjale. Motoorika	kunstitöödes kujutama. Õpilaste taju ja peenmotoorika arengut toetavad keerukamad ja pingutust nõudvad töövõtted – detailsemad joonistused, voolimistööd, lõikamine kääride ja/või paberinoaga, värvide segamine maalimisel jms. Ühistegevuses rakendavad õpilased õpetaja suunamisel omandatud õpioskusi, vajades seejuures pidevat meeldetuletamist ja kordamist. Järjepideva õpetuse tulemusena õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima. Õpetaja juhendamisel omandatakse esmased digivahendite kasutamise oskused. Õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi, väärtustama oma ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi. Õpetaja abiga teadvustatakse kunstilise tegevuse terapeutilisi omadusi oma emotsioonide kujutamisel.	kavandama. Kirjeldavad suunavate küsimuste abil, milline võiks olla planeeritava töö tulemus. Tööde valmimisel kommenteerivad õpil ased oma töid ja annavad neile hinnangu. Harjutamise tulemusena õpitakse kujutama inimest eri poosides, järgides proportsioone. Õpitakse tundma elementaarseid kujunduspõhimõtt eid ning neid oma töös kasutama. Õpetaja suunamisel kasutatakse omandatuid mõisteid, vesteldes lihtsamatel kunstiga seotud teemadel. Kunstiga seotult kujundatakse erinevate digivahendite ja -keskkondade kasutamise oskusi, sealhulgas ka autoriõigustega arvestamist.	kasutades sobivaid töövahendeid ja -võtteid. Süveneb oskus ise oma tööd kavandada, luua, viimistleda ning tulemust hinnata. Õpitakse leidma olulist aine - ja teemaalast teavet, eristama olulist teavet vähemolulisest. Kujuneb oskus käituda turvaliselt nii digitaalsetes kui ka füüsilistes keskkondades, arvestada ühiskondlike normide ja riskidega. Õpetusega taotletakse, et õpilased oskaksid ja tahaksid end oma võimete piires kunstiliselt väljendada. Kujundatakse teadmist ja arusaamist kunstist kui hobist ja vaimse tervise toetajast.

	arengut toetavad võimete-kohaselt omandatavad maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise baasoskused. Töö käigus areneb õpilaste kõne (kuulamine, suuliste lühikorralduste täitmine, suuline väljendusos-kus), kuna õpilane saadab oma tegevust kõnega. Õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid. Õpetaja suunamisel õpitakse valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; kujunevad korraharju-mused ja oskused ning püsivus oma töö lõpule viimiseks.			
Õppetöö rõhuasetused	Õppetöös tegutsetakse koos õpetajaga,	Õpitakse tegutsema plaani järgi. Esialgu on selleks õpetaja koostatud	Õpitakse kasutama eri väljendusvahende id; seostama	Alustatakse tutvumist visuaalse kunsti liikide ja

	matkides ning eeskuju järgi. Ühistegevuses õpitakse omandatud oskuste piires sooritama ülesannet ja teostama enesekontrolli: a) vaadeldakse ümbritsevaid esemeid ja näidiseid, valitakse töövahendid ja -materjalid, valmistatakse ette töökoht; b) täidetakse õpiülesanne; c) jälgitakse töö lõpuleviimist ja soorituse puhtust, korrastatakse oma töökoht.	tegevuskava (algoritm). 5. klassis hakatakse ühistegevuses ise plaani koostama ning selle täitmist jälgima. Enesekontrollioskuse na õpitakse oma tööd vaatlema ning võrdlema näidisega ja kaaslaste töödega. Ühe osa tunnist moodustavad illustreeritud kunstivestlused. Vestluste läbiviimisel arvestatakse põhimõtet lähemalt kaugemale, st tutvutakse esmalt lähiümbruse/kodu-kandi kunstiga. Õpitakse kasutama eri väljendusvahendeid; seostama kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist. Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.	kujutatavaid objekte paberilehel ja edasi andma figuuride eri asendeid. Sel etapil harjutatakse kujutatavale sobiva tausta loomist. Õpitakse märkama objektide ja kujutiste värvinüansse, objektide osalist kattumist, kujutise suuruse visuaalset (optilist) vähenemist kauguses.	väljendusvahendite ga. Õppeülesandeid sooritatakse mitmetunniliste tsüklitena, milles vahelduvad eri iseloomuga tööd. Õppeülesannete täitmisel toetutakse näitvahenditele. 7.–9. klassis kujuneb õpilastel analüütilis-sünteetiline taju, mis võimaldab teadlikumalt vaadelda ja võrrelda objektide visuaalseid karakteristikuid. Võetakse kasutusele suuremat osavust nõudvad töövahendid. Suureneb kunstivestluste osa praktilise töö tundides. Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal. Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja miimikat ning seda kujutama. Harjutatakse jooniste ja skeemide mõistmist; tõuseb ruumilise kujutamise osakaal. Suunatakse vaatlema inimeste kehakeelt ja

				miimikat ning seda kujutama.
Kunstiõpetuse valdkonnad				
Kujutamis- ja vormiõpetus	Punkt, joon, pind, rütm, struktuur; objektide ja kujutiste tajumine erinevate meeltega - kogetu ja tajutu peegeldamine loovtöös; kujutab enda kogemuse piires mõtteid, tundeid ja kogemusi; joonistab seda, mida näeb, mitte seda mida teab.	Inimeste, esemete ja looduse kujutamisel kujutatava iseloomulike tunnuste märkamine ja oskuste piires esiletoomine; ruumisuhete märkamine ja arvestamine (väiksem-suurem, kitsam-laiem, peenem-paksem, pikem-lühem jne) ning ruumisuhted pildil (kõrval, ülal, all jne); joone, kujundi, vormi ja tekstuuri kirjelduseks õpitakse mõisteid: sirge, kõver, laineline, terav, sujuv, kaarduv, kandiline, nurgeline, ümar, munajas jne; ümbritseva keskkonna kujutamine; kujutatakse enda kogemuse piires mõtteid, tundeid ja kogemusi.	Inimeste, esemete ja looduse kujutamisel õpitakse kujutatava iseloomulike tunnuseid esile tooma (sh karakter); inimese kujutamisel õpitakse arvestama proportsioonidega ; figuuride joonistamisel õpitakse kasutama liikumisjooni; erinevad keskkonnad ja nende kujutamine; õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal (risttahukas, püramiid, silinder, kera); op-kunsti teemade käsitlemine; valguse ja varjuga arvestamine joonistamisel; ümbritseva keskkonna kujutamine (siseruumid, väliskeskkond, linnaruum, loodus).	Inimese kujutamine eri vanuses, meeleolus, asendis, tegevuses ja keskkonnas; taimede ja loomade kujutamine, plastika; pinna struktuurid; geomeetrilised kujundid; skulptuur (savi, kips, plastiliin, vaha, pabersavi jne); kujutav ja abstraktne kunst; ruumiline objekt, installatsioon; opkunst, popkunst. digikunst.
Värvusõpetus	Värvide tundmaõppimine (spektrivärvid, must ja valge) ja värvitaju arendamine;	Värvitaju arendamine; värviring: põhivärvid ja sekundaarsed; värvid, vastandvärvid;	Värviratas: vastandvärvid, lähisvärvid ja värvide harmoonia; toon-toonis värvimine;	Värvide ajalugu: keele, värvi ja kultuuri suhted; kunstiteose kirjeldamine värvide põhjal;

	värvide segamine (helestamine/ tumestamine); huvitavad lood ja muinasjutud värvuste kohta.	soojad värvid, külmad värvid; värvide helestamine/tumestamine; huvitavad lood ja muinasjutud värvuste kohta; värvuste rahvapärased nimetused: rootsi punane, lipu punane, jne.	värvitaju arendamine (varjutamine); värvidega olulise info rõhutamine.	värvimängud (segamine, küllastus, harmoonia, perspektiiv jne); värviefektid: värvikülastus ja kontuurid, pimestav valgus; värvipsühholoogia, värvi funktsionaalsus.
Kompositsiooni- ja perspektiivi-õpetus	Kunstiteost luuakse läbi keskse tegelase (objekt/ motiiv), olulisi selgelt märgatavaid detaile lisades; kohamäärus (üleval, all, paremal vasakul); tausta ja objekti suhe.	Esiplaan ja taust, osaline kattuvus; portree või horisontaalformaat; suurussuhted ning paiknemine üksteise ja vaataja suhtes; tasapinnalised ja ruumilised teosed.	Horisontaaljoon taeva ja maa rõhutamiseks; ühe koondumispunkti ga perspektiiv; tööd joonlaua ja sirkliga, geomeetrilised elemendid.	Pildi segmendid ja kolmandiku reegel; esemete mahulisuse kujutamine.
Kujundamis- ja kirjaõpetus	Kujundatakse erinevaid kooli või rahvakalendri sündmustega seotus toorkuid (kaart, mütside, kinnaste šabloonid jne) Trüki-tehnikates luuakse mustreid (materjali trükk); Loodusmater-jalist mandalate ja lihtsamate piltide ladumine;	Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine; rütmiharjutused ja mängud kirjaelementide ja tähtedega (joonistatult, maalitult, rebitult, volditult); märkide ja sümbolite tähendused (klassis, koolis, tuttavas keskkonnas); voltimine; ühise ruumi (klassi) kujundamine tähtpäevadeks.	Õpitakse lihtsa-maid kujunduspõhi-mõtteid erinevate graafilise disainiga seotud tööde (logod, pakendid, nimed jms) loomisel; tarbekunst - mudelite loomisel lähtutakse otstarb est, materjalist, tehnoloogiast ja ilumõistest; teksti illustreerimine ka digitaalseid vahendeid kasutades; teksti kasutamine loovtöös, teksti illustreerimine ka digitaalseid	Teksti kujundamine (kalligraafia kaartidel), kirjaoptika; digitaalsed kujundamis-projektid (kollaažid, esitlused, plakatid jne); digimeedia: reklaam ja meem; animatsioon ja filmikunst; Infograafika.

	lihtsamate ruumiliste kompositsioon ide, mudelite või makettide valmistamine; oma nime ja nimetähtede kasutamine kunstiteostes.		vahendeid kasutades; ilukiri (sh kirjaoptika); infograafika.	
Kunstikultuur	Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda; kunstiõpetuse tegevused on seotud tihedalt eesti keele ja loodusõpetuse (üldõpetuse) teemadega. sh Eesti sümboolika, rahvakalendri tähtpäevade ja pärimus-kultuuriga; õpilane õpib tundma uut koolikesk-konda, selle traditsioone ja sümboolikat.	Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda; näitusekülastused ja haridusprogrammide kaudu kunstikultuuriga tutvumine; teos, maal, skulptuur, kunstnik, autor; visuaalne kirjaoskus; teiste loomingu kasutamine.	Tutvutakse Eesti kunsti tähtteostega; kaasaegne kunst ja installatsioon; vestlused lihtsamatel kunstiga seotud teemadel seal hulgas originaalteos ja võltsing; näitusekülastused ja haridusprogrammi de kaudu kunstikultuuriga tutvumine; huvitavad funktsionaalsed ja dekoratiivsed objektid, märgid ja kirjad linnaruumis (sh graffiti); filmide, arvutimängude, koomiksite ja	Eesti kunst ja maailma kunst; kultuuride erinevuste tajumine ja väärtustamine; kultuuriväärtuste hoidmine; kunsti seostamine teiste eluvaldkondade ning ühiskonna muutustega; kunstniku elukutse ja kunstidega seonduvad erialad; näitusekülastused ja haridus-programmide kaudu kunstikultuuriga tutvumine; muuseumide ja galeriide funktsioonid (tutvustamine, uurimine, säilitamine, restaureerimine)

			reklaamide pildikeel; opkunst, pop-kunst ja installatsioon.	autorlus ja kunstiteoste väärtus.
Tehnikad, vahendid ja materjalid	Maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise (voltimise) baasoskuste õppimine; erinevate tekstuuride loomine; trükitehnikad; looduslik materjal ja selle kasutamine loovtööks; tunnis kasutatavate materjalide ja töövahendite sihipärane ja ohutu käsitlemine.	Keerukamad ja pingutust nõudvad töövõtted: paberi rebimine, lõikamine joont mööda, voltimine; kollaaž; guaššide, akvarellide, pastellide, kriitide jm joonistusvahendite kasutamine; voolimine: ümarplastika ja reljeef; materjalide säästlik kasutamine; digivahendite kasutamise: arvuti joonistamine, foto, fotokollaaž.	Segatehnikad: erinevate tehnikate ja materjalide paindlik kasutamine. looduslikest ja tehismaterjalidest; maalimine kattevärvide ja akvarellidega, pinnaefektide loomine; joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsitega, tööd kriidi- ja õlipastellidega; erinevate digikeskkondade kasutamine, animatsioon; filmide, arvutimängude, koomiksite ja reklaamide pildikeel.	Segatehnikad: erinevate tehnikate ja materjalide paindlik kasutamine; materjalide tundmine (nii looduslikud, kui tehismaterjalid,) maalimine kattevärvide ja akvarellidega, pinnaefektide loomine; joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsitega, tööd kriidi- ja õlipastellidega; erinevate digikeskkondade kasutamine, animatsioon, esitlus, film.
Töökultuur	Ülesandeid teostatakse valdavalt koostegevuses eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi; õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses	Õpitakse tasapisi valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi; õpitakse väärtustama enda ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi; initsiatiivi toetamine, spontaansuse ja loovuse tunnustamine.	Õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima, valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; tehakse nii individuaal kui grupitöid; pööratakse enam tähelepanu tööde vormistamisele; kavandatakse mahukamaid ja pikemaid	Tegevuse võimalikult iseseisev kavandamine, teostamine ja tulemuse ning tööprotsessi reflekteerimine; koostöö tegemine ühise tulemuse nimel, üksteisega arvestamine, kompromisside saavutamine, samas ka erilisuse esiletoomine;

	olevaid töövahendeid; kujundatakse korra-harjumusi ja oskusi ning püsivust oma töö lõpule viima.		(mitmetunniseid) projekte; töökoha otstarbekas organiseerimine ja selle korrashoid; loodust säästva tarbimise põhimõtted ja nende rakendamine oma loovtööde teostamisel; jõudumööda lähenetakse autoriõigusest lähtuvatele teemadele.	kunstitegevuste kaudu oma võimete tundmaõppimine ja arendamine; autoriõigus, intellektuaalomand.
Õpitulemused kooliastmete kaupa				
3. klassi lõpetaja	1) tunneb rõõmu loomingulisest ja käelisest tegevusest ning õppeprotsessis osalemisest; 2) tunneb ära ja nimetab õpitud töövahendeid ja tehnikaid, kasutab neid kunstitöödes oma võimetest lähtuvalt (vajaduse korral õpetaja abiga); 3) teostab kahe- ja kolmemõõtmelisi kunstitöid nii spontaanselt kui ka kavandades, kasutab omandatud tehnikaid ja töövõtteid, töötab keskkonnasõbralikult; 4) viib alustatud töö iseseisvalt või abiga lõpule; 5) oskab jagada ühiskasutuses olevaid töövahendeid, peab kinni rühmas kokkulepitud reeglitest; 6) hoiab õpetaja juhendamisel korras töökoha ja oskab enda järelt koristada; 7) tegutseb võimalikult iseseisvalt ja teeb koostööd, arvestab kaaslastega; 8) kirjeldab etteantud lihtsate küsimuste abil enda tööprotsessi ja tulemust, oma ja kaaslaste töid ning väärtustab erinevaid lahendusi.			
6. klassi lõpetaja	1) loob omanäolisust taotledes kahe-, kolme- ja võimaluse korral neljamõõtmelisi kunstitöid nii spontaanselt kui ka kavandades ja uurides, teeb õpetaja abil põhjendatud valikuid õpitud tehnikate, töövõtete, materjalide ja kompositsiooni põhimõtete hulgast; 2) kasutab lihtsamaid kunstialaseid mõisteid; 3) tunneb ja oskab kasutada tingmärke, jooniseid, skeeme ja sümboleid oma kogemuse ja õpitu piires; 4) kasutab õpetaja juhendamisel graafilise disainiga seotud tööde loomisel lihtsamaid kujunduspõhimõtteid; 5) tunneb ja kasutab õpetaja juhendamisel õpitud töövõtteid ja töövahendeid, järgides ohutusnõudeid; 6) teab ja järgib hügieeni, korra ja puhtuse nõudeid; 7) kasutab loomingulist tegevust oma emotsioonide väljendusvahendina; 8) kasutab õpetaja juhendamisel eesmärgipäraselt lihtsamaid digivahendeid; 9) tegutseb õpetaja juhendamisel eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades; 10) teab ja järgib kujutiste salvestamise ja jagamisega seotud head tava.			

9. klassi lõpetaja	1) väärtustab loomingulisust, isetegemist ja materjalide taaskasutust; 2) kasutab ja kombineerib juhendamisel traditsioonilisi ja nüüdisaegseid materjale ning töövahendeid turvaliselt ja otstarbekalt; 3) kasutab suunamisel ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti; 4) jälgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid; loeb ja mõistab etiketil, skeemil, juhendil olevat teavet ja juhindub sellest; mõistab tingmärke ja oskab leida veebist vajalikku infot, vajaduse korral abiga; 5) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades turvaliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues ja kasutades autorsusega; 6) taotleb tööde omanäolisust, loob juhendamisel kahe-, kolme- ja neljamõõtmelisi kunstitöid nii spontaanselt kui ka teadlikult kavandades, valib ja rakendab loomisprotsessi käigus sihipäraselt materjale, tehnikaid, töövõtteid ja kompositsiooni põhimõtteid; võimaluse korral eksponeerib ja esitleb oma töid põhjendatult; 7) analüüsib vajaduse korral abiga kunstiloomingu erinevaid avaldumisvorme (kunst, meedia ja reklaam, visuaalsed objektid), arutleb nende üle, seostab kunste ja kunsti teiste valdkondadega, ühiskonna muutustega üldisemalt; 8) tunneb rõõmu loomingulisest ja käelisest tegevusest ning eneseväljendusest; 9) kujutab ja kujundab esemeid, olendeid, sündmusi jmt nii vaatluste kui ka oma ideede põhjal, kasutades visuaalse kompositsiooni baasoskusi; 10) mõistab loomingulise tegevuse võimalusi iseenda ja oma emotsioonide väljendamise vahendina, väärtustab loomingulisi tegevusi igapäevaelu rikastajana.

Üldpädevuste kujundamine kunstiõpetuses

Kultuuri- ja väärtuspädevus
Kunstiõpetuse kaudu saab õpilastes äratada huvi kultuuripärandi sh kunstitööde vastu ning hoida seda uudishimu üleval. Teiste rahvaste kunsti uurides ja selle üle arutledes saame esile tuua kultuurilist mitmekesisust ja õpetada õpilasi seda väärtustama. Kunstiõppes saame arutleda ilu mõiste ja ilumeele üle, tõsta esile tajuerinevusi, avada loovuse ning subjektiivsuse mõistet, pöörata tähelepanu autorlusele. Erinevaid kunstiliike, stiile ja tehnikaid õppides leiab õppija oma kunstilised eelistused ning rakendab neid oma igapäevaelus ja loometegevuses. Erinevad kunstiteosed annab rikkalikult võimalusi moraalinormide ja eetilisuse teemal arutlemiseks, mille läbi saab kujundada õppija kõlbluspõhimõtteid ja mõista või mõistatada kunstniku rolli ühiskonnas.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus
Kunstiteoste loomisel saab esile tõsta ja tähistada Eesti rahvuslike traditsioonide ja rahvakalendri tähtpäevi. Kogukonna ja kultuuri väärtustavates projektides (erinevad koostööprojektid või heategevuslikud üritused) osalemine aitab kaasa aktiivse ja vastutustundliku kodaniku kujunemisele.
Väljenduslaadides ja -viisides varieeruvus võimaldab õppijatel toime tulla erinevustega ühiskonnas, aktsepteerida ning väärtustada mitmekesisust. Ühise tööruumi ja töövahendite jagamine ning individuaal- ja grupitööde vaheldumine kunstitundides aitab kaasa suhtlemis- ja koostööoskuste arengule. Osalemine oma klassi- ja kooliruumi kujundamisel (näitused, tähtpäevad, projektid) kujundavad hoolivat suhtumist ümbritsevasse keskkonda ja lugupidamist enda ning kaasõpilaste loomingusse (näitused).

Enesemääratluspädevus
Kunstiõpe võimaldab õppijal ka oma emotsionaalset maailma avada ja peegeldada. Loometöö võimaldab enda suutlikkust analüüsida, enesesse vaadata ning oma tugevaid ja nõrku külgi (õpetaja abiga) hinnata.
Väljenduslaadides ja -viisides varieeruvus võimaldab õppijatel toime tulla erinevuste aktsepteerimise ja vastuoludega ning kohandada oma tegevust ja käitumist.

Õpipädevus
Emotsioonide, tähelepanu ja enesetunnetamisega seotud oskuste arendamine, nt enda motiveerimine, tähelepanu koondamine, sooritushirmust üle saamine, enesekindlus jne. Intuitiivse ja loova mõtlemise kasutamine loomeprotsessis. Katsetamise väärtustamine avab võimalusi julgemateks otsinguteks. Probleemilahendus, töö planeerimine nii ideeliselt kui ka visuaalselt. Info hankimine ühe või teise töö teostamiseks suunab õppijat aineteüleseid oskusi rakendama. Praktiliste oskuste arendamine: käeline tegevus, meetodite, materjalide, tööriistade ja vahendite (sh digitehnoloogia) kasutamine, tööpinna organiseerimine ja korrastamine. Teistega suhtlemiseks ja teiste mõjutamiseks (sh ka pildikeel) vajalike oskuste arendamine. Probleemilahendus, töö planeerimine nii ideeliselt kui ka visuaalselt. Info hankimine ühe või teise töö teostamiseks suunab õppijat aineteüleseid oskusi rakendama.

Suhtluspädevus
Erinevate kunstiliikide, tehnikate ja materjalide õppimisega kaasneb sõnavara avardumine, samuti aitab kunstiteoste üle arutlemine kõnekeelt väljendusrikkamaks muuta. Arutelud kunstiteoste üle arendavad lisaks vaatlusoskusele ka kuulamisoskust, erinevate arvamustega arvestamist ja suhtlussituatsioonidega kohanemist. Autorite äramärkimine ja nimetamine tuleb samuti kunstiõppes pidevalt esile, mille kaudu saame osutada ka viitamise olulisusele. Teoste või näituse info ja saatetekstide lugemine, koostamine aitab eristada ja mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust.
Haridusprogrammides ja projektides osaledes ning näitusi külastades kogevad õpilased uusi suhtlemissituatsioone. Kunstiõppes saame tähelepanu pöörata ka igasuguse info visuaalsele korrastatusele ja selgusele (nt infograafika analüüsi ja loomise kaudu).

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus
Sarnaselt matemaatika ja loodusõpetusele toimub kunstitundides maailma uurimine ja kujutamine (sh ruumiline) kujutamine, visuaalne korrastamine, mustrite märkamine. Ühine eesmärk on uurida looduse värve, värvide muutusi, vorme, tekstuure ja kirjeldada kogetut. Kirjeldatakse ühiste mõistetega: rütm, tasakaal, sümmeetria, perspektiiv, proportsiooni. Loodusest inspireeritud mustreid ja struktuure kasutatakse edukalt tarbekunstis, disainis ja arhitektuuris. Lisaks mõõdetavale ja kirjeldatavale on maailmas palju subjektiivset ja määratlematut, mis on samuti oluline. Sellest arusaamise parandamiseks ja taluvuse tõstmiseks saab kasutada samuti kunsti erinevaid väljendusviise. Tehnoloogia areng mõjutab oluliselt maailma ja sellest arusaamist, nii ka kunsti valdkondades. Näiteks saab luua digimaale ja -kollaaže, 3D-prinditud skulptuure või tarbeesemeid, erinevaid valgus ja liikumisefektidega skulptuure, installatsioone. Tehisintellekti kasutamine toob uusi võimalusi aga sunnib mõtlema ka inimloomingu väärtustamise teemal.

Ettevõtlikkuspädevus
Enesejuhtimine: uskumused ning motivatsiooni ja pingutuse suunamine - meisterlikkuse püüe.
Väärtust loov mõtlemine ja lahenduste leidmine - loovus, uute ideede loomine, probleemide lahendamine.
Sotsiaalsete olukordade lahendamine - inimeste ja kultuuride vaheline teadlikus, kommunikatsioon ja ühistegevused. Äriideede elluviimine - kunsti ja kultuuriga seotud elukutsed, ettevõtted, kunstiteoste emotsionaalne ja materiaalne väärtus, autoriõigus, kunstnik kui ettevõtja.

Digipädevus
Digitehnoloogiad pakuvad järjest rohkem võimalusi eneseväljenduseks ja selle jagamiseks ning oma tööde esitlemiseks. Digitehnoloogiad aitavad kunsti avastada: kunstiorganisatsioonide veebilehed, kunstiajakirjad, virtuaalnäitused, digitaalsed kunstikogud jne. Digitehnoloogiaga kaasnevad ohud: visuaalne üleküllus, enesekuvandi kontrollivajadus ja küberkiusamine, nutisõltuvus, privaatsus- ja autoriõigus.

Kunstiõpetuse lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine
Kunstiõpetuse kaudu on võimalik arendada ja hoida õpilastes huvi ümbritseva keskkonna ja selle nähtuste vastu. Huvitavate ja inspireerivate tunnitegevuste kaudu tugevdatakse soovi osaleda erinevates kunsti- ja muudes

õppetegevustes. Õpilastel kujuneb positiivne hoiak õppimise ja töö tegemise suhtes, valmisolek elukestvaks õppeks. Arenevad õpi-, töö- enesekontrolli-, suhtlemisoskused. Õpilasi suunatakse tajuma ja mõistma enda võimekust, toetatakse nende positiivseid arenguuskumusi. Kujundatakse oskust ja harjumust eesmärgi saavutamiseks järjepidevalt ennast arendama. Õpilased tutvuvad erinevate kunstivaldkonnaga seotud elukutsetega ning teadvustavad nende seost inimese individuaalsete eelduste ja huvidega. Õppekäikudel saavad õpilased tutvuda erinevates asutustes, nt muuseumid, hariduskeskused, töökojad vms, töökeskkondade ja töö sisuga.

Keskkonna ja jätkusuutlik areng
Teemaga taotletakse loodustaju arendamist, õpilase kujunemist vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda. Loomingulises tegevuse saab tähelepanu pöörata kaasaegse maailma väljakutsetele nt jätkusuutlik eluviis, kliimasoojenemine, rahvastiku ränne jne. Tutvutakse ringmajanduse sh taas- ja korduskasutuse põhimõtetega, õpitakse looduslikke ressursse väärtustama ja nende kaitse tähtsust mõistma.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus
Kunstiõpetuse tunnid toetavad õpilaste algatusvõimet ja ettevõtlikust ning julgustavad katsetama oma ideede arendamist ja elluviimist. Paaris- ja rühmatöid tehes omandavad õpilased esmased koostööoskused, millega kaasnevad inimeste eripärade tunnustamine ja ühiskondlike normide ning tavade teadvustamine. Osalemine kunstikonkurssidel ja näitustel pakub kogemusi ja eduelamusi. Arutelud erinevate kunstiteoste põhjal avardavad maailmavaadet ning osalemine erinevates projektides ja näitustel annab võimaluse avaldada kunstiteoste kaudu arvamust ning erinevates küsimustes kaasa rääkida. Ainetundides tutvutakse erinevate kunstirühmituste ja -ühingutega, nende tõekspidamiste ja eesmärkidega, samuti noorteorganisatsioonidega, teiste huvirühmadega ning erinevate ettevõtetega, mis kaasavad noori oma tegevustesse ja pakuvad neile arengu-, koostöö- ning praktikavõimalusi. Kunstiteoste väärtuse ja autoriõiguse teemadega kaasneb ühtlasi ka looja ja tarbija rolli teadvustamine. Valminud kunstitöid võib müüa koolis heategevuslikul eesmärgil.

Kultuuriline identiteet
Teema raames tutvutakse kohaliku kultuuripärandiga, suunatakse noort mõistma ennast kultuuri kandjana ja edasiviijana, mõistma kultuuride vahelise suhtlemise ja koostöö tähtsust ühiskonna jätkusuutlikkuse kujundajana, teadvustatakse kultuuri rolli igapäevaelus, kujundatakse avatud ja lugupidavat suhtumist kultuuritraditsioonidesse ja kaasaja kultuurinähtustesse. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel. Eesti ja teiste rahvuste kultuuripärandiga tutvudes kujuneb rahvusliku kuuluvustunne ning positiivne suhtumine erinevustesse inimeste ja kultuuride vahel. Tundides julgustatakse teostama oma kultuurilist identiteeti ja loovust väljendavaid ideid. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kandvatel kunstisündmustel (näitused, muuseumid, kontserdid, etendused). Tähtis on noorte endi osalemine muusikaüritustel ja õpilastööde näitustel.

Teabekeskkond ja meediakasutus
Teemaga taotletakse õpilase kujunemist teabeteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab adekvaatselt ümbritsevat teabekeskkonda ning suudab toimida selles oma eesmärkide ja ühiskonnas omaksvõetud kommunikatsioonieetika järgi. Õpilast suunatakse valima sobivat suhtlusviisi ning sidekanalit olenevalt olukorrast ja vajadusest, määrama oma teabevajadusi ja leidma sobivat teavet, kujundama tõhusaid teabeotsingumeetodeid, mis hõlmavad erinevaid teavikuid ja teabekeskkondi, arendama kriitilise teabeanalüüsi. Tundides tutvustakse visuaalse kommunikatsiooni väljendusvahenditega ning kasutatakse neid oma loometöös või loometegevuse tulemuste jagamiseks (esitlused, digitaalsed näitused, sotsiaalmeedia sisu jne), samuti õpitakse arvestama autoriõigustega.

Tehnoloogia ja innovatsioon
Kunstiõpetuse tundides kasutatakse kaasaegseid tehnoloogia võimalusi ja vahendeid. Õpitakse tundma infotehnoloogia kasutamise põhivõtteid, millega taotletakse õpilaste kujunemist uuendusaltideks ja

nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutavateks inimesteks. Tehnoloogia tundmine ja kasutamisoskus võimaldab toimetulekut kiiresti muutuvas elu-, õpi- ja töökeskkonnas. Uued võimalused inspireerivad ja aitavad kaasa õppijate võimele leida jõukohastele probleemidele loovaid ja uuenduslike lahendusi. Erinevate kunstiteoste ja teemade käsitlemisel saab mõtestada koos õpilastega tehnoloogilise arengu positiivseid ja negatiivseid mõjusid ning kujundama kaalutletud seisukohti tehnoloogia arengu ja selle kasutamisega seotud eetilistes küsimustes. Tehnoloogia rakendamise võimalusi mitmekesistatakse õppetegevuses foto või video tegemise ning mudelite ja makettide meisterdamise kaudu. Lisaks arvutiklassis peetud ainetundidele kasutatakse nüüdisaegseid IKT vahendeid ka kodutööde ja õuesõppe puhul.

Tervis ja ohutus
Kunstiga tegelemine arendab tundemaailma, intuitiivset ja loovat mõtlemist. Kunstidel on oluline osa igapäevaelu rikastava ning emotsionaalselt tasakaalustava harrastusena. Kunstiga tegelemine aitab kaasa inimese vaimse tervise ja heaolu parandamisele ja hoidmisele. Tundides võib kasutada ka kunstiteraapilisi ülesandeid ja võtteid. Kunstitundides kasutatakse palju erinevaid materjale ja töövahendeid, mille juures järgitakse ohutusest ning otstarbekusest. Õpilasi suunatakse teadlikult kasutama vajalikke töökaitsevahendeid, õpetatakse märkama ja tajuma ohtlikke olukordi ning neist hoiduma, abivajadust märkama ning vajadusel abi kutsuma. Ühist tööruumi ja töövahendeid kasutades kujundatakse õpilaste teadlikkust hoolitseda töövahendite ja tööruumi eest. Läbi erinevate kunstiprojektide saab arutleda inimese heade harjumuste ja tervislike eluviiside üle ning jagada oma seisukohti läbi inspireerivate loovtööde.

Väärtused ja kõlblus
Erinevate ajastute kunstiteoste ja kunstivoolude tutvustamisega toetatakse sallivuse ja lugupidava suhtumise ning maailmavaatelistes küsimustes orienteerumise oskuste kujunemist. Kunstitundides õpivad õpilased tundma iseennast, märkama enda ja kaaslaste emotsioone ja vajadusi, ning nende väljendamise võimalusi kunstiliste tegvuste kaudu. Ühiste tegevuste, sh õppekäikudel osalemise kaudu kujunevad õpilastel suhtlemisoskused ja positiivsed väärtushinnangud. Õpilastega külastatakse kunstinäitusi ja muuseume, analüüsitakse ühiselt nähtud taieseid. Õpilasi suunatakse osalema ühiseid väärtusi kujundavatel kunstisündmustel konkurssidel ja õpilastööde näitustel.

Kunstiõpetuse lõiming teiste õppeainetega

Kunst ja sotsiaalained
Sotsiaalainetest lähtudes vaadeldakse inimese suhteid teiste inimeste ja inimrühmadega ning erinevate kultuuride kommete ja pärimustega;
Tutvustatakse tuntud kunstnikke, nende teoseid läbi aegade.
Tutvustatakse eri ajastute kunstivoole.
Käsitletakse ehituskunsti arengut aegade jooksul.
Korraldatakse kunstiteemalisi õppekäike (näituste ja muuseumide külastamine, filmide vaatamine).

Kunst, emakeel, võõrkeeled
Emakeelest ja võõrkeeltest lähtudes arendatakse verbaalset eneseväljendusoskust, diktsiooni, funktsionaalset lugemisoskust ning infokanalite kasutamise oskust; kirjandusest lähtudes vaadeldakse eri ajastute ja kultuuride lugusid muusikas ja kunstis, teatri- ja filmikunstis;
Illustratsioonide juurde kuuluvate tekstide jõukohane analüüs.
Tekstide põhjal illustratsioonide loomine.
Kirja kasutamine kunstiteoses.
Tähtpäevade teemaliste kaartide-kutsete meisterdamine.

Kunst ja loodusained
Loodusainetest lähtudes teadvustatakse inimese kuulmis- ja nägemismeele füsioloogilist eripära, õpitakse tundma looduskeskkonda ja selle eluvormide mitmekesisust ning helide, valguse ja värvide

omadusi;
Loodustunnetuse arendamine läbi kujutava kunsti.
Kunsti vahendite ja materjalide seosed loodusega.
Looduslike materjalide kasutamine.
Loodusmaalide, skulptuuride loomine või pildistamine, filmimine.

Kunst ja matemaatika
Matemaatikast lähtudes arendatakse seoste loomise oskust ja loogilist mõtlemist (matemaatiline keel, struktuur, sümbolid ja meetodid);
Mõõtmine ja selle erinevate meetodite kasutamine.
Kujundite oluliste tunnuste liigitamine ja sümbolite kasutamine.
Geomeetriaalaste mõistete rakendamine erinevates kunsti valdkondades, näiteks arhitektuuris, ruumikujunduses.
Geomeetriamõisted on aluseks kunstiõpetuses vaadeldavate objektide analüüsil.
Piltidel olevate esemete-nähtuste tunnuste võrdlemine ja liigitamine.

Kunst, käsitöö ja tehnoloogia
Käsitööst ja tehnoloogiast lähtudes arendatakse käelist tegevust ning loovat mõtlemist (loomise protsess, tehnoloogiad ja tehnikad);
Kunstiõpetus ja tööõpetus on lõimitud nii loovuse, loomingu kui käsitööoskustega.
Mõlemad ained eeldavad õpilastelt individuaalset eneseväljendust, julgustavad õpilasi loovalt väljenduma, luuakse mingi reaalne teos.
Nii kunstiõpetuses kui tööõpetuses õpitakse läbi esemelise õpikäsitluse. Õppeülesannete täitmine vajab käelisi oskusi ja õppeprotsess eeldab käelise koordinatsiooni arendamist.
Kunstiõpetuses ja tööõpetuses on mõnede ülesannete täitmisel kasutusel samad tööriistad materjalid.
Mõlemas aines uuritakse värvi, kuju, proportsiooni visuaalseid elemente.
Mõlemad ained eeldavad erinevate materjalide ja nende omaduste tundmist.
Kasutusel on tööõpetusega samad digivahendid ja programmid.
Mõlemas aines kavandatakse töid või kunstiteoseid alates idee väljatöötamisest kuni lõpptooteni.

Kunst ja liikumisõpetus
Liikumisõpetusest lähtudes arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust ja koordinatsiooni;
Kunstilised tegevused ja muusikalis-rütmilised liikumistegevused loovad võimaluse loominguliseks eneseväljenduseks, arendavad loovust.
Mõlemas tunnis arendatakse kehatunnetust, tähelepanu, motoorikat, reageerimiskiirust, koordinatsiooni.
Kunstiõpetuse tunnis võib kavandada liikumisõpetuse tundide jaoks kostüüme, maske, dekoratsioone.
Kujutada oma kunstitöödel sportlasi, sportlikke tegevusi jne.

AINEKAVA

1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) tunneb ära ja kasutab õpetaja juhendamisel erinevaid materjale ja vahendeid (nt paber, värvipliiatsid, viltpliiatsid, guašid, plastiliin, savi, looduslik materjal, voolimisalus, joonlaud jms);
2) tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;
3) joonistab šablooni või orientiiri abil lihtsamaid kujundeid, vajaduse korral õpetaja abiga;
4) rebib sirgjooneliselt, lõikab silma järgi ning sirgjoonelist kontuuri mööda paberitükke ja ribasid, vajaduse korral abi kasutades;
5) liimib liimipulgaga paberit, vajaduse korral abi kasutades;

6) voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks, vajaduse korral abi kasutades;
7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid, vajaduse korral õpetaja abiga;
8) hoolitseb õpetaja juhendamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku eest.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS Punkt, joon, pind, rütm, struktuur. Objektide ja kujutiste tajumine erinevate meeltega - kogetu ja tajutu peegeldamine loovtöös. Kujutab enda kogemuse piires mõtteid, tundeid ja kogemusi. Joonistab seda, mida näeb, mitte seda mida teab.

Praktilised tööd:

Joone kujutamine: jäme, peenike, tugev, õrn, sirge, kõver. Punkt: väike, suur, selge piiriga, susapusa. Pind: hele, tume, värviline ühevärviline jne.
Esemete ja figuuride pinnaline kujutamine, nende ligikaudse vormi ja proportsiooni edasiandmine.
Oma spontaansete voolingute seostamine ruumiliste kujunditega (kera - pall, koonus - porgand, silinder - vorst, poolkera). Rõhk ei ole geomeetrial vaid keha kuju tunnetamisel.
Vormilt lihtsate esemete ja figuuride voolimine eeskuju järgi, Esimesteks voolimistöödeks sobivad puu- ja juurviljad, seened, lihtsad ja mõistetavad reljeefsed ornamendid, Nüüd ei ole õun lihtsalt kera vaid muutub oma iseärasustega vormiks.

VÄRVUSÕPETUS
Värvide tundmaõppimine (spektrivärvid, must ja valge) ja värvitaju arendamine. Värvide segamine (helestamine/tumestamine). Huvitavad lood ja muinasjutud värvuste kohta.

Praktilised tööd:

Värvide tundmaõppimine, värviring kui värvide perekond.
Ühe värvi erinevad toonid (helekollane, kollane, tumekollane).
Uurige, kuidas värvuste kogemine muutub vastavalt valgusele.
Pliiatsi- või värvikarbi värvide seostamine enda ja ümbritseva keskkonnaga.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS
Kunstiteost luuakse läbi keskse tegelase (objekt/motiiv), olulisi selgelt märgatavaid detaile lisades. Võrdlemine (suur väike, pikem-lühem) kohamäärus (üleval, all, paremal vasakul).
Piiratud ja piiramata pind (mõisted: piiratud ja piiramata pind, objekti ja tausta seos).

Praktilised tööd:

Ruumisuhete tajumist arendavad ülesanded nt. arva ära, mida joonistan (väga lihtsad kujundid), joonista punkt või paiguta lõigatud detail üles, alla....., jne.
Kompositsiooni kirjeldavad mõisted: suurem, väiksem, kõige suurem, millegi ees või millegi taga, lähemal, kaugemal, üleval, all, paremal, vasakul, keskel, ääres, lähedal, koos, eraldi, puutuvad kokku. Võimalusel olukordade/ võrdluste läbimängimine (Mikk on lähemal kui Kati, punane tool on väiksem kui valge jne).
Taustale eseme kujutamine, kleepimine, ladumine, voolimismassi vajutamine jne (kujutatav eristub selgelt taustast).

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS
Lihtsamad skeemid, mustrid, sümbolid. Täht, kui mustri element.

Praktilised tööd:

Erinevaid kooli või rahvakalendri sündmustega seotud toorikute kaunistamine (kaart, mütside, kinnaste šabloonid jne) Trükitehnikates luuakse mustreid (materjali trükk).
Loodusmaterjalist mandala ja lihtsama pildi ladumine. Motiivide koostamine.
Lihtsamate ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine.
Oma nimetähtede/ nime kasutamine kunstiteostes.

KUNSTIKULTUUR

Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda. Kunstiõpetuse tegevused on seotud tihedalt eesti keele ja loodusõpetuse (üldõpetuse) teemadega, sh Eesti sümboolika, rahvakalendri tähtpäevade ja pärimuskultuuriga. Õpilane õpib tundma uut koolikeskkonda, selle traditsioone ja sümboolikat.

Praktilised tööd:

Kunstiteoste vaatamine fotodelt, videost, internetist, kooli ruumides, näitusel, linnaruumis.
Eesti ja kooli sümboolika tundmaõppimine (värvid, kujundid, sümbolid).
Õppekäik lähiümbrusesse, (võimalusel) muuseumikülastus.
Nimetähe või nime lisamine oma tööle.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID

Maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise (voltimise) baasoskuste arendamine. Erinevate tekstuuride loomine, frotaaž. Trükitehnikad. Looduslik materjal ja selle kasutamine. Materjalide säästlik kasutamine. Töövahendite õige ja ohutu käsitlemine.

Praktilised tööd:

Maalimine, joonistamine - lihtsad figuurid, olulised peamised detailid.
Voolimine: ussike, kringel, silinder, kera, puu- ja juurviljad, lihtsad reljeefsed ornamendid, plastiliiniga kujutatava pinnalaotuse vajutamine.
Erinevate tekstuuride loomine - voolimismassile mustri vajutamine, voolimispulgaga joonistamine, erinevate materjalidega pindade kujundamine, mahulised värvid ja erinevad kattevärvid, efektvärvid jne.
Rebimine - alustada lihtsamat ribad ja tükid, (ümarad suuremad vormid).
Lõikamine (harjutavad tööd) baasoskused, lõikamisharjutused (leiab hulganisti internetist, ei pea ise ette valmistama).
Voltimine - väga lihtsad vormid.
Looduslik materjal ja selle kasutamine - õppekäikudelt kaasa korjatud materjali kasutamine, temaatiline meisterdamine (lehepildid, tõruloomad, kastanimandalad, liivapildid jne).
Materjalide säästlik kasutamine - rebimistehnika ja lõikamise harjutamine olemasolevatest paberijääkidest, suurmate jääkide eraldamine väikesest prahist.
Töövahendid ja töövahendite õige ning ohutu käsitlemine - töövahendite nimetused (vajadusel pilt, et osutada).

TÖÖKULTUUR

Ülesandeid teostatakse valdavalt koostegevuses eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid. Kujundatakse korraharjumusi ja oskusi ning püsivust oma töö lõpule viia.

Praktilised tööd:

Näidise uurimine: objektide paiknemine, detailide märkamine, kasutatud värvide nimetamine.
Tööprotsessile tähelepanu pööramine (esmalt teeme nii, siis naa ja lõpuks lisame...).
Teiste õpilastega materjalide ja töövahendite jagamine - õpetaja ei pea igale õpilasele lauale vajalikku valmis panema, vaid võiks eelistada vajamineva paigutamist ühisele lauale, kust igaüks võtab, mis vaja. Kui materjali

laialijaotus võtab liigselt aega võib osaliselt materjalid laudadele valmis panna ja vaid mõned ühisele lauale jagamiseks paigutada.
Enda ja teiste töö väärtustamine - iga kord uuritakse kaugele tööga jõuti, valmistööde puhul missugune on tulemus iseenda ja klassi jaoks. Harjutatakse tagasisidet, mis mul tuli hästi välja, missugune klassikaaslase töö mulle meeldib. Kui kõne puudub või on raskendatud, kasutab õpetaja pildikeelt. (õpilane kirjeldab vajadusel õpetaja abiga kokkuvõtvalt tööprotsessi).

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane
1) tunneb ära ja nimetab õpitud värvusi;
2) kujutab esemeid/olendeid orientiiride abil;
3) valmistab ette ja korrastab õpetaja juhendamisel oma töökoha;
4) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju ja näidise järgi.

2. KLASS

Õpitulemused

Õpilane
1) tunneb ära, nimetab ja oskab õpetaja juhendamisel kasutada erinevaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, looduslik materjal jms);
2) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks;
3) järgib jõukohast mustri rütmi;
4) jälgib vastavalt võimetele pinna katmisel lihtsa kujutise kontuuri;
5) leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava objekti/detaili, võrdleb 2–3 tajutava tunnuse (nt värvus, kuju, suurus) alusel näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;
6) joonistab vabalt või šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid, vajaduse korral abiga;
7) kujutab kõrvuti asetsevaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana, vajaduse korral suunamisel või näidise abil;
8) kasutab omandatud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms), vajaduse korral abiga;
9) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses suulise juhendamise järgi vastavalt oma võimetele ja omandatud oskustele, vajaduse korral eeskuju ja näidist kasutades, aga võimalikult palju loomingulist iseseisvust säilitades;
10) hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku eest.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS
Punkt, joon, pind, rütm, struktuur. Objektide ja kujutiste tajumine erinevate meeltega - kogetu ja tajutu peegeldamine loovtöös. Kujutab enda kogemuse piires mõtteid, tundeid ja kogemusi. Joonistab seda, mida näeb, mitte seda mida teab.

Praktilised tööd:

Joone kujutamine: jäme, peenike, tugev, õrn, sirge, kõver. Punkt: väike, suur, selge piiriga, susapusa. Pind: hele, tume, värviline ühevärviline jne. Esemete ja figuuride pinnaline kujutamine, nende ligikaudse vormi ja proportsiooni edasiandmine. Kujutab tuttavate kujundite (ring, ruut, ristkülik, kolmnurk jne.) abil objekte ja esemeid. Vormilt lihtsate esemete ja figuuride

voolimine eeskuju järgi.

VÄRVUSÕPETUS
Värvide tundmaõppimine (spektrivärvid, must ja valge) ja värvitaju arendamine. Värvide segamine (helestamine/tumestamine). Huvitavad lood ja muinasjutud värvuste kohta.

Praktilised tööd:
Korda põhivärve ja kasvata teadmist värvidest järjest suuremaks. Koostage erinevaid värvikõlasid. Uurige, kuidas värvuste kogemine muutub vastavalt valgusele. Maalimine värvilisele paberile loob uusi ja laiendatud võimalusi värvikõlade kujutamiseks. Ümbruse- ja pildivaatlused: missuguseid värve märkad, lähiümbrusest värvitoonide leidmine. Meeleolu väljendamine värvidega.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS
Kunstiteost luuakse läbi keskse tegelase (objekt/motiiv), olulisi selgelt märgatavaid detaile lisades. Võrdlemine (suur väike, pikem-lühem) kohamäärus (üleval, all, paremal vasakul) tausta ja objekti suhe.

Praktilised tööd:
Suurussuhte ja objektide paiknemisega seotud tegevused (ees, taga, üleval, all jne)) ning kolmemõõtmelise teose puhul vormid üldisemalt (ümar, kandiline, lapik, püstine jne).

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS
Kujundatakse erinevaid kooli või rahvakalendri sündmustega seotus toorkuid (kaart, mütside, kinnaste šabloonid jne). Trükitehnikates luuakse mustreid (materjali trükk). Loodusmaterjalist mandalate ja lihtsamate piltide ladumine. Lihtsamate ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine. Oma nime ja nimetähtede kasutamine kunstiteostes.

Praktilised tööd:
Eesti riigi, kodukoha ja kooli sümboolikaga tutvumine.
Mustri ja värvikorduste uurimine.
Loodusliku materjaliga mustrid õues, aga ka paberil (oksad, kivid, tõrud, lehed, õied jne).
Mustrite märkamine/otsimine loodusest (puu kasvuringid, lehe või õie kuju jne).

KUNSTIKULTUUR
Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda. Kunstiõpetuse tegevused on seotud tihedalt eesti keele ja loodusõpetuse (üldõpetuse) teemadega. sh Eesti sümboolika, rahvakalendri tähtpäevade ja pärimuskultuuriga. Õpilane õpib tundma uut koolikeskkonda, selle traditsioone ja sümboolikat.

Praktilised tööd:
Kooli ja kodukoha traditsioonide, lugude, sümbolite ning mustrite uurimine ja kasutamine loovtöö sisendina.
Kooli ja /või lähiümbruses asuvate näituste uurimine "kunstniku pilguga" - õpetaja annab näituse vaatlemiseks jõukohased ülesanded: nimetab, teoses nähtavaid värve, äratuntavaid esemeid, olendeid, kujundeid, arutleb nende paiknevuse üle (ees, taga üleval all).

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID
Maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise (voltimise) baasoskused. Erinevate tekstuuride loomine; trükitehnikad. Looduslik materjal ja selle kasutamine. Materjalide säästlik kasutamine. Töövahendite õige ja ohutu käsitlemine.

Praktilised tööd:

Loovtöid teostades harjutatakse maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise (voltimise) baasoskusi. Õpetaja näitab ette, suunab ja korrigeerib tegevust.
Kasutatakse lihtsamaid kunstitehnikaid (monotüüpia, puhumistehnika, plastiliinimaal, pastell, guašš, värvipliiatsitehnika, savi või plastiliini voolimine jms).

TÖÖKULTUUR

Ülesandeid teostatakse valdavalt koostegevuses eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi. Õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid. Kujundatakse korraharjumusi ja oskusi ning püsivust oma töö lõpule viia.

Praktilised tööd:

Tunnirutiinide loomine - töökoha valmisseadmine, töökoha korrastamine.
Koostööle suunavad tegevused - materjali jaotamine.

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane
1) tunneb (nimetab) kasutatavaid töövahendeid ning -materjale;
2) leiab paberilehel ja pildipinnal otsitava (õpetaja juhendamisel);
3) kujutab kõrvuti asetsevaid sarnaseid figuure väiksemana ja suuremana;
4) võrdleb 2–3 tajutava tunnuse alusel (värvus, kuju, suurus) näidiseid ja valminud kujutisi õpetaja suunamisel;
5) valmistab ette ja korrastab õpetaja suunamisel oma töökoha;
6) täidab kunstiõpetuse ülesandeid koostegevuses, eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kasutab ohutult töövahendeid ja -materjale;
2) kujutab elusolendeid ja eluta objekte neile iseloomulikul viisil;
3) märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab vajadusel oma tööd;
4) oskab õpetaja juhendamisel materjalist lähtuvalt kasutada sobivaid töövahendeid ja töövõtteid (paberi rebimine, lõikamine ja voltimine; guašši de, akvarellide, pastellide, kriitide jm joonistusvahendite kasutamine; savi või plastiliini voolimine eri võtetega);
5) täiendab mustri rütmi;
6) kujutab visuaalselt õpetaja suunamisel kujutatu põhilisi tunnuseid (väiksem-suurem, paksem-peenem, pikem-lühem jne) ja õpitud ruumisuhteid pildil (kõrval, ülal, all jne);
7) valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumikaunistusi;
8) viib alustatud töö lõpule;
9) korrastab oma töökoha.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS

Inimeste, esemete ja looduse kujutamisel kujutatava iseloomulike tunnuste märkamine ja oskuste piires esiletoomine. Joone, kujundi, vormi ja tekstuuri kirjelduseks õpitakse mõisteid: sirge, kõver, laineline, terav,

sujuv, kaarduv, kandiline, nurgeline, ümar, munajas. Võrdlemine (suur väike, pikem-lühem). Mänguline ja loov tegutsemine. Kujutatakse enda kogemuse piires mõtteid, tundeid ja kogemusi.

Praktilised tööd:

Pildi või foto järgi looduspilt (foto võtab õpilane ise kaasa, kasutatakse õppekäigul tehtud fotosid).
Kirjelduse järgi looduspildi maalimine.
Emotsioonide kujutamine- rõõmus pilt, kurb pilt või hea tuju pilt, halva tuju pilt.
Loodusobjektide voolimine.

VÄRVUSÕPETUS

Värvitaju arendamine. Värvide segamine (helestamine/tumestamine). Huvitavad lood ja muinasjutud värvuste kohta. Värvuste rahvapärased nimetused: rootsi punane, lipu punane, jne.

Praktilised tööd:

Värvide heleduse-tumeduse skaala, näiteks värvivaiba värvimine värvinimetuste järgi.
Uurige, kuidas värvuste kogemine muutub vastavalt valgusele. Koostage erinevaid värvikõlasid, maalige värvilisele paberile. Värviridade koostamine loodusmaterjalist: sügiseses lehed, kivid, lilled jne.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS

Kohamäärus (üleval, all, paremal vasakul); tausta ja objekti suhe; osaline kattuvus.

Praktilised tööd:

Looduse kujutamine natuurist, talvine maastik, jne.

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS

Kujundatakse erinevaid kooli või rahvakalendri sündmustega seotus toorkuid (kaart; mütside, kinnaste šabloonid jne) Trükitehnikates luuakse mustreid (materjali trükk); lihtsamate ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine; oma nime ja nimetähtede kasutamine kunstiteostes.

Praktilised tööd:

Etteantud toorikute kaunistamine mustriga.
Materjalitrükk.
Rahvuslike mustrite ainetel kaunistused.
Oma nime kujundamine vastavalt teemale, aastaajale.
PVA-liimiga joonistamine.
Lihtsamate mänguasjade valmistamine.

KUNSTIKULTUUR

Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda; õpitakse väärtustama enda ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi; näitusekülastused ja haridusprogrammide kaudu kunstikultuuriga tutvumine.

Praktilised tööd:

Enda ja kaaslaste tööde vaatlemine ja võrdlemine.
Näitusekülastused ja haridusprogrammides osalemine.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID

Maalimise, joonistamise, rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise (voltimise) baasoskused;
erinevate tekstuuride loomine; trükitehnikad; plastiliinimaal; looduslik materjal ja selle kasutamine; materjalide

säästlik kasutamine; prügikunst; töövahendite õige ja ohutu käsitlemine.

Praktilised tööd:

Kahemõõtmeliste tööde loomine (joonistamine, maalimine kattevärvide ja akvarellidega, kollaaž, lihtsamad trükitehnikad (papitrükk, materjalitrükk, penoplasti tükk, templitrükk), frotaaž, grataaž jne).
Lihtsamate kolmemõõtmeliste tööde loomine. Pisiplastika savist, plastiliinist või voolimismassist.
Elementaarsete töövõtete ja tööriistade tundma õppimine.
Jõukohane voltimine.
Kahe- ja kolmemõõtmeliste tööde kombineerimine.
Õiged töövõtted materjalide ja töövahendite kasutamisel.

TÖÖKULTUUR

Ülesandeid teostatakse valdavalt koostegevuses eeskuju ja näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi; õpitakse tasapisi valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid; kujundatakse korraharjumusi ja oskusi ning püsivust oma töö lõpule viia.

Praktilised tööd:

Etteantud küsimustele toetudes enda tööd ja selle valmimise protsessi kirjeldamine- mida ma tegin, kuidas tegin, milliseid vahendeid kasutasin?
Kõneraskustega laste puhul võib tööprotsessi etappide kaupa üles pildistada ja hiljem piltidega tegevuse järjekorda laduda.

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

Õpilane

1) kasutab ohutult töövahendeid ja -materjale;
2) kujutab loomi (jt elusolendeid) neile iseloomulikus asendis;
3) märkab õpetaja suunamisel esemete ja figuuride detaile, täiendab kujutist;
4) järgib mustri rütmi;
5) võrdleb ja iseloomustab õpetaja suunamisel kahte kujutist tajutavate tunnuste alusel, väljendab kujutiste paiknemist pildiruumis;
6) korrastab oma töökohta;
7) täidab kunstiõpetuse ülesandeid eeskuju, näidise ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi.

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:

1) kasutab töös erinevaid materjale, sh taaskasutatavaid materjale;
2) mõistab töövahendite säästliku kasutamise vajalikkust ja oskab seda juhendamisel rakendada;
3) kujutab inimeste, esemete ja loodusobjektide peamisi iseloomulikke tunnuseid, väljendab kujutatava ja ka enda emotsioone;
4) segab põhivärvidest II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);
5) kaunistab tähtpäevadeks ruumi; osaleb ühise keskkonna kujundamisel;
6) suudab töö tegemisel, vajadusel õpetaja abiga, järgida lihtsat tööjuhendit (sh videojuhend) ja võrrelda oma tööd näidisega;
7) kirjeldab vajadusel õpetaja abiga enda tööprotsessi, enda ja kaaslaste töid, väärtustab erinevaid lahendusi;

8) kasutab võimalusel erinevaid digivahendeid.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS
Inimeste, esemete ja looduse kujutamisel kujutatava iseloomulike tunnuste märkamine ja oskuste piires esiletoomine; ruumisuhete märkamine ja arvestamine (väiksem-suurem, kitsam-laiem, peenem-paksem, pikem-lühem jne) ja õpitud ruumisuhteid pildil (kõrval, ülal, all jne); ruumi kujutamine enda ümber; emotsioonide kujutamine kunstitöödes.

Praktilised tööd:

Pinnafaktuuride kompimine ja järgnev kujutamine. Valminud faktuuride abil kujutamine.
Loomade joonistamine, nende iseloomulikud asendid, karvkate: siledad, karedad, pika- ja lühikarvalised jne.
Inimese kujutamine etteantud keha detailide abil. Praktilised harjutused inimese kehaosade teadvustamiseks ja mõistmiseks. Paarisjoonistamine (üks joonistab teist, kehakontuuri joonistamine põrandal jne).
Mõõtmine (mõõtühikud, esialgu mõõtmine käelabaga, peapikkustega jne).
Ruumi tunnetamine - kujutamine, hooned väljast ja seest.
Lihtsamate emotsioonide kujutamine: silmade, kulmude ja suu eri asendi. Emotsioonikaartide kasutamine: rõõmus, kurb, vihane, üllatunud, vastikustunne.
(Minu tänane emotsioon).

VÄRVUSÕPETUS
Värviring: põhivärvid ja sekundaarsed värvid, vastandvärvid; värvide segamine (helestamine/tumestamine); soojad värvid, külmad värvid.

Praktilised tööd:

Värvide segamis tabel, värvide sõprus (selgitada, missuguse tunnuse alusel võiksid värvid sõbrad olla, näiteks vastandvärvid) seleta segamistabeli põhimõtet.
Tee erineva ülesandega värviribasid: skeemitabeli abil, helestades, tumestades, vastandvärvidega jne.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS
Esiplaan ja taust, osaline kattuvus; portree või horisontaalformaat; suurussuhted ning paiknemine üksteise ja vaataja suhtes; tasapinnalised ja ruumilised teosed.

Praktilised tööd:

Maastikumaalid: puude kujutamine ees ja taga, loomaade kujutamine puu ees ja taga, eespool suurem, silmapiiril väiksem.
Esemete (nõude, köögiviljade)) kujutamine ees ja taga.
Erinevate formaatide kasutamine näit looduspildi ja inimese joonistamisel.
Voolimine- tasapinnaline (reljeef) ja ruumiline.

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS
Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine; rütmiharjutused ja mängud kirjaelementide ja tähtedega (joonistatult, maalitult, rebitult, volditult); märkide ja sümbolite tähendused (klassis, koolis, tuttavas keskkonnas olevad); voltimine; ühise ruumi (klassi) kujundamine tähtpäevadeks.

Praktilised tööd:

Ruumi kujundamine tähtpäevaks (jõulud, sõbrapäev jne).
Rütmiharjutus tähtedega või rahvusliku mustri elementidega.

Märgid ja sümbolid klassis, koolis, traditsioonides (lipp, süda, rist, muna, jõuluvana, päkapikk jne).
Lihtsa eseme voltimine (kott, karp) ja selle dekoreerimine.

KUNSTIKULTUUR
Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda; näitusekülastused ja haridusprogrammide kaudu kunstikultuuriga tutvumine; teos, maal, skulptuur, kunstnik, autor;
teiste loomingu kasutamine.

Praktilised tööd:
Kunstiliikide tutvustamine ja kunstitööde jagamine liikide kaupa. Teooriale järgneb praktiline töö, aga võib ka mõnikord vastupidi.
Võta aeg arutleda klassis valminud tööde üle - iga laps räägib enda tööst, kas või 1-2 sõna. Mis on minu/kaaslase töös erinevat ja sarnast.
Muuseumitundide ja virtuaalnäituste külastused.
Huvitavad jutustused/legendid teoste kohta.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID
Keerukamad ja pingutust nõudvad töövõtted: paberi rebimine, lõikamine joont mööda, voltimine, guaššide, akvarellide, pastellide, kriitide jm joonistusvahendite kasutamine; voolimine: ümarplastika ja reljeef; kollaaž; digivahendite kasutamise: arvuti joonistamine, foto, fotokollaaž.

Praktilised tööd:
Karbi pinnalaotuse lõikamine.
Koti/karbi voltimine.
Rebitud kujunditest kollaaž.
Fotojaht vastavalt aastaajale või tähtpäevale.
Arvutiga joonistamine.

TÖÖKULTUUR
Õpitakse tasapisi valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi; õpitakse väärtustama enda ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi;
initsiatiivi toetamine, spontaansuse ja loovuse tunnustamine.

Praktilised tööd:
Töö eesmärgi selgitamine, tehnikavaliku põhjendus (mida teeme, miks teeme, kuidas teeme).
Taaskasutus (paberid, olmejäägid).
Ühiskasutatavate töövahendite korrastus.
Töölaua korrashoid tööd tehes ja pärast tööd.

LOOVTEGEVUS
Töö erinevate looduslike materjalidega; tasapinnaliste ja ruumiliste tööde teostamine, erinevate tehnikate kasutamine, meisterdatud esemetest tähtpäevadeks kaunistuste valmistamine.

Praktilised tööd:
Töö õues loodusliku materjaliga: materjali otsimine, sortimine, tööks ettevalmistamine.
Loominguline töö õues.
Looduslikust materjalist väikeste esemete valmistamine.

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane
1) kujutab inimest paigalasendis;
2) jälgib pinna katmisel kujutise kontuuri;
3) segab põhivärvidest II astme värvid (värvuste tabeli eeskujul);
4) kujutab esemeid kahel horisontaalsel abijoonel (ees, taga);
5) voldib paberit eeskuju järgi.

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) sooritab lihtsamaid töövõtteid videojuhendite järgi;
2) kasutab suunamisel õpitud tehnikaid kunstitööde loomisel ja oma lähima ümbruse kujundamisel (stend, klassiruum, oma tuba, päeviku kaaned jne);
3) kujutab inimest ja muid elusolendeid liikumises;
4) väljendab oma kunstitöödes erinevaid emotsioone, kasutab selleks värve;
5) eristab külmi ja sooje värve, oskab juhendamisel toone helestada ja tumestada;
6) tõstab oma töödes esile ja võrdleb kujutatud tegelasi ja objekte suuruse, asukoha ning värvi valiku abil (vajadusel suunamisel);
7) väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel;
8) võrdleb oma ja kaaslaste töid: leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi;
9) osaleb vestlustes kultuuri ja kunsti teemadel.

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS
Inimeste, esemete ja looduse kujutamisel kujutatava iseloomulike tunnuste esiletoomine; ruumisuhete arvestamine (kõrval, ülal, all jne); inimeste ja muude elusolendite liikumises kujutamine; emotsioonide kujutamine kunstitöödes.

Praktilised tööd:

Koopamaali tüüpi kujutamine (võimalusel jutustav pilt).
Erinvate spordialade ja /või tantsimise kujutamine (kriipsujuku asendite läbi).
Traatkarkassiga inimese mudeli meisterdamine.
Koomiks loomadest.
Animatsiooni loomine (inimese/ looma liikumine (arvutijoonistustel põhinev).
Detailist terviku jätkamine

VÄRVUSÕPETUS
Värviring: põhivärvid ja sekundaarsed värvid, vastandvärvid; värvide segamine (helestamine/tumestamine); soojad värvid, külmad värvid; värvuste nimetused.

Praktilised tööd:

Värviring ja sellest pildi kujundamine (vihmavari, vaateratas, jne).
Ühe ja sama pidi maalimine külmade ja soojade värvidega. Kuum päev ja külm päev.
Vestlused värvide mõjust ja moevärvid.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS

Esiplaan ja taust, osaline kattuvus; portree- või horisontaalformaat; suurussuhted ning paiknemine üksteise ja vaataja suhtes; tasapinnalised ja ruumilised teosed.

Praktilised tööd:

Kollaažid.
Erinevate teoste kirjeldamine kompositsiooni elementide kaudu (Esiplaanil on ....., selle taga on...., paremal asub..., puu katab osaliselt maja jne).
Paigutuste läbimängimised detailidega paberil või muul taustal.

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS

Ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine; rütmiharjutused ja mängud kirjaelementide ja tähtedega (joonistatult, maalitult, rebitult, volditult) märkide ja sümbolite tähendused (klassis, koolis, tuttavas keskkonnas); voltimine; ühise ruumi (klassi) kujundamine tähtpäevadeks.

Praktilised tööd:

Ruumi kujundamine tähtpäevaks (jõulud, sõbrapäev jne).
Erinevate ruumide ja keskkondade kirjeldamine (tuba, elamu, korter, suvekodu, kool, muuseum, kaubanduskeskus, linnaväljak, aed, park jne).
Rütmiharjutus tähtedega, rahvusliku mustri elementidega, kooli sümboolika kasutamine.
Lihtsa eseme voltimine (kott, karp, lill, mänguasjad jne) ja selle dekoreerimine.
Makett kasutades taaskasutusmaterjale.
Raamatukujundus: kaanekujundus, illustratsioon.

KUNSTIKULTUUR

Kasvatatakse huvi kunstikultuuri vastu ja soovi ise selles osaleda;
näitusekülastused ja haridusprogrammide kaudu kunstikultuuriga tutvumine;
teos, maal, skulptuur, kunstnik, autor; visuaalne kirjaoskus; teiste loomingu kasutamine.

Praktilised tööd:

Kunstiliikide tutvustamine liikide kaupa, käsiloleva töö liigitamine sobiva kategooria alla.
Kunstiteoste vaatlemine fotodelt, videost, internetist, näitusel, linnaruumis või kooli ruumides.
Teoste kirjeldamiseks (kirjeldamine, analüüsimine, tõlgendamine, hinnang) sobiva sõnavara arendus. Visuaalne kirjaoskus.
Arutelud tunnis valminud tööde üle - iga laps räägib enda tööst, klassikaaslase tööst.
Muuseumitunni külastus, virtuaaltuur, näituse külastus.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID

Keerukamad ja pingutust nõudvad töövõtted: paberi rebimine, lõikamine joont mööda, voltimine;
kollaaž; guašš̈ide, akvarellide, pastellide, kriitide jm joonistusvahendite kasutamine; voolimine: ümarplastika ja reljeef; materjalide säästlik kasutamine; digivahendite kasutamise: arvuti joonistamine, foto, fotokollaaž.

Praktilised tööd:

Kujutava kunsti tööd: maal - akvarellmaal, kattevärvidega maal (guašš̈, akrüül), kollaaž sh 2D tööde kombineerimine; graafika (illustratsioon, kirjakunst, tarbegraafika, plakat, koomiks, pliiatsi-, söe- ja tušijoonistus); skulptuur (plastika ja reljeef).
Tarbekunsti valdkonna tööd, sõltuvalt õpetaja oskustest ja kooli võimalustest: klaasikunst; tekstiilikunst; keraamika; kirjakunst (kalligraafia); disain.
Muu visuaalkunst: filmikunst sh animatsioon; fotokunst; muu digitaalne loometöö.

TÖÖKULTUUR
Õpitakse valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi; õpitakse väärtustama enda ja kaaslaste töid ning erinevaid lahendusi; initsiatiivi toetamine, spontaansuse ja loovuse tunnustamine; videojuhiste järgi töötamine.

Praktilised tööd:
Õpeta loominguliste tööde jaoks, lähtuvalt eesmärgist valima töövahendid ja -võtted.
Pööra tähelepanu säästlikkusele, õpeta, kuidas üht või teist materjali, töövahendit kasutada.
Kirjelda tööprotsessi ja õpeta seda jälgima (kõigepealt teeme,.... , siis lisame..... ja lõpuks .... või täna teeme... järgmine kord täiendame ja viimistleme).
Töid hinnates too välja kriteeriumid, mida hindad.

LOOVTEGEVUS
Tutvumine erinevate kunstitehnikatega: kvilling, fooliumtrükk, maalimine kangale, puidule, klaasile jne; erinevatest materjalidest tööd kollaažitehnikas, tasapinnaliste ja ruumiliste tööde teostamine, väikeste esemete valmistamine tähtpäevadeks.

Praktilised tööd:
Kvilling-tehnikas tööd, fooliumtrükk.
Kollaažtehnikas loovtööd.
Maalingud erinevatele materjalidele.
Väikeste esemete valmistamine tähtpäevadeks.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kasutab õpitud tehnikaid kunstitööde loomiseks;
2) kujutab inimest liikumises;
3) tõstab oma töödes tegelasi ja objekte esile suuruse, asukoha ja värvi valiku abil;
4) väljendab osalise kattumise abil esemete ja figuuride paiknemist üksteise suhtes ees- ja tagapool, keskel;
5) võrdleb oma ja kaaslaste töid (leiab peamised tegelased/objektid, toob esile sarnasusi ja erinevusi);
6) osaleb vestlustes rahvuskultuuri ja -kunsti teemadel (kodukandi rahvariided jne).

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt,
2) kasutab juhendamisel digivahendeid;
3) planeerib juhendamisel etteantud tööülesande protsessi ja teeb kavandi järgi valmis töö kas individuaalselt või grupitööna, võimalusel projektiõppe raames;
4) töötab lihtsama videojuhendi järgi ja pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd;
5) kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta;
6) väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;
7) arvestab, juhendamisel ja näidise abil, inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel;
8) kasutab juhendamisel lihtsamaid kujunduspõhimõtteid erinevate graafilise disainiga seotud tööde (logod, pakendid, nimed jms) loomisel;

9) tunneb ja oskab kasutada õpitud kunstialaseid mõisteid (skulptuur, maal, graafika jms);
10) väärtustab kunsti enda isikupära väljendamise vahendina ja suudab juhendamisel väärtustada ka teiste loomingut.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS Inimeste, esemete ja looduse kujutamisel õpitakse kujutatava iseloomulike tunnuseid esile tooma (sh karakter); inimese kujutamisel õpitakse arvestama proportsioonidega; figuuride joonistamisel õpitakse kasutama liikumisjooni; erinevad keskkonnad ja nende kujutamine; õpitakse ruumilist kujutamist tasapinnal.

Praktilised tööd:

Mõõtmistehnikate õppimine: mõõteriistad, abivahendid, mõõdu võtmine, mõõtude võrdlemine, keskpunkt.
Inimese kujutamine: erinevad poosid, erinevas eas, erinevates keskkondades.
Lindude, loomade, taimede kujutamine neile iseloomulikus keskkonnas ja iseloomulike värvide vm detailidega.
Erinevate keskkondade kujutamine: looduslik, tehis, linnaruum, puhkeala, töökeskkond, veekeskkond, õhuruum jne.
Ruumi kujutamine, kolmemõõtmelisus: pikkus, laius, kõrgus.

VÄRVUSÕPETUS
Värviring: vastandvärvid, lähisvärvid ja värvide harmoonia; toon-toonis värvimine;
värvitaju arendamine (varjutamine); värvide abil aja kujutamine (aastaaeg, ööpäeva tsükkel); värvidega olulise info rõhutamine.

Praktilised tööd:

Värvipaleti joonistamine kolme põhivärvi abil eeskujuks värviring.
Värvuste nimetused nt magentapunane, maasikapunane, korallpunane jne).
Vastandvärvipaaridega pildi värvimine ja värvitasakaalu saavutamine.
Värviüleminekute (ühelt värvilt teisele) kasutamine värvimisel.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS
Horisontaaljoon taeva ja maa rõhutamiseks; kujutatava suurus pildiruumi sees; ühe koondumispunktiga perspektiiv; tööd joonlaua ja sirkliga, geomeetrilised elemendid.

Praktilised tööd:

Paigutuste läbimängimised detailidega paberil või muul taustal, fotod erinevatest paigutustest.
Kuubi joonistamine frontaalperspektiivist.
Malelaua joonistamine.
Erinevate teoste kirjeldamine kompositsiooni elementide kaudu (esiplaanil on ....., selle taga on...., paremal asub..., puu katab osaliselt maja jne).

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS
Õpitakse lihtsamaid kujunduspõhimõtteid erinevate graafilise disainiga seotud tööde (logod, pakendid, nimed jms) loomisel; tarbekunst - mudelite loomisel lähtutakse otstarbest, materjalist, tehnoloogiast ja ilumõistest; teksti kasutamine loovtöös; teksti illustreerimine ka digitaalseid vahendeid kasutades.

Praktilised tööd:

Arutelud ja näited disaini erinevate valdkondade kohta: tootedisain, moedisain, veebidisain, graafiline disain jne).
Kujundusgraafika tööd raamat, ajaleht, plakat, reklaamid, pakend, kaubamärk logo.

Pakendite voltimine ja tähtpäevale vastav kaunistamine.
Täheelementidega mustrid.
Kalligrammide joonistamine (fantaasiakiri).

KUNSTIKULTUUR

Vesteldakse lihtsamatel kunstiga seotud teemadel, vestlustes ja praktiliste tööde teostamisel kasutatakse õpitud mõisteid; tutvutakse Eesti kunsti tähtteostega; kaasaegne kunst ja installatsioon;
huvitavad funktsionaalsed ja dekoratiivsed objektid, märgid ja kirjad linnaruumis (sh graffiti);
filmide, arvutimängude, koomiksite ja reklaamide pildikeel.

Praktilised tööd:

Kunstiliikide tutvustamine liikide kaupa, tööde liigitamine sobiva kategooria alla, reprode maalimine.
Kunstiteoste vaatlemine fotodelt, videost, internetist, näitusel, muuseumitund, virtuaaltuur, näituse külastus, linnaruumis olevate kunstiteoste uurimine (Tallinna linnaruumi kunstikaart, Tartu tänavakunsti kaart).
Teoste kirjeldamine õpilaste poolt (kirjeldamine, tõlgendamine, hinnang) sobiva sõnavara arendus. Visuaalne kirjaoskus.
Võimalusel õpilaste poolt narratiivide loomine: karakter, tegevuspaik, tegelased, sissejuhatus, teema arendus, kulminatsioon, lahendus (koomiks, animatsioon).
Arutelud tunnis valminud tööde üle - iga laps räägib enda tööst, klassikaaslase töödest, õpilastega koos näituste ülespanek.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID

Segatehnikad: erinevate tehnikate ja materjalide paindlik kasutamine; looduslikest ja tehismaterjalidest; maalimine kattevärvide ja akvarellidega, pinnaefektide loomine; joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsitega, tööd kriidi- ja õlipastellidega; erinevate digikeskkondade kasutamine, animatsioon.

Praktilised tööd:

Kujutava kunsti tööd: maal - akvarellmaal, kattevärvidega maal, kollaaž sh 2D-tööde kombineerimine, tegevusmaal, Pollocki meetod, opkunst, popkunst, grafiti; graafika (illustratsioon, kirjakunst, kalligramm, tarbegraafika, plakat, koomiks); skulptuur (plastika ja reljeef, installatsioon).
Tarbekunsti valdkonna tööd, sõltuvalt õpetaja oskustest ja kooli võimalustest: klaasikunst, vitraaž; tekstiilikunst; keraamika, mosaiik; kirjakunst (kalligraafia); tootedisain.
Muu visuaalkunst: filmikunst sh animatsioon; fotokunst sh fototöötlus; muu digitaalne loometöö.

TÖÖKULTUUR

Õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima, valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; tehakse nii individuaal kui grupitöid; pööratakse enam tähelepanu tööde vormistamisele;
kavandatakse mahukamaid ja pikemaid (mitmetunniseid) projekte; töökoha otstarbekas organiseerimine ja selle korrashoid; loodust säästva tarbimise põhimõtted ja nende rakendamine oma loovtööde teostamisel.

Praktilised tööd:

Tööoskuste ja tehnikate õppimine.
Materjalide tundmaõppimine.
Tööde vormistamine sh korrektse etiketi lisamine töödele.
Tööruumi korrashoidu tagavate reeglite tutvustamine ja nendest kinnipidamine.
Ringmajanduse teemade (materjali säästlik kasutamine ja taaskasutamine) rakendamine.

LOOVTEGEVUS

Savi voolimistehnikaga tutvumine, keraamiliste nõude, pisiplastika ja dekoratiivsete esemete valmistamine ja glasuurimine.

Praktilised tööd:

Keraamika töövahendite ja tööohutusega tutvumine.
Erinevate voolimistehnikatega tutvumine: tükist, kihist, ribadest.
Pisiplastika valmistamine tähtpäevadeks.

Oodatavad õpitulemused 6. klassis

Õpilane:
1) kasutab töövahendeid ja -materjale tehnoloogiliselt õigesti, otstarbekalt ja säästvalt;
2) arvestab inimese täisfiguuri kujutamisel pea suurust ja jalgade pikkust terve kehapikkuse suhtes, näo kujutamisel silmade asukohta sellel;
3) kujutab temaatilistes töödes värvide abil tegevuse aega ja kohta;
4) loob kujutatavale sisult ja vormilt sobiva tausta;
5) väljendab kujutatava suuruse muutumise abil selle paiknemist pildiruumis ees- ja tagapool;
6) kujundab oma lähemat ümbrust (stend, klassiruum);
7) tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, graafika).

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel kujutatava olulisi tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
2) oskab segada ja kasutab maalimisel värvide eri toone;
3) oskab juhendamisel kasutada töös ühe-punkti-perspektiivi;
4) loob eri vahenditega mitmekesiseid pinnamustreid;
5) kasutab digivahendeid ja digikeskkondi, vajadusel abiga;
6) oskab juhendamisel omavahel kombineerida erinevaid materjale, sh kollaažina;
7) tunneb ära ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika);
8) mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust (sh digikunstis) ning autoriõiguste olemust ja tähendust;
9) märkab ja kirjeldab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS

Inimese kujutamine - proportsioonide ja kujutatava iseloomulike tunnuste esiletoomine;
inimese erinevates rollides kujutamine (ametid, tööasendid jne); ruumilisuse kujutamine (risttahukas, püramiid, silinder, kera); opkunsti teemade käsitlemine; valguse ja varjuga arvestamine joonistamisel;
ümbritseva keskkonna kujutamine (siseruumid, väliskeskkond, linnaruum, loodus).

Praktilised tööd:

Mõõtmistehnikate õppimine: mõõteriistad, abivahendid, mõõdu võtmine, mõõtude võrdlemine, keskpunkt.
Inimese kujutamine: erinevad poosid, erinevas eas, erinevates keskkondades.
Lindude, loomade, taimede kujutamine neile iseloomulikus keskkonnas ja iseloomulike värvide vm detailidega.
Erinevate keskkondade kujutamine: looduslik, tehis, linnaruum, puhkeala, töökeskkond, veekeskkond, õhuruum jne.
Ruumi kujutamine, kolmemõõtmelisus: pikkus, laius, kõrgus.

Opkunsti teemalised praktilised tööd.

VÄRVUSÕPETUS
Värviring: vastandvärvid, lähisvärvid ja värvide harmoonia; toon-toonis värvimine; värvitaju arendamine (varjutamine); värvidega olulise info rõhutamine.

Praktilised tööd:

Värvipaleti joonistamine kolme põhivärvi abil eeskujuks värviring.
Värvuste nimetused nt magentapunane, maasikapunane, korallpunane jne).
Vastandvärvipaaridega pildi värvimine ja värvitasakaalu saavutamine.
Värviüleminekute (ühelt värvilt teisele) kasutamine värvimisel.
Monokroomne pilt.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS
Horisontaaljoon taeva ja maa rõhutamiseks; ühe koondumispunktiga perspektiiv;
tööd joonlaua ja sirkliga, geomeetrilised elemendid, täpsus.

Praktilised tööd:

Paigutuste läbimängimised detailidega paberil või muul taustal, fotod erinevatest asenditest.
Kuubi joonistamine frontaalperspektiivist.
Malelaua joonistamine.
Erinevate teoste kirjeldamine kompositsiooni elementide kaudu (esiplaanil on ....., selle taga on...., paremal asub..., puu katab osaliselt maja jne).

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS
Proovib lihtsamaid kujunduspõhimõtteid erinevate graafilise disainiga seotud tööde (logod, pakendid, nimed jms) loomisel; tarbekunst - mudelite loomisel lähtub otstarbest, materjalist, tehnoloogiast ja ilumõistest; teksti kasutamine loovtöös, teksti illustreerimine ka digitaalseid vahendeid kasutades;
ilukiri (sh kirjaoptika); infograafika.

Praktilised tööd:

Arutelud ja näited disaini erinevate valdkondade kohta: tootedisain, moedisain, veebidisain, graafiline disain jne).
Kujundusgraafika tööd raamat, ajaleht, plakat, reklaamid, pakend, kaubamärk logo.
Pakendite voltimine ja tähtpäevale vastav kaunistamine.
Täheelementidega mustrid.
Kalligrammide joonistamine (fantaasiakiri).
Infograafika ehk graafikute ja diagrammide koostamine ja ilmekas kujundamiseks.

KUNSTIKULTUUR
Tutvutakse Eesti kunsti tähtteostega; opkunst ja popkunst ja installatsioon; huvitavad funktsionaalsed ja dekoratiivsed objektid, märgid ja kirjad linnaruumis (sh graffiti); vestlused lihtsamatel kunstiga seotud teemadel seal hulgas originaalteos ja võltsing.

Praktilised tööd:

Kunstiliikide tutvustamine liikide kaupa, tööde liigitamine sobiva kategooria alla, reprode maalimine.
Kunstiteoste vaatlemine fotodelt, videost, internetist, näitusel, muuseumitund, virtuaaltuur, näituse külastus, linnaruumis olevate kunstiteoste uurimine (Tallinna linnaruumi kunstikaart, Tartu tänavakunsti kaart).
Teoste kirjeldamine õpilaste poolt (kirjeldamine, tõlgendamine, hinnang) sobiva sõnavara arendus. Visuaalne kirjaoskus.
Võimalusel õpilaste poolt narratiivide loomine: karakter, tegevuspaik, tegelased, sissejuhatus, teema arendus, kulminatsioon, lahendus (koomiks, animatsioon).

Arutelud tunnis valminud tööde üle - iga laps räägib enda tööst, klassikaaslase töödest, õpilastega koos näituste ülespanek.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID
Segatehnikad: erinevate tehnikate ja materjalide paindlik kasutamine; looduslikest ja tehismaterjalidest; maalimine kattevärvide ja akvarellidega, pinnaefektide loomine; joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsitega, tööd kriidi- ja õlipastellidega; erinevate digikeskkondade kasutamine, animatsioon; filmide, arvutimängude, koomiksite ja reklaamide pildikeel.

Praktilised tööd:
Kujutava kunsti tööd: maal - akvarellmaal, kattevärvidega maal, kollaaž sh 2D tööde kombineerimine, tegevusmaal, Pollocki meetod, opkunst, popkunst, grafiti; graafika (illustratsioon, kirjakunst, kalligramm, tarbegraafika, plakat, koomiks); skulptuur (plastika ja reljeef, installatsioon).
Tarbekunsti valdkonna tööd: klaasikunst, vitraaž; tekstiilikunst; keraamika, mosaiik; kirjakunst (kalligraafia); tootedisain.
Muu visuaalkunst: filmikunst sh animatsioon; fotokunst sh fototöötlus; muu digitaalne loometöö.

TÖÖKULTUUR
Õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima, valima eesmärgist lähtuvaid töövahendeid ja -võtteid; tehakse nii individuaal kui grupitöid; pööratakse enam tähelepanu tööde vormistamisele;
kavandatakse mahukamaid ja pikemaid (mitmetunniseid) projekte; töökoha otstarbekas organiseerimine ja selle korrashoid; loodust säästva tarbimise põhimõtted ja nende rakendamine oma loovtööde teostamisel; jõudumööda lähenetakse autoriõigusest lähtuvatele teemadele.

Praktilised tööd:
Tööoskuste ja tehnikate õppimine.
Materjalide tundmaõppimine.
Tööde vormistamine sh korrektse etiketi lisamine töödele.
Oma tööprotsessi reflektsioon.
Tööruumi korrashoidu tagavate reeglite tutvustamine ja nendest kinnipidamine.
Ringmajanduse teemade (materjali säästlik kasutamine ja taaskasutamine) rakendamine.
Ettevõtlikkuspädevuse rakendamine kunstitundides.

LOOVTEGEVUS
Keerukamate keraamikatehnikatega tutvumine nõude valmistamisel, erineva kujuga keraamiliste nõude modelleerimine, dekoratiivsete väikevormide voolimine, keraamiliste väikevormide glasuurimine.

Praktilised tööd:
Erinevas tehnikas keraamiliste väikevormide modelleerimine.
Keraamiliste väikevormide glasuurimine.
Keraamiliste väikevormide valmistamine tähtpäevadeks.

Oodatavad õpitulemused 7. klassis

Õpilane
1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese ameti olulisi tunnuseid (keskkond, riietus, töövahendid) ning väljendab neid temaatilistes töödes;
2) segab ja kasutab maalimisel värvide eri toone;

3) loob eri vahenditega mitmesuguseid pinnamustreid;
4) teeb kollaaži;
5) tunneb ja liigitab vaadeldud kunstitöid (skulptuur, maal, arhitektuur, graafika);
6) mõistab originaali, reproduktsiooni ja võltsingu olemust;
7) märkab kujunduselemente keskkonnas.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kavandab ja teostab suunamisel kunstitöö, valib selle valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid;
2) oskab juhendamisel loomeprotsessis omavahel kombineerida erinevaid materjale ja tehnikaid (mixed meedia, kollaaž, installatsioon);
3) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese näoilmeid ja emotsioone kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
4) kasutab juhendamisel kahe-punkti perspektiivi;
5) eristab ja kasutab õpetaja suunamisel pildi maalimisel koloriiti, andmaks edasi pildil kujutatu õhkkonda, oskab seda kirjeldada, vajadusel abiga;
6) kasutab juhendamisel graafilise disaini võimalusi (kirjakunst, ornament, logo, pakendi disain) nii traditsiooniliste kui ka digitaalsete vahenditega, lähtudes kompositsiooni põhialustest;
7) tunneb erinevaid kultuurinähtusi ja kunstiliike: etenduskunst, tants ja liikumine, tarbekunst, animatsioon, performance, installatsioon, tänava- ja maastikukunst jne;
8) teeb omal valikul või õpetaja juhendamisel jõukohase pikkusega kirjaliku töö või esitluse kunstiliigi või kultuurinähtuse kohta individuaalselt või grupitööna;
9) suudab, vajadusel õpetaja suunamisel, valida sobivaid vahendeid oma loominguliste ideede teostamiseks, soovitavalt ka koolivälistes keskkondades.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS
Inimese kujutamine eri vanuses, meeleolus, asendis, tegevuses ja keskkonnas;
taimede ja loomade kujutamine, plastika; geomeetrilised kujundid; pinna struktuurid;
skulptuur (savi, kips, plastiliin, vaha, pabersavi jne); opkunst;, popkunst.

Praktilised tööd:

Mõõtmistehnikate kordamine: mõõteriistad, abivahendid, mõõdu võtmine, mõõtude võrdlemine, keskpunkt.
Inimese kujutamine: erinevad poosid, erinevas eas, erinevates keskkondades.
Erinevate näoilmetega inimeste kujutamine.
Opkunsti teema praktilised tööd.
Popkunsti valdkonna tööd.
Skulptuuri loomine.

VÄRVUSÕPETUS
Värviring, värvide nägemine, valgus; värvide ajalugu: keele, värvi ja kultuuri suhted; isikupärane koloriit (isiklik värvipalett); kunstiteose kirjeldamine; varjutamine.

Praktilised tööd:

Värvuste nimetused ja saamislood (ajalugu).
Isikupärase värviskeemi kokkupanemine.
Kunstiteose koloriidi kirjeldamine.

Vastand- ja harmooniliste värvidega harjutused, loovtööde taustade värvimine.
Lihtsate geomeetriliste kehade kujutamine varju abil (kera, kuup).

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS

Kuldlõige ehk kolmandiku reegel; esemete 3D kujutamine; horisondijoon ja koondumispunkt; linnu- ja konnaperspektiiv.

Praktilised tööd:

Erinevate kompositsiooniskeemide joonistamine (lihtsad kujundid; kuup, kera jne).
Kunstiteoste uurimine kompositsiooni vaatenurgast.
Kuldlõike ruudustiku kasutamine maastiku joonistamisel.

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS

Teksti kujundamine (kalligraafia kaartidel, kirjaoptika), initsiaal; rahvuslik ornament, sümbolid ja tähendused, lilltikand kunstis; ilukiri, kalligramm, kirjaoptika; infograafia; logo ja kaubamärk.

Praktilised tööd:

Esitluse loomine.
Initsiaali loomine.
Laisule või kalligraafia markeriga ornamentide loomine.
Peremärk, ruunimärgid.
Rahvariiete tikandite ainetel ornamendi loomine. Lilltikandi kasutamine kunstis.

KUNSTIKULTUUR

Eesti kunst ja maailma kunst; kunstistiilid ja -voolud, kunstiliikide omavaheline lõiming (etenduskunst, film), performance; kultuuride erinevuste tajumine ja väärtustamine; kultuuriväärtuste hoidmine.

Praktilised tööd:

Kunstiliikide tutvustamine liikide kaupa, tööde liigitamine sobiva kategooria alla, reprode maalimine.
Kunstiteoste vaatlemine fotodelt, videost, internetist, näitusel, muuseumitund, virtuaaltuur, näituse külastus, linnaruumis olevate kunstiteoste uurimine (Tallinna linnaruumi kunstikaart, Tartu tänavakunsti kaart).
Teoste kirjeldamine õpilaste poolt (kirjeldamine, tõlgendamine, hinnang) sobiva sõnavara arendus. Visuaalne kirjaoskus.
Arutelud tunnis valminud tööde üle - iga laps räägib enda tööst, klassikaaslase töödest, õpilastega koos näituste ülespanek.

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID

Segatehnikad: erinevate tehnikate ja materjalide paindlik kasutamine; materjalide tundmine (nii looduslikud, kui tehismaterjalid); maalimine kattevärvide ja akvarellidega, pinnaefektide loomine; joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsitega, tööd kriidi- ja õlipastellidega; skulptuur (savi, kips, plastiliin, vaha, pabersavi, soolataigen, jne); erinevate digikeskkondade kasutamine, animatsioon, film.

Praktilised tööd:

Erinevate vahenditega maalimine: guašid; akrüül; õlivärvid; akvarellid; kriidipastellid(kuivpastell); õlipastellid.
Erinevate vahenditega joonistamine: grafiitpliiatsid; värvipliiatsid; viltpliiatsid; pastapliiatsid; süsi või söepliiats.
Lihtsa animatsiooni loomine.
Filmi tegelastele kostüümide loomine.

Tööd segatehnikates.
Skulptuur.

TÖÖKULTUUR
Koostöö tegemine ühise tulemuse nimel, üksteisega arvestamine, kompromisside saavutamine, samas ka erilisuse esiletoomine; kunstitegevuste kaudu oma võimete tundmaõppimine ja arendamine.

Praktilised tööd:
Ühistööd.
Näituse loomine.
Näituse külastus.
Tööde üle arutamine.
Emotsioonide ja tunnete maandamine kunstitegevuste kaudu.

LOOVTEGEVUS
Savist keraamiliste nõude, loominguliste tööde, väikevormide valmistamine; glasuurimine erinevates tehnikates (vaha kasutamine, maalingud keraamikale, sgrafiitotehnikas tööd angoobiga.

Praktilised tööd:
Erinevates tehnikates keraamiliste väikevormide voolimine.
Väikevormide glasuurimine erinevates tehnikates.
Skulptuursete väikevormide modelleerimine.
Tööd sgrafiitotehnikas.
Maalingud keraamilistele töödele.
Keraamiliste väikevormide ja pisiplastika valmistamine pühadeks.

Oodatavad õpitulemused 8. klassis

Õpilane:
1) leiab vaatluse ja võrdlemise teel inimese vanust ja näoilmeid kõige enam iseloomustavaid tunnuseid ning väljendab neid temaatilistes töödes;
2) eristab õpetaja suunamisel pildi koloriiti, oskab seda kirjeldada;
3) kujundab ornamenti (sh rahvuslikku), nimetab selle traditsioonilisi ja nüüdisaegseid kasutusvõimalusi;
4) eristab etenduses esinevaid eri kunstiliike (visuaalne kunst, muusika, liikumine);
5) eristab kultuurinähtusi ja kunstiliike (sh karikatuur, šarž, grafiti).

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja -vahendeid, järgib tervisekaitse ja tööohutusnõudeid;
2) kasutab õpitud kujutamise, kujundamise ja esitlemise viise, sh digivahendeid, järgib autorikaitse reegleid;
3) oskab oma võimete kohaselt kujutada inimest eri vanuses, meeleolus, asendis, tegevuses ja keskkonnas, oskab juhendamisel ka natuurist joonistada (nt visandada);
4) teab ja kasutab suunamisel peamisi kompositsiooni- ja proportsioonireegleid;
5) kirjeldab kunstiteoseid õpitud teadmiste ja oskuste piires, põhjendab oma eelistusi ja arvamusi; teadvustab kultuurinähtuste ja eri kunstiliikidega seotud võimalusi vaba aja sisukaks veetmiseks nii tarbija kui ka loojana;

6) käitub füüsilistes ja digitaalsetes kultuurikeskkondades turvaliselt ja eetiliselt, arvestab visuaalseid kujutisi luues autorsusega;
7) analüüsib, vajadusel abiga, kunsti erinevaid avaldumisvorme (sh meedia ja reklaam), seostab kunste ja kunsti teiste eluvaldkondadega ning ühiskonna muutustega;
8) oskab, vajadusel abiga, anda hinnangut enda ja teiste loomingule ja seda põhjendada;
9) on teadlik loomingulise tegevuse, sh kunsti terapeutilisest toimest.

Õppesisu

KUJUTAMIS- JA VORMIÕPETUS
Inimese kujutamine erinevates ametites, tegevuses ja keskkonnas; detailne joonistamine (esemed, taimed, loomad); kujutav ja abstraktne kunst; pinna struktuurid; skulptuur, ruumiline objekt, installatsioon; opkunst, popkunst, digikunst.

Praktilised tööd:
Inimeste kujutamine erinevates ametites, vastavalt ametile riietuse, töövahendite ja töökeskkonna kujutamine.
Ruumi kujutamine nt töökeskkond, linnaruum, looduskeskkond, kodu, kool.
Ruumi planeeringu uurimine, keskkonnaelementide märkamine: valgus, heli, sisustus, kliima, lõhn.
Erinevate pinnastruktuuride märkamine.
Klassikaline skulptuur, installatsioon, vormimängud.
Op- ja popkunsti teemalised loovtööd.
Digikunst - arvutijoonistused, animatsioon, film.

VÄRVUSÕPETUS
Värvide ajalugu: keele, värvi ja kultuuri suhted; kunstiteose kirjeldamine värvide põhjal; värvimängud (segamine, küllastus, harmoonia, perspektiiv jne); värviefektid: värvikülastus ja kontuurid, pimestav valgus; värvipsühholoogia, värvi funktsionaalsus.

Praktilised tööd:
Värvide segamine kolmest põhivärvist, valgest ja mustast.
Arutelud kunstiteoste üle, rõhuga värvide kasutus.
Kunstiajaloo huvitvate lugude jutustamine värvide saamislugude kohta.
Arutelud ja praktilise tööd värvide mõju kohta inimesele.
Värv kui funktsionaalne infokandja.
Värvimängud op- ja popkunsti töödes.

KOMPOSITSIOONI- JA PERSPEKTIIVIÕPETUS
Pildi kuldlõige; sümmeetria ja asümmeetria; horisontaaljoon, ühe punkti perspektiiv; suurussuhted, kohasuhted, arvsuhted; värviperspektiiv ja õhuperspektiiv.

Praktilised tööd:
Lihtsama kujuga esemete või geomeetriliste kujunditega olukordade läbimäng ja erinevate olukordade kujutamine.
Maastike joonistamine ja maalimine.
Pildiseeriad, eskiisid.
Soojade ja külmade ning selgete ja häguste värvide kontrastide maalimine.

KUJUNDAMIS- JA KIRJAÕPETUS

Teksti kujundamine (kalligraafia kaartidel), kirjaoptika; digitaalsed kujundamisprojektid (kollaažid, esitlused, plakatid jne); digimeedia: reklaam ja meem; animatsioon ja filmikunst.

Praktilised tööd:

Tekstide kujundamine: koomiksite joonistamine või illustratsioon.
Tähtpäevaliste kaartide ja digitaalsete sõnumite loomine.
Meemide loomine ajakirjalõigetega või arvutirakendustega.
Gif laiendiga piltide, animatsioonide ja videoklippide loomine.

KUNSTIKULTUUR

Eesti kunst ja maailma kunst; kultuuride erinevuste tajumine ja väärtustamine; kultuuriväärtuste hoidmine; kunsti seostamine teiste eluvaldkondade ning ühiskonna muutustega; kunstniku elukutse ja kunstidega seonduvad erialad; muuseumide ja galeriide funktsioonid (tutvustamine, uurimine, säilitamine, restaureerimine); autorlus ja kunstiteoste väärtus.

Praktilised tööd:

Kunstikogude ja teoste vaatamine ja arutelud.
Muuseumikülastused ja haridusprogrammides osalemine.
Kohtumised tegevkunstnikega, stuudiote külastused; töötoad.
Kunstiteoste jõukohane interpreteerimine.
Õpetaja tutvustab kunstnikke ja kunsti valdkonna erinevaid ameteid (näiteks, kuraator, restaureerija, giid jne).

TEHNIKAD, VAHENDID JA MATERJALID

Segatehnikad: erinevate tehnikate ja materjalide paindlik kasutamine; materjalide tundmine (nii looduslikud, kui tehismaterjalid); maalimine kattevärvide ja akvarellidega, pinnaefektide loomine;
joonistamine grafiit-, värvi-, vilt- ja pastapliiatsitega, tööd kriidi- ja õlipastellidega; erinevate digikeskkondade kasutamine, animatsioon, esitlus, film.

Praktilised tööd:

Erinevate vahenditega maalimine: guašid; akrüül; õlivärvid; akvarellid; kriidipastellid(kuivpastell); õlipastellid.
Erinevate vahenditega joonistamine: grafiitpliiatsid; värvipliiatsid; viltpliiatsid; pastapliiatsid; söe või söepliiatsitega.
Lihtsa animatsiooni loomine.
Filmi tegelastele kostüümide loomine.
Tööd segatehnikates.
Skulptuur

TÖÖKULTUUR

Koostöö tegemine ühise tulemuse nimel, üksteisega arvestamine, kompromisside saavutamine, samas ka erilisuse esiletoomine; kunstitegevuste kaudu oma võimete tundmaõppimine ja arendamine.

Praktilised tööd:

Individuaal- ja ühistööd.
Tööde vormistamine ja näituste väljapanek.
Näituse külastus.
Teoste ja tööprotsessi analüüs.
Emotsioonide ja tunnete maandamine kunstitegevuste kaudu.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kasutab õpitud tehnikaid, töömaterjale ja -vahendeid, kujutamise ja kujundamise viise;
2) kujutab inimest eri vanuses, meeleolus, asendis ja tegevuses;
3) märkab suuremaid kompositsiooni- ja proportsioonivigu;
4) kirjeldab kunstiteoseid õpitud oskuste piires ja põhjendab oma eelistusi;
5) väärtustab kunstiloomingut (oma ja kaaslaste tööd).

TÖÖÕPETUS

Õppetegevuse kavandamine ja korraldamine

Tööõpetus kui õppeaine hõlmab kolme valdkonda:
1) tööõpetus (1.–4. klass),
2) käsitöö ja kodundus (5.–9. klass),
3) tehnoloogiaõpetus (5.–9. klass).

4. klassis on tööõpetus integreeritud õppeaine, mille tundides õpetatakse käsitöö, kodunduse ja tehnoloogiaõpetuse algtõdesid ning valmistatakse õpilasi ette õpperühmade valimiseks.
Alates 5. klassist moodustab kool õpilaste soovide ja huvide põhjal õpperühmad, millesse jagunedes on õpilastel võimalus õppida kas käsitööd ja kodundust või tehnoloogiaõpetust.
Õpperühmadesse jagunemine ei ole soopõhine.
Teemade järjestus õppeaastas kavandatakse käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse õpetajate koostöös ja kirjeldatakse kooli õppekavas.
Käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogiaõpetuse taotletavad õpitulemused vahetatud õpperühmades esitatakse kooli tööõpetuse ainekavas.
Tööõpetuse kooli ainekava võib koostada ka nii, et 5.–9. klassis õpetatakse mõlemat valdkonda ühendatult, mis võimaldab õpilastel omandada vajalikul määral teadmisi ja oskusi nii käsitöös ja kodunduses kui ka tehnoloogiaõpetuses.

Õpetuse eesmärgid

Tööõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1) tunneb rõõmu ja rahulolu praktilise töö tegemisest ning selle tulemustest, väärtustab tööd ja töö tegijat;
2) väärtustab ja hoiab rahvuskultuuri;
3) tunnetab oma loomingulisi võimeid ja oskusi; kavandab ja teeb teoks oma ideed, hindab ja vajaduse korral korrigeerib valmistööd;
4) oskab kasutada suulisi ja kirjalikke tööjuhendeid, teksti ja lihtsaid tööjooniseid;
5) tunneb ja kasutab säästlikult erinevaid materjale, tunneb töövahendeid ja materjalide töötlemisviise, järgib tööprotsessis ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
6) hoiab puhtust ja korda ning täidab isikliku hügieeni nõudeid;
7) teab tervisliku toitumise vajalikkust, lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest; käitub teadliku tarbijana;
8) töötab üksi ja koos teistega, väärtustab tööks vajalikke isiksuseomadusi ning mõistab, miks on erinevad oskused ja hoiakud igapäevaelus ning tulevases tööelus olulised.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassi õpilaste juhtivaks meeleks on taju. Tööõpetuse tundides õpitakse kõikide meeltega tajuma objekte ja kujutisi enda ümber, õpitakse eristama värvusi ja	3.–5. klassis jätkub õpetaja osalus õpilaste tegevuses, õpiülesandeid sooritatakse suulise juhendamise, eeskuju ja näidise järgi.	6.–7. klassi õpilased suudavad meelde jätta lihtsamad töövõtted ja nende kasutamise järjekorra, õpivad tööprotsessi kavandama.	Järjepidevalt süvendatakse oskust töötada nii iseseisvalt kui ka rühmas, rakendada eelmistel aastatel omandatud teadmisi ja oskusi, valida ja kasutada sobivaid töövahendeid ja -võtteid.

	erinevaid materjale. Käeliste tegevuste käigus areneb lapse tähelepanu, nägemis-, kompimis- ja ruumitaju ning motoorika. Kujundatakse vaatlemis-, võrdlemis-, järjestamis- ja rühmitamisoskust. Õpilaste motoorika arengut toetavad rebimise, lõikamise, liimimise, voolimise ja voltimise baasoskused, mida nad omandavad vastavalt oma võimetele. Töö käigus õpitakse ka suulisi lühikorraldusi kuulama ja täitma ning küsimustele vastama. Õpitegevuse käigus aktiveeritakse õpilaste kõnetegevust, arendades seeläbi nende suulist väljendusoskust. Õpilased täidavad ülesandeid valdavalt koostegevuses eeskuju või näidise järgi, omandatud oskuste piires ka suulise korralduse järgi.	Tähelepanu pööratakse lihtsate kirjalike töökorralduste mõistmisele ning nende täitmisele. Õpetaja suunamisel rakendab õpilane omandatud õpioskusi, vajades seejuures pidevat meelde tuletamist ning kordamist. Uued oskused kujundatakse ühistegevuses õpetaja juhendamisel. Järjepideva õpetuse tulemusena õpitakse oma tegevust kavandama ja kontrollima, omandatud õpioskusi iseseisvalt rakendama. Õpitakse kirjeldama oma tööprotsessi, väärtustama oma ja kaaslaste töid, erinevaid lahendusi. Õpetaja juhendamisel omandavad õpilased esmased digivahendite kasutamise oskused, õpivad kasutama võimalusel lihtsamaid robootikavahendeid.	Kujundatakse töö planeerimise ja tulemuste hindamise oskusi: õpilast suunatakse küsimuste abil kirjeldama, milline võiks olla planeeritava töö tulemus. Harjutatakse töö planeerimisel kirjalikke tööjuhendeid kasutama. Tööde valmimisel suunatakse õpilasi oma tööd kommenteerima ja sellele hinnangut andma, näidist valmistööga võrdlema. Olulisel kohal on nii enda kui ka teiste töö väärtustamine. Arendatakse suutlikkust teha kaaslastega koostööd ja raskuste ilmnemisel abi küsida. Õppetegevuses kasutatakse erinevaid digivahendeid ja digikeskkondi, arvestades sealjuures ka autoriõigustega.	Õpilasel süveneb oskus ise oma tööd kavandada, luua, viimistleda ning tulemust hinnata. Kujunevad erinevad oskused: endale sobiva juhendmaterjali (kirjalikud juhendid, skeemid, joonised, käsiraamatud) valimine vastavalt omandatud oskustele. Õpetaja juhendamisel õpitakse kasutama keerukamaid digitaalseid seadmeid (3D-printer, CNC-pink, tikkimismasin, jt) ja turvaliselt käituma nii digitaalsetes kui ka füüsilistes keskkondades. Tööõpetuse kaudu valmistub nooruk iseseisvaks võimetekohaseks tööks ja/või täiendus- ning kutseõppeks. Õpilasele tutvustatakse erinevaid ainevaldkonnaga seotud elukutseid, õpetatakse ette kujutama oma toimetulekut kodukoha tööturul.

	Õppetegevuse käigus kujundatakse korraharjumusi ja tööoskusi. Õpetaja suunamisel õpitakse tundma ja valima töövahendeid (sh digivahendeid) ning töövõtteid, õpitakse kasutama töövahendeid, arvestades õpitud ohutusreegleid. Õpilasi suunatakse märkama ja väärtustama ilu enda ümber.			
Õppetöö rõhuasetused	1. Esimesel arenguperioodil on põhitaotluseks õpilaste kohanemine koolieluga, õpilase rolli mõistmine ja vastavate alusoskuste omandamine: kuulamine, adekvaatne reageerimine küsimustele ja korraldustele, vaatlemine, osalemine dialoogis, tegevusse lülitumine ning ühelt tegevuselt teisele ümberlülitumine. Õppeeesmärgiks on elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse omandamine.	1. Teisel arenguperioodil jätkub positiivse suhtumise kujundamine õppimisse, keskendutakse õpiharjumuste ja -oskuste ning püsivuse arendamisele. Õpetaja olulisim ülesanne on toetada iga õpilase eneseusku ja motivatsiooni. 2. Tähelepanu pööratakse eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste omandamisele, sh üksteist toetavate suhete kujunemisele õpilaste vahel. 3. Õpilased vajavad jätkuvalt suunamist	1. Kolmandal arenguperioodil keskendutakse jätkuvalt õpiharjumuste ja õpioskuste kujundamisele, samuti püsivuse, iseseisvuse ning eesmärgistatud töötamise ja valikute tegemise oskuste arendamisele. 2. Jätkuvalt pööratakse tähelepanu eneseväljendusoskuse ja -julguse kujundamisele, põhiliste suhtlemis- ja koostööoskuste arendamisele. Tähtsal kohal on oma arvamuse väljendamise ja selgitamise, kaaslaste arvamuste aktsepteerimise, suhtlusprobleemide	1. Neljandal arenguperioodil on põhitaotluseks vastutustundliku suhtumise ja võimalikult iseseisvate õpi- ja tööoskuste kujundamine. Eesmärgiks on, et õpilased tulevad igapäevaelus toime iseseisvalt ning jätkavad õpinguid vastavalt oma võimetele. 2. Jätkuvalt on olulisel kohal suhtlemis- ja koostööoskuste kujundamine, õpimotivatsiooni hoidmine ja tõstmine. Kujundatakse oskust oma arvamust väljendada, põhjendada ja kaitsta, hinnata oma tugevaid ja nõrku külgi ning teadvustada oma huvisid. 3. Tähtsal kohal on enesejuhtimise oskuste kujundamine,

	2.Õpetaja suunamisel õpivad õpilased tundma lähiümbrust ning igapäevaelu nähtusi. Lisaks iseendaga seonduva teadvustamisele kujundatakse õpilastel ka arusaamist mina-meie-suhetest. See kujuneb kontaktis ning koostegevuses täiskasvanu ja klassikaaslastega, osalemisel õppemängudes ja ühistegevustes. 3. Õpilaste koolivalmidus ja võimed on erinevad, seetõttu diferentseeritakse ülesandeid, nende täitmiseks kuluvat aega ning õpetaja osaluse ja abi osakaalu. Õpetaja osaleb laste tegevustes suurel määral. Õpilased täidavad õpiülesandeid koostegevuses, matkimise, näidise järgimise toel ja omandatud oskuste piirides suulise korralduse järgi. Õpilaste tegevust verbaliseerib valdavalt õpetaja. 4. Õpilased vajavad õppetegevustes palju materialiseerimist	ja õpitegevuse reguleerimist, sh eeskuju ja näidiseid õpiülesannete sooritamisel. Sisekõne kujunemine võimaldab neil arendada oma oskusi õpitegevuse kavandamisel ja reguleerimisel: orienteerumist ülesandes, planeerimist, algoritmide ja tuttavate abivahendite valikut ning kasutamist, enesekontrolli sooritamist. 4. Õpilastel kujundatakse oskust mõista ning järgida lühikesi ja lihtsaid tööjuhiseid, nii suulisi kui ka kirjalikke lihtkorraldusi. 5. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Õpilased vajavad õpitegevustes abivahendeid, näitlikkust, sh algoritme.	lahendamise ning viisaka käitumise oskuste kujundamine. 3. Vajalik on toetada iga õpilase eneseusku ja õpimotivatsiooni. Oluline on kujundada oskust märgata õppetöös tekkivaid raskusi, küsida vajadusel abi ja seda kasutada. 4. Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel. Õpilaste juhendamisel lähtutakse algoritmidest, oluline on suunata õpilasi aktiivsemalt algoritme ka iseseisvalt kasutama, sh oma tegevust kontrollima.	suurendatakse õpilaste iseseisvust oma tegevuse kavandamisel, sooritamisel ja tulemuse hindamisel. Järjepidevalt harjutatakse valima ning rakendama eesmärgi saavutamiseks vajalikke tegevusi ja vahendeid ning kasutama enesekontrollivõtteid. 4. Õppeprotsessis on suur osakaal praktilisel harjutamisel, õppesisu ja omandatavaid oskusi seostatakse igapäevaeluga.

	ja näitlikke vahendeid. Õpilaste juhendamisel kasutatakse lühikesi suuliseid korraldusi. Peamiseks õppemeetodiks on praktiline harjutamine. Olulisel kohal on õppimine praktilise tegevuse või didaktilise mängu kaudu. 5. Õppetöö korraldamisel on eelistatud üldõpetuslik tööviis või üldõpetuse ja aineõpetuse kombineeritud variant.			

Õpitulemused kooliastmete kaupa **Tööõpetus (1.-4. kl) Käsitöö ja kodundus (5.-9. kl)**	
4. klassi lõpetaja	1) meisterdab erinevatest materjalidest, valib õpetaja juhendamisel materjalide käsitsemiseks sobivaid töövahendeid, käsitseb tuttavaid töövahendeid õigesti ning ohutult; 2) otsib ja valib ühistegevuses ideid tööde valmistamiseks, märkab esemetel rahvuslikke elemente; 3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, mõistab ja täidab õpetaja juhendamisel ka lihtsaid kirjalikke tööjuhendeid; 4) kasutab mõõtmisel joonlauda ja mõõdulinti, märgib õpetaja juhendamisel joonlaua abil punkte ja tõmbab jooni erinevatele pindadele/materjalidele; 5) paneb niidi nõelasilmast läbi; teeb käsitsi lihtõmblust (traageldab); õmbleb riidele kahe auguga nööbi; 6) heegeldab erineva jämedusega materjalist ketti; heegeldab alg- ja ahelsilmust; 7) kasutab materjale säästlikult, leiab õpetaja juhendamisel võimalusi materjalide korduskasutamiseks; 8) teab olulisemaid tähtpäevi, kaunistab juhendamisel tähtpäevadeks ruumi; 9) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite (nt võileivad, küpsisetort), koostades eelnevalt ühistegevuses vajalike toiduainete ostunimekirja; 10) valib valmistatud toidu serveerimiseks sobivad lauanõud, katab ja koristab lauda;

	11) kirjeldab ja analüüsib oma tööd õpetaja juhendamisel, sh kirjaliku kava järgi (võrdleb oma tööd näidisega; hindab tulemuse kasutamist ja esteetilisust).
6. klassi lõpetaja	1) kavandab ja valmistab juhendamisel lihtsamaid esemeid, kasutades õpitud töövõtteid ja töövahendeid ning järgides ohutusnõudeid; 2) tunneb ja oskab kasutada õpitud materjale; 3) teab tervisliku toitumise aluseid ja oskab koostada juhendamisel oma päevamenüüd; 4) teab Eesti riigi jaoks olulisi tähtpäevi ning oskab õpetaja suunamisel katta lauda ning serveerida lihtsamaid toite, lähtudes vastavast sündmusest; 5) oskab kasutada enamlevinud puhastusvahendeid vastavalt pakendil olevale juhisele; 6) oskab juhendamisel hooldada ja viimistleda erinevast materjalist tooteid; 7) oskab juhendamisel kasutada lihtsamaid seadmeid; 8) teab ja järgib hügieeni, korra ja puhtuse nõudeid; 9) oskab õpetaja juhendamisel eesmärgipäraselt kasutada lihtsamaid digivahendeid.
9. klassi lõpetaja	1) väärtustab isetegemist ja tervislikku eluviisi; 2) kasutab ja kombineerib traditsioonilisi ning nüüdisaegseid materjale, tööriistu ja tehnoloogilisi vahendeid turvaliselt ning otstarbekalt; 3) valmistab lihtsamaid esemeid, kasutades erinevaid tehnikaid ja materjale; 4) kasutab ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti; 5) loeb ja mõistab etiketil, skeemil, juhendil, retseptil jne olevat teavet ja juhindub sellest; mõistab tingmärke ning oskab vajaduse korral leida veebist vajaminevat infot; 6) oskab juhendamisel taaskasutada erinevaid materjale; 7) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.
Tehnoloogiaõpetus (5.-9. kl)	
6. klassi lõpetaja	1) kavandab ja valmistab juhendamisel lihtsamaid esemeid, kasutades õpitud töövõtteid ja töövahendeid ning järgides ohutusnõudeid; 2) tunneb ära ja oskab kasutada õpitud materjale; 3) oskab juhendamisel puhastada, hooldada ja viimistleda erinevast materjalist tooteid; 4) oskab juhendamisel kasutada lihtsamaid seadmeid; 4) teab ja järgib hügieeni, korra ja puhtuse nõudeid; 5) oskab eesmärgipäraselt kasutada lihtsamaid digivahendeid õpetaja juhendamisel.
9. klassi lõpetaja	1) väärtustab isetegemist; planeerib oma tegevust ja kontrollib selle tulemust; 2) kasutab ja kombineerib traditsioonilisi ning nüüdisaegseid materjale, tööriistu ja tehnoloogilisi vahendeid turvaliselt ning otstarbekalt; 3) loeb tööjoonist õpitud teadmiste-oskuste ulatuses; valmistab lihtsamaid esemeid, kasutades erinevaid tehnikaid ja materjale (sh taaskasutus) õpetaja juhendamisel; 4) kasutab ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti; 5) loeb ja mõistab etiketil, skeemil, juhendil jne olevat teavet ja juhindub sellest; mõistab tingmärke ning oskab vajaduse korral leida veebist vajaminevat infot; 6) oskab juhendamisel taaskasutada erinevaid materjale; 7) jälgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.
Teemaplokid	
Tööõpetus (1.- 4. kl)	MATERJALID TÖÖVAHENDID TÖÖTLEMISVIISID TÖÖPROTSESS TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS

Käsitöö (5.-9. kl)	MATERJALID, TÖÖVAHENDID, TÖÖTLEMISVIISID TÖÖPROTSESS (IDEEST TEOSTUSENI) ÕPPEAINE RAKENDUMINE IGAPÄEVAELUS
Kodundus (5.-9. kl)	TOIDUHARIDUS TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND KÄITUMISKULTUUR
Tehnoloogiaõpetus (5.-9. kl)	MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE TÖÖPROTSESS TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS

Üldpädevuste kujundamine tööõpetuses

KULTUURI- JA VÄÄRTUSPÄDEVUS
Kultuuri- ja väärtuspädevuse kaudu tööõpetuses arendab õppija mitmekülgseid oskusi ja teadmisi meie kultuuriruumis.

Kultuuridevaheline mõistmine - õpitakse tundma erinevaid kultuure, kultuurilisi erinevused ja sarnasusi. Käsitöö ja käsitööoskustega seotud traditsioone ja kombeid. Hoidma oma ja olla avatud ja lugupidav teiste kultuuride suhtes.
Eetika - tööõpetuses saavad õppijad õppida eetilisi põhimõtteid, mis on seotud tehnoloogia arenguga. Mõistavad tootmise ja tarbimisega mõju keskkonnale ja ühiskonnale. Hinnata isiklikke väärtusi ja vajadusi.
Väärtused töökohal - õppijad juhinduvad väärtusi nagu ausus, vastutustundlikkus ja meeskonnatöö, mis on olulised nii töökohal kui ka ühiskonnas laiemalt.
Kodanikualane kaasatus - õppijad õpivad kuidas nende oskused ja tehnika areng võivad mõjutada kohalikku kogukonda ja ühiskonda. Õppeülesanded lähtuvad säästva arengu põhimõtetest.
Kultuuriline loovus - õppijad edendavad loominguliste projektide kaudu kultuuridevahelist dialoogi. Õppeülesannete täitmine meie kultuuriruumi sobival viisil mõjutab õpilaste õpioskusi, aitab väärtustada ja rikastada nende tööd.

SOTSIAALNE JA KODANIKUPÄDEVUS
Töökultuuri järgides toimivad õpilased vastutustundlike kodanikena, tunnetavad vastutust, oma kohustusi ja õigusi. Sotsiaalne ja kodanikupädevus tõuseb tööõpetuses esile:

Koostööoskustes - tööõpetuses täidavad õpilased õppeülesandeid nii individuaalselt kui töörühma liikmena. Õppijad õpivad üksteiselt nii läbi vaatluse kui suhtlemise meeskonnatöö oskusi, konfliktide lahendamist ja koostööd kaaslastega.
Eetikas ja vastutuses - õppijad järgivad õigeid töövõtteid, tööga seotud eetikat ja läbi ülesannete tähtaegade ja lõpptulemuse vastutavad oma õppimise eest ise.
Keskkonnaalases teadlikkuses - materjaliõpetus õpetab keskkonnasõbralike materjalide ja meetodite kasutamist. Õppijad lähtuvad õppeülesannete täitmisel ja töökoha korrashoiul jätkusuutlikkuse ja keskkonnateadlikkuse põhimõttest.
Sotsiaalsetes oskustes - õppijad rakendavad tööõpetuse raames nii töökohal kui igapäevaelus vajakikke suhtlemisoskusi nagu kuulamis- ja veenmisoskused, empaatia ja teiste inimeste vajaduste mõistmine.
Kodanikukohustustes ja õigustes - õppijad puutuvad tööõpetuse tundides tööohutusalaselt kokku töömaailma reguleerivate seaduste ja regulatsioonidega.

ENESEMÄÄRATLUSPÄDEVUS
Enesemääratluspädevus on oskuste ja teadmiste valdkond kus õpilane tunnetab iseennast. Lähtuvalt huvist, võimetest ja vajadustest seab õpilane endale eesmärke.

Enesemääratluspädevus tööõpetuses hõlmab.

Eneseanalüüsi - lähtuvalt huvist ja isiklikke väärtustest hindab õppija oma tulevase karjäärivalikuga seotud oskusi.
Enesekindlust – on kindel oma ettevõtmistes. Hindab riske ja ei karda võtta ette uusi asju.
Enesehindamist – tunnetab enda arengut, õpib vigadest, tunnustab enda ja kaaslaste saavutusi.
Isikliku ja erialase arengu jälgimist - kohandama lähtuvalt oma kogemusest ja tulemustest oma eesmärke ja tegevusi.

ÕPIPÄDEVUS

Õpipädevuses õpib õppija vastavalt oma võimetele, planeerib õppimist, sh. enesekontrolli ja järgib kavandatut. Täidab korrektselt jõukohaseid ülesandeid individuaalselt ja rühmas, kasutab sobivaid teabevahendeid.

On avatud uutele teadmistele ja oskustele. Tööõpetuses keskendub õppija läbi käelise tegevuse käsitöö, kodunduse ja tehnoloogia praktilistele oskuste õppimisele.

Käelised oskused – õppijad õpivad tööriistade ja seadmete ohutut ja ratsionaalset kasutamist, materjalide töötlemist ning elulisi käsitöö ja kodunduse oskusi.
Probleemide lahendamine - tööõpetuse ülesanded on seotud igapäevaeluga ja eeldavad õpilastelt loovust probleemide lahendamisel.
Tööohutus – õppijad järgivad praktikas tööohutusnõudeid.
Materjaliõpetus - õppijad kogevad teadmisi ja rakendavad oskusi erinevate materjalide omaduste ja kasutusviiside osas.
Tööde kavandamine – õppijad viivad oma ideid ellu läbi praktilise töö.
Koostööoskused - tööõpetuse tundides töötavad õpilased meeskonnas ja seeläbi rakendavad koostöö ja suhtlemisoskusi.
Tehnoloogia – õppijad omavad ülevaadet maailmas kasutatavatest tehnoloogilistest protsessidest.
Keskkonnateadlikkus – õppijad rakendavad tundides läbi materjalide taaskasutuse ja ratsionaalsete tehnoloogiliste võtete jätkusuutlikke praktikaid.

SUHTLUSPÄDEVUS

Suhtluspädevus kui üldine ühiskonnas inimesena toimimise komponent aitab õppijatel omandada sotsiaalseid oskusi ja teadmisi.

Suhtlus kõnes - lisaks käelistele oskustele suudab õppija end selgelt ja arusaadavalt väljendada. Mõistab juhendaja õpijuhiseid ja seletusi ja annab tagasisidet toimunule.
Tekstiloome - suhtlemine kirjas toimub läbi tehnoloogiliste protsesside ja oma mõtete kirjeldamise.
Kuulamisoskus - võime aktiivselt kuulata teiste inimeste arvamusi, juhiseid ja tagasisidet on tööõppes hädavajalik, et mõista ja täita ülesandeid õigesti.
Mittesõnaline suhtlemine - õppijad on teadlikud oma kehakeelest ja kasutavad tundides kehakeelt. Žestid ja näoilme annavad kaaslastele infot õppija suhtumise ja hoiakute kohta.
Meeskonnatöö oskused - suhtluspädevus hõlmab ka õppija võimet töötada koos teistega meeskonnas, lahendada töörühma liikmena probleeme ja põhjendada oma seisukohti.
Klienditeenindus (avatus) – suhelda sõbralikult ja tõhusalt nii võõrastega kui koolikollektiiviga.
Konfliktide lahendamine - lahendada rahulikult esile kerkinud kitsaskohti. Aktsepteerida ka kaasõppijate otsuseid ja tegevusi.

MATEMAATIKA-, LOODUSTEADUSTE- JA TEHNOLOOGIAALANE PÄDEVUS

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalast pädevust omandab õppija praktiliste harjutuste käigus reaalelulisi situatsioone lahendades ja erinevate valdkondade vahel seoseid luues. Tööõpetuse tundides ilmneb pädevus allpool esitatud kujul.

Mõõtmine ja märkimine, geomeetria- õppijad kasutavad mõõtmise ja märkimise käigus mitmeid mõõteriistu.
Materjaliõpetus – õppijad tunnetavad õppeülesannete lahendamisel erinevate materjalide omadusi, lähtuvalt materjalidest valivad valmistatava eseme ja töövahendid. Keskse kohal on ülesannete sisus multimateriaalsus – erinevate materjalide koostoime.

Elektroonika ja elektriõpetus – õppijad kasutavad käepärasemaid elektritööriistu.
Probleemide lahendamine - matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus aitab õpilastel arendada probleemide lahendamise oskusi, mida saab rakendada tööõpetuse projektides. See hõlmab probleemi määratlemist, sobivate lahenduste leidmist ja nende rakendamist.
Ohutus ja keskkonnateadlikkus - õppijad kasutavad töömaailmas kehtivaid tööohutuse põhimõtteid järgides tööriistu ja seadmeid. Järgivad keskkonnateadlikke põhimõtteid ja väldivad saaste ja liigse prügi teket.

ETTEVÕTLIKKUSPÄDEVUS
Ettevõtlikkuspädevuse omandamisel tunnetab õppija tööõpetuse tundides neid oskusi, teadmisi ja isikuomadusi, mis aitavad õpilastel arendada ettevõtlikkust ja valmisolekut karjääri planeerimisel ja tööturul toimetulekul.

Ettevõtlusalane teadlikkus – läbi õppetöökoja töökeskkonna omandab õppija arusaama ettevõtlusmaailmast, käsitööoskusest kui ärimudelist ehk teekonnast ideest tooteni.
Probleemide lahendamine ja otsuste tegemine – õppijad analüüsivad tundides tekkinud olukordi, kogevad ratsionaalseid ja otstarbekaid lahendusi ja vastutavad oma otsuste eest.
Loovus – õppijad loovad praktilistes töödes endale uusi huvitavaid tootearendusi.
Suhtlemisoskused on olulised, et suhelda klientide, partnerite ja töötajatega ning tutvustada oma tooteid ja teenuseid.
Meeskonnatöö ja koostöö - ettevõtluspädevus hõlmab võimet töötada meeskonna liikmena ja juhtida töörühma, lahendada probleeme koos kaaslastega.
Riskivalmidus – ettevõtlikkuse osa on riskide võtmine ja otsustega seotud tulemustega toimetulek.
Ettevõtlusvaim – ettevõtlusele omane positiivne suhtumine ja enesekindlus.

DIGIPÄDEVUS
Tööõpetuses tundides kasutavad õppijad digitaaltehnoloogiat ja tööriistu seoses käelise ja praktilise tegevusega. Digipädevuse arendamine tööõpetuses võimaldab õppijal tulla paremini toime nii praktiliste käeliste tööde teostamisel kui ka digitehnoloogia kasutamisel.

Digipädevus võib hõlmata järgmist:

Digitaalsete tööriistade kasutamine - õppijad kasutavad erinevaid digitaalseid tööriistu, arvuteid, tahvelarvuteid, nutitelefone ja tarkvararakendusi õppeülesannete täimisel.
3D-printimine - tööõpetuses hõlmab digipädevus füüsiliste esemete loomist digitaalsete mudelite põhjal, näiteks ka 3D-printimise oskus.
Veebipõhiste lahenduste kasutamine - infootsing. Õppijad kasutavad veebipõhiseid ressursse õpetusmaterjalide ja juhendite otsingul, leiavad tööõpetuse valdkonna teadmisi online- kogukondi kasutades.
Ohutus ja eetika – õppijad kasutavad turvaliselt digitaalseid tööriistu ja järgivad nii privaatsuse kui autoriõiguse põhimõtteid.

Tööõpetuse lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine – taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvas õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.
Elukestev õpe ja karjääri kujundamine on kaasatud lihtsustatud õppekavasse õppijale eluks vajalike oskuste ja teadmiste arendamiseks.
Näited õppe- ja karjääri võimalustest on sobilik kohandada lähtuvalt õppija individuaalsetest vajadustest ja võimetest.

Karjääri planeerimine - karjääri planeerimise osas juhendamine ja õppijale ülesannete püstitamine. Leida seoseid nende õpitud oskuste ja reaalelu vahel. Aidata õppijal mõista oma huvisid, tugevusi ja seada eesmärke.
Oskuste arendamine - tööõpetus keskendub praktiliste oskuste, nii tehniliste oskuste kui

käsitööoskuste, õpetamisele ja õpioskuste arendamisele.
Elukestev õpe – julgustada ja innustada õpingute jätkamist ka pärast kooli lõpetamist.
Tööturg ja töömaailm – päriselus töömaailma toimimine ja töövõimaluste valik. Tööturul nõutavate oskuste kirjeldamine ja analüüs. Tehnoloogiliste suundumuste kajastamine.
Karjääri nõustamine – õppija karjäärieesmärkide määratlemine ja juhiste pakkumine karjäärieesmärkide saavutamiseks.
Praktiliste kogemuste rakendamine: Õppijale võimaluse andmine töökogemuse proovile panekuks reaaleluliste harjutusülesannete ja õpiprojektide kaudu.
Koostöö ettevõtetega – Läbi õppekäikude õppijale konkreetse töövaldkonna töökogemusi ja teadmise pakkumine.

Keskkond ja jätkusuutlik areng – taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust.
Valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.
Keskkond ja jätkusuutlik areng on teema, mida saab kaasata tööõpetuse lihtsustatud õppekavasse keskkonnaküsimuste ja jätkusuutlikkuse käitumisoskuste arendamiseks.
Keskkonnateadlikkus ja jätkusuutliku käitumisoskuse arendamine on vajalik kaasaegse maailma väljakutsetega toimetulekuks ja jätkusuutliku eluviisi edendamiseks.

Materjalide taaskasutus ja säästlik kasutamine - tehnoloogiaõpetuse praktilistes töödes kasutatakse taaskasutatud materjale.
Keskkonnasõbralikud tootmismeetodid – õppija valmistab tooteid keskkonnasõbralikul viisil, vähendades jäätmeid ja kasutades vähem ressursse.
Jätkusuutlik eluviis - tööõpetus tutvustab õppilale keskkonnasõbralikke materjale ja tehnoloogiaid, energiatõhusaid seadmeid rohelisi tootmisprotsesse.
Keskkonnateadlikkus – õppija harimine keskkonnateadlikkuse osas, keskkonnaprobleemide ja nende mõju selgitamine kliimamuutuste ja saastamise näitel.
Looduslike ressursside hoidmine - looduslikke ressursside väärtustamine ja nende kaitse tähtsuse mõistmine.
Projektitööd - õppija valmistab keskkonnasõbralikke projekte taaskasutatud materjalidest.
Jätkusuutlikud karjääri võimalused - tööõpetus aitab õppijal mõista jätkusuutliku arengu võimalusi, näiteks mahetootmise valdkonnas.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust.
Tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.
Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus aitavad õppijal arendada aktiivseks osalemiseks ühiskonnas. Ettevõtlik mõtteviis võib aidata leida uuenduslikke lahendusi ühiskondlikele probleemidele.
Siin on mõned võimalused, kuidas neid kahte aspekti saab tööõpetuses integreerida:
Kodanikualgatus:

Ühiskonnateadlikkus – läbi tehnika arengu kogeb õppija, kuidas tuvastada ja mõista ühiskondlikke probleeme ja väljakutseid kohalikus elus ja maailmas.
Kodanikuaktiivsus - õppijaid saab osaleda kodanikualgatustes ja konkreetsetele probleemidele või heategevusele keskenduvatele ühiskondlike projektides.

Ettevõtlikkus:

Ettevõtliku mõtteviisi arendamine – tehnoloogiaõpetuses suunata õppija mõtleb ettevõtlikult ja nägema probleeme kui võimalusi ja otsima loovaid lahendusi.
Praktiline kogemus - tööõpetuses kogeb õppija ettevõtluse külgi nagu tootearendus, tootmine ja müük.
Rahatarkus - eelarvestamine ja aruandlus.

Kultuuriline identiteet – taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.
Kultuuriline identiteet rikastab tööõpetuse kogemust meie kultuuriruumis, aitab õppijal mõista oma kultuuripärandit ja ühenduda oma juurtega.
Mõista teiste kultuuride mitmekesisust ja aitab õppijal tunnetada käsitöö ja käsitsi tööga seotud väärtusi ja identiteeti.

Traditsioonilised käsitööoskused – õppija kogeb oma kultuuripärandiga seotud traditsioonilisi käsitööoskusi nagu rahvarõivaste valmistamine, käsitöötoodete valmistamine või toiduvalmistamise tehnikate õppimine.
Pärimuslikud sümbolid ja motiivid - õppijad kasutavad oma töödes meie kultuuri sümboleid, mustreid ja motiive ja seeläbi peegeldub nende kultuurilist identiteet.
Kultuuriline pärand ja ajalugu – õppija kasutab esemete valmistamisel traditsioonilisi käsitöötehnikaid. Puutub seeläbi kokku oma kultuuri käsitöö ajaloo ja pärandiga.
Kultuuripärandi väärtustamine – õppija tunnetab läbi praktilise tööprotsessi austust töö vastu ja seeläbi arusaamist teiste kultuuride traditsiooniliste käsitööoskuste ja tavade väätustest.
Kultuuriline loovus – õppija kasutab traditsioonilisi tehnikaid uuenduslikul viisil. Teostab oma kultuurilist identiteeti ja loovust väljendavaid ideid.

Teabekeskkond ja meediakasutus – taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskkonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärke ja ühiskonnas omaksvõetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskkonnas;
Tehnoloogiaõpetuse tundides arendab õppija teabekeskkonna ja meediakasutuse oskusi vastavalt oma võimetele ja vajadustele. Läbi meediakasutuse ja teabekeskkonna praktiliste tegevuste õpitakse teavet kriitiliselt hindama ja meediat vastutustundlikult kasutama eesmärgiga olla teadlikud digitaalse maailma võimalustest ja ohutusest.

Teabe otsimine ja hindamine – teabeotsing erinevatest allikatest, sealhulgas raamatutest, veebilehtedest ja ajakirjadest.
Digitaalse kirjaoskuse arendamine – õppija kasutab arvuteid ja digitaalseid seadmeid teabe otsimiseks ja tekstiloomeks. Seejuuras omandab õppija põhiteadmised veebilehtede sirvimisest ja otsingumootorite kasutamisest.
Meediaanalüüs – erinevate meedialiikide, ajalehtede, ajakirjade, raadio ja televiisori allikate analüüs ja seeläbi kogemuse saamine meedia mõjust nende teadmistele ja arvamustele.
Veebipõhine suhtlus ja turvalisus - kuidas kasutada sotsiaalmeediat ja e-posti vastutustundlikult ning kuidas kaitsta oma privaatsust võrgus.
Teabe jagamine - erinevaid meediavahendeid, nagu blogid, videod või sotsiaalmeediat kasutades kogemuste ja teadmiste jagamine.

Tehnoloogia ja innovatsioon – taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvas tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.
Tehnoloogia ja innovatsioon kui moodsa tehnoloogilise mõtte arengukomponent on tehnoloogiaõpetuse osa, millel on suured ootused.
Siin on mõned võimalused, kuidas lisaks traditsioonilistele käsitööoskustele õpet läbi tehnoloogia ja innovatsiooni tööõpetuse lihtsustatud õppekavas integreerida:

Põhitehnoloogilised oskused – õppijad kasutavad põhitehnoloogilisi seadmeid, näiteks arvuteid, nutitelefone ja tahvelarvuteid. See hõlmab nii klaviatuuri kasutamist, veebilehtede sirvimist kui failide salvestamise aluseid.
Digitaalsed tööriistad – õppija kasutab dokumentatsiooni ja esitluste loomiseks digitaalseid tööriistu, näiteks tekstiredaktoreid ja esitlusprogramme.
Internet ja veebipõhised ressursid – õppija rakendab teabe ja õppematerjalide omandamiseks veebis otsimise ja navigeerimise oskusi, veebipõhiste ressursside leidmist ja kasutamist.

3D-printimine ja modelleerimine õppija loob 3D-printimise ja modelleerimise abil lihtsaid objekte ja mudeleid.
Innovatsioonioskused – õppija mõtleb uuenduslikult, leiab probleemidele loovaid lahendusi.

Tervis ja ohutus – taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.
Tervis ja ohutus on tööõpetuse teema, milles õppija mõistab ja hindab oma töökoha ja töövahendite ohutust ning hoolitseb oma tervise eest. Õppija järgib järgnevaid ohutus- ja terviseküsimuse juhiseid kogu õppeprotsessi vältel.

Tööohutus – õppija järgib õigete tööriistade, seadmete ja isikukaitsevahendite kasutamist. Väldib õnnetusi ja vigastusi ning hoiab korras oma töökoha.
Töökultuur – õppija tegutseb meie kultuuriruumi sobival viisil ja järgib kooli kodukorda.
Esmaabi – õppija rakendab vajadusel esmaabi põhimõtteid, näiteks vigastuste ja äkiliste terviseprobleemide korral ja reageerib hädaolukorras.
Töötervishoid – õppija lähtub õppeprotsessis ergonoomika ja töötervishoiu põhitõdedest.
Kemikaalide ohutus - tööõpetuses kasutatavate kemikaale ja värvide ohutu käsitlemine ja säilitamine. Isikukaitsevahendite kasutamine.
Tervislik eluviis - tervis ja ohutus hõlmavad sealhulgas toitumist, füüsilist aktiivsust ja vaimset heaolu. Õppija järgib tervislikku eluviisi ja teeb tervislikke valikuid.

Väärtused ja kõlblus – taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb ühiskonnas üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.
Väärtuste ja kõlbluse teema aitab õpilastel mitte ainult omandada praktilisi oskusi, vaid ka arendada head iseloomu ja moraalset tugevust.

Eetilised põhimõtted – õppija lähtub põhiväärtustest ja eetilistest põhimõtetest nagu ausus, vastutus, austus ja empaatia nii koolis kui ka igapäevaelus.
Töökoha väärtused – õppija väärtused ja hoiakud avalduvad meeskonnatöö, koostöö, vastutuse ja kaasõppijaid arvestava ja toetava suhtumise läbi.
Kõlblus – eetiliste otsuste langetamisel ja probleemide lahendamisel õppija valib sobivaimaid eetilisi lahendusi ja mõistab nende otsuste mõju.
Eeskuju ja juhendamine – õppija järgib tunnis kogetud positiivseid praktikaid.
Arutelud ja reflektsioon – õppija reflekteerib oma tegevusi, õpib vigadest ja aruteludes esitleb ja kaitseb oma seisukohti.

Tööõpetuse lõiming teiste õppeainetega

Eesti keel
Kuna tööõpetuse ainetunnid toimuvad eesti keeles siis on mõlemad õppeained omavahel otseselt seotud nii kõnes kui kirjas. Tööõpetuses kasutusel olev erialane sõnavara täiendab õppija keelepagasit.
Oskus suhelda – eesti keele õppimine aitab õpilastel arendada erialast sõnavara. Õppeülesannete täitmine pakub õppijale reaalseid olukordi, kus õppijad kasutavad oskust suhelda.
Kirjalik ja suuline dokumentatsioon: Tööõpetuses ülesannete käigus vajalike tegevuste kirjeldamine ja juhendite ja õppekirjanduse kasutamine arendavad õppija funktsionaalset kirjaoskust.
Ohutusjuhendid - tööõpetuses rakendust leidvate tööohutusalaseid juhendeid peab õppija teadma ja tundma. Eesti keel võimaldab õppijal neid juhendeid mõista.
Õpijuhjuhiste mõistmine ja tööprotsessi kirjeldus : tööõpetus ei saa ilma erinevate tööprotseduuride ja -juhiste mõistmist. Eesti keel on vajalik nende juhiste lugemiseks ja mõistmiseks, mis on seotud konkreetsete tööetappidega või masinate kasutamisega.
Projektitööd – tööõpetuses teostatavates õpiprojektide keelekasutus nii ettevalmistavas faasis kui tööde

vormistamisel.
Õpilastööde esitlused – kirjaliku osa vormistamine ja suulised ettekanded.

Võõrkeel
Kuigi meie koolis on õppekeeleks eesti keel on tööõpetuse lõiming võõrkeelega oluline õpilase enesearengu komponent. Võõrkeele ja tööõpetuse koosmõju võimaldab õppijal avastada virtuaalseid võimalusi ja seejärel viia neid ellu praktikas.
Õppija kogeb kuidas keeleoskus avardab tema maailma.
Siin on mõned viisid, kuidas võõrkeel ja tööõpetus on lõimitud.
Infootsing – õppija kasutab võõrkeelseid keskkondi infootsingul. Keelekasutus võimaldab õppijal leida uusi tehnoloogilisi lahendusi ja tooteid ja seeläbi rakendust praktilistele oskustele.
Rahvusvaheline koostöö - tööõpetuses võivad õppijad osaleda rahvusvahelistes projektides. Suhelda kaaslastega võõrkeeles ja esitleda töötulemusi.
Kultuuriline mitmekesisus - võõrkeele õppimine aitab õpilastel paremini mõista kultuuridevahelist sidusust. Keeleõppes puutuvad õppijad näiteks läbi pildimaterjali kokku erinvates kultuurides toimiva tootearendusega, arhitektuursete ja tehniliste lahendustega.
Rahvusvahelised standardid - tööõpetus järgib rahvusvahelisi standardeid ja regulatsioone ja võõrkeele oskus leiab rakendust nende standardite ja regulatsioonide tõlgendamisel.

Matemaatika
Matemaatilised mudelid ja oskused on tööõpetuse ülesannete sisuks. Matemaatika aitab tööõpetusega seotud matemaatiliste mõistete ja oskustega õppijal tööd kavandada ja hilisemat töötulemust kontrollida.
Tööõpetus pakub õppijale läbi praktilise kogemuse võimalust tunnetada maailma läbi matemaatika.
Mõõtmine ja märkimine - tööõpetuses on mõõtmine kesksel kohal.
Geomeetria – tööõpetuse kasutavad õppijad lihtsamaid geomeetria mõisteid ja valemeid. Õppija tunnetab ruumilisi suhteid, eseme kavandamisel koostab mõõtarve kasutades eskiise, lihtsamaid jooniseid ja piltkujutisi.
Materjaliarvutus – nii esemete kavandamisel kui toitude retseptides järgib õppija etteantud suurusi ja koguseid. Materjaliarvutus on oluline lihtsamate kuluarvestuste teostamisel.
Mustrid – õppija kasutab matemaatilisi mõisteid esemete disainimisel.
Arvutamine - õppijad järgivad ja kohandavad esemete valmistamisprotsessis mõõte. Õppija kasutab matemaatilist mõtlemist tööõpetuslike probleemide lahendamisel. Tööõpetuses on vajalik pikkuste, pindalade, mahtude ja raskuste mõõtmine ning erinevate mõõtühikute kasutamine

Loodusõpetus
Nii loodusõpetuse kui tööõpetuse sisuks on looduslikud materjalid, keskkonnasääst ning praktiliste oskuste õpetamine. Loodusõpetuse ja tööõpetuse lõiming võimaldab õppijal mõista seost looduse ja materjalide kasutamise vahel.
Ühised puutepunktid on:
Loodusplastika - materjaliõpetus ja loodusest vahendite kasutamine. Loodusõpetus keskendub looduses esinevatele materjalidele ja loodusressurssidele, nende omaduste mõistmisele ja kasutamisele. Tööõpetus hõlmab loodusest pärit materjalide kasutamist esemete valmistamisel.
Keskkonnasääst - loodusõpetuse sisus on keskkonnamõjudest tulenevat vajadus kasutada säästvalt materjale. Tööõpetuses on kesksel kohal materjalide taaskasutus, keskkonnahoid ja keskkonnahoidlike materjalide kasutamine.
Praktilised oskused – õppija rakendab materjalide käsitsemise ja töötlemisega seotud oskusi.. Loodusõpetus annab aluse mõista looduslike materjalide omadusi ja nende käsitsemise põhimõtteid, tööõpetuses rakendab õppija õpitut praktikas.
Multimateriaalsus – õppija kasutab ühes töös erinevaid materjale. See on vajalik nii loovuse arendamisel kui õpilastööle laiema funktsiooni võimaldamisel. Loodusõpetus on seotud nende materjalide päritoluga, tööõpetus mil viisil neid materjale kasutatakse.
Tööohutus - Loodusõpetus käsitleb ohutuse aspekte seoses looduslike materjalide kasutamisega.

Ajalugu
Ajaloo ja tööõpetuse lõiming seisneb nende kahe aine seoses läbi mineviku. Ajaloo sisuks on tehnoloogia arenguprotsesside mõju ühiskonnale.
Ajalooline taust võimaldab õpilastel saada laiemat arusaamist mineviku ja käsitöö valdkondade vastastikusest mõjust.
Sajandeid vanu käsitöö tehnoloogilisi oskusi saavad õppijad rakendada tööõpetuse tundides ja seeläbi mõistab õppija paremini ühiskonna ja kultuuri arengut.
Ajaloo mõjutused - tööõpetuse oskused ja tehnikad on arenenud ajaloo käigus. Õppijad võrdlevad nüüdisaegseid tehnikaid ja minevikus kasutatud tööriistu ja hindavad tehnoloogia arengut.
Kultuuriline kontekst – töötamine meie kultuuriruumis läbi ajaloo. Tööõpetuse kaudu saavad õpilased õppida erinevate kultuuride traditsioonilisi käsitööoskusi ja tehnikaid.
Näidete kasutamine – ajaloolisi ehitisi ja tehnoloogilisi lahendusi kopeeritakse toodete kaudu. Neid tooteid kasutatakse tööõpetuse ülesannete osana, näiteks mudeliõpetuses.
Teadmised - erinevate tööstusharudes ja kutsealadel. Kasutusel olnud materjalidega, tööriistade ja tehnikatega puutuvad õpilased kokku ajalootunnis. Näiteks põllumajanduslik tootmine ja põllusaaduste kasutamine võib esmapilgul tunduda tööõpetusest kauge teemana aga ometigi on otseses seoses nii materjaliõpetuse kui kodunduse ja käsitööga.
Ajaloolised muutused – postindustriaalse ühiskonna tekkimine. Tööstusrevolutsiooni mõju käsitööle, kodundusele ja tööõpetusele

Inimeseõpetus
Inimeseõpetus ja tööõpetus on lõimitud läbi isikliku ja sotsiaalse arengu ning praktiliste oskuste õpetamise. Nad aitavad õppijal paremini mõista seost praktiliste oskuste ja isikliku arengu vahel.
Isikliku omadused - inimeseõpetus õpetab isikliku arengu ja elu oskuste õpetamisele, mis on kasulikud nii igapäevaelus kui töömaailmas. Tööõpetuse tundides saab õppija neid oskusi töömaailmas rakendada läbi enesekontrolli, enesejuhtivuse, suhtlusoskuse, enesehinnangu, emotsionaalse intelligentsusi ja konfliktide lahendamise.
Eesmärkide seadmine ja karjääri planeerimine - inimeseõpetus aitab õppijal tööõpetuse tundides tunnetada oma huvi, eesmärke ja õpetada neile, kuidas olla sõber ja kaaslane. Tööõpetus pakub isikuomadustega ja kutsealadega seotud praktilist kogemust.
Enesejuhtimine – inimeseõpetus õpetab ajaplaneerimist, eesmärkide seadmist ja enesedistsipliini arendamist. Neid oskusi rakendatakse praktikas tööõpetuses.
Elukutseõpe – läbi esemelise õpikäsitluse keskendub tööõpetus erinevate käsitöö- ja kutsealadega seotud praktiliste oskuste õpetamisele. Õpilased õpivad konkreetsete töömaailma ülesannete täitmiseks vajalike materjalide, tehnikate ja tööriistade kasutamist.
Ettevõtlus ja majandus - inimeseõpetus hõlmab majandusalaseid teadmisi seeläbi töömaailmas toimimiseks vajalikku ettevõtlikkust.
Sotsiaalsete oskuste arendamine – inimeseõpetuse osa on sotsiaalsete oskuste, koostöö ja suhtlemise, õpetamine. Need oskused on abiks tööõpetuse õppeülesannete täitmisel.

Muusika
Muusika ja tööõpetus keskenduvad loomingulistele ja käeliste oskustele. Mõlema aine integreerimine pakub õpilastele mitmekülgsemat õpikogemust ja head äratundmist praktiliste oskuste ja loominguliste võimete rakendamisel mõlema aine kontekstides.
Loominguline väljendus - mõlemad ained julgustavad loomingulist mõtlemist ja pakuvad õppijale võimalust loovalt väljenduda.
Käeline osavus - on vajalik mõlemas aines. Nii tööriistade kasutus kui muusikariistadel mängimine nõuab käte ja sõrmede koordinatsiooni, täpsust ja osavust.
Kujundamine ja esteetika – on vajalik mõlemas aines. Kui muusika võib olla seotud helide ja meloodiate kujundamisega siis tööõpetuses keskendutakse visuaalsele esteetikale näiteks laua katmisel, roogade esitlemisel või esemete valmistamisel.

Akustika ja helid - muusika ja tööõpetus võivad puudutada akustikat ja helitehnoloogiat. Mõlema aine tundides puutuvad õppijad kokku heli omaduste ja levikuga ruumis, on vajadus arvestada nii heliisolatsiooni kui müra kui keskkonna ohuteguriga.
Materjaliõpetus - nii muusikas kui ka tööõpetuses tuleb mõista ja tunda erinevaid materjale. Muusikariistade valmistamiseks kasutatud materjalidega puutuvad õppijad kokku tööõpetuses.
Muusikainstrumentide valmistamine – tööõpetuse tunnis valmistatud keel ja löökpille saab kasutada muusika tundides – jauram, kraapspill, kastanjetid, triangel.

Kunstiõpetus
Kunstiõpetus ja tööõpetus on lõimitud nii loovuse, loomingu kui käsitööoskustega. Nad on küll kaks erinevat õppevaldkonda aga neil on tugev sidusus ja koostoime.
Loominguline väljendus - mõlemad ained eeldavad õpilastelt individuaalset eneseväljendust. Julgustavad õpilasi loovalt väljenduma. Kunstiõpetuses luuakse kunstiteoseid, samal ajal kui tööõpetuses valmistatakse erinevaid esemeid.
Käeline osavus - nii kunstiõpetuses kui tööõpetuses õpitakse läbi esemelise õpikäsitluse. Õppeülesannete täitmine vajab käelisi oskusi ja õppeprotsess eeldab käelise koordinatsiooni arendamist. Kunstiõpetuses ja tööõpetuses on kohati kasutusel samad tööriistad.
Disainin - mõlemas aines uuritakse värvi, kuju, proportsiooni visuaalseid elemente. Tööõpetuses kavandatakse ja disainitakse samuti erinevaid esemeid.
Materjaliõpetus - mõlemad ained eeldavad erinevate materjalide ja nende omaduste tundmist. Kunstiõpetuses võidakse kasutada samu materjale mida tööõpetuseski.
Tehnoloogilised protsessid - nii kunstiõpetus kui ka tööõpetus võivad kasutada materjalide ettevalmistamisel ja töötlemisel tehnoloogid. Lisaks termilistele protsessidele leiavad kunstiõpetuses kasutamist tööõpetusega samad digivahendid ja programmid.
Projektitöö - õppijad kavandavad mõlemas aines töid või kunstiteoseid alates idee väljatöötamisest kuni lõpptooteni.

Kehaline kasvatus
Nii kehaline kasvatus kui tööõpetus on ained mis arendavad läbi füüsilise tegevuse õppija vaimu. Mõlema õppeaine sidusus ja koostoime on arvestatavad komponendid õppija tervisliku eluviisi ja praktiliste oskuste arendamisel.
Kehaline kasvatus ja tööõpetus on vastastikku seotud läbi:
Füüsilise tervise ja ohutuse – mõlemate ainete fookuses on füüsiline tervis ja ohutus kasvõi läbi eririietuse. Kui kehaline kasvatus õpetab õpilastele liikumisega seotud tervislikke eluviise ja füüsilise aktiivsuse eeliseid, siis tööõpetus hõlmab samuti õigeid töövõtteid, õiget kehahoidu, ohutusnõudeid ja turvalise töökeskkonna loomisega seotud praktilisi oskusi.
Käelisi oskusi arendatakse ka kehalises kasvatuses. Kehaline kasvatus keskendub sageli liikumisoskustele, nagu tasakaal, koordinatsioon ja jõud, samas kui tööõpetuse kasutatavad töövõtted eeldavad töövahendite kasutamisel sama.
Koostöö ja õppimine rühmas - tööõpetuse sisuks on meeskonnatöö oskusi nõudvad projektitööd. Kehaline kasvatus hõlmab meeskonnaspordialasid. Nii kehaline kasvatus kui ka tööõpetus arendavad koostööd ja meeskonnatöö oskusi.
Tervislik eluviis ja kehaline aktiivsus: Kui tervisliku eluviisi edendamisega ja kehalise aktiivsusega seotud. Kehaline kasvatus annab õppijale aluse mõista füüsilise aktiivsuse olulisust, heaolu ja tervise osa, siis tööõpetus õpetab aktiivsete eluviiside toimimiseks vajalikke praktilisi oskusi. Tööõpetuse tunnis valmistatud spordivahendeid saab kasutada kehalise kasvatuse tunnis.
Materjaliõpetus – spordivahendite valmistamiseks kasutatud materjalidega töötlemisega puutuvad õpilased kokku tööõpetuse tundides.
Mõisted – mõlemas aines on kasutusel ühised mõisted ja väljendid.

TÖÖÕPETUS (1. – 4. KLASS)

AINEKAVA

1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: tunneb ära kasutatavaid materjale (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jne) kasutab õpetaja juhendamisel õigesti ja ohutult lihtsamaid töövahendeid.
TÖÖPROTSESS: joonistab šablooni abil lihtsamaid kujundeid; rebib sirgjooneliselt; lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid; voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks;
voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: hoolitseb koostegevuses õpetajaga oma töökoha ja -vahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
Käsitöömaterjalid; käsitöövahendite tutvustamine, nende otstarve ja ohutu kasutamine.
TÖÖPROTSESS
Erinevate esemete vormimine ning töövahendite tutvustamine; kujundite demonstreerimine, leidmine klassiruumist, piltidelt jm; materjalide säästlik kasutamine;
savi ja plastiliini voolimine, materjalide erinevuste selgitamine; paberiribade rebimine ja narmaste lõikamine nii silma kui joone järgi; voltimine; loodusplastika – meisterdamine nii seemnetest kui juurviljadest; erinevate materjalide kooskasutus.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS Tööohutus ja töökoha korrashoid ning isiklik hügieen; töö lõpetamine.

Praktilised tööd:

lihtsad meisterdamisülesanded lähtuvalt näidisest või õpilase fantaasiast; paberiribade ja tükkide rebimine, lõikamine ja ühendamine; mänguasjade ja mudelite valmistamine nii paberist, papist ja tekstiilist kui looduslikust materjalist; erinevatest materjalide, näiteks plasti, papi, paberi, tekstiili ja naha kooskasutus; paberiribade ja tükkide rebimine, lõikamine ja ühendamine; lõigatud kujundite liimimine; looduse elementide (puud, lindude - loomade kujutised, lumehelbed), mänguasjade ja mudelite valmistamine nii paberist, papist ja tekstiilist kui looduslikust materjalist; lauamäng; rahvuslikud mustrid; ruumiliste esemete, näiteks karpide või purkide kaunistamine; erinevate riputiste, näiteks jõulukaunistuste, valmistamine, töökoha koristamine.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane:
1) tunneb ära kasutatavaid materjale (paber, plastiliin, savi, looduslik materjal jne);
2) kasutab õpetaja juhendamisel õigesti ja ohutult lihtsamaid töövahendeid;
3) joonistab šablooni abil lihtsamaid kujundeid;
4) rebib sirgjooneliselt;
5) lõikab silma järgi ning kontuuri (sirgjoon) mööda paberitükke ja ribasid;
6) voldib paberilehe pooleks ja/või neljaks;
7) voolib rullimise, veeretamise ja lamendamise teel lihtsamaid kujundeid ja esemeid;
8) hoolitseb koostegevuses õpetajaga oma töökoha ja -vahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

2. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: tunneb ära ja nimetab kasutatavaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms); joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid õpetaja juhendamisel.
TÖÖPROTSESS: kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks; teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid; voldib ruudu diagonaalselt pooleks; teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid; voldib ruudu diagonaalselt pooleks; oskab sõrmedega heegeldada jämedat ketti; hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
Materjalide omadused, materjalide ja töövahendite sobivus, esemete vaatlus, erinevad kujundid, šabloon, kääridega lõikamine, liimimine.
TÖÖPROTSESS Joonlaua kasutamine mõõtmisel, loodusliku materjali kasutamine (seemned, terad); lihtsad ruumilised kompositsioonid, maketid, mõõtmine ja märkimine, töövõtete tutvustamine, töövahendite otstarbekas ja ratsionaalse kasutamine, erinevad looduslikud ja tehismaterjalid, voolimine, eeskuju ja näidise järgi töö sooritamine.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS Kord ja korraharjumus, töötamine grupis ja paaris, töö lõpetamine, korrastustööde järjekord.

Praktilised tööd:

Tööjuhendi lugemine ja tööprotsessis tekkivate eeldatavate kitsaskohtade ennetamine; joonlaua kasutamine mõõtmisel; joonte tõmbamine, punktide, kleepsude ühendamine vaba käega ja joonlauaga; joonelise paberi joonimine joonlauaga; loodusmaterjalist lihtsamate piltide ladumine; lihtsamate ruumiliste kompositsioonide, mudelite või makettide valmistamine.

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane:
1) tunneb ära ja nimetab kasutatavaid materjale (paber, kartong, plastiliin, savi, riie, lõng, looduslik materjal jms);
2) joonistab šablooni abil kujundeid, lõikab neid välja, liimib ja täiendab neid õpetaja juhendamisel;
3) kasutab joonlauda sirgjoone tõmbamiseks;
4) teeb voltimise teel lihtsamaid esemeid; voldib ruudu diagonaalselt pooleks;
5) kasutab õpitud voolimisvõtteid (veeretamine, rullimine, lamendamine, venitamine, pigistamine jms);
6) oskab sõrmedega heegeldada jämedat ketti;
7) hoolitseb õpetaja suunamisel oma töökoha ja õppevahendite korrasoleku ning isikliku hügieeni eest.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: eristab erinevaid looduslikke ja tehismaterjale, nimetab ja võrdleb

õpetaja abiga materjalide omadusi (õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev jt) valib õpetaja juhendamisel erinevaid töötlemisviise (rebimine, lõikamine, voltimine, viltimine, voolimine jms) ning kasutab töövahendeid õigesti.
TÖÖPROTSESS: töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, vaatleb ja kirjeldab õpetaja abiga töövõtet tutvustavat videot või pilti; viib alustatud töö iseseisvalt lõpule; kasutab materjale õpetaja juhendamisel säästlikult; kasutab joonlauda: mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites, tõmbab sirgjooni läbi ühe ja kahe punkti; valmistab juhendamisel voltimise teel lihtsamaid kujundeid;
lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid erinevast materjalist: paberist, õhemast kartongist, vildist, fliisist, riidest.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: paneb niidi, heegelniidi, lõnga sukanõela silmast läbi;
tikib eelpistet; heegeldab jämeda heegelnõelaga ketti; torkab õpetaja juhendamisel naaskliga auke;
valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumi- ja lauakaunistusi, korrastab ja kaunistab ühistegevuses oma klassiruumi.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE

Erinevate esemete vaatlus, kirjeldamine; materjalid - tekstiil, nahk, metall, plast, puit, paber, papp, kinnitusmaterjalid liim, nöör, niit, traat, erinevad töötamisviisid: rebimine, lõikamine, voltimine, voolimine jms), töövahendite õige hoid ja töötamine.

TÖÖPROTSESS

Materjalide säästlik kasutamine; töövahendite õige ja ohutu käsitlemine; kääridega lõikamine mitmesuguseid kujundeid erinevast materjalist: paberist, õhemast kartongist, vildist, fliisist, riidest; joonlaud ja pliiats; voltimine.

TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS

Töövahendid ja materjalid: nõel, naaskel, heegelnõel ja lõng, riie; ohutud töövõtted.

Praktilised tööd:

Ruumiline sünnipäevakaart või kutse, erinevad kujundid ja nende kaunistamine; Ehted, punutud paelad, maskid, kaardid.

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

Õpilane:

1) eristab erinevaid looduslikke ja tehismaterjale, nimetab ja võrdleb õpetaja abiga materjalide omadusi (õhuke, paks, jäme, peenike, pehme, kõva, painduv, tugev jt);
2) valib õpetaja juhendamisel erinevaid töötlemisviise (rebimine, lõikamine, voltimine, viltimine, voolimine jms) ning kasutab töövahendeid õigesti;
3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, vaatleb ja kirjeldab õpetaja abiga töövõtete tutvustavat videot või pilti; viib alustatud töö iseseisvalt lõpule;
4) kasutab materjale õpetaja juhendamisel säästlikult;
5) kasutab joonlauda: mõõdab paberil pikkusi täissentimeetrites, tõmbab sirgjooni läbi ühe ja kahe punkti;
6) valmistab juhendamisel voltimise teel lihtsamaid kujundeid;
7) lõikab kääridega mitmesuguseid kujundeid erinevast materjalist: paberist, õhemastkartongist, vildist, fliisist, riidest;
8) paneb niidi, heegelniidi ja lõnga sukanõela silmast läbi;
9) tikib eelpistet;
10) heegeldab jämeda heegelnõelaga ketti;
11) torkab õpetaja juhendamisel naaskliga auke;

12) valmistab juhendamisel tähtpäevalisi ruumi- ja lauakaunistusi, korrastab ja kaunistab ühistegevuses oma klassiruumi;
13) katab ja koristab õpetaja juhendamisel lauda.

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: kasutab mõõtmisel joonlauda ja mõõdulinti, märgib õpetaja juhendamisel joonlaua abil punkte ja tõmbab jooni erinevatele pindadele/materjalidele;
otsib ja valib ühistegevuses ideid tööde valmistamiseks, märkab esemetel rahvuslikke elemente.
TÖÖPROTSESS: töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, mõistab ja täidab õpetaja juhendamisel ka lihtsaid kirjalikke tööjuhendeid; meisterdab erinevatest materjalidest, valib õpetaja juhendamisel materjalide käsitsemiseks sobivaid töövahendeid, käsitseb tuttavaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
paneb niidi nõelasilmast läbi; teeb käsitsi lihtõmblust (traageldab); õmbleb riidele kahe auguga nööbi; heegeldab erineva jämedusega materjalist ketti; heegeldab alg- ja ahelsilmust.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: teab olulisemaid tähtpäevi, kaunistab juhendamisel tähtpäevadeks ruumi; kasutab materjale säästlikult, leiab õpetaja juhendamisel võimalusi materjalide korduskasutamiseks; valmistab juhendamisel lihtsamaid toite (nt võileivad, küpsisetort), koostades eelnevalt ühistegevuses vajalike toiduainete ostunimekirja; valib valmistatud toidu serveerimiseks sobivad lauanõud, katab ja koristab lauda; kirjeldab ja analüüsib oma tööd õpetaja juhendamisel, sh kirjaliku kava järgi (võrdleb oma tööd näidisega; hindab tulemuse kasutamist ja esteetilisust).

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
Joonlauaga, mõõdulindiga mõõtmine, märkimine, mõõtmisviga, eseme kavandamine näidise järgi, tööks vajalike töövahendite ja materjalide töötlemisviiside valik, võimalusel õppetöökoja kodukord, juhised õppetöökojas töötamiseks, tervisekaitse ja tööohutusnõuete tutvustamine, esmaabi.
TÖÖPROTSESS
Vajalikud vahendid ja materjali töötlemisviisid; põhjendada lähtuvalt töö eesmärgist materjalide, töövahendite ja töötlemisviiside sobivust; valmistab praktilise tööna esemeid ja mudeleid; teostab kavandatu lõpuni; hoiab korras ja korrastab oma töökoha, järgib hügieenireegleid, esitleb ja hindab oma tööd, toob esile õppeprotsessis kogetu seoseid igapäevaeluga.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
Tutvustada võimalusi erinevate tortide valmistamisel, arutleda miks, kellele ja kuidas torti valmistada, tutvustada, töövõtteid, töövahendeid, toiduaineid jm mida tordi valmistamisel on vaja, õpitakse töötama grupis ning jagama ühiskasutuses olevaid töövahendeid, kujundatakse korraharjumusi ja oskusi ning püsivust oma töö lõpule viia.

Praktilised tööd:

Joonlaua abil joonte ja kujundite joonestamine, mõõtude märkimine, meisterdamine paberirullidest ja tikutopsidest. „Kujundid“ – lihtsamate kujundite kokku liimine, laev, mask, kass, hobune, võileivatordi või küpsistordi valmistamine.

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane:

1) meisterdab erinevatest materjalidest, valib õpetaja juhendamisel materjalide käsitsemiseks sobivaid töövahendeid, käsitseb tuttavaid töövahendeid õigesti ning ohutult;
2) otsib ja valib ühistegevuses ideid tööde valmistamiseks, märkab esemetel rahvuslikke elemente;
3) töötab õpetaja suulise juhendamise järgi, mõistab ja täidab õpetaja juhendamisel ka lihtsaid kirjalikke tööjuhendeid;
4) kasutab mõõtmisel joonlauda ja mõõdulinti, märgib õpetaja juhendamisel joonlaua abil punkte ja tõmbab jooni erinevatele pindadele/materjalidele;
5) paneb niidi nõelasilmast läbi; teeb käsitsi lihtõmblust (traageldab); õmbleb riidele kahe auguga nööbi;
6) heegeldab erineva jämedusega materjalist ketti; heegeldab alg- ja ahelsilmust;
7) kasutab materjale säästlikult, leiab õpetaja juhendamisel võimalusi materjalide korduskasutamiseks;
8) teab olulisemaid tähtpäevi, kaunistab juhendamisel tähtpäevadeks ruumi;
9) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite (nt võileivad, küpsisetort), koostades eelnevalt ühistegevuses vajalike toiduainete ostunimekirja;
10) valib valmistatud toidu serveerimiseks sobivad lauanõud, katab ja koristab lauda;
11) kirjeldab ja analüüsib oma tööd õpetaja juhendamisel, sh kirjaliku kava järgi (võrdleb oma tööd näidisega; hindab tulemuse kasutamist ja esteetilisust).

KÄSITÖÖ

Õppeaine kirjeldus

5.-6. klass

Käsitöö lõimib teadmisi, mis on omandatud teistes õppeainetes. Loomingulistel ja praktilistel tegevustel on ka lõõgastav funktsioon nii õppetöös kui ka tulevases elus.
Käsitööd iseloomustab loov käeline aktiivsus, mis on oluline õpilase füsioloogilises ja vaimses arengus.
Praktiliste tööoskuste õpetamine toimub alljärgnevas järjestuses:

koostegevus õpetajaga: osa tööoperatsioone võib sooritada õpetaja, osa tehakse koos;
töötamine matkides: iga operatsioon eraldi, 2-3 operatsiooni kaupa, kogu ülesanne;
töötamine näidise järgi: detailide kaupa, valmis töö;
töötamine suulise juhendamise järgi: tööjuhendid operatsioonide kaupa, tööjuhendid kogu töö sooritamiseks.

Praktilise töö raskusaste sõltub materjalist, töövahenditest, sooritatavatest operatsioonidest ja keerukusest. Õpetaja kavandab tööülesanded selliselt, et lubatud ja oodatud oleksid mitmesugused lahendused ning õpilastel jääks võimalus rakendada oma fantaasiat. Pööratakse tähelepanu tööle ning tulemuse esteetilisusele. Arutletakse leitud põnevate ideede üle ja innustatakse loovast tegevusest rõõmu tundma. Nende käigus õpitakse koos teistega töötama, üksteist abistama, teiste arvamusi arvestama ning oma arvamusi põhjendama. Käsitöö tundides kujundatakse tööks vajalikud isiksuseomadused (püsivus, täpsus, iseseisvus, eesmärgikindlus), arendatakse esteetilist maitset, kujundatakse säästvat suhtumist materjalisse. Tööoskuste kujundamise kõrval on oluline roll suhtlemisel, oskus osaleda grupi- ja ühistegevustes, küsida abi ja anda nõu.

7.-9. klass

Käsitööd iseloomustab loov käeline tegevus, mis on oluline õpilase arengus.
Tööülesannete valikul lähtutakse eesmärgist arendada õpilaste vaimseid ja füüsilisi võimeid: motoorikat, tähelepanu, ruumitaju, kujutlusvõimet jne.
Käsitöös tutvub õpilane kutseõppe võimalustega, kujuneb valmisoleku elada ja töötada tänases ja tuleviku muutvas tehnoloogiamaailmas.

Õpetuse eesmärgid

Käsitöö õppeainega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1) tunneb rõõmu ja rahulolu praktilisest eneseteostusest, hindab tööd ja töö tegijat;
2) mõistab tehnoloogia arengut, näeb sellest tulenevaid muutusi töös ning nende mõju keskkonnale;
3) tunnetab ja arendab oma loomingulisi võimeid, kavandab ja teeb teoks oma ideed ning lahendab loovalt endale võetud ülesanded;
4) võrdleb ja kasutab erinevaid materjale;
5) teab ohutu töötamise põhimõtteid ning järgib neid;
6) töötab meeskonnas ja tajub oma võimeid ühistöös;
7) kasutab erinevaid teabeallikaid loova mõttetöö ja käelise tegevuse ühendamiseks;
8) väärtustab ja hoiab rahvuskultuuri ning teadvustab oma kohta mitmekultuurilises maailmas.

AINEKAVA

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) tikib ühesugused pisteid (eel-, tikk-, vars-, järel- ja/või ahelpistet);
2) heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid;
3) heegeldab edasi-tagasi ridadena;
4) heegeldab erineva jämedusega materjalist ketti; heegeldab alg- ja ahelsilmust;
5) oskab õpetaja abiga valida omavahel sobivaid töövahendeid (heegelnõel, sukanõel, vardad ja lõng);
6) oskab moodustada algsilmust ning luua varrastele silmuseid. Koob parempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena;
7) traageldab väljalõigatud detaile;
8) õmbleb riidele kannaga ja/või kannata nööpi;
9) kasutab triikrauda õpetaja juhendamisel;
10) oskab sooritada lihtsamaid (üksikuid) töövõtteid videojuhendite järgi.

Õppesisu

MATERJALID, TÖÖVAHENDID, TÖÖTLEMISVIISID
MATERJALID, TÖÖVAHENDID**:** erinevate kangaste ja käsitöömaterjalide tutvustamine; erinevate töövahendite tutvustamine; käärid, märkimis- ja mõõtmisvahendid, suure silmaga nõel, heegelnõel, jämedad metallvardad, õmblusnõelad, nööpnõelad, õmblusniit, joonlaud, riidekriit, õmblusmasin.
TÖÖTLEMISVIISID: tikkimine: tikkimispisted: ühesugused pisted tikitakse mööda ühte joont eelpiste, tikkpiste, järelpiste, varspiste, ahelpiste; silmuskudumine: silmuste loomine parempidine silmus, tingmärgid, ripspinnakudumine ääresilmused: silmuseline ja sõlmeline äär, kudumi lõpetamine kootud eseme viimistlemine; heegeldamine: põhisilmuste (alg-, ahel- ja kinnissilmuste), heegeldamine tingmärgid, skeem; õmblemine: ohutusnõuded nõela ja kääride, kasutamisel ohutusnõuded triikimisel, õmblemise eeltööd: lõike kinnitamine, detailide väljalõikamine, traageldamine, triikimine; nööbi õmblemine.
TÖÖPROTSESS
Kavandamine: idee ja kavand eseme valmistamisel; tööplaneerimine: ajakava;
eneseanalüüs ja hindamine: töö analüüsimine ja hindamine.
ÕPPEAINE RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS
TARBIMINE, PARANDUSTÖÖD
Tarbimise mõju inimesele**:** lõigete paigutamine; säästlik tarbimine: taaskasutus; rõivaste hooldamine**:** triikimine.

Praktilised tööd:

valmistada praktiline ese, kasutades erinevaid tehnikaid, valmistada praktiline ese, kasutades erinevaid tehnikaid (kott, mänguasi jt), valmistada praktiline ese, kasutades erinevaid tehnikaid, lõigete otsimine käsitöö ajakirjadest, lõigete paigutamine kangale.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1) tikib üherealisi pisteid (eel-, tikk-, vars-, järel- ja/või ahelpistet);
2) heegeldab alg-, ahel- ja kinnissilmuseid, heegeldab edasi-tagasi ridadena;
3) oskab õpetaja abiga valida omavahel sobivaid töövahendeid (heegelnõel, sukanõel, vardad ja lõng);
4) oskab moodustada algsilmust ning luua varrastele silmuseid. Koob parempidiseid silmuseid edasi-tagasi ridadena;
5) traageldab väljalõigatud detaile;
6) õmbleb riidele kannaga ja/või kannata nööpi;
7) kasutab triikrauda õpetaja juhendamisel;
8) oskab sooritada lihtsamaid (üksikuid) töövõtteid videojuhendi järgi.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kavandab juhendamisel ja valmistab lihtsamaid esemeid;
2) valib tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;
3) tikib kaherealisi pisteid (sämp-, põlvik-, aed- ja/või ristpistet); ;
4) heegeldab ringselt, tunneb heegeldamise õpitud tingmärke;
5) koob parem- ja pahempidiseid silmuseid;
6) tunneb kudumise õpitud tingmärke;
7) koob ringselt;
8) õmbleb õmblusmasinaga lihtõmblust.

Õppesisu

MATERJALID, TÖÖVAHENDID, TÖÖTLEMISVIISID
MATERJALID: looduslikud taimsed ja loomsed kiud, nende saamine ja omadused; erinevad pehmed kaasaja materjalid: nt polümeersavi Fimo, voolimismass Cernit, töövahendi ja materjali sobivus.
TÖÖVAHENDID: erinevate töövahendite tutvustamine, suure silmaga nõel, heegelnõel, sukavardad , õmblusnõelad, nööpnõelad, sõrmkübar, õmblusniit, mõõduriba, õmbluskriit, käärid, õmblusmasin, digitaalsed vahendid.
TÖÖTLEMISVIISID: tikkimine: kaherealised pisted; kudumine: pahempidine silmus, ringselt kudumine, lihtsa koekirja lugemine; heegeldamine: sambad, ringselt heegeldamine; õmblemine: õmblemine õmblusmasinaga, õmblusmasina niidistamine, lihtõmblus.
TÖÖPROTSESS
TÖÖPROTSESS: kavandamine: idee ja kavand eseme valmistamisel; töötamine: ajakava töötamine suulise juhendi järgi, jäljendamine; eneseanalüüs ja hindamine: ühise või individuaalse töö analüüsimine ja hindamine.
ÕPPEAINE RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS
TEKSTIILIDE HOOLDAMINE: säästlik tarbimine: riiete parandamine/taaskasutamine; rõivaste hooldamine: pesemine, kuivatamine, triikimine.

Praktilised tööd:

erinevate käsitöömaterjalide vaatlemine, kompimine jm., valmistada praktiline ese kasutades erinevaid tehnikaid, valmis töö viimistlemine, hooldusjuhendi koostamine.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kavandab juhendamisel ja valmistab lihtsamaid esemeid;
2) valib tikkimiseks sobivaid materjale ja töövahendeid;
3) tikib kaherealisi pisteid;
4) heegeldab ringselt, tunneb heegeldamise ja kudumise õpitud tingmärke;
5) koob parem- ja pahempidiseid silmuseid;
6) koob ringselt;
7) õmbleb õmblusmasinaga lihtõmblust.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid; töötab suulise juhendamise järgi; tunneb ära tehiskiududest tekstiilmaterjalid; valib juhendamisel eseme valmistamiseks sobivad materjalid ja töövahendid.
TÖÖPROTSESS: tikib kaherealist pistet (ristpistet mustri järgi), loeb juhendamisel lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju, vajadusel otsib neid veebist; heegeldab lihtsamat ääre- ja/või vahepitsi; koob kahe eri värvi lõngaga; käsitseb õmblusmasinat, õmbleb kahekordset palistust ja/või kahekordset õmblust.
RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS: planeerib oma töö ajakava; oskab analüüsida oma töö tulemust ja aja planeerimist.

Õppesisu

MATERJALID, TÖÖVAHENDID, TÖÖTLEMISVIISID
MATERJALID: tehislike ja sünteetiliste tekstiilmaterjalide tutvustamine; mitmesuguste materjalide tutvustamine ja nende koos kasutamise võimaluste leidmine.
TÖÖVAHENDID: töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistavast esemes.
TÖÖTLEMISVIISID: **tikkimine:** erinevate tikanditega tutvumine; pinnakattepisted; mähk- ja/või madalpiste; **silmuskudumine:** kahe värviga kudumine; **heegeldamine:** ääre- ja/või vahepits; **õmblemine:** lõike võtmine ja paigutamine kahekordne palistust ja/või kahekordne õmblus.
TÖÖPROTSESS
TÖÖPROTSESS: kavandamine: idee ja kavand eseme valmistamisel, rahvariided; tööplaneerimine: üksi ja/või rühmas töötades; eneseanalüüs hindamine: ühise või individuaalse töö analüüsimine ja hindamine.
ÕPPEAINE RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS
TARBIMINE: säästlik tarbimine, rõivaste hooldamine**,** pesumärgid: valgendamine, keemiline puhastus.

Praktilised tööd:

erinevad mängud etikettidel olevate hooldus- ja tingmärkide õppimiseks;
erinevatest materjalidest meisterdamine nt tekstiilist lill; koostada tööeseme kavand, valida materjalid ja töövahendid, arvutamine - kui palju peaks maksma käsitööese?

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kavandab ja valmistab lihtsaid esemeid;
2) tikib kaherealist pistet (ristpistet mustri järgi);
3) loeb juhendamisel lihtsamaid heegelskeeme ja koekirju, vajaduse korral otsib neid veebist;
4) heegeldab ääre- või vahepitse;
5) koob kahe eri värvi lõngaga;
6) käsitseb õmblusmasinat, õmbleb kahekordset palistust ja/või kahekordset õmblust.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: kavandab käsitööeset valib eseme valmistamiseks õpetaja juhendamisel sobivad materjalid ja töövahendid; tunneb erinevaid kangaid ja oskab neid eristada.
TÖÖPROTSESS: kasutab juhendamisel töövahendeid, viimistlus- ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt; kannab juhendamisel mustri kangale; kasutab erinevaid tikkimispisteid arhailise tikandi tikkimisel; heegeldab lihtsama skeemi või digitaalse juhendi järgi; oskab kududa tingmärkide järgi erinevaid koekirju (palmikut, maleruut jm); teab ja tunneb tingmärke; koob juhendamisel koekirja; kasutab õmblusmasinat, võimaluse korral tikkimismasinat; leiab ja kopeerib juhendamisel lõikelehelt lihtsamaid lõikeid; viimistleb juhendamisel erinevates tehnikates töid.
RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS: viimistleb juhendamisel erinevates tehnikates töid. Leiab võimalusi taaskasutada tekstiilmaterjale; oskab viimistleda oma töid: tunneb rõivaste hooldusmärke.

Õppesisu

MATERJALID, TÖÖVAHENDID, TÖÖTLEMISVIISID MATERJALID:
villased, linased ja puuvillased kangad, efektlõngad.
TÖÖVAHENDID: töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistavast esemest; peenike suure silmaga nõel, heegelnõel, ringvardad, õmblusmasin, aurutriikraud, lõikelehed, kalka.
TÖÖTLEMISVIISID: tikkimine: tikandi jäljendamine riidele, sümbolid ja märgid rahvakunstis, arhailine tikand; kudumine: lihtsama koekirja kudumine; heegeldamine: lihtsama skeemi või digitaalse juhendi järgi (amigurumi); õmblemine: lukk.
TÖÖPROTSESS
TÖÖPROTSESS: kavandamine: idee ja kavand eseme valmistamisel, sümbolid ja märgid rahvakunstis; tööplaneerimine: tööplaani koostamine, aja planeerimine; eneseanalüüs hindamine:
ühise või individuaalse töö analüüsimine ja hindamine.
ÕPPEAINE RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS
TARBIMINE, RÕIVASTE HOOLDAMINE: tarbimise mõju inimesele, säästlik tarbimine, materjalide taaskasutus; rõivaste hooldamine**:** rõivaste hooldamine: pesemine, kuivatamine, aurutamine, triikimine; tööde viimistlemine.

Praktilised tööd:

materjalide vaatlemine, kompimine, töövahendite sobivuse määramine, valmistada praktiline ese, kasutades erinevaid tehnikaid, padjapüüri õmblemine, luku õmblemine, ajakava koostamine, materjalide taaskasutamise võimaluste rakendamine.

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:

1) kavandab käsitööeset, valib selle valmistamiseks õpetaja juhendamisel sobivad materjalid ja töövahendid;
2) kasutab juhendamisel töövahendeid, viimistlus- ja/või kaunistusvõtteid eesmärgipäraselt;
3) heegeldab lihtsama skeemi või digitaalse juhendi järgi;
4) koob lihtsamaid koekirju (nt maleruut); koob lihtsaid esemeid (nt: peapael, patsikumm, järjehoidja jne);
5) leiab ja kopeerib juhendamisel lõikelehelt lihtsamaid lõikeid;
6) kasutab õmblusmasinat, võimaluse korral tikkimismasinat;
7) viimistleb juhendamisel erinevates tehnikates töid.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: valib ja kombineerib juhendamisel tööks sobilikke materjale ja õpitud tehnoloogiaid; oskab juhendamisel taaskasutada erinevaid materjale.
TÖÖPROTSESS: oskab leida võimalusi pilutikandi kasutamiseks; heegeldab skeemide ja tööjuhendite järgi; koob lihtsaid koekirju ja esemeid koekirjaskeemide ja juhendite järgi; oskab vajaduse korral leida veebist tingmärkide tähendusi; määrab oma riiete suurusnumbri ja kehatüübi sobiva tegumoe leidmiseks; loeb ja mõistab valmisriiete etikette, arvestab neil esitatavat teavet; õmbleb iseseisvalt lihtsamaid esemeid või teostab töid õpetaja valikul mõnes teises käsitöötehnikas.
RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS: oskab hooldada erinevast materjalist riideid; kasutab ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti; oskab selgitada ringmajanduse positiivset mõju keskkonnale; loeb ja mõistab valmisriiete etikette; oskab iseseisvalt leida lahendusi, kuidas oma rõivaid isikupäraseks muuta.

Õppesisu

MATERJALID, TÖÖVAHENDID, TÖÖTLEMISVIISID
MATERJALID: erinevate materjalide kombineerimine tervikuks.
TÖÖVAHENDID: töövahendite ja tehnoloogia valik olenevalt materjalist ja valmistavast esemest.
TÖÖTLEMISVIISID: tikkimine: pilutikand; kudumine: mustri lugemine (pitsiline koekiri); heegeldamine: mustri lugemine; õmblemine: riiete suurusnumber mõõtude võtmine.
TÖÖPROTSESS
TÖÖPROTSESS**:** kavandamine: idee ja kavand eseme valmistamisel; tööplaneerimine: ainealase info otsimine; eneseanalüüs hindamine: ühise või individuaalse töö analüüsimine ja hindamine.
ÕPPEAINE RAKENDAMINE IGAPÄEVAELUS
TARBIMINE: Tarbimise mõjuinimesele: ringmajandus; rõivaste hooldamine: etiketid riietel.

Praktilised tööd:

erinevate materjalide kombineerimine, taaskasutamine, valmistada praktiline ese, kasutades erinevaid tehnikaid, mõõtude võtmine, suuruste tabeli uurimine info otsimine veebist, käsitöö ajakirjadest,
ajakava koostamine, õpilased otsivad infot ringmajanduse kohta.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:
1) valib ja kombineerib juhendamisel tööks sobilikke materjale ja õpitud tehnoloogiaid;
2) heegeldab skeemide ja tööjuhendite järgi;
3) koob lihtsaid koekirju ja esemeid koekirjaskeemide ja juhendite järgi;
4) määrab oma riiete suurusnumbri ja kehatüübi sobiva tegumoe leidmiseks;

5) õmbleb iseseisvalt lihtsamaid esemeid või teostab töid õpetaja valikul mõnes teises käsitöötehnikas (nt kangastelgedel kudumine, masintikkimine, ehete valmistamine, makramee, savitööd, erinev taaskasutus jne);
6) kasutab ainealast teabekirjandust ja vastavaid veebilehti;
7) loeb ja mõistab valmisriiete etikette, arvestab neil esitatavat teavet, oskab vajaduse korral leida veebist tingmärkide tähendusi;
8) oskab hooldada erinevast materjalist riideid;
9) oskab juhendamisel taaskasutada erinevaid materjale.

KODUNDUS

Õppeaine kirjeldus

5.-6. klass

Kodundus on õppeaine, kus oluline on inimese üldine heaolu ja igapäevaelus hakkamasaamine.
Väärtustatakse eesti toidukultuuri ja- traditsioone ning kujundatakse avatud meelt teiste rahvaste toidukultuuri ja tavade suhtes.
II kooliastmes keskendutakse ainealaste mõistete tundmaõppimisele, õigete töövõtete ja toiduainete töötlemisviiside omandamisele.
Õpitakse läbi praktilise tegevuse. Õpitakse mõistma erinevate otsuste mõju õppijale ja keskkonnale.
Kodundustunnis toimub õpe meeskonnatööna. See loob sobivad võimalused arendada sotsiaalseid oskusi: heatahtlikku ja arvestavat suhtumist kaaslastesse.
Õpilastele saavad koheselt tagasisidet ja hindavad ise oma tegevust.

7.-9. klass

Kodundus on õppeaine, kus oluline on inimese üldine heaolu ja igapäevaelus hakkamasaamine.
Väärtustatakse eesti toidukultuuri ja- traditsioone ning kujundatakse avatud meelt teiste rahvaste toidukultuuri ja tavade suhtes.
III kooliastmes täiendatakse aineteadmisi ja praktilisi oskusi. Antakse suuniseid analüüsima enda käitumist ja tehtud otsuste mõju.

Õpetuse eesmärgid

Kodunduses taotletakse, et õpilane:
1) omandab vajalikud oskused ning tööharjumused eluks, võimetele vastavaks tööks ja igapäevaeluks;
2) õpib tundma ning õigesti ja säästlikult kasutama tooraineid, töö- ja tehnilisi vahendeid;
3) õpib töötama suulise ja kirjaliku instruktsiooni järgi;
4) omandab õiged töövõtted toiduainete töötlemiseks ja arvestab töötamisel töötervishoiu ning ohutustehnika nõuetega;
5) arendab loovust ja esteetilist maitset;
6) õpib töötama üksi ning koos teistega, hindama tööks vajalikke isiksuseomadusi: vastutustunnet, täpsust, püsivust, kriitilist meelt;
7) õpib hindama tööd ning iseennast teatud elukutse omandamise seisukohalt;
8) töötab meeskonnas ja tajub oma võimeid ühistöös;
9) lähtub toitu valides ja valmistades tervisliku toitumise põhimõtetest.

AINEKAVA

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) koristab klassiruumi, valib sobivad koristusvahendid;
2) oskab käsitsi nõusid pesta;
3) korrastab oma töökoha ja töövahendid, järgib hügieeninõudeid toidu valmistamisel;
4) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite;
5) loeb õpetaja koostatud kohandatud retsepti, tunneb selles sisalduvaid ühikuid (teelusikatäis, supilusikatäis, klaas, gramm) ja nende lühendeid,
6) oskab kasutada elektroonilist köögikaalu;
7) katab laua vastavalt menüüle ja täidab elementaarseid lauakombeid.

Õppesisu

TOIDUHARIDUS
HEAOLU JA TERVIS TOIDUST: toit, toiduained ja toitained, toidupüramiid, taldrikureegel.
TOIDU OHUTU VALMISTAMINE: mõõtühikud ja lühendid retseptis, retsepti lugemine, toiduainete mõõtmine ja kaalumine, töövahendid ja tööohutus köögis.
TOIDU OHUTU VALMISTAMINE JA TÖÖTLEMISVIISID: toiduainete eeltöötlus: pesemine, puhastamine, koorimine, koorimisnuga; külmtöötlemine: lõikamine, tükeldamine, riivimine, segamine, vahustamine, sõelumine.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND
TÖÖ ORGANISEERIMINE JA HÜGIEEN: hügieen, käte pesemine: käte pesemine enne tööle asumist, hügieenireeglid õppeköögis; koristustarbed ja nende kasutamine, puhastusvahendid: tööpindade puhastamine; nõude käsitsi pesemine ja kuivatamine ning asukohale paigutamine; jäätmed: jäätmete sortimine.
KÄITUMISKULTUUR
LAUAKOMBED, KÄITUMINE: lauakatmine vastavalt menüüle; käitumine söögilauas: lauakombed ning lauakatmise tavad vastavalt tähtpäevadele.

Praktilised tööd:

toidupüramiidi koostamine kas rühmatööna või individuaalselt, plakat teemal “Toit ja toitumine”, taldrikureegli visualiseerimine, erinevate retseptide uurimine, mõõtühikute leidmine ja nende võrdlemine; kuivainete kaalumine kaaluga/mõõtenõuga; rühmade moodustamine grupitööks, ülesannete jagamine; erinevate võileibade valmistamine; lihtne võileib, eine-, kahe poolega-, soe- ja tikuvõileib, võileivatort; toor -ja segasalatid riivitud või tükeldatud toiduainetest; külmad kastmed: hapukoorekaste, õlikaste; toorsalat mitmest erinevast köögiviljast, mille juurde valmistatakse sobiv kaste; köögivilja vaagna valmistamine, kus on kasutatud erinevaid tükeldamise võimalusi; võimalusel õppekäik jäätmejaama, tööpindade korrapärane puhastamine, juhendi järgi; võrrelda koristustarbeid õppeköögis ja kodus, rühmatööna koostada koristustööde järjekord õppeköögis; arutelu teemadel: mis on söögikultuur?, tähtpäevade ja toidumenüü vaheline seos, paigutada vastavalt menüüle lauale nõud (kasutada võib õpiku/ töölehe abi), salvrätikute voltimine skeemi järgi.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1) koristab klassiruumi, valib sobivad koristusvahendid;
2) oskab käsitsi nõusid pesta;
3) korrastab oma töökoha ja töövahendid, järgib hügieeninõudeid toidu valmistamisel;
4) valmistab juhendamisel lihtsamaid toite,
5) loeb õpetaja koostatud kohandatud retsepti, tunneb selles sisalduvaid ühikuid (teelusikatäis, supilusikatäis, klaas, gramm),

6) oskab kasutada elektroonilist köögikaalu;
7) katab laua vastavalt menüüle ja täidab elementaarseid lauakombeid.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) korrastab töökoha;
2) oskab nõusid pesta käsitsi ja nõudepesumasinaga;
3) järgib hügieenireegleid ja sorteerib prügi;
4) loeb retsepti, kasutab õpetaja juhendamisel ohutult õigeid töövõtteid toiduainete töötlemisel;
5) rakendab juhendamisel tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;
6) oskab serveerida lihtsamaid toite ja täidab elementaarseid lauakombeid;
7) tunneb retseptis sisalduvaid mõõt- ja mahuühikuid ja nende lühendeid;
8) oskab kasutada elektroonilist köögikaalu;
9) oskab serveerida lihtsamaid toite ja täidab elementaarseid lauakombeid.

Õppesisu

TOIDUHARIDUS HEAOLU JA
TERVIS TOIDUST: toiduenergia, menüü, pakendiinfo, veebipõhised keskkonnad.
TOIDU OHUTU VALMISTAMINE JA TÖÖTLEMISVIISID: tükeldatud toiduainetest salatid; kuumtöötlemine, keetmine, pudrud küpsetamine, õunakook; pliidi ja ahju ohutu käsitlemine; väikevahendid: mikser/ saumikser.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND
HÜGIEEN JA KORRASTUSTÖÖD: ristsaastumine: toidu ohutus sh, toidu saastumine, toiduvalmistamise käigus; nõude pesemine: käsitsi ja masinaga nõude pesemine.
KÄITUMISKULTUUR
LAUAKOMBED, KÄITUMINE: laua katmine tähtpäevadeks, käitumine söögilauas; pesu- ja hooldusmärgid, tähtpäevade ja toidumenüü vaheline seos, paigutada vastavalt menüüle lauale nõud (kasutada võib õpiku/ töölehe abi), salvrätikute voltimine skeemi järgi.

Praktilised tööd:

koolimenüü analüüsimine, toiduenergia seisukohast; toiduainete pakendite uurimine, energia hulga võrdlemine; Segasalatite valmistamine keedetud ja/või toorest toorainest; erinevate putrude valmistamine, toortatra puder, kaerahelbe puder, valgurohke kaerahelbepuder; rühmatööna võrrelda toiduvalmistamist köögis, õues või matkal; arutelu teemal: miks on vaja lauakombeid?,
paigutada vastavalt menüüle lauale nõud (kasutada võib õpiku abi). Salvrätikute voltimine skeemi järgi, õpilased saavad uurida oma rõivastel olevaid silte, leida kaaslastega sarnasusi ja erinevusi; arutelu teemal: miks on pesu- ja hooldusmärke vaja?, miks neid ei tohi ära lõigata?

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:
1) katab lauda vastavalt tähtpäevale;
2) tunneb pesu- ja hooldusmärke;
3) loeb retsepti, kasutab õpetaja juhendamisel ohutult õigeid töövõtteid toiduainete töötlemisel;
4) rakendab juhendamisel tervisliku toitumise põhitõdesid toidu valmistamisel;

5) oskab serveerida lihtsamaid toite ja täidab elementaarseid lauakombeid.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
TOIDUHARIDUS: teab mitmekülgse toitumise tähtsust oma tervisele; oskab leida/märgata lisaainete märgistust pakendil; eristab mõisteid: toiduallergia ja toidutalumatus; oskab nimetada toitumishäireid;
kasutab juhendamisel ohutult köögitehnikat; valmistab iseseisvalt lihtsamaid tervislikke toite; kaalub ja mõõdab toiduaineid; tunneb peamisi maitsetaimi.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND: sorteerib pesu värvi ja materjali järgi; oskab pesumasinal pesuprogramme valida; tunneb triikimismärke; sordib jäätmeid keskkonnasõbralikult.
KÄITUMISKULTUUR: oskab lauda katta lähtudes sündmusest; teab ja kasutab lauakombeid.

Õppesisu

TOIDUHARIDUS
HEAOLU JA TERVIS TOIDUST: makro- ja mikrotoitained, nende vajalikkus ja allikad, lisaained toiduainetes; toiduallergia ja -talumatus, diabeet, gluteeni- ja lahtoositalumatus, toiduallergia, toitumishäired.
TOIDU OHUTU VALMISTAMINE JA TÖÖTLEMISVIISID: kaasaegsed köögiseadmed, köögikombain, mahu- ja massiühikud; supid, vormiroa maitsetaimed ja roogade maitsestamine, kuumtöödeldud magustoidud, biskviittaigen.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND
PUHASTUS- JA KORRASTUSTÖÖD, JÄÄTMED: pesumasina programmid, triikimine, temperatuuride erinevus vastavalt materjalile; prügi sorteerimine: paber ja papp, pakend, taara, klaas ja olme.
KÄITUMISKULTUUR
ETIKETT JA TOIDU SERVEERIMINE: laua katmine ja toidu serveerimine erinevatel sündmustel.

Praktilised tööd:

kogu päeva jooksul söödava toidu ülesmärkimine ning grupis või paaristööna analüüsimine, pakenditelt vajaliku info otsimine, võrdlemine; toitutalumatusele alternatiivide leidmine, arutelu; maitsetaimede uurimine, veebilehtedelt info otsimine; sobiva retsepti leidmine, kus otsitavat maitsetaim võiks kasutada jne; valida retseptid vastavalt õpilaste eelistustele või kombineeritult; koostada pesupesemise juhend, paaris- või rühmatööna; laua katmine erinevateks tähtpäevadeks.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kasutab juhendamisel lihtsamaid võtteid rõivaste korrastamisel;
2) sorteerib pesu värvi ja materjali järgi, oskab pesumasinal pesuprogramme valida, tunneb triikimismärke, oskab vastavalt tingmärkidele triikimisel temperatuuri valida;
3) valmistab iseseisvalt lihtsamaid tervislikke toite;
4) oskab kasutada mõõtenõusid ja kaalu ning teisendada mahu- ja massiühikuid õpetaja juhendamisel;
5) kasutab õpetaja juhendamisel ohutult lihtsamat köögitehnikat (röster, mikrolaineahi, köögikombain, elektripliit jm);
6) oskab juhendamisel sorteerida prügi (paber ja papp; pakend; taara, klaas ja olme).

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
TOIDUHARIDUS: teeb vahet mõistetel „kõlblik kuni…“ ja „parim enne …“ , oskab tuua näiteid; valmistab erinevaid toite retsepti kasutades; oskab teha valikuid toiduainete säilitamiseks.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND: oskab juhendamisel kodukeemiat ohutult kasutada; oskab juhendamisel kasutada nõudepesumasinat; oskab juhendamisel etteantud summa piires menüüd ja toidukorvi planeerida.
KÄITUMISKULTUUR: teab nimetada Eesti rahvustoite ja oskab mõnda neist valmistada.

Õppesisu

TOIDUHARIDUS
HEAOLU JA TERVIS TOIDUST: toidusäästmine "kõlblik kuni…“ ja „parim enne …“.
TOIDU OHUTU VALMISTAMINE JA TÖÖTLEMISVIISID: liha ja lihatooted ja nendest valmistatud ja toidud, kala kui väärtuslik toiduaine, kalaroad, pärmitaigen; toidu säilitamise tingimused, kuivatamine, konserveerimine, marineerimine.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND
TÖÖORGANISEERIMINE: puhastusvahendite ohutu kasutamine, kodukeemia, nõudepesumasin, toidukorvi planeerimine.
KÄITUMISKULTUUR
EESTI TOIDUKULTUUR: eesti köök.

Praktilised tööd:

erinevate toiduainete pakendite jm uurimine; rühma- või paaristöö; toiduraiskamise vähendamise võimalused kodus, koolis; kotletitaigna valmistamine, küpsetamine ja serveerimine sobivate lisanditega; pärmitaignast saiakeste küpsetamine, õunte kuivatamine; paaris-, grupitöö: võrrelda hügieeninõudeid kodus, suurköögis, piknikul; ühe päeva toidukorvi koostamine: hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi valmistamiseks, tulemuste analüüsimine; valmistada mõned Eesti rahvuslikud toidud.

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:

1) oskab õpetaja juhendamisel etteantud summa piires menüüd ja toidukorvi planeerida;
2) juhindub pakendiinfost; teeb vahet mõistetel „parim enne“ ja „kõlblik kuni“;
3) teab nimetada Eesti rahvustoite ja oskab mõnda neist valmistada;
4) katab laua vastavalt menüüle;
5) oskab juhendamisel kasutada kodukeemiat;
6) oskab juhendamisel kasutada nõudepesumasinat (programmid, pesuvahendid).

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
TOIDUHARIDUS: on teadlik toitlustusega seotud ametitest; oskab valmistada keedutainast; oskab valmistada erinevate rahvuste toite.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND: oskab puhastada köögiseadmeid ja tööpindu; oskab juhendamisel oma kulusid planeerida; tunneb jalatsite hooldusmärke.
KÄITUMISKULTUUR: teab käitumisetiketti erinevatel üritustel.

Õppesisu

TOIDUHARIDUS
HEAOLU JA TERVIS TOIDUST: ringmajandus, toitlustusega seonduvad ametid;
TOIDU OHUTU VALMISTAMINE JA TÖÖTLEMISVIISID: eri rahvaste toidutraditsioonid ja tuntumad toidud, keedutaigen, keedutaigen 2, suupisted.
TARBIJAHARIDUS JA KESKKOND
HÜGIEEN, TARBIMINE: hügieenireeglid ja tervisekaitse, kulude planeerimine, jalatsite hooldus.
KÄITUMISKULTUUR
ETIKETT, KOMBED: koosviibimiste korraldamine, etikett, täis- või osalise teenindusega laud.

Praktilised tööd:

valida erinevate rahvaste toite ja neid valmistada, korraldada rahvus köökide päeva või nädalat; pere eelarve koostamine, lõpupeo korraldamine: eelarve koostamine, külalised, tegevuste planeerimine, menüü koostamine, riietuse valik, kutsed jm.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:
1) jälgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid, korrastab ruumi;
2) kasutab ja puhastab köögitehnikat;
3) valmistab toitu, järgides hügieeninõudeid;
4) oskab nimetada erinevate rahvaste rahvustoite ja mõnda neist valmistada;
5) oskab juhendamisel oma kulusid planeerida;
6) tunneb jalatsite hooldusmärke, oskab kasutada lihtsamaid jalatsite hooldusvõtteid; teab, kus jalatseid parandatakse.

TEHNOLOOGIAÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

5.-6. klass

Töö- ja tehnoloogiaõpetus on õppeaine, kus õpilased saavad ennast väljendada eelkõige erinevaid kõvasid materjale töödeldes nii käsitsi kui ka masinatega, sh digitaalsetega.
II kooliastmes omandavad õpilased tehnoloogiaõpetuse baasoskused materjalide töötlemisel ja töövahendite käsitsemiseks, samuti tehnilisi mõisteid ja termineid.
Õpilased tutvuvad erinevate materjalide omaduste ning kasutusvõimalustega. Õpetaja juhendamisel õpitakse valima asjakohaste tööviiside, töövahendite, masinate ja seadmete vahel ning nendega töötama.
Seejuures arvestatakse õpilaste erinevaid võimeid ja huve ning toetatakse nende omaalgatust ja õpimotivatsiooni.

7.-9. klass

III kooliastmes on suunatud õpilaste oskuste süvendatult õppesse, et nad oleksid võimelised lahendama keerukaid probleemülesandeid ja rakendama oma teadmisi loovalt. Õpilased õpivad planeerima ja esitlema tehnilisi ideid, kasutades selleks nii traditsioonilisi kui ka kaasaegseid tehnoloogiaid. Oskuste süvendatud õppes aitab õpilastel mõista tehnoloogiliselt süsteemide toimimist. Õpiviisid toetavad õpilaste heaolu ja eluks vajalikke oskuste kujunemist ning karjäärivalikuid ja tööelu puudutavaid valikuid.

AINEKAVA

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: kasutab joonlauda esemete mõõtmisel; märgib juhendamisel toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, šablooni abil ringjooni ja kaari; ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja naelliite, mähkimise või jootmise abil).
TÖÖPROTSESS: kasutab ohutult õigeid töövõtteid; saeb õpetaja juhendamisel kõverjoonelisi kujundeid; järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile; viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: joonlauaga mõõtmine, mõõtude kandmine toorikule; töö analüüsi ja tagasiside.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: lihtsama piltkujutise joonestamine; puurimine; liited (liimliide, naelliide).
MATERJALIÕPETUS: materjali omadused ja töötlemisviisid.
TÖÖOHUTUS: tervisekaitse ja ohutusnõuded.
TÖÖPROTSESS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: kõverjoonelised kujundid.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: materjali töötlemine: saagimine, viilimine, puurimine, lihvimine, vestmine.
TÖÖOHUTUS: materjalid ja töövahendeid, ohutu töötamine.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: tööeseme analüüs.
MATERJALIÕPETUS: materjalide säästev kasutamine.
TÖÖOHUTUS: tööjuhend, videojuhend.

Praktilised tööd:

vestmine, sälkamine, panustükk, panus, reljeefse puitpanuse valmistamine, ehisplaadi valmistamine - metallpinna faktuurimine täpitsatega, puitdekoor. Looduslikest saadustest kuju tegemine: figuuri vormimine puidu loodusvormidest, puidu vestmine ja sälkamine.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:
1) kasutab joonlauda esemete mõõtmisel;
2) märgib juhendamisel toorikule punkte, sirgjooni, ristjooni, šablooni abil ringjooni ja kaari;
3) ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja naelliite, mähkimise või jootmise abil);
4) järkab puitliistust etteantud pikkusega detaile;
5) saeb õpetaja juhendamisel kõverjoonelisi kujundeid;
6) viimistleb pinda viili ja lihvpaberiga;
7) kasutab ohutult õigeid töövõtteid.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: oskab kasutada erinevaid mõõte- ja märkimisvahendeid; märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi; ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja tappliitega, jootmise või neetimisega).
TÖÖPROTSESS: kasutab ohutult õigeid töövõtteid; hööveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust; puurib avasid akutrelliga ja puurpingil; viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: oskab töötada lihtsama videojuhendi järgi, pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd; järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: mõõtmine; joonis, piltkujutis, mõõdud; liited.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: materjali töötlemine lihtsate käsi ja elektritööriistadega, liidete ühendamine.
MATERJALIÕPETUS: materjali omadused, looduslikud ja tehismaterjalid.
TÖÖPROTSESS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: õpijuhised.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: hööveldamine; elektritööriistad.
TÖÖOHUTUS: tervisekaitse ja ohutusnõudeid.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: tehnoloogia areng ja inimtegevuse mõju keskkonnale.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: töövahendite valimine.
MATERJALIÕPETUS: tehis ja looduslikud materjalid ning nende omadused.
TÖÖOHUTUS: töömasinate põhimõtted.

Praktilised tööd:

Reljeefse kujuga ehisplaatide valmistamine, plekitööd - kuusk, lihtne karp, plekiribadest kujundid, traadist osavusmängud, puidupinna dekoorimine, ehisplaadi valmistamine, hõõrd- ja rihmülekandega mehhanismi valmistamine, väntmehhanism.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:
1) oskab kasutada erinevaid mõõte- ja märkimisvahendeid;
2) hööveldab antud mõõtmetega nelikantliistu, silindrit ja koonust;
3) märgib ja töötleb baaspindu, rist- ja keeltappi;
4) puurib avasid akutrelliga ja puurpingil;
5) ühendab detaile (nt liim-, kruvi- ja tappliitega, jootmise või neetimisega);
6) viimistleb valmistatud esemeid: toonib (peitsib), pahteldab ja värvib;
7) oskab töötada lihtsama videojuhendi järgi, pildistab oma tööetappe ja/või valmis tööd;
8) kasutab ohutult õigeid töövõtteid.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: järkab puittoorikust detaile ette antud juhiste järgi, märgib toorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile, mõõdab juhendamisel detaili läbimõõtu nihikuga; oskab ühendada detaile vähemalt kahel erineval moel; märgib ja töötleb juhendamisel lihtsamat seotist.
TÖÖPROTSESS: puurib avasid puurpingis või käsipuuriga; saeb kõverjoonelisi kontuure käsi- või elektrilisekäsisaega (vajaduse korral abiga); koostab lihtsama tööjuhendi ja/või fotoseeria oma tööprotsessist.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: töötab elektriliste masinatega ohutult, oskab ohte vältida.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: jooniste lugemine; tööjuhendid ja nende lugemine; tarbeeseme kavandamine.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED
MATERJALIÕPETUS: teostusjoonise, eskiisi, materjalikulu arvutus; materiaalsete ressursside kasutamine (materjali säästlik kasutus.
TÖÖOHUTUS: suhtumine töövahenditesse ja koolivarasse.
TÖÖPROTSESS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: probleemülesannete lahendamine; töö etapid, tulemuse esitlemine; töövõtete ja tööprotsessi kirjeldamine.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: eseme valmistamine; materjalide käsitsi töötlemine.
MATERJALIÕPETUS: materjalijääkide taaskasutus ja utiliseerimine.
TÖÖOHUTUS: ohutud töövõtted tööprotsessis.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: tööjuhendi koostamine, dokumenteerimine, tööprotsessi pildistamine.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: pilditöötlusprogrammide tutvustamine.
TÖÖOHUTUS: õppetöökoja kodukorra ja ohutustehnika nõuete järgimine; töökoha korrashoid ja hügieeninõuete täitmine.
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: jooniste lugemine ning valmistamine; eskiisi koostamine; detailile mõõtude kandmine; materjalikulu arvutus.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: käsitööriistad (saag, höövel, noad, peitlid); elektrilised käsitööriistad (akutrell; tikksaag; põleti); elektrilised tööpingid (puurpink; treipink; vibrosaag).
Seotised ja tapid.
MATERJALIÕPETUS: materiaalsete ressursside kasutamine (materjali säästlik kasutus.
TÖÖOHUTUS: suhtumine töövahenditesse ja koolivarasse).
TÖÖPROTSESS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: ajakasutus - kas õpilane tuleb õigel ajal tundi ja lahkub sealt õigel ajal; kas tööd valmivad tähtajaks.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: eseme valmistamine - materjalide masin ja käsitsi töötlemine, detailide montaaž; viimistlemine - pinna lihvimine, toonimine, peitsimine, värvimine ja lakkimine.
MATERJALIÕPETUS: materiaalsete ressursside kasutamine (materjali säästlik kasutus).
TÖÖOHUTUS: suhtumine töövahenditesse ja koolivarasse); õppetöökoja kodukorra ja ohutustehnika nõuete järgimine.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: tegevuste planeerimisel tööprotsessi mõtestamine, kavandamine ja järgimine; ainealase teabe otsimise oskus kirjandusest ja internetist.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: toob esile ülesande täitmisel tekkinud kitsaskohad, esitleb töö tulemust ja analüüsib töö käiku.

MATERJALIÕPETUS: lähtuvalt esemest vajalikud ja sobivad materjalid ja töövahendid.
TÖÖOHUTUS: töökoha korrashoid ja hügieeninõuete täitmine.

Praktilised tööd:

Mõõteülesanded: mõõta ning kanda tööjuhendilt ülesanded detailile või töölehele. Tööohutusjuhend: illustreeritud tööjuhendi koostamine. Jäätmete käitlemine: jäätmete sorteerimise ülesanded. Metallist traaditööd: spiraalide, rõngaste ja ümmarguste lülidega keti valmistamine.
Plekitööd: figuuride ja kujundite valmistamine (plekist roos), ketid.
Puidust mõistatused: osavusmängud, puidu ja plekitööde harjutused.
Mudeliehitus: mõõtmine ja märkimine. Töövahendite hooldus: juhendada, kuidas puhastada ning vajadusel tööriista teritada (koos abiga).
Tööjuhendi koostamine: digitaalprogrammide kasutamine pilditöötlemisel/ tööjuhendi koostamisel.
Metallist/puidust osavusmängud: jooniste lugemine, mõõtmine, käsitööriistade kasutamine
Mudelism: kavandamine, jooniste lugemine, tööprotsessi kirjelduste koostamine
Puidust riiul/tool: erinevate liidete kasutamine, tööjuhendite lugemine.
Puidust tool: Valmistada lihtne taburet puidust detailidest, kasutades õpitud seotisi ja tapiliiteid. Puidust pusle: Lõbus ja arendav, intarsia, seotised, puidutehnoloogilised omadused
Puidust rippuv ornament: Dekoratiivne element, arendab kujunduslikku mõtlemist ja tööriistade kasutamisoskust.
Puidust hundipeleti: mehhaaniline mänguasi, arendab mõistmist liikuvatest detailidest ja ülekannetest, seotiste eriliikidest.
Puidust jääkidest panustamine: toetab keskkonna säästliku arengut ning loovust
Metallist sõrmus: Painutada õhukest metalltraati sõrmuse kuju, lihvida servad, võib ka värvida.
Metallist märgiplaat: Lõigata õhukesest metallist plaadist tükk, teha tähetemplite abil tekst, lihvida servad, vajadusel värvida.
Puidust skulptuur: Loov väljendus, arendab kujunduslikku mõtlemist ja nikerdamise tehnikaid.
Puidust mööbliese: Lauad, toolid, riiulid jne, kõige kõrgem tase puutööoskuste rakendamisel.
Loovtöö: teostusjooniste ja tööprotsessi kirjelduste koostamine, õpilane valib huvi korral loovtööna praktilise töö - eseme valmistamise.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:

1) järkab puittoorikust detaile ette antud juhiste järgi ;
2) märgib toorikule kõverjoonelise kontuuriga detaile;
3) mõõdab juhendamisel detaili läbimõõtu nihikuga;;
4) oskab ühendada detaile vähemalt kahel erineval moel;
5) märgib ja töötleb juhendamisel lihtsamat seotist; ;
6) puurib avasid puurpingis või käsipuuriga;
7) saeb kõverjoonelisi kontuure käsi- või elektrilisekäsisaega (vajaduse korral abiga);
8) koostab lihtsama tööjuhendi ja/või fotoseeria oma tööprotsessist;
9) töötab elektriliste masinatega ohutult, oskab ohte vältida (vajaduse korral abiga).

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid; saeb ja

hööveldab lihtsaid detaile puidutöötluspinkidel; valmistab ja kasutab juhendamisel lihtsa seotise; valmistab lihtsamaid esemeid (kasutades õpitud seotisi);
TÖÖPROTSESS: mõistab treimise mõistet; juhendamisel ja abistamisel treib lihtsa detaili (silinder ja astmeline), koostab lihtsama tööjuhendi ja/või videojuhendi oma tööprotsessist,
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: jooniste lugemine ning valmistamine; eskiisi koostamine; detailile mõõtude kandmine; materjalikulu arvutus.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: käsitööriistad (saag; höövel; noad, peitlid); elektrilised käsitööriistad (akutrell; tikksaag; põleti; elektrilised tööpingid; puurpink; treipink; vibrosaag; seotised ja tapid).
MATERJALIÕPETUS: materiaalsete ressursside kasutamine (materjali säästlik kasutus.
TÖÖOHUTUS: suhtumine töövahenditesse ja koolivarasse).
TÖÖPROTSESS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: ajakasutus - kas õpilane tuleb õigel ajal tundi ja lahkub sealt õigel ajal; kas tööd valmivad tähtajaks.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: eseme valmistamine - materjalide masin ja käsitsi töötlemine, detailide montaaž; viimistlemine - pinna lihvimine, toonimine, peitsimine, värvimine ja lakkimine.
MATERJALIÕPETUS: materiaalsete ressursside kasutamine (materjali säästlik kasutus.
TÖÖOHUTUS: suhtumine töövahenditesse ja koolivarasse); õppetöökoja kodukorra ja ohutustehnika nõuete järgimine.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: tegevuste planeerimisel tööprotsessi mõtestamine, kavandamine ja järgimine; ainealase teabe otsimise oskus kirjandusest ja internetist.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: toob esile ülesande täitmisel tekkinud kitsaskohad, esitleb töö tulemust ja analüüsib töö käiku.
MATERJALIÕPETUS: lähtuvalt esemest vajalikud ja sobivad materjalid ja töövahendid.
TÖÖOHUTUS: töökoha korrashoid ja hügieeninõuete täitmine.

Praktilised tööd:

Metallist/puidust osavusmängud: jooniste lugemine, mõõtmine, käsitööriistade kasutamine.
Mudelism: kavandamine, jooniste lugemine, tööprotsessi kirjelduste koostamine.
Puidust riiul/tool: erinevate liidete kasutamine, tööjuhendite lugemine.
Puidust tool: Valmistada lihtne taburet puidust detailidest, kasutades õpitud seotisi ja tapiliiteid. Puidust pusle: Lõbus ja arendav, intarsia, seotised, puidutehnoloogilised omadused.
Puidust rippuv ornament: Dekoratiivne element, arendab kujunduslikku mõtlemist ja tööriistade kasutamisoskust.
Puidust hundipeleti: mehhaaniline mänguasi, arendab mõistmist liikuvatest detailidest ja ülekannetest, seotiste eriliikidest.
Puidust jääkidest panustamine: toetab keskkonna säästliku arengut ning loovust.
Metallist sõrmus: Painutada õhukest metalltraati sõrmuse kuju, lihvida servad, võib ka värvida.
Metallist märgiplaat: Lõigata õhukesest metallist plaadist tükk, teha tähetemplite abil tekst, lihvida servad, vajadusel värvida.
Puidust skulptuur: Loov väljendus, arendab kujunduslikku mõtlemist ja nikerdamise tehnikaid.
Puidust mööbliese: Lauad, toolid, riiulid jne, kõige kõrgem tase puutööoskuste rakendamisel.
Loovtöö: teostusjooniste ja tööprotsessi kirjelduste koostamine, õpilane valib huvi korral loovtööna praktilise töö - eseme valmistamise.

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1) loeb jooniselt detaili mõõtmeid ja teeb lihtsaid jooniseid;
2) saeb ja hööveldab detaile puidutöötluspinkidel;
3) valmistab ja kasutab juhendamisel lihtsa seotise; ;
4) valmistab lihtsamaid esemeid (kasutades õpitud seotisi);
5) valmistab ja kasutab puiduseotisi;
6) mõistab treimise mõistet;
7) juhendamisel ja abistamisel treib lihtsa detaili (silinder ja astmeline);
8) koostab lihtsama tööjuhendi ja/või videojuhendi oma tööprotsessist;
9) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE: planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning hindab töö korrektsust ja esteetilisust; loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses; mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed ja vajaduse korral tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles; kasutab materjale, töövahendeid ja nüüdisaegseid seadmeid eesmärgipäraselt, vajaduse korral õpetaja abiga; viimistleb esemeid toonimise, värvimisega.
TÖÖPROTSESS: suudab valmistada jõukohaseid liiteid; mõistab tööprotsessis erinevate masinate kasutusalasid; kirjeldab ja analüüsib oma töö valmimist etappide kaupa ning esitleb lõpptulemust, vajaduse korral õpetaja abiga.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS: järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Õppesisu

MATERJALID JA NENDE TÖÖTLEMINE
ÜLDTEHNILISED TEADMISED:jooniste lugemine ning valmistamine; eskiis ehk kavand; lihtsate ruumiliste esemete kujutamine.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: käsitööriistad (saag; höövel; noad, peitlid); elektrilised käsitööriistad (akutrell; tikksaag; põleti); elektrilised tööpingid (puurpink; treipink; vibrosaag).
MATERJALIÕPETUS: tehnika areng ja ajalugu; puit; metall; plast.
TÖÖPROTSESS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: kavandamine; töövahendite hooldamine (teritamine, puhastamine, parandamine); liited/seotised.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: käsi- ja elektritööriistad.
MATERJALIÕPETUS: viimistlustööd: toonimine, värvimine.
TÖÖOHUTUS: ohutud töövõtted tööriistadega, ohutusnõuded viimistlemisel.
TEHNOLOOGIA IGAPÄEVAELUS
ÜLDTEHNILISED TEADMISED: ajakava, töö planeerimine, distsipliin; karjääri planeerimine, ametikoolide erialad.
TÖÖRIISTAD JA TÖÖVÕTTED: veebipõhised keskkonnad.

MATERJALIÕPETUS: materjalijääkide taaskasutus ja utiliseerimine.
TÖÖOHUTUS: tööohutus ja töökultuur.

Praktilised tööd:

Puidust lõikelaud: Õpilased valivad sobivad puitmaterjalid, joonistavad lõikelaua kuju, saevad välja pussi- või käsisaega, lihvivad pinnad siledaks ja viimistle soovi korral õli või vahaga.
Puidust kauss: Valitakse puitmaterjal, joonistatakse kaussi kuju, saetakse välja ja töödeldakse
Puidust rippuv ornament: Joonistatakse ornament puidule, saetakse välja ja lihvitakse. Puuritakse kinnituse jaoks auk. Viimistletakse.
Puidust mänguasi: Valitakse loomake või auto disain, joonistatakse puitmaterjalile, saetakse välja lihvitakse ja liimitakse detailid kokku. Viimistletakse.
Metallist võtmehoidja: Valitud metallitangist lõigatakse tükk, vormitakse painutusrauaga soovitud kuju ja lihvitakse servad.
Puidust karp: Puidust karbi valmistamine saagimise, lihvimise, liimimise ja naelte või kruvidega kinnitamise tehnikaid kasutades.
Puidust taldrik: Puidust taldriku lihvimine ja viimistlemine. Keraamiline kauss: Keraamilise kausi vormimine savist ja glasuurimine.
Metalliist/puidust küünlajalg: Metallist küünlajala valmistamine painutamise tehnikaid kasutades. Puidust küünjalg treimine või puurpinki kasutades teeküünlahoidiku valmistamine.
Puidust lamp: Puidust laua- või seinalambi valmistamine.
Taaskasutatud materjalidest ese: Eseme valmistamine taaskasutatud materjalidest, näiteks plastikpudelitest, vanadest riietest jne.
Puidust riiuli valmistamine: See töö aitab õpilastel arendada oskusi materjalide valimisel, tööprotsessi planeerimisel ja töövahendite kasutamisel. Samuti aitab see neil mõista säästliku arengu ja keskkonnahoiu põhimõtteid ning järgida tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.
Metallist konksu valmistamine: See töö aitab õpilastel arendada oskusi materjalide valimisel, tööprotsessi planeerimisel ja töövahendite kasutamisel. Samuti aitab see neil mõista säästliku arengu ja keskkonnahoiu põhimõtteid ning järgida tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.
Uurimistöö teostamine: See töö aitab õpilastel arendada oskusi teabe otsimisel ja valimisel. Samuti aitab see neil mõista säästliku arengu ja keskkonnahoiu põhimõtteid ning järgida tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.
Keskkonnasõbraliku eseme valmistamine: See töö aitab õpilastel arendada oskusi materjalide valimisel, tööprotsessi planeerimisel ja töövahendite kasutamisel. Samuti aitab see neil mõista säästliku arengu ja keskkonnahoiu põhimõtteid ning järgida tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:

1) planeerib iseseisvalt või rühmas tervikliku tööprotsessi ning hindab töö korrektsust ja esteetilisust;
2) loeb tööjoonist õpitud teadmiste/oskuste ulatuses;
3) mõõdab joonlaua, nihiku ja mõõdulindi abil eseme joonmõõtmed ja vajaduse korral tähendab neid lihtsa eskiisi kujul üles;
4) kasutab materjale, töövahendeid ja nüüdisaegseid seadmeid eesmärgipäraselt, vajaduse korral õpetaja abiga;
5) viimistleb esemeid toonimise, värvimisega;
6) suudab valmistada jõukohaseid liiteid;
7) mõistab tööprotsessis erinevate masinate kasutusalasid;
8) kirjeldab ja analüüsib oma töö valmimist etappide kaupa ning esitleb lõpptulemust, vajaduse korral õpetaja abiga;
9) järgib tervisekaitse- ja tööohutusnõudeid.

MUUSIKA

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Muusika aines püütakse äratada huvi muusika vastu, kujundada aktiivset ja emotsionaalset musitseerimist ning arendada teadlikku muusika kuulamise ja hindamise oskust.

Osaoskuste (laulmine, pillimäng, muusikaline liikumine, muusika kuulamine, muusikaline omalooming) kaupa on leitavad õppevara läbiviimiseks.
Kausta esilehelt leiab veel lõimingusoovitused teiste õppeainetega ning õppekava läbivate teemadega.
Kooliastme kaustas on klasside jaotustes soovituslik õppesisu osaoskuste kaupa.

Lihtsustatud õppe puhul tuleb arvestada õpilaste arenguperioode, mis jagunevad järgmiselt: 1.–2. kl, 3.–5. kl, 6.–7. kl, 8.–9. kl.
Selline jaotus, mis ei ühti kooliastmetega, tuleneb õpilaste arengu seaduspärasustest – muutustest õppijate kognitiivses arengus ning kõne ja isiksuse arengus.
Lihtsustatud õppe põhiülesanne on toetada ja suunata tõhustatud või erituge vajava õpilase arengut.
Lihtsustatud õppe sisu on valdavalt suunatud praktiliste oskuste ja teadmiste omandamisele.
Õpetamine, kasvatamine ja arengu toetamine toimub valdavalt praktilise õppeviisi (harjutamise) kaudu.
Reegleid ja teoreetilisi teadmisi õpetatakse minimaalselt, aga sel määral, et üldistada ja teadvustada praktiliselt omandatut.
Iga õpilase hariduslike erivajaduste ületamiseks või vähendamiseks rakendatakse temale sobilikke eripedagoogilisi meetodeid.
Vajaduse korral koostatakse õpilasele individuaalne õppekava, milles esitatakse vähendatud või ka kõrgendatud nõuded õpitulemustele.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

Muusikaõpetusega taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:
1) tunneb rõõmu muusika kuulamisest ja musitseerimisest;
2) tunneb huvi muusika vastu, kuulab erinevat muusikat;
3) julgeb muusika saatel liikuda ja kaaslastele esineda;
4) kirjeldab kuulatud muusikat, väljendab muusikaalastes vestlustes oma eelistusi ja arvamusi, kasutades õpitud sõnavara;
5) väärtustab muusikat ja muusikategevust inimese, kultuuri ja igapäevaelu rikastajana.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppetegevuse kirjeldus	1.–2. klassi muusikaõpetuses on olulisel kohal vaba emotsionaalne eneseväljendus, rõõm muusikast. Seda arendatakse	3.–5. klassi muusikaõpetuses on olulisel kohal laulmine ning muusika rütmis liikumine (liigutused kehaga, käega,	6.–7. klassi õppetegevuses tuginetakse omandatud teadmistele ja oskustele. Esmane on positiivsete	8.–9. klassis arendatakse jätkuvalt õpilaste individuaalseid muusikalisi võimeid ja huvisid, võimaldatakse

	eri viisil musitseerides – lauldes, pilli mängides, muusika saatel liikudes. Ühiselt tegutsedes kujundatakse eri sotsiaalseid oskusi: üksteise kuulamine, lihtsatele küsimustele vastamine, koos musitseerimine jms. Sellel kooliastmel on muusikaõpetuses oluline roll laulumängudel. Muusikatunnis õpitud laulumänge ja liisusalme soovitatakse kasutada ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel. Muusikatundides pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega. Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu; tutvutakse kiire ja aeglase, rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse koostegevuses õpetajaga	liikumine ruumis). Eesmärgiks on hoida ning suurendada huvi ja soovi muusikalistes tegevustes osaleda. Ühise musitseerimise kaudu arendatakse õpilaste rütmitunnet, silma ja käe koostööd, liigutuste koordinatsiooni; kujundatakse muusikalise eneseväljendamise julgust ja oskusi, suhtlemis- ja koostööoskusi. Laulude valikul arvestatakse õpilaste kõne mõistmise taset ning võimalikke häälduse-probleeme. Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Õpilased omandavad mõne pilli esmased mänguvõtted.	emotsioonide saamine muusika tegemisest või kuulamisest. Arendatakse õpilaste rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi, esinemisjulgust, suhtlemis- ja koostööoskusi. Õpetaja suunamisel kuulatakse tundides ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Pööratakse tähelepanu ka rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida. Arendatakse oskust väärtustada enda ja teiste loomingut, samuti kultuurisündmusi (sh virtuaalseid) ja nendel osalemist. Kujundatakse oskust väljendada oma arvamusi ja eelistusi ning sallivat suhtumist erinevustesse.	erinevaid esinemiskoge-musi (laulmine ja pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris). Õpilastele tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kirjeldama kuulatud muusikat ning väljendama oma arvamusi ja eelistusi. Arendatakse oskust väärtustada enda ja teiste loomingut, Eesti muusikapärandit ja kaasaegset muusikat. Olulisel kohal õppetegevuses on kontserdi-, teatri- ja muuseumi-külastused (sh virtuaalsed).

	konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse käeliigutustega. Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.			
Õppetöö rõhuasetused	Muusikaõpetuses pööratakse tähelepanu helide, müra ja kõne eristamisele. Praktilise tegevuse käigus tekitatakse ise mitmesuguseid helisid vahendite ja/või oma häälega. Õpetaja suunamisel kuulatakse eri rütmis ja tempos muusikapalu, tutvutakse kiire ja aeglase; rõõmsa ja kurva muusikaga. Helivältusi väljendatakse konkreetsete ja mõistetavate rütmisõnadega, meloodia kõrguse muutusi tähistatakse tajutavate käeliigutuste või joonistega tahvlil. Muusikaõpetuse kaudu koordineeritakse liigutusi, arendatakse rütmitunnet, silma ja käe koostööd.	3.–5. klassis pööratakse tähelepanu laulmisele ning liikumisele muusika rütmis (liigutused kehaga, käega, liikumine ruumis). Laulude valikul arvestatakse laste kõne mõistmise taset ning võimalikke häälduse-probleeme. Laulmisel rõhutatakse täpset ja selget diktsiooni, välditakse ülikiiret artikuleerimist vajavaid laule. Tutvustatakse Eesti hümni, õpetatakse seda kaasa laulma. Sotsiaalset suhtlemist ja kaaslastega arvestamise oskust kujundatakse laulumängude abil.	Õppetegevuses tuginetakse kujunenud oskustele, esmaseks ei ole muusika täpne produtseerimine, vaid muusika tegemisest või kuulamisest positiivsete emotsioonide saamine. Arendatakse rütmi- ja meloodiataju, muusikalist maitset, silmaringi. Pööratakse tähelepanu rahvusmuusikale, kujundatakse hoiakut seda hoida, arendatakse soovi osaleda kultuuriüritustel. Õpetaja suunamisel kuulatakse ühiselt erineva raskuse ja keerukusega muusikat. Õppeprotsessi mitme-kesistatakse	Arendatakse edasi laste individuaalseid muusikalisi võimeid, korraldatakse üritusi esinemis-kogemuste andmiseks (laul ning pillimäng; esinemine solistina, ansamblis, kooris). Tutvustatakse eri ajastute muusikat, tuntumaid heliloojaid ning dirigente Eestis. Õpitakse tundma muusika eri žanre, kuulatakse muusikat, võimaluse korral külastatakse ühiselt kontserte või teatrietendusi.

		Muusikatunnis õpitud laulu- ja tantsumänge soovitatakse mängida ka teistes ainetundides ning klassi- ja koolipidudel.	interaktiivsete õppe-materjalidega ning kasutatakse infotehnoloogilisi kommuni-katiivseid võimalusi.	
Õpitulemused kooliastmete kaupa				
3. klassi lõpetaja	1) on omandanud esmased koostegemise oskused kõigis muusikalistes tegevustes; 2) tunneb rõõmu laulmisest ja pillimängust, muusikalisest liikumisest ja muusika kuulamisest; 3) 3) on saanud esmase ühislaulmise kogemuse, kasutab saateks lihtsamaid lastepille ja kehapilli; 4) omab muusika kuulamise kogemusi, suudab väljendada oma muusikalisi elamusi; 5) rakendab omandatud muusikalisi teadmisi ja oskusi muusikalistes tegevustes.			
6. klassi lõpetaja	1) tunneb rõõmu nii individuaalsetest kui ka ühistest muusikalistest tegevustest ja väärtustab musitseerimist; 2) arendab oma muusikalisi võimeid ja osaleb aktiivselt muusikalistes tegevustes – laulmises, pillimängus, omaloomingus ja muusikalises liikumises; 3) osaleb aktiivselt muusikalises loomeprotsessis, katsetab oma ideid erinevates muusikalistes tegevustes; 4) suhtub lugupidavalt enda ja kaaslaste loomingusse, põhjendab ja analüüsib oma arvamusi ja valikuid; 5) mõistab enda seotust Eesti kultuuripärandiga ja väärtustab laulu- ja tantsupeo traditsiooni; 6) märkab ja teadvustab kultuurilist mitmekesisust ja suhtub lugupidavalt erinevatesse rahvuskultuuridesse; 7) leiab muusikaalast infot erinevatest teabeallikatest, käitub ohutult virtuaalmaailmas.			
9. klassi lõpetaja	1) väärtustab muusikat ja muusikalisi tegevusi oma igapäevaelu rikastajana; 2) osaleb aktiivselt musitseerimise protsessis, rakendab omandatud muusikaalaseid teadmisi ja oskusi – muusikalist kirjaoskust; 3) on tutvunud muusika erinevate stiilidega ja arutleb täiskasvanu suunamisel kuuldud muusika üle; 4) katsetab muusikalises tegevuses erinevaid ideid, hindab isikupära ja väljendusrikkust; 5) tunnetab ja rakendab liikudes muusika karakterit ja väljendusvahendeid; 6) väärtustab kodukoha ja Eesti muusikapärandit ning nüüdismuusikat; 7) tegutseb eetiliselt ja ohutult nii reaalsetes kui ka virtuaalsetes kultuurikeskkondades, suhtub kriitiliselt infotehnoloogia ja meedia loodud keskkonda.			

Üldpädevuste kujundamine muusikaõpetuses

1) **Kultuuri- ja väärtuspädevus**
   Muusika ühena kunstiainetest on otseselt seotud kultuuri, selle mitmekesisuse, loomise ja loodu väärtustamisega. Muusika tegemise ja kuulamise käigus ning muusika üle arutledes süvendatakse teadmisi eesti kultuurist ja muusikast, avardatakse maailmapilti, tutvutakse teiste rahvaste kultuuri ja eluviisiga. Esimeses kooliastmes keskendutakse eesti kultuurile - meie tavad ja kombed ning nendega seotud repertuaar (rahvamuusika - rahvalaul, rahvapillid, laulumängud ja rahvatantsud; kodu ja Eestimaaga seotud laulud). Teises kooliastmes laiendatakse kultuuripilti naaberriikide omaga tutvudes, tehes seda võrdluses (mis ühesugune/ühendav ja mis erinev/omapärane) Eestiga. Kolmas kooliaste tutvub kultuuridega teistelt mandritelt, saab ülevaate sealsetest erinevatest usunditest ning muusikast. Kultuuri- ja väärtuspädevust kujundab ühislaulmine, mis ühendab omavahel eri põlvkondi ning osalemine laulupidudel. Õppekäigud kultuuriloolistesse paikadesse, kontsertide ja muusikaetenduste külastamine toetavad kultuuri- ja väärtuspädevuse arendamist - teiste loodust osasaamine, selle hindamine.
2) **Sotsiaalne ja kodanikupädevus**
   Muusika kui universaalne keel võimaldab üksteist tundma õppida, omavahel suhelda ja koos tegutseda. Ühislaulmine, pilling ja erinevates ühisprojektides osalemine toetab sotsiaalsete oskuste kujunemist ja arenemist, avastatakse enda ja teiste loomingulisi ressursse, nauditakse loomevabadust ja kujunevat ühtsustunnet. Ühistegevustes on võimalik koos luua toetav, turvaline, mänguline ja loominguline keskkond ning seeläbi mõista meeskonnatöö olulisust. Sotsiaalset ja kodanikupädevust kujundatakse kõikide muusikaliste tegevuste kaudu, omandatakse meeskonnatöö oskused ja kogemused; kujundatakse ühistöö reeglid ja kokkulepped ning mõistetakse kaaslastega arvestamise ja kokkulepetest kinnipidamise tähtsust. Kultuurisündmustel osalemine süvendab kultuurilist ühtsustunnet ning erinevate kultuuride mõistmist.
3) **Enesemääratluspädevus**
   Musitseerimine võimaldab avastada ja avada enda tunde- ja huvide maailma uusi tahke. Praktiliste tegevuste kaudu saab mõista ja hinnata enda muusikalisi võimeid ja oskusi, omandada esitamise, esitlemise ja esinemise oskusi. Kaasõpilaste ja õpetaja tagasiside kaudu erinevatele muusikalistele tegevustele (laulmine, pillimäng, tantsimine, omalooming) saab oma sooritust täiendada/muuta - tagasiside toetab oskuste arengut. Osalemine lauluansamblis, kooris või pilliringis, oma ja teiste oskuste jälgimine, toetab enesemääratlust ja annab ühistegevustes juurde kuuluvustunnet. Esinemised kooli- või koolivälistel üritustel panevad oskused proovile ning annavad tagasisidet. Tutvumised erinevate muusikastiilidega võimaldavad leida endale meelepärase ning ka läbi lemmikmuusika ühtekuuluvustunnet tunda.
4) **Õpipädevus**
   Muusikas nagu ka teistes õppeainetes on oluline õppida õppima - kuidas samm-sammult oma tegutsemist kavandada ja olemasolevatele teadmistele ja oskustele uusi kihte juurde laduda. Laulu ja pilliloo õppimine algabki analüüsist - kui pikk, mitu salmi, kas on refrään, milliseid noodivältusi ja milliseid nelikõrgusi on kasutatud, Olukorda hinnanuna on hea teha järgnevat plaani - kas alustada sõnade lugemisest, viisi õpetuses või hoopis teha selgeks refrään. Muusika õppimist on hea teha koos, kuid see nõuab ka individuaalset tööd ja harjutamist - enda õppe kavandamist ja teostamist. Tagasiside, enda ja teiste tegevuse analüüs aitavad saada ülevaadet olukorrast.
5) **Suhtluspädevus**
   Muusika võimaldab suhtlemist nii sõnadega kui ka mitteverbaalselt - helide keeles. Suhtluspädevust rakendatakse algklassides erinevate laulude, laulu- ja ringmängude õppimise kaudu, kus õpilane harjutab mängides selget ja viisakat eneseväljendust ning turvalist suhtlemist kaasõpilastega. Vanemates klassides on tähtsal kohal kultuuride, heliloojate ja teoste üle arutlemine, oma kogemuse ja arvamuse jagamine kaasõpilastega. Õpitakse oma seisukohti viisakalt väljendama ning teiste arvamust ja väärtusi aktsepteerima.

Suhtluspädevuse kujunemisele aitab kaasa aktiivne osalemine kooli ansamblites, kooris või pilliringis. Muusikute omavahelisele paremale mõistmisele aitab kaasa muusika oskussõnade valdamine.

6) **Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus**
Muusika ja matemaatika on omavahel tihedas ühenduses - mõlemas tuleb arvutada ja tegeleda andmetega. Suuresti põhineb helide pikkuse/kestvuse jaotussüsteem matemaatikal - helivältuste arvulised/murdarvulised nimetused (veerand-, pool-, kaheksandiknoot jt). Taktimõõtu muusikas tähistatakse enamasti murdarvuna (2/4 polka, 3/4 valss), esitamise kiirust ehk tempot numbriga (mitu lööki minutis). Muusikas peab teadma rütmide pikkust, et osata neid sobitada taktimõõduga ning täita taktid vajaliku arvu rütmidega korrektse noodikirja jaoks - arvandmete kogumine ja korrastamine. Pilliõppes harjutatakse plokkflööti numbersüsteemi abil, kandleakorde pannakse kirja Rooma numbritega (I, IV ja V) ning harmoonilisi kooskõlasid tähistatakse tähtede ja numbrite koostöös.
Loodusteaduste pädevus kujundab oskust mõista heli tekkimist/tekitamist, heli omadusi, helikeskkonna (näiteks müra) mõju inimese tervisele. Loodus ise pakub näiteid ja inspiratsiooni loominguks - loodushääled, linnulaul, lõhnad ja kaunid vaated. Muusikas tuleb lugeda ja teisendada andmeid (noodikirja tähistused - asukoht klaviatuuril/ sõrmede arv ja asetus tabulatuuril. Terviku mõistmine ja osa leidmine tervikust (kogu helivältuste süsteem, vormiõpetus - salmid, refrään, eelmäng, vahemäng).
Muusika esitamine digivahenditega/-keskkondades, salvestamine ja taasesitamine kujundab tehnoloogiaalast pädevust.

7) **Ettevõtlikkuspädevus**
Muusikus peab olema ettevõtlikkust - suutlikkust ideid luua ja neid ellu viia. Muusikas ja muusika loomisel väärtustatakse uuenduslikke ja loovaid lahendusi. Muusikas saab ettevõtlikkust väljendada ka esinemisjulguse ja -oskuse kaudu. Koolis saab olla ettevõtlik, olles algatajaks mõnele muusikalisele sündmusele (näiteks bändi loomine, omaloomingu esitamine, lemmikbändi kontserdi korraldamine). Õpitakse oma tugevaid külgi arendama, tegevust planeerima ja analüüsima, vastutama tulemuse eest.

8) **Digipädevus**
Muusika tegemine ja loodu jagamine on kolinud digikeskkondadesse. See nõuab oskust leida sobilik, oskustele ja vajadustele vastav keskkond, võimekust teha koostööd ning leida sobilik suhtlusviis nii koosloojate kui publikuga. Igapäevaselt peaks igaüks teadma digikeskkondade ja üldiselt internetikasutuse ohtudest, oskama kaitsta enda andmeid ja privaatsust, kasutama samu põhimõtteid ja käitumisnorme, mis tavaeluski. Muusikatundides harjutatakse, kuidas sõnastada otsitava kohta teavet (milliseid märksõnu kasutada, otsides infot helilooja kohta, mänguvõtete kohta pillil, nootide asukoha määramisel noodijoonestikul jne) ning hinnatakse leitud allikate usaldusväärsust. Tehakse ühisloomet digikeskkondades, õpitakse tundma vastavate keskkondade võimalusi (plakati koostamine, ühisarutelud/oma arvamuse avaldamine, lemmikmuusika playlistid, omaloominguline muusika jne). Arutatakse, mida sobib Internetis jagada, mille või kelle jaoks on rakendustel vanuselised piirangud; kas Internet laseb meil unustada selle, mida oleme kunagi seal jaganud; arutatakse, kas tehisaru teeb arukaks või arutuks.

Muusikaõpetuse lõiming õppekava läbivate teemadega

Elukestev õpe ja karjääri kujundamine - valmisolek enda oskuste ja teadmiste täiendamiseks, uudishimu ümbritseva vastu. Enda muusikaliste oskuste esitlemine ning võimaluste leidmine eri eluvaldkondades oma muusikaliste oskuste kasutamiseks. Edasiõppimisvõimalused võimakamatele muusikaringides või muusikakoolis. Muusikaharrastus kui eneseväljenduse ja läbi elu vaba aja sisustamise vahend; sotsiaalsete ja sõprussuhete loomise ja edendamise vahend - võimaldab seltskonnas olemist ja koos tegutsemist.
Muusikaga seotud ametite teadmine. Muusik kui elukutse - tutvumine muusikaga seotud elukutsetega (nii otseselt muusikat tegevad kui muusika esitamist ja tootmist/levitamist toetavad) - helilooja, laulja, pillimees, dirigent, helitehnik, pillimeister jne.

Keskkond ja jätkusuutlik areng - kujundatakse keskkonda säästvat mõtteviisi, tutvustatakse kohalikke ja globaalseid keskkonnaprobleeme. Kujundatakse vastutustundlikku tarbijat, tuuakse näiteid loodusressursside

kasutamisest, selgitatakse looduse ja selle kestlikkuse, looduskeskkonna terviklikkuse ja loodushoiu teemasid. Õpetatakse rütmipillide valmistamist taaskasutatud materjalidest. Temaatiliste laulude kaudu mõjutatakse õpilaste väärtushinnanguid. Väärtustatakse pärand- ja rahvuskultuuri, selgitatakse, kuidas on keskkonnast ja loodusest sõltuvalt kujunenud inimeste eluviis ja kultuur. Tuuakse näiteid lihtsamate rahvapillide (vilepill, sarvepill, karjapasun) valmistamisest (materjalid kohalikust looduslikust keskkonnast). Võimalusel kutsutakse esinema ja rahvapille tutvustama kodukandis tegutsevaid pärimusmuusikuid.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus - ühise musitseerimise käigus arendatakse koostöö - ja teistega arvestamise oskust. Loovülesannete kaudu toetatakse ettevõtlikkust ja õpilaste initsiatiiviise midagi luua. Ühiste otsuste langetamise kaudu (nt laulurepertuaari/õppesisu ühisel valimisel), esinedes/osaledes kooli ja kogukonna üritustel suurendatakse kaasatust. Õpilaste kaasamine ürituste planeerimisse ja korraldamisse, andes seeläbi võimalus olla aktiivne ja vastutustundlik kodanikuühiskonna liige. Musitseerimine kui võimalus olla ettevõtja - muusika looja, esitaja, tootja, vahendaja.

Kultuuriline identiteet - Eesti rahvakultuuri traditsioonide (rahvalaulud, rahvapillid, rahvatantsud, laulu- ja tantsupeod) teadmine ja hindamine. Rahvalaulude, -muusika ja laulumängude kasutamine rahvakalendri või riiklike tähtpäevade tähistamisel. Piirkondlike eripärade väärtustamine ja kasutamine. Kodukoha kultuuriväärtuste teadmine, huvi äratamine kodukohast pärit või seal elanud kultuuritegelaste/ muusikute vastu. Teiste rahvaste traditsioonidega tutvumine, kultuurilise mitmekesisusega arvestamine, lugupidava ja salliva suhtumise kujundamine.

Teabekeskkond ja meediakasutus - õpetatakse otsima informatsiooni erinevate riikide heliloojate, instrumentide, muusikastiilide kohta; suunatakse kasutama erinevaid teavikuid (heliplaat, CD, video). Tutvustatakse interneti-turvalisusega seotud teemasid, "Targalt internetis" nõuandeid - milliseid salvestusi endast ja enda saavutustest jagada, millisele kogukonnale/sõpruskonnale. Stuudiumi/e-kooli, Tera-kaustade võimalused õppematerjalide ja koolitööde esitamiseks. Autoriõigus.

Tehnoloogia ja innovatsioon - uudishimuliku ellusuhtumise kujundamine, uuenduste, uute tehniliste võimaluste ja tehnoloogiatega kursis olemine elukestvalt. Digivahendite kasutamine õppes, erinevate digikeskkondade tutvustamine. Tutvustatakse tehnoloogia arengut läbi aegade muusikas; juhendatakse, kuidas ja mille abil omaloomingut (laulu, pillilugu) lindistada; selgitatakse, kuidas on arenenud muusika salvestamisvõimalused tänapäeval.

Tervis ja ohutus - enda võimete teadvustamine, oma oskuste ja huvide kaardistamine. Muusika kui vahend ja võimalus emotsionaalse tasakaalu leidmiseks - muusika teraapiline mõju inimesele. Õpetatakse lõõgastuma laulmise, musitseerimise, muusika kuulamise ja rütmilise liikumise kaudu - eri stiilide muusika võimalused muusikaliste väljendusvahendite kaudu. Müra mõju, selle vähendamise võimalustega tutvumine. Pillide mänguvõtete tutvustamine turvaliseks ja otstarbekaks pillikasutuseks. Häälehoid, tervislik häälekasutus.

Väärtus ja kõlblus - eneseteadlikkus oma muusikalistest võimetest ja võimalustest, lugupidava ja salliva suhtumise kujundamine, õpetatakse arvestama teistsuguseid arvamuste, seisukohtade ja väärtushinnangutega. Käitumine avalikus ruumis, kontserdil, aktusel jne - tutvumine hea tavaga, oskuste harjutamine ja kinnistamine ühisüritustel, kontserdi vms külastustel. Õpetatakse oma arvamust ja seisukohti viisakalt edastama (esineja - laulja, pillimängija, tantsija) kohta.

Lõiming teiste õppeainetega

Eesti keel - õpilaste kõne arengu toetamine - hääle tugevuse ja diktsiooni selguse harjutamine; tähestikulaulud - tähtede/tähestiku õppimine laulutekstide abil, muusika rütmi, meloodia ja harmoonia toetav mõju (videote puhul lisandub visuaalne tugi); silbitamine - laulusõnad on noodikirjas esitatud enamasti silbitatud tekstina; häälikute häälimine (täis- ja kaashäälikud, helilised ja helitud kaashäälikud, sulghäälikud - nende laulmise

võtted/põhimõtted). Laulutekstide analüüs, uued/vanad sõnad ja nende tähendus (rahvalaulude tekstid), rahvakombed ja rahvakalendri tähtpäevad. Korrektse kirjakeele ning kokkulepitud vormistusnõuete järgimine. Õpetaja ise saab toetada õpilaste keele arengut, teades, arvestades ja kasutades eesti keeles õpetatavaid lausemalle nii õppematerjali selgitamisel kui ka töökorralduste esitamisel.

Matemaatika - numbrilaulud - aitavad muusika rütmi, meloodia ja harmoonia toel paremini meelde jätta arve. Erinevate muusikapalade kuulamine, rütmide kaasa mängimine aitab mõista erinevusi kiire ja aeglase tempo, kõrge ja madala heli vahel. Ruumisuhteid (kõrge-madal, ees-taga, üleval-all), ruumis orienteerumise oskust saab kinnistada laulumängudega ning noodikirja jälgimisega laulu õppimisel - nootide asetus noodijoonestikul (joonel, vahes). Läbi erinevate lastelaulude, liisutuste ja laulumängude saab kinnistada erinevaid õpitud matemaatikaalaseid teadmisi ja oskusi (nt arvu, hulga ja numbri seos; ajasuhted - kalender, kellaaeg); helivältused (terve, pool), taktimõõt (2- ja 3-osaline.)

Loodusõpetus - looduse kujutamine, linnu- ja loomariik muusikas - loodushelide ning linnu- ja loomahäälte matkimine, liikumiste jäljendamine. Säästev eluviis, taaskasutus - rütmipillide valmistamine looduslikest materjalidest (puit, kivid, liiv, kõrred jm). Aastaajad, kuude nimetused lauludes ja lugudes. Rahvakombed - laulumängud looduslikus keskkonnas. Muusikalise kuulamise harjutamine - loodushelide ja -häälte tuvastamine.

Inimeseõpetus - eneseteadlikkus, teiste märkamine ja teistega arvestamine ühistes muusikategevustes - kooslaulmised, pillimängud, tantsud ja liikumised. Kodu ja perega seotud teemad lauludes, sõnavara rikastamine. Aeg ja ajalugu, rahvalikud kombed ja rahvakalendri tähtpäevad ning nendega seotud laulud, laulumängud ja tantsud. Hääle tekitamine ja kuulamine.

Liikumisõpetus/ Kehaline kasvatus - laulu- ja ringmängud, rahvatantsud, rütmikaharjutused (body percusson), kehapillisaated. Liikumine muusika saatel ja muusikalise liikumise kujundamine laulu karakteri põhjal. Keha tunnetamine ja koordinatsioon, tempo, erinevad liikumisvormid, liikumine rütmilise kaasmänguga (käteplaksud eri taktiosadel jms). Õige kehahoid ja keha tunnetamine lauldes.

Tööõpetus - lihtsate rütmipillide valmistamine, pillide materjalid (puit, plastik, paber jms); valmistamise tehnoloogiad - töövõtted, tööriistad; Laulud, mis tutvustavad tööriistu ja töövõtteid (Meistrimehed).

Kunst - kuulatud muusika visualiseerimine, muusikapala karakteri, sisu, meeleolu jne väljendamine kunstitegevustes. Pillide kujutamine kunstitöödes. Enda valmistatud rütmipillide värvimine, kaunistuselementide kavandamine ja teostamine - motiivid ja sümbolid.

AINEKAVA

1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) laulab loomuliku hääletooni ja kehahoiuga;
2) teeb vahet kõrgel ja madalal helil;
3) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
4) eristab erinevaid hääli (inimene, loom, lind) ja müra muusikast;
5) tunneb rütmivorme TA, TI-TI;
6) mängib õpitud rütme nii keha- kui ka rütmipillidel kaasa, dirigenti jälgides;
7) liigub lihtsa muusika rütmis, oskab kasutada liisusalme;
8) tunneb ära Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;

9) oskab peast mõnda õpitud lastelaulu;
10) osaleb õpitud laulumängudes, hoiab rivi ja sõõri;
11) teab, kes on helilooja;
12) oskab kontserdil käituda.

Õppesisu

1. Muusika helid
Vaikus, heli. Helide maailm: loodus, tehnika, muusika. Kehapill. Plaksud, sammud. Minu hääl: rääkimine ja laulmine. Sügis muusikas.
2. Millest räägib muusika
Muusikaline loomaaed. Meeleolu muusikas: kurb, rõõmus. Talv muusikas. Jõulutraditsioonid ja muusika.
3. Muusikaline aabits
Liikumise kiirus. Heli kõrgus: kõrged, madalad helid ja hääled.
Eesti Vabariigi iseseisvuspäev
Helitugevus muusikas: vaikselt, valjult. Muusikaline vorm ja selle osad: algus, lõpp.
4. Loodus ja muusika: kevad
Kevadlaulud, ringmängud.
Vastlapäev
5. Muusikud
Muusika autorid. Esitajad: lauljad, orkestri solistid. Muusikud, kuulajad ja vaatajad. Kus muusika elab.
Emadepäev
6. Suvi muusikas
Suvemuusika, metsamuusika.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

1. klassi lõpuks õpilane:
1) teeb vahet kõrgel ja madalal helil;
2) teeb vahet kiirel ja aeglasel muusikal;
3) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, plaksutab neid kaasa;
4) liigub lihtsa muusika rütmis;
5) mängib õpitud rütme tuttavatel rütmipillidel;
6) tunneb ära Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti;
7) osaleb õpitud laulumängude mängimisel, hoiab rivi ja sõõri.

2. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
2) väljendab muusika sisu ja karakterit liikumise kaudu;
3) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS;
4) mängib õpitud rütme tuttavate laulude saateks kaasa;
5) mängib lihtsamaid kaasmänge keha- ja rütmipillidel, dirigenti jälgides;
6) laulab lihtsamate regilaulude kooriosa kaasa;
7) laulab peast 3–4 lastelaulu;
8) mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes ja liisutustes;
9) tunneb Eesti hümni, käitub hümni laulmise ajal õigesti, püüab kaasa laulda;
10) osaleb õpitud laulumängudes;

11) jäljendab õpetajatantsuliigutusi;
12) teeb hingamisharjutusi;
13) teeb artikulatsiooniharjutusi;
14) teab kolme astme nimetusi ja käemärke.

Õppesisu

1. Muusika helid
Tervitus, hüvastijätt. Käemärgid. Rääkimine ja laulmine. Ma laulan: keel ja hingamine laulmisel. Hüüd, rääkimine, laulmine. Keel- ja hingamisharjutused. Helipildid: sügismuusika.
Millest räägib muusika
Elav maailm muusikas. Helijäljendus. Meeleolu muusikas: kurb, rõõmus. Tunded muusikas: rõõm, kurbus. Muusikalised žanrid: laul, marss ja tants.
Isadepäev
Muusikalised pildid: talv muusikas.
Tund-kontsert, pühendatud jõulupühadeks- ja uusaastaks.
2. Muusikaline aabits
Pulss ja sammud muusikas. Rütmisilbid TI-TI ja TA. Astmed JO, MI, SO. Meloodia.
Eesti Vabariigi aastapäev
Musistseerimisvahendid: orkestri helid ja inimese hääl.
3. Loodus ja muusika: kevad
Kevadlaulud, ringmängud.
Vastlapäev
4. Muusikud
Muusika autorid (helilooja ja luuletaja). Esitajad: lauljad, orkestri artistid.
Kooli sünnipäev, emadepäev
Muusikud, kuulajad ja vaatajad. Kus muusika elab.
5. Muusikalised pildid: suvemuusika

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

2. klassi lõpuks õpilane:
1) teeb vahet pikal ja lühikesel helil ja reageerib nendele erinevalt;
2) eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;
3) tunneb helipikkusi ja rütmivorme TA, TI-TI, paus (ühelöögiline), mängib õpitud rütme tuttava laulu saateks kaasa;
4) laulab lihtsama regilaulu kooriosa;
5) laulab peast mõnda lastelaulu;
6) mõtleb välja liigutusi tuttavates laulumängudes.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) oskab peast 3–4 lastelaulu;
2) laulab tuttavaid laule ilmekalt ja õige kehahoiuga;
3) rakendab keha-, rütmi- ja plaatpille lihtsamates ostinaatodes ja/või kaasmängudes;
4) tunneb rütmivorme TA, TI-TI, PAUS, TA-A;

5) viipab käega kaheosalist taktimõõtu;
6) eristab kurvakõlalist meloodiat rõõmsakõlalisest;
7) kirjeldab kuulatud muusikapala iseloomu (kurb/rõõmus; aeglane/kiire);
8) laulab Eesti hümni vastavalt võimetele kaasa;
9) eristab ja iseloomustab rahvakalendri tähtpäevadega seotud traditsioone, osaleb laulmisel;
10) osaleb õpitud laulumängudes (paarides);
11) teab viie astme nimetusi ja käemärke;
12) oskab kontserdil käituda.

Õppesisu

1. Mida suudab muusika
Tunded hinges ja muusikas. Muusika eesmärgid. Muusikateraapia. Muusika oskab joonistada: sügis muusikas.
2. Muusika meie ümber
Laul, valss, marss, polka. Laul ja orkester: vokaal- ja instrumentaalmuusika. Muusika ja selle autorid: rahvakunst ja helilooja.
Mardipäev, isadepäev, kadripäev
Talv muusikas. Jõulumuusika.
Kontsert-tund, tähistamaks jõule ja uusaastat
3. Muusikaline aabits
Meetrum. 2/4 taktimõõt (dirigeerimine). Rütmisümbolid ja -märgid (TA-A).
Eesti Vabariigi aastapäev, hümn, Kaitseväe paraad.
Muusikaline tähestik. Helikõrguse astmed (5). Muusikaline vorm (sissejuhatus, teema, vahemäng, lõpetus, refrään).
4. Loodus ja muusika: kevad
Kevadlaulud, ringmängud.
Vastlapäev
5. Kutse peole
Kooli sünnipäev, **emadepäev**
6. Muusikalised pildid: suvi
Suvi muusikas. Eesti laulu- ja tantsupidu

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

3. klassi lõpuks õpilane:
1) teab peast 3–4 laste laulu;
2) laulab tuttavat laulu võimalikult selge diktsiooni ja õige kehahoiuga vaikselt/valjusti;
3) tunneb tuttavas laulus rütmivältust TA-A, reageerib sellele keha liikumisega;
4) tähistab käega viibates kaheosalist taktimõõtu;
5) tunneb kuulatud muusikapala iseloomu (kurb, rõõmus; aeglane, kiire);
6) tunneb hümni, laulab esimest salmi kaasa;
7) teab mõnda rahvakalendri tähtpäevadega seotud rahvalaulu, osaleb nende laulmisel (mardi- ja kadrilaulud);
8) mängib paarides laulumänge („Me lähme rukist lõikama" vm).

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab peast 3–4 laste laulu, sealhulgas vastavalt võimetele Eesti hümni;
1) laulab tuttavaid laule võimalikult selge diktsiooni, kõlava tooni ja õige kehahoiuga;
2) tunneb 3-osalist taktimõõtu ja rütmivältust TA-A-A;
3) viipab käega 3-osalist taktimõõtu;
4) mõistab terminite orkester ja orkestrijuht/dirigent tähendust;
5) eristab vokaalmuusikat instrumentaalmuusikast;
6) on tutvunud mõne lihtsama muusikainstrumendi esmaste mänguvõtetega ja kasutab neid musitseerides;
7) teeb hingamis- ja artikulatsiooniharjutusi;
8) teab astmenimetusi ja käemärke;
9) esineb kooli üritustel.

Õppesisu

1. Minu hääl on minu muusika
Laulureeglid, häälerežiim. Hingamisharjutused. Diktsioon laulmises. Kaanon. Improvisatsioon ja kompositsioon. Sügis muusikas.
2. Hääleliigid
Laste ja naishääled. Meeshääled. Esinevad: soolo, duett, trio, ansambel, koor.
Isadepäev.
Kadri- ja mardipäev.
Muusikaline maastik on talv.
Jõulud
Jõulumuusika. Koraalid.
3. Muusikaline aabits
Taktimõõt 3/4 (dirigent). Rütm ja märgid (TA-A-A). Helikõrgus: kõrge, madal. Astmed (7), nende suhe kõrguses, käemärgid. Meloodia ja saade.
Eesti iseseisvuspäev, hümn, Kaitseväe paraad
Muusikaline vorm ja dünaamika. Instrumentide tämbrid. Muusikalised žanrid: laul, marss, tants (valss, polka).
4. Loodus ja muusika: kevad
Vastlapäev
Muusikariistad
Orkestrirühmad (trummid, puhkpillid, keelpillid, klahvpillid) ja tüübid. Orkester ja selle koosseis.
Kooli sünnipäev, emadepäev
Orkestrietüüdid. Muusikainstrumendi valmistamine
5. Visualiseerimine muusikas: suvi

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

4. klassi lõpuks õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga, muudab laulmise ajal hääle tugevust;
2) tunneb 3-osalist taktimõõtu, seostab seda valsi rütmiga;
3) teeb vahet marsil ja valsil, valib õige liikumisviisi;
4) tunneb rütmivältust TA-A-A, tunneb selle ära õpitud laulus;
5) mõistab terminite valss, orkester ja orkestrijuht tähendust;
6) eristab puhkpillide mängu keel- ja löökpillide mängust;
7) laulab Eesti Vabariigi hümni (laululehelt);
8) mängib laulumänge (sh paaride vahetusega).

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümni;
2) laulab vaba ja kõlava tooni ning selge diktsiooniga;
3) saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes;
4) teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
5) iseloomustab kuulatud muusikat abivahendite toel;
6) on tutvunud eesti rahvapillide ja rahvamuusikaga;
7) on omandanud mõne lihtsama muusikainstrumendi esmased mänguvõtted ja kasutab neid musitseerides
8) teeb astme nimetusi ja käemärke, laulab heliredeleid;
9) teab levinumaid eesti, vene, soome, läti ja leedu rahvalaule, rahvalaululiike, rahvapille, kostüümidetaile, heliloojaid ja silmapaistvaid muusikuid.

Õppesisu

1. Muusikaline kompass - Eesti rahvamuusika
Rahvaluule: laulud, pillid, tantsud ja rahvarõivad, traditsioonid, eepos, esinejad: solistid ja rühmad. Eesti heliloojatelt lastele. Muusikaline maastik - sügis (kalendrilaulud-mängud).
Mardipäev, isadepäev, kadripäev
2. Muusikaline kompass – vene rahvamuusika
Rahvaluule: laulud, rahvapillid, tantsud ja rahvarõivad. Traditsioonid, eeposed, kangelased, esinejad: solistid ja rühmad. Vene heliloojatelt lastele.
Muusikaline maastik - talv.
Jõulud
3. Muusika keel ja väljendusvahendid
Tempo, meeter. Taktimõõt $^{2}/_{4}$ ja $^{3}/_{4}$ (dirigent). Rütm ja märgid (+ TAI-RI). Kõrgus, registrid, meloodia ja saade. Astmed, käemärgid.
Eesti Vabariigi iseseisvuspäev: hümn, Kaitseväe paraad.
4. Muusikaline kompass – soome ja läti muusika
Rahvaluule: laulud, rahvapillid, tantsud ja rahvarõivad; mängud, traditsioonid, heliloojad.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

5. klassi lõpuks õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, laulab vaba ning kõlava tooniga, selge diktsiooniga;
2) teeb vahet 2- ja 3-osalisel taktimõõdul;
3) lahendab lihtsamaid rütmiülesandeid 2/4 taktimõõdus;
4) tunneb tuttavas laulus rütmi TAI-RI, imiteerib seda ühel rütmipillil;
5) saab aru väljenditest valjult, vaikselt, valjenedes, vaibudes ja muudab oma hääle tugevust
6) vastavalt;
7) iseloomustab kuulatud muusikat: vaikne, vali, rõõmus, kurb;
8) teab mõnd eesti heliloojat, nimetab mõnd lastelaulu;
9) laulab kaasa Eesti Vabariigi hümni.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti Vabariigi hümni;
2) laulab vaba ja kõlava tooni ning selge diktsiooniga;
3) eristab kuulamise järgi marssi, valssi ja polkat;
4) tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
5) laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
6) tunneb eesti olulisemaid rahvapille nii välimuse kui ka kõla järgi, teab nende nimetusi;
7) teab mõningaid olulisemaid fakte eestlaste laulu- ja tantsupeost;
8) on tutvunud erinevate kooriliikidega;
9) eristab abivahenditele toetudes kõrget ja madalat mees- ja naishäält;
10) teab, mis on häälemurre, tunneb häälehoiu põhimõtteid ja rakendab neid häälemurde perioodil;
11) teab levinumaid leedu, rootsi ja norra rahvalaule, rahvalaulu liike, rahvapille, rahvarõiva detaile, heliloojaid ja silmapaistvaid muusikuid.

Õppesisu

1. Muusikaline kompass – leedu ja rootsi muusika
Rahvaluule: laulud, rahvapillid, tantsud ja kostüümid; mängud, traditsioonid, heliloojad.
Mardipäev
2. Muusikaline kompass – norra muusika
Rahvaluule: laulud, rahvapillid, tantsud ja rahvarõivad; mängud, traditsioonid, heliloojad. E. Grieg
Isadepäev
Kadripäev
Jõulud
Erinevate rahvaste jõulumeloodiad
3. Muusika keel
Muusikalised väljendusvahendid: rütm, meeter, suurus, režiim, tämber.
Eesti Vabariigi iseseisvuspäev, hümn.
Vastlapäev
4. Eesti koorimuusika
Rahvalaulud. Rahvalaulude liigid. Laulu- ja tantsupidu. Kooriliigid. Mees- ja naishäälte liigid.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

6. klassi lõpuks õpilane:
1) tunneb õpitud rütmistruktuure lauludes, muusikas;
2) eristab kõrget ja madalat mees- ja naishäält, nimetab koori häälerühmi;
3) tunneb levinumaid rahvalaule, rahvalaulu liike;
4) laulab regilaulu, teab regilaulu esitamise traditsioone;
5) tunneb olulisemaid eesti rahvapille (nii välimuse kui kõla järgi), teab nende nimetusi;
6) teab mõningaid olulisemaid fakte eesti laulu- ja tantsupeost;
7) tunneb ja eristab duur- ja moll-helilaadi.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümni;

2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
3) on tutvunud sümfooniaorkestri erinevate pillirühmadega;
4) tunneb keel-, puhk- ja löökpille;
5) oskab kuuldeliselt eristada erinevaid instrumente;
6) on tutvunud nootide silpnimetustega ja nootide asetusega noodijoonestikul;
7) eristab kuulamise järgi duur- ja moll-helilaadi;
8) tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI, TIRI-TIRI, TAI-RI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause;
9) teab levinumaid rahvalaule, rahvalaululiike, rahvapille, rahvarõiva detaile, heliloojaid ja silmapaistvaid muusikuid.

Õppesisu

1. Muusikaline kompass – Euroopa
Rahvaluule: rahvalaulud, -pillid, -tantsud ja rahvarõivad; heliloojad, solistid ja kollektiivid, traditsioonid. Prantsusmaa, itaalia, hispaania, saksamaa, inglismaa rahvapärimus
Eesti Vabariigi iseseisvusepäev, hümn
2. Muusikalised väljendusvahendid
Viiuli- ja bassivõti. Taktimõõt. Dirigeerimine. Rütmid. Rütmilised ülesanded.
3. Hääl, vokaalmuusika
Hääleliigid. Vokaalmuusika žanrid (soololaul, aaria, romantism). Koorimuusika. „Eesti laul“. „Eurovisioon“.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümni;
2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
3) on tutvunud sümfooniaorkestri erinevate pillirühmadega;
4) tunneb keel-, puhk- ja löökpille;
5) oskab kuuldeliselt eristada erinevaid instrumente;
6) teab ja tunneb nootide täht- ja silpnimetusi, nootide asetust noodijoonestikul;
7) eristab kuulmise järgi duur- ja moll-helilaadi;
8) tunneb helivältusi ja rütme TA, TI-TI,TIRI-TIRI, TAI-RI, TA-A, TA-A-A, TA-A-A-A ja pause.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümni;
2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
3) tunneb taktimõõte 2, 3, 4;
4) suudab kaasa mängida lihtsamaid rütmistruktuure;
5) oskab lahendada lihtsamaid rütmiülesandeid;
6) tunneb erinevaid sümfooniaorkestri instrumentide rühmi;
7) tunneb keel-, puhk- ja löökpille, eristab kuulmise järgi;
8) on tuttav mõne klassikalise helilooja elu- ja loominguga, nende põhiteostega;
9) on tutvunud programmilise muusika mõistega.

Õppesisu

1. Kuulsad heliloojad ja klassikalise muusika meistriteosed
A. Vivaldi, J. S. Bach, W. A. Mozart, L. V. Beethoven, N. Paganini.
2. Helilabor
Muusikalised väljendusvahendid. Noodikirja sümbolid ja nimetused. Kestus ja rütm. Ajasignatuur.
Eesti Vabariigi iseseisvuspäev, hümn
3. Instrumendid, instrumentaalmuusika
Orkestrilooming: sümfooniline muusika.
Mozarti sümfoonia nr 40, Beethoveni 5. sümfoonia, Raveli "Bolero", A. Honeggeri sümfooniline poeem "Pacific 231"
4. Programm muusika
Saint-Saensi "Loomade karneval", Mussorgski "Pildid näituselt", Rimski-Korsakovi "Šeherezade", Griegi "Peer Gynt", O. Ehala laulud filmist "Nukitsamees".

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti hümni;
2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
3) tunneb taktimõõte 2, 3, 4;
4) suudab kaasa mängida levinumaid rütmistruktuure;
5) oskab lahendada lihtsamaid rütmiülesandeid;
6) on tutvunud popmuusika ajalooga ja nüüdismuusikaga.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sealhulgas Eesti Vabariigi hümni;
2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
3) tunneb järgmisi muusikažanre: ooper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia;
4) on tutvunud üldtuntud näidetega klassikalisest muusikast;
5) väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille;
6) on mängujuhiks noorematele õpilastele mängudepäeval, suudab liikumismänge juhtida.

Õppesisu

1. Parim muusikast
Muusikaklassika, avangard ja levimuusika. Muusikastiilid (džäss, rokkmuusika, bardilaul, elektrooniline, laser- ja popmuusika. Nimed muusikas. Luuletajad muusikas. Huvitavaid fakte ja legende muusikast ja muusikutest.
2. Filmimuusika
"Punane preester Vivaldi", "Amadeus", "Saatana viiuldaja", "Romeo ja Julia".
Eesti Vabariigi iseseisvuspäev
3. Muusikafestivalid ja -võistlused
Eesti laulu- ja tantsupeod. „Eesti laul“. „Eesti otsib superstaari“. „Eurovisioon“. Osalemine kooli laulukonkursil.
4. Populaarsed Eesti bändid
Ansamblid Hortus Musicus, Ruja, Kukerpillid, Apelsin; Singer Vinger, Vanilla Ninja, Vägilased, Diskreetse Mango Trio , Svjata Vatra, Untsakad, Urban Symphony, Puuluup; solistid Tanel Padar, Stig Rästa ja Koit Toome. Muusikaürituste kuulutuste ja kavade lugemine.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

Õpilane:
1) laulab peast 5–6 laulu, sh Eesti hümni;
2) laulab pingevabalt, õige hingamise ja selge diktsiooniga;
3) tunneb järgmisi muusikažanre: ooper, operett, muusikal, ballett, sümfoonia;
4) on omandanud klassikalise muusika kuulamise oskuse;
5) tunneb populaarsemaid klassikalise muusika näiteid;
6) väärtustab eesti rahvamuusikat ja oskab nimetada eesti rahvapille;
7) on mängujuhiks noorematele õpilastele mängude päeval, suudab liikumismänge juhtida.

KEHALINE KASVATUS

Õppeaine kirjeldus ja eesmärgid

Liikumispädevust kujundatakse kõigis kooliastmeis taotletavate õpitulemuste kaudu viies liikumisvaldkonnas: liikumisoskused; tervis ja kehalised võimed; kehaline aktiivsus; liikumine ja kultuur; vaimne ja kehaline tasakaal.

Liikumisoskused jagunevad neljaks oskuste alarühmaks ja need kujunevad erinevate liikumisviiside rakendamise kaudu. Liikumisoskused on järgmised:
edasiliikumisoskused on kõndimis-, jooksmis-, hüppamis-, ronimis- ja ujumisoskus ning nende rakendamine igapäevaelus, liikumisharrastuses, spordialades, rütmis ja muusika saatel, tantsus ning koostööd tehes. I kooliastmes omandavad õpilased ujumisoskuse, mille arendamisega, sh tähelepanuga veeohutusele, on soovitatav jätkata ka järgmistes kooliastmetes;
oskus liikuda vahendil on seotud igapäevase liikumisega, harrastus- ja sportliku tegevusega, kus edasiliikumiseks kasutatakse vahendit;
oskus käsitseda vahendit ehk oskus visata, püüda, põrgatada ja lüüa vahendit käe, jala ning muu vahendiga;
oskus kontrollida keha asendites, liikumisel ja nende kombinatsioonides.
Liikumisoskusi kujundatakse läbivalt kooliastmete jooksul, et õpilastel tekiksid mitmekülgsed oskused liikuda eri tingimustes ja keskkondades. Selleks seostatakse õpitud oskuste kasutamist tegevustega väljaspool õppetundi (nt aktiivne vahetund).

Tervis ja kehalised võimed. Õpilane omandab teadmised tervisega (aeroobne vastupidavus, jõud ja painduvus) ning oskustega (kiirus, osavus, võimsus, koordinatsioon, tasakaal) seotud kehalistest võimetest ja nende arendamisest. Korrapärane kehaliste võimete mõõtmine kujundab õpilaste teadlikkust tervisega seotud kehalistest võimetest ja loob eeldused enda kehaliste võimete arendamiseks. Kehalisi võimeid mõõdetakse ning analüüsitakse viisil, mis toetab õpilase motivatsiooni end arendada ega ole seotud standardiseeritud hindamisega.

Kehaline aktiivsus. Õpilane omandab teadmised ja oskused tervislikust kehalisest aktiivsusest ning eelduse olla kogu elu kehaliselt aktiivne. Selleks kasutatakse mitmekesiseid õppemeetodeid, nagu enda kehalise aktiivsuse hindamine nii tehnoloogiliste kui ka subjektiivsete vahendite kaudu, liikumispäeviku pidamine valitud perioodi vältel, igapäevase liikumisaktiivsuse plaanimine jne. *Õpilased, kelle tervislik seisund ei võimalda kõiki õppetegevusi sooritada või suure intensiivsusega liikuda, kaasatakse tegevustesse nende tervisliku seisundi põhjal ning vajaduse korral kohandatakse tegevusi.*

Liikumine ja kultuur. Õpilane mõistab liikumise ja kultuuri seost mitmekülgsete, sh väljaspool koolikeskkonda toimuvate tegevuste kaudu. Õpilane saab teadmised liikumis-, spordi- ja tantsutraditsioonidest ning liikumise seosest eri kultuurivaldkondadega. Ta omandab oskused ohutult liikuda ja isiklikku hügieeni järgida ning ausa mängu põhimõtteid järgida.
Õpilane saab kogemused väljaspool kooli toimuval liikumis-, spordi- ja tantsuüritusel osalejana või vabatahtlikuna, liikumisest looduses ja suhtluskultuurist. Ta väljendab ennast liikumise ja tantsu kaudu ning koostöös kaaslastega, teab enda võimalusi olla kultuurikandja ja -mõjutaja ning selle looja.

Vaimne ja kehaline tasakaal. Õpilane omandab esmased teadmised ja oskused vaimse ja kehalise tasakaalu hoidmisest ning mõistab võimalusi korrastada enda vaimset ja kehalist seisundit.
Taotletavad õpitulemused on aluseks kooli ainekava koostamisel, kuid nende saavutamise viisid on paindlikud ning võimaldavad arvestada õpilaste huve, kooli kultuuri, traditsioone,

õpikeskkonda ja muutuvat ühiskonda.

Õpetuse eesmärgid

Kehalise kasvatuse kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

1) mõistab kehalise aktiivsuse tähtsust oma tervisele ja töövõimele ning regulaarse liikumisharrastuse vajalikkust; soovib olla terve ja rühikas;
2) tunneb rõõmu liikumisest/sportimisest ning on valmis liikumist iseseisvalt harrastama, valdab selleks vajalikke põhiteadmisi ja -oskusi;
3) liigub/spordib, järgides ohutus- ja hügieeninõudeid, austades kaaslasi ja tehes nendega koostööd, järgides kokkulepitud reegleid, hoides keskkonda;
4) tunneb huvi kodukohas ning Eestis toimuvate spordi-, liikumis- ja tantsuürituste vastu; teab ja väärtustab nendega seotud traditsioone.

Õppetegevuse kirjeldus ja rõhuasetused arenguperioodide kaupa				
	1.–2. klass	**3.–5. klass**	**6.–7. klass**	**8.–9. klass**
Õppe-tegevuse kirjeldus	1.–2. klassis kujundatakse kehalise tegevuse kaudu ühistegevuses käitumise ja suhtlemise oskusi: õpetatakse lühikeste korralduste kuulamist, mõistmist ja täitmist, abi küsimist, abivajaja märkamist ja sellest teatamist. Kehalisi harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka suulise korralduse järgi. Õpilase eneseväljendusoskuse ja oskussõnavara kujundamisel lähtutakse tema kõne arengust; õpetamisel kasutatakse eesti keele erimetoodika võtteid. Selle etapi eesmärgiks on õpetada last tunnetama oma keha, orienteeruma ja liikuma tuttavas keskkonnas ohutult ning teistega arvestavalt. Tundide käigus omandatakse	3.–5. klassis on õppetegevuse eesmärgiks hoida ja suurendada õpilaste huvi ja soovi liikumistegevustes osaleda. Õppetegevuses on ühtviisi oluline pöörata tähelepanu nii õpilaste motoorika kui ka kõne, kognitiivsete, sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arendamisele. Jätkuvalt on olulisel kohal ohutuse ja isikliku hügieeni nõuete mõistmise ning järgimise oskuste kujundamine. Kujundatakse oskusi sooritada kehalisi harjutusi eeskuju ja suulise juhendamise järgi. Õpetaja abiga, sh kirjaliku plaani järgi harjutatakse kaaslaste ja iseenda tegevuse kommenteerimist	6.–7. klassis toetab õpilaste huvi kehalise tegevuse ja liikumise vastu, selles aktiivse osalemise soovi säilimist ja suurenemist õpikeskkonna laiendamine, näiteks osavõtt spordivõistlustest ja/või tantsuürituste võistlejana, pealtvaatajana ja/või abilisena, spordi- ja/või tantsuürituste jälgimine vahetult või virtuaalselt. Õppetegevuses suunatakse õpilasi suuremale iseseisvusele, arendatakse jätkuvalt nende kognitiivseid, sotsiaalseid ja emotsionaalseid oskusi. Õpilaste kõne ja mõtlemise arengut arvestades suunatakse neid	8.–9. klassis suunatakse õpilasi omandatud oskuste ja teadmiste toel iseseisvalt harjutama ja sportima, endale sobivat kehaliste harjutuste kava koostama ja oma sooritusi analüüsima. Õpilastel kujundatakse oskust, kasutada õpitud tehnikaid, hinnata oma füüsilisi võimeid, järgida ausa mängu põhimõtteid ja võistlusreegleid. Arendatakse õpilaste suutlikkust, arvestada liikudes/sportides kaaslastega ning ohutusnõuetega, eristada isiklikke ja rühmahuve, valitseda oma emotsioone, olla valmis tahtepingutusteks. Õppetegevuses

	õpetaja eeskujul algteadmisi ja -oskusi oma keha asendi, rühi ja liigutuste jälgimiseks ning korrigeerimiseks. Olulisel kohal on esmaste eneseteenindus- ja hügieenioskuste kujundamine. Õppetundides sooritatakse mängulisi ja mitmekülgseid harjutusi, mis tekitavad rõõmu ja soovi osaleda. Liikumistegevust seotakse looduse ja muusikaga, sest see ergutab õpilaste vaimu ja emotsioone. Õpilast suunatakse vastama lihtsatele küsimustele, mis õpetavad mõistma ja väljendama oma tundeid ning hindama kogetud kehalist koormust.	ning sooritustele hinnangu andmist. Teadmisi spordist ja liikumisest/sportimisest edastatakse kehalise kasvatuse tundides praktilises tegevuse käigus. Kehalise kasvatuse tundides kujundatakse oskusi ja harjumust kontrollida ning korrigeerida oma keha asendit, rühti, liigutusi. Alustatakse spordialade tehniliste elementide õpetamist.	sooritama ka jõukohaseid kirjalikke ülesandeid ning kasutama õpitud terminoloogiat. Seejuures on väga oluline arvestada eesti keele tundides omandatud oskustega. Lõimitult inimeseõpetusega kujundatakse õpilastel teadmisi murdeeaga seotud kehalistest muutustest ning isikliku hügieeni järgimise vajadusest. Laiendatakse õpilaste teadmisi tervislikest eluviisidest, õpetatakse mõistma ja põhjendama kehalise aktiivsuse mõju tervisele, õpetatakse jälgima ja analüüsima isiklikku kehalist aktiivsust ning järgima õpitud põhitõdesid. Õpetatakse mõistma kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestama nendega ühistegevustes. Õpilase positiivse enesehinnangu kujunemisel on oluline roll individuaalsel lähenemisel. Õpilastele tutvustatakse ausa mängu põhimõtteid,	laiendatakse teadmisi tervislikest eluviisidest, õpetatakse tundma erinevaid spordialasid, Eesti tuntumaid sportlasi ning tuntumaid fakte nende saavutustest. Õpilaste kõne ja mõtlemise arengust lähtudes on üha rohkem võimalik anda teadmisi spordist ja liikumisest ka tunniväliselt, suunates õpilasi rakendama õpitud teabe otsimise ja infotehnoloogiavahendite kasutamise oskusi õppeülesande täitmiseks. Seejuures on väga oluline arvestada eesti keele tundides omandatud oskustega, juhendada ja toetada (nt abivahenditega, ajaplaaniga) iseseisvat õppimist.

			reegleid ja võistlusmäärusi ning suunatakse neid järgima. Tundides arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid, kujundatakse liigutusvilumusi. Jätkatakse harjutuste tehnikate õpetamist. Kehalise tegevuse kaudu kujundatakse tahteomadusi, mis on vajalikud, et õpilane liiguks/spordiks ka iseseisvalt.	
Õppetöö rõhu-asetused	Kehalise kasvatuse kaudu õpetatakse ühistegevuses kontakteerumist, korralduste täitmist ja abi küsimist. Laps suunatakse vastama küsimustele, mis puudutavad füüsilise pingutusega seotud enesetunnet. Selle etapi eesmärk on õpetada last oma keha tunnetama. Kehaline kasvatus lõimitakse eesti keele ja matemaatika õpetamisega (ruumisuhete tajumine, objektide ja nende kujutiste eristamine, kasutatavate spordivahendite ja nende nimetuse kokkuviimine, kirjelduse järgi äratundmine jne). Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi, õpitud oskuse piirides ka	Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi. Õpetatavad harjutused (kõnd, jooks, hüpped, visked, ronimine, roomamine) on nende oskuste kujundamise teenistuses. Alustatakse kehaliste harjutuste tehnika õppimise. Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevuste ning harjutustega. Kehalise ja motoorse arengu seisukohast on väga tähtis motiveerida õpilasi süsteemseks kehaliseks aktiivsuseks – treeninguks. Uute liigutuste õppimisel ei arene üksnes luu- ja lihaskond, vaid	6-7 klassis arendatakse ja täiustatakse õpilaste kehalisi võimeid ning kujundatakse liigutusvilumused, arvestades murdeeast lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb (ülesannete täitmine esitatud plaani järgi, iseseisev tegevusplaani koostamine ja enesekontroll). Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste	Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist, kusjuures õpilaste iseseisvus tõuseb. Pööratakse tähelepanu sellele, et õpilased tunneksid tervislike eluviiside põhitõdesid ja järgiksid neid, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahteomadusi. Positiivse enesehinnangu kujunemisel on individuaalne lähenemine väga oluline. Tunnis omandatud oskuste ja teadmiste toel suunatakse õpilasi

	suulise korralduse järgi.	sellest protsessist võtab osa ka kesknärvisüsteem. Oluline on õpilaste motoorika arendamisega koos pöörata tähelepanu ka kognitiivsele ja sotsiaalsele emotsionaalsele arengule.	võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes, kujundaksid kehakultuuriga tegelemiseks vajalikke tahteomadusi.	iseseisvalt harjutama ja sportima. Tutvustatakse spordieetika nõudeid.

Õpitulemused kooliastmete kaupa	
3. klassi lõpetaja	1) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, tunneb rõõmu liikumisest, sooritab õpitud liikumisviise ja kehalisi harjutusi vastavalt individuaalsetele võimetele; 2) teab ja täidab elementaarseid hügieenireegleid; 3) teab ja täidab kokkulepitud mängu-, korra- ja ohutusreegleid tunnis; arvestab õpetaja juhendamisel kaaslastega; 4) tunneb ja nimetab abiga õpitud spordialasid pildi ja tegevuse vaatluse järgi. Vastavalt kooli võimalustele ning õpilaste võimetele läbitakse ujumise algõpetus kahe kooliaasta jooksul I või II kooliastmes. 5) osaleb ujumise algõpetuse tundides, oskab täita basseinis käitumise nõudeid ja on algõpetuse esimese kursuse lõpuks vähemalt kohanenud veega; 6) on teisel aastal läbinud ujumise algõpetuse kursuse, julgeb vees tegutseda, sukeldub, hõljub vees, on olemas alusõpetus 200 m distantsi läbimiseks ujudes; 7) korrigeerib õpetaja suunamisel keha asendit, hoiab tasakaalu eri asendites ja vahenditel; 8) oskab suulise juhise järgi sooritada õpitud harjutusi eri vahenditega; 9) osaleb aktiivselt erinevates mängudes, teab õpitud mängude reegleid; 10) liigub lauskmaal suuskadel astuva ja/või libiseva sammuga, kasutab keppe tasakaalu hoidmisel; 11) hüppab paigalt kaugust ja jookseb püstilähtest erinevaid distantse; 12) tajub muusika meeleolusid ja oskab selle järgi liikuda.
6. klassi lõpetaja	1) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides oma individuaalsetele võimete kohaselt; tunneb huvi koolis toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa osaleja või pealtvaatajana; 2) oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada õpetaja suunamisel ülesandeid rühmas, leppida kokku mängureegleid jms; 3) mõistab (vastab suunavatele küsimustele) ühistegevuse reeglite, isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning täidab neid; 4) kirjeldab õpetaja suunamisel liikumise/sportimise tähtsust tervisele; teab peamisi liikumistegevusel juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral; 5) püstitab õpetaja abil lühiajalisi eesmärke oma kehaliste võimete arendamiseks ja analüüsib koos õpetajaga nende täitmist; sooritab õpetaja juhendamisel harjutusi kehaliste võimete vaatluseks ja mõõtmiseks, annab suunavate küsimuste abil hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele. Vastavalt kooli võimalustele ning õpilaste võimetele läbitakse ujumise algõpetus kahe kooliaasta jooksul I või II kooliastmes. 6) oskab lihtsa kooliõue plaani järgi suunduda ühest punktist teise; 7) sooritab talispordialasid vastavalt kooli ja ilmastiku võimalustele: suusatab ja/või uisutab, kasutades õpitud tehnikaid; 8) mängib kahte sportmängu lihtsustatud reeglitega ja on läbinud vastavalt kooli võimalusele kolmanda sportmängu algõpetuse;

	9) teab ja järgib liiklusohutusreegleid.
9. klassi lõpetaja	1) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides, vastavalt oma individuaalsetele võimetele; kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab igapäevase liikumise vajalikkust; 2) järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuse tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes ja liigeldes; oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikumisel/sportimisel juhtuda võivate õnnetuste korral; 3) järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi, liigub/spordib keskkonda hoides, järgib ausa mängu põhimõtteid, austab kaaslasi ja teeb nendega koostööd; 4) jälgib ja analüüsib suunamisel oma igapäevast kehalist aktiivsust ning annab selle kohta tagasisidet, sooritab harjutusi kehaliste võimete vaatluseks ja mõõtmiseks ning annab hinnangu oma tulemustele, kasutab erinevaid vahendeid enda kehalise aktiivsuse mõõtmiseks/hindamiseks; 5) kavandab suunamisel ja sooritab tegevusi oma kehaliste võimete arendamiseks: oskab leida endale sobiliku liikumisintensiivsusega tegevuse, teab ja sooritab aktiivsele liikumisele eelnevaid ning järgnevaid tegevusi (soojendus- ja venitusharjutused), koostab lihtsamaid liikumiste kombinatsioone; 6) kirjeldab suunamisel erinevate spordialade võistlusi ja/või tantsuüritusi ning muljeid nendest, kirjeldab lemmikspordiala; teab Eesti tuntumaid sportlasi, nende spordialasid ja olulisemaid fakte nende saavutustest olümpiamängudel; 7) teab Eesti tähtsamaid spordi- ja kultuurisündmusi, mõistab ning väärtustab liikumisürituste ja -traditsioonide olulisust kultuuris. 8) teab ja täidab sportimisel ohutus- ja hügieeninõudeid; 9) kasutab õpitud spordialade oskussõnu, teab ja täidab võistlusreegleid; 10) teab Eesti tähtsamaid spordi- ja kultuurisündmusi ning tuntumaid sportlasi; 11) on orienteeritud iseseisvale liikumistegevusele; 12) 12)oskab iseseisvalt arendada oma kehalisi võimeid; 13) järgib ausa mängu põhimõtteid, austab vastas- ja kaasvõistlejaid; 14) oskab anda esmast abi liikumistegevusel saadud vigastuse korral ja/või kutsuda abi.

Üldpädevuste kujundamine kehalise kasvatuses

Lõiming teiste valdkondadega üldpädevuste kaudu. Kehalises kasvatuses toetatakse väärtuspädevuse kujunemist tervist ning jätkusuutlikku eluviisi tähtsustava õppega. Arusaam, et tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Kehalisel kasvatusel on tugev roll õpilaste tervist väärtustava eluviisi kujunemisel. Kehalise kasvatuse tundides omandatud oskused, teadmised ning kogemused on aluseks õpilaste iseseisvale liikumisharrastusele väljaspool kooli nende vabal ajal. Koolis kogetud liikumisrõõm soodustab huvi spordi-, aga ka tantsusündmuste vastu, innustades õpilasi neid jälgima ning neis osalema. Austus looduse ning inimeste loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustab keskkonda säästvat liikumist/sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine oma kaaslastesse ning ausa mängu põhimõtete tähtsustamine sportlikes tegevustes toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.
Kehalise kasvatuse õppekorraldus, mis kindlustab õpilase kehalise, kõlbelise, sotsiaalse ja esteetilise arengu, toetab tema kujunemist terviklikuks isiksuseks. Väärtuspädevuse kujunemist toetatakse kehalises kasvatuses tervist ja jätkusuutlikku (tervislik, turvaline ja keskkonda hoidev) eluviisi tähtsustava õppega. Arusaam, et enda tervist tuleb kaitsta ja tugevdada, aitab õpilasel teha põhjendatud valikuid tervisekäitumises. Austus looduse ja inimeste poolt loodud materiaalsete väärtuste vastu soodustavad ümbritsevat keskkonda säästvat sportimist. Abivalmis ja sõbralik suhtumine oma kaaslastesse, ausa mängu põhimõtete tähtsustamine ning oskus seista vastu reeglite rikkumisele sportlikus tegevuses toetavad kõlbelise isiksuse kujunemist.

Sotsiaalse pädevuse arengut soodustavad kehalises kasvatuses omandatud teadmised nii rahvuslikust kui ka

rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist. Tervist väärtustava eluviisi omaksvõtmine ja teadlikkus spordi ning sportimist reglementeerivatest õigusaktidest, ülemaailmsetest (tervise-)spordi liikumistest („Sport kõigile“) jms soodustavad õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kodanikuks. Enesemääratluspädevuse kujunemist toetatakse kehalises kasvatuses ennekõike oma liigutusoskuste ning kehalise võimekuse taseme analüüsi ning hindamise kaudu. Kogemused kehalises kasvatuses toetavad õpilaste adekvaatse kehalise minapildi kujunemist. Õpipädevuse arengut soodustavad õpilase oskus kavandada meetmeid (seada eesmärke ja valida õpitud spordialade ning harjutuste seast sobivaimad seatud eesmärkide saavutamiseks jms) liigutusoskuste ja kehalise töövõime täiustamiseks. Koolis tekkinud huvi liikumise ning sportimise vastu toetab valmisolekut õppida uusi liikumisviise ja suunab õpilast aktiivselt tegutsema ka vabal ajal väljaspool kooli. Suhtluspädevuse kujunemist toetatakse kehalises kasvatuses õpilase suutlikkusega jälgida ja kontrollida oma käitumist: olla kaaslaste suhtes viisakas, tähelepanelik, abivalmis jne. Emotsionaalsetes (võistlus-) situatsioonides õpib õpilane oma võidurõõmu või kaotusekibedust sobival viisil väljendama. Koostöö kaaslastega spordialade ja tantsude õppimisel õpetab õpilast inimestevahelisi erinevusi aktsepteerima, neid suhtlemisel arvestama, aga ka ennast kehtestama.

Matemaatikapädevuse kujunemist toetatakse kehalise kasvatuse tundides sellega, et matemaatikale omast keelt, sümboleid ja meetodeid kasutatakse näiteks sporttehniliste oskuste analüüsil, sporditulemuste dünaamika ning kehalise töövõime näitajate kirjeldamisel ja selgitamisel.

Ettevõtlikkuspädevuse arengut soodustavad õpilase oskus näha ettetulnud probleemides peituvaid võimalusi, püstitada eesmärke, luua ideid ja neid sobivaid vahendeid ning meetodeid kasutades teostama. Kehalises kasvatuses õpib õpilane kriitiliselt hindama oma kehalise töövõime ja liigutusoskuste taset, kavandama tegevusi ja tegutsema sihipäraselt tervise tugevdamise ja töövõime parandamise nimel. Sportlikus tegevuses (oma meeskonna edu huvides) aset leidev koostöö õpetab õpilast võtma arukaid riske ja tulema toime ebakindlusega.

Digipädevus on suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuvas ühiskonnas nii õppimisel, kodanikuna tegutsedes kui ka kogukondades suheldes; leida ja säilitada digivahendite abil infot ning hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärsust; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus. Kehalises kasvatuses rakendatakse digivahendeid internetis spordi-, tervise- ja muu sportimiseks vajaliku teabe otsimiseks ning saadud teabe kasutamiseks eluliste probleemide üle arutledes ja hoiakuid kujundades. Rakendatakse tervislikke eluviise ning sportimist toetavaid digivahendeid ja rakendusi. Kujundatakse oskust määrata digivahenditega oma GPSi asukohta kaardi järgi ning salvestada liikumisteed. Õpitakse hoidma oma digivahendeid turvaliselt. Digikeskkonnas suheldes kujundatakse koostööoskusi, väärtushoiakuid ja turvalist tegutsemist.

Kehalise kasvatuse lõiming õppekava läbivate teemaga

Tervis ja ohutus – puhul on kehalisel kasvatusel kanda oluline osa. Tervislikuks ja turvaliseks eluviisiks vajalike teadmiste, oskuste ja kogemuste omandamist toetatakse nii aineõppes kui tunnivälises tegevuses, aga ka füüsilise ja sotsiaalse õpikeskkonna loomise kaudu. Kehalise kasvatuse tundides on võimalik käsitleda ohutust ja turvalisust vastavalt viljeldavatele spordialadele. Näiteks ujumise tundides tuleb käsitleda ohutust seoses ujumisega ja veekogude kasutamisega üldiselt. Selgitada, kuidas käituda võimalikus ohusituatsioonis ja vajadusel abi kutsuda. Elukestev õpe ja karjääri planeerimine – toetatakse kehalises kasvatuses erinevaid elukutseid (nt kehalise kasvatuse õpetaja, treener, päästja jne) tutvustades, kelle tööülesanded nõuavad head füüsilist ettevalmistust ja põhjalikke teadmisi inimese arengust, spordist ja tervisest. Kehalise kasvatuse tunnid on heaks võimaluseks selgitada kehalise vormisoleku mõju tööturul kandideerimisel ja igapäevaste tööülesannete sooritamisel.

Keskkond ja jätkusuutlik areng – aitab kehalises kasvatuses eelkõige kanda vaba aja ja loodusliikumisega seotud teemade käsitlemine. Kehalise kasvatuse tundide raames väljas (looduses) harrastatavate spordialade õppekorraldus, mis väärtustab ümbritsevat keskkonda, soodustab õpilase kujunemist keskkonnateadlikuks liikumisharrastajaks. Seetõttu on vajalik aeg-ajalt viia kehalise kasvatuse tunde läbi erinevates kohtades – metsas, linnapargis, veekogu ääres. Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus – realiseerimist toetatakse kehalises kasvatuses, rõhutades koostöö harjutamist ning panustamist ühiste eesmärkide nimel meeskonnatöös. Õpilastel võimaldatakse meeskonnatöös osaledes kogeda nii liidri kui ka meeskonnaliikme rolli. Kehalises kasvatuses omandatud erinevate spordialade teadmised võimaldavad õpetajatel anda õpilastele suurema vastustuse tunniväliste spordivõistluste organiseerimisel, toetades seeläbi õpilaste ettevõtlikkuse arengut.

Kultuuriline identiteet – kajastub kehalise kasvatuse tundides õpitavates tantsudes ja spordialades, mis tutvustavad õpilast rahvusliku ja rahvusvahelise liikumiskultuuriga ning aitavad tal kujuneda kultuuriteadlikuks (omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust väärtustavaks) ühiskonnaliikmeks. Õpilaste teadmiste ja oskuste tõstmine massispordiüritustel osalemiseks nii osaleja kui ka pealtvaatajana toetab õpilaste kujunemist kultuurseks sporditarbijaks.

Väärtused ja kõlblus – seostub ennekõike spordi ülima aate, ausa mängu, põhimõtete järgimisega kehalises kasvatuses ja tunnivälises sportlikus tegevuses, olles salakavaluse, egoismi ja omakasupüüdlikkuse ennetusvahend. Mängureegleid ja juhiseid käsitletakse enesevalitsemise, julguse, otsustavuse ja teiste tahteomaduste kujundamise vahendina. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite vajalikkuse mõistmine ning tahe ja oskus vastu seista reeglite rikkumisele toetavad õpilase kujunemist kõlbeliseks isiksuseks.
Väärtused ja kõlblus – seostub ennekõike spordi ülima aate, ausa mängu, põhimõtete järgimisega kehalises kasvatuses ja tunnivälises sportlikus tegevuses, olles salakavaluse, egoismi ja omakasupüüdlikkuse ennetusvahend. Mängureegleid ja juhiseid käsitletakse enesevalitsemise, julguse, otsustavuse ja teiste tahteomaduste kujundamise vahendina. Sportlikus tegevuses kehtivate reeglite vajalikkuse mõistmine ning tahe ja oskus vastu seista reeglite rikkumisele toetavad õpilase kujunemist kõlbeliseks isiksuseks.

Tehnoloogia ja innovatsioon – rakendused kehalises kasvatuses seostuvad ettenähtud töö (nt oma kehalist töövõimet puudutava materjali kogumine, analüüs ja esitlemine) jaoks sobiva ning originaalse lahenduse ja tehnoloogilise vahendi leidmisega õpilase poolt. Seda tehes tuleb õpilasi suunata kriitiliselt analüüsima tehnoloogia mõju inimese kehalisele arengule.

Teabekeskkond – realiseerimist toetatakse õpilaste suunamisega leidma ja kriitiliselt analüüsima oma tervise tugevdamiseks, isikliku liikumisharrastuse kujundamiseks, teadlikuks treenimiseks jms vajalikku infot.

Sotsiaalne pädevus: kehalises kasvatuses omandatud teadmised rahvuslikust ning rahvusvahelisest liikumis- ja spordikultuurist avardavad õpilase silmaringi. Tervist väärtustava eluviisi omaksvõtmine ja teadlikkus soodustavad õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kodanikuks.
Tehnoloogiline pädevus võimaldab rakendada teaduse ja tehnika saavutusi erinevates spordialades/liikumisviisides (spordialade tehnika, spordivarustus ja -vahendid) ning järgida tervisliku toitumise põhitõdesid.

Kehalise kasvatuse lõiming teiste õppeainetega

Eesti keel ja kirjandus: kehalises kasvatuses omandab õpilane spordialase oskussõnavara, mis toetab tema suutlikkust lugeda ja mõista spordialaseid tekste, väljendada end asjakohaselt nii kõnes kui kirjas spordi ja sportimisega seotud situatsioonides.
Kirjandus pakub lisaks võimalusi mitmete edukate sportlaste lugude lugemist. Nende lugemisel saab empaatiaga kaasa elada sportlaste üleelamistele ning samas endale ka eeskujusid leida.

Võõrkeel: võõrkeelse tekstiga muusika kasutamine mängude ja võimlemise puhul. Kehalises kasvatuses on

võimalik toetada numbrite loendamise, kehaosade nimetuste, suundade (otse, paremale, tagasi jne) võõrkeelset omandamist. Vanemates klassides saab eelpool loetelu kinnistada ja täiendada, minnes näiteks kehaosade võõrkeelsel nimetamisel juba täpsemaks (ranne, küünarvars jne). Vajaliku informatsiooni leidmine erinevatest võõrkeelsetest allikatest.

Inimeseõpetus: kehaline kasvatus seostub inimeseõpetuse, füsioloogia tundmisega ning hügieeniharjumuste kujundamisega: kuidas treenida nii, et vältida vigastusi, kuidas toituda õigesti, kuidas taastuda pärast treeningut, kuidas arendada painduvust ja kiirust jne.

Matemaatika: sporditulemuste dünaamika selgitamine kehalise kasvatuse tundides võimaldavad õpilastel kinnistada matemaatikale omase keele, seoste, meetodite jms kasutamise oskust. Matemaatika algõpetuses aitavad füüsiline tegevus ja liikumine kaasa põhimõistete omandamisele. Liikumiseks kuluva aja ja vahemaa suhte selgitamine praktilise tegevuse kaudu. Kordade loendamine, mõõdud, raskus- ja pikkusühikud.

Loodusained – loodusõpetus, geograafia, füüsika, bioloogia: õpilase loodusteadusliku pädevuse kujunemist saab kehalises kasvatuses toetada nii ümbritsevat keskkonda väärtustava sportimisega kui ka õpilase arusaama kujunemisega spordi ja ümbritseva keskkonna vahelistest seostest (nt inimeste spordiharrastus ja võimalikud keskkonnaprobleemid). Kehalises kasvatuses kinnistuvad õpilase bioloogias omandatud teadmised inimorganismi ehitusest ja talitlusest. Õpitavate spordialade tehnilise sooritusе analüüsimine, kehaliste võimete nagu kiiruse ja jõu liikumisele toimimise mõistmine toetub füüsikas omandatud teadmistele.

Ajalugu: antiikolümpiamängud, kaasaegsed olümpiamängud, paraolümpiamängud.

Arvutiõpetus: otsida ja leida spordialast teavet, ülevaate koostamine spordisündmustest.

Muusikaõpetus: kehalise kasvatuse lahutamatu osa on liikumine, tantsimine muusika ja laulu saatel (s.o laulumängud, ringmängud). Laulumängudes on põimunud liikumine, laul ja muusika. Muusika abil väljendatakse oma loovust, meeleolude tajumist ja edasiandmist. Tantsulist liikumist tavaliikumisest aitab eristada meloodia kuulamine ja matkimine, selle väljendamine liigutuste ja kehaasenditega. Muusika kaasamine kehalisse kasvatusse aitab edukalt arendada õpilaste rütmitunnet.

Kunstiõpetus: kunstipädevuse kujunemist toetab spordialade/liikumisviiside isikupärane ja loominguline käsitlus, valmisolek leida erinevatele ülesannetele uusi ja omanäolisi lahendusi ning oskus märgata ümbritsevas ilu.

AINEKAVA

1. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) jälgib õpetajat, kuulab ja täidab tuttavaid lihtkorraldusi;
2) sooritab õpitud harjutusi matkimise ja eeskuju järgi, matkib õpetaja tegevust peegelpildis;
3) sooritab lihtsamaid jooksu-, hüppe-, hüplemis- ja kõnniharjutusi, oskab ronida, roomata, ületada takistusi;
4) mängib õpitud liikumismänge;
5) oskab laskuda kelgul nõlvakust ja vedada kelku ohutult;
6) kannab, veeretab ja viskab palli;
7) oskab liikuda ruumis, jälgida piire ja leiab teadaolevad sihtmärgid;
8) vahetab riideid, oskab riietusruumis käituda ja hoida korda;
9) liigub muusikasse matkimisel ja õpetaja suunamisel.

Õppesisu

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, liikumismängud, talialad. Eesmärk: algteadmised võimlemisest, kergejõustikust, liikumismängude õpetamine. Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeledes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. Hügieenireeglid. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel. Eesmärgiks on õpetada last oma keha tunnetama, arendada orienteerumist keskkonnas. Harjutusi sooritatakse peamiselt matkides ja eeskuju järgi. Üldarendavad harjutused ja mängud on iseloomult dünaamilised, soodustades liikumisaparaadi arenemist, avaldades mõju kõikidele lihasgruppidele.

Õpetaja jälgimine ja lihtsate korralduste täitmine. Organisatsiooni käsud ja võtted. Käskude „Valvel!“, „Vabalt!“, „Joondu!“, „Vasakule!“, „Paremale!“, „Samm marss!“, „Paigal!“, „Seis!“ täitmine. Pöörded vasakule ja paremale seistes paigal. Ritta, kolonni, ringi joondumine. Lahkuminemine ja kokkutulemine külgsammuga.

Ülesannete täitmine jäljendamise teel. Jäljendamise ja peegelpildi harjutused. Õpetaja tegevuse jäljendamine. Kõndimise ja jooksmise rütmi ja tempo muutmine. Liikumine peegelpildis.

Jooksmine ja distantsi läbimine. Kergejõustik. Jooksmine rahulikus tempos kõndimise ja suuna muutumisega („madu“, ringis, diagonaalselt). Kõrgestardist alustamine väikese kiirendusega. Kohapeal hüppamine pööretega paremale ja vasakule, edasi liikumine, kohalt kaugushüpe. Matihunnikust alla hüppamine pehme maandumisega. Väikese palli visked kahe käega rinnalt, väikese palli visked püstisesse märki põlvelt.

Lihtsad jooksu-, hüppe- ja kõndimisharjutused. Liikumisoskuste arendamine. Jooksuharjutused. Hüppeharjutused. Hüppeharjutused mänguvormis. Üleshüpped hoojooksul ühe jala tõukega (rippuva eseme puudutamine käega). Takistustest ülehüpped. Kõndimisharjutused. Ronimine, roomamine ja takistuste ületamine.

Ronimine redelil ja kõndimine võimlemispingil. Rakenduslikud võimlemisharjutused. Ronimine mööda võimlemisseina üles ja alla. Ronimine mööda võimlemisseina horisontaalselt. Roomamine ja pugemine, takistuste alt ja üle roomamine (kuni 80 cm) Kõndimine põrandaribal ja kaldu võimlemispingil.

Palli viskamine, veeretamine ja kandmine. Pallimänguoskuste arendamine. Palli viskamine. Palli veeretamine. Palli kandmine ja liikumine palliga.

Osalemine lihtsates liikumis- ja spordimängudes. Liikumismängud. Mänguülesanded, kasutades riviharjutusi („Koond-laiali“, „Koha vahetus“) Mängud („Kukkede võitlus“, „Öökull“, „Salu-jooks“, „Alpinistid“, „Madu“, „Ära kukuta kotti“, „Liigu vaikselt“). Teatevõistlused. Mängud („Ära astu mööda“, „Kalad“, „Tähiste mäng“, „Kes on kiirem“, „Kohtadele“, „Oma lippude juurde“, „Täpselt märki“, „Kolmas liig“).

Kelguga nõlvast laskumine ja kelgul transportimine. Talvised liikumistegevused. Organisatsiooni käsud ja võtted: inventari kandmine, ettevalmistus liikumiseks suuskadel (kinnitamine jalale). Liikumine suuskadel sammhaaval. Kelguga transportimine. Kelguga laugelt nõlvast laskumine. Pöörded paigalt astumisega. Tõusmine sammhaaval. Laskumine põhipositsioonis.

Ruumi orienteerumine ja sihtmärkide leidmine. Orienteerumisoskuste arendamine. Liikumise õppimine ruumis. Piiride järgimine. Teadaolevate sihtmärkide leidmine.

Riiete vahetamine ja hügieeninõuete täitmine. Iseseisvus ja hügieen. Iseseisev riiete vahetamine. Hügieeninõuete täitmine. Korra hoidmine ja käitumine riietusruumis.

Liikumine muusika saatel ja õpetaja juhiste järgimine. Rütmitaju ja liikumine muusika saatel. Liikumine muusika saatel. Õpetaja juhiste järgimine. Rütmi ja liikumise kooskõlastamine.

Oodatavad õpitulemused 1. klassi lõpuks

Õpilane:

1. jälgib õpetajat, kuulab ja täidab tuttavaid lihtkorraldusi;
2. sooritab õpitud harjutusi matkimise ja eeskuju järgi, matkib õpetaja tegevust peegelpildis;
3. sooritab lihtsamaid jooksu-, hüppe-, hüplemis- ja kõnniharjutusi, oskab ronida, roomata, ületada takistusi;

4. mängib õpitud liikumismänge;
5. oskab laskuda kelgul nõlvakust ja vedada kelku ohutult;
6. kannab, veeretab ja viskab palli;
7. oskab liikuda ruumis, jälgida piire ja leiab teadaolevad sihtmärgid;
8. vahetab riideid, oskab riietusruumis käituda ja hoida korda;
9. liigub muusikasse matkimisel ja õpetaja suunamisel.

2. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) järgib tunnis korranõudeid, oskab paluda abi, märgata ohtusid ja sellest teavitada;
2) ronib üle, alt ja läbi takistuse;
3) oskab sooritada veereid;
4) oskab visata ja püüda palli;
5) mängib õpitud liikumismänge ja järgib õpetaja suunamisel mängureegleid;
6) oskab kelgul vedada kaaslast, pidurdada ja pöörata laskumisel;
7) sooritab eeskuju järgi õpitud hüplemisharjutusi;
8) korrigeerib meelde tuletamisel oma kehahoidu.
9) oskab sooritada harjutusi paarides ja rühmades.
10) füüsiline ettevalmistus ja harjutused: Sooritab üldarendavaid harjutusi eeskuju järgi. Sooritab jooksuharjutusi. Sooritab õpitud hüppeharjutusi. Oskab sooritada kombineeritud teatevõistlusi.

Õppesisu

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, liikumismängud, talialad. Eesmärk: algteadmised võimlemisest, kergejõustikust, liikumismängude õpetamine. Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel. Elementaarsed teadmised spordialadest ning Eesti sportlastest. Õpilased omandavad algteadmised oma rühi ja liigutuste kontrollimiseks.
Organisatoorsed käsklused ja võtted. Rivikäskluste täitmine, loendamine, pöörded "Vasakule!", "Paremale!" koos käsuga "Üks-kaks". Liikumine kolonnis vahemaa hoidmisega, ringis, diagonaalis ja vastassuunas.
Akrobaatilised harjutused. Lamades kõhul, järjekorras pea ja jalgade tõstmine. Selili asendist grupis asendisse viimine, rullumine grupis asendis. Juurdeviivad harjutused turiseisu ja tireli õppimiseks.
Praktilised võimlemisharjutused. Hüppamine edasi käte toega võimlemispingile (tüüpi "ülekaela"). Liikumine võimlemispingil (kõrgus 20-30 cm) esemete ja ilma esemeteta. Horisontaalne liikumine võimlemisseinal. Ronimine võimlemisseinal ühepoolse meetodiga. Kõndimine kaldu pingil (üles ja alla).
Kergejõustik. Kõndimine muutliku liikumiskiirusega koos lühikese aeglase ühtlase jooksmisega. Jooksmine sammu ja liikumiskiiruse muutumisega. 30-meetrise distantsi läbimine aja hindamiseta. Väikese palli viskamine vertikaalsesse märki meetodiga "üle pea" kohalt seistes. Hüppamine kohapeal ja pöördega, edasi, vasakule ja paremale küljele, pikkushüpe otse jooksuga. Ülehüpped takistustest. Hüpped hoojooksult, et omandada jooksu ja hüppe ühendamise oskus.

Liikumismängud. Võimlemise ja akrobaatika materjalil: "Veereta kiiremini palli!", teatevõistlused: "Teatevõistlused rõngastega", "Takistusrada". Kergejõustiku materjalil: "Hunt kraavis", "Numbrite väljakutse", "Võrk". Suusatreeningu materjalil: "Tabamused väravasse" (kelguga), "Kes jõuab kiiremini mäe otsa"
Tasakaaluharjutused. Liikumine joonel, võimlemispingil, kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega, tasakaalu arendavad liikumismängud.
Talialad Suusatamine. Ohutusnõuded suusatamisel. Suuskade transport. Suusarivi. Libisev samm. Kukkumine ja tõusmine paigal ning liikudes. Tasakaaluharjutused suuskadel.
Kelgutamine. Ohutu laskumine nõlvakust, kelgu juhtimine jalgadega nõlvakust laskumisel, kelgul istudes pidurdamine täieliku peatumiseni, toetudes kandadega lumme, laskumine põlvituses, juhtimine kätega. Mängulised harjutused laskumisel, teatevõistlused.

Oodatavad õpitulemused 2. klassi lõpuks

Õpilane:
1. järgib tunnis korranõudeid, oskab paluda abi, märgata ohtusid ja sellest teavitada;
2. ronib üle, alt ja läbi takistuse;
3. oskab sooritada veereid;
4. oskab visata ja püüda palli;
5. mängib õpitud liikumismänge ja järgib õpetaja suunamisel mängureegleid;
6. oskab kelgul vedada kaaslast, pidurdada ja pöörata laskumisel;
7. sooritab eeskuju järgi õpitud hüplemisharjutusi;
8. korrigeerib meelde tuletamisel oma kehahoidu.

3. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) korrigeerib õpetaja suunamisel keha asendit, hoiab tasakaalu eri asendites ja vahenditel;
2) oskab paarilisega koostöös visata ja püüda palli;
3) oskab suulise juhise järgi sooritada õpitud harjutusi eri vahenditega;
4) sooritab hoolaualt toenghüppeid;
5) osaleb aktiivselt erinevates mängudes, teab õpitud mängude reegleid;
6) liigub lauskmaal suuskadel astuva ja/või libiseva sammuga, kasutab keppe tasakaalu hoidmisel;
7) viskab viskepalli, hüppab paigalt kaugust ja jookseb püstilähtest erinevaid distantse;
8) oskab ennast iseseisvalt pesta, kuivatada ja riietuda;
9) tajub muusika meeleolusid ja oskab selle järgi liikuda.

Õppesisu

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, liikumismängud, talialad. Eesmärk: algteadmised võimlemisest, kergejõustikust, erinevate liikumismängude õpetamine. Liikumise ja sportimise tähtsus inimese tervisele. Ohutu liikumise/liiklemise juhised õpilasele, käitumisreeglid kehalise kasvatuse tunnis; ohutu ja kaaslasi arvestav käitumine erinevate harjutuste ja liikumisviisidega tegeldes; ohutu liiklemine sportimispaikadesse ja kooliteel. Hügieenireeglid kehalisi harjutusi tehes. Teadmised ilmastikule ja spordialale vastavast riietumisest. Pesemise vajalikkus kehaliste harjutuste tegemise järel. Elementaarsed teadmised spordialadest ning Eesti sportlastest.
Akrobaatika. Kukkumine ette rühimises (abi kasutades), hüpped üle võimlemiskepi, jalgadega hooviliikumine rippasendis.

Võimlemisharjutused. Võimlemisharjutused: ripe madalal võimlemispingil, käte painutamine ja sirutamine, käimine madalal võimlemispingil, maandumine lõpus.
Kergejõustik. Jooksmine ühtlase kiirusega distantsil. Kaugushüpped otsejooksult. Väikese palli täpsus- ja kaugusvisked paigalt.
Suusatamine. Suusatamise kinnistamine. Ühtlase kiirusega liikumine suuskadel, pööramine astumisega.
Liikumismängud. Võimlemise ja akrobaatika harjutustel põhinevad mängud: „Palliviskamise mäng“, kergejõustikul põhinevad mängud: „Kes kaugemale viskab“, erinevad teatevõistlused.
Spordimängudel põhinevad mängud: jalgpall – jala löök paigalt ja veerevale pallile, pallivedu, takistuste vahel palliga liikumine. Korvpall – palli püüdmine põrkelt maast või seinast, palli edasiandmine kahe käega rinnalt või ühe käega õlalt. Üldkoormavad ja koordinatsiooni arendavad hüplemisharjutused. Hüplemisharjutused hoonööriga, koordinatsiooniharjutused koordinatsiooniredelil.
Põhivõimlemine ja üldarendavad harjutused. Üldarendavad võimlemisharjutused vahenditeta ja vahenditega saatelugemise ning muusika saatel.
Rakendusvõimlemine. Ronimine varbseinal, kaldpingil, kandmine, ripped, toengud. Riplemine kangil.
Tasakaaluharjutused. Liikumine joonel, võimlemispingil kasutades erinevaid kõnni- ja jooksusamme, päkkkõnd ja pöörded päkkadel, võimlemispingil kõnd kiiruse muutmise, takistuste ületamise ja peatumistega. Tasakaalumängud, osavusharjutused võimlemispingil. Juurdeviivad harjutused toenghüppeks. Sirutus-mahahüpe kõrgemalt tasapinnalt maandumisasendi fikseerimisega, harjutused äratõuke õppimiseks hoolaualt.
Jooks ja jooksuharjutused. Mitmesugused jooksuharjutused. Jooks erinevas tempos. Kiirendusjooks, kestvusjooks, võimetekohase jooksutempo valimine. Kiirendusjooksud kuni 40m. Jooks rahulikus tempos 3 minutit (mänguvormis).
Hüpped. Kõrgushüpe otsehoolt (üle nööri). Hüpped üle madalate takistuste sammasendis õige maandumisasendiga. Kaugushüppe hoojooks. Kaugushüpe hoojooksult.
Visked ja viskeharjutused. Märkvisked. Pallivise sammudelt. Viskemängud. „Pallikool“.

Oodatavad õpitulemused 3. klassi lõpuks

Õpilane:
1. Sooritab põhivõimlemise harjutuste kombinatsioone lugemise saatel.
2. Sooritab õpitud harjutusi erinevate vahenditega suulise juhise järgi.
3. Sooritab tireli ette ja turiseisu abiga.
4. Jookseb 3 minutit rahulikus tempos.
5. Sooritab määrustepärase palliviske paigalt.
6. Sooritab määrustepärase kaugushüppe hoojooksult paku tabamiseta.
7. Oskab mängida õpitud liikumismängu reeglitepäraselt.
8. Sooritab harjutusi erinevate pallidega (põrgatamine, vedamine, söötmine, viskamine, püüdmine) ja mängib nendega liikumismänge.
9. Korrigeerib õpetaja suunamisel keha asendit, hoiab tasakaalu eri asendites ja vahenditel.
10. Liigub lauskmaal suuskadel astuva ja/või libiseva sammuga, kasutab keppe tasakaalu hoidmisel.
11. Oskab ennast iseseisvalt pesta, kuivatada ja riietuda.
12. Tajub muusika meeleolusid ja oskab selle järgi liikuda.

4. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) oskab rivis kaheks loendada;
2) sooritab õpitud akrobaatikaharjutusi ja harjutuste kombinatsioone;
3) mängib rahvastepalli määruste päraselt;
4) oskab libiseda suuskadel, sooritada suuskadel pöördeid paigal, kukkumisel iseseisvalt püsti tõusta;
5) järgib iseseisvalt isikliku hügieeni nõudeid;

6) sooritab tulemusele hooga kaugushüppe, palliviske ja 60 m jooksu püstilähtest;
7) jookseb vahelduvalt kõnniga 1 km;
8) teab õpitud oskussõnu.

Õppesisu

Teemad: võimlemine, kergejõustik, sportmängud, talialad. Eesmärk: anda uusi teadmisi kehalises kasvatuses, õpilaste igakülgne füüsiline arendamine. Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele, kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Kujundatakse oskus ja harjumus kontrollida oma kehaasendit ja liigutusi läbi erinevate kõnni-, hüppe-, viske- ja jooksuharjutuste ning roomamis- ja ronimisharjutuste. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Anda teadmisi iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi Tutvustada erinevaid spordialasid, suurvõistlusi ja tuntumaid sportlasi Eestis.
Võimlemine. Rivi- ja korraharjutused. Ümberrivistumine viirus ja kolonnis.
Kõnni-, jooksu-, hüplemisharjutused. Harjutuskombinatsioonid. Hüplemisharjutused hüpitsa ja hoonööriga.
Põhivõimlemine ja üldarendavad võimlemisharjutused: Rühiharjutused. Põhiasendid ja liikumised.
Vabaharjutused kõikidele lihasrühmadele. Üldarendavad võimlemisharjutused saatelugemise või muusika saatel.
Harjutused vahenditeta ja vahenditega: käte ja jalgade hood, lõdvestumised, vetrumised. Rakendusvõimlemine.
Ronimine, roomamine, kandmine, tõusmised, erinevad käte haarded ja hoided. Hooglemine rippes.
Akrobaatika. Erinevad tirelid (aheltirel ette, tirel taha, kaarsild ja selle õppimiseks juurdeviivad harjutused).
Tasakaaluharjutused: erinevad kõnni- ja hüplemisharjutused võimlemispingil, pöörded ja mahahüpped.
Kergejõustik. Jooks ja jooksuharjutused. Jooksuasendi ja liigutuste korrigeerimine. Põlve- ja sääretõstejooks.
Jooks erinevatest lähteasenditest (ka paarides) reageerimiskiiruse arendamiseks. Kiirendusjooksud 50-60 m.
Pendelteatejooks. Kestvusjooks maastikul (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega, lumes). Püstilähe ühe käe toetusel. Madallähte tutvustamine. Hüpped.
Kõrgushüpe-üleastumishüpe. Kaugushüpe täishoolt. Ridahüpped (hüpped jalalt jalale).
Visked. Märkivisked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki. Teatevõistlused ja mängud topispallidega.
Pallivise hoojooksult.
Sportmängud.
Korvpall. Palli hoie söötes, püüdes. Palli põrgatamine, söötmine – kombineeritud harjutused elementide õppimiseks, kinnistamiseks.
Saalihoki. Mängu tutvustamine, ohutusnõuded. Algharjutused - saalihokikepi hoidmine, palli kontrollimine.
Jalgpall. Palli söötmine, peatamine, vedamine. Kombineeritud harjutused. Löögitehnika.
Rahvastepall. Rahvastepall – erinevate reeglitega (erinevad võimalused mänguks).
Erinevate sportmängude tutvustamine: frisbee, sulgpall.
Talialad. Suusatamine: ühtlase kiirusega liikumine suuskadel. Liibi samm. Mäesõiduelemendid - trepptõus, käärtõus, põhilaskumisasend. Kelgutamine: teatevõistlused, osavusharjutused, mängud nõlval.

Oodatavad õpitulemused 4. klassi lõpuks

Õpilane:
1. sooritab lihtsama harjutuskombinatsiooni akrobaatikas;
2. sooritab lihtsama põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni lugemise saatel;
3. oskab täita riviharjutusi;
4. teab õpitud oskussõnu;
5. jookseb määrustepäraselt kiirjooksu stardikäsklustega;
6. jookseb individuaalses tempos 800m;
7. oskab põrgatada palli;
8. suusatab jõukohases tempos 1 km.

5. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) täidab ohutusnõudeid kõikidel liikumistegevustel;
2) sooritab õpitud harjutuste kombinatsioone suulise korralduse alusel;
3) jookseb 1,5 km vahelduvalt kõnniga;
4) on läbinud vähemalt kahe sportmängu algõpetuse;
5) kasutab suusatamisel erinevaid laskumis- ja tõusuviise;
6) oskab erinevaid rippeid, toenguid, tunnetab tasakaalu võimlemisvahenditel;
7) järgib ausa mängu põhimõtteid ja selgitusel mõistab selle väärtust;
8) oskab sooritada õpitud lõdvestusharjutusi ja taastuda pingutusest.

Õppesisu

Teemad: võimlemine, kergejõustik, sportmängud, talialad. Eesmärk: anda uusi teadmisi kehalises kasvatuses, õpilaste igakülgne füüsiline arendamine. Kehalise aktiivsuse tähtsus tervisele, kehaline aktiivsus kui tervisliku eluviisi oluline komponent. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Anda teadmisi iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi. Eesmärgiks on motiveerida õpilasi tegelema süstemaatiliselt kehaliste harjutustega. Innustatakse liikuma ja õppima kõike uut, mis seotud erinevate füüsiliste tegevustega ja harjutustega. Tutvustada erinevaid spordialasid, suurvõistlusi ja tuntumaid sportlasi Eestis.
Võimlemine ja akrobaatika. Harjutused kõnnil ja jooksul erinevates asendites: kõrgel põlvetõstega, sirgete jalgadega, pool- ja täiskükis, selg ees, külgsuunas. Kombineeritud harjutused kõndides ja joostes: üldarendavad harjutused, kehahoid ja pöörded, käte ja jalgade liigutused. Takistuste ületamine: kõndimine ja harjutuste sooritamine võimlemispingil, erinevad liikumistehnikad, hüpped ja tasakaalu harjutused. Hüpped: hüpped hüppenööriga kohapeal ja edasisammudes. Harjutused võimlemisriistadel: madal rööbaspuu (segatud rippumised, istumised, liikumine käte ja jalgadega).
Kergejõustik. Jooks ja jooksuharjutused: ühtlane jooks, kiirendusega jooks, madallähte stardikäsklused, erinevad jooksuasendid ja tehnikad. Põlvetõstejooks ja sääretõstejooks: asendi ja liigutuste korrigeerimine. Hüpped: kaugushüpe ja kõrgushüpe (üleastumine), täpsushüpped. Visked: pallivise ja kuulitõuge, visked horisontaalsesse ja vertikaalsesse märki.
Sportmängud. Erinevad sportmängud: korvpall, jalgpall, võrkpall, saalihoki. Tehnika ja taktika täiustamine: palli põrgatamine, söötmine, püüdmine, visked.

- Korvpall: palli põrgatamine, söödu ja viske harjutused.
- Jalgpall: palli löömine, omaksvõtmine, söötmine.
- Võrkpall: ülalt- ja altsööt, palli visked.
- Saalihoki: mängu tutvustus, ohutusnõuded, põhitehnikad.

Kompleksid üldarendavatest harjutustest. Üldarendavad harjutused: hommikuvõimlemine ja füüsilised pausid, põhioskuste ja kehaliste omaduste arendamine.
Loomulik liikumine ja talialad.

- Suusatamine: tõus ja laskumine erinevate tehnikatega, pidurdamine ja ennetava kukkumisega laskumine, sõit erinevatel maastikel.
- Kelgutamine: teatevõistlused, osavusharjutused ja mängud nõlval.

Oodatavad õpitulemused 5. klassi lõpuks

Õpilane:

1. Võimlemispingil sooritab lihtsa harjutuste kombinatsiooni.
2. Oskab sooritada rivi- ja korraharjutusi.
3. Arendab õpetaja juhendamisel oma kehalisi võimeid (sooritab akrobaatilisi harjutusi vastavalt oma võimetele).
4. Sooritab kaugushüppe.
5. Oskab alustada kiirjooksu madallähtest, teab stardikäsklusi ja jõuab joosta 60 m vastavalt oma võimetele.
6. Suudab joosta ühtlases tempos 1 km. Suusatab individuaalses tempos.

6. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) oskab lihtsa kooliõue plaani järgi suunduda ühest punktist teise;
2) esitab õpetaja koostatud võimlemis- või tantsukava;
3) tegutseb rühmas, arvestades kaasõpilastega;
4) sooritab talispordialasid vastavalt kooli ja ilmastiku võimalustele: suusatab ja/või uisutab, kasutades õpitud tehnikaid;
5) mängib kahte sportmängu lihtsustatud reeglitega ja on läbinud vastavalt kooli võimalusele kolmanda sportmängu algõpetuse;
6) teab ja järgib liiklusohutusreegleid.

Õppesisu

Teemad: võimlemine, kergejõustik, sportmängud, talialad. Eesmärk: oluline roll on õpilaste kehaliste võimete arendamisel ja täiustamisel ning liigutusvilumuste kujundamisel, arvestades murdeeast lähtuvaid ealisi ja individuaalseid iseärasusi. Teadvustatakse õpilasi tervislike eluviiside põhitõdedest ja nende järgimisest, mõistaksid kaaslaste füüsiliste võimete erisusi ja arvestaksid nendega ühistegevustes. Ohutus- ja hügieenireeglite järgimise vajalikkus liikudes, sportides ning liigeldes. Ohutu ümbrust säästev liikumine harjutuspaikades ja looduses. Teadmised käitumisest ohuolukordades. Anda teadmisi iseseisvaks harjutamiseks: kuidas sooritada soojendusharjutusi ja rühiharjutusi. Tutvustada erinevaid spordialasid, suurvõistlusi ja tuntumaid sportlasi Eestis.
Võimlemine ja akrobaatika. Grupid, istumised, rullimised grupis; selili ja kõhuli pöörded; hüpped kohapeal pööramisega ja edaspidi liikumisega. Põhipositsioonid ja liikumised. Lühikesed harjutuste kombinatsioonid. Riviharjutused, marssimine. Marssimine erinevate liikumisviiside kasutamisega. Kõnd, jooks, hüpped, põrked. Erinevad harjutuste kombinatsioonid kõnni, jooksu ja hüpetega. Vabad hüpped ühe jalaga tõukamisega. Ripud, toengud, ronimine, varustuse kandmine.
Kompleksid üldarendavatest harjutustest. Harjutused, mis valikuliselt arendavad põhilisi füüsilisi omadusi ja ennetavad rühihäireid.
Harjutused hüpetes. Hüpped märkide järgi ühe ja kahe jalaga tõukamisega, edasi ja küljele liikumine. Hüpped hüppenööriga kahel ja ühel jalal, kohapeal ja edasi liikumisega.
Kergejõustik. Kõrge start ühe käe toenguga ja järgneva kerge kiirendusega. Kõrgushüpe jooksu pealt "üleastumishüppena". Väikese palli visked.
Sportmängud. Tehnilised tegevused pallita ja palliga (korvpall, jalgpall, saalihoki). Tehnika täiustamine, varem õpitud harjutused.
Suusatamine ja talialad. Tõus "kuuse sammuga", treeningdistantside läbimine rahulikus tempos vaheldumisi varem õpitud suusatamisviisidega.

Oodatavad õpitulemused 6. klassi lõpuks

Õpilane:

1) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides oma individuaalsete võimete kohaselt; tunneb huvi koolis toimuvate spordi- ja tantsuürituste vastu, võtab neist osa osaleja või pealtvaatajana;
2) oskab sportida/liikuda koos kaaslastega, jagada õpetaja suunamisel ülesandeid rühmas, leppida kokku mängureegleid jms;
3) mõistab (vastab suunavatele küsimustele) ühistegevuse reeglite, isikliku hügieeni ja ohutusnõuete olulisust ning täidab neid;
4) kirjeldab õpetaja suunamisel liikumise/sportimise tähtsust tervisele; teab peamisi liikumistegevusel juhtuda võivaid vigastusi ja esmast käitumist nende korral;
5) püstitab õpetaja abil lühiajalisi eesmärke oma kehaliste võimete arendamiseks ja analüüsib koos õpetajaga nende täitmist; sooritab õpetaja juhendamisel harjutusi kehaliste võimete vaatluseks ja mõõtmiseks, annab suunavate küsimuste abil hinnangu oma sooritusele ja kogetud kehalisele koormusele.
6) oskab sooritada erinevaid võimlemis- ja akrobaatikaharjutusi, sealhulgas hüpped, pöörded ja rullimised.
7) oskab sooritada erinevaid hüppeharjutusi, kasutades märgistusi ja hüppenööri.
8) Suudab osaleda erinevates sportmängudes, järgides mängureegleid ja tehnilisi nõudeid.
9) oskab suusatada, kasutades erinevaid suusatamisviise ja järgides ohutusnõudeid.

7. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) kasutab õpitud terminoloogiat;
2) oskab hüpata kõrgushüppes käärhüpet;
   3) oskab joosta madallähtest 100 m;
3) oskab tehniliselt sooritada paigalt kuulitõuget;
4) sooritab kombinatsiooni mitmest võimlemisharjutusest, vahendiga või ilma, kas muusikaga ja/või ilma;
5) suusatab vahelduval maastikul ja/või uisutab, kasutades erinevaid õpitud tehnikaid ja liikumisviise; suudab vahenditel võimetekohaselt kestvalt liikuda;
6) mängib kolme erinevat sportmängu lihtsustatud reeglitega;
7) tunneb lihtsamaid leppemärke kaardil;
8) oskab pendelteatejooksu tehniliselt korrektselt sooritada, järgides võistlusreegleid.

Õppesisu

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik , sportmängud, suusatamine.
Eesmärk: innustada õpilasi oma kehalisi võimeid arendama ja liigutusoskusi täiustama. Jätkatakse erinevate harjutuste tehnika õppimist. Suund on õpilaste iseseisvuse järk-järgulisel tõusul erinevate harjutuste sooritamisel. Teadvustada kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkusest Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Anda teadmisi esmaabivõtetest ning kuidas tegutseda. (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Anda teadmisi iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).
Võimlemine ja akrobaatika. Kompleksid harjutustest kehaasendi parandamiseks. Harjutused ilma lisaraskusteta; harjutused lisaraskustega (hantlid, amortisaatorid). Akrobaatilised kombinatsioonid. Erinevad hüppeharjutused (kohapeal ja edasiliikumisega, kõhuli tõusuga); üldarendavad harjutused, mida sooritatakse seistes, istudes ja lamades; harjutused, mida sooritatakse paarides ja rühmades, tasakaaluharjutused (ühel ja teisel jalal, varvastel). Hüpe üle võimlemiskitse pikkuses, viisil "jalad laiali" (poistel). Harjutused võimlemisriistadel. Kombinatsioonid võimlemispuul, koosnevad eelnevalt õpitud harjutustest kõnnil ja tasakaalul, kõnnil poolkükis ühel jalal, toengus kõhuli (tüdrukutel); kombinatsioon madalal võimlemispuul.

Kergejõustik. Jooksmine. Jookseb lühikesi distantse. Sooritab madallähte. Visked/tõuked. Kuulitõuget tutvustavad harjutused topispalliga, kuulijännid. Ohutusnõuded.
Sportmängud. Spordimängud (rahvastepall, korvpall, jalgpall, saalihoki) Tehnilised ja taktikalised tegevused palliga ja ilma pallita, mäng lihtsustatud reeglitega.
Suusatamine ja talialad. Ühekordne sammuline liikumine (treening liikumise koordineerimiseks, suusastiilide vaheldumine); laskumine väikeselt mäelt madalas asendis; treeningud mõõduka intensiivsusega, kasutades eelnevalt õpitud suusastiile.
Jalgrattasõit. Jalgratturi reeglid. Kohustuslikud varustused. Liiklusreeglid. Ohutusnõuded. Sõidutee valik.

Oodatavad õpitulemused 7. klassi lõpuks

Õpilane:
1. Oskab õpetaja juhendamisel sooritada üldarendavaid jõu- ja venitusharjutusi.
2. Teab soojendusharjutuste tähtsust.
3. Oskab sooritada põhivõimlemise harjutuskombinatsiooni saatelugemise või muusika saatel.
4. Oskab sooritada õpitud toenghüpet (hark-või kägarhüpet).
5. Sooritab madallähte stardikäsklustega ja oskab joosta määrustepäraselt lühimaadistantse (60 m, 100 m).
6. Oskab sooritada sportmänge ettevalmistavaid liikumismänge ja teatevõistlusi palliga.
7. Oskab mängida reeglite järgi rahvastepalli ja järgida kohtuniku otsuseid.
8. Suudab suusatada vahelduval maastikul järjest 1 km.

8. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) oskab sooritada kombinatsioone rütmika, akrobaatika ja riistvõimlemise põhiharjutustest;
2) otsib ja leiab suunamisel spordialast teavet;
3) oskab iseseisvalt läbi viia võistluseelset soojendust ja võistlusjärgset venitust;
4) sooritab vastavalt oma võimetele kõrgushüpet õpitud tehnikas ja hooga kuulitõuget tehniliselt õigesti;
5) oskab nimetada Eesti tuntumaid sportlasi;
6) oskab reeglitepäraselt mängida vähemalt kahte õpitud sportmängu;
7) oskab tehniliselt õigesti sooritada ringteatejooksu, teab selle võistlusreegleid;
8) oskab õpitud talispordialal määrustepäraselt võistelda;
9) teab ja järgib ohutusreegleid kõikides liikumistegevustes ja eri spordialadel.

Õppesisu

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik, sportmängud, suusatamine. Eesmärk: innustada õpilasi oma kehalisi võimeid arendama ja liigutusoskusi täiustama. Teadvustada kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkusest. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Anda teadmisi esmaabivõtetest ning kuidas tegutseda. (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Aus mäng – ausus ja õiglus spordis ning elus. Anda teadmisi iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).

Akrobaatika. Tasakaaluharjutused: erinevad sammukombinatsioonid, sammuga ette pööre 180 kraadi, jala hooga taha pööre 180 kraadi. Harjutused võimlemisriistadel: kombinatsioonid võimlemispingil (tüdrukutel), sisaldades varem õpitud harjutusi, tantsusamme ja lisaks maandumist.
Kompleksid üldarendavatest harjutustest. Harjutused, mis valikuliselt arendavad põhilisi füüsilisi omadusi ja ennetavad rühihäireid.
Kergejõustik. Jooks ja jooksuharjutused:

- Sprindi soojendusharjutused. Kiirendusjooksud 30 m, 50 m, 60 m.
- Kestvusjooks maastikul (erineval pinnasel, kallakul, takistuste ületamisega).
- Erialased soojendusharjutused viseteks/tõugeteks. Kuulijännid, kuulitõuge paigalt. Ohutusnõuded kuulitõukesektoris.
- Võistlusmäärustikud õpitud aladel.

Sportmängud. Sportmängud (korvpall, jalgpall, võrkpall, saalihoki):

- Tehnilised ja taktikalised tegevused palliga ja ilma pallita, mäng lihtsustatud reeglitega.
- Tehnika täiustamine: varem õpitud harjutused ja harjutuste kombinatsioonid.
- Korvpallis: palli põrgatamine, söötmine, püüdmine ja vise korvile liikumiselt, kombineeritud harjutused, kaitseasend, 1:1 harjutused.
- Jalgpallis: löögitehnika elementide täiustamine, palli löömine õhust, liikuva palli omaksvõtmine, söötmine.
- Võrkpallis: ülalt- ja altsööt pea kohale, vastu seina, paarides. Kolme viskega võrkpall.
- Saalihokis.

Suusatamine. Järskude laskumiste ületamine madalas asendis; treeningdistantside läbimine vaheldumisi varem õpitud suusastiilidega (poisid — 1 km; tüdrukud — kuni 800 m).
Jalgrattasõit.

Oodatavad õpitulemused 8. klassi lõpuks

Õpilane:
1. Teeb kombinatsioone võimlemispingil tantsusammudega ja maandumisega.
2. Suudab joosta maastikul, ületades takistusi.
3. Sooritab kuulitõuke ja järgib ohutusnõudeid.
4. Teab ja järgib võistlusreegleid. Mängib palliga ja ilma lihtsustatud reeglitega.
5. Suusatamine: Ületab laskumisi ja läbib treeningdistantse.
6. Sõidab jalgrattaga: teab jalgratturi reegleid ja oskab ohutult sõita.
7. Suudab arendada oma kehalisi võimeid, valida üldarendavaid harjutusi erinevatele lihasrühmadele õpitu järgi.
8. Mängib üht sportmängu lihtsustatud reeglite järgi.

9. KLASS

Õpitulemused

Õpilane:
1) teab ja täidab sportimisel ohutus- ja hügieeninõudeid;
2) oskab valida jõusaalis endale õigeid raskusi ja koormusi;
3) oskab lugeda lihtsat maastikukaarti ja selle järgi liikuda;
4) kasutab õpitud spordialade oskussõnu, teab ja täidab võistlusreegleid;
5) teab Eesti tähtsamaid spordi- ja kultuurisündmusi ning tuntumaid sportlasi;
6) on orienteeritud iseseisvale liikumistegevusele;
7) oskab leida spordialast teavet, kasutab erinevaid infotehnoloogilisi vahendeid liikumistegevuse arendamiseks;
8) oskab iseseisvalt arendada oma kehalisi võimeid;
9) järgib ausa mängu põhimõtteid, austab vastas- ja kaasvõistlejaid;
10) oskab anda esmast abi liikumistegevusel saadud vigastuse korral ja/või kutsuda abi.

Õppesisu

Teemad: teadmised spordist ja liikumisviisidest, võimlemine, kergejõustik , sportmängud, suusatamine.
Eesmärk: kinnistatakse teadmisi sportlikest eluviisidest, püütakse tekitada huvi ja motivatsiooni edaspidiseks iseseisvaks spordiharrastuseks. Teadvustada kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele, regulaarse liikumisharrastuse kui tervist ja töövõimet tagava tegevuse vajalikkusest. Ohutu liikumine ja liiklemine. Loodust säästev liikumine. Anda teadmisi esmaabivõtetest ning kuidas tegutseda. (spordi)traumade ja õnnetusjuhtumite korral. Õpitud spordialade ja liikumisviiside oskussõnad ning harjutuste ja tegevuste kirjeldamine; õpitud spordialade võistlusmäärused. Kujundatakse hoiak järgida ausa mängu põhimõtteid ja spordieetika nõudeid. Anda teadmisi iseseisva liikumisharrastuse kohta (eesmärkide seadmine, spordiala/tegevuse valik, spordivarustuse valik, harjutamise põhimõtted jm).
Võimlemine ja akrobaatika. Tasakaalu ja toenghüpetega seotud harjutused. Harjutused pallide ja rõngastega. Üldarendavate harjutuste kombineerimine ja kasutamine erinevate spordialade eelsoojendusharjutustena. Rühi arengut toetavad harjutused, lülisamba vastupidavuse arendamine.
Jõuharjutused selja-, kõhu-, tuhara- ja abaluulähendajatele lihastele; venitusharjutused õla- ja puusaliigese liikuvuse arendamiseks. Põhipositsioonid ja liikumised. Terminoloogia kasutamine. Iseseisev akrobaatika kava koostamine ja esitamine.
Kergejõustik. Erialased soojendusharjutused sprindiks ja pikamaajooksuks. Intervalljooksud ja murdmaajooks erineval pinnasel. Määrustepärane kaugushüpe ja kõrgushüpe (flopp). Kolmikhüpet tutvustavad harjutused. Kuulitõuge hooga ja kuulitõuke võistlusmäärustik. Individuaalse tehnika täiustamine ühes varem õpitud kergejõustikualas.
Sportmängud. Korvpalli, saalihoki, jalgpalli ja lauatennise tehnika- ja taktikaelementide arendamine. Mäng lihtsustatud reeglitega. Tehnilis-taktikalised tegevused palliga ja ilma pallita.
Suusatamine ja talialad. Ohutuse ja korra järgimine suusatamises. Popperemne üksikusammuline liikumine ja külgtõukega pidurdamine. Põhitehnikate täiustamine ja kinnistamine. Tavaliste suusaradade läbimine, liikumine ühtlase kiirusega kasutades erinevaid tehnikat.

Oodatavad õpitulemused 9. klassi lõpuks

9. klassi lõpetaja:
1) osaleb aktiivselt kehalise kasvatuse tundides vastavalt oma individuaalsetele võimetele; kirjeldab kehalise aktiivsuse mõju tervisele ja töövõimele ning selgitab igapäevase liikumise vajalikkust;
2) järgib ohutus- ja hügieeninõudeid kehalise kasvatuse tundides, tunnivälistel spordiüritustel ning iseseisvalt liikudes ja liigeldes; oskab vältida ohuolukordi ning teab, mida teha liikumisel/sportimisel juhtuda võivate õnnetuste korral;
3) järgib sportides/liikudes reegleid ja võistlusmäärusi, liigub/spordib keskkonda hoides, järgib ausa mängu põhimõtteid, austab kaaslasi ja teeb nendega koostööd;
4) jälgib ja analüüsib suunamisel oma igapäevast kehalist aktiivsust ning annab selle kohta tagasisidet, sooritab harjutusi kehaliste võimete vaatluseks ja mõõtmiseks ning annab hinnangu oma tulemustele, kasutab erinevaid vahendeid enda kehalise aktiivsuse mõõtmiseks/hindamiseks;
5) kavandab suunamisel ja sooritab tegevusi oma kehaliste võimete arendamiseks: oskab leida endale sobiliku liikumisintensiivsusega tegevuse, teab ja sooritab aktiivsele liikumisele eelnevaid ning järgnevaid tegevusi (soojendus- ja venitusharjutused), koostab lihtsamaid liikumiste kombinatsioone;
6) kirjeldab suunamisel erinevate spordialade võistlusi ja/või tantsuüritusi ning muljeid nendest, kirjeldab lemmikspordiala; teab Eesti tuntumaid sportlasi, nende spordialasid ja olulisemaid fakte nende saavutustest olümpiamängudel;
7) teab Eesti tähtsamaid spordi- ja kultuurisündmusi, mõistab ning väärtustab liikumisürituste ja -traditsioonide olulisust kultuuris.
8) oskab lugeda lihtsat maastikukaarti ja liikuda selle järgi.

9) oskab leida spordiga seotud teavet, kasutab erinevaid infotehnoloogilisi vahendeid liikumisaktiivsuse arendamiseks.

Valikaine KEELE- JA KULTUURIÕPE *(õppetöö vene keeles)*

4. klass
Maht: 2 tundi nädalas, 70 tundi õppeaastas

MUINASJUTT KUI KEELEKULTUURI JA EMAKEELSE KÕNE ARENDAMISE VAHEND

Eesmärgid:
Õpilane:

- oskab oma emakeeles lugeda, saab loetu mõttest aru ja püüab seda süžeeliste ja esemete piltide abil ümber jutustada;
- kirjutab dikteerimise järgi ja iseseisvalt, kasutades emakeele tähestiku trüki- ja/või kirjatähti;
- teab viisakusväljendeid ja kasutab neid kõnes;
- eristab rahvajuttu ja kirjaniku poolt kirjutatud muinasjuttu/jutukest;
- kinnistab oma teadmisi vene rahva muinasjuttudest;
- oskab pildikesi õigesti järjestada, eristab sõnu soo ja ainsuse/mitmuse järgi; eristab täishäälikuid ning helilisi/helituid kaashäälikuid;
- rikastab sõnavara, järk-järgult arendab ka tähelepanu, mälu, sidusat kõnet, peen- ja jämemotoorikat;
- tunneb lauseehituse reegleid, eristab päris- ja üldnimesid, tähendusega „elus- ja eluta“ (одушевлённые и неодушевлённые) sõnu; leiab ja määrab õigesti tähtsamad lauseliikmed;
- lahendab ülesandeid tekstiga.

Vene muinasjutt „Naeris“

Õpimaterjal: Vene muinasjutu „Naeris“ tekst. Mõistatused. Tükkideks lõigatud pilt naerist. Väljalõigatud muinasjututegelaste pildid: naeris, eit, taat, lapselaps, koer, kass ja hiir. Muinasjutu süžeelised pildid. Sõnakaardid. Multifilm. Töölehed grammatikaharjutustega: moonutatud tekst, küsimused, tekstiga seotud ülesanded jne.

Õpitegevus: Traditsiooniline tervitamine. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Temaatiliste mõistatuste lahendamine (naeris). Muinasjututegelastega tutvumine, töö sõnavaraga. Piltide sobitamine sõnaga („leia sobimatu sõna!“). Muinasjutu kuulamine (lapsed jälgivad paralleelselt teksti). Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Multifilmi vaatamine. Muinasjutu dramatiseering (rollimäng). Kirjalikud ülesanded: „elus-eluta“, sõna soo määramine („он-она“), puuduva sõna lisamine, õige sõna allajoonimine tekstis, eset tähistava sõnade ja tegevust tähistavate sõnade leidmine, mälu järgi kirjutamine, küsimustele vastamine, teksti kohta käivate ülesannete lahendamine. Kokkuvõttev leht (teadmiste kontroll).

Vene muinasjutt „Tareke“

Õppematerjal: Vene muinasjutu „Tareke“ tekst. Tükkideks lõigatud pilt tarekesest. Muinasjututegelaste väljalõigatud pildid: tareke, hiir, konn, jänes, rebane, hunt ja karu. Muinasjutu süžeelised pildid. Sõnakaardid. Multifilm, kus jutt on raamatutekstiga identne. Töölehed grammatikaharjutustega: moonutatud tekst, küsimused, ülesanded teksti kohta jne.

Õpitegevus: traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Temaatiliste mõistatuste lahendamine (tare). Muinasjututegelastega tutvumine, töö sõnavaraga. Pildikeste sobitamine sõnaga („leia sobimatu sõna!“).

Teise osa tegelastele nimede valimine (hiireke Норушка, konn Квакушка, jänes Побегайка jne). Muinasjutu kuulamine (lapsed jälgivad paralleelselt raamatu teksti). Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Pusle „Mida keegi sööb“ kokkupanek ja lahtilõigatud süžeeliste piltide kokkupanek. Multifilmi vaatamine. Dramatiseering „Tareke“ (rollimäng). Kirjalikud ülesanded: „elus-eluta“, sõna soo määramine („он-она)“, puuduva sõna lisamine, õige sõna allajoonimine lauses, eset tähistava sõna ja tegevust tähistava sõna leidmine, mälu järgi kirjutamine, vastused küsimustele, teksti kohta käivate ülesannete lahendamine. Kokkuvõttev leht (teadmiste kontroll).

Vene muinasjutt „Kakuke“

Õppematerjal:
Vene muinasjutu „Kakuke“ tekst. Mõistatused. Tükkideks lõigatud pilt Kakukesest. Tegevus ajupoolkerade vaheliste ühenduste arendamiseks: joonista teine pildi pool. Väljalõigatud pildid muinasjutu tegelastest: eit, taat, kakuke, jänes, karu, rebane. Süžeelised pildid muinasjutust. Sõnakaardid. Multifilm. Töölehed grammatikaharjutustega: moonutatud tekst, küsimused, ülesanded teksti kohta jne.

Õpitegevus: Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Temaatiliste mõistatuste lahendamine (kakuke). Foneetiline töö: sõna „kakuke“ häälik-täht analüüs. Muinasjututegelastega tutvumine, töö sõnavaraga. Vananenud sõnade sõnastik. Piltide sobitamine sõnaga (leia sobimatu sõna). Muinasjutu kuulamine (lapsed jälgivad paralleelselt raamatu teksti). Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Lahtilõigatud süžeeliste pildikeste kokkupanek. Multifilmi vaatamine. Muinasjutu dramatiseering (rollimäng). Kirjalikud ülesanded: „elus-eluta“, sõna soo määramine („он-она)“, puuduva sõna lisamine, õige sõna allajoonimine lauses, eset tähistava sõna ja tegevust tähistava sõna leidmine, mälu järgi kirjutamine, vastused küsimustele, teksti kohta käivate ülesannete lahendamine. Kokkuvõttev leht (teadmiste kontroll).

Vene muinasjutt „Kolm põrsakest“

Õppematerjal: Vene muinasjutu „Kolm põrsakest“ tekst. Mõistatused. Tükkideks lõigatud pilt. Väljalõigatud pildid muinasjutu tegelastest: Nif-Nif, Naf-Naf, Nuf-Nuf, hunt, majakesed. Muinasjutu süžeelised pildid. Sõnakaardid. Multifilm. Töölehed grammatikaharjutustega: moonutatud tekst, küsimused, ülesanded teksti kohta jne.

Õpitegevus: Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Temaatiliste mõistatuste lahendamine (põrsake, hunt, „Kolm põrsakest“). Foneetiline töö: sõna „põrsake“ häälik-täht analüüs. Muinasjututegelastega tutvumine, töö sõnavaraga. Vananenud sõnade sõnastik. Teadmiste arendamine ümbritseva maailma kohta (leksikaalne teema „Loomad ja nende pojad“). Piltide sobitamine sõnadega (leia sobimatu sõna). Muinasjutu kuulamine (lapsed jälgivad paralleelselt teksti). Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Lahtilõigatud süžeeliste pildikeste kokkupanek. Multifilmi vaatamine. Muinasjutu dramatiseering (rollimäng). Kirjalikud ülesanded: „elus-eluta“, sõna soo määramine („он-она)“, puuduva sõna lisamine, õige sõna allajoonimine lauses, eset tähistava sõna ja tegevust tähistava sõna leidmine, mälu järgi kirjutamine, vastused küsimustele, teksti kohta käivate ülesannete lahendamine. Kokkuvõttev leht (teadmiste kontroll).

Vene muinasjutt „Kirju kanake“ («Курочка Ряба»

Õppematerjal: vene muinasjutu „Kirju kana“ tekst. Mõistatused. Tükkideks lõigatud pilt. Väljalõigatud pildid muinasjutu tegelastest: eit, taat, muna, kana, hiir, majake. Muinasjutu süžeelised pildid. Sõnakaardid. Multifilm. Töölehed grammatikaharjutustega: moondatud tekst, küsimused, ülesanded teksti kohta jne.

Õpitegevus: Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Temaatiliste mõistatuste lahendamine (kana, muna „Kirju kanake“). Foneetiline töö: sõna „kanake“ häälik-täht analüüs. Muinasjutu

tegelastega tutvumine, töö sõnavaraga. Vananenud sõnade sõnastik. Teadmiste arendamine ümbritseva maailma kohta (sõnavara arendamise teema „Loomad ja nende pojad“). Pildikeste sobitamine sõnada (leia sobimatu sõna). Muinasjutu kuulamine (lapsed jälgivad paralleelselt teksti). Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Lahtilõigatud süžeeliste pildikeste kokkupanek. Multifilmi vaatamine. Muinasjutu dramatiseering (rollimäng). Kirjalikud ülesanded: „elus-eluta“, sõna soo määramine („он-она)“, puuduva sõna lisamine, õige sõna allajoonimine lauses, eset tähistava sõna ja tegevust tähistava sõna leidmine, mälu järgi kirjutamine, vastused küsimustele, teksti kohta käivate ülesannete lahendamine. Kokkuvõttev leht (teadmiste kontroll).

Õpitulemused :
Õpilane:

- eristab vene muinasjuttu kirjaniku kirjutatud muinasjutust;
- tunneb vene muinasjuttude „Naeris“, „Tareke“, „Kakuke“, „Kolm põrsakest“ ja „Kirju kana“ sisu, oskab neid õiges järjestuses ja ilmekalt ümber jutustada;
- kasutab kõnes viisakusväljendeid;
- oskab läbivõetud muinasjutu kohta kirjalikult küsimustele vastata (kodune töö); vormistab lauseid õigesti;
- sobitab pildid nende nimetustega;
- eristab sõnu ainsuse-mitmuse, soo ja „elus-eluta“ järgi; kasutab neid kõnes õigesti;
- tunneb ja nimetab õigesti loomi ja nende poegi;
- osaleb aktiivselt rollimängus;
- oskab töötada meeskonnas.

5. klass
Maht: 1 tund nädalas, 35 tundi õppeaastas

JUTUKE KUI KEELEKULTUURI JA EMAKEELSE KÕNE ARENDAMISE VAHEND

Õpieesmärgid:

Õpilane:

- oskab lugeda emakeeles, saab loetu mõttest aru ja püüab seda ümber jutustada, kasutades pildikesi esemetega ja süžeelisi pildikesi;
- kirjutab dikteerimise järgi ja iseseisvalt, kasutades emakeele tähestiku trüki- ja/või kirjatähti;
- teab viisakusväljendeid ja kasutab neid kõnes;
- eristab rahvajuttu ja kirjaniku poolt kirjutatud juttu;
- kinnistab teadmisi vene muinasjuttudest;
- oskab pildikesi õigesse järjestusse seada, eristab sõnu ainsuse-mitmuse ja soo järgi; eristab täishäälikuid ning helilisi/helituid kaashäälikuid;
- rikastab sõnavara, arendab järjepidevalt tähelepanu, mälu, sidusat kõnet ning peen- ja jämemotoorikat;
- tunneb lauseehituse reegleid; eristab päris- ja üldnimesid; elus ja elutut tähistavaid sõnu; tuvastab ja toob õigesti esile lause pealiikmed, lahendab tekstiga seotud ülesandeid;
- oskab emakeeles lugeda;
- saab loetu mõttest aru, vastab küsimustele (funktsionaalne lugemine) ja püüab kava järgi ümber jutustada;
- oskab välja tuua jutukese peamise idee;
- teab viisakusväljendeid ja kasutab neid kõnes;
- omab arusaama Venemaa igapäevaelu kultuurilistest iseärasustest erinevatel ajalooperioodidel.

Lev Tolstoi „Filipok“

Õppematerjal: Jutukese „Filipok“ tekst. Süžeeline pilt „Filipok kooli uksel ehk külakoolis“. Kaardid uute sõnadega. Multifilm „Filipok“ Lev Tolstoi samanimelise jutu järgi. Töölehed grammatikaharjutustega.
Õpitegevus:
Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Logorütmiline lauluke „Kanake“. Lühitutvus L. Tolstoi elulooga. Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Jutukese tegelased, töö sõnavaraga. Teksti analüüs, kava järgi jutustamine. Multifilmi vaatamine. Kirjalikud ülesanded. Kokkuvõtlik leht (teadmiste kontroll).

Konstantin Ušinski „Pime hobune“

Õppematerjal: Jutukese „Pime hobune“ tekst. Süžeelised pildid (illustratsioonid jutukesest). Kaardid uute sõnadega. Multifilm „Pime hobune“ K. Ušinski samanimelise jutukese motiividel. Töölehed grammatikaharjutustega.
Õpitegevus:
Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Logorütmiline lauluke „Kanake“. Lühitutvus K. Ušinski elulooga. Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Jutukese tegelased, töö sõnavaraga. Teksti analüüs, kava järgi ümber jutustamine. Kirjalikud ülesanded. Kokkuvõtlik leht (teadmiste kontroll).

Vladimir Sutejev „Võlukepike“ («Палочка-выручалочка»)

Õppematerjal: Jutukese „Võlukepike“ tekst. Süžeelised pildid (jutukese illustratsioonid). Kaardi uute sõnadega. Multifilm „Võlukepike“ V. Sutejevi samanimelise jutukese ainetel. Töölehed grammatikaharjutustega.
Õpitegevus:
Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Logorütmiline lauluke „Kanake“. Lühitutvus V. Sutejevi elulooga. Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Jutukese tegelased, töö sõnavaraga. Teksti analüüs, kava järgi ümber jutustamine. Multifilmi vaatamine. Liikumismäng „Võlukepike“. Kirjalikud ülesanded. Kokkuvõtlik leht (teadmiste kontroll).

Vitali Bianki „Kelkija sipelgas“ («Муравьишка-хвастунишка»)

Õppematerjal:
Jutukese „Kelkija sipelgas“ tekst. Süžeelised pildid (illustratsioonid jutukese teksti järgi). Kaardi uute sõnadega. Multifilm „Kuidas sipelgas koju kiirustab“ V. Bianki jutukese ainetel.
Õpitegevus:
Traditsiooniline tervitus. Sõrmegümnastika ja üldvõimlemine. Logorütmiline lauluke „Kanake“. Lühitutvus V. Bianki elulooga. Ühine lugemine ja järgemööda lugemine. Jutukese tegelased, töö sõnavaraga. Teksti analüüs, kava järgi ümber jutustamine. Multifilmi vaatamine. Kirjalikud ülesanded. Kokkuvõtlik leht (teadmiste kontroll)(teadmiste kontroll).

Õpitulemused:
Õpilane:

- loeb emakeelseid tuttavaid ja tundmatuid tekste, oskab õigesti intoneerida;
- teab vene lastejutte: L. Tolstoi „Filipok“. K. Ušinski „Pime hobune“, V. Sutejevi „Võlukepike“, V. Bianki „Kelkiv sipelgas“; oskab sidusalt ja ilmekalt ümber jutustada.
- tuvastab jutukese idee ja annab isikliku hinnangu tegelaste käitumisele;
- oskab kasutada uute (tundmatute) sõnade sõnastikku;
- oskab kirjalikult vastata küsimustele jutukese kohta (kodune töö); vormistab lauseid õigesti;
- omab arusaamu vene tavaelu iseärasustest (riietus, eluase, kõne, traditsioonid jne) erinevatel ajalooperioodidel;
- kasutab kõnes viisakusväljendeid;

- eristab päris- ja üldnimesid, saab aru „elus-eluta“ nimisõnade erinevusest;
- osaleb aktiivselt rollimängudes;
- oskab töötada meeskonnas.

VALIKAINE „LOOVTEGEVUS“ ÕPPEKAVA

BATIKTEHNIKA (KANGAMAAL)

Õpieesmärgid:

Õpilane:
valib batiktehnika jaoks sobivad materjalid ja töövahendid;
järgib materjalide ja töövahendite kasutamisel ohutusnõudeid;
tajub töö esteetilisust;
omandab värviõpetuses loomingulisi kogemusi.

Õpisisu:
Materjalid ja töövahendid;
kanga pingutamine raamile;
maalingu kontuuri varuga pealekandmine;
maalingu detailide joonistamine: värvid, toonid, varjundid;
efektide pealekandmine soolaga;
maalingu kangale kandmise võtted: kanga pigistamine, väänamine, sidumine jne;
valmis maalingu viimistlemine.

Õpitulemused:
Õpilane:
tunneb batiktehnika tegemiseks vajalikke materjale ja töövahendeid;
teab batiktehnika tööde järjestust;
oskab töötada spetsiaalsete värvide ja pintslitega;
on omandanud erinevad kangamaali tehnikad.

DEKUPAAŽ (SALVRÄTITEHNIKA)

Õpieesmärgid:

Õpilane:
valib dekupaaži tehnikaks vajalikud materjalid ja töövahendid;
tunneb materjalide ja töövahendite kasutamise ohutusnõudeid;
omandab loomingulisi kogemusi värviõpetuses;
tajub töö esteetilisust;
kasutab omandatud teadmisi ja oskusi isiklikus elus kingituste ja meenete valmistamisel.

Õpisisu:
Materjalid ja töövahendid;
dekupaaži aluse ettevalmistamine (kruntimine);
salvräti või dekupaažipaberi töötlemine;
salvrätikudetaili kihi liimimise tehnika;
valmistöö viimistlemine.

Õpitulemused:

Õpilane:
tunneb batiktehnika materjale ja töövahendeid;
teab batiktehnika tööetappe;
oskab pinda kruntida, liimida salvrätidetaile ja viimistleda liimitud salvräti detaili servi;
kasutab dekupaažitehnikat erinevatel pindadel.

ISOGRAAFIA (NIIDIGRAAFIA)

Õpieesmärgid:

Valib isograafia tehnika jaoks sobivad materjalid ja töövahendid;
järgib isograafia materjalide ja töövahenditega töötamisel ohutusnõudeid;
tajub töö esteetilisust;
omandab loomingulisi kogemusi värviõpetuses;
kasutab omandatud teadmisi ja oskusi isiklikus elus kingituste ja meenete valmistamisel.

Õpisisu:
Materjalid ja töövahendid;'
joonise šablooni kopeerimine;
joonise kandmine paberile naaskli, kinnitusklambrite ja kalka abil;
tikkimine ringi-, nurga- ja lumepallikujuliselt;
valmistöö viimistlemine.

Õpitulemused:

Õpilane:
tunneb isograafia materjale ja töövahendeid;
teab isograafia tööetappe;
oskab töötada tikandi ettevalmistamise spetsiaalsete töövahenditega;
valdab erinevaid paberile tikkimise töövõtteid.